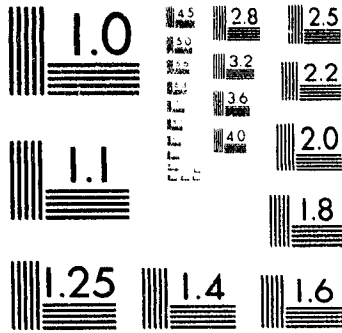

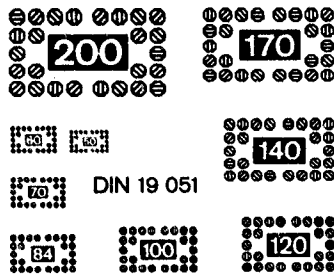
NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

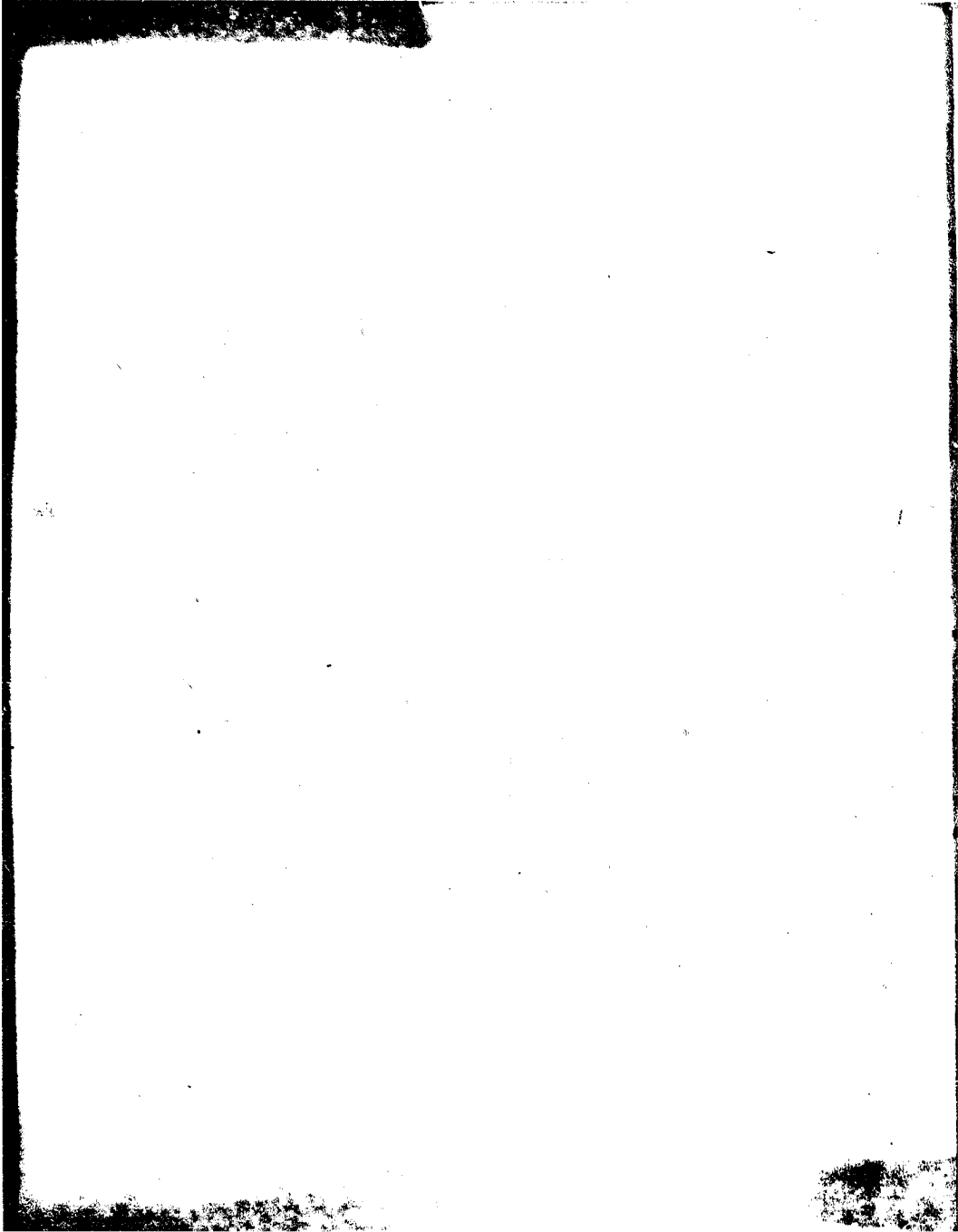
SIGNATUR: M 613 G 4⁰

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA
ACTA
ERUDITORUM
ANNO
MDCCLXXIX
publicata.

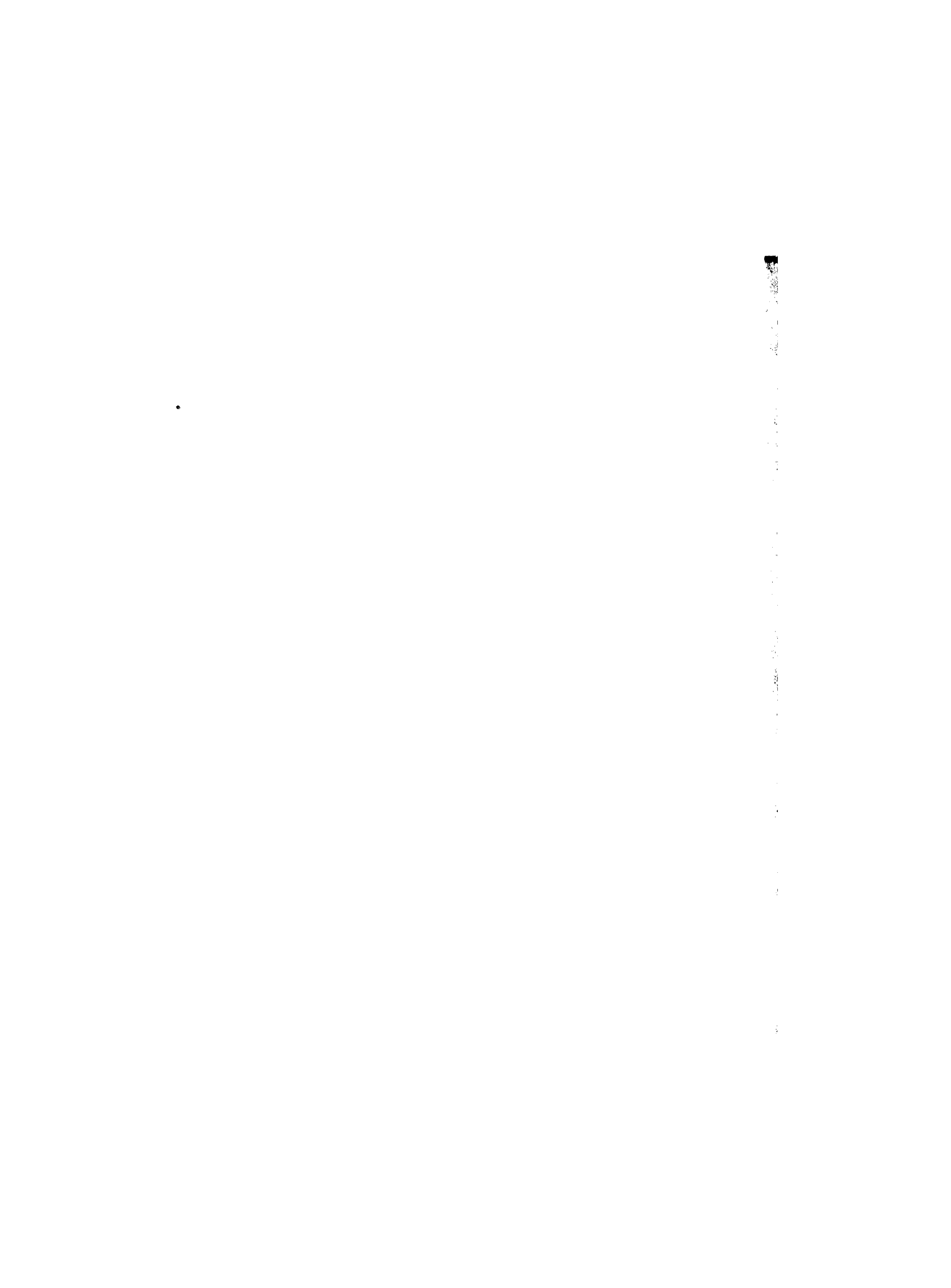
*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol.
atque Electoris Saxoniae Privilegiis.*

LIPSIÆ,

Prostant apud MAURIT. GEORG. WEIDEMANNUM, B. LANCKISII Hæredes,
& CASP. FRITSCHIUM.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud
JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETI, Parisiis
apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELET,
& Amstelodami in WAESBERGIORUM
& WETSTENII officinis.

MDCCLXXIX.

Lectori Salutem!

Nunquam in manus tuas integrum absolutumque Actorum Volumen tradimus, quin, Deo ita providente fieri, ut nec fatalis casus ullus, nec annorum longa series, nec invidorum pessima consilia, nec si quid aliud aut literis aut harum studiosis interitum parare solet, bonos & salutare rectioribus studiis conatus nostros interverterit ad hunc diem, & antiquo suo loco deturbaverit Musas nostras, effusissime gaudeamus. Scimus, & quotidie videmus, tristes lamentabilesque rerum etiam florentissimarum vicissitudines, quibus magna illa ac pene infinita mortalium consiliorum moles volvitur, & tanquam in orbem gyratur, quicquid humanis ingeniis curarum prodire & cogitationum solet. Nec ab hac, si qua est, calamitate ipsæ literæ immunes sunt, quarum & ætates varie, & varia fortuna, & progressus successusque omni tempore varii fuerunt, adeo quidem, ut vere dici possit, alia tempora alias scientias, aut harum saltē formas, gignere. Et, ut de his, quæ proxime nos tangunt, præcipue commemoremus, ejus generis librorum, quibus recentissime gestorum inter eruditos historia continetur, & nobilium ingeniorum gloria ad posteros transmittitur, nemo nescit, quam numerosum a Seculi inde spatio non extere tantum regiones, & in his Gallia maxime finitimumque Belgium, sed ipsa etiam Germania nostra, pertinax satis, etsi non semper felix adeo, exterorum æmula, proventum tulerint; & quam pauci horum ad ætatem justam, nedum ad eam, quam assecuti sunt Annales nostri, maturitatem, pervenerint. Id igitur divine primum providentiæ, sapientissimæ rerum humanarum omnium moderatrici, postea Augustissimi Patris patriæ, ut civium suorum, ita Musarum etiam, Tutelaræ Dei, incomparabili clem-

X

men-

mentie, denique eorum, qui labores nostros inde a tot annis consilio partim, partim approbatione, secundarunt, honesto nostro studio, tribuimus, quod a longissima annorum serie ad presens usque tempus robur integrum servaverunt, & veterem adhuc sedem, forsitan etiam dignitatem suam, inter otia placidissima, teneant Musæ nostræ. Quam qui magnam esse ac in præstantissimis bonis habendam felicitatem intelligunt, iidem, dandam nobis operam, iudicabunt, ne ea deinde excidamus, sed ut recto gradu magnum illum virtutis, & si qua nobis ex virtute parta est, famæ, cursum prosequamur, et sera posteritas eundem, quem cives & æquales nostri, ex laboribus nostris fructum referar. Nec sane, ut ad bene merendum de iis literis, quibus feræ hominum mentes ad mansuetudinem inflectuntur, nullo tempore ardor nobis studiumque defuit, nunc etiam animi viresque nos deficiunt; sed, tanquam fieri non posset, ut eadem, quæ res humanas omnes, mortalitas nos consequatur, longissime Annalium nostrorum florem prospicimus, & in ipso senectutis limine iam constituti, eos imitari senes videmur, qui, quo propius abesse se a fatali illo die sentiunt, hoc magis eum fugiunt, & adversus levissimos morborum insultus debile & infractum corpus suum fortissimis remediis obfirmant. Bonum vides, & vix ulli reprehendum, sed, si Deorum ope destituatur, vanum tamen irritumque, consilium. Sint igitur eidem præpotenti Numini, cuius gratiæ debemus, quod in hanc ætatem viximus, in futurum etiam tempus res nostræ omnes commendatæ, & ad huius unice gloriæ curæ nostræ deinde & labores redeant. Hoc enim si consiliorum nostrorum certo & constanti præsidio utamur; prosperrimis semper illorum successibus gaudebimus, nec dulcem illum recte actorum fructum, plausum & suffragia bonorum, frustra expectabimus.

No. I.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXXIX.

MUSEUM ETRUSCUM, EXHIBENS IN-
signia veterum Etruscorum Monumenta, æreis Ta-
bulis CC, nunc primum edita & illustrata observationi-
bus ANTONII FRANC. GORII, Publ.

Prof. Histor.

Volumina II.

Florentiæ, in ædibus Autoris, excudit Cajetan. Albizinius, 1737, fol.
Vol. I plag. 17, Tab. zn. 200, Vol. II Alph. 4
plag. 14.

Duodecim anni sunt, cum Ill. Thomas Coke, inter Proceres Britannos Lowal dictus, Florentiæ suis impensis edendam curavit Demsteri Etruriam regalem, curam Operis suscipiente Viro Cl. Phil. Bonarrotio, Senatore Florentino. Hoc Opere edito, ut alios, ita Cel. Gorium, incessit rerum antiquarum Etruriæ cognoscendarum cupiditas. Itaque, cum A. 1726 Volaterris complura Tuscorum veterum sepulchra subterranea inventa cum urnis, anaglypho opere sculptis, essent, ejusque rei fama ad Gorium esset perlata, eo se ipse contulit, & adhibito pictore Volaterrano, Dominico Tempestio, urnas omnes opere anaglypho & emblemate insignes accurate delineavit. Sepulchri dominus erat Petr. Francesevius, a quo urnæ istæ, autore Gorio, ad Senatum Volaterranum donationis jure transierunt. Postea aliæ Volaterris urnæ Etruscæ inventæ sunt, quarum delineationes ad Gorium pervenere; atque his rebus ita est illius

A

incen-

NOVA ACTA ERUDITORUM

incensa cupiditas, ut omnem Etruriam comite pictore & chalcographo peragranda suscipere, & quicquid ad res Etruscas veteres pertineret, neque vulgatum jam esset, studiose colligeret. Ex eo itinere rediit capit consilium edendarum antiquitatum Etruriz, si antea Florentina Musea perlustrasset. Quod cum fecisset, & ita magnum hujus generis rerum numerum coegisset, exequi consilium, de quo diximus, cepit. Uti volebat opera consilioque *Philippi Bonarrosii*; sed, cum is A. 1733 mortuus esset, contulit se ad *Ludov. Burgesium*, Etruscæ & Pelasgæ linguæ peritissimum, a quo multarum Inscriptionum interpretationes accepit. Ceterum, cum A. 1735 prodromum hujus Operis edidisset, & hac ratione de consilio Viri Cel. innotuisset, multæ sunt undique ad ipsum Etruscæ reliquiæ missæ, inprimisque ex thesauro Vaticano. Ex omni hac copia delegit Vir doctissimus, quæ his ducentis Tabulis nunc, necessariis observationibus illustratæ, exhibentur. Sed, cum in antiquitatibus Tuscis inprimis celebrentur Eugubinz Tabulæ, non alienum ab hujus Operis consilio visum est Cel. *Gorio*, vel unius interpretandæ illustrandæque periculum facere, redactis in ordinem quindecim Etruscis literis. *Quindecim* diximus; nam sic putabat, donec præe absoluto Opere decimam sextam litteram reperit, de quo postea dicetur. Itaque non mirum est, in ea Tabula Alphabeti Etrusci, quæ est *Vol. II p. 417*, quindecim litteras exhiberi, in altera *Vol. I p. 49* sedecim, quod ea absoluto reliquo Opere accessit. Hanc interpretationem suam adjecit cum observationibus, & simul Lexici Etrusci & Pelasgici edendi spem fecit. Jam, quod ad observationes *Gorianas* attinet, quæ *Volumine II* continentur, omnes Tabulæ *Demsteriani* Operis hic rursus eduntur, & multis locis fusius illustrantur. Neque enim omnia a *Bonarratio* præstita sunt, & multa adhuc accuratius explicanda etiam post *Gorium* restant. Ceterum ex his monumentis patere Vir Cel. putat, Tuscos perspectam habuisse belli Trojani historiam, creditque auctori *Straboni*, Etruriam ab *Homero* perlustratam dicenti, & multa in *Iliade* & *Odyssæa* commemorata *Homerum* ab Etruscis didicisse suspicatur.

T A B I a d Nov. Act. Erud. A. 1739, Mens. Jan. pag. 7.

Etruscae
Litterae.

Alphabetum Etruscum.

Latinae
Litterae.

I.	A.	Α. Α. Α. Δ. Δ. Ρ. Α. Α. Α.	A.
II.	Ξ.	Ξ. Ξ. Ξ. Ξ. Ν. Μ. Ξ. Ξ. Ξ. Ξ. Ξ.	E.
III.	Θ.	Θ. Θ. Θ.	H.
III.	Ο.	Ο. Ο. Δ. Δ. Ο. Θ. Θ.	TH. T.
V.	Ι.	Ι. Ι. Ι.	I.
VI.	Κ.	Κ. Κ. Κ. > . > . Κ. < . d. ϩ.	K.
VII.	Λ.	Λ. Λ. Λ. V. J. J. J. Λ. Λ. Λ. Λ.	L.
VIII.	Μ.	Μ. Μ. Μ. Μ. Μ. Μ. Μ.	M.
VIII.	Ν.	Ν. Ν. Ν. Ν. Ν. Ν.	N.
X.	Γ.	Γ. Γ. Γ. Γ. Γ. Γ. Γ.	P.
XI.	Ρ. Δ.	ρ. ρ. ρ. ρ. ρ. ρ. ρ. ρ. ρ. ρ.	R.
XII.	Ζ.	Ζ. Ζ. Ζ. Σ. Σ. Σ. Ζ. Ζ. Ζ. Ζ. Ζ.	S.
XIII.	Τ.	τ. τ. τ. τ. τ. τ. τ. τ. τ.	T.
XIII.	Υ.	υ. υ. υ. υ. υ. υ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ.	V.
XV.	Φ.	φ. φ. φ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ. ϩ.	PH. F.

The following table shows the results of the experiment. The first column is the number of trials, the second column is the number of correct responses, and the third column is the percentage of correct responses. The data shows that the percentage of correct responses increases as the number of trials increases, indicating that the subject is learning the task.

Number of Trials	Number of Correct Responses	Percentage of Correct Responses
10	4	40%
20	8	40%
30	12	40%
40	16	40%
50	20	40%
60	24	40%
70	28	40%
80	32	40%
90	36	40%
100	40	40%

The results of the experiment show that the subject is able to learn the task and maintain a constant level of performance. This suggests that the task is relatively simple and that the subject has sufficient cognitive resources to learn it.

tur. Pleraque autem fabulas cum Græcis Romanisque communes habuisse Etruscos, etiam ex monumentis perspicitur, quæ *Demsteri Etruria regali Tom. I Lib. I Cap. 17* inserta sunt. Sed, ut ad ipsum Opus veniamus, primum locum occupat Tabulæ Eugubinæ interpretatio & illustratio; de qua, non alienum erit, quædam commemorare. Et historiam quidem harum Tabularum hic scribere non est necesse; quando & nota est doctis hominibus, & non uno loco ab eruditis hominibus traditur. Ex scriptæ videntur *Gorio* ducentis ante bellum Trojanum annis. Sed ab A. 1444, quo hæc Tabulæ Eugubii, Umbriorum urbe, inventæ sunt, in Etrusca lingua veteri illustranda laborari cœptum est, multa Alphabeta facta, quorum nonnulla adhuc in Bibliothecis latent, aliis aliunde eam derivantibus. Dedit hujus laboris historiam *Cel. Fontaninus* in *Antiqu. Hortæ Lib. II Cap. 7*; ubi tria Alphabeta proponit, primum *Gabrielis & Baldii*, alterum *Pauli Merula & Gruteri*, tertium *Cosma de Arcena. Philippus Bonarrotius*, qui has Tabulas *Etruria regali* accurate descriptas inseruit, *Tom. I Lib. I Cap. 20 pag. 91*, etsi primus omnium verum vidit in *Addendis ad Demster. §. XLI*, tamen non omnes difficultates de medio sustulit. Felicius successit *res Cl. Burgetio*, qui quatuor & viginti literas fecit. Horum vestigiis insistens, suam symbolam conferre voluit *Gorius* noster. Is sedecim tantum literas facit, duodecim simplices, & quatuor duplices. Nam, cum videret primo, Etruscas literas parum atque adeo nihil discrepare a literis Phœnicis sive Cadmeis (conf. *Vol. II p. 418*), deinde ipsum scribendi modum eundem esse cum primævo scribendi genere cum Orientalium, tum Græcorum, nempe a dextro sinistrorsum, probabile visum est Viro doctissimo, cum figura literarum scribendique modo etiam numerum literarum esse servatum. Age vero, ipsam Tabulam literarum Etruscarum ex mente Viri *Cel.* exhibeamus. Ceterum de singulis his literis, earum figura, usu, potestate, ex instituto agit *Class. V Diff. I Vol. II pag. 405 seq.* & multa non indigna cognitu tradit, quæ huc omnia, per singulas literas eundo, transferre non possumus. Ea autem cuique literæ potestate, quam ipse sumit, tributa, & ita literis ordinatis,

Pag. 403.

TAB. I.

omnes Etruscas Inscriptiones interpretari se posse putat, idque se, uti supra dictum est, facturum promittit, si hoc specimen doctis hominibus probaverit. Ignorabat *Gorinus* potestatem literæ Ψ & Φ . Sed, cum jam pæne absolutum Opus esset, adeoque hæ literæ essent *Vol. II p. 417* inter eas relatæ, quarum potestatem ignoraret, mira felicitate incidit in gemmam, quæ *Tab. 198 n. 4* exhibetur, in qua circa imagines *Hieroum*, quos *Achillem* & *Ulyxem* esse apparebat, & ceteræ literæ deciarabant, sculptæ essent, quibus adjunctis, priorem illam *cb*, alteram autem *x*, esse intelligebat. Hoc tam luculento exemplo destitutus *Burgetius* cum esset, non est mirum, si eas literas cum aliis confundebat. Neque tamen vel sic omnium figurarum vim se tenere putat, quando ipse præter illas duas quasdam literarum figuras proponit, quas quo referat, negat se habere. Sed, ut ad *Eugubinæ Tabulæ secundæ*, quæ incipit: *Esum*, interpretationem redeamus, ei inscriptionem hanc fecit: *Orthinna carmen lamentabile*; quia sic nuncupatur in tabula *Pelasgica*, quam interpretatus est *Burgetius v. 26, 36, 46*. Interpretatio autem, quam, quia gratum fecisse *Bibliotheca Italica Genevensis* Autores doctis hominibus intelleximus, cum interpretationes hujus generis *Burgetianas* Bibliothecæ suæ inferuissent, nos quoque adjiciendam censuimus, hæc est: 1 *Esote filii percussæ simul*, 2 *incendite nunc impositas* 3 *urnas odoramentorum, remedium, fuga exitii late diffusæ.* 4 *Pandite guttur viri, qui adestis.* 5 *A fratre offensus ignis* 6 *Fratribus, sparsus suis.* 7 *Pueri pandite guttur valide;* 8 *Puera, adstantes sacris, clamate gutture.* 9 *Matres omnes ter cantu majore ululate in sacris.* 10 *Clamate viri omnes, Fratrum inauspicati.* 11 *Ululate filia, dissipata clamantes arva, eversa.* 12 *Desolatum far nimia ariditate, uredine sacrum, clamate;* 13 *Speciosi proventus desiderati in arvis: speciosa* 14 *camporum vastata sunt: setus speciosi duplo* 15 *extremo exitio subverfi sunt: clamate gutturibus, eversi sunt.* 16 *Clamate, astu optima subversa sunt: proventus* 17 *subverfi sunt arbores feraces subversa sunt plus* 18 *annis tribus: exustione exstincti proventus, alterati jam* 19 *annis: exstincta arbores feraces, suman-*

Fig. 66.

20 *extincta: ululate, fugata fune: extemplo*
 21 *abiere fructus annui pingues: persecata sacra dona, fugis*
 22 *far: ararum eversa sunt sacra tua necessaria, summe Jovis*
 23 *Pater, exitium depelle: dexter tua serva: per Fratres*
 24 *Sacerdotes, per Patres apparentes sacris, totam per Juven-*
 25 *tiam, alumnam per Juventiam produc tua necessaria ali-*
 26 *menta: ululate, clamate, tua necessaria, summe Pastor*
 27 *publice, depulso: produc tuam necessariam nardum.*
 28 *Hec dispersum officium vide per Fratres* 29 *Sacerdotes,*
 30 *per Patres apparentes sacris, totam per Juventiam, alum-*
 31 *nam per Juventiam sacram.* 32 *Vivifica armentorum fetus,*
 33 *desolatos arvorum fetus: clamate.* 34 *Adspira, matura se-*
 35 *ntis, consolida: tuos pauperes penuria laborantes intue:*
 36 *solida, profer frumenti copiam: Sirtum subtrahere a fatibus:*
 37 *epulas offeremus trementes: omnes istos pauperes* 38 *intue:*
 39 *averte, averte lucem, Pastor publice.* Monumentorum Etru-
 scorum apparatus in quinque Classes descriptus est. Prima
 continet *CXLIX Tabulas*, quibus simulacra Deorum exhiben-
 tur, in quibus multi sunt, quorum *Livius* in prius aliique
 mentionem faciunt, tanquam *Ancharia, Valentia, Voltumna,*
 & *Voltumnus, Tages*, divinationis ille autor, *Voltumnus, Futur-*
 40 *na, Vacuna, Juno Feronia* &c. *Classi* huic præmittitur *Dissertatio*
 erudita de *Tyrrhenorum origine, in Italiam adventu, &*
 41 *idololatria.* Singulae autem *Tabulae* Deorumque simulacra
 egregiis observationibus ex priscis Autoribus illustrantur; de
 quibus singulis dicere neque necesse est, neque locus patitur.
 42 *Classi* secunde præponitur *Dissertatio de Mythologia Etruscorum;*
 ipsa autem *quadraginta Tabulas* complectitur, quibus variae &
 43 *Græcis quoque Autoribus notæ fabulæ* exhibentur. In *tertiâ*
 44 *Classi* coniecta sunt monumenta ea, quæ sacra Etruscorum
 veterum exhibent, ut sacra *Cabiria, Mithrica, Acherontica,*
 h. e. sacra *Anchariæ, sive Bellonæ, sive Furinæ, &* alia. Hæc
 45 *Classi* septem & viginti *Tabulas* habet, *Dissertationemque de*
 46 *Thyologia Etruscorum* in capite præfert. In *quartâ* *Clas-*
 47 *sî* redactæ sunt reliquæ, ad mores Etruscorum publicos illu-
 48 *strandos pertinentes.* Hic scædora exhibentur, triumphus, ludii,

eorumque apparatus cum histrionibus, mimis, &c. saltationes, nuptiæ, triclinia, & multa valorum genera, quæ omnia cum suis Dissertationibus, tum communi aliqua *de moribus Etruscorum præcis*, explicantur & illustrantur. In quinta Classe quinque tantum *Tabule* conspiciuntur, quarum in tres priores monetæ Etruscæ descriptæ sunt, in reliquas duas autem geminæ cælatæ. Huic præfixa est ea, quam supra commemoravimus, *de prisca Etruscorum scriptura* Dissertatio, quæ etiam de artibus & inventis Etruscorum exponit. Age vero, quoniam supra est, cum de literis Etruscorum commemoraremus, hujus Dissertationis mentio facta, qua de his, quas diximus, literis agit, nunc eam ejus partem, quæ de numis agit, in compendium mittamus. Etruscorum moneta dubio procul est ipsa Roma antiquior, quod non, ut Romana, percussa est, sed ex ære fusæ conflata, ut facile adspicere docet. Conf. *Bonarros. ad Demost.*

§. 38. Non minor est antiquitate raritas, eaque nostris temporibus cum antiquissimis communis, quandoquidem, incredibile dictu, nemo veterum ejus aut mentionem facit, aut explanationem tradit. In his autem Etruscis numis reperiuntur *Saturni & Jani* capita, navis item, ut in Romanis, quorum signorum ratio e *Macrobio Saturn. I, 7*, doctis hominibus cognita est. Inprimis autem memorandum æs grave *Tab. CXCVI n. 6*, quod cum rate præfert caput *Deæ* galeatum, simulacro Romæ simillimum, quod in numis Consularibus occurrit. Galeæ adjecta est mitella, quæ cum etiam in simulacro *Valentiæ Tab. VII* cernatur, non improbabile videtur Viro doctissimo, hanc esse *Valentiæ* effigiem. De hac effigie avide dicit se expectare doctorum hominum judicium, quando alii *Rheam Saturni*, alii *Jani* uxorem, esse putent. Nobis quidem, ut fateamur, multo verosimilior fit *Cel. Gorii* de *Valentia* sententia, neque solum propter miram similitudinem, sed etiam propterea, quod hæc effigies eadem est, ut *Vir Cel.* monuit, cum effigie urbis Romæ in Consularibus numis. Constat auctore *Plinio Hist. Nat. III, 5*, & *Solino Cap. 1*, vetustissimam fuisse opinionem, Romæ nomen ab Græcis esse, cum ante *Valentia* dicta esset, ab *Æsculapii* filia. Vid. *Salmas. ad Solin. l. c.*

pag. 5,

MENSIS JANUARIII A. MDCCXXXIX.

pag. 5, *Rutgerfium Var. Lect. Lib. I Cap. 20*, *Meibom. ad Jusjurand. Hippocrat. pag. 54.* Quod si est, mirumne, si Valentiz effigies in Romanis numis cernitur? Ceterum hoc insigne pondus ex ære exstat in Museo Capponio Romæ, & ad libram Romanam pendit uncias quadraginta. Cum autem libra Romana hodierna veterem excedat, facile creditur, antiquitus hunc munum duabus æris libris constitisse. Inter Etruscas monetas autem antiquissimæ procul dubio sunt, quæ vel ab usitata forma recedunt, ut quæ est *Tab. CXCVII num. 2*, ovalis illa figuræ, vel pro Deorum imaginibus notas quasdam & emblemata præferunt. Sic in nonnullis cernitur delphinus seu tyrho, delphino congener piscis, qui cum Tyrrhenorum nomine congruit, quos primo Tyrsenos vocatos scimus, ut docet *Bonchartus Geogr. sacr. Lib. I Cap. 33.* Conf. *Bonarrot. ad Demst. Monum. §. 38*, & ipse *Demst. Etr. reg. Tom. I Lib. I Cap. 3.* Hujus piscis hanc vim volebat *Spanhem. de usu & præst. numism. T. I Diff. 2 pag. 112*, ut in urbe maritima culos numos ostenderet. In quibusdam etiam numis, ut *Tab. CXCVI n. 5*, tali expressi sunt, quos Vir Cel. originis Tyrrhenorum a Lydis symbolum esse putat, a quibus talos aliosque ludos inventos tradunt. Occurrunt præterea in his numis musca, apis, seu potius cicada & tridens, bipennis, rota, ancora, gallus, &c. Cl. *Bonarrotius* caput bifrons in his numis putabat esse signum regiminis earum urbium, quæ a duobus præsidibus regerentur. Quæ conjectura, quanquam non absurda Cel. *Gorio* videtur, tamen aliquid difficultatis ei videtur habere. Ea hæc est, quod antiquissimis temporibus apud Etruscos, uti apud Græcos, Romanos, aliosque populos, nulla alia nisi Deorum capita heroumque in numis exprimebantur, eaque aut ipsa, aut per symbola. Itaque magis placeet ei, *Herculis & Mercurii* bifrontis imagines in his numis expressas esse. Nam Etrusci *Herculem* ponderibus præfecerunt, & eorum exemplo alii. Vid. *Fabretti Inscr. p. 527 seq.* quod eum justitiz amantissimum putabant. Idem muneris sustinuisse *Mercurium* scimus, adjecto altero, ut, quod inter omnes constat, mercaturæ, divitiisque, præset. Gemini autem fin-

guntur, ut æquas in negotiatoribus partes respicere credantur. Venit etiam Auctori in mentem, hoc duplex caput posse ad *Vertumnum* referri, aut ad *Vertumnum Janumque* simul, quas Etrusci tanquam Mercaturæ præfides venerati sunt. Eorum etiam Romæ in vico Tusco aliisque locis erant simulacra, ubi negotiari homines solebant; quam in ceteris etiam Italiæ civitatibus consuetudinem fuisse, *Acro* ad *Horatii* illum versum commemorat:

Vertumnum Janumque liber spectare videris.

Sed totum hoc, quicquid est, eruditis dijudicandum relinquatur. Nomina, quæ in numis Etruscis occurrunt, sunt urbium, a quibus cusi sunt numi, eaque aut integræ, aut eorum saltem initia. Sic in uno numo reperitur antiquum *Velitrensum* nomen, in altero *Tudertum*, & in aliis alia. Sed, de his qui cognoscere cupiunt, quia literæ Etruscæ hic commode exprimi non possunt, ad ipsum *Gorium* & ad *Bonarrotii Addenda ad Monumenta Demferiana* remittimus.

**HERMANNUS HUGO, S. J. DE PRIMA
Scribendi origine, & universa rei literariæ antiquitate;
cui Notas, Opusculum de Scribis, Apologiam pro
WÆCHTLERO, Præfationem, & Indices, ad-
jecit C. H. TROTZ,**

JCtus.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besselingium, 1738. 8.
Alph. 2.

Quodsi communi eruditorum consensione refert plurimum, primas artium ac scientiarum origines, earundemque per tot Seculorum decursum ad nostram usque tempestatem conservationem ac progressus perspectos habere; id de illa omnino arte est dicendum, per quam propitio Numine id consequimur, ut primos quarumcunque disciplinarum natales, **fata,**

MENSIS JANUARIi A. MDCCXXXIX.

fata, modo prospera, modo adversa, & per quos illæ studiosius ex-
cultæ fuerint, ex remota antiquitate cognoscere, & docere alios,
queamus. Sine literis ac scriptione esset, omnis hominis memoria
brevioris ævi cancellis circumscriberetur, de illis, quæ fando ad nos
transmittuntur, dubitandum nobis esset, num fraude homi-
num, aliorum credulitati insidiantium, an labilis memoriæ vitio,
alia demata, alia addita fuerint. Uti singulari supremi mode-
ratoris beneficentia ejusdem ævi homines oris ac linguæ con-
sortio stupenda quadam ratione sociantur, ita literarum du-
ctus, muta illa signa, faciunt, ut cum prisca mortalibus cogi-
tationum societate jungamur, non aliter, ac si verba atque
sermone cum ipsis caderemus, illorum res ac molimina
oculis nostris præsentem tueremur, eorundemque circulis interef-
semus. Qui primam scriptionis inventionem, ejusdemque va-
rium in omni vita humana, tum publica, tum privata, usum,
& qua via, mutatis subinde characteribus, inque alias linguas
transfusis, vel commixtis, ad nostram memoriæ fuerit transmis-
sa, doceret autem *Hermannum Hugonem*, familiæ Lojolicæ sode-
lem, inventus est nemo. Fuit is Bruxellis apud Flandros oriun-
dus, in lucem hanc editus A. 1578, qui, optimis studiis ac diver-
sarum gentium linguis innutritus, eas literas, quæ ab humani-
tate nomen habet, apud Antverpienses docuit. Inde sacro ini-
tiatus ordini, munus, quod ipsi inter cohortes militares deman-
datum erat, omni fide ac industria administravit, ut, sæviente
dura febre, cum ab illis, quorum corpora æstus depascebat, se
avelli minus pateretur, contagioso morbo correptus, vitam
cum morte commutaret d. 10 Sept. (*Wittenius* d. 11 ejusdem
nominat) A. 1629, ætatis 41. Præter *Alegambium*, de vita *Hugonis*
atque scriptis quedam memoriæ prodiderunt *Wittenius* & *Jo.*
Fabricius in *Hist. Biblioth. Fabric.* P. VI p. 546. Liber ejus
de prima scribendi origine, quam primum in lucem prodit
Antverpiæ A. 1617, 8, non solum æqua virorum doctorum judicia
meruit, verum etiam adeo cupidos emtores invenit, ut a multo
jam tempore in tabernis librariis fuerit desideratus, & si
quando in publicis librorum auctionibus occurreret, ingenti re-
diemeretur pretio. Utilitas igitur pariter atque raritas illius

Operis Celeberrimum *Trotzium*, charum iis omnibus nomen, quibus in deliciis sunt elegantiores literæ, movit, ut *Hermanno Besselingio*, typographo apud Trajectinos industrio, suavor existeret, ut libellum hunc in publicam eruditorum lucem revocaret, pollicitus, se, quicquid haberet, quod ad illustrandum ornandumque *Hugonem* facere posset, liberali manu collaturum. Quæ annotationes, licet satis sint eximix, & ex primis remotæ antiquitatis fontibus petitz, limatiores tamen futuræ fuissent, nisi nimia typographi festinatio, & cura recensendorum Operum *Marani*, ab ipso suscepta, lucubrationes has præcipitasset. Promittit tamen Cel. *Trotzius*, se in posterum ea, quæ ab *Hugone* sunt omissa, singulari Commentatione suppleturum. Præmisit Operi huic Apologiam pro *Wachilero*, in qua *Barbeyracii* accusationes, tum *Wachilero*, tum sibi, intentatas, diluit, eundemque, prout merebatur Germanorum gloriæ juratus veluti hostis, sale satis acri conspergit. Hanc sequitur Præfatio, in qua historiam vitæ *Hugonis*, ejusdemque scripta, speciatim vero fata nostri libri, enarrat, simulque necessitatem cognitionis antiquitatum sedulo urget; quam excipiunt Dedicatio & Præfatio *Hugonis*, primæ editioni præmissæ. Ut præcipua momenta libri ipsius, qui jam novo ac nitidioris habitu comparet, excerpamus, cum in eruditorum manibus a longo inde tempore versetur, necessum non est; id vero in præsentia agendum, ut, quid in iterata hac editione præstitum sit, quanta fieri possit brevitate, enarremus. Notæ eruditissimi *Trotzii* partim *illustrant* *Hugonem*, & quæ protulit ille, luculentis testimoniis ac argumentis *confirmant*, partim dicta ejusdem *emendant*, partim, quæ deesse videbantur, *supplent*. Ordine singula exemplis comprobabimus. Primum quidem de iis dicemus, quæ ad illustrandum *Hugonem* pertinent. Docuerat *Hugo*, Ebræos priscos stilo ferreo literas saxi ac laterculis incidisse, inque hujus suæ sententiæ confirmationem excitaverat locum *Job. XIX, 23, 24*, ubi vulgatus interpret adhibet vocem *calte*, quam lectionem sanam esse, & ferrum sculptoriarum a *calo*, vel antiquo *callo*, intelligi, demonstraverat. Eam explicationem ulterius confirmat *Trotzius*, prætereaque addit locos ex *Jer. XVII, 1*, & *2 Reg. XXI, 13*, in quibus

Pag. 65 seq.

quibus pariter ad morem scribendi stilo ferreo, ac scripta delendi, alluditur. Calamos scriptorios fuisse juncos sive arundines, copiosissime prope Memphim, Gnidum, & Nilum, provenientes, ostenderat Hugo; hos Græcis scriptoribus *καλαμὸς*, *δόνικας*, & *δονικῆς*, *Clementi Alexandrino σχοινὸς*, & scriptoribus medii ævi *νονδιδῶς*, appellari, nos docet *Trotzsius*. Quod autem *Aufonio* dicantur *fissipedes*, formam eorum respicere, quoniam in medio partis intus findebantur, ut duos haberent apices a star pennarum nostrarum. Veteribus Indis in more fuisse positum, scribere in sindomibus, tribus tantum, quod ajunt, verbis indicaverat Hugo; *Trotzsius* addit, ad hujus descriptionis similitudinem quam proxime accedere chartam *bombycinam*, quæ nomen sortita a *Bombinos*, *bombyce*, sive *gossipio*, vulgo *cotton*, scriptoribus medii ævi dicta *βόμβας*, & *βόμβας*, *Italis bambacio*. A quo tempore charta hæc in usu esse cepit, accurate quidem demonstrari posse negat; ex *Montefalconis* tamen observat, illius usum Seculo XIII & XIV, exolecente charta papyrea Ægyptia & corticea, satis fuisse frequentem. In eo tamen *Montefalconium* errasse notat, quod chartam *bombycinam* cum nostra vulgari confuderit, cum *bombycina* ex pannis detritis, vulgo *boomwolle*, nostra ex linteis in frustra sectis, inque mortario ligneo contritis, conficiatur. De membranis, quibus olim ad scribendum utebantur, observat, illas olim in ludis adhibuisse pueros, *bicolores* dici *Persis*, quoniam ab interiore parte albæ, ab exteriori crocæ, fuerint, quod testimonio *Juvenalis Sat. VII, 23*, confirmat. Qua occasione notat, *J. Vossium ad Catul. pag. 52* confundere membranulam, quæ titulum libri & nomen Autoris referebat, cum involucris librorum, quæ *Grangæo* autore pariter dicuntur membranæ. Hugo ex *Scaligero* notaverat, chartam dictam esse a *χαίρων*, quam salutationis formulam literis suis præmittebant Græci. Eam derivationem propterea minus valere existimat *Trotzsius*, quia ante papyri inventionem formula ista apud Ebræos in usu fuerit. Ebræi adhibuerunt suum *כַּיִס*, quod licet prosperitatem omnem includat, inde tamen derivationis istius ratio infirmari haud potest. Est enim tantum quæstio de usu vocis *χαίρων* apud Græcos; illam

Pag. 71.

89 seq.

97.

- illam autem chartæ nomen dedisse, præter Autores memoratos probat *le Moynes Var. Sacr. Vol. II pag. 90.* Aureum aliquem liquorem nonnunquam olim adhibitum probaverat *Hugo*; *Trotzius* ex *Mabillonio* addit, membranas purpura infectas fuisse, ut auri & argenti color in illis foret illustrior, hunc vero morem proprium fuisse Principibus & magnatibus, nec tamen promiscue ab illis adhibitum; inprimis hunc honorem codicibus sacris habitum, inde ad Diplomata transisse. Qui hos characteres exprimebant, dicebantur Græcis *χρυσογραφοί* & *χρυσογραφεῖς*, ars ipsa nuncupabatur *χρυσογραφία*. Epistolarum usum *Mosis* jam ætate obtinuisse, ex *Exod. XVIII, 6, 7*, judicat *Lightfootus*, quem sequitur scriptor Britannus Historiæ universalis, a *Rev. Westerbaanio* in sermonem Belgicum conversæ; ex verbis autem *Jethronis*: *ego socer venio ad te*, de epistolarum origine nihil certi colligi posse, existimat *Cel. Trotzius*, cum possint esse verba præsentis ad præsentem, quod simili locutione *Plinius Lib. I Epist. V* adstruit. Verum, quod pace doctissimi Viri dictum velimus, hac ratione durior quædam prolepsis & trajectio verborum admittenda esset: quare, licet nolimus verba hic per literas directæ fuisse ad *Mosén*, potuerunt tamen ipsi per internuntios significata esse. Sequenti enim v. memoratur, quo modo *Moses* obviam processerit *Jethroni*, ipsumque multa cum honoris significatione exceperit. Sententiæ huic uti sovet *συνάφεια*, ita etiam LXX Interpretes eam sua auctoritate muniunt, vertentes illud *אָשׁוּר לָנָה יָבֹא וְיַגִּיד לְךָ אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִשְׁמָעֵל מִפִּי הוֹשֵׁעַ בְּנֵי מִדְיָן*, ἀγγελλήν δὲ Μωϋσῆ, λέγοντες, *annuntiatum est Mosi, dicentes, legati scilicet; eandemque ex magistris & Christianis interpretibus multi suam faciunt. Tractoriarum epistolarum meminerat Hugo; Trotzius*, quales illæ & quotuplicis generis fuerint, edocet, datas fuisse ostendens ab Imperatoribus & Principibus illis, qui confecta militia domum redibant, itemque prosecutoribus animalium & equorum sacro usui necessariorum, illisque imperatum, ut necessaria omnia præberent, designato temporis spatio, quo quisque in unoquoque loco residere posset. Injecerat mentionem *Hugo* literarum *Uria*; *Trotzius* animadvertit, hinc similes literas, quæ *Bellerophonis* dicuntur, ortas. Quæ dixerat

Pag. 108
seq.

112.

120 seq.

123 seq.

rat

rat *Hugo* de equis cursualibus, illustrat *Trozzius*, docens, cui usui inservierint, & institutos primum ab *Augusto*, a *Trajano* postea in meliorem ordinem redactos, ostendens. De postis notat, vocem in usu jam fuisse A. 1232; nun vero earum origo in legibus Langobardorum & Capitularibus *Caroli M.* sit quærens, subdubitatur, accedens potius sententiæ *Bussierii*, exilimantis, *Ludovico XI.* Galliarum Regi, inventum hoc adscribendum esse, nec tamen hunc primum invenisse eas, sed inventas potius renovasse. Notas veterum non a primitivæ ecclesiæ scriptoribus, quod S. Rev. *Cyprianus*, Prof. tunc Hakenstadiensis, in *Diss. de Sigillis Cap. I §. 12* existimat, sed a *Cicerone* potius, arcessendas esse judicat, introductas tum, cum *Catonis* oratio contra *Catilianam* in senatu haberetur, ut illa a librariis velocius excipi posset. Quæ occasione *Jo. Nicolai* librum de *Sigillis* a judicio nimis duro *B. H. Reinoldi*, Prof. quondam Viadrini, vindicat, hoc tamen monens, *Nicolai* sæpe *Hugonem* exscripsisse, non indicato eius nomine, quod adductis exemplis pag. 150, 152, 199, probatum dedit. Ad serviles notas delapsus erat *Hugo*; quas *Trozzius* repetit ex *Lev. XIX, 28*, *Deut. XIV, 1*; quæ cum religiose fuerint, ad servilem conditionem indicandam tractatæ fuisse dici minus possunt, nisi quod in civili vita ea sæpe sunt imitatæ profanæ gentes, quæ in Deorum cultu obtinebant. Notabant autem se profani homines signis deitatis cujusdam, cujus se cultui ad dicebant. Notæ serviles erant τῆς τῆ θεοπότης πικρίας σύμβολα, ut ait *Diogenes* in *Bione* pag. 285 edit. *Casaub.* Imperatorem *Constantinum M.* morem facinorosos in frontibus signandi abrogasse docet, non ea de causa, quo minus impedirentur erecto vultu cælum tueri, nec quod homo fronte potissimum divinam præ se ferret imaginem, nec in favorem prægnantium, sed ne infamiz macula in præstantissima corporis parte expressa conspiceretur, qua de causa eam in manus & suras derivavit. Ubi *Hugo* commentatur de notis judiciariis, *Trozzius* ex *Isid. I §. 4 Orig. Cap. 24*, & *Rufino Invect. II*, in breviculis militum superstitibus litera T, mortuos ac occisos signo τῆ Θ, notatos fuisse observat, ad quem locum ex *Reines. Var. Lect. Lib. I Cap.*

Pag. 136
seq.

146-148.

169 seq.

189 seq.

195.

218 seq.

- 7 annotat, verisimile esse, pro T legendum esse T, cuius utriusque literæ mutationem per esse facilem addit, ut sic ὄγης alteri τῶ *Sabætos* opponatur. Mortuorum autem nomina ex breviculo expuncta non esse, quoniam per gloriam perpetuo vivere iudicabantur. Occasionem *tefferarum frumentariarum* monet, ab illis probe distinguendum esse *titulum æneum*, qui, *Valentiniano & Valense* imperantibus, sublati tessleris fuerit introductus, in quem annonæ modus & nomina accipientium incidebantur, quod contra *Salmasium* ad *Vopisci Aureliani* Cap. XXXV pag. 503 demonstrat, unde etiam *frumentum æneum* a tabulis æneis dicebatur. Modum constituendi jus hospitalitatis hunc fuisse tradit: Hospitii jura iurari, αἰσπαράδων, *talum*, in duas æquas partes discidebant, quarum alteram hospitium præbens servabat, alteram hospitii jure gaudens accipiebat, qua dimidia parte tali producta, jus hospitii, quous opus erat, renovabatur, simulque ad hæredes devolvebatur.
235. 236. Duravit hic mos ad illud usque tempus, quo diversoria in usu esse cœperunt, saltem non amplius infamia, uti apud Græcos, habita, sed iis signa quædam fuerunt appensa. Olim
- 302 seq. clavis fixis annos consulares notasse Romanos, dixerat *Hugo*; hoc testimonio *Livii Lib. VII Cap. 3* stabilit *Trotzsius*, quem ritum diu post inventas literas inter rusticos, pristinae simplicitatis tenacissimos, servatum fuisse, ex *Perizonii Animadv. Cap. V* observat. Licet autem, illis inventis, clavi non amplius figerentur annorum numerandorum ergo; mos tamen hic inter Romanos conservatus, ut Dictatores crearentur, qui clavis fixis grassantem pestilentiam sedarent. In ritus hujus rationem se aliquando curatius investigaturum esse, Consultiss. *Gasserrum*, Jctum Halensem, recepisse affirmat; cum autem, sitne id ab eo factum, ipse ignoret, suam profert conjecturam, clavos illos fixos fuisse symbola solennis expiationis, quæ non sacrificiis solum, sed donis muneribusque fuerit parata, cum clavi hujc fini servierint, ut ex illis donaria Diis dedicanda appenderentur. Ab hac sententia non alienus videtur *Gisb. Cuperus*, cujus verba in *Harpocr. pag. 45* hæc sunt: *Apollini, peste sedata, caprum dono dabant, rammum lauri supra januam figebant, Apollinemque precabantur,*

ut pestem averteret. De cifris sequitur fere sententiam Kircheri, Seculo demum XIII illas ab Arabibus Hispanos accepisse, indeque cum reliquis orbis Europæi populis communicatas fuisse, quam ipsam tuetur *le Moyne* in *Var. Sacr. T. II p. 786, 800.* Ante Seculum vero X Europæis jam cognitæ fuisse, contra Kircherum evicit *Jo. Wallisius*, Anglus doctissimus; quin *J. Vossius*, quod ante laudatus *le Moyne* memorat, jam Seculo VI inter Europæos in usu fuisse, ex veteri Codice MSto *Boetii de Arithmetica & Musica* evincere conatus est; quod argumentum pluribus persecutus est Cel. *Jo. Frid. Weidlerus* in *Diss. de Characteribus numerorum vulgaribus*, Vitembergæ A. 1727 publicata. Ad Cap. XXIX, in quo quaeritur, num literis & numeris arcana quædam vis insit, notat, forsitan *ὀνομαστία* occasionem præbuisse legem de scæmina adulteria suspectæ *Num. V.* cuius nomen ubi per aquas deletum, indicio erat, ipsam ream esse. Servis summi omnino ergo imposuere nomen *Onesphori*, in nuptiis fuissem fuit nomen *Julia* ob fecunditatem. Veres Christiani librum Evangeliorum ad divinationem adhibuerunt; unde illum multo honore sunt prosecuti. In electione Episcoporum evolvebatur ac prælegebatur Caput aliquod, unde de illorum moribus ac vita omen ac præsagium expectetur. In incendiis ac morbis ab illo haud parum auxilii expectabant. Superstitionem circa crucem, qua ad patranda miracula abuti sunt olim, milites, ut a tormentis bellicis immunes præstarentur, ægroti, ut sanitatem recuperarent, & hujus generis alia, notat. Adversaria dicta putat, quod veteres plerumque adversam chartæ paginam parum reliquerint, & id quidem ea de causa, quin ob summam chartæ tenuitatem periculum erat, ne scriptura deleteretur. Accedebat, quod chartæ scriptæ aliter ac hodie conglutinarentur, ut hinc exterior pars munda relinqui debuerit. In adversaria conjiciebant prisca ex omnia, quæ sortita erant, inde vero in mundum redigebant; quare adversariorum in judiciis probatio erat nulla. Originem albi amicorum Germanis adscribit, ejusdemque usum multiplicem ostendit. *Bullam* vocem ortum suum habere a *βύλη*, lingua geminata, quoniam in illis Imperatores aliquid de-

Pag. 307 seq.

308- 311-

322- 323-

347 seq.

354 seq.

372 seq.

- creverint, illas autem non aureis semper scriptas fuisse literis.
 376-378. *Commentarios* in memoriæ subsidium adornatos fuisse, demon-
 strat. In his Principes nomina omnium illorum perscripisse,
 quibus aliqua reipublica administratio commissa fuerat; adhuc
 præsto fuerunt ipsi commentarii beneficiorum, in quibus omnia
 concessa & data a Principe perscripta fuerunt. *Elogium* ex ἡλλο-
 386-388. γοι derivat Noster, Græcis ἐκλόγιον notare docens rationem, qua-
 re quis hæreditatem adire, pariterque quare ab illa excludi ac ex-
 hæredari poterit. Ante *Justiniani* tempora vocem jam in usu
 fuisse, contra Cel. *Oxonius* probatur. *Cap. XXXIII* agit *Hugo*
 573^{seq.} de rarioribus quibusdam Inscriptionibus, & de variis illarum ge-
 neribus disserit, quæ omnia illustrat & confirmat *Trotzius*. Ex
 quibus tantum notatus id, quod habet de statutis mercurialibus,
 quæ quadratæ fuerunt, quoniam *Mercurius* literas, musicam,
 artes palæstræ, & geometriam, invenisse dicitur. Hanc ipsam
 causam fuisse, quare viris doctis & illustribus *hermus quadratæ*
 creverint; unde Atticum illud τετραγώνος ἀνὴρ, vir qua-
 dratus, id est, vir bonus & rectus. Apud Romanos *Græcchum*,
 autore *Plinio*, primum miliaria singula lapideis columnis di-
 mensum esse, quorum usum ipse procul dubio addidit ab
 Indis, qui lapidibus numerum miliarium, & basi nomen
 Imperatoris, aut conditoris, aut reficientis, inscripse-
 rint. Addit etiam quædam de *miliario aureo*, cuius
 autorem primum facit *Augustianus Dio Cassius*. Typogra-
 579 seq. phie inventionem tribuit Germanis, & quidem Argentoraten-
 sibus; nec illos hanc debere Sinenibus, quorum institutum
 a nostro prorsus diversum sit. Qua occasione laudat institu-
 582-584. tum *L. B. de Canslein*. Imperatorem *Fridericum III* aurum
 vestimentis inferere primum typographis permisisse, eodemque
 eruditis æquiparari voluisse, inde esse, quod in locis, ubi Acade-
 miæ sint erectæ, albo civium inscribantur, ac sub jurisdic-
 585. tione Rectoris Academici vivant. Parisienses typographos tan-
 dem post litem 100 annorum, ab A. 1618 usque ad A. 1725 d. 10
 Dec, id obtinuisse, ut membra Academix sint declarati, pri-
 vilegiis Academix gavisi. Porro *Fridericum* typhothetis aquila
 & galeam apertam, typographis gryphonem, globulos
 typo-

typographicos pedibus tenentem, concessisse. Ex Germanis pariter <i>Franc. a Bocholt</i> , Montensis Ducatus opilionem, artem æri incidendi excogitasse, cui successerit <i>Israel a Mckenich & Martinus Stockius</i> , præceptor nobilissimi <i>Alberti Dureri</i> , denique artem incidendi ligno, seu xylographicam, Germanos & primos invenisse & coluisse. Veteres de librorum ornamentis sollicitos fuisse admodum, eorumque ligamenta nonnulla præsertim argentea et aurea fuisse. Speciatim de ornamentis Pandectarum Florentinarum Noster differit, & qua pompa proferantur, commemorat. De voluminibus circa teretes scipiones convolutis, apud Romanos, Græcos, & Ebræos, item umbilicis, eorundemque extremitatibus, quæ <i>cornua</i> dicebantur, variis coloribus, auro etiam, ornata, multa erudite expromit. Libris in averſa chartarum parte frustulum membranæ agglutinabant, purpureo vel alio colore tinctum, cui ab exteriori parte index sive titulus libri, nomenque Autoris, literis aureis inscribatur. Loris eos pulcherrimis constringebant, ne dissoluti pulverem, tineas, & blattas, admitterent, operculo, non tam ornatus causa, quam ut a pulvere & tinea tuti essent, indebant, cedro denique libros & chartas illinebant, quo tineas arcerent, eorundemque fini coronidein appingebant. Papyri conficiendi artem jam <i>Eustasii</i> tempore, qui floruit A. C. 1160, in delinquentiam abiisse docet. De arte compingendi, qualis medio ævo obtinuerit, & quo modo successu temporis perfecta sit, haud proleptaria subjungit.	Pag. 585 seq. 586-589. 589-597. 599-604. 607-610.
<p>Jam, quæ in libro <i>Hugonis</i> emendata sunt a Cæl. <i>Trotzio</i>, paucis dicemus. Autor asseveraverat, <i>Adamum</i> vel <i>Sethum</i> inventores litterarum primos fuisse, addit tamen simul, earum usum non adeo necessarium illa tempestate exstitisse, cum rara fuerint studiorum negotiorumque commercia; cujus sententiam propterea Noster rejicit, quod illius rei nec vola nec vestigium in sacris literis reperitur, & primi parentes rudi illa ætate omnia facili memoria complecti potuerint. <i>Amintium</i>, Pergami Regem, primum omnium membranas, pergamenas dictas, conficiendas curasse, ex <i>Plinii Lib. XIII Cap. 11</i> assertum iterat <i>Hugo</i>. Huic vero opinioni intercedit <i>Trotzius</i>, quoniam, referente <i>Josèpho Ant. Jul. Lib. XII Cap. 2</i>, <i>Elcafar</i> pontifex LXXII Interpretes una</p>	23 seq. 91 seq.

cum membranis ad *Ptolemaum* miserit, & lones jam ant-
 malium pellibus ante *Ptolemaei* aetatem usi fuerint, uti *Herodo-*
tus in *Troisichore* Cap. 59 docet, & quoniam chartis papyreæ *E-*
gyptiacis ob fragilitatem interposuerint membranas, variis colo-
 ribus, inprimis purpureo, ad nitorem infectas. Prior ratio,
 quoniam pro certo ponit, scripturam V. Testamenti in Græcum
 sermonem a LXXII Senibus conversam fuisse, quæ traditio multa
 fabulam sedit, non omnibus fortassis arridebit. *Hugo*, de *Siglis*
 verba faciens, notaverat *Cujacium*, vocem *Siglum* non a *fi-*
 gillo, sed a voce *singula*, derivantem; cujus derivationis rationem
 Noster defendit, interque *notas* & *siglas* hoc discrimen intercedere
 contendit, ut per *siglas* intelligantur figuræ, quibus ad celanda my-
 steria sua utebantur *ICti*, per *notas* vero literarum compendia,
 illa cumprimis, quæ per singularem literas exprimebantur. Ob-
 servaverat *Hugo*, *γυλακωνισμὸν* *Hezychio* idem esse, quod aliquem in-
 famia notare, quo sensu *Athenæo* Lib. VI Cap. 6 *Polemon* di-
 catur *γυλακωνιστὴς*, quoniam illius nomen eorum ad probrum
 fuerit inscriptum. At ex *Casaubono* evincit *Trozzius*,
 nomen hoc *Polemoni* non in probrum, sed gloriam, adhasisse,
 utpote qui in perquirendis, describendis, publicandisque vete-
 rum monumentis totus fuerit occupatus. *Natalitiorum actorum*
 famam obscuram esse, dixerat *Hugo*; contrarium probat
Trozzius, ad *Suetonium* provocans, unde, ante *Cajum Caligulam*
 obtinuisse illa, patere arbitratur. Originem illorum re-
 fert ad *Servium Tullium*, qui, quo nascentium numerum sciret,
 instituit, ut propinqui nata prole numum aliquem in æra-
 rium *Junonis Lucina* inferrent, ubi contra quis vivis exces-
 sisset, in *Veneris Libitina*, cum quis togam virilem sumisset, in
Juventutis. Ut actorum horum notitia certa esset, ideo fuisse
 necessarium putat, ne quis alienos liberos in actis pro suis pro-
 fiteretur, præmiisque *πολυπειθίας* frueretur, nec id familiaris
 tantum illustres spectasse, verum etiam plebejas, cum præmia
 liberorum omnibus omnino fuerint indulta. Ubi Autor agit
 de albo prætorio, eumque in finem adducit id, quod *Dio* Lib.
 LIX, & *Sueton.* in *Calig.* Cap. 49, de duobus libellis, quos
Protogenes, *Caligula* servus, circumtulit, commemorant, ex-
 emplum

Pag.
 174-176.

226.

343-345.

393.

emplum illud ad album prætorium minus pertinere, ostendit. Differentiam, quam inter *Annales & Historiam* constituit Autor, ut *Historia* sit temporum, quæ vidimus, vel videre potuimus, *Annales* eorum temporum descriptio, quæ nostra ætas haud novit, rarius observatam fuisse, adductis testimoniis probat, observans, *Annales* olim a Pontificibus conscriptos fuisse. *Condicta* non fuisse programinata, publice fixa, quod *Hugo* existimat, sed *Jctis condicere* idem significare, quod *denunciare*, docet, cum moris fuerit apud Romanos, rus colentibus per viatorem diem certum statuere, quo in judicio lege agerent. Quam vero significationem vox *condictio* post illa tempora induerit, erudite edisserit. Nomen *digestorum* non *Justinianum*, nec *Salvium Julianum*, quod cum *Alciato* putat *Hugo*, sed *Asenium Varum*, primum adhibuisse, indeque ad volumen juris, quod antiquorum *Jctorum* disputationes, legum responsa, & decisiones, continet, transiisse, probat. *Indictiones* denotare sacras literas, quæ & *codicilli* fuerint dictæ, *Trozius* non concedit. 359. 360. 378. 379. 382 seq. 403. 407. 62 seq. 63 seq. 128 seq. 247 seq.

Restat, ut, quæ addiderit libro *Hugonis*, videamus. De diversa scribendi apud veteres ratione quædam in medium protulerat *Hugo*; quibus addit *Trozius* joculari scribendi modum per *circulum*, qui in testamentis a dominis ratione servorum manumittendorum fuit adhibitus. Quo ipso in loco quædam addit de primo inventore literarum Gothicarum, quem vulgo *Uphilam*, sive, secundum *Jornandem*, *Gulphilam*, vel *Vulphilam*, Gothorum Episcopum Arianum, esse existimant, qui & *Scripturam* sacram in linguam Gothicam converterit. Observat tamen ex *Basnagio*, ante id tempus Gothos jam habuisse literas *Runicas*, a voce prisca *Rynn*, sulcos significante, dictas, quæ ob mirabilem formam suam mysticæ & occultæ audiunt. De inscriptionibus & subscriptionibus epistolarum, quas Autor plane silentio prætermiserat, quasque *Lipius* in *Institut. epist. Cap. 4* non satis explicuerat, quæ ad institutum facere videlantur, addit. De *Psawdo-mavrii* vel *Psawdo-mavrii*, quæ ex *Homero*, *Virgilio*, alioque illustri Poeta, & postea ex *Sacra Scriptura*, instituta est, quædam commemorat, illiusque divinationis antiquitatem idoneis exemplis ostendit.

Pag.
244-250.

249-255.

ostendit. *Caput XXVII* ab *Hugone* destinatum est notis Grammaticorum; quoniam autem argumentum hoc non pro dignitate videbatur exsecutus, multa Noster de notis illis, earumque antiquitate & usu, commentatur. Distinguit inter signa *interpunctionis*, & signa *critica*, sive *correctoria*. Inde observat, interpungendi signa olim fuisse nulla, vel voces singulas punctis interjectis distinctas fuisse, quod ex Codicibus MSis & Inscriptionibus appareat. Rationem hanc affert, quoniam linguam intellexerint, adeoque legendo facile constiterit ipsis, ubi sonus morari, vel protrahi, & proferrī, deberet. Adhuc majusculis literis scribebant, & notis excipiebant, quæ dictabantur, ut hinc non ita commode interpunctionum signa interseri potuerint. Originem interpunctionum ab *Aristotele* repetendam non esse, contra *Clericum* contendit. Apud Græcos primum eas adhibuisse *Aristophanem*, Grammaticum Alexandrinum, ipsi est verisimile; apud Latinos *Ciceronis* jam ævo in usu fuisse, contra *Clericum* negat, cum ipse *Cicero* libros suos signis illis non distinxerit, nec in Pandectis Florentinis, quæ paulo post *Justiniani* tempora conscriptæ videntur, distinctionum notæ ullæ compareant, ut hinc ne quidem illa tempestate in usu fuisse videantur. Ante *Hieronymum* codices sacros interpunctos haud fuisse, testimonio *Cassiodori* munit. Et, si qua interpungendi ratio post hujus tempora obtinuerit, fuisse tamen illam ab hodierna distinctam admodum, & sequentibus Seculis barbaris oblivioni prorsus datam esse. Ad *Caroli M.* usque tempora in libris & Diplomatum nullam verborum distinctionem apparere, ex *Mabilonio de re diplomatica Lib. I Cap. II pag. 52* docet, hujus autem auspiciis factum esse, ut *Paulus Warnesfridus & Alcuinus*, Diaconi, aliquot libros distinctionibus ornaverint, hanc autem interpungendi peritiam demum ab inventæ artis typographicæ tempore ad perfectionem suam adductam esse. Quæ vero veterum interpungendi ratio, & quomodo a nostra diversa fuerit, deinde fufius prosequitur. Quæ præterea *Capiti* huic subjecit de Criticis, eorumque apud præcos munere, librorum correctoribus ac censoribus, iisdemque tum privatis, tum publicis, & qua ratione id jus sibi vindicaverit Clerus Romanus.

manus, itemque de signis criticis, eorumque usu, & quæ
 affinis sunt argumenti, considerationem merentur. In *Capus*
XXXI, in quo varia scripturarum nomina exponuntur, varia
 supplementa coniecit, cujus generis sunt, quæ de *apostolis, assigna-*
tione, cambio, codice, corpore, desiderio, inscriptione, registis,
subscriptione, ac aliis, commentatur. Maxime hæc spectat fu-
 fior *de Scribis* Dissertatio, qua Opusculum hoc auctius at-
 que ornatius reddidit. In hujus *Cap. I* agit de scribis, eorum-
 que apud Ebræos conditione. Docet, hoc munus olim obiisse
 summum sacerdotem, succedente tempore *scribam sacerdotum*
 a *scriba regio* distinctum fuisse. *Publicum* scribarum munus
 administrasse Levitas, qui etiam Synedrio interfuerint, *scribam*
castrensem multa polluisse autoritate. Scribas privatorum in
 contractibus & instrumentis, libris eruditorum, legibus &
 genealogiis Judæorum, describendis occupatos, huicque mune-
 ri destinatos fuisse Kinæos, qui post captivitatem Babylonicam
 in *scribas legis & scribas populi* divisi fuerint. Illos operam
 suam locasse describendis libris sacris, corrigendis, exemplis con-
 ferendis & literis numerandis, ubi de Codice *αὐτογράφοι* *Efra,*
 qui Bononiæ asservari dicitur, monet, illum nomen mentiri.
 Eosdem fuisse dignitate conspicuos & legum peritos, qui in
 lege describenda summam adhibuerint *αὐριβατον*. Scribas po-
 puli libellos divortii scripsisse, ac inter viros principes numeratos
 fuisse. Apud Persas scribam regium proximum ab Rege locum
 tenuisse. In N. Testamento nominari *γραμματεῖς τῆ νόμου*
 & *τῆ λαῶ*, quorum illi *publici*, hi *privati*, fuisse videntur.
Νομικῶς non fuisse sectæ Karæorum addictos, *γραμματεῖς τῆ*
ιεροῦ & ιερογραμματεῖς, *Josepho* dictos, fuisse procul dubio ex
 præfectis templi, ejusdemque rationes, redditus, & expensas, cura-
 visse. Codicem sacrum non ita accurate descriptum fuisse,
 quin nonnullæ mendæ in historicis maxime ac chronologicis
 irrepsissent. *Cap. II* docet, scribas publicos apud Græcos &
 speciatim Athenienses honestæ fuisse conditionis, ac *Petiti* ar-
 gumenta, contrarium de Atheniensium scribis asseverantis, sub ju-
 dicium vocat, nec *Spanhemio* assurgit, affirmanti, apud Syraculanos
 vilioris eos fuisse conditionis. Distinguendum esse docet inter scri-
 bas *publicos & privatos, publicos fuisse vel primarios, vel sc. i. mili-*
rios,

Pag.
270-295.

422 seq.

424 seq.

425-428.

428-436.

436-440.

- Pag. *riar*, quorum munus copiose describit. Munus scribarum apud
 440 seq. Athenienses perpetuum fuisse, quod Ill. *Spanhemius* ex Inscriptio-
 ne quadam apud *Sponium* colligit, cum hac restrictione acci-
 pit, si referatur ad statum reipublicæ, qualis fuit imperante *Ha-*
driano, qui Atheniensibus multa indulerit beneficia; aliam
 fuisse rationem sub republica libera. Dignitatem scribarum haud
 441-451. exiguam fuisse, ex *Act. XIX, 35*, monstrat, nec illum ex scribis
 fuisse, qui in ludis Olympicis munere suo sit functus, contra
Gregorium disputat; quæ autem de dignitate scribarum discepta-
 451-462. verat, ex Inscriptionibus probat. *Cap. III* agit de *scribis Roma-*
norum. Apud Etruscos, itemque Romanos sub Regibus, munus
 hoc in usu fuisse, erudite docet. Quod autem *Cornelius* in *Eumene*
Cap. 1 dicit, mercenarium fuisse, non de statu sub Regibus,
 neque sub Imperatoribus, sed sub republica libera, intelligendum
 esse, cum tempore vero scribas majorem sibi auctoritatem colle-
 gisse, qui licet a *Catone* in ordinem fuerint redacti, crevisse tamen
 eorum dignitatem sub Regibus, ut ipsis Senatoribus fere æqua-
 462-471. rentur. Inde de scriba *adilitio, pratorio, senatus, castrensi,*
navali, pontificis, eorumque dignitate, differit. Scribas
 471-476. Imperatorum, licet libertinæ essent conditionis, id tamen suis
 servitiis ac assentionibus assecutos fuisse, ut ipsis Imperatori-
 bus tandem formidabiles evaderent. Inde varia scribarum no-
 476-480. mina, *notariorum, memorialium, cancellariorum dictatorum*
memoria, exponit, scribarumque dignitatem ad interitum usque
 imperii fere permansisse, indeque ad barbaros transisse, mon-
 strat. In aula Romana *Cancellarium* olim proximum a Papa
 fuisse; quia vero is aliquando de pari cum Pontifice contendi-
 dit, dignitatem illam suppressam, in ejusque locum *Vi-*
 481 seq. *ccancellarium* constitutum fuisse. *Notarios* ecclesiæ acta marty-
 rum & disputationum cum hæreticis habitarum, item quæ in con-
 ciliis agebantur, consignasse; acta martyrum ab hostibus maxi-
 483-487. ma ex parte suppressa esse. Inde se convertit ad *scribarum*
decurias, monens primum, quæ *Salmasius* de decuriis scribatus
 habet, *Valesio* per plagium haud surrepta, tum, quæ decuriæ ini-
 tio gratis conferebantur, inde pretio redemptas, docens. Decuriæ
 487-490. scribarum & apparitorum appellabantur olim *militia*, & qui-
 dem

dem *literata*, quam militiam poterat aliquis vendere, & ad hæredes suos transmittere; quantum vero pro introitu, quod ejusdem decuriz sociis accidebat, dandum fuerit, definiri non potest. His scribis solvebantur a Quæstoribus salaria publice constituta, quæ aliquando etiam appellabantur *annona*, quia rebus ad victum necessariis, frumento, oleo, vino, carne, ac aliis, constabant. In militia obtinuisse *quatuor distinctos ordines*, illorum, qui *docere poterant, horreorum, depositorum, caducorum*, quorum officia sigillatim exponit. A publicis scribis pergit ad *privatos*, qui vel servi, vel libertini, fuerunt, quosque vel ad describendos libros, vel rationes componendas, vel testamenta scribenda, adhibuerunt. Priores dicebantur *notarii ac librarii*, quorum hi libros describebant, illi dicta cursim excipiebant notabantque. Bibliopolæ quoque alebant librarios suos, quorum alii erant *ἀντίγραφοι*, alii *καλλιγράφοι*; illi nova exempla ex aliis describebant, hi pulchre omnia exarabant, inque mundum redigebant. Matronis etiam erant ancillæ librariæ, quarum mentio in Inscriptionibus, quæ ex hoc labore suo dotem sibi quærebant. Jus scribarum, posteaquam servile esse desiit, sibi tandem vindicarunt monachi, cum primis Cistercienses, quibus præerant Abbates, iisdemque periti correctores adungebantur, qui nomina sua adscribebant, quo munere aliquando fungebantur ipsi Episcopi. Virgines etiam Deo sacras operam suam aliquando huic muneri addixisse, ex MStis monstrari potest. In causas mendarum in MStis conspicuarum dum inquirat, illas repetit partim ex *Clerico*, partim ex *Mureto*, *Buluzio*, *Brenmanno*, non tamen omnes arcessendas esse a librariis, sed vel ab apographis, vel dictantibus, vel compendiosa scriptura, vel a correctoribus, vel aliis causis, ostendit. Inde delabitur ad *zabelliones*, qui Græcis dicebantur *δικανικοί*, item *πραγματικοί*, & qua in re munus illorum situm fuerit, edocet. Commemorationi coronidem imponit tractatio de pœnis scribarum, quibus afficiebantur, quoties vel aliquid debebant, vel immutabant in tabulis publicis, vel sine superioris venia rerum publicarum copiam faciebant ad instrumenta publica inspicienda, vel de-

Pag.
490-494.
495 seq.
496 seq.
498.
499 seq.
500-505.
506-508.

Pag.
508 seq.

describenda, vel qui falsa testamenta dolo malo scribebant & supponebant, quibus fere *digitorum nervi incidebantur*, quam poenam constituit *Alexander Severus*, quæque ipsa post id tempus parata fuit illis, qui hæreticorum libros describebant. Quæ hanc Commentationem excipiunt, spectant diversa scribarum nomina, illa potissimum, quæ ab *Hugone* sunt omissa. Hæc sunt potissima Operis hujus *Trotziani* momenta, ex quibus unusquisque de pretio ejus judicare poterit. Ubiunque aliquid ex antiquitatum latifundiis est explicandum, ad primos semper fontes recurrit, diversas virorum doctorum sententias profert, easdemque configit, ac illam, quæ argumentorum pondere ceteris superior est, eligit, atque rationibus communit, illis semper scriptoribus nominatis, qui argumentum aliquod ex instituto excusserunt. Antiquitatum rei que literariæ studiosi invenient hic abunde, quibus sitim suam restinguant, Jcti plurima, Theologi ac institutorum præcæ ecclesiæ cupidi haud pauca, quæ in commodum suum convertere possint. Prouti igitur Cæl. *Trotzio* de tam eximio factu ex animo gratulamur, ita autores ipsi ac suasores existimus, ut interiorum literarum studium in posterum cum Juris disciplina amico fœdere conjungere, & quod adhuc multa cum laude fecit, literatum orbem eruditus suis lucubrationibus ornare, pergat.

A REVIEW OF THE DOCTRINE OF
Eucharist, &c.

h. e.

RECOGNITIO DOCTRINÆ DE EUCHARISTIA,
ex Scriptura & Antiquitate repetita, a DANIELE
LE WATERLANDO, S. T. D. Regis Magnæ
Britanniæ a Sacris.

Londini, apud W. Innys & R. Manby, 1737. 8.

Alph. 1 plag. 14½.

Notum est ex Historia literaria Britannicæ, illustrem hodie Præfulem Wintoniensem, D. *Benjaminem Hoadley*, novas
de

de S. cœna lites ante aliquot annos sevisse, aut, ut rectius dicamus, antiquatam jam in Socinianis disputationibus renovasse controversiam, ac e tenebris in lucem revocasse. Is nimirum præ se tulit, per cœnam Domini *communione* sanctorum hominum, & cum Servatore, & inter se, unice roborari, & ejus finem, quem Christus ante oculos positum habuerit, præter aliquam *sui recordationem*, nullum esse alium. Quid? quod, in hac *memoria* mortis Christi *renovatione* ipsam S. cœnæ *naturam & essentiam* positam esse, constituit. Hac vero arida S. cœnæ explicatione credulam a sanctissimis epulis superstitionem abstergere & amoliri, easdemque profanis, quibus Anglia dudum abundavit, hominibus gratiores acceptioresque reddere, voluit. Hac igitur oblata S. R. *Waterlandus* occasione, quam quidem nominatim non designavit, totius sacrosancti de Eucharistia dogmatis recensionem instituit, ex sacra Scriptura & Historia ductam, quam vetustatis nuntiam & antiquæ veritatis lucem esse, sapientissimi quique decernunt. Præmissa est libro huic *Introductio* lectu non indigna, ipsa vero pertractatio *decem & quatuor Capita* complectitur. Dabimus operam, ut ex hac compendiaria, quam molimur, enarratione Lectores nostri rerum illic enodatarum plenior sibi acquirant notitiam. *Introductio*, quæ totius rei propositæ rationem reddidit, *quatuor* momenta præmunit ac præfulcit. *Primum* est, Scripturam *unicam* esse *fidei morumque regulam*. *Alterum*, ad intelligentiam Scripturæ multum valere, si sciatur, quid *Scriptores*, qui ante nos vixerunt, *illustriores*, iidemque *veteres* imprimis, tum vero etiam *recentiores*, docuerint, sic ut una & mente & voce de re aliqua consenserint. *Tertium*, inter bina hæc extrema, *superstitionem* scilicet *simpliciorum*, & *impietatem profanorum hominum*, prius omnino tutius esse, cui pro re nata faveatur; præsertim cum hic disertis verbis *1 Cor. XI, 27, 29*, etiam atque etiam cavere jubeamur, ne indigne sacra utamur cœna, neve divinum ejus pretium ulla ratione diminuamus. *Quartum*, idemque ultimum, est momentum, injuriam Sacramentis fieri, si *positiva officia*, quam *religiosos ritus*, ea nominare malimus. Quo quidem loco planum sit, Eucharistiam

Pag. 2 seq.

II seq.

16.

17.

- Pag. 17. non nudum aliquod officium, sed sacrum quendam ritum, esse,
 in quo Deus nos amplectatur, seque nobis amplectendum offe-
 20 seq. rat. Tum vero etiam docetur, non unum officium, verum
 omnia in universum, quæ Servator præscripsit, officia, in eo re-
 quiri homine, qui S. cœna digne uti velit. Hæc ubi, faciem præ-
 ferente S. R. Autore, fundamenta jecinimus, res ipsæ tractatæ nos
 23. ad se vocant. Et in Capite quidem I nomina S. cœnæ notissima,
 & præcipua quadam consideratione digna, ex antiquitate repe-
 tuntur. Nec vero recitantur tantummodo nomina, sed etiam de-
 clarantur, temporum simul habita ratione, quibus nata esse viden-
 tur. Sic dicta est Eucharistia A. D. 33 fractio panis, A. D. 57 κοι-
 27. νωσια, communitio, ex 1 Cor. X, 16, A. D. 57 κυριακὸν δεῖπνον, cœ-
 29. na dominica, ex 1 Cor. XI, 20, A. D. 96 προσφορὰ, oblatio,
 32. 40. A. D. 104 Sacramentum, A. D. 107 Eucharistia, A. D. 150
 45 seq. Θυσία, sacrificium, A. D. 150 ἀνάμνησις, μνήμη, commemo-
 49. ratio, memoriale, A. D. 249 Pascha, & A. D. 385 Missa.
 53. 56. In Cap. II ipsa S. cœnæ institutio ex locis N. F. testatissimis,
 58 seq. Matth. XXVI, Marc. XIV, Luc. XXII, & 1 Cor. XI, exponitur,
 65. & quemadmodum in locum agni paschalis sussecta sit, ex si-
 66. seq. militudine cum rerum circumstantium, tum phrasium in-
 71. de ductarum, demonstratur. Caput III de commemoratione
 74. aut recordatione Christi in Eucharistia præcipit. Hanc
 finem institutæ S. Cœnæ unicum ac proprium ex Socinianiis
 72. Vobælius, Schmalcius, alique, contendunt, atque adeo totum
 ejus naturam & essentiam in illa sitam esse sciscunt. At S. Rev.
 Autor proximum τὴν ἀνάμνησιν τῆς κυρίας finem esse, verbis
 sacrosanctis, Luc. XXII, 19, 1 Cor. XI, 24, 25, confirmat, ea-
 demque accuratius, quam Sociniana familiae adscripti homines,
 interpretatur. Verba Domini, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, tria si-
 73 seq. gnificant. Primo: In memoriam mei. Itaque memoriam persone
 75. 77. Jesu Christi, non modo ut magni & boni viri, nec tantum ut
 magni prophetae, nec modo ut capitis, domini, ac magistri no-
 78. stri, verum etiam, id quod majus & gravius est, ejusdem, ut
 veri Θεανθρώπου, hic renovare jubemur. Quam in rem ido-
 80 seq. neos Justini Martyris & Origenis locos S. Rev. Autor testatus
 73. 83. est. Eadem verba secundo in memoriam mei possunt denotare,
 quæ

quæ cum *celebratione* conjuncta esse debet. Atque hæc, necesse est, ut locis, *Act. XX, 28, Phil. II, 5-8, Col. I, 14-20, Hebr. I, 2, 3, IX, 13, 14*, consentanea sit. Locutio Christi tertio in *memoriale* mei designat, Deo gratum & acceptum. Ut olim in Vet. Testamento in *sacrificiis memorialia* erant *typica*, *Lev. XXIV, 7, Num. X, 21*, ita nunc *Eucharisticum & Antitypicum memoriale* in N. Testamento habemus. Ut in Vet. Testamento erat *ἀνάμνησις ἀμαρτιῶν*, ita nunc sub N. Testamenti œconomia in illius locum *ἡ ἀνάμνησις τοῦ Χριστοῦ* successit. Huc eodem pertinet annuntiatio *mortis Domini* practica, *1 Cor. XI, 26*, quæ in *Capite IV, de commemoratione mortis Domini nostri in S. cœna* incripto, separatim exponitur. *Mors* hæc eo est loco habenda, quo *sacrificia* olim *expiatoria* erant. Servator autem hoc suum *expiatorium sacrificium* pro peccatis humani generis obtulit. Atque isto verbo *καταγγέλλειν* docemur, quemadmodum & Deo Trinuno immortales gratias agere, habere, ac referre, & hominum nos servitia præbere, debeamus. In *Cap. V de consecratione elementorum, panis & vini*, agitur. Quo loco 1. vera consecrationis natura in *precibus & gratiarum actione* ponitur, 2. eadem ut a *ministris Ecclesie* perficienda sit, exponitur, ac 3. *quid efficiat*, ostenditur. Ejus nimirum *efficacia* in *relativa* quadam *sanctitate* sita esse debet, quam symbola adipiscantur. Hoc quidem vacat dubio, per Dominicam orationem ad sanctiorem usum illa *desinari*. At vero per verba institutionis symbola consecrata cum rebus a visu remotis, corpore & sanguine Christi, arcana quadam ratione *uniuntur & conjunguntur*, καὶ ὁ γογονῶς ἄρτος ἐπιδέχεται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνεται ἡ εὐχαριστία σώμα Χριστοῦ κ. τ. λ. *Iren. Lib. V Cap. 2 pag. 294*, & calix consecratur, *ὡς ἕωσον τοῦ αἵματος αὐτοῦ*, *Ignatius ad Philad. §. IV. Caput VI de spiritali præcipit manducatione ac bibitione, quæ Jo. VI mandata legitur*. Sensus verborum hic est, ut putat S. Rev. Autor: *qui mortis, quam in cruce sustinuit Dominus, particeps redditur, idem etiam resurrectionem illius participare debet*. Cum his confert, quid veteres olim de hoc loco senserint, & quid *recentiores* præcipuorum, in quos orbis

Pag. 87.

73-89.

91.

72.

95.

96.

106.

113.

118.

136.

146.

149.

187.

- Christi divisus est, cœtum doctores eadem de re decreverint. His explanatis, propius ad rem propositam in *Cap. VII* ventum est, quippe quod *sacramentalem aut symbolicam in Eucharistia* declarat *manducationem*. Hujus quidem ita explicatur natura, sicut testatis ac pervulgatis *Reformati*, ut dici cupit, *cætu* sententiis ac scitis consentaneum est, quæ huc redeunt fere: *Symbola sunt nuda signa rerum signatarum, oculos fugientium, id est, corporis & sanguinis Domini. Dum Christus dixit: Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus! hæc quidem verba non literaliter, sed figurate, ac interpretative, sunt intelligenda, ut elementa utramque materiam ab oculis avocant, cum effectu salutari, dignis representent convivis.* Ut hoc, quod sumsit, S. Rev. Autor efficiat, *stilum sanctiorum*, phrasin in *sacrificiis* receptam, & alia argumenta, quæ causæ suæ servire putat, in auxilium vocat. In eo præcipue totus est, ut locos reverendorum civitatis Christianæ luminum, *Ignatii, Justini Martyris, Irenæi, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Cyrilli Hierosolymitani, & aliorum*, describat, sibi que vivere planum faciat. Hos Patres sacræ civitatis conscriptos provocat, ut dignum eum judicent, cuius rebus studeant, & patrocinentur. Sed, cum ei obsequi sponte noluerint, hoc facere invitos & recusantes coegit. A re proposita nostra sejunctum est, nervos illarum rationum, quas nostri Theologi dudum confecerunt, hic denuo incidere. Ex historia dissensionum, circa sensum verborum Servatoris commotarum, quæ hic loci contextitur, omnes, quotquot a partium studiis alieni, nec a purgata judicandi facultate profus relicti sunt, intelligent, nostræ ecclesiæ explanationem reliquis haud dubie antefereendam esse. Namque naturali vocum potestati, in re tam eximia, & ad animi salutem valente, obedimus, neque graphis & captionibus, quas in axonibus suis *Solon* haud ferret, utimur. Manifestæ hic adsunt *propositiones*, quas artis ratiocinandi magistri vocant, *exhibitiva*. Pronomen enim *δευτερον*, *τετο*, in *subjecto* positum, ad binas res alteri exhibendas usurpatur, quarum *principalis*, oculos fugiens, in *predicato*, altera verso, quæ sensui patet, disertis verbis non exprimitur, & *vehiculi*

nomine infiguri solet. Sic *Philargyrus* ostendit tibi marsupium pecunia refertum, *hoc est*, inquit, *pecunia*. Hanc pecuniam, quæ res princeps est, velo nimirum tectam, non vides, marsupium, quod in se pecuniam continet, & usurpas oculis, & manu contrectas. Non dissimili ratione Servator in S. cœna sub externis signis vult *sumi* corpus & sanguinem suum. Ergo sub his iisdem vult etiam *dari* ac *porrigi*. Jam, re bene putata, sic rationes subducimus: corpus & sanguis in Eucharistia aut *absens*, aut *presens*, est. At vero absens esse nequit; qui enim *dari* possit & *porrigi* aliquid alteri, quod *re vera absens* est? Ergo reliquum est, ut, cum poculum benedictum & fractus panis *convivis*, sive *probis*, sive *improbis*, *datur*, & ab his *sumitur*, *reapse* quoque ac *vere presens* sit corpus & sanguis Domini, ac *simul datur & accipiatur*. De *modo* hujus secretionis presentis non disputamus amplius hodie, nec vero idcirco, quod hic nos præterit, rem ipsam in dubium vocandam, aut plane negandam esse, arbitramur. Satis habemus, quod verba Domini sic interpretamur, quemadmodum *propositiones exhibitivæ*, in omnibus cultioribus linguis usitate, requirunt. Ita vero mediam quoque viam, quæ inter barbaram *transsubstantiationem Romano-Catholicam*, & inter *presentium mere signis.ativam*, solaque mente contrectandam, apud *Reformatos* receptam, interjecta est, in Ecclesia nostra *Evangelico-Lutherana* deligimus, qua omnium sine dubio tutissime itur. Contestamur veterum sacræ civitatis antistitem locos, qui nobis facile, & sine ulla contorsione, adsunt, in contrariam vero partem inviti rapiuntur. Non miramur profecto, ex *umbratica Reformatorum* doctorum *presentia* in *Socinismum*, qui nuda signa, solius memoriæ juvandæ gratia instituta, in S. cœna admittit, acutos delabi homines. Nonne enim umbraticæ & memoriales epulæ proxima se invicem affinitate contingunt? Quæ cum ita sint, Sociniani, ut sunt vaserrimi mortali-um, tam leves umbras ingeniosis, quas unice diligunt, expositionibus ullo sine negotio dissipabunt. Quid? quod animum inducimus facile, ut credamus, illustrem Adversarium, contra

quem S. Rev. Autor tam levia arma tulit, copias ejus sine magna opum suarum jactura penitus confecturum, aut ei, manu diu cum hoste conferta, tandem in hujus fore castra transfundendum, qui transfugam in fidem hac antiqua imperatorum recipiat formula: *quisquis eris, noster eris!* His excerptis & monitis, ad *Caput VIII*, præeunte Autore, nobis deveniendum erit, ubi locus *1 Cor. X, 16 seq.* explanatur & vindicatur. Sensus hic certus & fixus esse debet: *qui credunt, omnes in Christi & mortis ejus communionem perveniunt, sic ut beneficiorum ab eo partiorum re vera compotes fiant.* Qua data occasione, novas Venerandi Mosheimii, Theologi Julii, quas in notis ad *Rad. Cudworthi de vera ratione Carne Domini* libellum, Latine a se versum, illi interpretationi objecit, dubitationes acerbæ & asperè nimium accusat, ac si sanctioris capitis argumentum non explanasset, verum perplexum ac obscurum reddidisset, quo Lutheranam, quam vocat, notionem exculperet; ut alia acerbius dicta omittamus. Rationes Viri Celeberrimi colligemus: *dura sunt locutiones Paulinæ, sine causa distincta voces adhibentur, nec propositiones ea, qua fas est, accuratissime limitate sunt, si in verba Reformati certus doctorum hic jurandum esset.* Et sane, qui in his dubiis parum firmitatis inesse sciscit, is vero naso careat, necesse est. Ipsa purgata ratio statim, ut audit, hoc spernit scitum: est *causa* quædam *absens*, quæ in re aliqua efficienda, *mibi vere præsentis*, hac ipsa hora versatur. Christi corpus & sanguis est *αἷμα τοῦ σώματος*, id est, *causa*, quæ nunc in salute, quam dudum peperit & acquisivit, *Act. XX, 28*, mihi applicanda occupatur, cujusque in animo jam percipio efficacitatem, & tamen *hac causa a me abest.* Quodli causa cujusdam actu in me sentio efficientiam; illa quidem causa non potest non actu mihi adesse. At, si abesse eam a me constituo, omnes etiam effectus, a præsentis illius actione pendentes, hac posita sumptione, nego. Itaque sententia, quæ a recta abhorret ratione, sancto homini male obtruditur. Verbis luditur mente vacuis, neque idem illis, id quod tamen fieri debebat, cum cura & solertia illigantur. *Effecta causa nunc efficiens*

cientis *mibi presentia* quidem sunt, verum *ipsa mibi causa præsens* haud est. Nonne hoc idem est, ac si sciscas: sentio, aliquid a causa quadam nunc effici, & non sentio? Si enim *causam*, quæ nunc in lucem aliquid profert, *præsentem* esse non percipio, neque id, quod profertur, *actu præsens* mihi esse, & a me percipi, præ me ferre queo. *Effectus*, qui *actu* præsens est & sentitur, a causa existit, *actu* eum conficiente. Quæ si plane absens esset, nec sentiretur; consequens est, ut nec effectus sentiri posset. Ergo nec hic præsens esset. Ex quo perspicuum est, *corpus & sanguinem Domini* in symbolis omnino *præsentia* esse debere, ubi recipitur, *effecta* re vera in S. cœna *præsentia* esse. Hoc vero dato, dandum erit & illud, dubia *Morbemianam* ejusmodi esse, ut ulitatum *Reformatorum* explanationem, cui S. Rev. Autor favet, velut levem aliquam nebulam disjiciant ac dissipent. Prememus hoc argumentum diutius, ne bonæ causæ deesse videamur. Sumtiones *Reformatorum* hæc sunt: *Symbola S. Cœnæ signa* sunt *absentis* corporis & sanguinis Jesu Christi, & rerum *effectarum præsentium*. Hoc sumto, symbola erunt *signa signorum*. Namque *effecta* sunt signa, quæ de causa testantur. E. hæc & *signata* res erunt, & *ipsa signa*, quæ ingenii luso, ut levissime dicamus, ipsa nive frigidior est. *Signum* rei cujusdam signatæ aut est *mere representans*, ut typi V. Testamenti τὸ ἀρνίον N. Testamenti repræsentabant, & ut subtilioris Arithmeticæ artis, quæ *Algebra* dicitur, periti, signo *minus*, & signo *plus*, designant; aut est *conferens*, quod ipsam rem signatam, at occultam, confert. Sic, exempli gratia, medicus, data cuidam chartæ inclusa medicina, his utitur verbis: *hoc est medicamentum*. Ubi charta etiam est signum medicinæ, sed inclusam eam *conferens*. Medicina est *causa* sanitatis reddendæ. Quis vero tam inficetus & inconcinuus sit, ut dicat: *charta est signum sanitatis*. Hæc autem, medicina non sumta, consequi nequit. Ita, nisi in S. cœna corpus & sanguis Christi, quorum poculum benedictum, & qui frangitur, panis, signa sunt, re vera sumatur, nec sanitas mentis, & obsignatio veniæ peccatorum, arctiorque cum Ser-

Pag. 314
1eq.

vatore unio ac conjunctio, vere obtineri & confirmari poterit. Vide, ei sententia, quæ *veram* corporis & sanguinis *presentiam* in S. cœna tuetur, maximam deberi reverentiam. Neque vero illud Rev. *Mosheimii* studium, quo *commatum* 16, 17, & 18, vinculum divellendum judicavit, & *commatu* 18 novam orationis partem inchoari censuit, eam accerbam, quam hic in-viti legimus, censuram commerebatur. *Præcisam* enim & *constrictam* S. *Pauli* orationem sæpenumero esse, præter alios, *Jo. Lockius*, civis Viri *Christiani*, in copiosa, quam suæ *Britannicæ Epistolarum* quarundam *Paulinarum Paraphrasi* præmisi-t, *Præfatione* præclare annotavit. Non igitur cum scriben-di genere viri divinitus acti & eruditi, id quod tot loci extra controversiam collocant, *Mosheimiana* pugnat interpretatio. Vir in-clytus debitis eam præfidiis communiavit, ea usus modestia, ut illam obtulerit nemini, secundis quippe aliorum judicis publicæ luci expositam. Nos vero eximio *Magnæ Britannicæ Theologo* istud sine mora concedimus, totam S. *Pauli* oratio-nem aptam esse inter se, ac *coherentem*. Tunc hæc sen-tentia, hæc vis rationis *Paulinus* nihil amplius habebit dubitatio-nis. *Propositio primaria commate* 14 habetur: *fugite plu-rium cultum Deorum, sigillatim a religiosis conviviis, quæ in honorem ipsorum parantur, vos abstinete*. Vis dehortationis univèrsa in hoc sita est: nam *religiosa convivia nota sunt pro-fessionis, & indicia ejus sacra*, ad quam quisque pertinet, so-cietatis. Sic, verbi causa, S. cœna est nota *professionis Christi-anae*. Nos enim, dum *ex calice consecrato bibimus, sanguinis Christi compositos reddimus, & fractum panem manducantes, corporis Christi participes evadimus, commate* 16. Ita nimirum nos, in honorem *presentis* Dei nostri S. cœna utentes, v. 31 *unum corpus, unam societatem Christianam, constituere, præ nobis facimus, comm.* 17. Neque aliter se res habet, si *Ju-dæos* spectemus. Hi, victimas in honorem *veri Dei* cœnas come-dentes, in *ara* partem se venire profitentur, cui verus Deus se interfuturum promisit, *comm.* 18. E. hæc *religiose epula* sunt *nota professionis Judaicae*. Jam, his factis fundamentis,
a pari

a pari rationem ducit S. Servatoris orator, *comm. 19, 20.* Haud dispari nimirum modo *mensæ Diis a profanis* hominibus instructæ nota sunt *ethnica religionis.* Hinc ducit S. Paulus hoc corollarium: *nolo, vos in demoniorum venire societatem!* Majus est & gravius aliquid, quod *comm. 21* scilicet: *ὁ δὲ θεὸς* Deo, ne potestis quidem poculi ac mensæ & Domini, & deastrorum, participes fieri. Quænam hic vis demonstrandi subest? Hæc, ut putamus: namque *illa* utriusque generis *opula* sunt *binæ res contrariæ*, & inter se repugnantes, eamque ob causam simul consistere nequeunt, *2 Cor. VI, 14.* Nemo simul & vero Deo, & falsis Diis, servire potest. Gentes profanæ serviunt falsis Diis, utpote quos in religiosis convivis suis *presentes* sibi esse credunt. Vid. *Platonem Lib. II de Legib. pag. 576,* & *Ovidium Lib. VI Fastor. v. 305.* E. vero Deo servire nequeunt. Vos, qui S. Cœna utimini, vero servitis Deo. E. falsis & commentitiis Diis servire nequaquam potestis. Nemo simul & victimam, ad placandum verum Deum cœsam, hoc est, corpus ac sanguinem Christi, & hostiam, deastris explendis immolatam, participare potest. Profani homines hostiam deastris mactatam participant. E. victimam Deo vero oblatam participare non possunt. Vos, qui S. Cœna utimini, victimam Deo cœsam sumitis. E. in hostiarum deastris mactatarum communionem venire nequaquam potestis. Aut toti fallimur, aut hæc connectio & argumentatio omnibus nervis & partibus suis coheret, nec plura requiruntur ad vim ejus capiendam. Diutius, quam putavimus, in his pensandis morati sumus, sed rerum nos gravitas abduxit. Quæ reliqua sunt, indicabimus verius, quam declarabimus, brevitate rationem habituri. In *Capite IX* ostenditur, ut *venia delictorum in Eucharistia detur.* Atque hæc doctrina cum ex S. Scriptura, tum ex antiquitate, probatur, ac vindicatur. Verum in *Capite X* docetur, quemadmodum *gratia sanctificans in Eucharistia conferatur,* eadem tractandi ratione adhibita. *Caput XI,* quod, nulla re interveniente alia, dictam hanc disquisitionem consequitur, *Eucharistiam ut ritum* quendam *federalem* considerandam contemplandamque

Pag. 320.
332 - 335.
347 seq.
363.
36 seq.
424.

- proponit. Rationes hujus sententiæ ductæ sunt 1 ex natura *communions*, quæ Deum inter, ac sanctum hominem, S. cœna utentem, intercedit, 2 ex antiqua sanguinem in *fœderibus* bibendi consuetudine, 3 ex *ipsis verbis institutionis*, & 4 ex *analogia*, quæ inter S. cœnam, & inter *sacrificalia* Judæorum ac gentium profanarum *convivia*, a S. Paulo 1 Cor. X, 16, dilucidandi gratia in medium prolata, sese offerre videtur. *Rad. Cudworthus* præcipuus Autor est, qui in separata illa, eademque brevi & minutæ molis, Commentatione, quam paulo ante nominavimus, S. cœnam *epulum sacrificiale* esse, voluit. Hanc autem notionem cum viri nonnulli eximii falsitatis convicerint,
- Pag. 435
seq. S. Rev. Autor faciendum sibi esse putavit, eam ut rursus afferret ac tueretur. Nostrum quidem hic loci non est, tantas componere lites, verum hoc non possumus non monere, quod legibus repugnet logicis, si ex *similibus* exemplis, quæ rem generatim tantum ac universe illustrare debent, ipsæ proprietates ejus singulares arcessantur, ac veluti corollaria ex illis principiis ducantur. S. Pauli mens, id quod jam in antecedente vidimus oratione, huc valet: omnes tres, quæ hodie vigent, religiones, *Christiana, Judaica, Ethnica*, in eo conveniunt, quod singulæ *religiosa* habeant *convivia*. Ex hac vero generali convenientia non vult concludi: *Judaica & Ethnica convivia religiosa* sunt *sacrificalia*. Ergo S. cœna, quam *Christiani* celebrant, ejusdem quoque generis epulum est. Hanc conclusionem ex necessaria consecutione ductam haud esse, in logicis scriptis versatum præterit neminem. At nihilo minus tamen *Capite XII Eucharistiam* eo vult loco a nobis haberi, ac si *sacrificium* esset.
- 445 seq. Ubi primo historia litium, a D. *Grabio*, qui A. 1702 ad *Iren. Lib. IV Cap. 32 pag. 323 edit. Oxon.* S. cœnam *proprium* sacrificium nominaverat, motarum, recensetur, deinde, *spirituale* illam *sacrificium* jure ac merito & esse & dici, demonstratur, collectis & *veterum & recentiorum* hac super re judicium.
466. *Caput XIII preparationem*, quam S. *communio* requirit, enucleatam exhibet. Hanc nimirum præcedere debet 1 *Baptismus*, 2 *debita* rerum ad S. cœnam pertinentium *cognitio*,
468. 532. 535. 536. 538.
- 3 sana

3 *sana & genuina fides*, inprimis 4 *vera pœnitentia*, quæ his maxime indicis declaranda, nimirum *restitutione ablati, facili delictorum in nos admissorum condonatione*, studio *unitatis sacra & publica* conservandæ, ac denique *caritate ac misericordia erga pauperes*. Reliquum est *Caput XIV*, in quo *de obligatione ad S. cœnam frequenter accedendi* disputatur, per *Secula octo priora* separatim eundo. Seculo I, dum Apostoli in vita manebant, ii, qui Christo nomen dederant, ad S. cœnam crebrius accedebant, aut *quotidie*, aut saltem quavis *die dominica*. Seculo II reperiuntur documenta, ex quibus perspicuum redditur, *quavis hebdomade*, sigillatim *die Solis*, Christianos S. ufos esse cœna. Eadem Sec. III *quovis die*, Sec. IV aut etiam *quotidie*, aut *quater per hebdomada*, aut *sæpius*, Sec. V aut *quotidie* itidem, aut *dominicus* minimum *diebus*, Sec. VI *tribus* majoribus per annum *diebus festis*, natali *Domini*, *Paschate*, ac *Pentecoste*, Sec. VII *his etiam festis*, a *Græcis* autem *omni hebdomade*, & Sec. VIII aut *quotidie*, aut *omni dominica die*, celebrata fuit. Accedit appendicula, in qua significatur, ut hodiernæ Ecclesiæ S. cœnam frequentare soleant. Antequam hoc dimittamus Opus, non alienum erit, docere, qui summa ejus capita commemoravit, notulas quasdam necessarias consulto, ac re bene putata, hic admiscuisse, ne arida & jejuna *Reformatae* sententiæ narratio majorem, quam meretur, auctoritatem eidem conciliaret. Has præterea majoris cujusdam scriptionis nuntias esse jussit, quam, si Deus faverit, meditandi, & oblata commoda occasione, in lucem protrahendi, non abjecit consilium. In ea nimirum explanationi S. cœnæ inter *Lutheranos* receptæ, solis principiis *Hermeneuticis* in auxilium vocatis, suppetias feret, planum facturum, omnes illos causa cadere, quotquot inconsulta eam temeritate & olim adorti sunt, & hodieque adoriuntur. Optamus ex animo, ut, qui in luce apud nos vivit, ac tot aliis scriptis reipublicæ & sacre & eruditæ adhuc serviit, & utriusque pomœriis amplificandis plurimum contulit, hunc, quem inolitur, librum brevi explicet, ex eorum haud dubie numero futurum,

unde plurimum roboris capere res Christiana possit, & ipsi veritatis *Evangelicae* osoribus & violatoribus omni ex parte satisfactorum.

D. Joh. Wilh. Hoffmanns Sammlung ungedruckter Nachrichten und Urkunden, &c.

h. e.

D. JOANNIS GUILIELMI HOFFMANNI
*Collectio Documentorum ineditorum, Historiam, Juris-
prudentiam publicam, ac feudalem, aliaque S. R. I.
Jura, illustrantium.*

Pars I.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1736, 4.
Alph. 3 pag. 15.

Est hoc nobis, qui Seculum hoc vivimus, in magna felicitatis parte ponendum, quod literarum nostrarum reipublicæ cives optimi quique ac nobilissimi de proferendis undecunque tabulis publicis, & rerum gestarum monumentis, non publicatis ad hunc diem, at, quæ ad seram transmittantur posteritatem, dignissimis, certatim cogitent. Ipsa experientia testatur, quantum Juris publici ac feudalis prudentia exinde lucis capiat, dumne illi, qui talia colligunt, nubem pro Junone amplectantur, & qua ratione utilia ab inutilibus rite secerni debeant, turpiter ignorare se prodant. Præsens eruditissimi, & magna omnia bonis literis minantis, *Hoffmanni* Collectio earum una est, quæ summo jure eruditi orbis applausum merentur. Nullum hic Documentum, quod vulgare quidquam spiret, nullum, quod ad æternas damnandum tenebras putari debeat, legenti obvenerit. Tam bene didicit Doctiss. Autor, nihil, quod non publice proficit, agere. Plurima hæreditatis jure ex locupletissima Illustris olim Fratris, *Christiani Godofredi*, Bibliotheca ad se pervenisse, pro insigni suo candore, ipse *Hoffmannus* docet. *Primum* hoc *Volumen* quinque *Documentis*, tanquam tot gemmis, superbit. Singulis Præfationem præmisit, continentem scitu utilia

Le-

Lectoribus, ad illa scripta paulo propius accessuris. Nos, quid boni secum ferat hæc Collectio, pro instituto nostro breviter dicemus. Sunt hæc, quæcunque hic leguntur, sermone scripta nobis patrio; sed, exterorum causa, titulos Latine exprimeamus. Ipsam frontem ornant *Acta, seu accuratior notitia, de dignitate Imperatoris Romani, a Carolo V per Legatum Francosurti ad Mœnum A. 1558 deposita.* Quæ sit vera causa, qua motus *Carolus V*, imperio sese abdicavit, certatum quondam fuit, & adhuc sub iudice lis est. Generalis ratio ab ipso Cæsare perhibetur ingravescens ætas, & valetudo parum prospera. Admodum igitur memorabile hoc factum est, præcipue cum ipsi sacri Rom. Imperii Principes Electores, sicut ex his Actis patet, incerti atque ancipites hæserint, quomodo sine detrimento ac deminutione jurium suorum, & quibus potissimum solennibus, res tam nova, nec inter Germanos unquam audita, peragenda esset. Neque tamen, quod mireris, minus est scriptorum hujus ævi, qui de nobili hoc argumento tam plene atque copiose scripserit, ut nihil desiderari possit. Quæ enim *Guilielmus Godelevæus* in brevi *Commentatione de Abdicatione, seu renuntiatione imperii & regnorum, a Carolo V Imper. facta,* attulit, non carent erroribus suis, nec de ipso abdicationis actu, ejusque solennibus, quæ die 14 Martii in templo *S. Bartholomæi* celebrata sunt, is ipse quidquam tradit; nec *Ulrici Obrechtii* *Dissertatio de Abdicatione Caroli V* iis sufficit, qui rem ipsam scire, non qualescunque meditationes politicas, cupiunt. Longe profecto certiora, ac meliora, docet ineditum hoc Opusculum; & præclara multa inde disci posse, olim non ita cognita, non sine causa persuasum sibi habet præstantissimus Editor. Confirmat hoc ipse exemplo quodam. Scilicet plerumque creditur, ante tempus depositi a *Carolo V* imperii non initum fuisse ab Imperii Septemviris pactum singulare, quod *Capitulationem* vulgo vocant, cum fratre ejus, *Ferdinando I*, Romanorum Rege, in hoc, accepta imperii Germanici dignitate, plane recusasse *Ferdinandum*. Sed, neutrum horum ita gestum, haud obscure ex Actis illis probari potest, quæ *Doctissimus Hoffmannus* ex antiquo MSto libro, cujus Au-

torem fuisse quendam ex Consiliariis, qui Electoribus Francofurti adfuerunt, suspicatur, felici successu, & propitia Minerva, in lucem produxit. Sequuntur dein *Acta de D. Ottonis a Pack examine in urbe Cassellana instituto, propter exemplum foederis cujusdam inter Ferdinandum, Regem, & Electorem, Principemque, Pontificiorum sacris addictum, quod cum Philippo, Hassorum Landgravio, ille communicaverat.* In historia Reformationis parum honorifica injicitur mentio *Otonis* illius *Packii*, quem *Georgii*, Saxoniae Ducis, Procancellarium fuisse, constat. Causa hujus rei affertur suppositum ab eo foederis cujusdam exemplum, inter *Ferdinandum*, Regem, Electores Moguntinum & Brandenburgicum, aliosque Principes, Vratislaviae sanciti; quod *Packii* factum summa inter utriusque religionis Principes dissidia excitasset, nisi, detecta fraude ac inania, nonnullorum studio saluti patriae fuisset prospectum. At enim ostendit praestantissimus Editor, rationes, quae vulgo proferri solent, non ita esse comparatas, ut, foederis hujus formulam temere fictam esse a *Packio*, luce meridiana clarius appareat. Acta illa, quae *Seckendorffius*, quod ad potiora capita, in compendium redegerat, jam vero integra & incorrupta praesens *Volumen* exhibet, occasionem acutis Lectoribus praebere poterunt, in hujus historiae fundamentum paulo curatius inquirendi. Excipit haec Acta *Instrumentum pacis Luneburgicum*, nostro sermone: *das Lüneburgische Zate-Bock*. *Zate*, vel *Sate*, est Instrumentum pacis, & unio, cujus vocis origo derivanda a verbo *satzen*, vel *setzen*. Descriptionem hujus Documenti protulit Cel. Editor ex vetusto quodam Chronico; quae, licet obscura valde & intricata sit, hoc tamen indicat, quod in Ducatu Luneburgico confectum fuerit communi olim suffragio Instrumentum, in quo dissidia Principis & Statuum, itemque horum & Untersassiorum, ut solita utamur voce, composita sint, pace in perpetuum stabilita. Quam difficulter inveteratae turbarum intestinarum radices ex universa Germania evelli potuerint, satis norunt Germanicarum rerum periti. Interea ergo temporis complures regiones ac provinciae operam dederunt, ut, quam in omnes patriae terras frustra fere

revocari audiebant pacem, eam suis saltem finibus restituerent, & concordia, qua parvæ res crescunt, alienos olim animos feliciter conjungerent. Idque in Ducatu Luneburgico hoc magis videbatur necessarium, quod intercesserant *Bernhardo & Henrico*, ejus ditionis Principibus, graves cum multis ex ordine equestri, & civitatibus, cum primis Luneburgensi, similtates, ob præcipuas regiminis partes, fidelitatis & obsequii præstationem, jura & privilegia, &c. coortæ. Hæc autem omnia ex scriptoribus, qui de turbis istis quomodocunque tradiderunt, parum recte cognosci poterunt, nisi plenioris Commentarii instar hoc consulatur Instrumentum, ex Codice descriptum membranaæ, cujus copiam Vir quidam summus politissimi Editoris B. Fratri benevolens fecerat. Ad eundem, de quo diximus, Ducatum *quartum* quoque Opusculum pertinet, inscriptum: *Fasciculus Documentorum Luneburgicorum*. Sunt illa maxima ex parte ad Seculum decimum quartum referenda, ac præcipue urbium Luneburgi, Hannoveræ, & Ulsenæ, commemorant atque illustrant. Habebunt & hic Lectores, quod notatu ipsis dignum videatur, sicuti neq; Documento *quinto* & ultimo, quo traduntur nobis *Acta & notitia de Comitibus, Augustæ Vindelicorum A. 1582 celebratis*, deesse existimamus, quæ publici Juris amatoribus uberrimos afferre fructus queant. Septem esse rationes, quæ commoverunt *Rudolphum II* Imperatorem, ut Status Imperii Augustam convocaret, & monet *Hoffmannus* noster, & ex his ipsis Actis luculenter patet. Prima inter eas est necessarium auxilium, quo Turcis, plena sceleris consilia contra Germaniam ineuntibus, occurrere facile possit; altera crescentes in dies in terris Burgundicis turbæ; tertia ereptæ Imperio Germanico provinciæ, cum primis quod ad Livoniam attinet; quarta justitiæ provehendæ necessitas in Cameræ judicio; quinta res ad matriculam Imperii spectantes, iteinque moderatio ejus, & ab ea exemptio; sexta ingens in re monetaria confusio, & septima controversiæ, de præcedentiæ & votorum jure a Statibus quibusdam excitatæ. Quæ sane capita singula in hoc Actorum fasciculo copiose diligenterque proposita legimus: eorumque il-

lustrationi inserviunt quodammodo breves, quæ a Doctiss. Editore hinc inde accesserunt, animadversiones. In iisdem Comitibus rerum, ad Calendarium pertinentium, injecta quoque est mentio. Sed ideo nihil horum *primo Volumini* adjecit Consultiss. *Hoffmannus*, quod varia hujus argumenti scripta inedita in posterum divulgare apud animum constituit.

LA FIGURE DE LA TERRE
déterminée, &c.

h. e.

**FIGURA TERRÆ DETERMINATA, PER
Observationes, a Dominis DE MAUPERTUIS,
CLAIRAUT, CAMUS, LE MONNIER, So-
ciis Academiae Regiæ Scientiarum, Abbate OUTHIER,
qui cum Academia commercium epistolare habet, &
Domino CELSIO, Prof. Astron. Upsal. qui illos co-
mitatus est, jussu Regis, sub ipso circulo polari fa-
ctas, literisque consignatas a Domino DE MAU-
PERTUIS.**

Parisiis, ex Typographia Regia, 1738, 8 maj.
Plag. 14, Tabb. xii. 10.

Magnum certe & immortale opus non solum fortiter ala-
criterque aggressi, sed &, maximis superatis difficultati-
bus, feliciter executi sunt Viri præstantissimi, qui auspiciis Regis
Galliæ, ad orbem ultimum Arcticum missi, & a Rege Succiæ
liberalissime adjuti, id egerunt, ut de incerta huc usque terræ
nostræ, quam inhabitamus, figura nos tandem certiores red-
derent. Tota, qua patet, cultior Europa, ad tantos eorum co-
natus attenta, tantamque patientiam, diligentiam, prudentiam,
mirata, optatum nunc eventum læta intuetur. Nec quidquam
reliquum esse dixeris, ad tam nobilem quæstionem penitus ex-
pediendam, quam ut ii pari fortuna usi revertantur, qui pari
consilio, iisdemque auspiciis, ad medias novi orbis regiones
pro-

profecti sunt. Globosam esse Telluris figuram, inter omnes constat. De eo quaesitum, varietate inter Philosophos disputatum fuit, utrum exacta sphaera, an sphaeroides, utrum sphaeroides latum, an longum, Terra sit, & quam ad minorem major diameter proportionem habeat. Oblongam esse Terram polos versus, & ovo fere similem, antiqui haviolati sunt: quod nuper non mediocriter confirmare visa est Meridiani, per observatorium Parisiense transeuntis, dimensio, ab Academicis celeberrimis, *Piccardo & Cassino*, facta. Contra ea tellurem esse sphaeroides latum, *Hugenius & Newtonus*, magno juniorum consensu, docuerunt, egregiis usi argumentis, partim a gyro Terrae diurno desumptis, de quo nemo hodie dubitat, partim a deprehensa corporum gravitate, in regionibus terrae extremis, quam mediis, majore. Nec parum huic sententiae favet ipsa arcus meridiani dimensio, a *Norwoodo* in Anglia facta, & cum *Cassinianis* numeris comparata. Scilicet hoc certum est, gradus Meridianorum ab aequatore polos versus, si terra sit sphaeroides oblongum, decrescere, si latum, crescere debere. Et *Cassinus* quidem, in parte australi Meridiani Gallici, gradus singulos, tanquam inter se aequales consideratos, 57097, in septentrionali 56960, hexapedas Parisienses aequare, comperit; a *Picardo* minime dissentiens, qui gradui inter Lutetiam & Ambianum interjecto 57069 hexapedas adscribit. *Norwoodus* vero in Anglia, atque adeo in parte Meridiani magis septentrionali, gradus non minores, sed majores, invenit, 57300 hexapedas Paris. aequantes. Et novissime *Musschenbroekius*, errores *Snellii*, partim ex propriis, partim ex ipsis *Snellianis*, observationibus correcturus, in Hollandia magnitudinem gradus Meridiani 57033 hexaped. Paris. constituit. Quae a *Ricciolo*, *Fermolio*, & ab antiquioribus, traditae sunt dimensiones, multo minus exactae, nulliusque usus, deprehenduntur. At nec *Cassiniani*, *Norwoodiani*, *Musschenbroekiani*, numeri, ad definiendam Terrae figuram, concordant: nempe quia fieri nequit, ut vel oculatissimi observatores, instrumentis instructi quantumvis humana opera absolutis, graduum parum a se invicem distantium exiguam differentiam rite persentiscant. Ergo id agendum erat, ut viri cumprimis idonei gradus quosdam maxime distantes, prope

polum & æquatorem, ad mensuram denno revocarent, auctoritate & liberalitate summorum Principum sustentati. Profecti sunt ad septentriones Cel. *de Maupertuis*, cum collegis, quos supra diximus. Dimensi sunt gradum Meridiani, per ipsum circum polarem transeuntem: peractoque opere, de eo, quod effecerunt, publice nunc rationem reddunt. Complectitur ille gradus 57437 hexapedas Parisientes; ideoque 377 hexapedis gradum *Picardi* excedit, 512 hexapedis excessurus, nisi correctionem necessariam, cum propter aberrationem fixarum, a *Bradlejo* demonstratam, tum propter præcessionem æquinoctiorum, & refractionem, *Picardus* neglexisset: rursusque 950, vel, omiſſa aberratione *Bradlejana*, 1000 hexapedis major est, quam secundum calculum & principia *Cassini* esse debuisset. Ex quo sequitur, Terram omnino versus polos notabiliter depressam, spheroidis non longi, sed lati, figuram habere. Summam diximus. Nunc etiam per partes eundem, & capita paucis attingenda sunt. Divisit Cel. *de Maupertuis* Volumen totum, quod nunc exhibemus, in *Libros tres*, præmissa Dissertatione historica, de omni itinere & susceptis laboribus. In Præfatione de præsentis instituto, ac de usu amplissimo disserit, qui ex solutione celeberrimæ quæstionis, de figura Terræ, & magnitudine diversæ graduum Meridianorum, cum in Geographia & navigandi arte, tum etiam in Astronomia, maximeque in theoria lunæ perficienda, expectandus est; dimensiones superiorum commemorat, & quid adhuc desideratum fuerit, ostendit, voluntateinque Regis magnificentissimi, de quæstione illa finienda, per Cardinalem *de Fleury* & Comitem de *Maurepas* ad Academiam delatam, exponit. Eiusdem sententiæ nonnulla in Dissertatione historica reperiuntur. In qua deinceps successum itineris & nonnulla de rebus Lapponicis Autor enarrat. Holmiam, ineunte æstate A. 1736, cum sociis delatus, statim de opere exordiendo cogitavit: cumque ad partem notabilem Meridiani dimetiendam series triangulorum formanda esset, cum basi quadam satis longa connexorum, cujus mensura, ope hexapedæ, quam exactissime haberi posset, primo quidem spes omnis fuit in ora & insulis finis Botnici. Deinde vero, explorata ora, quod parum ex aqua emi-

eminere universa insula deprehenderentur, abjicienda illa spes, & in desertas squalidasque Lapponiæ regiones penetrandum, porroque in horridos & præruptos montes enitendum, ingenitque exquisitissimorum instrumentorum apparatu eo delato, construenda triangulorum series, angulique omnes quam curiosissime mensurandi fuerunt. Quibus rebus per æstatem confectis, commodaque basi in magno Torneæ fluvio determinata, eademque cum serie triangulorum, a Tornea urbe, septentriones versus, ad oppidum Kittisium pertingente, rite connexa, ut amplitudinem arcus Meridiani, inter utrumque oppidum intercepti, accurate definire possent solertissimi mensores, primo quidem Kittisii, deinde etiam Torneæ, complures observationes Astronomicas instituerunt, Sectore novempedali, & Quadrante bipedali, aliisque instrumentis, Londini, cura *Grahami*, quam perfectissime elaboratis, usi. Postremo, cum Torneæ fluvius glacie obtectus esset, basin, jam antea determinatam, ope peritiæ, quam diligentissime iterum iterumque dimensi sunt: integroque fere anno circumacto, Holmiam redierunt. Atque hæc de Dissertatione historica, Operi præmissa: in qua quæ passim immiscentur, de rebus Lapponicis, & de luminibus borealibus, ibi observatis, ne longi sumus, omittenda sunt. *Liber primus* distributus est in *Partes duas*: in quarum *priore* exponuntur ea omnia, quæ moliti sunt Viri Clarissimi, ad describenda & connectenda triangula, ad observandos angulos, atque ad dimetiendam magnitudinem cum baseos, tum ipsius arcus meridiani, inter parallelos Torneæ & Kittisii oppidorum intercepti. Basia reperta fuit 7406 hexap. 5 ped. 2 dig. amplitudo arcus Meridiani 57', 28": ejusdemque longitudo 55023, 47 hexaped. Quibus assumtis numeris, eam longitudinem gradus integri computaverunt, quam supra indicavimus. In *posteriori Parte* repetitæ operationes sistuntur, quibus & priores operationes, & numeros, & ipsa instrumenta, sub rigidissimum examen denuo revocarunt: adjectumque sub finem Problema est, quod jam A. 1735 in *Commentariis Academicæ Scientiarum* Autor noster proposuit, de inveniendâ figura Terræ, ex cognita magnitudine duorum graduum Meridiani. *Alter Liber* varias complectitur observationes, quibus

elevatio poli Tornæ & Kittisii, magnitudo refractionum sub circulo polari, & differentia Meridianorum Torneensis & Parisiensis, definita fuit. *Spolius & Bilbergius*, A. 1695 a Rege Sueciæ Torneam missi, exiguis & parum elaboratis usi instrumentis, elevationem poli constituerunt $65^{\circ} 43'$; quam etiam duobus scrupulis minorem constituere ex suis observationibus debuissent: iidemque refractiones, in illo climate, altero tanto fere majores sibi reperisse visi sunt, quam reperiri in Gallia solent. At nostri elevationem poli Tornæ $65^{\circ} 50'$, refractionesque nihilo, quam in Gallia, majores, invenerunt: differentiam autem meridianorum Paris. & Torn. satis recte unius horæ & 23 scrup. constitui posse arbitrantur. Jovem quidem & ejus satellites, ex vaporibus horizontis nunquam satis adscendentes, contemplari non potuerunt: at, præter nonnullas occultationes fixarum, etiam eclipsin lunæ horizontalem, d. 16 Martii A. 1737, Veneremque per duos menses non occiduum, diligenter observarunt: atque ex his, multisque aliis lunæ, solis, & fixarum, observationibus, ea definire potuerunt, quæ ostendimus. Denique acus magnetica, Tornæ A. 1737. $5^{\circ} 5'$ declinare, occasum versus, deprehensa est: quam A. 1695 *Bilbergius*, versus eandem plagam, 7 integris gradibus declinare observavit. Restat *Liber tertius*, gravitati corporum, sub circulo polari, examinandæ destinatus. Ubi *Cel. Maupertuis* primo quidem generatim de gravitate verba facit, & de ejus in diversis terræ regionibus diversitate, quam, ex minus veloci pendulorum prope æquatoream oscillatione, princeps *Richerius* prodidit, & summi Philosophi, ex diversa ipsarum partium terræ gyrantis celeritate & vi centrifuga, deduxerunt. Deinde, postquam docuisset, quantum intersit, ut observationes *Richerianæ* similes, cum alibi, tum in locis maxime septentrionalibus, accurate instituantur, præsertim cum *Picardus* nullam penduli accelerationem in Dania observarit, neque observationes huc usque factæ rem omnem conficere videantur: hoc igitur postquam docuisset, ad suas ipsius collegarumque observationes exponendas pergit, quæ ope penduli, a *Grabano* ad hunc finem inventi, in pago quodam Finniæ, cujus latitudo est $66^{\circ} 48'$, institutæ, ac postea Parisiis, in pari
aeris

aeris per thermometrum explorata temperie, repetita sunt. Ex quibus constat, motum penduli, in pago commemorato, cui *Pello* nomen est, quo tempore caelum fixarum circumagi videtur, motum ejusdem penduli, Parisiis oscillantis, 59, 1 scrupulis secundis superare. Quae quidem acceleratio 6', 2; major, quam per *Newtonianam* Tabulam, & 4', 2 minor est, quam per novissimam *Bradleyi* Tabulam reperiri debuisset. Hinc porro concludit Autor, gravitatem, in vico illo septentrionali, ad gravitatem, quae Parisiis obtinet, se habere, ut quadratum numeri oscillationum, pari tempore utroque loco factarum, hoc est, ut 10014 ad 10000, pendulique, quod scrupulos secundos oscillando indicat, (cujus longitudo Parisiis est linearum 440, 57) in pago Finnico longitudinem esse debere linearum 441, 17. Postremum in hoc Opere locum occupat solutio sequentis Problematis: Cognitis figura Terrae & proportionem gravitatis sub aequatore ad gravitatem in quavis data latitudine, angulum invenire, quam vera gravium directio cum directione gravitatis primitivae constituit. Eam autem gravitatem Vir doctissimus primitivam vocat, quae ubivis terrarum obtineret, si ipsi quidem Terra immota esset.

**GEORGII AUGUSTI LANGGUTHII, A.
M. Antiquitates Plantarum feralium apud
Graecos & Romanos.**

Lipsiae, ex officina Langenhemiana, 1738, 4.

Plag. 12.

Cum insignis non solum utilis e plantis percipiatur, quae victum aequae ac amictum, imo habitaculo, & praestantissima ad conservandam & restituendam sanitatem remedia, majoribus nostris praebuerunt, sed eadem mirifica etiam voluptate sensus afficiant; nemini mirum esse debet, omni tempore homines plantarum fuisse studiosissimos, & in locis, quae illis abundabant, secessum sibi elegisse, quod in primis Poetis familiare fuit, qui his potissimum delectabantur, nec aptiorem animabus defunctorum locum excogitare poterunt, quam campos Elysios, quos omni elegantia arborum, florumque instructissimos sangebant. Hinc omnibus fere

rebus cum solennitate quadam peragendis, sacris & profanis, latis tribusque, plantas studiose adhibebant; quod sigillatim de plantis in funerum pompa usitatis hoc Schediasmate ostendit Doctiss. Autor, qui sub generali plantarum nomine, duce *Aug. Quir. Rivino*, avo suo, insigni nostræ quondam Academiæ ornamento, arbores, frutices, suffrutices, & herbas, comprehendit. Mystagogi iustar Lectorem primo ad domum ægrotantis deducit, inde, cadavere defuncti propius inspecto, ipsum funus comitari jubet, &, qua ratione rogius exstructus sit, quoque nutrimento ignis alatur, ostendit, nec nisi cineribus in urnam collectis, & in monumento quodam depositis, ludoque funebri peracto, inde recedere sinit, mox ad cœnam funebrem deducturus, qua peracta, rite lustratum demum dimittit hospitem suum. Ubique potissimum ad plantas, ibidem obvias, oculos animumque dirigit, de quibus luculenta cum Græcorum, tum Latinorum, Poetarum imprimis, quorum carmina feralium solennitatum plena sunt, & aliorum etiam Scriptorum, testimonia, multo cum studio collecta, & ingeniose applicata & explicata, adducit. Pro foribus ægrotantium *Rhamnum*, *Jano* sacram, ad noxas a foribus abigendas, & *Laurum*, *Apollini*, Medicinæ inventori, dicatam, suspendi notat, horumque rituum causas altius repetit. Inde, quamprimum animam efflavit æger, pollinctorem arcessi animadvertit, cujus unguenta, ex *Cassia*, *Myrrha*, *Thure*, *Anomo*, & *Opobalsamo*, parata, & insigni cum luxu effusa, curatius perlustrat. Januæ appositæ *Cupressum* & *Piceam*, tanquam funestæ domus indicia, docet; cadaver vero corona, ex *Olea*, *Lauro*, *Populo alba*, *Lilia*, & *Apio*, pro diversis defuncti meritis & honoribus, contexta, ornatum, in vestibulo deponi monet, nec lecti structuram, &, cui ille imponebatur, feretri, ex *Cupresso*, *Quercu*, & *Arbutu*, negligit, priorem etiam, simul cremari solitum, *Papyro*, *Scirpo*, & alia omni materia alendæ flammæ idonea, farciri commemorans. Ubi ipsum funus ducitur, faces ex *Pinu* & *Papyro*, tibiæque feræles ex *Loto* & *Buxo* paratæ, attentionem Cl. Autoris excitant; donec ad rogius accedenti, fragrantia plantarum, in rogius conjectarum, novæ contemplationis opportunitatem suppeditat; ubi iterum *Cassiam*, *Myrrham*, *Thur*, *Costum*, *Nardum*, *Crocum*, *Anomum*, & *Cinnamomum*, libe-

liberali manu spargi videt. Ipse rogos ex variis lignis, imprimis succo & resina abundantibus, ut facilius citiusque cumbureretur cadaver, & fragrantibus, ad usurinz graveolentiam temperandam extruebatur, ut vix ulla arborum procerarum sit, quam subinde rogo adhibitam non indicent Autorum testimonia. Cineribus interim immittendis, præter balsama supra recensita, flores fragrantés, ut *Rosas, Violas, Oleam*, similiterque plantas, miscebant. Ipsa, in quibus condebantur reliquæ, loca plerumque in hortis & silvis, sub umbra arborum opacarum sibi eligebant, easque tumulis suis inferi jubebant, aut variis minimis plantis hæc monumenta orabant, *Apio, Potbo, Lilio, Rosa, Malva, Asphodelo, Viola, Hyacintho, Amaraco, & Narcisso*. In cæna funebri ex plantarum numero *Fabu, Lens, Apium, & Lactuca*, solemniter apponebantur. Denique, ut ii, qui propius ad mortuum accesserant, inde polluti rite iterum lastrarentur, ex plantarum censu *Laurum, Oleam, & Squillam*, adhiberi consuevisse evincit. Causas variorum horum rituum eleganter exponit, & testibus idoneis confirmat perindustrius Autor. Neque vero in his acquiescit, sed Botanicæ etiam culturam sibi cordi esse testatur, dum in subjectis annotationibus ubique de plantarum hic commemoratarum caractere & variis speciebus erudite disserit, atque imprimis ex veterum Botanicorum scriptis, quænam propriæ plantæ, nostris subinde temporibus minus cognitæ, his nominibus designentur, eruit, sicque dignum se Celeberrimi quondam *Rivini*, cujus in rem Botanicam merita orbis eruditus semper venerabitur, nepotem exhibet. Non dubitamus, Lectores, quibus mores antiquorum accurate investigatos cognoscere volupe est, studium Cl. Autoris suo suffragio probaturos, & nobiscum optaturos, ut artem Botanicam, cui natus factusque videtur, nobili suo studio porro auget & ornet, & consilium, quod de reliquis Plantarum antiquitatibus pari ratione edendis cepit, quam primum exequatur.

LES OEUVRES DE VIRGILE, TRADU-
ction nouvelle, &c.

h. e.

VIRGILII OPERA, RECENS IN SERMO-
nem Gallicum translata. Adornavit hanc versionem,

5

Et Notae, partim hiftoricas, partim geographicas, adje-
cit, Abbas DE LA LANDELLE DE S. REMY.

Tomi IV.

Parifius, apud Gregorium Dupuis, 1736, 8.

T. I Alph. 1 plag. 2½, T. II Alph. 1, T. III Alph. 1,

T. IV Alph. 1 plag. 2, cum Fig. 2n. 1.

Pauca sunt, quæ de elegantiffima hac interpretatione, præter
id, quod vel titulus indicat, moneri poffunt. Vitam præ-
fixit heroïs fui doctiffimus Abbas, cujus in Latina lingua confcri-
ptio male *Donato*, melius incerto, tribuitur. Ipfe vero, fi tres
vel quatuor annotatiunculas minimi momenti exceperis, nihil
omnino fupplevit. Majoris autem faciendæ funt animadver-
fiones, quæ in ipfo Opere comparent, & digniores adeo, quæ nos
paulifper morentur. Ad *fecundam Eclogam* tres potiffimua
rationes afferuntur, cur locus colloqui in Sicilia fingatur. Quo-
niam fcilicet pabulo abundarit hæc infula, pastores habuerit ceteris
celebriores, & inprimis etiam, quod *Theocritum* genuerit, quem ut ex-
primeret, omnem *Virgilius* operam in hac ipfa *Ecloga* navaverit. Ad
quartam notatur, unam eandemque Deam effe *Junonis* atque *Dianæ*
fub nomine notam, cum nomen utrumque a gravidis atque puerperis
fuerit invocatum; quæ inde conclusio quam vera fit, alii judicabunt.
Ad *nonam Cinnam & Varum*, quos Poetas fuiffe alii opinantur, per illu-
ftres aulicos explicat Noster, quorum Poeta gratiam aucupetur, *Alfenum*
fcilicet *Varum*, & *Cinnam*, *Pompeji* nepotem. *Tomo II* quatuor priores
Æneidos verfus jure fuo minoribus literis exprimendos curavit, fuppo-
fitos illos effe, ac *Marone* indignos, procul dubio indicaturus. Ibidem
ad *Lib. II v. 567* de duobus & viginti verfibus, a *Tucca* atque *Vario*, *Vir-*
gili amicis, relectis, copiofius commentatur. *Tomo III pag. 9* *Jufli*
Lipfi fententiam fuam facit Clariffimus Autor, qua urfos quævis anima-
lia ferociora dicta fuiffe arbitratus eff, caufam præ tendens, quod urfi
proprie ita appellati *Afrorum* in partibus haudquaquam reperiantur.
Quod tamen *Lipfi* judicium *Herodoti*, *Strabonis*, *Solini*, aliorumque,
clariffimis repugnat testimoniis, & jam diu a *Salmafio* in *Exercitationi-*
bis Pliniani folida per argumenta fuit rejectum. Plura poffent indi-
cari, quæ partim eximiam Abbatis noftri, in rebus præfertim hifto-
ricis atque antiquitate notitiam indicarent, partim etiam leviores quos-
dam errores, qui, ab hoc etiam erudito humani nihil alienum effe, oſten-
dunt, præ fe ferrent. Nihil tamen eorum tanti eff, ut Lectores,
majoribus forte rebus intentos, merito fuo
debeat detinere.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXXIX.

MATTHIÆ BELII NOTITIA HUNGARIE novæ Geographico-Historica. Partis primæ, Cis-Danubianæ, Tomus tertius.

Viennæ Austriæ, impensis Pauli Straubii, 1737, fol.
Alph. 7 plag. 5, cum Tabb. æn. 7.

Nondum fatigatus magni per Hungariam iunctis molestiis *Matthias Belius*, adhuc jucundum in regione amœnissima domicilium habet, & cœlestibus illis nobilium provinciarum urbiumque ita fruitur deliciis, ut alios quoscunque peregre viventes in magnam hujus voluptatis venire partem patiat. Quem ei nuper tres Hungariæ Comitatus, Pestiensis, Pilisienfis, & Solthenfis, secessum præbuerunt, *Volumine hoc tertio*, in manus Imperatorias demississime & eloquenti formula tradito, descripsit, nihil omittens eorum sive naturæ, sive artis, decorum, unde dudum præcipuus quidam illis tertis honor partus est. Quæ, si omnibus placere proprio ornatu & nitore poterant, quantum accepisse gratiæ putemus a *Musæ Belianæ* elegantia, illis in ipsa senectute ignibus calentis, quibus ad magna omnia excitari ætas juvenilis solet! Itaque, cum novi hujus *Tomi* lectio nos tenet, & illa sive rerum præstantissimarum copia, sive dictionis expolitæ suavitate, capimur, tantum abest, ut laudum nos peniteat, quibus dignissimum olim *Belianæ* industriæ incomparabile hoc monumentum judicavimus, ut jam nova quasi eximiarum virtutum accessione novam injici nobis ingenii & doctrinæ *Belianæ* admirationem sentiamus. Ut amplif-

G

simam,

90 NOVA ACTA ERUDITORUM

firmam, ita illustrem imprimis & præstabilem, hujus *Voluminis* partem facit regie *Budensis* urbis historia, is fortunæ conversionibus, & vicissitudinibus fatorum, memorabilis, quibus, si Trojam aut Carthaginem excipias, vix ulla unquam urbs majores sustinuit. Hanc, ab ultima origine ad nostra usque tempora continuo filo deductam, tam clara posuit in luce, tamque certis rerum sive communitam, sive exornatam, monumentis dedit, ut nullius post *Belium* scriptoris diligentia opus esse magnæ huic urbi videatur. Nec incultas jacere urbes ceteras, *Pestum*, *Pissegadium*, *Vacziam*, atque *Colocsam*, passus est, quarum historia largissimam Autori, belli pacisque tempora expendendi, ac de gravissimis rerum publice gestarum momenti dicendi, materiam suffecit. Sed magni imprimis res laboris fuit, emergere ex illis tenebris, quæ rem Hungariæ ecclesiasticam obtexerant, & *Archiepiscoporum Colocensium*, *Vacziensiumque Episcoporum*, sive res gestas, sive ipsa tantum nomina, ab oblivione vindicare; quo uno satis docuit exemplo Noster, quantos in omni genere historiarum diligens aut Diplomatum investigator, aut lector optimorum Scriptorum, facere progressus possit. His omnibus, *Beliana* cura & industria non eleganter minus, quam accurate, illustratis, insignem auctoritatem illud imprimis conciliat, quod, quæcunque hic traduntur, annuente Illustrissimo Hungariæ Locumtenente, *Francisco Stephano*, Magno Hetruriz Duce, a summis Pestiensis, Pilisensis, & Solthenis Comitatum, urbisque Budensis, magistratibus primum diligenter recognita, & ex voto Autoris approbata, deinde etiam locupletata sunt insigniter; quo factum, ut de robore & veritate narrationum nemini jam dubitandi superesse causa videatur. Accessere & huic *Volumini*, præstabili *Samuelis Mikovinii*, Geometræ excellentis, opera, Comitatum ac urbium præcipuarum Geographice imagines, non ex ingenio, ut vulgo fit, confictæ, sed ad leges Geometricas Astronomicasque delineatæ, veras locorum longitudes latitudesque designantes. Quarum rationem ut plenius cognoscerent Lectores, utque certius constaret de omni illa arte, qua in Mappis suis consignandis uti solet Vir egregius, novum huic *Tomo de Mappis suis, Notitia Hungariæ*
Beli-

Beliana partim insertis jam, partim inserendis postea, Montium præmisit, quo urbium Pofonii, Schemnitzii, Buda, & Pestii, quarum Mappæ hunc & priores Tomos ornant, latitudines ac longitudines ex geometricis astronomicisque observationibus deductæ exhibentur, atque sic de Mappis ceteris omnibus, in quibus adhuc totus est delineandis, sperare bona omnia jubemur. Secuturi jam ducem Belium, cujus vel sola ratio scribendi, ad veterum profus elegantiam composita, ad legendum Opus universum alicere facile istarum rerum curiosos potest, primum, quid rerum memorabilium in hoc Volumine quærendum sit Lectori, & quo ordine in his tradendis usus sit perdoctus Autor, generatim dicemus, tum, ne nullum Lector ex his nostris fructum referat, historiæ Budensis, qua nulla nobis esse in Opere hoc Beliano illustrior videtur, momenta potiora delibabimus. Mos est doctissimo Autori, narrationum suarum Partes duas, generalem alteram, alteram specialem, facere. Eundem ordinem in describendis tribus, quos diximus, Comitatibus tenuit, Partis generatis Membro physico, quicquid pertinet ad suum, naturam, atque opportunitates horum Comitatum, explicans, politico vero incolas atque magistratus describens. Et quidem, cum naturam locorum contemplatur, montes illius regionis, Naszal, Piliensis, Pestiensis, S. Gerhardi, Joanneus, Uröm, Pitis, cœnobio Paulinorum S. Crucis memorabilis, & Abrahami, porro sylvæ Monyorodiensis, fluvii item, Danubius, Insulas S. Andrea, & leporariam, seu S. Margarita, formans, porro Vajas, Tibiscus, Zagya, Galga, Rakos, & Tapju, vinorum etiam genera, res frumentaria & pecuaria, venationes, aucupia, piscatura, & metalla, copiosam ei disserendi materiam præbuerunt. Postea ad incolas & magistratus progressus, Hungarorum, Germanorum, Slavorum, Dalmatarum, & Thracum, aut olim fuisse in his terris, aut nunc esse, confluxum, imperii vero summam superioribus Seculis penes Reges fuisse, postea ad supremos Comites translata, docet, quorum primum Franciscum Veseleni, alterum Paulum Eszterhazy, tertium Nicolaum Palffy, quartum denique, hoc ipso tempore illis honoribus effulgentem, Franciscum Stephanum, magnum Ducem Etruriæ, nominat, ipsum

simul Diploma illud, quo summo huic Principi ab Augustissimo Imperatore collata est hæc dignitas, legendum nobis exhibens. Longe planior est & bonarum rerum ditior *Pars specialis, Processus* illorum Comitatum *quatuor, Vacziensem, Ketskemetensem, Pilsensem, & Solihensem*, totidem *Membris* complectens. De *Vacziensi* tribus *Sectionibus* actum est; quarum prior *libera* & *regia urbi Pestienfi*, *Processus* hujus unicæ, altera *Episcopali oppido Vaczia*, tertia hujus *Processus Vicis*, dicata est. *Pestienfis* historię memorabiles sunt tres periodi, *Hungarica, Barbarica, & Austriaca*, post urbem a barbaris vindicatam. Sub *Hungaris* calamitosissimum agro *Pestienfi* fuit bellum illud fervile, a *Georgia Szekely* conflatum, sed a *Joanne Bornemisza* postea restinctum, cujus & originem, & tristissimos successus, non ineleganter descripsit *Taurinus*, illorum temporum Poeta tolerabilis, cujus Carmen integrum hic legitur. Periodus *Barbarica* ab A. 1526 ad 1684 procedit, quo *Pestiensem* urbem tyrannidi *Turcarum* virtus *Hungarorum* eripuit, nunquam, si Deo ita visum fuerit, in diras illas & crudeles manus redituram. *Austriacorum* & omni tempore, & tum maxime, experta est molle placidumque imperium, cum a *Leopoldo* Imperatore privilegia ei prorsus eximia concessa sunt Diplomate amplo & clementię plenissimo, quod, ut perpetua munificentię Imperatoris memoria extaret, ab Opere suo abesse noluit illustris Autor. *Vaczia*, nobile oppidum, a *Vaczio*, eremita, nomen sortitum, ab ultimis inde temporibus ad nostram usque ætatem Episcopos habuit, quorum seriem, nulli ad hunc diem cognitam, dici vix potest, quam feliciter, *Annalium* ac *Diplomatium* ope, contexere industria *Beliana* sciverit. Sed obscura est *Academici Gymnasii*, olim hic florentissimi, memoria. *Varia* urbis fortuna fuit, nunc a *Turcis* captæ, nunc ab *Austriacis*, quibus & nunc paret, recuperatæ. *Vicis Processus Vacziensis* Autor tres & quinquaginta nominat, nec sine cura describit. *Processus Ketskemetensis*, adhuc satis inculti & fabulosi, oppida tria sunt, eademque parum illustria, *Ketskemetum, Körös, & Czigledum*, vici septem & viginti. *Processus Pilsensis* historia, rerum memorabilium ditissima, & maxi-

Pag. 52 seq.

89-95.

114-130.

nam *Tomi* hujus partem complens, in *Sectiones quinque* abiit; primam *de Buda*, libera regis atque urbe & metropoli Hungariae, alteram *de Processus Piliensis oppidis*, tertiam *de arcibus*, quartam *de vicis*, quintam denique *de dominatione nuper Principis Eugeni*. *Buda* cum alia *vetus* sit, alia *nova*, summi duxit Autor, de singulis singulatim exponere. Sed copiosum inprimis dicendi apparatus *Buda nova* obtulit, quum ab A. 1267 ad 1524 sub Hungarorum, ab A. 1524 ad 1686 sub Barbarorum, ab A. 1686 ad praesentem usque aetatem sub Austriacorum, imperio fuisse constat. Tribus igitur his *Periodis*, tanquam tot *Capitibus*, omnem illam rerum Budensium varietatem amplitudinemque distinxit Noster. Inter *Arces Piliensis Processus*, praeter *Budensem*, numerantur *Vissegradum*, *Sambek*, & quarum saltem rudera supersunt, *Solmar*, *Török-Balint*, & *Taby*: Oppida sunt *S. Andreae*, & *Ratzkevy*; vici viginti quatuor. Ad *Dominationum Principis Eugeni* pertinent *Promontorium Eugeanum*, & *Insula Csepel*, cujus vici sunt novem, oppidum vero non nisi unum, *Ratzkeve*. Superest *Processus Solihensis*, ita dictus ab oppido seu castro *Solih*, frequentissimis Danubii eluvionibus expositus, & pauperrimos ob id colonos alens. Praecipua hujus pars est *urbs & Archiepiscopatus Colocensis*, cujus antiquitatem Noster, incrementa, ac vicissitudines, diligentissime exposuit, id inprimis curae habens, ut *Archiepiscopos Colocenses*, quorum hic octo & quadraginta ab oblivione vindicantur, nomina & res gestas ex probatissimis Diplomatum monumentis exeret. Oppida praeterea hic *Processus* duo, *Solih*, & *Patbay*, vicos vero septem & viginti, numerat. Habes tanquam in tabula illarum rerum omnium, quas *tertius* hic *Tomus* complectitur, ipsam faciem delineatam; quam mirifice ornant *Naldi Naldi*, Florentini, *Epistola de Laudibus Augusta Bibliotheca*, ejusdemque de argumento eodem *Libri quatuor*, versibus scripti, ad Serenissimum *Matthiam Corvinum*, Pannoniae Regem, jam olim a *Petro Janichio* in *Meletematum Thorunensium Tomo III* ex Codice Thoruniensi editi, jam vero partim ob elegantiam suam minime vulgarem, partim ad id, ut, quae in historia Budensi de

- landibus *Corvini* plenius commemoraverat Autor noster, lucem hinc acciperent, hic repetiti, & ad calcem hujus *Voluminis* adjecti. Quibus, ne ad commendationem & ornatum quidquam deesset, accessit in ære insculptum *Corvini* monumentum honorarium, cum ipsa ejus imagine, in quam Vindobonæ *Belius* forte fortuna inciderat, eleganti penicillo adumbrata, & si conjecturæ locus, prorsus ad vivum expressa. Claudit hoc *Volumen Francisci Mariae Casaris*, Poetæ Casarei, vel grandi illo & magnifico in *Eugenium* Heroa Carimine dudum inter Poetas principes insignem locum promeriti, ad *Cl. Belii Hungariam novam Elegia*, & satis per se ipsa amabilis, & ob id imprimis, quod veras Operis *Boliani* laudes canat, plausu omnium dignissima. Jam, memores promissi nostri, paulo ante dati, & ipsa rei dignitate invitati, subsistemus paululum in *Budensis* urbis, tam veteris, quam novæ, historia, & ex immenso illo velut mari guttulas nonnullas delibabimus. *Budam veterem*
- Pag. 165. Romanorum olim *Aquincum* fuisse, sententia est *Ortelii* & *Collarii*, a quibus dissentit Noster. Eidein origo vocis magis a
166. Germanico *Bad*, ob insignem thermarum in illa regione frequentiam, quam a *Budinis*, Scytharum populis, aut *Buda*,
168. fratre *Attilæ*, repetenda videtur. Germanis vero urbem hanc *Offen* dictam ab *Ova*, tempore *Henrici III* Hungariæ imperante, *Sal. Schweigerus* in *Itinerario*, plerique a fornacibus, ad calcem exurendam constructis, putant. Exstincto *Attila*, varia Hunnorum, postea & Avarum, prælia *Budæ* veteri interitum pararunt, ut ejus ab illo tempore vix nomen sit auditum; donec avitos agros, & in his ipsam *Budam*, Hungari recuperarent, quorum Rex *Stephanus* circa annum 1022 huic urbi sedis regis honorem restituit, quem, etsi non satis constet, an sub posteris Regibus constanter sustinuerit, illud tamen constat, omnibus, quicumque successerunt, summo opere adamatam, maxime vero *Bela IV*, citius pater *Andreas*, Hierosolymitanus, prius Dominicanorum Ordini liberrima hic esse sacra jussit. Desiit postea memorabile esse nomen *Budæ* veteris, misere vastatæ a Barbaris, jamque pristini splendoris vix vestigia servantis. *Leopoldi M.* liberalitate tenue oppidulum genti *Zichiorum* cessit, quos &
- hoc

hoc ipso tempore dominos agnoscit. Spectanti hanc urbem *Bello* variaz Romanorum veterum reliquiaz obvenerunt, tumbarum imprimis duarum, cum inscriptionibus, quas hic adduxit. Situm urbis, & ipsam loci conditionem, nosse cupienti plenissime satisfaciet Autor noster, horum non narrator tantum accuratus, sed exornator etiam facundus, & ut paucis, quae vera sunt, eloquamur, inimitabilis. Quam perdidit *Buda vetus*, hoc illustrior ad *Budam novam* gloria transit; nec ullam Hungariae urbem aut castellum alit, unde firmiora olim adversus Barbarorum invasiones ipsi praesidia venerint. Hujus historiam negligentius, quam par fuerat, persecuti sunt Scriptores Hungarici, etiam artis suae peritissimi, quippe Budam novam cum vetere confundentes, & in errores hinc prolapsi, quos, si Diplomatum rationem habuissent, facile evitare potuissent. Prima urbis initia Praeposito Budae veteris debentur, qui, regnante *Belo IV*, in monte Pestienfi castellum posuit. Ipse *Bela* deinde urbem addidit, arce & moenibus instructum. Varia tunc urbis nomina fuere, nunc *Castrum Budense*, nunc *novus mons Pestienfis*, nunc *arx Pestienfis*, dictae. Sub *Ladislao Cumano*, *Bela IV* ex *Stephano V* nepote, A. 1279 hic Concilium nationale celebravit *Philippus Firmianus*, sedis Apostolicae Legatus, ad id institutum, ut a turpi foeminarum commercio abstraheretur *Ladislaus*, sed qui, irritatus censura severiori, Legatum in vincula coniecit. Successit huic *Andreas III*, A. 1301 defunctus, & Budae sepultus. Post hujus mortem *Budenses*, non obtemperantes monitis Pontificis, summam imperii *Carolo* potius, quam *Wenceslao*, deferendam suadentis, sacro fulmine percussi sunt. Sed illi, parum hinc exterriti, fulmen fulmini opposuerunt, ipsum Pontificem & addictos ei Antistites aqua & igni interdicens. Depulso *Wenceslao*, & post eum *Ottone* Bavaro, rerum potitus *Carolus*, sedem regiam, veteris injuriae memor, *Buda* *Wissigradum* transtulit, in eo tamen erga *Budam* beneficus, quod jura nundinarum ei concessit. At rediit postea ad sedis regiae dignitatem *Buda* sub *Ludovico I*, qui novam eam castrum munivit, & A. 1379 Polonis hic Comitibus indixit. Hoc A. 1382 extincto, caedes *Caroli Parvi*, ab *Elisabetta* & *Ma-*

Pag. 183.

190.

191.

192 seq.

195.

196.

198.

199.

- Pag. 200. *Maria*, Reginis, manu *Nicolai de Gara*, Palatini, & *Blasii For-
gack*, patrata, æternam huic urbi maculam inussit. Inde ad
201. *Sigismundum* imperium devenit, qui A. 1388 Academiam hic
erexit, & emporium constituit, postea, cum reliquis Ungariæ
civitatibus molestum nimis esset, A. 1405 abrogatum. Sub
204. *Alberto* magna Rudæ ab Hungaris strages Alemannorum, ob
crudelius interentium *Joannem Elsbves*, civium suorum prin-
cipem, edita. Reliquit *Albertus* posthumum *Ladislauum*, cui
cum Ordines Imperii præferrent *Vladislauum*, Polonum, id
206. ægre ferens *Thomas Szechy*, Comaronii præfectus, Budam ma-
gno exercitu oppugnavit, graviterque afflixit, donec, pace
cum matre posthumi, *Elisabetta*, A. 1443 inita, imperium *Ula-
dislao* cederet. Quo a Turcis in memorabili illa ad Warnam
207 seq. clade interfecto, publico imperii Senatusconsulto *Joannes Cor-
vinus* gubernator universæ Hungariæ nominatus est, qui
publicos sæpe in urbe Budensi imperii conventus egit. Aliquo
tempore post ad regiam dignitatem evectus anno ætatis tertio
211. decimo *Ladislauus Posthumus*, Budam, occiso *Ladislao Corvino*,
Joannis filio, magno scelere scedavit. Sed huic cædi vix annum
212. superstes, successorem habuit *Matthiam Corvinum*, *Ladislai*
214. fratrem, adhuc in vinculis detentum. Hic perpetuam sibi hac in
urbe sedem fixit, contulitque ad augendum Rudæ splendorem cu-
ras & cogitationes omnes. Ipsa etiam nuptiarum ejus cum *Beatrice*
215-221. solennia magna hic cum pompa & apparatu vere regio sunt ce-
lebrata. Quæ fusius enarrantem *Belium* hoc majori cum vo-
luptate legimus, quo plenior hinc rituum, quibus Hungari utun-
tur, matrimonialium peti notitia potest. Magnificentiæ studio-
sissimus cum *Beatrice* sua *Corvinus* fuit, lautitiasque peregrinas
non invexit tantum in Hungariam, sed his etiam gentem uni-
222. versam, non prudenti fatis, ut multi judicant, consilio, affue-
fecit. At Musas etiam in Hungariam invitavit, & ita coluit
viros doctos, ut, si diutius vixisset, nullum sit dubium, quin
Hungaria fuisset omnium scientiarum artiumque officina instru-
ctissima, & quoddam Apollinis sacrarium, futura. De Bibliotheca
ejus, incomparabili urbis Budensis ornamento, nulli alii nec
225. numero, nec præstantia, librorum secunda, mira sunt, quæ illius
æta-

ætatis Poetæ summi, & in his maxime *Naldus Naldius*, Flo-
 rentinus, canunt. Hujus, a barbaris postea direptæ, & crude-
 lissime habitæ, tenues reliquæ in Bibliothecam Cæsaream, quæ
 Vindobonæ est, translatae sunt, & tanquam veneranda antiqui-
 tatis monumenta religiose hic asservantur. Virtutibus summis
 admixtum id vitii habuit *Corvius*, quod facile irritabilis, &
 iræ nimis fuerit præcipitis. Id docet Laconica ejus ad *Buden-
 sis* Epistola, ab iratissimo scripta: *Matthias, Dei gratia Hun-
 garorum Rex. Bonum mane, civer! Ad Regem omnes si non* Pag. 228.
venietis, capita perdetis. Buda. Rex. Succellurus Matthias, si
 per fata licuisset, filius *Joannes* erat, sed is, plurimorum ex 230.
 Ordinibus suffragio destitutus, tandemque, regno diu affectato,
 ad Sarvizum superatus, cessit imperium *Wladislao*, sed adhuc sibi
 tinenti ab armis *Maximiliani* Imp. & *Alberti*, quorum cona-
 tus irritos fecere nova urbis Budensis munimenta, a *Bashorto*
 & *Kinisto* exstructa. Comititia imperii *Wladislaus* in hac urbe
 bis indixit, primum A. 1492, ab imminente Turcorum exerci-
 tutantam Hungariam præstiturus, iterum A. 1497, in pleno Ordini
 num confessa nuptiis cum *Beatrice*, *Matthia* vidua, renuntia-
 turus, quarum ei certissimam olim spem fecerat. Eodem an- 237.
 no gravem plebs Budensis, magno adversus Judæos furore cor-
 repta, & in horum domos ac fortunas cæco impetu invadens,
 tumultum excitavit, capitali nonnullorum supplicio finitum.
 Spreta *Beatrice*, in matrimonium duxit *Wladislaus Annam*, 238.
 Aquitanam, *Annae* & *Ludovici* matrem, sed exacto vix lustro ad
 coelites evocata. Idem, pestilentia A. 1510 per Hungariam grassan-
 te, Buda in Bohemiam confugit; anno vero 1516 redux, ætatis
 sexagesimo, vitam finivit. Sepulta est cum eo libertas Hun-
 garorum, & urbis Budensis felicitas, in diras propediem bar-
 barorum manus venturæ. Filii enim, *Ludovici*, ætas in cala-
 mitosissima illa tempora incidit, quæ atræ illi historię Budensis
 periodo, ad tyrannidem Turcarum pertinenti, initia dederunt.
 Ipso ad Mohatsum a Turcis victo & occiso, Budam, quam 262.
 vacuam fecerat fuga civium, *Solymanus* occupavit, & tribus
 statuis æneis, totidemque columnis, & aliquot striati operis co-
 lumnis, spoliata, exussit. Recuperavit hanc A. 1526 novus

- Pag. 263. Hungarorum Rex, *Joannes*, sed expulsus anno sequenti ab æmulo, *Ferdinando*, in Poloniam aufugit; unde *Hieronimum Laskyus* & *Gritum* Legatos ad *Solymannum* misit, hunc ad arma denuo
- 266-286. Hungariæ inferenda, dejiciendumque imperio *Ferdinandum*, sollicitaturos. Nec irritæ horum preces fuere, id facile a Turcis impetrantium, ut magno exercitu in Hungariam invaderent, & Budam, *Ferdinando* ereptam, A. 1529 *Joanni* restituerent.
- 287-290. Eminuit tunc inter Hungaros præ ceteris *Nadasdyi* Ducis virtus, diu arcem Budensem defendentis fortiter, etsi successu parum prospero, ob perfidiam Germanorum, quos minæ hostium ad dedendam arcem justo maturius compulerant. Novam A. 1530 *Ferdinandus* expeditionem in Hungariam suscepit,
293. misso ad expugnandam Budam *Rogendorffio*, sed qui obsidionem urbis, diu non infelicitè tentatam, tandem, appropinquantis Turcorum exercitus metu, sustulit. Inde ad pacis consilia
297. ventum est, quam, a *Joanne* oblatam, non aspernandam duxit *Ferdinandus*. Sed, ut Budam cederet æmulo, non adduci *Joannes* potuit, qui urbem hanc, novis operibus munitam, & solennibus cum *Isabella*, Polona, nuptiis, & filii *Joannis Sigismundi* natalibus nobilitatam, ad extremos usque dies imperii se-
304. dem habuit. Mortuo *Joanne*, Budam sibi ex fœdere deberi, ratus *Ferdinandus*, nova urbem obsidione pressit. Necessitate adducta *Isabella*, *Joannis* vidua, exemplo mariti, *Solymani* imploravit opem, qui, numeroſo exercitu Hungariam ingressus, Budam, obsidione *Ferdinandi*, non sine magna hujus clade, liberatam, per fraudem in potestate sua retinuit, non hanc redditurus utquam, etsi, quamprimum ad justam ætatem adoleverit *Joannes Sigismundus*, exituras urbe copias, solenni jurisjurandi formula receperat. Res omnis per dolos gesta, quibus delusam se sero nimis sentiens *Isabella*, A. 1541 Budam Turcis, filium tenellum fatis, permisit. Nec feliciorum successum habuit expeditio *Ferdinandi*, ad eripiendam Turcis Budam A. 1542 magno exercitu contententis. Lentis enim Germanorum consiliis spatium colligendi vires datum est Turcis, qui adventantem post longas moras Germanorum exercitum ita exceperunt, & omnem illi recuperandæ unquam
323. urbis

urbis spem abjicerent. Ab eo tempore nulla Budam per annos sexaginta sub imperio Turcarum fortuna afflixit. Præfecti ei impositi sunt a Turcis & fortissimi, & sagacissimi, in quibus memorabile nomen habuerunt *Balis Epirois*, *Mahometes Jabiogles*, & *Halys Eunuclus*, cujus cum res gestas describit Autor, omnem simul illustrissimæ legationis, quam Budæ obiit *Busbeckius*, historiam & eleganter & copiose exponit. *Halyn* secuti sunt præfecti Budenses *Toigenes*, *Cassonus*, *Rusthanes*, *Arslanes*, *Mustapha*, *Regephus*, *Ferbates*, quo res Budenses moderante, nova est A. 1579 a *Rudolpho* Imp. legatio Constantinopolin missa, porro *Hafanes* & *Sulymanus*, cujus præfectura memorabilis fuit obsidione Budensi, A. 1598 frustra a *Matthia*, Archiduce Austriæ, tentata. Capto & Viennam abducto *Sulymano* successit *Murates*, cui prælium cum Cæsaribus ad Albam Græcam funestum fuit. Quis deinde, novo A. 1702 exercitu Austriacorum, duce *Russwurmio*, Budam obsidente, urbem hanc rexerit, non satis constat. Si nomine præfecti caruit, certe cum potestate fuit *Hafanes*, quem ad sustinendam obsidionem necessarios Budæ fecisse apparatus legimus. Eadem obsidione ab Austriacis soluta, nec postea feliciter redintegrata, Budæ A. 1603 *Murates II* præfuit, quem sub anni subsequenti initium *Halys* excepit. Tristissima fuerunt hæc tempora Budensi urbi, continuis Austriacorum armis infestæ, jamque in turpissimo squalore jacenti, & foetidum adspectum sui præbenti. Auxit hæc mala arcis, A. 1606 fulmine tactæ, conflagratio, cum magna hominum strage conjuncta. Inde pacatores sub *Szejdi Ambete*, *Ismaele*, & qui hunc subsecuti sunt, Præfectis, res Budenses fuerunt, ad annum usque 1684, quo de Buda manibus Barbarorum extorquenda serio cogitare *Leopoldus M.*, ille Turcarum terror, cepit. Misit enim ad occupandam eam instructissimum, duce Lotharingæ Principe, exercitum, cujus insignis in expeditione illa virtus apparuit. Fortuna tamen bonos conatus destituit, & re primum feliciter satis gesta, postea innumeris difficultatibus objectis, & frustra tentato incœnium assultu, obsidionem solvendam duxit Lotharingus. Auspiciator orbi Christiano annus 1686 fuit,

Pag. 326.

327-332.

333.

334.

337 seq.

344.

350.

354.

357 seq.

372.

Pag. 387-437. quo Buda tandem, ejusdem Principis Lotharingi, militis etiam Bavari & Brandenburgici, virtute, jugum Turcicum deposuit, in potestatem redacta *Leopoldi M.*, hereditate eam ad ferros posteros traducturi. Cujus rei initia, successus, & eventus, partim a *Cel. Bello* diligentissime sunt descripti, partim, quod nostra propius attingant tempora, nec aliis Scriptoribus indicta abierint, paucissimis Lectorum ignorantur. Hæc igitur felicissimam exordia sunt *periodi Austriacæ*, quam Budensi urbi benignissima fata concesserunt, nullis seculorum terminis finiendam. Sed parum aberat, quin Budæ hanc felicitatem in ipsis initiis opprimeret nefaria proditio hominis perfidi, *Conradi Finckit*, domini *Finckensteinii*, gente Bornsli, qui de tradenda in manus Turcarum urbe clandestina ceperat consilia, sed mature detecta, & auctori suo exitiosa. Inde de novis munimentis cogitatum est, quorum fundamenta jecit *Regalius* Comes, in obsidione Albæ Græcæ A. 1717 occisus. Fatalis imprimis Budæ fuit annus 1723, quo atrox incendium urbem fere totam absumsit. Sed ei reparandæ multum & civium industria, & Vindobonensis aulæ munificentia, contulit. Nihil deinde singulare in hac urbe gestum est, dulcissimæ pacis otio fruente, & lætioribus in dies incrementis ad nobilissimarum urbium gloriam assurgente. Claudat hanc historiam Celeberrimus Autor jucunda situs, mœniorum, portarum, arcis, vicorum, aqueductuum, ædium sacrarum, turrium, templorum, ædificiorum publicorum, curiæ, apothecarum militarium, suburbiorum, quæ sunt *Hydropolis*, *Rastianopolis*, & *Neapolis*, thermarum *S. Gerhardi*, civicarum, Rascianarum, Xenodochialium, & Cæfarearum, porro piscinarum, vinearum, magistratuum, mercaturæ, militaris præsidii, & privilegiorum Budensium, descriptione, quam ut ex ipso Opere hoc petat, facile allucere Lectorem *Beliani* oris suavitas ambrosia, melleumque orationis flumen, potest.

ΜΟΥΣΕΙΟΥ &c.

h. e.

MUSÆI GRAMMATICI DE HERONE
& Leandro Carmen, cum Scholiis Græcis, nunc primum
e Co-

e Codice MSto Bibliothecæ Bodlejane editis, e recensione
MATTHIÆ ROEVERI, qui Varias Lectiones
 & Notas adiecit.

Lugduni Bat. apud Theod. Haak, 1737, 8 maj.

Plag. II.

Φύονταί καὶ νέος ἐν ἀνδράσι πολλοὶ Σαμαί, καὶ παρὰ τὸν ἀλ-
 νίας δαμότα χροῖον; ut ait Pindarus. *Matthias Roeverus*,
 Delfensis, septendecim annos natus, jam paratum prelo habuit *Mu-*
saum, de quo dicere institimus. De hujus Poetæ ætate etsi non se-
 tis constat; tamen ex Grammatici titulo, & ex ipso Carinine, judi-
 care licet, eum vixisse imperio Romano ad interitum vergente;
 imprimis si eum cum *Colutho*, *Nymphiodoro*, *Nonno*, contuleris, quo
 tamen posterior est *Musaus*, quando integros interdum versicu-
 los e *Dionysiacis* transcripsit. Quid ei opis tulerit *Cl. Roeverus*,
 sic intellige. Primo, hic comparent primum nunc Scholia Græca
 in *Musaum*, quæ ex Codice MSto Bodlejano olim descripsit *Jac.*
Gronovius, & cum *Raevero* communicavit *Abr. Gronovius*, qui ea
 etiam restituit & emendavit. Ab eodem accepit Varias Lectiones
 trium Codicum MStorum ejusdem Bibliothecæ, etsi non antiquo-
 rum adeo, tamen optimorum. *Cel. Dorvillius* autem præbuit Var.
 Lectiones Codicis Vaticanæ, Sec. XI scripti, item Codicis Veneti,
 jussu *Bessarionis* Cardinalis scripti, editionem porro *Jur-*
tinam anni 1540, & quasdam animadversiones suas. Accessit Col-
 latio Codicis Regii, e *Jac. Rondelli* notis excerpta, & variantes,
 a *Cass. Barbio* e membranæ *Palatinæ* excerptæ ad v. 76 usque.
 Vid. *Advers. VII, 21*. Quoad editiones *Musæi* attinet, primam
 editionem *Fabricius* δὲ *μακροβιβλιῶν* scribit prodisse A. 1485, sed id,
 ut *Raevero* videtur, typothetarum errore, vel memoriæ lapsu,
 sic expressum est. Nam in *Catalogo Franciano* memoratur
 quidem hic titulus: *Homeri Batrachomyomachia, Venet.*
MCCCCLXXXVI, item *variorum excerptæ Sententiæ, & Musæi*
Poemation, Græcè, literis quadratis. Sed annus hic priori
 Opusculo proprius est; *Musæi* autem editio literis quadratis sine
 die & consule, ut ajunt, prodit. Sunt autem duæ *Musæi* editiones
 sine anno; unde difficile est, quæ prima sit, dicere. Altera est
Alti Manuti, Venetiis Gr. & Lat. in 4 edita, ejus Var. Lectiones

a *Maittaire* *Reverus* accepit : altera in eadem forma cum Gnomis monostichis e diversis Poetis. Huic nec annus, nec locus, nec typographi nomen, adjectum est ; sed est ex quinque illis Græcis libris, qui literis quadratis excusi sunt ; ex quo probabile fit, hanc *Musæi* editionem cura *Jo. Lascaris* prodiisse. Quæ autem ex his duabus sit antiquior, sic colliges. Ex *Aldi* epistola, præmissa *Musæo*, intelligitur, *Musæum* ante *Aristotelem* ab eo editum esse. *Aristotelis* autem *Tomus I* prodiit A. 1495. Eiusdem anni 3. id. Aug. prodiit *Anthologia* literis quadratis. Huic autem præmissa epistola *Jo. Lascaris* docet, hanc reliquis quatuor libellis, quadrata scriptura expressis, priorem esse. Ex quo verisimile fit, *Aldinam* esse primam, illam autem, literis quadratis, secundam. Ceterum hæc ex optimo Codice expressa est, & *Aldina* præstat, & omnibus aliis, nisi quæ eam secutæ sunt. Eam non commemoravit *Henr. Stephanus*, sed prius tamen plurimas lectiones ex ea expressit & recepit ; in quo tamen paulo negligentior fuisse videtur, propterea, quod sæpe meliores lectiones ejus in marginem rejecit : quanquam ipse hoc sibi fatetur in *Corpore Poetarum Heroicarum* interdum accidisse. Post hunc autem nemo ea videtur usus esse, a nemine saltem memoratur. *Aldina* secunda a prima raro discedit, & A. 1517 Venetiis prodiit. Hanc secuta est A. 1517 *Juntina* prima, per Hæredes *Phil. Junta* ad *Aldinam* expressa. Accuratius *Musæum* dedit *Jo. Soter* Coloniz A. 1526, in forma minori, qui in nonnullis ab *Aldina* & *Juntina* discessit, & in locis quibusdam secundam consuluisse videtur ; accessit paraphrasis parum elegans *Guilielmi de Mara*. A. 1538 Parisiis recusus est satis accurate a *Christiano Wechelo*, cum versione Latina ad verbum, & paraphrasi *Guil. de Mara*, in quam inutilem Commentarium scripsit *Jo. Vatellus*. Hanc excepit *Juntina* altera A. 1540, in qua nil novi. Editio *Hervagiana* A. 1544 inter *Æsopi Fabulas* & alia Opuscula nota est, sæpe repetita, & non adspernanda. *Jac. Le-Elius* autem, qui inter *Poetas Heroicos Musæum* edidit, κατὰ πρόθεσιν *Stephanum* secutus est. Neque ab eo adeo distat editio *Andr. Papii*, Gandensis, quæ cum ejus notis prodiit A. 1575 cum *Dionysio Alexandrino*. Hic aliquando ab omnibus recedit, sed plerum-

plerumque in deteriora. Neque tamen ab ingenio *Papii* has mutationes ortas putat *Ræverus*, sed a MSto Codice, quia exemplar habuisse videtur, quod *Cancerus* cum suo contulerat. Sequuntur deinde notissimæ *Barthii & Parci* editiones, & *Davidis Whitfordi*, Lond. 1659. In *Jac. Rondelli* editione Paris. 1678 multa exstant a *Barthio & Parco* occupata, quorum tamen neutrum legisse videtur. Ab eo tempore nulla memorabilis editio prodiit usque ad A. 1721, quo Cl. *Kromaieri Musæus* Halæ Magdeburgicæ prodiit. Vidimus etiam editionem ejusdem *Kromaieri* Lips. 1725 apud *M. G. Weidmannum*, in qua tamen nihil novi est; ut titulus tantum mutatus videatur. Bene etiam de *Musæo* meruit editor *Poetarum Græc. minorum*, Lond. 1728. Atque harum editionum varietas in editione *Ræveriana* exhibetur. Nam Parisiensem A. 1549, Cantabrigiensem *Winterioni*, inter *Poetas minores* A. 1661 non vidit *Ræverus*: neque consequi potuit apographum Scholiorum MStorum *Marci Musuri*, quæ in Bibliotheca regia Parisiensi servantur. Reliquas editiones, *Crispini*, & alias, mire depravatas, consulere supervacuum duxit. Accessere tres interpretationes Latinæ poeticæ *Andr. Papii*, *Q. Septimii Florentis Christiani*, & *Davidis Whitfordi*. Jam, quod ad Scholia Græca attinet, iis facile poteramus carere, quod in iis nil præter pueriles verborum interpretationes occurrunt, quales quivis tiro scribere possit, sed in Græcis hæc facilius feruntur, quam in Latinis. Forte aliquando etiam, post literarum interitum, eodem modo in lucem revocabuntur repertæ ad modum *Minellii* notæ & similes. Notarunt autem *Ræverianarum* maxima pars in commemoranda varietate lectionis versatur, ex qua interdum receptæ lectiones confirmantur, interdum etiam novæ proponuntur. Animadversiones, quæ ad illustrationem contextus pertinent, non multæ sunt. Quid enim dicas, ubi & pauca dici possunt, & quæ possunt dici, & aliquo modo in notas cogi, a superioribus editoribus omnia jam corrasa & congesta sunt? Age vero, notulas quasdam, cum *Dorvillianas*, tum *Ræverianas*, commemoremus. V. 81, ἡμετέραν παρσίκοιτιν ἔχων ἐν δώμασιν Ἡρώ, pro ἡμετέραν Cel. *Dorvilius* conjicit legendum: ἡμετέροις, ut ad δώμασιν referatur: quod est profecto ad rationem linguæ

linguæ Græcæ & sensum commodius. In v. 138, 139. *Alexander Pope*, princeps Poetarum Britannorum, ad *Odyss. Lib. VI* p. 70, ubi hunc locum cum *Homeri* loco comparat, ταυτολογίαν reprehendit: ἀλβίη ἢ τίνα μήτηρ, γαστήρ ἢ σ' ἐλίχουσα μακαροτάτη. Sed non assentitur plane *Dorvillius*. Solenne enim optimis Scriptoribus, per partes aliquid laudare & vituperare, licet de re universa jam verba fecerint. Sed esto ταυτολόγιον; non erit propterea vitiosum. Apud Poetas enim & Oratores ταυτολογία sentit pulcherrimam. V. 178. Ζεῦος εἰὼν καὶ ἄπιτος. Sudarunt interpretes in verbo ἄπιτος, quod non intelligerent, quare ἄπιτον *Hero* *Leandrum* incognitum vocet, & interpretatione commoda locum juvare studuerunt. Sed jam *Voctius* monuerat, esse legendum ἄπυσος, ut *Andr. Papius* legebat, & *Lectionis Stephanus* que in margine repræsentarunt. Reposuit hanc vocem ex editione secunda *Ræverus*. Ἄπυσος est ἴσχυος. *Hesych. Etym. M. & Schol. ad Homer. Odyss. V*, 242, interpretantur αἰήκυσος. Atque hanc lectionem probavit etiam *Cel. Dorvillius*. Nam, etsi omnes peregrini ἄπιτοι dicantur, quod iis fides non facile habeatur, durum tamen ἄπιτον hic esse. *Æneam* fuisse Ζεῖον ἀλήτην, sed non ἄπυσον, ideoque facile ei fidem habitam; hic contra. Locus obscurus est v. 298: ἦδη νῆα μέλαιναν ἀπέκλυσε δρυθαῖδι χέρσῳ &c. Lucem ei affundit *Cel. Dorvillius*, legendo: ἀέκλυσε, subduxit. Vid. *Thucyd. VIII*, 12, *Harpocr.* in νεωρία. Hanc emendationem juvat Lectionum varietas *Ræveriana*. Nam *Codex Vaticanus*, Editio secunda, *Stephanus* & *Loftius* in margine, repræsentant: ἀπέκλυσε. *Venetus* autem & *Regius*: ἐπέκλυσε. V. 323: ποδῶν δὲ οἱ ἀπέκλυσε ὄρη. *Dorvillius* mavult: ὄρη. Præcedit enim v. 324 ὄρη. Nam, quod v. 309, 310, αἴηται repetitur, ibi elegantiam aliquam habet, hic nullam. Vid. *Hesych.* in ὄρη, *Rhodomanus* ad *Calabr. XI*, 361, &c. Probat hanc conjecturam *Ræverus*, qui ante coniecerat ἀλή. Sic permutantur ὄρη & ἀέρη apud *Athenæum*. Vid. *Camerus de rei. emend. Gr. Scr. Cap. 1*. Licetne de uno loco *Musei* tria verba adijcere? Non videntur nobis interpretes cepisse v. 255: αὐτὸς ἐν ἐρώτης, αὐτόσελος, αὐτόματος ἦνος. Haeserunt in αὐτόσελος. *Papius* omisit in versione, nec *Whitfordus* expressit. In vulgata

gata versione est: *ipse classis*, quod *Kromaierus* & *Reverus* retinuerunt, cum sit absurdum. Id in *Kromaiero* hoc magis miramur, qui in notis optime hunc versum dicit esse redditum a *Q. Fl. Sept. Christiano*:

Ipse suus remex, vector suus, & sua cymba.

Nempe *ζόλος*, ut Scholiales *Apollonii* tradit, dicitur etiam de eo, quod nave vehitur, imprimisque de hominibus, qui trajiciunt, tanquam exercitu. Vid. *Stephanus* in *ζόλος*. Sed *Christianus* fortasse non hoc sensu dixit: *vector suus*, sed potius illo altero, cum *vector* dicitur is, qui Græce *πρωθυμὸς* vocatur, quemadmodum & *equus vector* dicitur & *equus*. Itaque hujus ambiguitatis vitanda causa sic vertendum putamus:

Ipse erat remex, ipse vehebatur, ipse erat navis.

Si *vector* est *πρωθυμὸς*, non differt *b. l.* a *remige*. Si *αὐτόζολος* reddas, *ipse erat classis*, primo absurdum, quia una navis classem non efficit; deinde, si pro *navi* *ζόλος* diceretur, non differret *αὐτόζολος* ab altero *ἴψω*.

CRITICA VANNUS IN INANES JO.
CORNELII PAVONIS *paleas, cum Epilogo*
& *Indicibus necessariis.*

Amstelodami, apud Jaassonio-Waesbergios, 1737. 8.

Alph. 1 plag. 21.

Hominem sui amantissimum ex ejus libris cognovimus, *Jo. Cornelium Paw*, Canonicum Trajectinum, & si felicitas est in re amatoria, sine rivali amare, longe felicissimum. Nihilominus, ut est suspitionis plenus & timoris amor, doctissimum quemque ita odit, ut eos omnes rivales putare videatur. Itaque nullam facile occasionem, doctos homines omni contumeliarum genere afficiendi, prætermisit. In nullum tamen gravius coortus est, quam in *Jo. Phil. Dorvillium*, inter præcipua eruditi Helgii decora suo merito collocandum. Quod qui non ex ipsis *Cornelii* scriptis cognoverunt, vel ex hac *Vanno* intelligere poterunt. Nam, cum inter omnes de summa *Dorvillii* humanitate & facilitate constet, nemini potest esse dubium, quia

quin insignis & intolerabilis acerbitas fuerit, quæ eum commoverit ita, ut præter consuetudinem suam in hominem inveheretur. Quo facilius hanc Viri doctissimi vehementiam ceteris ejus meritis & spectatæ humanitati condonabunt, qui hoc totum scribendi genus ab elegantia seculi nostri abhorreere putant, atque ita existimabunt, hunc libellum non ad ulciscendas injurias, sed ad repellendos impudentis hominis impetus, & cum a se, tum a ceteris doctis hominibus, avertendos, comparatum esse. Quod si *Cicero* sibi veniam dandam existimavit, cum eum indignitas hominum & injuriæ dolor præter consuetudinem suam gloriosam fecisset, *Phil. XIV, 5*; eodem jure uti *Dorvillium* sinemus. Forte erunt etiam, qui existimabunt, qui *Benlejum* ausus sit *cecu sclestum Mastigiam devovere*, *Casaubonum* vero *stupidum*, *Fabricium* illum *Hamburgensem solidum*, *Salmasium nasutum*, &c. appellare, in eum nihil satis durum dici posse. Affert etiam hoc commodi *Vannus Dorvilliana*, quod, cum ante nonnulli libros *J. C. de Paw* hac tantum de causa emerent, ut suis oculis credere possent, eum narrantibus de hominis ignorantia & superbia vix fidem haberent, nunc, hac *Vanno* comparata, istis *Cornelii* libris carere homines possint. Ceterum, si, quid sentiamus, dicendum, malleimus profecto inter eruditos, imprimis hos, qui humanitatem profitentur, ab hoc genere scribendi plane abstinere, & omnes hoc esse ingenio, hac natura, ut quasvis contumelias, etiam *Cornelianas*, hoc est, indignissimas & intolerabiles, devorare fortiter, & æquo animo contemnere, possent; quod qui aut facit, aut facere se posse certo scit, eum, approbante, credimus, & lubente *Dorvillio*, jurebimus primum lapide petere noxium *Dorvillii* caput. Celeberrimum autem *Dorvillium* rogamus, ut pro humanitate sua concedat primo, viris vere doctis, & probatæ cognitæque placabilitatis, dolere, his armis inter eruditos pugnari, & pugnandum esse, deinde vero etiam hominibus semidoctis, & suæ sibi imbecillitatis quidem consciis, sed videri tamen aliquid cupientibus, in hanc *Vannum*, quantum velint, declamare. Magna eorum res agitur. Nam, si hoc invalesceret, ut hujusmodi hominum etymologica, syntactica, & prosodica peccata in unum volumen collecta æternitate donarentur,

rentur, actum esset de eorum gloria, quam inter indoctos sibi, doctis hominibus omnibus conviciis lacerandis, & ipsius vultus nescio qua conformatione, compararunt. Sed, missis his, quæ in *J. C. de Paw* dicta sunt, aut ad eum pertinent, vere dicere possumus, incredibili raræ eruditionis copia esse hunc librum refertum, & optimæ frugis plenissimum, adeoque omnibus, qui humanitatis studiis se dediderunt, imprimisque artis criticæ studiosis, diligenter legendum. Neque solum, quod infiniti Auctorum loci emendantur, explicantur, illustrantur, vindicantur, sed etiam, quod iobis videtur imprimis ex his locis, ubi difficilia Epigrammata a *Cornelii* corruptelis & perversis interpretationibus vindicantur, exemplum veri perfectique interpretis & emendatoris Auctorum veterum, & imprimis Græcorum Poetarum, capi posse. Nulla hic audacia in emendando, nulla neque jejunitas & siccitas in interpretando & explicando, neque inanis eruditionis jactatio, & rerum notarum inutilis coacervatio, nulla Poetarum ex jejunis Dialecticorum præceptiunculis correctio, & quæ sunt alia vulgata in hoc genere vitia. Quæ cum cogitamus, facile auguramur, quanto munere sit Vir doctissimus eruditum orbem aucturus *Theocrito* & *Anthologia* edenda, in quibus expoliendis ornandisque eum laborare, ex hac etiam *Vanno* intelligimus. Sed, si nihil unquam post hanc *Vannum* ederet, neque *Observationibus miscellaneis* jam singularem eruditionem probasset, omnes tamen, qui in hoc genere judicare aliquid possunt, eum in principibus Criticis numerandum putarent. Age vero, ut Lectoribus, quæ diximus, probemus, accuratius de hoc libro differemus. Et, quando fieri non potest, ut ex hujusmodi libris, quicquid utilium rerum continent, afferatur, (sunt enim multæ genere, numero autem pæne infinitæ,) hanc rationem tenebimus, ut primo brevem historiam controversiæ tradamus, & descriptionem libri commemoremus, deinde vero etiam illustres locos, quos eruditorum imprimis interesse putamus scire, indicemus, & tandem caput aliquod seligamus, cujus argumento accuratius exposito, de libri præstantia, & Auctoris singulari eruditione, judicare liceat.

A. 1732, cum publicari apud Batavos cepissent *Miscellanea critica*, a Britannis antea cepta, & sequentis *Anni Mensibus Majo & Junio* prodendi essent aliquot *Manuelis Philæ de pisce Nautilo* versus, quos Britanni ineditos putarant, sed *J. C. Paw* biennio ante ediderat in sua *Philæ* editione, occasione ea usus est *Cel. Dorvilius*, hominem de miro ejus scribendæ commentandique genere monendi, sed ita, ut non ultra gravem, hic illic tamen salibus adspersam, reprehensionem progredere; si forte ad mitius scribendi genus deducere hominem posset. Hoc factò, cum *J. C. Paw* A. 1734 *Quintum Calabrum* ederet, non modo non desistit ab illo virulento scribendi genere, sed, præter *Rhodomanum & Dausquejum*, ipsum *Dorvilium* arripuit, & omne in eum accensæ bilis virus evomuit, nulla tamen accusatione *Dorvilliana* diluta. Eandem rationem tenuit in *Aristæto* ab se postea edito; in quo *Mercerum* aliosque indignissimis modis tractavit. In Præfatione autem, huic *Aristæto* præmissa, iterum aggressus est *Dorvilium*, quem, puerili verbi lusu, *Orbitium Amsteladamentensem* vocat. Agitur ibi de *Epigrammate* quodam *Sapphus*, quod *Cl. Wolfus* in *Sapphicis* suis cum Latina versione proposuit: *ἢν ᾠδῆς οἰαί γε ἑλίζον ἐπὶ* &c. Hujus non modo versionis Autorem facit *Dorvilium*, sed etiam sic, ut ibi est, ab eo constitutum putat; & cum interpretationem, tum lectiones, vehementer exagitat. *Dorvilius*, re cognita, statim A. 1737 *Exercitationi de Inscriptionibus Deliacis* subjicit Epilogum, quo certissimis documentis se demonstraturum promittit, neque versionis illius se, neque Epistolæ ejusdem de ætate Codicis *Philæ*, Autorem esse. Huic *J. C. Paw* opponit eodem anno Præfationem, *Theophrasti* Characteribus præmissam, in qua eum & malæ fidei arguit, & omne odium *Dorvillianum* inde ortum esse confirmat, quod *Anacreontem Clerico* inscripisset, in quem *Burmannus* & omnes *Burmanniani*, atque in his etiam *Dorvilius*, ita implacabile odium suscepisset, ut etiam Orationem funebrem *Jo. Jac. Wetstenii* in *Clericum*, jam fere descriptam typis, artibus suis *Dorvilius* suppressisset & strangulavisset. Cum vix hic *Theophrastus*

J. C.

J. C. Paw prodisset, hanc *Vannum criticam* edidit Vir Celebrissimus, de ejus nunc ratione dicendum est.

Et, quoniam *Epigramma Sapphicum* & *Epistola de aetate MSti Philæ* controversiam & iras vel maxime exacerbarunt, & calumniis conviciisque occasionem dederunt, prima hujus libri *tria Capita* in diluendis circa Autorem Epistolæ & versionis criminibus & calumniis consumuntur, in iisque simul *Dorvilliana* emendationes in Epigrammate Græco, & *Wolfiana*, una cum versione *Wolfi*, defenduntur, & plurimi errores *J. C. Paw* exponuntur. *Caput 4* infantilia ejus circa prima linguæ Græcæ elementa continet; *Cap. 5* indicem doctissimorum virorum, quos indignis modis laceravit in libris suis, exhibet. *Cap. 6* de jactantia & philantia ejus agit. *Cap. 7* de Epigrammatibus Græcis, quæ inscite & ridicule explicuit & emendavit, disserit, ejus *Capitis septem Sectiones* sunt. *Cap. 8* ejus Epistolam, *Vibio* præmissam, emendationes in *Menandrum* & *Philemonem*, & *Diatriben de Alca*, leviter perstringit. *Cap. 9* ignorantiam in universa re metrica exhibet. Reliqua tria *Capita* animadversiones ejus in *Hephaestionem*, *Anacreontem*, *Q. Calabrum*, *Aristanctum*, castigant. Epilogus Pag. 648 seq. autem in confutanda Præfatione *Theophrasti*, & defendenda marmoris *Arundelliani* emendatione, in *Misc. Obs. Vol. II p. 350* proposita, versatur, quam ibidem perstrinxerat *J. C. Paw*.

Anthologia novam editionem moliri Virum Cel., supra diximus, eamque talem futuram ex hac *Vanno* nos augurari, qualem eam eruditissimi homines & esse velint, & sperent futuram. Ejus adeo judicii nostri rationes ut Lectoribus nostris probare possimus, præclare prospexit *Dorvilius*, cum aliquot difficilia & obscura Epigrammata non modo a corruptelis & absurdis Canonici Trajectini interpretationibus vindicavit, sed ea etiam e Codicibus, imprimis Palatino, qui nunc Romæ est, constituit, lectiones a se receptas ex regulis Critices confirmavit, & obscura neque jejune neque luxuriose explicavit; & hoc ipsum dum agit, passim aliorum Epigrammatum lectiones veras e Codicibus MStis restituit. Primum locum tenet Epigramma ex *Anthologia* inedita *Melcagri* in *Antipatrum Sidonium*, in quo explicatur ratio, quare insignæ sepulcri fuerit *gallus cum ramo palma* & 139-167.

185. *δαλο*. Α *τάλα*, *σύνθημαί τι* &c. In hac inscriptione emendanda explicandaque infeliciter versatus est in libello *de Alex Iusu J. C. de Paw*. Cel. *Dorvillius* autem longe felicissime; quod idem de ænigmatico Epigrammate altero *Ansipatri in Alexandri* cujusdam Chii sepulcrum, cui novem tali insculpti erant, dicere possumus: *ὁ τάλα, Φέρ' ἴδω* &c. item de tertio *Crinagora* in *Anacreontis βιβλίον λυρικόν*. Ac vellemus, commode fieri posset, ut, quam verum sit, quod dicimus, commemorandis emendationibus & animadversionibus, demonstraremus. Sed, quia primo integra Epigrammata huc transcribenda, & deinde plura dicenda essent, quam ratio nostra patitur, doctos homines ad ipsum librum amandamus. Ceterum, ne quis nos aut velle subterfugere laborem, aut non satis probare doctis posse rem, putet, age in uno periculum faciamus, & quidem in Epigrammate, ex *Anthol.* edita *IV, 24*, *Leontii Scholastici* *εἰς εἰκόνα ὀρχηστῆδος*, quod ad *Aristanctum I, 26*, laudaverat *J. Mercerus*, & nunc animadversionibus illustrare ibidem voluit *J. C. Paw*:

204. *Μησάων δεκάτη, χαρίτων, Καρσίμαλλε, τετάρτη* &c. *Mercerus* putabat, titulum *Capitis εἰς ὀρχηστῆδος* esse male conceptum ab iis, qui *Caramallum* scæminam putarent, quia *Μησάων δεκάτη* vocaretur, & cetera in hoc Epigrammate proprie in scæminas convenirent, scribendumque: *εἰς ὀρχηστῆδος καὶ ὀρχηστῆδας*. Quod profecto rectum est; nam in eodem Capite est etiam Epigramma in *Xenophontem* *Smyræum* & in *Pyladem* Saltatorem. Neque in eo errat, quod, *Μησάων δεκάτη* de viro dici posse, putat. Nam sic *Sophocles*, *Siren Attica*, *Val. Cato*, *Siren Latina*, sic in *Anthol. I, 66, p. 92*, *Pindarus* dicitur *Μησάων τρίτος*, *Bacchylides*, *Siren* item *Lib. III p. 208* *Rhinton* vocatur *Μησάων ὀλίγη τις αἰθροῖς*, & apud *Suetonium de Illustr. Grammat. Cap. 16* *Q. Cæcilius* tenellorum nutricula vaturn. Jam, quæ *J. C. Paw* nugatus hic est, præmittimus, & ex ipsius ad *Aristanctum* notis petere jubemus. Sententia eo redit, ut *Caramallus* *b. l.* sit scæmina alio quidem nomine, sed propterea *Caramallus* dicta, quod eum imitata esset, accurateque expresserit. In quo recte desiderat Cel. *Dorvillius*

vilius ex interpretationis legibus, ut vel unum exemplum allatum esset, in quo quis simpliciter, v. c. *Homerus*, *Demosthenes*, *Plato*, diceretur, quod ei simillimus videretur; recteque negat, huiusmodi nomina cuiquam tribui, aut tribui posse, nisi addito aliquo adjectivo. Sic *Xenophon* non *Musa* simpliciter dicitur, sed *Attica*: *Caligula* *Liviam* proaviam non *Ulixem* simpliciter appellabat, sed *Ulixem solutum*. Verum, licet singulæ appellationes in hoc Epigrammate in virum convenire possint; tamen *Dorvillio* nostro non fit verisimile, omnes comparationes sic a feminis forte fortuna, nedum dedita opera, desumi ad ormandam virum. - Nam, etsi *Pantomimi* sæpe feminas in scena exhibuerint, tamen, & viriles personas saltasse, multis exemplis constat. Quinque alia sunt *Leontii* in *ὄρχησίδας* in hoc Capite Epigrammata, & hoc esse in feminam, tum ipsius, tum sequentis, inscriptio docet: *ἔς ἐκὼν ἐτέρας ὄρχησίδος*. *Leontius* etiam impensius saltatricibus delectatus fuisse videtur, quam ut saltatori præcipuam laudem tribueret:

Θῆλος, inquit, ἐν ὄρχηθμοῖς κρατίει φύσις· εἴξατο κῆρος
Μῆσα καὶ ἑλλαδίη τέτρον ἔθεντο νόμον.

Accedit, quod temporis ratio vix permittit, ut *Leontius Caramallum* vivente laudare potuerit. Nam, si *Caramallus* hic est is, qui *Aristaneto* celebratur, *Aristanetus* autem is, ad quem *Libanii* quædam scriptæ sunt epistolæ, *Caramallus* longe ante Seculi IV finem vixit. *Leontius* autem videtur *Justiniani* tempora, adeoque Seculi VI Initia ad minimum, attigisse. Quodsi autem alius est a *Libanio Aristanetus*, neque ætas ejus certa, potest *Caramallus* ad seriora tempora demitti. Et re vera videtur Seculo V potius, quam quarto, adscribendus, quod *Sidonius Apollinaris* ejus meminit *Carminis XXIII, 267*. *Sidonius* autem nulla vel pauca carmina scripsit post A. C. 472, cum Episcopus Arvernorum renunciatus esset. Eum autem, etsi, quam diu Episcopus fuerit, non potest certo definiri, tamen parum a vero erraverit, qui eum A. 484 mortuum dixerit; quod A. 428 natus est, & annos 56 vixit. Ceterum vel sic *Caramalli* ætas a *Leontio* dimidio Seculo abest. J. J. Scaliger.

liger ad *Eusebium Cbron.* p. 155 statuebat, & *Salmasius* ad *Vapisci Carinum* p. 833 postea quoque docuit, *Baskyllos* & *Pyladas* vocatos esse etiam eorum discipulos. Itaque fortasse etiam duos *Caramallas* statuere liceret, nisi primo illa, quæ supra dicta sunt, repugnarent, & nulla autoritate confirmari ea res posset. Sed negat *Dervillius*, hoc nomen esse a *Leontio*, spuriumque esse confirmat, & a *Planude* vel alio infartum, vel ex Scholio assumptum. Ejus rei autor est *Codex* seculis plurimis *Planude* vetustior, nempe optimus *Palatinus*, nunc *Romanus*, in quo plane literisque perspicuis est pro *Καραμάλλας*, *Ποδόκλας*, quæ sæpe a *Rufino* in *Antibologia Lib. VII* laudatur. Atque ita *Salmasius* quoque legebat; ita etiam *Grotium* legisse interpretatio ejus docet:

O decima Anidum, Rhadoclea, & Gratia quarta.

In eodem Epigrammate *Cl. Paw* in his verbis hæcere iussit diva *Dialectica*: "Ὀμματά σοι καὶ τὰς αὖ ποδῆμα. Τὰς αὖ ποδῆμας νοῦν, inquit, Ὀμματά ποδῆμας νοῦν νοῦν. Subtiliter mehercule & accurate! Ipse *Leontius* scripsit: Βήματα σοι κ. τ. π. Cum prima litera versus a bellis librariis omissa esset, ex ηματα factum Ὀμματά. Sed primo, in Græcis Codicibus aliquando, rarissime in vetustioribus, primæ literæ omisissæ, nisi forte in principio capitum, sectionum, librorum; propterea, quod, cum Græci primas versusum literas cum in prosa, tum in verso, non majusculas facerent, nulla ratio erat, quare eas omitterent. Quod secus est in Latinis Codicibus. Deinde, quod ad Ὀμματά & τὰς αὖ ποδῆμας pertinet, vel hæc lectio defendi potest, quod vel tirones sciunt, unum & adjectivum & verbum pluribus substantivis jungi, cum uni tantum proprie conveniat. Sed non opus est, eo confugere. Nam primo ποδῆμας potest accipi pro ταχὺ simpliciter, uti etiam *Hesychius* interpretatur, & *Suidas* ex *Antbol. III, 24, p. 268*; quando constat, usu loquendi factum sæpissime, ut, quod de specie dicebatur, id ad genus transferretur, neque proprietates verbi & etymologia spectaretur, ut ὄμμα δαόν est apud *Oppianum Cyneg. III, 143*, deinde apud *Æschylum Sept. centr. Theb. v. 650* est diserte: ποδῶνδς ὄμμα; ubi *Scholias* recte: ἄσπερον, item in *Cleoph. 574*:

Θήσο

Θήσω, ποδοκῆ περιβαλὼν νεκρὸν χαλκούμεσι.

Ubi Scholiastes: τὰ χειρὶ ξίφει. Atque, etiā in hac defensione *Leontii* facile omnes acquiescant, tamen, ea ne opus quidem esse, *Dorvillius* iudicat, & sine ipsa lectionem defendi posse, putat. Nempe quis hanc necessitatem *Leontio* imposuit, ut ipsi non liceret, ὄμματα sine epitheto ponere, necessarioque ejusmodi uteretur, quod ad ὄμματα non minus, quam ad τὰ χειρὶ, pertineret? Illam legem ignorat & Rhetorica & Poetica. *Ovidius Met. II, 217: Ardet Aëtos Taurusque Cilix.* Ergo *Cilix* etiā ad *Aëtos* pertinet? *Anthologia Lib. VI p. 436:*

Ἄ Φόρμιγγ', τὰ τε τόξα, καὶ ἀγκύλα δίκτυα &c.

Ceterum illud βήματα ineptum, quod non differt a τὰ χειρὶ; ὄμματα autem summo jure non solum in omni puella, sed etiā in saltante, laudantur. Quodsi Καράμαλλο rectum esset, tamen ὄμματα apta essent, quod etiā in Mimis, quamvis personatis, tamen motus oculorum cerni potuerunt. Nam personæ Mimorum longe minores habilioresque, quam ceterorum histrionum, fuerunt. *Lucianus de Saltat. pag. 796 seq.* aliis tribuit ἄσμα πάλμογα, κεχηνός, συμμεμυκός. Speciemini personæ exhibent *Inscriptiones Græcæ p. 1024.* Nec credibile est, oculis loquacibus non usos fuisse, qui

Nutu, crure, genu, manu, rotatu,

Clauser faucibus, & loquente gestu,

omnia exprimebant. Itaque ἴσχυματα ipsis tribuuntur *Anthol. VII, 464, &c.* Viderisne, Lectores, quam caute, quam acute, doctèque, in emendando interpretandoque *Dorvillius* versetur, & cum huic specimini similia non solum omnia, sed etiā præstantiora quædam sint, ut, quæ ad primum & secundum Epigramma scripsit, quam verum sit, id quod diximus, specimen excellentis Critici & Interpretis ab eo capere posse, qui in hoc genere elaborare velint? Ceterum illud non est præteritum. *Pag. 193 seq.* tereundum, vindicari etiā Epigramma jam a *Bentlejo* ad *Callim. p. 427*, ut *J. C. Paw* ad *Anacr. p. 309* contendit, infeliciter tentatum, & aliud *Simonidis* apud *Hephestionem p. 64*, & in *Anthologia H. Stephani p. 513, ἴσχυμα, δὲ Νέμεα &c.* *In-* 201 seq. primis autem commemoranda est opera in explicando emendandoque

dandoque Epigrammate celeberrimo, a Canonico Trajectino in libello de *Alea* male habito, consumitur, nempe in Epigrammate *Agathia Scholastici* his verbis *Λυτὰ Ζήνωνος τῆ Βασίλειος*, quod exstat in *Anabologia Lib. I. Cap. 61.* Primum exhibetur ipsum Epigramma, ut est in editione *Stephaniana* cum versione *Obsopii*; ejusdem autem interpretatio metrica *Groiana* exhibetur pag. 135; subjiçinnatur deinde variz lectiones & animadversiones, e quibus, non possumus facere, quin breviter commemoremus, quæ ad *versum vigesimum tertium & quartum* dicta sunt, quod eos maxime constat esse vexatos. Versus hi sunt:

Λυτὰρ ἀναξ

Τετραδίας ἀδύνητα βαλὼν ψηφίδας αἰριθμῆ

Πύργου δερετῆς κλήματι πειδομένην.

Δερετῆς πύργος est instrumentum, cujus usus in telluris ja-
 308. 309. ctandis fuit. Πύργος vocatur propter figuram externam, a qua etiam Μόδιος apud *Isaacium Porphyrogenetam*, & urna in Epigrammate apud *Salmasium* ad *Vopisc.* pag. 744. Quod ad interiora attinet, cavum erat, sed simul gradibus & anfractibus intercisum, ut injectæ telluræ subsilirent sæpius, & sic deinum in alvei fundum effunderentur; unde interior ista pars κλήμαξ in his versibus dicitur, & *gradus interni* in Epigrammate apud *Salmasium l. c.* Satis autem probabiliter ex his patet, non agitatam esse pyrgum, quod interna illa ratio jam per se ad id valet, cujus causa agitari potuisset, sed in alveo ponebatur, & fere in medium protrahebatur. Sed præter hunc pyrgum utebantur etiam *fritillo*, quod *ψηφοβέλον* vocabatur. In hoc telluræ concutiebantur, & in pyrgum ex eo mittebantur. Pyrgo porro imponebant instrumentum aliud, quod *φημός, κημός, ἡθμός* dicebatur, h. e. quasi *infundibulum*. Hæc cum *Salmasius* sciret, pro *ψηφίδας αἰριθμῆ*, quæ verba nullum commodum sensum habent, legendum censebat: *ψηφίδας αἰρ' ἡθμῆ* — *πειδομένης*. Huic emendationi mirifice favet inspectus *Dorvillio* Codex Palatinus præstantissimus. Habet enim: *ψηφίδας γαίρ' ἰθμῆ*, quæ lectio non procul a *Salmasiana* recedit. Nam
 309 seq. ἰθμῆ

alteri aliquid debeat, dignumque videatur, quod *Hephaestioni* præmittatur. Sed hoc compendium commode verti potuit. Melius meritis est de *Hephaestione* Cel. *Dervillius*. Nam hujus *Capitis Sect. II*, a pag. 415 ad 499, sistit primo præcipuam Florentini libri variationem; deinde huic adjecit quasdam alias, a Codicibus petitas, & a Viro docto ad oram editionis Parisiensis adscriptas; ex quibus quantum lucis & emendationis *Hephaestioni* accedere potuisset, facile intelligitur. Quid igitur futurum fuisse putemus, si & alios Codices MStos consulisset Cl. *Paw*? Huic autem lectionum varietati multas doctas observationes Cel. *Dervillius* admiscuit, quibus etiam referta est *Sectio 3*, qua notæ Cl. *Paw* in *Hephaestionem* excutiuntur. Sed videbimur fortasse præne nimis longi in commemorandis locis illustribus fuisse, etsi breves fuerimus, & multa omiserimus. Veniamus igitur ad id, quod quarto loco nos promissimus facturos, & *Caput* unum in compendium mittamus. Huic rei

Pag. 318-405. maxime accommodatum visum est *Caput nonum*; neque solum, propter dignitatem, sed etiam propter ipsius materiæ rationem, quæ nobis videbatur una in compendium redigi posse. Neque tamen totum referre licebit, sed maximam tantum partem. Nam ultima *Capitis* in singulis verborum quantitibus versantur. Est autem proprie quidem hoc de erroribus *J. C. Paw* in re metrica Græca; sed hæc occasione multa de re metrica erudite explicantur.

Cæsura, (Græce *καυη*), definiente *Vossio*, est, cum post pedem superest syllaba, quæ finit dictionem. Cæsura autem locum habet in tantum non omnibus metris, præterquam in Anapæstis & similibus versibus, qui libenter cæsura carent, & dissolutos pedes amant, hoc est, singulis vocibus constantes. Conf. p. 440. Atque hæc ratio est, quare anapæsti a Jambographis & Tragicis non adhibeantur, nisi raro, & præcipue in nominibus propriis. Vid. *Clarkius* ad *Homerum* *Il. β, 811*. Nam Jambicum pedes ligatos desiderat, quod fit cæsura. Sed in Heroicis & Jambicis cæsura necessaria præne in *πεντημιχρῆς*, hoc est, in quinti pedis prima syllaba, æque atque in Elegiaco, & rarissime tertius pes integra voce constat. *Horatius* nunquam id commisit, secutus Græ-

cos *ισαμβοποιός*. Seneca raro; *Æschylus* sæpe; *Sophocles* & *Euripides* parcius; *Aristophanus* aliquando. Sed hic tamen excipiendi sunt ii versus, in quibus singulæ voces singulos pedes constituunt. Nam tum etiam tertius pes aliquando integra voce sine vitio absolvitur. Sed tales fere in enumerationibus tantum occurrunt, ut in *Nub. 66*:

Κριός, τρέγος, τᾶυρος, κίων, ἀλακίλουϊν.

Menandrum quoque raro in hoc sibi aliquid sumsisse licentiæ, ex reliquiis ejus colligi potest. Ceterum *τομή, κόμμα, cæ-* fura, interdum etiam dicitur pars versus, quæ cæsuræ solenniori comprehenditur. Sic elegia gemina cæsuræ constat, quod *πενδημιμερής* vocatur. Sed de ea hic non est sermo. Cæsuræ hujus hæc vis est, ut syllabam brevem producat:

Πεῖθορι|βῦς| ἰνβίανς

Νέτορα δ' ἐν ἔλαι|θῶν| ἰαχῆ.

Sed in hac cæsuræ vi admittenda parciores sunt Latini, quam Græci. Nam hi etiam vocales breves passim ita producant, in quo parcissimi sunt Latini; & cum ex cæsuræ quintus semipes in elegiaco communis sit, (vid. *Terentianus Maurus pag. 81.*) tamen rara ejusmodi exempla in Græcis & Latinis occurrunt. Hæc autem cæsuræ vis inde proficiscitur, quod in ea syllaba quædam mora sit, unde & *mansio* vocatur, & quia *ictus pronunciationis* in eam cadit. Vid. *Clark. Il. c. 51.* Ceterum in *Jambico* hanc vim cæsuræ habere non potest; quod fieri non potest, ut syllaba natura brevis in cæsuræ producenda sit; esse enim brevis debet, aut est saltem rectius brevis, quam longa. Illi autem valde errant, qui, cæsuræ vim esse etiam in syllaba finali verborum extra cæsuram, putant. Hanc vim *finalis* sæpe crepat *Barnesius*, v. c. ad. *Il. λ, 36*, sed ibi rectius docet *Clarkius*, quam ob causam pro longa brevis syllaba posita sit. Sane apud *Aristophanem, Lycophronem*, & alios, multi sunt versus, quibus hoc syllabæ finalis beneficio opus esse videatur. Sed ex quavis decade exemplorum facile novem alia commodiori ratione sanari possunt, adjiciendo scilicet *Ν ἐφέλευσεν*, quæ etsi jam *Kusterus* in sua editione *Aristophanis* multa sanavit

cum in Jambis, tum in Anapæstis, tamen plurima adhuc intacta reliquit. Atque, hoc esse verum remedium, ex eo patet, quod nunquam, aut rarissime, ejusmodi syllaba finalis longa occurrit, cui non possis ita mederi; quod si fieri non potest, aut corruptus locus erit, ut in *Ecclef. 706*, (vid. *Kusterus*,) aut adspiratio sequetur, ut in *Euripidis Hercul. Fur. 116* &c. Sed, ut ad cæsuram redeamus, ea etiam apud Græcos τσ & apud Latinos que, & aliæ item hujusmodi voculæ, ut δσ, τσ, τι, τσ, &c. producantur, sive duplex aut liquida litera sequatur, sive non sequatur, ut fit interdum. Vid. *Erybraeus de Lic. & Dilig. Carm. Virg. Cap. 5* & *10*, item in *Indice in que*. Hoc cum ignoraret *Cl. Palu*, sæpe peccavit in tentandis locis iis, ubi τσ sic occurrit. Etsi etiam sola cæsurâ hic sufficiat, tamen & Græci & Latini frequentius tales syllabas producant, cum non modo cæsuræ, sed etiam duplicis literæ, vel positionis, vel literæ P, ope uti possunt. Vid. v. c. *Aristophanis Nub. 43, 415, Homeri Il. π, 228, σ', 402, Theocriti XV, 128, XXVI, 48, &c.* in quibus semper ρ sequitur. Ejus rei ratio forte hæc est, quod ρ inter duas vocales in pronuntiando facile duplicatur. Itaque etiam *Barneſius* ad *Homeri* locum secundum observavit, in antiquissimo Codice pro δὲ ῥόος scriptum esse δὲῥῥόος, & *Clarkius* ad primum, in Codice MSto scribi pro τὸ ῥα, τὸῥῥα. Atque hanc scribendi rationem sæpe invenias. Idem *Barneſius* ad primum locum *Homeri* ex Scholiaste *Apollonii III, 37*, commemorat, *Aristarchum* scripsisse ὀ ῥα, *Heracleonem* autem ὀῥῥα. Illud autem cavendum est, ne cæsuræ vis advocetur, ubi alia remedia in promptu sunt; in quo sæpe peccavit *Cornelius*. Nam v. c. ante πόλις, πόλεμος, & similia verba, ubi MSti Codices habent πλόλις & πλόλεμος, & meliores editiones, ad cæsuram provocat; & in multis item aliis locis, ubi nemo peritior ad cæsuram confugiat. Multo minus probandum est, Poetis passim Jambos, Choreos, seu Trochæos, Amphimacros, seu Creticos, & nescio quos pedes, alieno loco obtrudi pro dactylis aut spondeis, (de quo genere multa *Gifanius* in *Ind. Lucret. in v. Versus*) quando alia ratione mederi verbis licet, ut multis hic exemplis demonstratur. Versus quidam

dam reperiuntur, quibus tempus in primo pede deest; quos *ἀκεφαίλους* appellant. Sed plerorumque affectibus mederi possumus. Nunquam profecto *Homerus* aut alius Poeta hexametrum fecit, cui tempus deesse putaret. Sed Grammatici imperiti, & ignorantes, cur illud *πάθος* in versu esset, & qua ratione Poeta concepisset tempora, *ἀκεφαίλους* nominarunt. Huc pertinent, qui incipiunt a vocibus *Πριουμίδης, αἰθάνετος, ἀπάλαμνος, ἀκέφαλος, αἰδάματος, αἰκάματος*. Vid. *Eustathius* in *Il. v, 41*, qualia verba, tres primas corripientia, a Poetis Græcis & Latinis in prima syllaba producuntur; quibus tamen non adjeceris *παράλιος, αἰραβία*. Nam his potius duplicatione literæ *ρ* succurrendum, de quo supra. In iis autem, qui ab *ἔπειθῃ, ἕως ὃ* incipiunt, aliud quid præter hoc *πάθος* considerandum; item in iis, quorum initium: *πρὸς οἶκον. Ὅς ἤδη*. Apud *Apollonium III, 984*, est: *πρὸς αὐτῆς*, &c. sed ibi legendum: *πρὸς τὴν αὐτῆς*. Vid. *Scaliger ad Cirin. 326*. In his autem & similibus nemo, nisi valde temerarius, aliquid mutare audeat; tales autem versus nunquam Autoribus e conjectura obtrudendi, ac ne suspitionis quidem loco proponendi; quod nullam probabilitatem habent, & *κακόζηλον* Criticum arguunt.

*ANDREÆ PASTÆ, BERGOMATIS, EPI-
stolæ ad ALETHOPHILUM duæ, altera de Motu
sanguinis post mortem, altera de Cordis polypo in
dubium revocato.*

Bergomi, ex Typographia Joannis Santini, 1737, 4.

Plag. 11.

Doctissimus Autor id agit in hoc libello, ut duas, communi fere Medicorum consensu receptas, opiniones, alteram de motu sanguinis post mortem, qui ex arteriis se in venas recipere creditur, alteram de polypis, qui diu ante obitum crescere perhibentur, prorsus convellat. Nec is causam suam indiligenter aut indocte perorat. Quamvis vero, quod inprimis ad polyporum existentiam attinet, quæ responderi queant, superfluit permulta; nos tamen, controversiarum agendarum nego-

negotium instituti nostri rationibus non congruere, adeoque non id nobis datum esse, ut ratiunculis nostris obstrepamus diligentia Cl. Autoris, probe intelligentes, summam Epistolarum, atque argumenta, hic adducta, eo copiosius enarrabimus, quo pauciorum in manus ipsæ videntur hæ Epistolæ venturæ. Sic enim futurum speramus, ut in rationum momenta atque pondera ipsemet Lector diligentius inquiret. A prima igitur Epistola exordiamur. Putarunt huc usque Viri Clarissimi, sanguinem post mortem ex arteriis in venas compelli, & alii quidem universum, alii maximam partem, alii semper, alii plerumque, id accidere. Enimvero hæc minime videbuntur probabilia, cogitanti, tantum sanguinis una arteriarum contractione esse expellendum. Ubi enim pluribus opus esset arteriarum constructionibus, rursus implerentur arteriæ sanguine, quia semel contractæ contrahi iterum nequeunt, nisi cor iterum sanguinem in easdem impellat. Ergo, si ad exhauriendas arterias, aut ad maximam partem sanguinis ex arteriis in venas traducendam, non videtur satis esse una arteriarum contractio, quanto minus par atque idonea videbitur ea, quæ est omnium ultima, quæque, collapsis morientis viribus, excitatur. Præter hæc vero jamjam summus Anatomicus *Morgagni* in quodam *Adversariorum Anatomicorum* loco memorat, non paucis in cadaveribus magnam sanguinis copiam in arteriis se observasse. Autor itaque rem experimentis tentavit, idque in canibus inverso capite a posterioribus pedibus laqueo suspensis, & interemptis, quoniam in hoc corporis positu ea fore perspicua existimavit, quæ in horizontali situ corporis nondum satis responderant. In quatuor canibus invenit venarum sanguinem ex posterioribus cruralibus atque iliicis ramis in cavæ inferioris truncum delapsum, paulo infra emulgentes venas; in duobus aliis ad emulgentes defluserat, quo derivatus erat in iisdem quoque duobus canibus aortæ sanguis, qui similiter ex cruralibus posterioribus atque iliicis arteriis in aortæ descendens truncum defluserat, cum in prioribus quatuor canibus paulo infra venarum sanguinem aortæ sanguis conflisset. Secto deinde thorace, revulsisque hepate, ventriculo, intestinis, & pulmo-

pulmonibus, continuo sese magis magisque subducere coepit tum sanguis, qui aortam, tum qui venam cavam impleverat, ita, ut hic in plerisque duos digitos distaret ab hepate, ille quartam attingeret thoracis costam, ab inferioribus numerando. Quin etiam contentus in venis emulgentibus sanguis plurimum eorundem canium eo pervenit, quo sanguis pervenerat, qui in emulgentibus arteriis continebatur, quandoquidem vasa hæc neque in iis, qui capite suspenduntur, canibus, neque in iis, qui posterioribus suspenduntur pedibus, sanguine proflus carent, quippe quæ cum truncis, quibus inseruntur, in utraque corporis positione, angulum obtusum efficiunt, qua parte sanguis defluit. Quem ad modum & semel iterumque observatum fuit, quod sanguis arteriarum cruralium anteriorum sanguineam venarum ejusdem nominis altitudine adæquarit. Ut itaque hæc experimenta sanguinis arteriosi venosique, qui post mortem in vasis reperitur, copiam videntur ob oculos ponere; sic motum quoque sanguinis luculenter ostendunt, qui, cessante motu projectio, a corde atque arteriis profecto, oritur, atque motus fluminis ab Autore appellatur, quia scilicet sanguis fluminis instar fertur ad terræ centrum, cum rationi etiam consentaneum videatur, non ante coire debere sanguinem, quam deorsum defluat, utique si impulsus eo fuerit, ubi vi insitæ gravitatis consistere nequit. Scilicet illis ipsis experimentis cognoscitur, in eo corporis positu, quo pedibus posterioribus suspensi canes vitam laqueo finiunt, defluere sanguinem fere universum ex arteriis venisque cruralibus posterioribus, iliacis, aliisque, ad easdem pertinentibus, dummodo vasorum directio impedimento defluenti sanguini non fuerit, defluere nimirum in cavæ aortæ truncum, plerumque paulo infra emulgentia vasa. Neque minus hic motus sanguinis apparet, si capite suspendantur canes. Etenim in ea corporis positione jugulares venæ infra vinculum, arteriæque carotides, itemque venæ arteriæque subclaviæ, superioris cavæ truncus, aortæque arcus, aliæque vasa sanguifera, partim quidem in cordis ventriculos exonerantur, partim in inferioris cavæ truncum, & descendens aortæ, eorundemque ramos, ita, ut sæpe sanguis fere ad va-

forum iliacorum initium descendat, sæpe quoque multo altius subsistat, maximeque in cavæ inferioris trunco. Quod, ubi accidit, tribuendum quidem est ventriculo intestinisque, cibo, potu, fecibus, flatuque, distentis, aliisque in ventris visceribus, vasa comprimentibus, in quæ sanguis defluere nititur. Neq̄ omisit Autor cautiones, quas in capiendis rite experimentis curatius adhibere oportet. Ignotus autem adhuc fuit sanguinis hic motus, quoniam homines aut humi strati, aut in lecto cubantes, moriuntur, in qua corporis positione motus ille longe minus innotescit. Nec in iis, qui suspendio mulctantur, cognoscere illum licuit, quoniam rarissime ea corpora inciduntur, aut, quando patibulo demissa tabulæ imponuntur, vero videtur simillimum, illuc ferri sanguinem, aut saltem serum ejusdem, unde discesserat, simul ac vitæ amitteretur. Nec miretur quisquam, sanguine refertas interdum venas, arterias vero esse vacuas. Quod quemadmodum de singulis arteriis affirmare non licet; ita etiam constat, nonnullas aliquando arterias refertas sanguine, socias contra venas sine sanguine, reperiri. Quod tribuendum præcipue putat mutatae positioni corporis, quæ post mortem non accurate, donec sanguis jam refrigit, servata fuit. Ut hinc sanguis, si præsertim parum coit, sedem mutet. Ceterum etiam modo in arteriis, modo in venis, sanguinis variat coitus, isque longe facilius ex arteriis defluere solet, quam ex venis, eo, quod illæ, certe quidem majores, multo minus propter tunicarum robur ac crassitudinem a circumjacentibus partibus comprimantur. Ut itaque intelligatur, cur sanguis in his potius locis, quam in illis, reperiat, convenit morientis hominis positum attendere, & corpus, usque dum refrigeratum fuit, in eo conservare, ac deinceps, cadavere tabulæ imposito, vasorum directiones & figuras, quæ corporis respondent situi, in quo homo interiit, partiumque circumpositarum molem, figuram, & positionem, respicere. Usus hinc redundat cum in eos, qui ad detegendas morborum causas corpora incidunt, tum in illos, qui horum observationibus utuntur. Ita enim facile cognoscent, utut sanguis æquali proportionaliter velocitate profluxerit per universum viventis corpus,

pus, eundem tamen non æquali proportione in mortuo moveri, nec, ubi vasa cerebri sanguine turgida, aut duræ meningis sinus aut cordis reperiuntur, id illico inter mortis causas referendum esse, cum hoc neutiquam adscribi debeat vi morbi, sed sanguini, qui nimirum post mortem partium collabentium pondere modo sursum propellitur, modo deorsum vi insitæ gravitatis fertur. Cui quoque tribuendas esse intelligent plerasque, & quidem insignes, auricularum cordis vasorumque sanguiferorum, sinuum item cordis, & inprimis dextri ejus ventriculi, expansiones, quas videlicet nulla indicaverunt signa ab Autoribus tradita, quæque, excusso intus contento sanguine, minuuntur, & interdum fere penitus evanescent.

Progredimur nunc ad *alteram* Epistolam, de *Polypis*, quæ priorem vel decies mole superat, maximamque libelli partem constituit. Post propositam primum de polypis doctrinam, fuisse jam olim *Kerckringium*, refert, qui, polypum ante mortem existere, pernegaret, & post obitum demum concrefcere, arbitraretur. Cui postquam a *Malpighio*, *Mungeto*, *Peyero*, responsum fuit, omnis ea de polypis traditio longe lateque propagata, & novis perpetuo accessionibus atque incrementis aucta fuit, ut jam magnitudine labore sua, alique hodie de polypo non amplius dubitent, alii, familiarem morbum esse, contendant. Ubi Autor, exempli causa, ex pluribus aliis, qui cor. polypos haud infrequentes esse asseverant, ad Illustr. *Hoffmannum* nostrum, ejusque *Medicinam systematicam*, provocat. Quibus tamen omnibus, tantum abest, ut is fidem habeat, ut, polypos ante mortem neutiquam existere, sed sub & post eandem demum generari, putet, idque ex variis argumentis. Multa commemorari solent signa, quæ polypum in vivo homine denuntient. At enim vero hæc in permultis nemo observavit, in quorum tamen corpore post fata polypi fuerunt reperti. Unde historias & observationes polyporum ex Autoribus cumulate enarrat. Sed, etiamsi polypi signa, quæ tradi ab Autoribus solent, præcesserint, dummodo ab alia causa proficisci eadem signa queant, suspicari non desinit, hujusmodi polypos ortos fuisse post obitum, quod inprimis polypo in *Putini* corpore re-

perto illustrat. Quamvis etiam in corde, ejusque vasis, polypus inveniatur, nec præter hunc quidquam exstet, ad quod prægressa polypi signa referas; negat tamen, exinde consequi, polypum hunc ante mortem fuisse genitum, cum sæpenumero inciderit asthmate atque hydrope sublato homines, qui signa habuerunt polypi, cum tamen nec ullus in corde vasisque polypus, nec quodpiam aliud cordis vasorumque vitium, occurreret, cui assignare prægressa ea signa licuerit. Insignes etiam illos polypos, qui sine vasorum dilatatione occurrunt, vel post mortem, vel paulo ante eandem, nasci, Autori videtur verisimillimum. Et mirum omnino putari potest, non ab omnibus ejusmodi polypis cor admodum dilatari, quod id necessarium maxime foret, ob rationes, a *Michelotto*, *Lancisio*, atque *Fantono*, allatas. Nihil tamen fecius varia, quæ & hic repetuntur, Autorum testantur observationes, polypos recenserit insignes, neque tamen ullam ventriculorum cordis dilatationis, ab iis effectæ, fieri mentionem. Et, quamvis omnino extant historiae, quibus parietes cordis, vasorumque sanguiferorum, aliquando a polypis dilatati referuntur, quales etiam hic ex *Hombertio*, *Panarollo*, *Severino*, *Fantono*, enarrantur, atque adeo hi saltem polypi ante mortem geniti videantur, varia tamen hic Autor animadvertit, ut, quæ illi de expansione vasorum a polypis dixerunt, enervet, & simul generatim respondet, sapius sine illò polypo dilatatos cordis ventriculos fuisse. Neque existimandum est, exiguum illud temporis ante vel post mortem intervallum non sufficere generandis polypis solidioribus, atque hinc, si quæ omnino in morientibus concretiones acciderint, id inter polypos jam diu ante mortem factos, atque eos, qui paulo ante mortem congruato sanguine oriuntur, discriminis interesse, ut hi rudimenta potius polyporum, quam polypi, dici queant, quoniam in exemplis superius allatis massæ polyposæ ingentis molis longeque extentæ commemorantur. Post hæc Autor procedit ad causas, quas gignendis polypis minus esse idoneas contendit. *Malpighius* acidum præcipue accusat, a quo scilicet sanguis coaguletur. Sed acida omnem
 eoagu-

coagulandi vim amittunt, priusquam in orbem sanguinis compellantur. Patronis hujus sententiæ ostendendum est, in sanguine nasci acidum, genitum deinde esse hujusmodi, ut albam tantummodo sanguinis cogat partem, vixque rubram attingat, vel utrasque quidem partes, sed seorsim singulas afficiat. Nonnulli in terrore causam quærunt. Verum hic non tam coagulat sanguinem, ut coeat in massam quandam solidiorem, quam adversus corporis solida vim exercet suam, partesque externas constringit, sanguinisque & nervorum fluidi motum perturbat. Atque hinc historiam *Malpighii* de polypo ex terrore generato explicat, & nonnulla de sanguine congrumato, vasis sanguinei figuram æmulante, disputat. Multo minus viperarum morsus causa idonea videtur, quamvis polypos inde in capræ corpore natos *Malpighius* producat. In aliis enim animalibus a morsu viperæ non fuerunt orti. Atque probabilius longe videtur, ejus animalis sanguinem parte alba, quam fibras appellant, fuisse refertissimam, eandemque in singulis vasis coivisse post illius interitum. Neque aneurysmata, varices, cordisque cavitatum & auricularum dilatationes, causam suggerunt; quod qua ratione contingat, *Lancisus* præcipue explicare laboravit. Quanquam vero Autor libens assentitur, in aneurysmate ac varice segnius moveri sanguinem, neque ex dilatatis cum cordis ventriculis, tum auriculis, totum expelli, vehementer tamen dubitat, an graviores partes sanguinis intra dilatata vasa coire unquam queant, cum nulla ratio appareat, cur in illis ipsis sanguinis concretiones non adsint frequentiores. Accedit plerumque ad dilatatam arteriæ diametrum asperitas quædam superficiæ internæ aneurysmatis, atque inæqualitas. Unde magis adhuc sanguinis fluxum infringi oportet. Neque tamen, ubi ejusmodi aneurysmata, aliæque vitia, supra dicta, commemorantur, semper polyporum occurrit mentio, quod magna exemplorum copia Autor probat. Inter quæ & reperitur exemplum militis, A. 1736 ab ipso dissecti, cujus læva cordis auricula insigniter expansa fuit, in cujus etiam pericardio circulum osseum, cujus causa sigillatim hanc historiam notamus, animadvertit cordi circumdatum tanquam coronam, quem &

uberius tota historia persequitur, & addita figura illustrat. Nec admodum credibilia videntur, quæ de venis in quibusdam polypis detectis circumferuntur; quin potius Noster cum *Morgagnio* putat, ex particulis sanguineis, sese insinuantibus, dum hinc inde fibrarum concretionibus coercentur, facile ejusmodi tubulos effici. Illa etiam dubia Autori videntur, quæ de diversitate coloris firmitatisque inter dextrum & lævum ventriculi polypum *Malpighius* habet, quasi scilicet in dextri cordis thalamo color subalbidus esset, hinc instar vel pituitæ, qui interdum rubra & subnigra stigmata conspersa haberet; in sinistro autem ater, densiorque substantia, foret. Exempla enim in contrariam sententiam Cl. Autor copiosa exprimit. Quo labore perfunctus, ipse mentem suam de vera polyporum origine exponit, easque suspicatur post mortem demum nasci, ex alba sanguinis parte, quæ ubi in superficie grumi concreverit, crusta sanguinis appellatur. Et, quanquam creditum a quibusdam fuerit, partem hanc magis spirituales esse, hominibusque sanis & vegetis propriam, id tamen Autor monet perperam putari, crustamque illam adductis variorum morborum exemplis longe frequentius in agrotantium sanguine, quam sanorum, conspici, atque, si corpora infestet sana, eadem obnoxia maxime offensis reddere. Merito igitur in sanguine e vena emissio semper hujus crustæ rationem habere convenit. Unde Chirurgis quasdam cautiones inculcat Autor, quibus observatis, pars alba sanguinis secedat a rubra, supremumque grumi locum petat. Testantur vero experientia & observationes Clarissimorum Virorum, polyposa corpora reperiri in eorum cadaveribus, quorum missus in morbo sanguis edidit crustam, quod & ipse Autor multiplici usu perspexit. Verum & ratio suffragatur. Manifestum enim est, coire post mortem sanguinem in corde, vasisque sanguiferis sponte omnino, partium scilicet a partibus secessione, quando partes sanguinis loca petunt, quæ specificæ gravitati conveniunt. Suspicionem ipsius augent duo principes inter Medicos Viri, *Malpighius* atque *Willisus*, qui nihil discriminis, ut sibi persuadet, interesse putant inter cordis polypum & crustameducti sanguinis, quemadmodum nec alii dif-

feren-

ferentiam quandam indicare potuerunt. Qui vero sanguinis concreciones, quæ digitis dissolvi nequeunt, quæ fibris constant, & quæ ventriculorum cordis adhærent parietibus, ante mortem ortas putant, admodum falluntur, & crustæ sanguinis structuram ignorare videntur. Crusta enim ea emissi sanguinis aliam atque aliam sui habet speciem, plerumque tamen modo membranæ, modo carnis, modo pinguedinis, modo mucis, imaginem refert. Interdum in eadem crusta, si non omnes, tamen plures, earum rerum species cernuntur. Cum similis muco est, neque cordis adhæret parietibus, neque fibris nudis oculis cernendis instruitur, neque digitis resistit. Interdum autem mucus ille membrana innititur forti, interdum etiam in crustæ membranose interstitiis, interdum in grumi areis, coercetur. Adhæc, si sero turgeat limpido, pituitam refert; si flavescente aut subviridi, sanie. At, si huiusmodi muco crustæ interstitia prorsus careant, sic, ut seu carnem, seu membranam, seu tendinem, crusta sanguinis æmuletur, dici vix potest, quantum roboris corpus illud habeat, quod momento serme gigni consuevit. Quam in sententiam quandam *Mangetti* observationem adducit. Sæpe etiam superior membrana crassior atque albidior est, nec cum ceteris continua, nulloque negotio avellitur; reliquæ vero cerebri corticis colorem exhibent, rubris maculis (quæ sanguinis sunt globuli, in crustæ interstitiis irretiti,) interspersæ, arctius coherent, eoque facilius solvuntur, quo diutius in sero sanguinis crusta fuerit. Atque, si cordis bubuli ventriculis eximatur sanguis, qui huiusmodi crusta scateat, non secus adhæret ventriculorum parietibus, quam cordis polypi facere consueverunt. Præter hæc haud raro evenit, ut crusta grumo quam firmissime inferatur, interdum ab eodem, tanquam si innataisset, auferatur, nonnunquam etiam crusta grumo largiatur crassissima vincula, nonnunquam nullis oculis obvia, aut certe infirmissima, quæ interdum parum roboris, interdum nihil prorsus, ac ne figuram quidem, grumo impertiuntur. Certum vero fibrarum ordinem, ut & pellicularum, crustam constituentium, crassitiam, robur, situm, magnitudinem, nullo modo assequi licet, quoniam hæc vel in cru-
sta

sta unius ejusdemque sanguinis, pluribus vasculis excepti, maxime sæpe variant. Fere igitur solet crusta sanguinis in mortuorum corde vasisque sanguiferis reperiri in supremo grumi loco sita. Quod ubi sit, nullum amplius tum dubitandi locum relinquit, quod tum post interitum coeat. Id quod præcipue polypis longitudinalis in dura meninge sinus illustrat. Quippe, cum ad inveniendam veri grumi sedem atque ordinem necesse sit, morientis animadvertere decubitus, vasorumque sanguiferorum directiones, quæ in eo morientis decubitu fuerunt, optime pernoscere, longe facilius hæc in longitudinali sinu deprehenduntur, quam in reliquis sanguiferis vasis, quorum directio & figura sæpius non adeo firma est & constans. Idcirco, qui cælum versus spectante facie moriuntur, homines sic grumum exhibent sanguinis, ut crusta, si pars alba longitudinalem sinum occupet, nimirum supremam in ejusmodi decubitu grumi sedem, pars vero rubra ad torcular descendat, reliquosque duræ meningis sinus. Qui contra in facie cubantes mortem oppetunt, partem rubram in longitudinali habent situ, albam vero ibi, ubi in laterales sinus desinit longitudinalis. Ut adeo sæpius crustæ sedem atque ordinem nondum aperto capite prædixisse se Autor fateatur. Et, quoniam sinus duræ matris in quolibet morientis decubitu sanguine vix unquam desituuntur, hæc causa videtur esse, cur in iisdem tam frequentes existant polypi. Sed etiam in cordis ventriculis auriculisque, eo, quia plerumque sanguine non carent, polypi sæpe occurrunt, eo prorsus modo orti, quo polypi oriuntur longitudinalis sinus, sed in hisce cavitatibus, quarum magnitudo sæpe variat & positio, in eodem licet hominum morientium situ, haud facile est, polyporum prænuntiare situm, atque ordinem, nisi iisdem dissectis. Quapropter & Noster ostendit, qua uti debeat diligentia & circumspetione, qui invenire situm corporis, in quo homo interiit, crustæque ordinem, cupit. Moles polypi debetur vasis continentis magnitudini; figura autem ab ejusdem vasis figura proficiscitur. Sanguinis grumos intra polypi tunicas interdum repertos non cum *Lancisi* sanguinem excoctum, seu caput mortuum, terreo-salinum
& tar-

& tartaream vetusti sanguinis, sed verum sanguinem, reliquisque sic parem esse, arbitratur, ut suam ipse quoque crustam excitaverit. Cavos vero se vidisse polypos intus sanguine vacuos negat, licet nonnullos secuset eorum, quos cavos appellavit. Semper enim vidit coactum intus sanguinem. Unde dubitare non desinit, an sanguis ille pars grumi rubra fuerit, polyposa crusta undique obducta. Experimentum *Lancetti*, quo, post constrictam filo cerato arteriam iliacam, 15 aut 20 diebus circumactis, polyposam ligaturam circa arteriam offendit, sibi iterum sæpiusque repetitum male cessasse, nec ullum polyposum natum esse, asserit, virosque doctos ad iterandum sæpius experimentum provocat. Multum vero scientiæ medicæ interest, ut in lucem hæc veritas revocetur, polyposus ante mortem exstet, an post mortem generetur. Ita enim polyposus non amplius pro causa multorum morborum in vivis habebitur, sed aditus ad veram cujuslibet mali causam recte assequendam magis patebit. Perspecta deinde vera causa, rectius etiam curabuntur ii morbi, quorum causa polyposus esse dicitur, & vitabuntur mala, qua a curationibus proficiscuntur, polyposo adhiberi solitis, ut inter alia exempla remedio ex Mercurio, & venesectionis, rem Autor noster illustrat.

DISSERTAZIONE SOPRA LE AURE

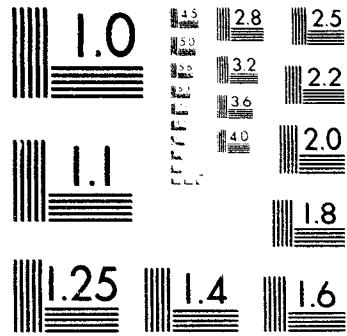
boreali &c.

h. e.

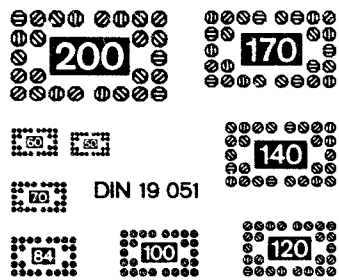
DISSERTATIO DE AURORIS BOREALIBUS, de quibus agitur juxta Systema quoddam peculiare, principiis Newtonianis, legibusque Mechanicæ, nec non optimis accuratissimisque Observationibus, innixum: quo etiam præcipue referuntur historia & cause Auroræ illius insignis, visæ Venetiis die 16 Decembris anni 1737, hora post mediam noctem secunda; Autore EUSEBIO SQUARIO, Veneto, Philos. & Medic. Doctore.

M

Venetiis,

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

Venetis, apud Petrum Bassaglia, 1738, 4.

Plag. 16, cum Tabb. æn. 3.

Exhibetur hic primo loco historia plenior Auroræ illius insolitæ, quæ ea nocte, quam titulus indicat, non Venetias modo, sed universam fere Europam, in stuporem & admirationem rapuit; ejusque delineatio in peculiari Tabula adjicitur. Altitudo ejus deprehensa fuit 62 graduum. De tota constitutione aeris, cæli, adspectibus quoque Planetarum, quales tempore spectaculi obtinuerunt, mentio injicitur. Ex scriptoribus antiquis compluribus probatur, jam olim conspicuas fuisse ejusmodi Auroras, idque sub variis apparentiarum formis. Quo factò, calculum instituit Autor, ut distantiam Auroræ, de qua sermo est, a terræ superficie determinet, & quidem ex duabus Observationibus, Venetiis & Romæ factis, in qua posteriori urbe phænomenon ad gradus 57 ascendere deprehensum fuit. Exinde enim conficitur, illud a superficie Telluris remotum fuisse 152½ milliariibus; unde varia fluunt collaria. Deinceps in id quoque inquit Cl. Squarius, quibusnam orbis terrarum regionibus spectari admirabile phænomenon potuerit; reperitque, præter totam Europam, barbaris quoque Africanis, iisque, qui Ægyptum inferiorem, Arabiam desertam, & petream, Tartariam minorem, Georgiam, Persiam, Indiam, Chinæque imperium, incolunt, id contigisse. Methodum illam, qua ad materiæ luminosæ distantias a Tellure determinandas utitur Cl. de Mairan, ea tutiorem judicat, quam ingeniose eruit Cl. Mayerus, Professor Petropolitæ, *πρὸς τὴν ἀπόψιν*, & in *Commentar. Petrop. Tomæ I* publicavit. Sed videamus, age, quodnam Systema de explicandis Auroræ phænomenis sibi affixerit. Primo itaque id extra dubium positum esse ait, quod Sol atmosphæra circumfundatur, cum id ex huminis zodiacalis apparentiis manifestissime pateat. Illam deinceps sententiam maxime rationi consentaneam esse, quæ statuat, atmosphæram solarem constari ex unione particularum, vehementer rarefactarum agitatarumque, quæ ex Planetis emittuntur, nec non ex Cometis, quando prope Solem transeunt, & in Perihelio existunt. Atmosphæram sola-

rem

rem distendi, & in majus volumen expandi posse, non solum per transitum Cometæ alicujus in ejus vicinia, sed per alias quoque, in quas inquit, causas. In eo deinceps est, ut dispiciat, an atmosphæræ solaris volumen auctum ad Terram usque pertingere possit, & phænomena Auroræ borealis producere. Monet deinceps, & probare satagit, rationi dissentaneum esse, ut opinemur, Auroras provenire ab aliqua atmosphæræ solaris inflammatione, aut incendio quodam; nullas enim ibi locum habere posse particulas sulphureas, talesque, quæ in viciniam Telluris delatæ, & ab ea attractæ, ignem concipere valeant. Statuit igitur, causam veram exinde repetendam esse, quod in atmosphæra, quæ Solem cingit, ingens particularum minutissimarum numerus in densissimum acervum aliquem cogatur, qui lucem deinceps reflectat, refringat, ac nobis, quicquid hujus est spectaculi, objiciat. Principium attractionis, ex Philosophia *Newtoniana* petitum, principem in hoc Systemate locum occupat. Multa quoque ipsi communia sunt cum illo, quod Vir Celeberrimus, *de Mairan*, proposuit. Ipse etiam Cl. Autor annotat, inter antiquos Philosophos fuisse *Heraclidem Ponticum*, qui similia fere cogitaverit, teste *Plutarcho*, qui *Lib. III Cap. 2 de Plac. Philos.* ita: *Heraclides Ponticus nubem in sublimi a sublimi lumine illustratam eandem etiam pogonia, hoc est, barbata stella, causam assignat, ab his trahiformem, columnarem, aliasque cognatas harum impressiones, differre itidem, ut Peripatetici, statuit, pro ratione figuræ, in quam nubes conformantur.* Porro ait Cl. Autor, phænomenon Auroræ borealis finiri, ubi nubes ista, vel acervus, ex atmosphæra solari in terrestrem præcipitatur, qua quidem ratione fiat, ut terra aliquod augmentum recipiat, præcipue quoad vim suam attrahentem, unde post apparitiones sæpissime factas motus Lunæ tandem accelerari deberet.

ADRIANI STEGERI, PHIL. ET J. U. D.
Supremæ Curie Regio-Electoralis & Consistorii Assessoris, & Civitatis Lipsiensis Senatoris, de Viis militaribus Romanorum in veteri Germania Liber singularis.

*Premissa est Prefatio, de qualitate viarum in Itinerario
ANTONINI, & Tabula Peutingeriana,
designatarum.*

Lipsiz, literis & impensis Jo. Christiani Langenhemii, 1738. 4
Plag. 14.

Eleganter omnino, nec sine præclaro eruditionis apparatu, in hoc, quod illustrandum sibi sumserat, argumento haud vulgari, nec satis a *Nicolao Bergierio*, ejusque interprete, *Henrico Christiano Henninio*, pertractato, versatus est Consultissimus Autor, felicissimus paternæ avitæque gloriæ æmulus & propagator; nosque propterea futurum certo confidimus, ut laudabile ejus studium ii omnes, quibus curæ sunt elegantiores literæ, vehementer probent. Priorem politissimi libelli partem jam ante aliquod tempus, non sine magno Lectorum plausu, divulgaverat; cum vero deinceps prætermissa alia, alia non satis accurate dicta, observasset, sub limam revocavit scriptionem suam præstantissimus *Stegerus*, adjectisque iis, quæ deerant, longe elegantiori, quam olim, habitu indutam, prelo iterum submisit. Præfationem ei bonæ frugis plenissimam præmisit, in qua, fuerintne vix illæ, quas *Antonini Itinerarium, & Peutingeriana Tabula*, designant, perpetuis munitionibus productæ, diligenter disquirit, rationibus minime vulgaribus id ipsum affirmans, & varia simul de Operum illorum Autoribus scitu utilia commemorans. Data hac quasi promulside, Lectori suo dapes ipsas apponit. Primum, vias Romanorum publicas, magnificentissima opera, in Germania magna, vel Transrhænana, exstitisse, negat. Tum, quæ ad viæ publicæ, seu, quod idem est, militaris, definitionem pertinent, doctè & copiose exponit. Ut vero ipsius mentem eo rectius intelligerent Lectores, fines descripsit Germaniæ, quo nomine non eam tantum terrarum partem designavit, quam veteres proprio Germaniæ nomine comprehenderunt, Rheno, Danubio, Vistulaque fluviis, & sinu Codano, limitibus suis, circumscriptam, sed fines potius Germaniæ occidentem versus ultra Rhenum, adjecta nimirum patrii Galliæ Belgicæ parte, quam ipsi Romani Cisrhænanam haud raro dixerunt, extendere ipsi visum est,

est, eique meridiem versus Rhætiam, Vindeliciam, & Noricum, adungere. Et in his sane regionibus, magnæ olim Germaniæ proxime vicinis, passim observari publicas vias, auspiciis moribusque Romanorum dispositas pariter ac munitas, contendit. His præmissis, de universa instituti ratione luculenter exponit. Nimirum eam sibi in explicando hoc argumento ipse legem scripsit, ut studiosè servaret temporis ordinem, quo de imperio Romani, Germani de libertate, in his terris decertarunt; singularum viarum munitiones ad autores suos, si de illis constaret, referret; si qua vero occurreret, cujus ignotus esset conditor, de ea circa illius Imperatoris ætatem disserteret, qua primum ejus a scriptoribus mentio esset facta; porro vias tantum certas, & notatu digniores, persequeretur, simulque tanquam in transitu, significaret alia Romanorum opera, quæ ad viarum militarium munitiones perperam aliquando solent referri. Commentationis suæ argumenta repetit a *Julii Cæsaris* ætate, ab eoque Imperatore pontem bis esse Rheno impositum, ex vetusti ævi monumentis erudite docet Autor. Quod ne plane huc facere nihil videatur nonnullis, qui objiciant forte, non de pontibus, sed militaribus potius Romanorum in Germania viis, hic differendum, opportune Lectores suos docet, junxisse Romanos viarum & pontium curam, ejusque rei causa ad testimonia provocat, quæ frequenter in marinarum titulis occurrunt. Inde res Romanorum, *Augusti* auspiciis contra Germanos gestas, commemorat, & quod ab eodem Galliæ V
diviso in Aquitanicam, Celticam, & Belgicam, hujus præsertim in Galliam Belgicam, speciatim sic dictam, & Germaniam Cisrhenanam, Germaniæ Cisrhenanæ in primam & secundam, aut efficta recens, aut rectius fuerit ordinata, quam proxime ad verisimilitudinem ipsi accedere videtur. Quo factò, de militaribus viis per Germaniam Cisrhenanam disponendis cogitasse *Augustum*, & id cum successu quidem, testimoniis fide dignissimis probat. *Drusum* forsè esse autorem, qua VI
Rheni, bicornis hætenus, exitus tripartito dissectos efficeret, *Tacito* & *Suctonio* ducibus, significat, eundemque binos Rhego VII
imposuisse pontes, quibus eum Bonnam junxisse & Moguntiacum, *Florus* autor est, monet, quos pontes ideo cum primis

- memorabiles ipse iudicat, quod omnium, qui perpetuis usibus trans Rhenum producti, & scriptoribus praeclaris memorati sunt, sine dubio habeantur antiquissimi. Tradit deinde, a *Domitio Ahenobarbo*, *Neronis* avo, aggeratum fuisse vastas inter paludes, tramitem, seu, ut dicere moris fuit, pontes longos, qui perducendarum tantum per paludes legionum causa ita dispositi videntur. Conf. Auctori, ut inserviret necessitati magis, quam commoditati, *Domitius*. Viam fortassis militarem in pontibus hisce deprehendi, in mentem venire uni aut alteri posset, quod ipse referat *Tacitus*, aggeratos illos fuisse, cujus verbi usus, ex Romanorum instituto, ad viarum munitiones pertinet; quam in rem nonnulla veterum testimonia in medium profert laudatissimus *Stegerus*. Ex his tamen nemo facile effecerit, ut aggeris nomen, aut aggerandi vocabulum, ubicunque occurrat, ita semper ad viam publicam sit pertrahendum, ut alii significatui locus relinqui plane nequeat: quin imo affirmare non dubitat praestantissimus Auctor, ipsum, qui de pontibus longis, a *Domitio* aggeratis, exposuit, *Tacitum* longe remotiorem a viæ publicæ forma, qualem quidem Romani consueverunt efficere, adhibuisse *angusti tramitis* appellationem. Limites aggeresque fuisse inter Alionem ac Rhenum a *Germanico* editos, clare docet, eos vero ad vias pertinere militares, non audet nobis persuadere Auctor. Idem, cum sub reliquis Imperatoribus, qui primo post Christum natum Saeculo imperium tenuerunt, viarum in Germania militarium nulla, aut perquam tenuia saltem, invenerit vestigia, & tamen praecipit nimis discessu ordinis filium deferere noluerit, breviter de iis differit, quæ ad Romanorum curam, vias in Germania disponendi, generaliori paulo ratione sunt referenda. Qua de causa fossam indicat, quam inter Mosam Rhenumque constructam a *Corbulone*, exercitus, per inferiorem Germaniam ordinati, sub *Claudio* Imperatore Legato, *Tacitus* & *Dio* docent. *Pompejus Paulinus*, qui legionibus inferioris praefectus erat Germaniæ, inchoatum ante tres & sexaginta annos a *Druso* aggerem, coercendo Rheno, absolvit, majusque hoc aggere opus molitus est *L. Vetus*, exercitus Romani per superiorem Germaniam Legatus, inito de jungenda Mosella & Arari flu-

viis consilio, inani licet, & omni successu destituito. An sub reliquis primi Seculi Imperatoribus vias Romani in Germania muniverint, docte disquirat, nec sine ratione negat Autor Consultissimus. *Trajanum* vero, secundi Seculi Principem, instauratorem publicarum viarum curiosissimum, ante oculos Lectorum ponit. Hunc gloriose memorie Imperatorem, non tamen, uti videtur, passibus æquis, secutus est *Ælius Hadrianus*, in imperio successor, quippe qui Italiani potissimum atque Hispaniam viarum ornavit munitionibus. Quod autem ad Germaniam attinet, luculentius, quam de *Traiano*, monumentum non exstat, idque pariter unicum, columna scilicet milliaria, in Norico posita, de qua plura erudite hic allata sunt. Ad- dit *Antoninorum* viaria in Germania veteri monumenta, & *L. Septimii Severi*, ac filii utriusque, columnas vales, per Rætiam, Viudeliciam, ac Noricum, tertio Seculo dispositas. Ejus- modi quoque columnam, utriusque *Opelii* Cæsaris auspiciis erectam fuisse in Germaniæ finibus, certiores nos reddit, docet- que, *Antoninum Heliogabalum* & *Severum Alexandrum*, Im- peratores, columnis in inferiori Germania viariis nomen suum ad posteritatis propagandæ memoriam. Inde viæ, a reliquis Seculi tertii Cæsaribus in Germania ordinatæ, investigantur. Negligentes illi plane, aut saltem parci, fuerunt curatores via- rum; ejus rei causam verisimillimam doctissimus *Stegerus* tradit turbulentum nimis publicarum rerum statum, & me- ticulosa brevioris plerumque temporis imperia. Quarto de- nique Seculo vias curasse per Germaniam *Constantinum M. & Julianum*, demonstrat. Et *Constantinus* quidem ante etiam, una cum *Dioletiano* & *Maximiano*, in laudis ejus venit societa- tem, eandemque sibi posthac ampliorem asseruit, ceu testan- tur lapides aliquot milliares, in Italia & Hispania superstites. Finem Opusculo docte atque eleganter scripto imponunt, que de *Peutingiana Tabula* Conf. Autor diligenter commentatur. Nos meritissimo applausu prosequimur insignem præclarissimi Autoris industriam, & cum nihil, præter summa capita, hic affer- re nobis, per instituti nostri rationem, licuerit, integram Com- mentationem Lectoribus nostris legendam, & in pretio habend- dam, commendamus.

§. XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

XXI.

96 NOVA ACTA ERUD. MENS. FEBR. A. MDCCXXXIX.

IL FALCONIERE DI JACOPO AUGUSTO TUANO, &c.

h. e.

RES ACCIPITRARIA JACOBI AUGUSTI
THUANI, primi Præsidis Parlamenti Parisiensis, &
a Consiliis intimis Henrici IV, ex Hexametro Latino in
Hendecasyllabum Latinum translata, & exposita, cum
Ixeutico, seu aucupio per viscum, carminis Latini mo-
dulis expresso per PETRUM ANGELIUM BAR-
GEUM, Prof. Publ. Pisanum, itidem translato & com-
mentariis instructo, opera G. P. BERGAN-
TINI, C. R.

Venetis, typis Joannis Baptistæ Albrizzi, 1735, 4 maj.

Alph. 1 plag. 12 $\frac{1}{2}$.

Cl. Editor introductionis loco vitam & scripta Jacobi Augusti
Thuani præmisit, imprimis vero libros hosce tres, carmine
heroico de re accipitraria scriptos, Thuano vindicat. Primum
quidem Simon Mellangius formis publicis descriptos edidit libros
duos priores, præfixo titulo *Hieracopsion seu de re accipitraria*, sine
Autoris nomine Parisiis, A. 1591. Placebat epicon carmen *Guidi Fa-
bri Prubracio & Philippo Uvalto*, Comiti Seevernensi, Galliarum
Cancellario, qui sororem Thuani in matrimonio habebat. Quare
ipse addidit librum quoque tertium, de morbis falconum, & de reme-
diis adversus illos, qui simul in lucem editus fuit A. 1591 Parisiis.
Ignorabatur publice Autor, æ nemo non factum illum *Saxolæ
Sammartiani*, Poete inclyto, tribuebat. Prodiit demum *Hiera-
opsion* Parisiis A. 1587, ex officina Roberti Stephani. In Lexico *Moro-
riano Sammartiani* Carmen hoc esse perhibetur. *Janus Gruterus*, cla-
rissimus *Inscriptionum* collector, nomine *Roucelli Giberti* anagram-
matico assumpto, Francofurti ad Moenum A. 1609 *Delicias Poetarum
Gallorum*, & inter has hosce tres Libros de re accipitraria edidit, eis-
que nomen Jacobi Augusti Thuani præfixit. Hisce præmissis, de ratio-
ne translationis, & virtutibus recti interpretis, agitur. Versio pro-
fus est perspicua, & ad sensum reddendum accommodata, sed minus
concreta, minusque brevitate placens. Annotationes adjectæ sunt sele-
ctissimæ, maximam partem e Poetis Latinis collectæ, quibus docemur,
quanta lectionis venæque Latine poeticæ vis fuerit in Thuano. Ne vero
reclamamus, Sammartiani nobis hic opus exhiberi, vetat ipsa Thuani
ad Sammartianum composita Dedicacionis formula.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXXIX.

Pars I.

CHRONOLOGIE DE L' HISTOIRE SAINTE &c.

h. e.

*CHRONOLOGIA HISTORIÆ SACRÆ
& profane, quatenus ad illam spectat, ab Exitu Israe-
litarum ex Ægypto usque ad Captivitatem Babylo-
nicam, Autore ALPHONSO VIGNOLIO.*

Tomii II.

Berolini, apud Ambrosium Haude, 1738, 4 maj.

Tomus I Alph. 4 plag. 6, Tom. II Alph. 6,
cum aliquot Figuris æneis.

De præstantissimo hoc Opere Chronologico, quod post tot moras & discrimina faustis auspiciis in lucem prodit, primo quidem orbi literario universo, tum præcipue sanctioris eruditionis cultoribus, ac Venerabili Autori, seni fere nonagenario, vehementer gratulamur. Quod fieri vulgo solet, ut famam præsentia minuatur, nec effectus promissis respondeant, id tantum abest ab hoc exalciato scripto, ut omnem omnium expectationem multis superare parafangis videatur. Ceterum, cum in eo toto multiplicis elegantissimæque eruditionis thesauri recludantur, cum in spinoso hoc argumento nemo feliciter laboraverit, res obscurissimas vix unus majori perspicuitate

N

pro-

propofuerit, cum jucunditatem filii modestia conftanter comitetur, cum præterea innumeris facræ Scripturæ locis lux clara affundatur, plurimorum animis scrupuli pungentes eximantur, ac divina hujus libri divini autoritas ex Hiftoriis paganorum mirifice afferatur; operæ pretium exiftimamus, ichnographiam ejus, quam fieri poffit, accuratiffimam in his *Affis* relinquere, quo in Republica eruditorum liber præftantiffimus pluribus innotefcat. Obstetricantes ei manus attulit Vir in arte fua nobilis, *Ambrosius Haude*, qui nec laboribus pepercit, nec fumtibus, ut splendidiffimum veftitum Operi tam pretiofo circumponeret. Itaque candidiffimæ chartæ, Belgicæ nihil omnino cedenti, videas impreffos typos recentes, optime notæ, & oculum non fatigantes. In frontifpicio apparet nitide excufa effigies Venerabilis *Vignolii*, qualis anno ætatis octogefimo fuit, & qualis eft præfenti, qui labitur, nonagefimo; tam parum vigorem in tanta feneclute decem annorum fpatium imminuit, quod miraculo prope abefle videtur. Dedicacioni, ad Sereniffimam Boruffiæ Reginam directæ, præfulget hujus ipfius Regiæ elegans imago, cujus tum laudes merito encomio extollit, tum fingularis & regie clementiæ fpecimina in fe exftantia mire prædicat *Vignolius*. In Præfatione, Heraldico Schemate ornata, caufam aperit, qua motus, animum ad confcribendam Chronologiam appulerit, tum rationem & viam docet, quæ fibi in intricato hoc negotio tutiffima fuerit vifa. Adjecit quoque brevem vitæ fux & futurorum commemorationem, quæ omnia, quoniam minus ad rem faciunt, nunc quidem nos non diu morabuntur. Natus eft Cel. Autor in ditione Nemaufenfi, ex Generofa gente *Vignoliorum*. Anno ætatis 25 verbi divini ministerio admotus, eoque strenue defunctus eft, donec, abrogato Edicto Nannetenfi, A. 1685 cogeretur Gallia excedere. Igitur Berolinum fe contulit, quod tunc temporis ex Gallia ob religionem profugis afylum patebat, & paulo poft Ecclefiam Gallicam, quæ Brandenburgi colligebatur, regendam accepit. Cui functioni cum per annos quatuor & decem præfuiffet; propter morbum oculorum Berolinum regressus, in Regia Scientiarum Societate,

quæ

quæ tunc erigebatur, inter primos locum obtinuit. His temporibus & Berolini & Cœpeniciæ elaborandæ *Chronologiæ* strenuam operam dedit; tandemque in lucem prodiit Opus absolutum, quod in manibus habemus. Ceterum de ipsius *Vignolii* meritis in rem literariam, deque exillimatione, qua pollet inter doctos, plura ne commemoremus, modestia Viri adhuc viventis prohibemur. Progrediamur ad ipsam Operis recensio- nem. Divisum illud est in *sex Libros*, quorum *primo* continetur *Chronologia* ab Exitu Israelitarum ex *Ægypto* usque ad *Salomonem*, & præcipue celebrem templi conditi epocham. *Secundo* examinantur anni Regum *Jude & Israelis* usque ad Captivitatem *Babylonicam*. *Tercio* characteres *Chronologici* in lucem proferuntur, quales sunt *Annus Exodi*, *Sabbatum*, *Transitus per mare rubrum*, *Anni sabbatici*, *jubilæi*, &c. *Quartus* impenditur illustrandæ *Chronologiæ* Regum *Tyri*, *Syriæ*, *Ægypti*, *Assyriæ*, & *Mediæ*. *Quintus* Regum *Babylonicæ* annos ad *Cyrum* usque eruit, ubi de æra *Nabouassaræ*, deque *Canone Ptolemæi*, ex professo agitur. *Sextus* denique plenus est curiosissimæ perquisitionis de vetustissima anni forma apud *Chaldeos*, *Ægyptios*, *Græcos*, & *Romanos*. In præsentis *primi & secundi Libri* recensione paulisper immorabimur, reliquis in proximam occasionem sepositis. Cum itaque *Chronologi* fere omnes a condito orbe sui computi initium fecerint, *Venerabilis Autor* rationem reddit, cur a via adeo trita sibi discedendum duxerit. Scilicet *primum orbis annum* nullo certo & indubitato *characterè Chronologico* insigniri; neque eundem ab ullo *Chronologo* invictis argumentis esse demonstratum, cum præcipue anni vetustissimi ratio lateat; denique incredibilem esse sententiarum circa hunc annum diversitatem, earumque a *Mastlino* ad 133 numerari. Has ob rationes rem se aliter instituisse, electo anno, unde Epocham iniret, firmo & fixo, suisque characteribus demonstrando, scilicet *Anno Exitus Israelitarum ex Ægypto*, satis memorabili, & sacris *Scriptoribus* plus vice simplici usurpato. Hic autem, seposito omni partium studio, nullius amore systematis, hos præcipue & fere solos sibi duces credidit esse sequen-

Pag. 1.

dos: primo *Codicem Hebraum* summæ autoritatis; quod si serapulum non eximat, sibi ad *Versionem LXX* confugiendum; & si uterque aliquando destituat, *Josephi*, scriptoris antiqui satis, & Judaicarum rerum peritissimi, rationem habendam, existimavit. His ducibus ingressus labyrinthum Chronologicum, eorum ope, tanquam filo Ariadneo, ex tenebris haud infeliciter emerit, uti jam videbimus.

- Pag. 4. Ab Anno 1 Exodi ad introitum Terræ sanctæ 40 annos præteruisse, extra controversiam ponit Sacra Scriptura. Cunque annos *Mosis* haud semel expresserit, mirandum est, illam in Imperio *Josue* altum tenuisse silentium. Laborantibus hic
10. succurrit *Josephus*, qui disertis verbis administrationi *Josue* annos 25 assignat. Quod ipsum per probabilem conjecturam ex Scriptura S. elicimus. *Caleb* & *Josiam* coævos & ejusdem fere ætatis fuisse, discimus ex Historia Num. XIII. Post Exodum *Caleb* fuit annorum circiter 40. Demus *Josue* annos 45. Ad-
16. damus 40 in deserto exactos, & 25 administrationis, emergent anni 110 ætatis *Josue*, quo ipso anno eundem supremum diem obiisse, Scriptura S. asserit *Jos. XXIV*. Sed ecce, aliud silentium Scripturæ S. festinantibus est impedimento. Inter *Josue* mortem, & *Judicem primum*, manifestam ponitur *intervallum Jos. XXIV, 31, & Judic. II*, quod recte *Anarchiam* dixeris. Fit enim distinctio inter seniores, qui spectaverant admiranda Dei in deserto, & generationem, quæ hæc omnia ignorabat. *Ætatis* hæc videtur esse descriptio, quam Venerabilis Autor, in tanto opinionum divortio cum nihil melius succurrat, ex *Josepho* iterum supplendam censet. Is etiam *Anarchiæ* annos 18 attribuit *Antiq. VI, 6*. His lacunis ita auctoritate *Josephi* expletis, doctissimus *Vignolius* ad digerendos annos *Judicium* progreditur; ubi, quod merito multis mirum videri debeat, Scriptura quidem ipsa planam & facilem viam sternit ad tempora *Samuelis*, sed ubi interpretes sibi ipsis præter necessitatem tot laqueos & nodos neclunt, quibus secandis ne *Alexandri* quidem gladius sufficere videtur. Frustra esse-
20. mus in recensendis Virorum doctorum hypothesisibus, quæ ab Autore ipso fute satis sub iudicium vocantur, & de quibus in

compendio agit *Vitringa* in *Hypotyposi Historia & Chronologia sacra*. Nam, cum omnis difficultas ex uno loco 1 Reg. VI, 1, oriatur, de quo deinceps ex professo disceptabitur, Autor, Scripturæ vestigiis pressim insistentium ratus, ex tricis facillimo negotio se expedivit. Prima difficultas movetur circa annos *Servitutis & Quietis*, qui a multis Interpretibus vel plane inter se confunduntur, vel saltem per Synchronismos conjunguntur. Quapropter, postquam velut in parenthesis ostendisset, *servire* hic nihil aliud esse, quam tributum alteri pendere, luculentum in modum demonstrat, statum *Servitutis* a statu *Quietis* plane fuisse diversum, atque ideo annos *Servitutis*, & annos *Quietis*, neque esse inter se confundendos aut combinandos, sed sibi invicem subordinandos. Scriptura adeo clare de hoc negotio loquitur, ut clariora expectari non debeant. Consulatur *Judic. II* postrema commata: *Quando peccabant Israelitæ, tradidit eos Deus in manus hostium. Ecce Servitum! Quando respicebant, excitavit illis Deus Judicem liberatorem.* En *Quietem!* Sunt etiam ex viris doctissimis, qui hoc aperte fatentur, e. g. *Petavius*, *Capellus*, alii. *Capellum* audiamus: *Annos servitutis Israelitarum includere in annis Judicium, est valde absolum, & adversatur plane historie Judicium.* Ab altera parte multi persistunt in illis coordinandis, quod nuperrime fecisse cognovimus magnum sane Chronologum ac celeberrimum Virum, *Hieronymum van Alphen*, in singulari Dissertatione *de Annis Judicium Hebræorum*, præfixa novæ editioni *Originum Aegyptiarum Perizonii*, quæ A. 1736 prodit. Sed ab Autore nostro nobis discedendum non videtur, qui, inoffenso pede progressus, annos *Judicium & annos servitutum* secundum ordinem S. Scripturæ colligit a *Servitute Mesopotamica* post Anarchiam usque ad *Jephtham* *Judicem* annos 319, ab *Exodo* annos 403. Queritur autem, quomodo hæc summa consentiat cum verbis *Jephthæ*, *Ammonitis*, regionem *transjordanensem* sibi vindicantibus, ita respondentis *Judic. XI, 26*: *Majores suos hanc terram jam per trecentos annos obtinuisse.* Cum enim ex *Historia* pateat, *Israelitas* paulo anto introitum in *Terram sanctam* his ditionibus *Emo-*

Fig. 49.

- razos expulisse, si a summa 403 auferas 40, in deserto exactos, residui sunt non 300, sed 363. Qui, elisis annis quietis, iisque cum servitutis annis confusis, minorem summam legunt, e. g. annos 264, cum *Ufferio*, summo alioquin viro, excipient, *Torniellum* & *Bonfrerium* recte respondisse cum aliis: non curavisse *Jephiam* numerum assignare, cui nihil deesset, aut superesset; sed potius majorem numerum assumpsisse, sive causam suam juvaret, sive quia modus loquendi vel *Scripturae*, vel hominum, ita ferret. Numeros præter veritatem augere, hominum quidem, non autem *Scripturae*, morem esse, concedimus. Hic autem cum de præscriptione agatur, injuria fit *Jephthæ*, ac si ille, emendicatis quibusdam annis, voluisset causæ suæ præsidium adsciscere. Optime itaque demonstrat *Vignolius* noster, recte objecisse *Ammonitis Jephtham* possessionem trium Seculorum, quia plures annos numerare poterat: idque exemplis, ex *Isocrate* & *Xenophonte* depromptis, valde illustrat. Sequuntur anni trium Judicum, *Ibzanis* 7, *Elonis* 10, *Abdonis* 8, tum porro Servitutis *Philistææ* anni 40, & tandem *Simsonis* anni 20, in quibus omnibus, si solam *Scripturam* sacram consulas, nullus hiatus, nullæ salebræ. Sed portento simile est, quantopere hi anni a *Chronologis* inter se permisceantur, quod Autor *Venerabilis* pluribus exponit: ubi præcipue *Simsonis* nulla habeatur ratio, cujus anni a *Servitute Philistææ* vulgo penitus absorbentur; cum tamen Angelus parentibus *Simsonis* promiserit *Judic. XIII, 3*, eum liberaturum *Israelitas e manibus Philistæorum*, & bis in libro *Judicum* affirmetur, *Simsonem judicasse Israelitas viginti annos*, quo ipso refutantur illi, qui cum *Masto* ausi sunt affirmare, *Simsonem* nullo imperio in *Israelitas* unquam esse usum, sed privata autoritate in *Philistæos* insurrexisse. *Simsonem* excipit, si cum *Scriptura* facias, *Heli*, *Judex* & *Pontifex Maximus*, cui illa attribuit annos 40, *1 Sam. IV, 15, 18*, ubi mirus iterum dissensus interpretum, annos *Heli* cum tempore *Simsonis* conturbantium, cum tamen in libro *Judicum* nulla fiat *Heli* mentio, & in *Libro primo Samuelis* sub præfectura *Heli* de *Simphone* sit altum silentium, & porro nunquam legamus duos simul, *Judices Israelitas* rexisse,
- & de-

& denique, si hoc concedatur, actum esse de Chronologia sacra, si liceat cuilibet pro arbitrio fingere & refingere; hanc potestatem pictoribus atque Poetis relinquendam, non Chronologis, quod luculenter Autor & eum in modum ob oculos posuit, ut existimemus, neminem cum veri specie aliquid obicere posse. Eandem ob rationem noluit intervallum admittere cum Patribus nonnullis & viris doctissimis inter *Simsonis* & *Heli* praefecturam; ejus enim nullam in Sacris fieri mentionem. Nihil notius est ex *1 Sam. IV*, quam in postremo anno Sacerdotis *Heli* captam esse a Philistæis arcam, eamque deinceps, postquam esset restituta *Kiriath-Icarimi*, mansisse annos 20, *1 Sam. VII, 2*, ubi recte demonstrat Autor, hoc intervallum intercessisse inter finem praefecturae *Heli* & initium *Samuelis*. Vulgo tamen aliter fieri solet, & viginti illi anni *Samueli* asseruntur contra diferta Scripturae S. verba, *1 Sam. VII, 2, 6*, ubi ait, *his viginti annis elapsis* populum sese Mizpæ congregasse, ibique *Samuelem officio Judicis* esse functum, id est, ut viri doctissimi agnoverunt, ab hoc tempore munus suum incepisse. Jam, si quaeratur, quot annos *Samuel* solus rempublicam administraverit, silente Scriptura S. confugiendum est ad *Josephum Antiq. Lib. VI, 14*, affirmantem, *Samuelem* solum populo praefuisse annos 12. Quoniam autem cum *Samuele* Judicum dignitas expiravit, antequam ad annos Regum digerendos accedat Venerabilis Autor, primo lucem affundit loco πολυθρονητων *Aetor. XIII, 14*, ubi *Paulus* dixerat, *Deum Israelitis dedisse Judices usque ad Samuelem per annos 450*. Docet enim, quam belle hic Apostolo cum suis calculis conveniat: sibi enim provenire annos 442, hoc nullum praestare potuisse Chronologorum, aliam hypothesein amplectentium; hinc ad emendanda isthæc *Aetorum* verba, aut in alium plane sensum, obtorto quasi collo, rapienda, certatim ruisse viros doctissimos: quorum omnium sententias accurata lance expendit & refellit. Secundo, cum etiam inter Chronologos nostri temporis de Sancta Chronologia maxime sint meriti Viri doctissimi, *Usserius* & *Marshamus*, Cel Autor in horum computum seorsim inquisivit, & quid in utroque desiderari possit, egregie detexit. Tertio, cum

Pag. 79.

89.

99.

105.

cum

Pag. 109 &
59.

cum etiam usus sit *Josepho*, cujus Chronologia passim culpetur, tanquam secum pugnans, vaga, & incerta, Autor hanc sibi imprimis credidit esse operam datam, ut hujus Historici tempora accuratius exploraret, &, quantum fieri posset, a contradictione liberaret. Quod singulari Dissertatione præstitit §. XXV, in qua temporum seriem, per *Josephum* dispersam, multa luce perfundit. Sed cancelli nostri laboris non permittunt, ut in his nos diutius detineamus. Dum ad annos Regis *Saulis* delabatur Venerandus *Vignolius*, in antecessum notat, in *Libro primo Samuelis*, ubi res ejus gestæ referuntur, nihil occurrere, quod huc pertineat, excepto solo loco *1 Sam. XIII, 1*, in quo, si Hebræa sequaris, scribatur, *Saulem annum fuisse natum, cum regnare inciperet, & regnasse annos duos*. Quam sententiam, plerisque difficillimam visam, cum tueri nemo possit, Autor, expensis Criticorum conatibus, tandem pronuntiat secundum *Castellionem & Heinius*, videlicet deesse numerum inter כן--שנה, quomodocunque id acciderit, de qua re in præsentis non judicabimus. Audacior quidem conjectura videtur, sed, si quis omnes interpretationes fugitivo saltem oculo conferre velit, deprehendet, coactas esse omnes, hanc autem solam se sua simplicitate mirifice commendare: neque ullo modo hic admittendam *Koblerisii* hypothesin, existimantis, in Chronologia sacra *Saulem Filium anni* vocari, quia anno primo post 3400 secundum computum minorem regnum acceperit. Siquidem non solum ipse observat, hunc loquendi modum unico hoc tantum loco de homine reperiri; verum manifestum est, Scripturam sacram loqui de ætate, non de regno, *Saulis* in loco allegato. Itaque, ut prosequamur filium Autoris, ostendit ille ex *Actor. XIII, 20, 21*, *Saulem* regnasse annos 40; deinde ostendit, duplex fuisse ejus regni principium, primum, cum ungeretur Gibeæ a *Samuele*, *1 Sam. X, 1, 17, 24*, alterum, cum post victoriam ab Ammonitis impetratam de novo populo proponeretur, *1 Sam. XIV, 14*, quam ipsam cerimoniam his verbis memorabilem facit *Samuel: Agite, proficiscamur ad Galgala, regnumque illic renovemus*. Cumque *Samuel* antea divisum quodammodo exerceret imperium cum *Saule*, post hanc renovationem plane

plane se magistratu abdicavit, quo facto sequantur verba *1 Sam. XIII, 1.* Quæ ita supplenda censet Ven. Autor: *Saul erat natus annos quadraginta, cum regnare inciperet, & regnavit annos viginti duos super Israel.* Hæc sunt consentanea calculo *Josephi Antiq. VI, 15, Saulem regnasse annos 18 cum Samuele,* & post ejus mortem solum annos 22. In annis *Davidis* nihil perplexi relinquit Scriptura S. aliquoties affirmans, eum regnasse annos 40. *Salomoni* quoque assignat annos 40. *1 Reg. XI, 42;* qua occasione de hujus Regis ætate multa curiose Autor interspergit, quæ non sine delectatione leguntur. Et sic quidem inoffenso pede in recensendis annis Regum possemus pergere, nisi obfisteret locus classicus *1 Reg. VI, 1,* qui veluti scopulus insuperabilis huc usque demonstratis objicitur. Scilicet ex antecedentibus patet, si omnes numeri in unam summam conferantur, ab Exodo ad extractum templum præterisse annos 648. Scriptura autem disertis verbis *l. c.* ait: *Anno ab exitu Israelitarum 480, anno regni Salomonis quarto, capit Rex Salomo Jehove templum edificare.* Discrimen est insigne annorum 168. Itaque questio oboritur maximi momenti, quomodo hic nodus solvi, & hi duo numeri, inter se tanto intervallo diversi, 648 & 480, conciliari queant. Plerique interpretes pronuntiant secundum numerum posteriorem, scilicet ab Exodo ad conditum templum elapsos esse annos 480, idque, ne Scripturam S. alicujus errati aut sphalmatis insinulasse videantur. Sed Autor Venerandus, standum esse, dicit, a partibus numeri prioris; hunc numerum se summa cura ex ipsis Scripturæ literis collegisse; malle se in uno loco hære, quam tot locis manus violentas inferre; manifestum esse, quam parum sibi consent Chronologi, prioris sententiæ fautores; quemlibet viam diversam calcasse, excogitatis hypothefibus, & Synchronismis, distortisque mirum in modum Scripturæ dictis. Se, uni planæque sententiæ insistentem, in fine reperisse annos 648. Nolle se propterea Scripturam ipsam alicujus erroris acculare: operæ tamen pretium esse, ut diligenter inquiratur, quomodo numerus 648 transiverit in 480. Non acquiescit *Vignolius* noster in aliqua

qua lectione variante, quam admittere debent Critici, extremis apicibus literarum mordicus inhærentes, præsertim quia objiciunt, olim numeros nullis characteribus, aut cifris, sed integris vocibus, expressos esse. Sed viris æquis & prudentibus hæc consideranda proponit: *primo*, neminem invicta ratione demonstrasse, in numeris exarandis vetustissimos scriptores nullis characteribus esse usos; *secundo*, utique aliquam attentionem mereri convenientiam inter characteres 648 & 480, utrobique reperiri 48; *tertio*, non semel accidisse, ut in numeris cum cifra, vel pluribus cifris, scribendis mutatio intervenerit, non absimilis illi, si statuatur, 6 transiisse in 0. Hæc sententia exemplis plurimis luci clarissimæ exponitur. Denique, cum fieri non possit, ut locus *Actor. XIII* conveniat cum *1 Reg. VI*, ne Scriptura S. secum ipsa committatur, concludit, numerum 648 retinendum esse. *Non debemus*, ait cum *Ricciolo*, *ob unicum & singularem locum postponere tot alios ejusdem Scripturae textus, aut illis violenta interpretatione abuti*. Scimus tandem, Venerabilem Autorem ea esse mente, ut, si quis virorum doctorum meliori ratione hunc nodum solvere possit, pedibus in ejus sententiam sit iturus. Hoc labore cum magna perspicuitate, & multa penetratione, nec minori eruditionis apparatu, defunctus, *Josephi Chronologiam de novo lanci appendit, itidem de Chronologia Clementis Alexandrini agens, eamque passim emendans ad finem Libri primi*.

Pag. 195.

In *Libro secundo* arduum opus, & a multis infeliciter tentatum, conatu feliciori aggressus, optimis successibus dexterrimeque perficit. Annos, videlicet *Regum & Israelis*, perplexos plerumque & intricatos, felicissime expedivit, & parti huic sacrae Chronologiae lucidissimam facem prætulit. Propositis difficultatibus, Chronologos in principio viæ morantibus, regulas quasdam sub incidentem revocat, quarum opera vulgo ad removendas difficultates uti solent. Has regulas *Joannes Bohmius* in *Chronologia* his verbis comprehendit: *Deprehensimus, annos Regum, tum Jude, tum Israelis, interdum incomplete sumendos; nunquam filium cum patre regnasse; filium item a parente in absentia*

219.

sentia ut Proregem electum; nonnunquam & interregni tempus tum in regno Juda, tum Israelis, fuisse. Sed Autor pluribus evincit, has regulas partim precarias esse, partim non sufficere dubiis eliminandis. Itaque supponit alias regulas firmas & immotas, easque suis rationibus fulcit: 1) in Chronologia Scripturæ S. tantum integros annos adhiberi, & hoc modo menses diesve, vel deficientes, vel redundantes, compensari; 2) annos semper incipere & desinere cum annis civilibus; 3) ultimum cuiusvis Regis annum, & primum successoris, unum esse eundemque. Quæ regula maximi ponderis plene hic stabilitur, & innumeros scrupulos sacræ Chronologiæ eximit: cum unam tantummodo patiatur exceptionem, si Rex in novissimo anni die præcise obierit: hoc enim pacto successio in sequentem annum referenda esset. Cum vero hæ regulæ generales omnibus difficultatibus expediendis non sufficere videantur; quasdam specialiores adjecit, quarum usus ad pauca loca adstringitur: sed hæ in ipso libro legantur. Ceterum ope regularum, quas diximus, generaliorum Ven. Autor Tabellam Chronologicam accuratissimam construxit, a regnis *Rehabeami* & *Jerobeami* usque ad finitam captivitatem Babylo-nicam. In hac Tabula cum annis Periodi Julianæ & annis Exodi colligavit annos Regum *Jude*, Regum *Israelis*, annos Ægyptiacos, & annos ante Christum; annos deinde Olympiadum, & Æræ *Nabonassaræ*, cum Regibus Babylonæ. Est adeo hujus Tabulæ ingens utilitas, in qua pars hæc sanctæ Chronologiæ, dispulsis veluti nebulis, pleniori luci exponitur. Postquam itaque Cel. Autor demonstrasset, regnum *Jerobeami* præcedere *Rehabeami* primordia anno uno: illius enim defectionem incidere in postremos dies *Salomonis*, *Reg. XI, 29*; ordine omnes Reges percurrit, eorumque annos inter se componit, & Historicis viam planam sternit, cujus beneficio secure Annales condere queant. Si omnia curiosè observata indicare vellemus, exscribendus esset totus liber. Pauca hinc inde notasse, ad scopum suffecerit. Vulgatam quidem lectionem Autor ubique pro viribus defendit, exceptis paucissimis locis, ubi vel maneri Regum & Chronicorum inter se non con-

Pag. 237.

250.

281.

sentiant, vel alio remedio nodus solvi nequit. Numerorum autem diversitatem non sacris Scriptoribus, sed librorum culpa, imputandum docet: quam disputationem, toties ventilatam & exagitatam, nunc non ingrediemur. Nostra quidem sententia illi duriuscule censent, qui, simul ac aliquis negligentiam librorum accusat, extemplo ad anathemata procurunt, quasi fieri non posset, ut in describendo sacro Codice manus aberraret, cujus contrarium variantium lectionum multitudo tam in Vetere, quam Novo, Testamento aperte testatur. Utinam tandem viri docti in ejusmodi rebus, quæ nec Deum lædunt, nec sanctam religionem, mitius sentirent! Hujusmodi e. g. est, quod, cum *Bæsa* mortuus dicatur in *1 Regum* anno *Asæ* 26, nihilo minus *2 Chron. XV, 19*, scribatur, eundem *Basam Asæ* anno 36 bellum intulisse. Hic postquam multis argumentis docuisset, quam parum satisfaciant solutiones, ab interpretibus allatæ, pronuntiat cum quibusdam Chronologis, legendum esse 26 loco 36. Idem sentit de regno *Achasia*, qui *2 Reg. VIII, 25*, anno 22, sed *2 Chron. XXII, 2*, anno 42, istud incepisse dicitur; huic enim loco sanando nullum aliud remedium hactenus valuisse. Multi interpretes ad solvenda dubia Synarchias excogitant, quarum tamen plerasque non sine ratione rejicit Autor. Sed Synarchiam *Jorami* cum patre *Josaphato* ipsius Scripturæ S. verbis confirmat. *2 Reg. VIII, 16*, hæc legimus: *Anno quinto Jorami, filii Achabi, Regis Israelis, (cum Josaphatus Rex esset Judæ,) regnum inivit Joramus, filius Josaphati, Regis Judæ.* Ubi, quod notatu dignum est, verba parenthesi inclusa, in versione Germanica omissa, & nondum inserta, quod fieri deberet, & non factum, multis mirum videri possit, dicimus apertissime declarare, vivo ac regnante patre *Joramum* imperii factum esse participem. Post regnum *Achasia*, qui eodem anno cum *Joramo* periit, Autor Chronologiam *Usserii* & *Marshami* aliquantisper expendit, & ostendit, quibus occasionibus a veritatis tramite deflexerint. Post mortem *Jerobeami II* in regno decem tribuum *Interregnum* obrinuisse, clarissimo argumento docet. Pergit deinceps maxima cura in digerendis annis *Regum Israelis* usque ad exitum
hujus

Pag. 335-

362.

hujus regni, & annis Regum Judæ, ad *Zedekiam*, ubi simul expediuntur varix quæstiones circa regnum *Hiskie*, de fine regni decem tribuum, de Chronologia *Ufferii* & *Marshami*, de *Jechonia* anno 9, concurrente cum anno 7 *Nebucadnezaris*, a quo termino Epocha Judaica Exodi cum *Æra Nabonassarea* conjungitur; de Epochis Prophetæ *Ezechielis*, de somno ejusdem Prophetæ, de diebus 390, quibus portavit iniquitatem domus *Israëlis*, & de 40 diebus, quibus portavit iniquitatem domus *Judæ*; de obsidione Hierosolymæ per Chaldaeos, initium ac diarium hujus obsidionis; de fine regni Judaici cum excidio urbis ac templi, ubi iterum *Josephi* chronologia purgatur; de rebus denique postea gestis, & ipsa captivitate Babylonica. In his omnibus, uti & præcedentibus, Cel. Autor summa fide versatur, allegatis interpretum verbis, & citatis in fine paragraforum libris ac paginis, ut neque laborem, neque diligentiam majorem, merito quis desideraverit. Videas hic plurimis locis Scripturæ S. per hoc temporis intervallum lucem accensam, interpretes ad censuram vocatos, Chronologiam passim restitutam, Chronologis errores evulso, & quod diximus, latam ac regiam viam ad condendos Annales constratam, quod longe magis elucet ex sequentibus *Libris*, quorum recensioem, ne hic æquo longiores simus, in occasionem proximam differemus.

Pag. 513

PSALMORUM LIBER, IN VERSICULOS metricè divisus, & cum aliis Critices subsidiis, tum præcipue Metricæ ope, multis in locis integritati suæ restitutus. Cum Dissertatione de antiqua Hebræorum Poesi, aliisque quæstis, ad Psalmorum Librum pertinentibus. Ad finem Operis adjecta sunt Poeseos Hebraicæ specimina, ex iis, quæ ediderunt FRANC. GOMARUS, MARC. MEIBOMIUS, & JO. CLERICUS. Edidit ERANCISCUS HARE,

S. T. P. Episcopus Cicerstrensis.

Tomi II.

O 3

Lon-

Londini, typis Guil. Bowyer, impensis S. Buckley & T. Longman,
1736, 8 maj.

Alph. 2 plag. 10.

Hic Criticus, qui libens profitetur, se hominem esse, inopem
eruditionis, abundat ingenio, *Lud. Cappelli* placitis inescia-
to. Arbitratur, Codicem Hebraicum scaterere mendis, & puncta
sepe vitium habere. Addit, poesin maxime impediri, quod
illud utrumque negetur. Sese igitur, a præjudicatis opinio-
nibus liberum, genuinam Hebraicæ poesios rationem e tenetris,
quibus ab annis plus bis mille sepulta delituerat, feliciter eruis-
se gloriatur, veramque ejus noticiam instaurasse, sibi, si quid
aliud, persuasissimum habet, nec eruditos, rebus omnibus
probe expensis, dissenuros confidit. Equod autem est illud
tam præclare inventum? Expectas definitionem? Collige. Ut
hujus poesios indoles facilius intelligatur, docet 1) omnes pedes
esse dissyllabos; 2) quantitatis syllabarum nullam rationem ha-
beri; 3) versiculos constare vel pari syllabarum numero, vel
impari; 4) ubi par est syllabarum numerus, ejus generis ver-
siculos pro trochaicis haberi posse, in prima syllaba acuosos;
5) si impar sit numerus syllabarum, pro jambicis censendos, &
syllaba secunda acuosos; 6) periodos plerumque constare
duobus versiculis, sepe tribus, quatuorve, aliquando pluribus;
7) versiculos ejusdem periodi esse ejusdem generis, exceptis per-
pauis, in quibus alternant; 8) versiculos trochaicos plerumque
pedum numero convenire, sepe etiam impares esse; 9) in pe-
riodis jambicis sepe versus pedum numero convenire, plerum-
que discrepare; 10) utriusque generis versiculos perpetuo misceri;
11) Hebraicam poesios syncopis, elisionibus, apocopis, paragogis,
ellipsibus, asyndetis, pleonasmis, repetitionibus, aliisque modis
voces contrahendi & producendi, uti. Uno exemplo, eoque se-
re omnium planissimo, quid sibi velit Inventor, monstrabimus.
Primum Psalmum jambicum sic legit & dūmentis est:

*Asve kais aser lo
balac ba yazat risyim,
ubederce kartin lo yamad,
ubemisab lezim lo jafab.*

*Ci im betoras jabvoh
bepzo, ubetorato
jehgeb zomani valailah.*

*Vebajah ceyez fatul
yal palge maim, aser
pirjo jitten beyitto.*

*Veyalehu lo jibbol,
Vocol sejay seb jazlib.*

*Lo cen, harisim; ciim cammoz
aser riddepenmu ruh. Yal cen
lo jakumu risyim bammisspas,
vebauim bayadat zaddikim.*

*Ci jodey jah derec zaddikim,
vederec risyim tobed.*

Vides poeticam licentiam, quam ignorant Grammatici nostri. Tetragrammaton *Jabvoh* pronuntiandum statuit, ad formam *Jacob*, ut dissyllabum fiat, & quia Graeci Deum Hebraeorum *Ιαω* nominarunt. Sed, ubi metrum requirit, contrahit in *ab* monosyllabum. Ac, ne quid ad laudem praestantiae desit, hallucinationes *Gomari*, *Meibomii*, & *Clerici*, non modo in Prolegomenis, sed etiam sub Operis finem, ante oculos ponit. Illum, (33. *Gomarum*) *Davidis* lyram *Sophocleis*, *Pindaricis*, aliisque lyricis, carminibus comparantem, absurdissime existimasse, *Scheva* nullum simplex vocale esse, & syllabam longam fieri sola vocali longa, non positione. Illum (*Meibomium*), qui dislicha (39. in Psalmis quaesivit, exhibitum esse ab omnibus merito, cum omnem omnium Criticorum temeritatem atque audaciam longe superarit. Hunc (*Clericum*), rigidum *Meibomii* censuram, frustra sub specie veri saltem hypothelini de poeti *ὁμοιοτελέτω* tam perditie amasse, votoque excidisse, dum totis animi viribus id quaereret, quod nunquam erat. Non timet vigilantissimus Episcopus, ne sibi tam censorii mucronem retundant triumviri: sunt enim mortui. Adversus *Gomarum* certe mirum in modum disputat. Etsi enim videt, ejus conata *Constantino I. Imperator*, *J. Buxtorfio*, filio, *Dan. Heinsio*, *Laub.*

Pag. 13.

33.

39.

8 seq.

- Pag. 5. *de Dieu*, *Hottingero*, pluribus, valde placuisse: *Hareus* tamen absurdissima semel iterumque vocat, quia *Cappellus*, quem de Hebraica poesi nihil intelligere scripserat, A. 1643 animadvertit, secundum eam dinumerandi rationem, quam tradit *Gomarus*, (& *Hareus*), nihil non fore versum etiam in Genesi. Hic tacet, *Cappello Buxtorfium* A. 1653 *Anticriticam* opposuisse, in qua, iudice *Rich. Simonio*, *Jo. Leusdenio*, *Jo. Sauberto*, & *Aug. Pfeijero*, palmam retulit. At secutus est *Gomarus* vestigia *Hieronymi*, *Origenis*, *Eusebii*, *Philonis*, & *Josephi*. Respondet *Hareus*: horum nemo quidquam de poesi Hebraica scivit, nec levis suspicio est, *Josephum* Hebraice nesciisse. Habes refutationem *Gomari*, quem defendere *h. l.* non vacat. Pergit *Cl. Autor* ad Musicam Hebræorum, ad Psalmorum titulos & collectionem in unum volumen, atque fatetur identidem, frustra in aliis quærendis operam ab eruditis, & a se ipso, collocari. Ceterum voluit hoc labore Britannos excitare ad linguam Hebraicam addiscendam, que nimium quantum, (hæc sunt ejus verba,) *apud nos neglecta jacet, & typographi nostri in Hebraicis excudendis prorsus per desuetudinem imperiti sunt*. Hujus autem Psalterii typi satis nitidi sunt & accurati. Ad extremum, si id fortasse cognoscere cupis, adhibet versionem Psalmorum *Leusdenianam*, nonnunquam *Muisianam*, & imis paginis correcti textus rationem reddit potissimum e Græca interpretatione, quam vitiosam esse concedit, utilissimam tamen lacunis supplendis putat. Subjicit *Addenda*, in quibus revocat errorem de *b* & *c* præfixis, quæ syllabam facere ante opinatus erat, largiturque, ut pro *ceceli* legatur *cicli*, pro *bereyadab* *biryadab*, pro *beneginot* *binginot*, & sic in aliis. Sperat tandem, alios in his discutiendis feliciores fore, quibus se ex animo significat esse gratulaturum.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE
des Insectes, &c.

h. c.

OBSERVATIONES, HISTORIÆ INSECTORUM
inservientes, Autore DE REAUMUR, ex
Aca-

*Academia regia Scientiarum, Ordinis Regii & militaris
Sancti Ludovici principe & direttore. Tomus tertius,
quo continetur historia Vermium, cuniculos agentium in
foliis, Tinearum, Pseudo-Tinearum, Culicum, & Cu-
lici inimicorum, Gallarum etiam in plantis, &
insectorum ex iisdem.*

Parisiis, ex Typographia regia, 1737, 4.

Alph. 2 plag. 20, cum plurimis Figuris æneis.

Industria hominum, quæ corpori nostro velamina, vestes,
superbius, quam utilius, excogitatas, dedit, si ex bestioliis
quibusdam, amictum sibi contra aeris injurias comparantibus,
exemplum non desumpsit, invenit tamen in Insectorum histo-
ria instituti similitudinem, & mores ad necessitatem, neutiquam
vero ad luxum, compositos. Existunt, pars mundi creati, Ver-
mes, ex ovo volatici animalis geniti, reptilem aliquamdiu vi-
tam degentes, hinc metamorphosin passi, & Papilio vel Musca
facti; id quod dum peragunt, & per medium aliquem statum
in diversam formam transeunt, vestimenta sibi, vel alia contra
aeris impetum domicilia, extruunt. *Prima Cel. Reaumurii
Observatio* sinit *Ascarides* minutulos, in foliorum parenchymate
nidulantes, quibus parvulum illud spatium vastissima est pro-
vincia. Alii tortuoso itinere inter folia procedunt, & an-
gustos effodiunt cuniculos, *Fossores circulares*; alii magnas
depascunt areas, *Fossores magni*. Genere equidem differunt,
siquidem habentur, qui Papilio & Musca metamorphosi
sunt; ast vitæ ratio eadem omnes una describendos imperat.
Singularem formæ elegantiam præ se ferunt parvuli Papiliones,
quibus prodiga natura mille coloribus, auro etiam & argento
relucentibus, ita adblandita est, ut, magnos haud factos, quo-
nudo conspici possent oculo, doleamus. Reliqua volatilia, hinc
facta, Muscæ sunt duabus alis, vel Scarabæi. Parvula utut sint
isthæc insecta, sufficientes tamen, quibus in classes dispesci pos-
sint, characteres suppeditant. *Erucæ* sunt, quæ Papiliones, *Ver-
mes*, qui Muscas ex se producunt. *Erucæ* alix sedecim
pedibus, alix quatuordecim, incedunt; bæves alix sunt, alix

annulis ornatae. Metamorphosis eodem, quo reliquis, modo contingit. Ovula a foemella pariuntur in singulis foliis singula, vel pauciora. Solitariam enim vitam agunt plures; quaedam versus mutationis terminum societatem eodem cuniculo subeunt. Ast ovula mire parva raro videntur, oculatissimo tamen *Reaumurio* visa sunt, ubi intellexit, vermem, suo ovo egressum, sub ejus testa jam effodisse folium. Vermes, ex quibus *Musca* duabus alis proditura est, non minus epidermide folii exesa, parenchyma ejus subeunt, ast diverso immersionis modo. *Erucæ* dentibus uncis rodunt; Vermes acuta fronte repetitis ictibus effodiunt. Alii denique Vermes *Scarabæi* fiunt, proboscidem ferentes, vel antennis granulatas, dum nympham sibi vel intra folium, vel super ejus epidermide, vel in vicinis foliis, conduunt. *Secunda Observatio Tinearum* historiam condit. Utut male mereatur *Tinea* de pellibus & pannificiis nostris, quæ misero habet, admiratione tamen haud caret. Nuda nascitur, hinc amictum querit, sibi que corradit ex destructis lanarum filis, mira industria, & singulari naturæ instinctu. Aliæ, *veræ Tinea* dictæ, mobile secum indusium ferunt, aliæ immobile, hinc *Pseudo-Tinea* appellandæ. Veræ diversa destruunt texta, vel pelle confuta, & *Erucæ* nomen merentur, dum *Papilio* fiunt, pannis inimicæ. Forfice duplici, & sex pedibus squammosis, incedunt. Hi: opus faciunt, vaginas sibi parant, tot coloribus diversis, quot colores sunt destructæ telæ. Vagina ipsa igitur pauci destructi est particula, intus sericum. Ex vagina sua expulit jam vestitam *Tineam* *Autor*, viditque primum fila sericea trahi, hinc lanæ corrasæ manipulos agglutinari: id quod dum faciunt, vagina utrinque aperta caput exerunt, capillos lanæ aut resecant, aut evellunt, hinc pertexunt. Nec una vagina sufficit. Deserunt enim primam, & adolescentes ampliori velle induuntur, vel, paræ laboris, primam findunt, & nova tela sarcunt; versicolores fiunt, si diversi coloris pannum destruxerint. Nam loco moventur, & domicilium secum trahunt. Hinc, prout *Erucæ*, chrysalidem struunt, fiuntque *Phalena* parva coloris auro vel argento nitido relucens. Hinc circumvolitans foemella telis perniciem struit, dum ovula parit. Tum satius est, *Papilionem*,

quam

quam Tineam, enescare. Tineæ pellium parum differunt, & pannum similiter rodunt, aut vestem sibi parant levigatam, quæ pannivoris hispidula est. Cetera conveniunt. *Tertia Observatio* malo medelam parat. Vulgare contra Tineas remedium pellificibus est, excutere lanas & alia utensilia; aut non omni tempore prodest. Mense Augusto mediove Septembris rectius succedit negotium, quo circumvolitans Papilio ova peperit, quibus egressæ Tineæ infirmius panno adhærent, aut majusculæ, dum pedibus altius fixis hærent, difficilius excutiuntur. *Plinius*, vestes sepulchro impositas a Tinea immunes reddi, dicit. *Varro*, *Aldrovandus*, *Mouffettus*, plura proponunt. *Cel.* Autor singularem inuit ab omnibus gratiam, veram medicamentum liberaliter impertitus. Densiores telæ dentes Tineæ eludunt quidem, aut succumbunt denique. Vivas pelles, vel arte coriaria nondum induratas, non attingunt Tineæ. Suspicio fuit, pinguis averfari Tineas: hinc minus lavanda est lana; sed, fame urgente, nec pinguis peperit Insectulum. Unicum est remedium graveolens halitus Terebinthine, Spiritus vini, fumus ipse fragrantibus excitatus, quibus afflata Tinea interisse visa fuit. *Quarta Observatio* Tineas campestris sistit, quæ folia arborum depascunt, & ex illorum membranis sibi vestem inducunt. Cum *domestici* & operis faciendi rationem, & formam, & metamorphosin, communem habent. Aut nutritio differt; siquidem succidiore alimento vivunt. Experientiam rei habuit *Cel.* Autor in Tinea foliorum orni. Cum vestem sibi hæc decerneret, primum id effecit, ut per epidermidem folii parenchyma acto cuniculo subiret, totaque abscondita lateret. Nunquam totum folium ex parte ad appositam pervadit, nec ultra reticulum folii progreditur. Hinc, succo laudabili parenchymatis absumto, duplicem, in qua tanquam in duplicatura delitesceret, membranam ad usum pertraxit, rescissis dentibus æquali utriusque parte, cujus margines sericea filo, ore protracta, ulterius obfirmabant. Nunc vestita progreditur, & vestem secum trahit, quam subinde quietura subingreditur, dum exerto capite nova folia admordet. Vestem sæpius mutat, novamque ætate proveciores confuit. Inveniet curiosus oculus Tineas, dummodo

attendat folia, aliqua sui parte ficcis similia. Nec supra folium, sed subtus, ineunte vere, investigandæ sunt. Æstate enim jam transacta, metamorphosi Phalenæ factæ, circumvolitant parvuli alites, armato saltem oculo conspicui. Hinc satis de tempore & duratione metamorphoseos, vel de ovulorum forma, vel de modo per hiemem durandi, nondum constitit Auctori. Sunt & *Vermes Tinea*, in Muscam pereleganter mutatae, falicis incolæ, quæ sibi ex lanugine granorum falicis vestem struunt. *Quinta Observatio* agit de *Tineis campestribus*, quarum vaginæ horridiusculæ varii generis ramentis sunt constructæ. Singulare quid moliantur bestiolæ, dum sibi non eodem folio, sed diversis, vaginam struunt. Sunt, quæ palea granorum, ramentis foliorum genistæ, quercus, vestiuntur. *Xylophoros*, seu *Ligniperda*, *Tinea* est, nihil lignis nocens, parum inde decerpens. Aquatilis ea est, nec putridi tantum ligni, sed aliis rerum quicquiliis investita, prout vidit Cel. Auctor, extractam vagina *Tineam* quamcunque materiem pro veste arripuisse. Sunt, quæ sabulo sibi stationem conficiunt; invenias, quibus volupe est, musculos parvos cochlidesque vesti apposuisse. Hac vagina *Chrysalis* fiunt, & quia pro norma nympharum aquatilium sorbendi aquas necessitatem patiuntur, non undique obdurant vaginam, sed reticulare quoddam portæ opus prætexunt, sicque aquis innatant, dum *Musca papilio* fiant. Videas, quæ, saxa depascere creditæ, lichenes saltem & muscos murorum induunt, murarias *Tineas*. *Sexta Observatio* habentur *Tinearum ferrico nidulantium* operæ, quas de suo, nec de foliorum ramentis, conficiunt. Squammis simile est opus, neque omni corpore isthac vagina sua expediuntur, sed partem semper parti addunt, & pallii simulacrum, super vagina extensum, quandoque ferunt. Hinc per medium nymphæ statum fiunt *Muscæ papiliones*. *Septima Observatio* proponuntur exempla *Tinearum*, quæ suo proprio vestiuntur stercore. Hoc *Scarabæorum* potissimum vermi in liliis reperto solenne esse solet. *Scarabæus* alter purpurei coloris ex nymphæ nascitur, qui medius status est *Vermis*, olim ita deformis, prout *Scarabæus pulcher* est. Tribus incedit pedibus crustaceis & aduncis, quod *Scarabæorum* vermibus proprium existit.

existit. Fæces, ano ejectas, circumquaque corpori admovent, & affabre contexunt, id quod dædècori ipsis magis haud est, quam gentibus, quæ bovm viscera festis diebus de collo suspensa inter ornamenta habent. Alius aliquis Scarabæus, lilii albi incola, corpore rubens, reliqua niger, præterquam quod iisdem utatur sese vestiendi moribus, dum Vermis est, id singulare habet, quod subter terram lilio propiorem nympha fiat, post Scarabæus. Effossa circum terra, coccos, terrena materia, & serico, constructos, exhibet. Ovula dum ponit Scarabæus, observatum fuit, ea in Vermem mutari, nec Vermem ex ovo progredi, quod pro satis declarato agnitum haud fuit, siquidem Vermis exclusus testam ovuli sui vel depascere potuit, quod Erucæ quædam facere solent, vel vento ablata testa observatori imposuit. Novum id esset, nec tamen a probabili alienum, insecta quædam sub ovi forma nasci; sed rerum experimenta deficiunt.

Octavæ Observationis labor est, de *Pseudo-Tineis* differere, quæ portatiles vestas haud conficiunt, sed domicilia saltem construunt & vaginas. Mira res, imbellem isthanc Erucam (nam Eruca est sedecim pedibus instructa,) ausam esse cum bellicosa gente apum cominus pugnare, & operas earum destruere; nec tamen aliter res sese habet. Cera vivunt; hinc apiariis infestæ sunt, quæ aliquando ab his ita male habentur, ut sedem permutare necesse habeant apes. Conqueritur de hac Tinea *Virgilius*; *Aristoteles* Phalænæ apibus infestæ meminit. Parcunt melli, aut invadunt cellulas ceræ plenas, & quibus *apes matres* ovula deponunt. Quæ fortissimis quibuscunque inimicis pares existunt apes, nec his parcerent, nisi abundarent ingenio Tineæ, sibi vaginas comparandi, quæ aculeis apum imperviæ sunt. Duplici hæ constant strato, interno sericeo, externo cereo. Adulta Tinea progreditur; ceram depascit; ex cellula in cellulam, effracto pariete, serpit; nec vaginam derelinquit, sed protrahit & elongat. Postquam metamorphoseos tempus ingruit, nympha serico cera remixto construitur, fitque Phalena antennis granulatis, proboscide parum incurva. Dubium non est, apes hunc inermem aggredi & occidere; sed una superstes, ovulis, quibus prægnans est quamplurimis, sufficientia parit semina, quæ apiarium de-

struere possint. Phalena, hinc enata, reptilis magis est, quam volatica, neque averfatur contactum, aut celerrimo cursu progreditur. Tineæ ejusmodi in fuci etiam subterranei favo reperiuntur, specie saltem, non genere, nec moribus, diversæ. Nam ceram itidem infectantur & depascunt. Omnes stercora sua, si penuria ingruat, denuo ingurgitant; nam cera esse non desinunt, prout experimentis comprobavit Autor. Et, quamvis molliori huic victui assueverint, expertus tamen est Cel. Autor, & dura corpora his attingi, chartas, librorum involucria varia, ex quibus undique corrasis sibi vestes construunt. Dantur & Pseudo-Tineæ lanarum, & vellerum, & corii, quarum vivendi genus eleganter admodum describitur. Pseudo-Tinea frumentorum dira quandoque granorum pestis est. Colliguntur grana plura serico, hinc indusium paratur. Omnes Phalena fiunt antennis granulatis, & proboscide plus minus inflexa. *Nona Observatione* recensetur *Pulicis* arborei vastissima historia, insecti semialati, antennis articulatis præditi, parvuli quidem, aut admirationis pleni. Sunt, qui perfectis successu temporis fruuntur alis; hi Muscæ Pulices, vel Pulices alati, appellantur. Habentur variorum colorum, virides, fusci, aurantiive coloris, quibus folia arborum eroduntur & crispantur. Quandoque & gallis divexantur, nec folium facile quis intuebitur, quod diversam a naturali formam induxit, quin insectulorum ejusmodi labor subesse intelligatur. Divexantur istis rosa, papaver, faba, salix, aut colore admodum diversis. Sociam vitam degunt, & innumerabiles una stabulantur mares & foeminae. Foeminae majores & ventre ampliores propagandæ familiæ studio tenentur; aut mirari convenit, ex omnibus insectis alatis unicam hanc gentem viviparam esse. Observavit Cel. Autor partum in quampluribus, & armato oculo parvuli Pulicis exitum prope matris anum conspexit. Suspiciatus id ante fuerat ex ovulorum, nullibi in tam numerosa gente observatorum, absentia, & multiplicandi sese celeritate. Proboscide armantur flexili, qua omnes tenerum arboris tilix vel grossularix ramulum amplexantur. Denique hic inflectitur, aliquando in spiras contorquetur. Alia quædam Pulicum species, forma & organis nihil discrepans, nec multi-

multiplicandi sese ratione dispar. Nam vivos parit, in eo discrepans a præcedentibus, quod non nuda foliis & caulibus insit, sed in foliorum parenchymate, exesa epidermide, niduletur; unde, orta succi arborum ecchymosi, elevantur gallæ, tubera, vesicæ, quales in ulmo & fraxino cariosas & prægrandes haud raro observare licet. Hactenus creditum, præeunte *Malpighio*, fuit, omnes gallas a verme ex ovo ichneumonis Muscæ fieri; at *Cel. Autor* clare expertus est, & ex analogia Pulicis arborum, aperte viventis, conclusit, viviparos etiam pulices vitio conspurcare folia posse. Vidit partum matris & pullos septem uno die editos. Hinc, quæ sola, vel primogenito suo stipata, gallæ tuber occupaverat, paulo post numerosam gentem condidit, suntque ex vesiculis istis, quæ rubedine cocco tinctoriæ parum cedunt. Dum folia vulnerant proboscide, succi dulcis stillicidium evocant. Hinc appetuntur a formicis, quas *Gedartius* male Pulicum arboreorum matrem appellavit. Cum metamorphosis & his quædam subeunda sit, hinc exuvias aliquoties ponunt, & gallarum quidem incole serico, dubiæ originis, involvuntur, donec alati fiant, id quod matribus sic non accidit, quæ semialatæ permanent. At & alatæ diversi sexus existunt, siquidem aliquas *Cel. Autor* & sæpius ab eodem laudatus Academicus *Geoffroy* in partu deprehenderunt. At, omnes alatos mares esse, *Clariss. Frischius*, Berolinensis, perhibet. Hos, dum circumvolitant, cum Culicibus confundere nequitiam decet, qui puncturis, quibus nos affligunt, se satis produnt, dum reliquæ innoxie circumvagantur, etiamsi formam, quæ singularis est, attendere quis nollet. *Decima Observatio* adducit *Pseudo-pulices arboreos*, ficus & buxi. Omnia cum Pulicibus arborum communia habent, at in eo differunt, quod alas breves vagina conditas obtineant, latoque magis incedant corpore. Metamorphosin passi, *Musca* fiunt *saltatrix*, nequitiam cum *Locustis* confundenda, quæ alas involuero tectas habet, quo ista caret. Generationis tamen ratio, num ovipari sint, num vivipari, pervestigata satis haud fuit. Singulare quid *Pseudo-pulices* buxi moliantur, dum glutinosum mammæ instar succum ano eijciunt, & inter folia nidulantur, quæ, quando effringun-

tur,

tur, insectulum commonstrant, quod longam globulorum connexorum inter se seriem post se trahit, ut caudatum esse videatur, sed excrementa esse cognoscuntur dulcia & palato haud ingrata. Mutantur in Muscas saltantes. Plura exempla duobus non adducantur. Sufficere putatur, ut quis norit, insecta, quæ proboscide succos foliorum sugunt, si quieta eodem in loco permaneant, cum Pulicibus arborum confundenda haud esse.

*Undecima Observatio Vermes Pulicium arboreorum destructores inducit. Duplex eorum classis stabilitur. Alii Vermes sunt apodes, & mutantur in muscam, alii pedibus incedunt, & vel Musca fiunt quadripennis, vel Scarabæus. Apodes inter medios pulices arboreos nascuntur, quia Musca mater instinctu naturali fertur ovula circa caules arborum, ubi pulices stabulantur, deponere, sicut aliæ Muscæ carnibus & caseis sua ovula imperiuntur. Hinc nascitur Vermis, qui parvulus jam infectatur tranquillam populum, cujus tyrannus est, adultus omnem destruit. Raro invenies Pulicum greges circa sambuci vel caprifolii ramulos, quin unus alterve colore diversus, sed forma idem, intersit. Impudem decet esse bestiam tantillis insectis, quæ integra trispide lingua transfiguntur, manducantur, deglutuntur, & denuo exhausto succo expuuntur exuviarum forma. Albi coloris vermes, armato oculo considerati, cum transparentes sint, eorum omnium, quæ intra se fiunt, jucundum spectaculum præbent, matres etiam gravidas devorant, quarum fetus gula descendere devorantis belluæ visi sunt. Mutatur exsatiatus Vermis in Muscam vespæ corpore, bipennem. Sunt & alii Pulicum arboreorum hostes. Ferocior reliquis est *Leopullex*, ideo dictus, quia *Formica Lepulæ* haud multum absumilis est. Sex incedit pedibus, & parvos pulices misere mulctat. Hinc cito adolescit, mutaturque in Muscam quadripennem, corpore & ala viridibus. Huic id singulare est, quod ovula sua de arborum foliis pendula, & sericeo filo annexa, habeat, quo avidus quis effici posset sciendi, cui volatili insecto mirabilis ejusmodi effectus debeat. Denique & Vermis Pulicum devorator adest, qui in Scarabæum hemisphæricum permutari solet. Singularis formæ est Vermis Hyflux, a spiculorum, quibus munitum obtinuit*

nuit corpus, multitudine sic appellatus, qui itidem in Scarabæum parvum lentiformem, per medium nymphæ statum, commutatur. *Duodecima* denique *Observatio* arborum herbarumque excrescentias, quas gallas appellant, & insecta, iisdem innata, & metamorphosin intra easdem passa, spectat. Excrecentiæ arborum variis & vix determinandis ludunt diversitatibus. Sunt, quæ fructum, sunt, quæ florem mentiuntur. Omnes, ratione structuræ & incolarum in tres classes possunt dividi. Aliæ scilicet unica cavitate unum insectum, aliæ una cavitate indivisa plura insecta, in societate viventia, aliæ denique, cavitate cellulis divisa, plura equidem, aut diversis stationibus habitantia, insecta continent. Ceteroquin & forma differunt gallæ, ex arboribus vel plantis enatæ, poma æmulantur, cerasa pedunculis dependentia, racinos uvarum, strobilos pini, fructus castanearum hispido. Gallæ omnes, quodsi integræ adhuc fuerint, nullo foramine pertusa, superesse insectum, vermemque metamorphosin suam nondum passum, indicant, aut foramine patentes, peractam metamorphosin, & evolasse muscam, subinnuunt. Unum foramen unica statione, plura pluribus, constituisse gallam, docent; aut non omnes vermes intra gallam mutantur. Sunt, qui imminente metamorphosi elabuntur, & nympham alibi subeunt, quæ res observationes (nam vermis musca duabus aut quatuor alis futura est,) tantillum turbavit. Fieri etiam quandoque solet, ut eadem galla & quadripennis & bipennis musca evolet, quæ duo eadem matre latæ esse nequeunt. Hinc declaratum est, dari vermes voraces, qui a matre musca, aculeo prædita, quo perforare gallam possit, in gallam demittuntur. Hinc uterque vermis, alter incola, alter destructor, qui unum tamen alterumque ex indigenis superstitem esse passus fuit, nymphæ statum medium transegerunt una. Gallæ una cavitate præditæ incolam plerumque habent Pseudo-Erucam. Hanc alius Verinis carnivorus insectatur; unde facile quid pro quo, invasor pro hospite, agnosci potest. Tale quid evenire solet in fungo cynosbati nobis dicto, rectius galla crinita & odorata cynosbati, (Germani appellant *Schlaff-Kautzen*, quia inter soporifera officinis est,) ubi plures specie diversæ muscæ & inter alias auro relu-

cens & versicolor Musca, quam *Menzelius Obs. Curios. Nat. Anni II Decade II Obs. 10* tantopere admiratus est, eadem galla evolat; ubi ignoratur, qualis ex verme indigena sit, magna certe isthæc *Menzelii* nativa non est, sed ichneumon, musca, insectorum omnium tyrannus. De Gallinectis, aut excrementi arborum animatis, in *quarto Volumine* dicturus est Cel. Autor, quod generalem muscarum omnium, & specialem muscarum bipennium, historiam recensabit. Propitia fata & inamovibilem incolumitatem Doctissimo Autori comprecamur, quo desiderii omnium, exhausta totius Historiæ naturalis vastissima parte, satisfacere possit.

COURS DE CHIRURGIE, &c.

h. e.

CURSUS CHIRURGICUS, IN SCHOLA medica Parisiensi dictatus per M. ELIAM COL DE VILARS, Doctorem medicum, Ordinis Medicorum Parisiensium Veteranum Professore Chirurgiæ, lingua Gallica docentem.

Tomi II.

Parisii, apud Joh. Baptist. Coignard, & Antonium Bondel,
1738, 8.

Tom. I plag. 21, Tom. II plag. 17.

Præmittuntur morborum chirurgicorum summa capita. Morbi partium vel situm earundem lædunt, sive fractæ laxæque fuerint duræ, sive prolapsum patientur molles in herniis, uterique statione mutata, vel æqualitatem, conformationem, magnitudinem, numerumque, offendunt. At ipsi morbi, quod ad formam internam, prout etiam in Pathologia medica docetur, vel idiopathetici sunt, ex visceris labe & contentorum vitio, vel sympathetici, ob nexum vasorum. Ceteroquin essentialis morbi & primarii a symptomatibus, seu accessoriis, magnopere differunt, sicut symptoma, sublato primario morbo, aliquando remanere, vel symptomatis novum
ait

aliquod symptoma esse, fœvit. Ratione durationis & moræ acutissimos, peracutos, acutos, & chronicos, habemus, sicut modus invaderi corpora id involvit, quo vel endemicus, provinciisque certis proprius, vel epidemicus, & de loco in locum grassatus, aliquis sit. Aliis hæreditarius morbus est, aliis accessorius. Causæ morborum aliæ longo anteverunt tempore, procatacæ putæ, aliæ propiores sunt effectui, aliæ proximæ. Sunt, quæ morbum indicent, quæ causam, vel symptomatis indolem. Aliæ clara sunt & evidentiæ, univocæ, aliæ cautioni subjacent, æquivocæ. Nec minus signa vel præteritum statum, *anamnestica*, vel præsentem, *diagnostica*, intendunt. His rite perspectis, destinatur ad agendum Medicus indicationibus, quæ sunt totidem syllogismi practici. Indicans præmissa est, indicatum medius terminus. Ast, dum in deliberando versatur animus, habet quandoque, quæ contrarium suadere possint, argumenta. Hæc contraindicationes appellamus. Utrinque scimus, quid faciendum sit, quid omittendum; habenturque ex hoc fonte consilia chirurgica, remedia interna & externa, quæ topica dici solent, itidemque operationes chirurgicæ, & necessarium his omnibus vitæ regimen, seu diætæ. Componit Chirurgus synthesi diversâ, autert exæresi peregrinâ, apponit interdum prolessi ablata, infundit vel transfundit humores, prout commodum, & ex rei natura, videtur. In tumoribus describendis totus est Autor. Alii dolent, alii minus, & in humorum stasi versantur. Omnium diversitates pro circumstantiis variæ sunt. Pro eventu benigni sunt vel maligni, pro resistantia molles vel scirrhusi, pro parte affecta glandulosi, tendinei, vasculares, sive materies sit peregrina, tophus, sive nobiscum nata, sanguis aut tumor. Tumores omnes, prout causa diagnostique vel prognosi differunt, ita haud uno modo solvuntur. Alii resolvuntur, & in sanguinem abscedunt, alii suppurantur, alii sinistro eventu putrescunt, sphacelus fiunt, seu necrosis, aut scirrhus cum gangræna. Tum & symptomata variis contingunt varia, tensio, inflammatio, pulsus frequens, dolor, febris, convulsio. Indicatis his omnibus, opponit remedia efficaciora, prophylactica vel curativa,

alia chirurgica, venæ sectionem, & scalpellum, pro incidendo vel excidendo, alia medica, discutientia, resolventia, suppurantia. Speciatim phlegmone cutim invadit, cutisque musculos cum febre maligna. Externæ causæ variz sunt, refrigerium, anini pathemata, excretiones læsæ. Remedia sunt, quæ sudationem præstant, externe suppurationem provehunt, vel discutunt, si consilio isti locus est. Phlegmone glandulas invadit aliaque viscera, hinc oedematosus est, scirrhusosus etiam; aut bubo in glandulis conglobatis plerumque subnascitur, eo periculosior, quo vasis nervisque majoribus vicinus magis est. Hos peracutos habemus, pestilenciales, acutos saltem, venereos, aut innocentes etiam, a consensu ortos, neququam confundendos cum bubonocèle. Oedema glandularum colli bubo est, dum furunculi & dracunculi, itidem genus glandulosum, invadunt. Vena medinensis, quam chordam polyposam appellant alii, singularis tumoris genus est, periculi plenum. Terminthus est tumor terebinthi fructus forma. Perniones frigore contrahuntur: panaris seu paronychia tendinum in matculo digitorum morbus est, eo periculosior, quo magis tumore caret, dum pus ad vaginam tendinum redundat. Ab externa quadam injuria si inflammatio ingruat, effuso intra vasa sanguine, ecchymosis dicitur. Singularis momenti est aneurisma, *verum*, dilatata arteria, & in magnum pulsantemque tumorem elevata, *spurium*, si, rupta arteria, sanguinis sub cute copia effundatur. Erysipelas cutim majori cum impetu invadit, nec aliter, nisi vel febris atrocis, vel profunditate, qua cutim & pinguedinem penetrat, a phlegmone differt. Eo periculosius, quo magis viscera vitalia prope accedit, cujus potissimum regressus ad interiora metuendus est. Sunt præterea particulares cutis inflammationes cum humoribus vel pustulis. Herpes miliaris pro forma vel farinaceus est, vel crustaceus, qui, si magnopere cutim rodit, *idiomovos*, seu pruriginosus, appellatur, sicut erysipelatis species sunt rosa erratica, vel quæ corporis habitum zonæ in modum ambit, unde & zona dicitur. Non longe ab istis affectionibus recedit scabies, ejusque species, *sicca* vel *humida* scabies, quæ haud raro & maligna evadit,

evadit, & relapsu nocet. Atrociora his omnibus mala sunt lepra, antiquum morbi genus, in cuius locum nunc pejor lues, lues venerea, successit, ferale donum, quod nobis India misit. Non procul ab his abest elephantiasis, leontiasis, fatyriasis, quorum indoles putredo partium est, sicut & impetigo & lichen, seu mentagra, eidem affines sunt morborum familiarum. Tinea capitis puerorum anceps interdum morborum genus est, ast, caute perfanatum, in salutem cedit. Efflorescunt hæc omnia in cute, nec levis est suspicio, vermes subesse, sicut sironum exemplum clare docet, itidemque gutta rosacea, faciei inimica. Hæc suppurationi obnoxia sunt, secus ac ephelides, epinyctides, vel maculæ hepaticæ. Præterea tumores cutim deturpant humidi, quos œdematis nomine insignimus, quamvis videre liceat, qui utrinque participant & inflammantur, prout sunt œdemata phlegmonodea. Hydrops ipse, summum tumoris genus, hic in censum venit, cum subalternis speciebus, hydrocephalo, thoracis hydrope, hydrocele, aliisque. Tumor equidem est scirrhus, ast gangrænæ propior; quapropter ille semper, sive in partibus externis, mamma, sive internis, hepate, aliisque visceribus, metuendus magnopere est. Glandulis potissimum infestus habetur, unde & scrophulæ colli, vel parotides, quos & inflammatos, & suppuratos, habemus. Leviora his mala sunt grando, hordeolum, clavi pedum. Opponuntur omnibus efficaciora remedia, chirurgica, vel therapeutica. Desideramus varia, quæ Cl. Autor nondum attigit, suo tempore addenda.

DISCOURS SUR LES ANCRES, &c.

h. e.

DISSERTATIO DE ANCORIS, QUÆ
præmiorum, ab Academia Scientiarum Regia Parisiensi ad A. 1737 propositorum, primum tulit; Autore
JOANNE BERNOULLI, J. U. Doctore.

Parisii, 1737. 4.

Plag. 4. cum Tabb. æn. 3.

Q 3

Placuit

Placuit illustri Academice Scientiarum Parisiensi, quod jam A. 1735 Geometris (publice proposuerat de ancoris problema, annis duobus elapsis, sed in tria quasi divisum, iterum proponere. Primo enim examinandam exhibuit optimam ancorarum figuram, secundo optimam eandem fabricandi rationem, tertio, quæ optima sit virtutem ancoræ experiendi ratio, quæ sivit. Primam præcipue quæstionem solvere aggressus est Cl. *Jo. Bernoulli*, filius, in ea, quam hic exhibemus, Dissertatione, atque tam felici successu rem expedivit, ut præmium ipsi ab Academia fuerit decretum. Quatuor sunt, quibus ancoræ virtutem Cl. Autor absolvi existimat, primum, ut ea facillime fidat, alterum, ut firmissime subsistat, tertium, ut quam difficillime rumpatur, quartum, ut omni etiam inflexioni quam maxime resistat; & , cujus ancoræ figura maxime sit idonea, quæ hæc quatuor una impetret, eam optima figuram præditam esse, judicat. Ad id, ut ancora facillime fidat, requirit quidem ante omnia, ut, simul ac jacta fundum maris attingit, cuspidum, extremis dentium ancoræ affixarum, altera in fundum maris penetret; id quod neque semper, neque in omni ancoræ situ æque facile, contingere constat. Quo tamen consilio effici possit, ut dentium alter statim eo in situ fundum attingat, qui ad cuspidem infingendam maxime idoneus sit, id hic docere non est ausus. Sed, ubi semel in terram penetravit ancora, dispiciendum præterea est, qua ratione profundius, tantaque vi, quanta fieri potest, in ea possit defigi, dum navis vento, qui, velis licet contractis, eandem continuo urget, aut fluctibus etiam, impellitur. Ad id autem primo facit ipsius ancoræ pondus, quo ea ventorum fluctuumve in navem impulsui resistit. Quod quia nequit a priori definiri; Tabulam Autor exhibet, in qua pondus & longitudo ancoræ sacre secundum latitudinem navis suæ, experientie & usui nautarum convenienter, determinantur. Deinde, præter ancoræ pondus, huc etiam facit anguli, sub quo cuspis fundum maris attingit, obliquitas, utpote quæ in causa quoque est, ut, quo fortius navis impellitur, eo profundius ancora in terra possit defigi. Ut itaque

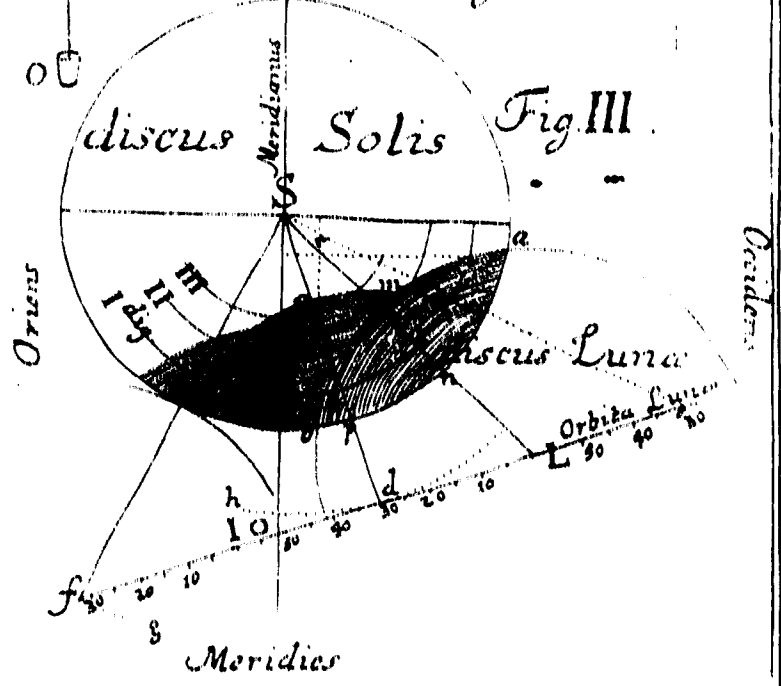
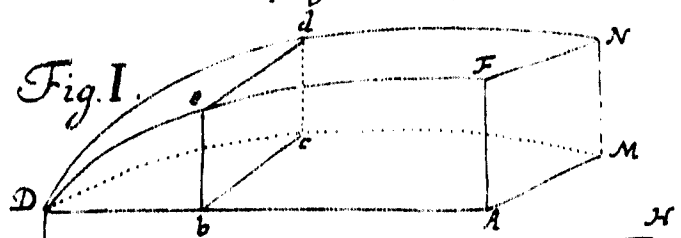
itaque Cl. Autor quantitatem anguli illius determinaret, sub quo denti suo afferruminata cuspis quam facillime, quam profundissime, & quam maxima vi, potest in terra defigi; quæsitivè primo universaliter vim, quæ ad cuspidem sub angulo quovis variabili terræ infigendam impenditur, hanc deinde vim *maximo* posuit æqualem, quo factò, statim invenit, sinum anguli quæsitivi cosinui suo æqualem, ideoque ipsum hunc angulum semirectum esse. Supposuit in hac solutione fundum maris horizontalem, tum quod plurimis in locis talis esse solet, tum quod alius ipsi situs cum ratione sufficiente tribui nequit. Supposuit etiam directionem virgæ, ipsique alligati ancoralis, horizonti parallelam, quod quidem exacte verum non est, pro vero tamen poterit haberi, si ancorale satis extensum, & in relatione ad maris profunditatem satis longum fuerit. Hinc, cum, & ob dictam rationem, & ob vincendum fluctuum ventique impetum, ancoralia tam longa parentur, quam ceteris paribus licet; admodum vero longa pondere suo navem nimis essent oneratura: jubet plures parari funes, quorum singulorum longitudo 20, 30, aut 40, pedes exæquet, atque ex his, per claustra ferrea satis valida junctis, funem ancorarium componi; quo ipso obtinebitur, ut neque nimis longum & grave fieri debeat ancorale, neque tamen justo brevius sit, (quia clastris tensis ipsum extendi potest,) neque vel maxima ventorum fluctuumque navem impellentium vi facile queat disrumpi. Sed, ut ad id redeamus, unde divertimus, patet quidem, si cuspis dentis facillime in fundum maris penetrare debet, directionem ejus cum fundo angulum semirectum debere comprehendere: verum enim vero, quia præterea requiritur, ut ancora, ubi semel sicerit, firmiter etiam subsistat, bene monet Autor, eum in sinum angulum istum semirecto paulo majorem fieri debere. Nam, quo majorem resistantiam cuspis in terram infixa offenderit, eo firmiter in eadem subsistet: resistantiam autem offenderit eo majorem, qua major fuerit angulus, sub quo in fundum maris penetravit; id quod Autor tum experimento, tum inde, quod resistantiæ sint in duplicata ratione sinuum inclinationis, confirmat. His expositis, quæ ad situm cuspidum dentibus suis afferru-

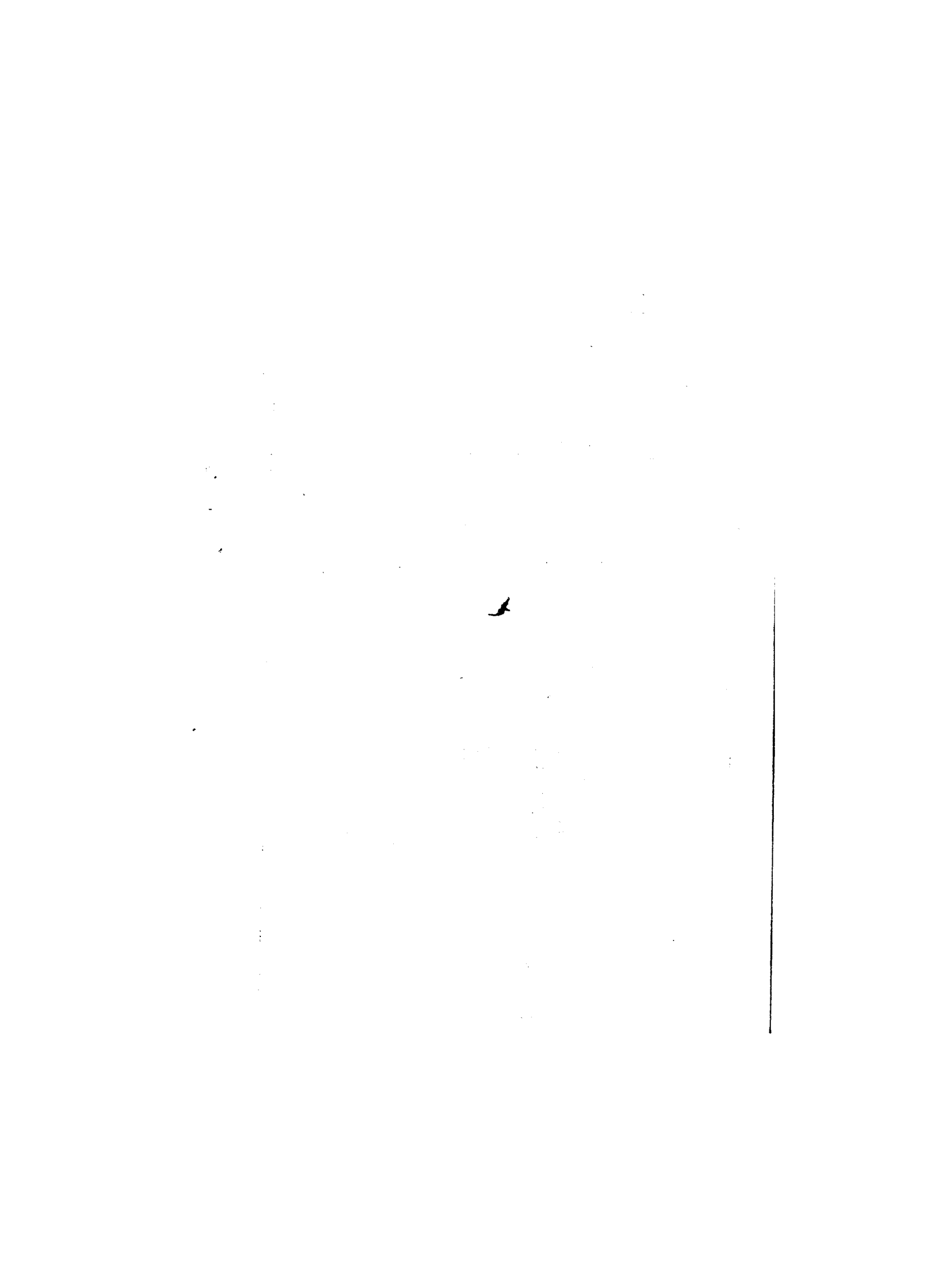
mura-

minatarum attinent, & ad id conducunt, ut ancora facillime fide-
 dere, atque firmissime subsistere, possit, pergit Autor ad id,
 quod in hoc problemate præcipuum est, videlicet ad determi-
 nandam figuram, qua præditi esse. debent ancoræ dentes, ut
 omni tam infractioni, quam inflexioni, quam fieri potest validif-
 sime, resistant. Qua in disquisitione ita procedit, ut primo in
 eam dentis figuram inquiret, qua, ne is facile rumpatur, caveri
 potest, deinde in eam, qua aptus reddi potest, ut omni infle-
 xioni resistat, denique ut dispiciat, qua ratione jungi hæc duæ
 figuræ debeant, ut utrumque commodum obtineatur. Et
 primo quidem ostendit, materiam dentis in ejusmodi figuram
 esse disponendam, ut ubivis eandem habeat vim resistendi,
 ideoque sectiones ejus ubivis æquales esse non debere, sed ma-
 jores versus virgam, minores versus cuspidem. Hinc facile pa-
 tet, superficiem dentis curvis terminatam esse debere, quas ut
 determinaret Cl. Autor, rem ita aggressus est. Dentem, cu-
 jus alterum extremum in terra defixum, alterum cum virga
 ancoræ commissum est, spectavit instar tigni horizontalis
 D N A, cujus alterum extremum F M muro verticali infer-
 tum, alterum D pondere C onustum; rectangulum ec est se-
 ctio verticalis hujus tigni, qui ponderi C ubivis æquali vi res-
 sistit, bc est profunditas variabilis hujus tigni, bc vero latitudo
 ejusdem etiam variabilis, AD denique ejusdem longitudo, &
 axis communis curvarum profunditatis D e F & latitudinis D c M
 Curvæ igitur D e F ea esse debet natura, ut in quovis axis pu-
 sto, veluti b , momento potentia in D applicatæ æquale sit mo-
 mentum vis, qua tignus in loco sectionis ec infractioni resistit
 Quare, positis longitudine trabis AD = a , Ab = y , profundi-
 tate bc = s , latitudine bc = z , pondere C = p , erit æquatio
 ad curvam D e F, $zst = p(a - y)$, in qua indeterminata z
 adhuc quidem arbitraria est, sed per aliam dentis conditionem,
 ut mox patebit, determinanda. In hac exterioris figuræ dentis
 determinatione supposuit Autor interiorem ejus figuram, quæ
 nempe virgæ obvertitur, planam. At vero, quia dens ancoræ
 ea præditi esse debet figura, ut per eam non infractioni so-
 lum, sed omni etiam inflexioni, quam maxime resistat, interior
 ejus

TAB. II
 Fig. 1.

TAB. II ad Nova Acta. Erudit. A. 1739. Mens.
 Mart. P. I. pag. 128. 129. 133.

ejus superficies DMA plana esse nequit. Qualis autem curvatura huic dentis superficiei competat, Cl. Autor hoc modo disquirit. Primo mente concipit, dentem ancoræ in terra defixum perfecte flexilem, sed in duobus extremis suis fixum esse, eumque per resistentiam terræ, contra quam continuo urgetur, dum ancorale, virgæ navique alligatum, ventorum fluctuantique impetu extenditur, eodem modo flecti & incurvari, quod velum quoddam pressione fluidi incumbentis, aut venti irruentis impetu, incurvari solet; deinde, ubi dens hoc modo inflexus in statum maximæ incurvationis pervenerit, intelligit, ipsi suam rigiditatem restitui: unde manifestum est, concavam, quam tunc dens obtinuit, figuram eam esse, quæ quaritur. Atqui, cum resistentiæ terræ, quas dens infixus in singulis suis punctis offendit, sunt in duplicata ratione sinuum inclinationis, demonstrat inde, supposita latitudine superficiei dentis interioris constante, eandem ipsi competere curvaturam, quæ curvæ est, quam *catenariam* appellant; neque id ratiociniis solum ostendit, sed experimento etiam ingeniose excogitato confirmat. Quodsi vero non constans supponatur interioris superficiei latitudo; tunc figura illi competens infinite quidem multis modis poterit determinari, catenariæ tamen curvaturam iterum obtinebit, si latitudines ea lege variabiles assumantur, ut quantitibus $aa - yy$ semper sint reciproce proportionales. Sed universaliter curvam, ad quam interioris superficiei dentium concavitas est effingenda, Cl. Autor hac ratione determinat. Sit HBC curvatura concavæ dentis superficiei, cuius axis virgæ ancoræ esse intelligatur, H extremitas virgæ, ubi dens cum eadem jungitur, HE = x , EB = Ab = y , BH = s . Posita ds constante, erit ex theoria *velariorum*, si HC aut nullam aut constantem latitudinem habuerit,
$$-\frac{ddy}{dx} = \frac{dy^2}{ds}.$$
 In nostro autem casu superficies concava HBC latitudinem bc variabilem habet, quæ sit = z : ergo nunc erit
$$\frac{-ddy}{dx} = \frac{dy^2z}{ds}.$$
 Qua æquatione legitime integrata & reducta, habetur hæc æquatio

TAB. II
Fig. 2.

tio pro curva HBC, $\frac{dk}{\sqrt{[(t z dx)^2 - 1]}} = dy$. Diximus jam-

jam, indeterminatam z arbitrariam esse. Quare non alia re opus est, quam ut pro z sumatur ejusmodi ipsius x functio, qua alterum hujus æquationis membrum integrabile reddi possit: & sic curvam HBC algebraicam fieri, manifestum est. Quod denique exinde reliquæ indeterminatæ y & t in æquatione ad curvam profunditatum D e F supra exhibitæ determinari possint, per se facile patet. At vero, quia y non minus, quam z , arbitrariæ est determinationis, monet Cl. Autor, z magis commode ex y , pro arbitrio assumptæ, determinari. Et hinc palam est, interiori dentium superficiæ concavam figuram quamlibet dari posse, salvis præcipuis illis duabus ancoræ virtutibus, quarum statim ab initio mentionem fecimus. Capiatur enim e. g. $y = \sqrt{2cx}$, (c est constans arbitraria,) hoc est, fiat concava dentis superficiæ figuræ parabolicæ, per hanc æquationem $yy = 2cx$ expressæ. Itaque erit

$$\frac{cdx}{\sqrt{2cx}} = \frac{dx}{\sqrt{[(t z dx)^2 - 1]}} \quad \& \quad \text{hinc } z = \frac{1}{\sqrt{(yy + cc)}}$$

atque $t = \sqrt{(pa - py \times \sqrt{yy + cc})}$. Quare, si dentem ancoræ hac ratione paraveris, ut interior ejus superficiæ curvaturam habeat parabolicam, per hanc æquationem $yy = 2cx$ expressam, latitudinem vero quantitati $\sqrt{(yy + cc)}$ ubique reciproce proportionalem, profunditas autem dentis ubique sit quantitati $\sqrt{(pa - py \times \sqrt{yy + cc})}$ proportionalis (p hic notat vim, quæ in cuspidem dentis agit): dentem habebis ita comparatum, ut infractio ubique æquali vi resistat, ulterius autem inflecti plane non possit, ideoque iis, quæ desiderari possunt, virtutibus præditum.

Sic itaque solum dedit Cl. Autor primum, quod illustris Academia proposuerat, problema; alterum vero plane intantum reliquit; tertium leviter tantum attigit. Nimirum optimam rationem vim ancoræ experiundi hanc censet, ut parva fabricetur ancora, figura & dimensionibus supra indicatis prædita, & alteri dentium extremo pondus appendatur, idque con-

continuo augeatur, donec dens ancoræ ruptus fuerit. Nam, quoniam potentia p , quas duæ ancoræ similes, licet diversorum ponderum, suslinere possunt, in duplicata sunt ratione homologarum dimensionum, ex vi parvæ ancoræ, dicto modo determinata, vim quamvis magnæ colligere licet. Veluti si parva ancora, quæ 1 ℔. ponderet, pondus sustinuerit 400 ℔. major ancora, 8000 ℔. ponderans, pondus 160000 ℔. sustinebit. Quanta autem vi urgeatur ancora, dum navis in violentissima tempestate maximo ventorum fluctuumque impetu agitur, id experientia debet docere. Denique sub finem Dissertationis Scholium annectit Cl. Autor, quo ostendit, ancoram ita posse parari, ut, licet non majorem materiæ quantitatem in se contineat, majori tamen vi valeat resistere; nempe si latitudines dentium z minuantur, & profunditates t augeantur, ea tamen lege, ut crassities dentis, sive sectio ejus $z t$, ubique constans maneat. Caveri tamen debet, ne nimis imminuantur dentium latitudines: quia, ubi justo minores fuerint, facile accidet, ut dens in terra defixus aut huc vel illuc terræ resistentia inflectatur, aut non subsistens in fundo maris eodem modo sulcos ducat, quo in arvo lacunas aratrum vomere facit.

ECLIPSIS SOLIS, DIE XV AUGUSTI
Anno MDCCXXXVIII observata Viennæ Austriæ
post ejus initium.

Densæ hodiernæ nubes omnem nobis aditum ad expectatum phenomenon diu præcluserant; sed, flante occidentali vento, Sol post horam undecimam conspici potuit, & occidentem versus ultra digitum jam deficiens. Mox tamen alia succedebant nubium obstacula, quibus paulo ante meridiem fere dilutis, ad spectaculum accedere licuit.

In ipsa itaque consueta meridiei observatione quadrante fixo (cujus radius 9 & tubus dioptricus 10 ped.) spectabatur in campo micrometri limbus orientalis Lunæ $a m b$, secans occidentalem Solis limbum $a n b$ in a & b .

192 NOVA ACTA ERUDITORUM

H.	Temp. ver.	Alt. visa	G.	;	:
11	58 55	appulfus difci ☉	-	-	56 11
		& puncti <i>a</i> .	-	-	55 53 30
	59 49	puncti <i>b</i> .	-	-	55 39 30
1	1 6	exitus difci ☉, diam.	-	-	31 45
	20	defectus dig. 2 56' australis			
		chorda defectus <i>ab</i>	-	-	18 5
		<i>ar</i> differ. adfcens. punctorum <i>a</i> & <i>b</i>	-	-	13 6
		<i>bc</i> dift. limbi ☽ or. a meridiano	-	-	2 40
		maxima obfcuratione d. 3 15', cujus momentum præcife determinari non poterat ob infenfibilem variationem per integrum fere quadrantem.			
0	55 30	dig. 2 56			
1	4 - - -	2 12			
	9 - - -	1 45	G.	Alt. visa.	
	19 - - -	1 12	41 18	limb. ☉ sup.	
	31 5	finis Eclipsis	40 43	inf.	

Quantitas defectus *mn* in transitu Solis per Meridianum determinata non fuit; quia fenfibiliter variabatur, & lubricum foret, ex chorda *ab*, atque modica fagitta *km*, in diametrum lunarem inquirere. Datur autem ex calculo ejusdem Eclipsis femidiameter lunæ 15' 22", & arcubus ex *a* & *b* hoc intervallo defcriptis, elicitur in communi fectione *L* locus vifus centri Lunæ in momento Meridiei. Deinde a centro *S*, radio *Sqd* (five aggregato diftantie limbi Lunæ a centro Solis in obfcuratione maxima & femidiametri Lunæ,) defcripto arcu *dh*, quem tangat *Ld* producta in *f* ufque ad arcum *fg*, ductum pariter a centro *S* femidiametro penumbrae *Sf*, habetur femita Lunæ *Ldf*, a meridie ufque ad finem Eclipsis. Demum *Lf* fecta in partes 91, quot nempe fluxerunt minuta temporis per *Lf*, fealam præbet idoneam momenti phaſium determinandis. In hac enim invenitur *Ld*, tempus obfcurationis maximæ 31', *Le*, tempus appulfus ☽ ad verticalem ☉, 52', *Le*.

MENSIS MARTII A. J. MDCCXXXIX. P. I. 133

momentum initii Eclipsios, 30' a. m &c. quæ quidem obser-
 vationi habitæ congruunt, & cum iis proxime consentiunt, quæ
 Cel. *Manfredius* in suis Ephemeridibus de hac Eclipsi nobis an-
 nuntiaverat.

Schema hujus Eclipsios *Tabula II Figura 3* exhibet.

TAB. II
 Fig. 3.

POSTREMÆ ALIQUOT ECLIPSES PRI-
 mi & secundi Satellitis Jovis, observatæ Viennæ
Austriæ tubo ped. 17.

	H	"	Alt. visa	G	"
1738. Julii d. 3. mane cælo sereno & placido.	1	45 39	culminabat a Cygni	-	86 9 30
	2	13 55	immersio I Satel.	observatio nonnihil dubia.	
	6	53 48	culm. 2.	-	53 0 30
d. 10. M.	4	5 36	im. I Satel.	nonnihil incerta, orto jam Sole.	
19. M.	0	27 36	im. I Satel.		
	0	40 42	culm. a Cygni	-	86 9 30
Aug. d. 7. M. cælo prorsus sereno & tranquillo.	0	16 15	culm. a Cygni	-	86 9 30
	2	56 56	im. II Satel.		
	4	45 25	culm. a V	-	64 1
	4	46 57	culm. 2.	-	52 2 limb. sup.
d. 11. M. cælo sereno flante Borea.	0	39 18	im. I Satel.		
	4	30 7	culm. a V	-	64 0 30
	4	32 13	culm. 2.	-	52 4 30
d. 18. M. cælo sereno.	2	34 17	im. I Satel.		
	4	3 57	culm. a V	-	64 1 10
	4	6 36	culm. 2.	-	52 7
Sept. d. 3. M. cælo sereno & quieto.	0	55 40	im. I Satel.	observationsi non obstitit Luna vicinia.	
	3	5 25	culm. a V	-	64 0 45
	9	6 53	culm. 2.	-	51 56
	3	34 55	culm. 2 limb. cr.	-	50 11 30 limb. sup.

FRANCISCI CAROLI CONRADI, IN ACA-
 demia Julia Jurisconsulti, Parerga, in quibus Anti-
 quitates & Historia Juris illustrantur, varia Juris
 Civi-

Civilis, aliorumque Auctorum, loca emendantur, explicantur. Liber secundus.

Helmstadii, sumptibus Christ. Frider. Weygandi, 1737. 8.
Plag. 12.

Facti sumus votorum compotes, & nobiscum illi omnes, qui justum elegantiori Jurisprudentiæ pretium statuunt, dum alterum *Parergorum Librum* a Cel. *Conradi*, insigni Academiæ Juliz ornamento, haud ita pridem accepimus. Quam laudem quondam a Lectoribus *prioris Libri* capita tulerunt, eam profecto præsentis etiam argumenta singula merentur, propterea, quod tanta ubique doctrinæ exquisitissimæ ubertas, tanta rerum antiquarum peritia, & cum scriptoribus vetustis familiaris consuetudo, hinc eluceat, ut nemo sit futurus, qui non Germaniæ politissimum hunc civem, & seculo præsentî magnum hunc elegantioris doctrinæ vindicem, gratulandum putet. Exhibet hæc altera nobilissimi laboris pars *Dissertationes sex*, quarum *prima* inscribitur: *de Coemtionibus, sacrorum interimendorum causa factis*. Hæreditates apud Romanos gravissimo cum onere conjunctæ olim fuerunt, quod sacra defuncti domestica hæres recipere teneretur. Illis enim *feriæ & cerimoniz*, uti *Tullius* loquitur, *erant adscriptæ*, quæ sine magnis sumptibus institui vix poterant. Intererat ergo reipublicæ, ut excogitaretur modus, quo hæres illa sacrorum molestia liberari posset, & quod superstitio pati non videbatur, fraude erat tentandum. Invenere scilicet Jcti coemtionem sacrorum, a senibus peragendam, cujus ritus memoriam *Cicero* nobis, quamvis non adeo perspicue, servavit. Ejus sane verba, quæ huc pertinent, vehementer exercuerunt interpretes, quos cum cura attulit Conf. *Gruppenius* in *eleganti de Uxore Romana* libro, pag. 245. Eorum nonnulli Oratorem, coemtionis, interimendorum sacrorum causa, mentionem injicientem, de conventionem in manu, quam coemtionem uxoris solenni factam apud Quirites novimus, intelligendum esse, existimaverunt. At, quam parum recte hoc sese habeat, ostendit Conf. Auctor, simulque probabiliorē longē conjecturam pro-

profert. Nimirum, fingendum fuisse modum, ait, quo bona ad hæredem non viderentur pervenisse *morte testatoris*. Quærendus igitur erat familiæ emtor, qui, dicis gratia, addita tamen lege, ut ille, qui hæres in tabulis scriptus esset, bona consequeretur, hæreditatem ære sibi & libra compararet. Quod ut procederet ex animi sententia, hæredes, Jctorum consilio, res, quæ in hæreditate erant, ab emtore stipulabantur sibi, ut non ex testamento, sed ex stipulatione, eas acciperent. Ita autem eveniebat, ut totum sacrorum onus maneret apud hæredem imaginarium, familiæ mancipem, qui senex esse solebat, isque liberis destitutus, & de hærede sibi exlituro parum sollicitus. Et soli quidem ejusmodi conditionis senes, dato aliquo lucro, certaue ad impensas, sacrorum causa ferendas, pecunia, invitari poterant, ut plures emerent familias, quarum sacra, interitura secum, ad breve tempus curarent. Nulla igitur alia ratione hæres ab incommodo longe gravissimo liberabatur. Nam testamento per æs & libram condito neuti- quam interimebantur sacra, quod præstantissimus Autor cum Celeb. Schwarzio, in Dissert. de Sacrorum detestatione §. 9, contra Gutherium solide commonstrat. Nihil autem eum his senibus, qui familiæ dicebantur emtores, commune habent *senes illi coventionalis*, quorum a Curio in Ciceronis Epistol. ad fam. VII, 29, & Plauto, mentio facta. Iis potius viliora intelliguntur mancipia, quæ, cum per se non reperirent emtores, aliis, ad majorem dominorum utilitatem aptis, adjungi, auctoque eorum pretio simul venire, solebant. Excipit hanc non minus insignis, & selecti, quod nemo adhuc data opera pertractavit, argumenti, Commentatio, de minima capitis deminutione. In ea, explicatis primum vocibus, minima capitis deminutione amissam esse familiam, cujus vocis duplex est significatio, ostendit, emancipatosque capite minutis annumerat, propterea, quod familia, quam communi habebant jure, excidebant. Quibus erudite expositis, legibus nonnullis lucem accendit clarissimam. Sic in l. 3 §. 1 D. de Cap. minut. Jctus neuti- quam docet, in emancipatione non esse aliam, cur deminutio dicenda sit, causam, quam a servitute derivatam, quin potius,

potius, per venditionem imaginariam & manumissionem in emancipatis *capitis minutionem manifesto accidere*, ait, id est, per solemnitates eas civiles, servitutis præ se ferentes imaginem, in hominum oculos incurrere: neque ex *l. 2 §. 2 D. cod.* cujus verum Noster sensum feliciter eruit, colligi cum *Cujacio* debet, feminas, quæ in manum convenerant, nullo modo contrahere potuisse, ideoque verbis *Ulpiani: Sed interdum, si contrahatur*, &c. exceptam significari illam capitis deminutionem, quæ per conventionem in manum fiebat. Mulieres enim apud maritum loco filiarum familias erant, quas civiliter obligari, & ex earum contractibus contendere potuisse adversus patrem actionibus iisdem, ac ex contractibus filiorum familias, vocatis aliis in subsidium legibus, ab Autore probatur. Quid sibi velint in *l. 10 D. d. t.* verba: *Tale legatum*, (i. e. habitatio legata,) *in facto potius, quam in jure, consistit*, eleganter interpretatur, ac deinde, *l. 7 pr. D. cod.* quæ tot eruditus viris cruce[m] fixit, emendatione indigere nulla, si *Basilicorum* adhibeatur *Scholias*, demonstrat egregie. Tandem injuriam *Triboniano*, ejusque adiutoribus, fieri monet ab iis, qui, *Edictum de capite minutis* inepte *Digellis* insertum, conquerrunt, & subjuncta quaestione, quis post *Novell. 118* hujus capitis deminutionis superstiti usus, finem imponit opusculo politissimo, sequæ ad illustrandum, quod *tertio* loco conspicitur, *Instrumentum plenarie securitatis Ravennense, una cum gestis municipalibus restitutum*, convertit. Primus inclutum illud *xvi Justiniani* monumentum ex tenebris produxit, inque suscipiendo *Formularium Romanarum* Opere publicavit, *Barn. Brissonius*, postquam *Cujacius* pauca ejus verba, eadem parum tamen accurate, protulerat. Edidit & illud, post *Brissonium*, *Gabr. Naudæus*, qui vero, cum exemplo minus recte descripto usus sit, nec *Brissonium* in consilium adhibuerit, mirum haud est, ejus lectionem hinc inde ab authentica scriptura recedere. Pertinet hoc monumentum ipsa forma ad publica urbis *Ravennæ* Acta, quibus insertum est petente *Germana, Collicti*, testatoris, vidua, cui *Gratianus*, Subdiaconus, *Stephani*, pupilli, tutor, plenam dederat securitatem, de accepta hereditatis portione

tione, quæ huic ex testamento patris compete-
 bat. Confectum est anno ante Imperatoris *Justiniani* excessum proximo, æ-
 ræ scilicet Christianæ 564, &, ut erudite Cel. Autor docet, in
 papyro Ægyptiaca perscriptum. Ad ipsam quod attinet scri-
 pturam, non alia videtur esse, quam Romana, literis, uti
 vocari vulgo solent, cursivis, quibus tabelliones in Actis fo-
 rensis & instrumentis utebantur celeritatis causa. Stilus
 totus est semilatinus & barbarus, cujus rei rationem, notato
 simul *Jano Rutgersio*, assert, ac de usu hujus Instrumenti in
 critica arte, & legum scientia, disserit Vir literatissimus, ipsum-
 que illud exhibet, adjectis quamplurimis, iisque præclaris, ob-
 servationibus, omni doctrinæ cultioris elegantia conspersis.
Quarta Dissertatio, de Antinomis pignorum, ex Bibliotheca
 Viri cujusdam illustris comparata, *Guilielmo Fornerio* est
 adscribenda, quam, ne plane periret, primus in lucem
 produxit *Conradus*. In hoc opusculo *Forneri* utri-
 cùm quidem carptimque, ac erudite tamen, inter alia com-
 plura, agit de pignore rei litigiosæ, hominis liberi, usufruc-
 tus, servitutum; de rusticis instrumentis, pignori non dan-
 dis; de pignore in re aliena, itemque de rei alienæ oppi-
 gnoratæ dominio; de pignore ob turpem causam dato, jure
 repetendo; de pignore per debitoris jusjurandum soluto; de
 impensis in ædes oppignoratas factis; de pignoris per satisfa-
 ctionem solutione; de errore in materia pignoris contractum
 non vitante; variasque Romani Juris leges, quæ ipsi obflare
 videntur, hinc inde conciliat. Ordo nos ducit ad Disserta-
 tionem quintam, quæ *Vindicias observationum de vera Caji*
ætate complectitur. Invenerat Autor jam A. 1727 his *Actis*
 nostris observationes lectu dignissimas, *de vera ætate Caji, & de*
scriptis ejus ad sua tempora revocantibus. Probarunt applausu
 suo nobile hoc de celebri JCo bene merendi studium doctissi-
 morum virorum complures; unicum tamen subnatum illis du-
 bium est, ætatem scilicet *Caji* ad *Antonini Caracallæ* ævum nimis
 videri productam, affirmantibus. Intelligis igitur causam, Lector,
 quæ ad scribendas hæc *Vindicias* commovit Autorem, scriptum
 tuum, olim propositum, strenue defendentem, quanquam alias
 ea conspicuus sit æquitate, ut, si veriora doceant alii, facile seu-

tentiam mutet. *Cajus* sub *Hadriano* natus, & *Caracalla* imperante, nondum octoginta annorum senex fuisse, videtur. Et, hujus Imperatoris Constitutiones ab eodem in *Libris ad provinciale Edictum* omnino laudari potuisse, contendit egregius *Vindex*, nec *Ulricum Huberum* suis obflare conjecturis, nec in *l. 42 D. de Donat. inter vir. & uxor. Antoninum Pium*, vel *Marcum*, sed *Antoninum Caracallam*, significari, luculenter ostendens. Dumque *l. 40, 41, 42, D. cod. Tit.* stabilendæ sententiæ suæ causa in medium profert, eas simul more suo illustrat, id est, ubique elegantis, quam in eo omnes admirantur, eruditionis specimina edit. Agmen claudit *sæta*, ejus Autor est *Jo. Hemeræus*, Senator olim Bituricensis, Dissertatio, *de vita Edmundi Merillii*. Dignus quondam *Gundlingio* videbatur. *Jctus* ille præstantissimus, ejus vitam describeret, seque operæ pretium facturum existimabat, si in eam, tanquam in speculum, quod ille ait, inspicere juberet veræ, non simulatæ, Jurisprudentiæ studiosos. Sed majorem ejus labor ad noscendos, quos *Merillius* edidit, libros, quam ad vitam & fata ejus cognoscenda, usum affert, quippe quæ, ob summam monumentorum inopiam, parum accurate a viro historiæ literariæ ceteroquin probe gnaro potuit enarrari. Cum igitur Amplissimus *Conradi ex Casparis Thomæ Thomasferii Historia Bituricensi*, A. 1689 edita, alium, eumque copiosiorẽ, *Merillianæ* vitæ scriptorem produxerit, eo sane plures agendæ sunt ipsi gratiæ, quo magis rei eruditorum publicæ interessẽ judicamus, ut cives, immortaliter de ea meriti, posteritati innotescant, vivique semper per ora virorum volitent. Augent vero & amplificant opusculi dignitatem exquisitæ, quas doctissimus Editor passim adjecit, animadversiones. Nos, bellariorum instar lauti, quod altero hoc *Parergorum Libro* adornatum nobis fuit, convivii, ex vita *Merillii* depromemus singularia nonnulla, & talia quidem, quæ non occurrerunt nobis, *Gundlingii* scriptum attente legentibus. Natum fuisse *Merillium* nobili genere ac splendido, & A. 1579 die Martii septimo lucem adspexisse, ex *§. I* discimus. Hunc non solum in Academia Tolosana, sed Cadurcensi quoque, studiorum causa, esse commemoratum, *§. II* docemur. Viceßimum
 pri-

primum ætatis annum cum vix attigisset, in Antecessorum Cadurcensium numerum relatum esse, ex §. III cognoscimus; qua occasione errorem quendam *Gundlingii* Cel. *Conradi* notavit. Proto-Principem, *Condeum*, *Ludovicum*, filium, Enguineum Ducem, commisisse *Merillio*, ut traderet ipsi Jurisprudentiæ elementa, ex §. VI observamus: & prædia quædam feudalia possedisse *Merillum*, ex §. VIII colligimus. Uxorem ejus §. XI indicat, quæ fuit *Isabella de Combarieu*, Præfecti in Senescallia Cadurcorum filia, quatuor ei liberos enixa, ex quibus duos nominavit Autor filios, *Edmundi* alterum, alterum *Johannis*, nomine insignitum. Denique in nota, §. X subjuncta, mortis, quam *Merillius* oppetit, violente mentio injicitur.

CHRISTIANI LUDOVICI SCHLICHTERI de Mensa Facierum, ejusque mysterio, Libellus singularis, cum Tabula ænea, & Indicibus necessariis. Accedunt Vindiciæ crucis, panibus facierum impressæ, & phrascos Paulinæ, καὶ ἡμέρας, Hebr. VII, 27.

Haltæ Magdeburgicæ, impensis Jo. Andr. Baueri, 1738. 4.

Plag. 10.

Præsentem Libellum Clarissimus Autor, memor promissi sui, ante annum facti, subjunxit priori, de Panibus Facierum edito, nec minore cum eruditionis sacræ pariter ac profanæ apparatu hoc argumentum, a nullo Antiquitatum sacrarum scriptore satis excussum, pertractavit. Eadem, ac in præcedenti, methodo usus, quinque Capitibus illud complectitur, in quorum primo de Mensæ sacræ aliarumque nominibus disserit, ubi vocis מלח etymologiam ostendit, eandemque pro cibis quoque ac pro ara usurpari notat, atque simul locum quendam ex *Jes. LXV, 11*, de mensâ in honorem *Gadæ* ab Israelitis extracta illustrat, & *Dan. II, 18*, מלח mensam significare, asserit, variasque aliorum opiniones recenset. Porro in sensum vocis τράπεζα, variam item μάγισ & μάζα, inquit, ac mensam facierum alicubi puram quoque appellari commonstrat. Capite secundo de materia Mensæ sacræ & aliarum agit, eaque lignum & aurum cum fuerit, copiose lignum סטש vel

Sittim, quale sit, & quod acaciam notet, ex Arabica lingua, & doctorum virorum consensu, ostendere studet, ac locum ex *Jes. XLI, 19*, explicat, simulque, ligna *Sittim* ubinam extiterint, disquirat. Dein laminas aureas, ceu mensæ sacræ tegumentum, & gentiliū diversas mensarum species, & mensam *Justiniani* splendidam, considerat. *Capite tertio* ad Mensæ sacræ aliarumque formam, & partes singulas, progreditur, ac de mensis Hebræorum quadratis, non circularibus, de mensura Mensæ sacræ, pedibus, eorumque materia ex auro, annulis quatuor aureis in pedum lateribus, per quos vectes, כרים dicti, immittebantur, ut ex uno loco in alium transferri posset, de cingulo סטרת dicto, pedes mensæ in medio connectente, limboque ךי appellato, cingulum illud ambiente, de sensu vocis σπειρον & κωμαριον, de mensæ superficie, erudite commentatur. *Capite quarto* Mensæ sacræ situm ac fata perpendit, eamque in Sancto Sanctorum, non tamen statim post velum ei oppansum, versus septentrionem collocandam esse, ex *Josephi* testimonio & aliis probat, & quorsum ea demum pervenerit, quodque in templo secundo adhuc cum reliquis vasis sacris superfuisset, contra Judæos ostendit. *Capite quinto* Mensæ sacræ mysterium prudenter indagat, media incedens via, ne malignis censoribus ansa cavillandi detur, ut ipse in Præfatione observat, ubi & studii Antiquitatum necessitatem atque utilitatem commendat, deque vulgari ejus neglectu non sine causa conqueritur. Itaque pro singulari sua ingenii præstantia opinatur, Mensam sacram ipsius Messæ fuisse typum, lignum *Sittim* Christi hominis, spinas ligni hujus peccatorum, sed aurum, mensæ obductum, Christi glorificati, item sapientiæ, sanctitatis, &c. non divinæ naturæ, emblemata esse, formam quadratam & numerum pedum quaternarium Fœderis Novi quatuor Evangelistas, de quo in priore libello fufius jam dixerat pag. 92, respexisse, pedes ipsos robur, dominium, ac potestatem Messæ denotasse, limbum aureum regiam ejus dignitatem, cingulum pedes ambiens conjunctionis officii duplicis, regii & sacerdotalis, symbolum fuisse, annulos pedibus infixos quatuor Evangelistarum quoque numerum, & binos vectes, duos tellium veritatis ordines, nempe Prophetas & Apostolos, præfigu-

figurasse, &c. quorum omnium varias analogias mira solertia indicavit. In controversia annexa, quam strictim persequitur, & in qua Viro cuidam doctissimo, multisque nominibus nobis venerando, respondet, opinionem suam utramque, de crucis signo panibus facierum impresso, & de sacerdote magno *מֹשֶׁה הַמִּצֵּר* sacrificante, phraseosque *Pauline Hebr. VII, 27*, sensu, rationibus nonnullis fulcire, ac contra objectiones modeste tueri, conatur. Opusculo quatuor Indices, locorum Scripturæ Sacræ illustratorum, vocum Hebraicarum, Græcarumque, ac rerum in eo notabiliorum, adjecti sunt.

NOVA LITERARIA.

Prodierunt Lucæ ex *Leonardi Venturini* prelis tria Volumina *Annalium Ecclesiasticorum*, a *Cesare* Cardinale *Baronio* quondam editorum, ex quibus intelligent cruditi, a nobili hoc typographo editionem susceptam, quæ Historiam Ecclesiasticam, a mendis expurgatam, integram, aptoque ordine dispositam, exhibeat. Ecclesiasticos quidem *Annales Baronius* elucubravit tanta cum laude, ut merito eorundem parens appelletur; aliqua tamen diligentiam ejusdem subterfugerunt, aliqua ætate, qua scribebat, monumentorum defectu, præne inexplorata jacuerunt. Qua de causa Operi perficiendo *P. Antonius Pagi* totum se conferens, Animadversiones in singulos annos scripsit; sed, dum *Baronium* castigare conatur, ipse interdum in errores incidit, nec raro suis monitis Cardinali doctissimo facere injuriam videtur. Ultimam vero nunc operi tam difficili manum admoverunt Eruditissimi Viri, Abbas *Dominicus Georgius*, Venetus, & *Joannes Dominicus Mansi*, Lucensis, e Congregatione *Matris Dei*, qui sudoribus improboque labori nec pepercerunt, nec parcunt, ut numeris omnibus absoluta prodeat editio, non utilis modo, sed cum literaræ, tum christianæ, Reipublicæ plane necessaria. Rev. Abbatis *Georgii* opera *Fasti Consulares* illustrantur & castigantur, ineditaque plurimum monumenta proferuntur, quæ ad castigatissimam lectionem monumentorum, quæ sunt in *Annalibus* edita, maxime conferunt. Animadversiones dat *P. Mansius*, quas & crebriores suppeditabit, cum ad Chronologiam inferioris xvi editio procedet.

Connectet cum his typographus continuationem *Odorici Reynaldi*, quæ item mendis expurgabitur. Sed præclarus ordo optimaque dispositio pretium Operis auget. *Pagii Critica* non ad calcem cujusque *Baroniani Voluminis*, quod incommodum magis, quam commodum, lectori foret, sed singulis annis, singulisque, ad quos refertur, paragraphis, diligenter subjicitur, ac minori caractere distinguitur. Sicuti *Pagii Critica Baronio*, ita *Pagio Animadversiones*, subjiciuntur. Autorum verba, quæ a *Baronio* afferuntur, diverso caractere distinguuntur. Quæ ab eodem in *Vallicellianæ* editionis voluminum sine adduntur, vel castigantur, in proprias sedes relata certis quibusdam signis includuntur. Quæ autem rejiciuntur, ne quid tanti viri intercidat, ad horum Voluminum calcem annotantur. Ex *Baluzio* excerpta sunt, quæ ad rem faciunt, plurimis tamen ejusdem variis lectionibus, quæ nihil ad Historiam Ecclesiasticam conferunt, præterniſſis, ne inutile negotium Lectori faceretur. Aliqua *Baronii* manuscripta, dummodo extant, & Patrum Congregationis Oratorii Opera prodeant, suis locis inferentur. Præter accuratissimos Indices ad singula *Volumina*, Index etiam generalis accedet. *Voluminibus* in lucem editis præmittetur suo tempore aliud, continens Apparatum ad *Annales Ecclesiasticos* tum *Baronii*, tum *Pagii*, *Dissertationem Hypaticam*, eorundem nuncupatorias ceterasque literas, quæ in *Annalibus* huc usque excusis vulgatæ sunt, sicut & *Baronii* vitam, a *Spondano* editam, *Epistolam* consularem Cardinalis *Norisi*, Præfationemque disertissimam de hac editione nuperrima. Ut omni ex parte autem satisfiat eruditis, in duplici chartæ genere Opus imprimitur. Qui huc usque sua nomina subscripserunt, pro singulis *Voluminibus* in charta majori Julios tantum octodecim, & pro singulis in charta minori Julios sedecim, anticipato solvunt; ab his vero, qui deinceps subscribent, pro singulis in charta majori Julios 24, pro singulis vero in charta minori Julios 18, exiget typographus. Unum insuper totius Operis exemplar largietur his, qui duodecim eruditos, sua nomina subscribentes, colligent. Singula *Volumina* singulis trimestribus prodibunt. In hoc suam typographus fidem obstringit. Nihil restat, quam ut rem tam nobilem meditantem opem ferant Historiæ Ec-

cle-

clesiasticæ studiosi, adjuventque conatus hoc præclaros, subscribendo editioni, quam publico doctorum hominum suffragio consilioque susceptam esse, omnes intelligimus.

Gottingæ Cel. *Gesnerus*, infigne cultioris Germaniæ ornamentum, & elegantiorum literarum strenuus vindex, novum medietatur, & a multis desideratum, opus, cui applaudere nemo non vir bonus, & amœnioribus studiis amicus, debet. Dabit enim novis & typis expressam, & curis expolitam, *Harduinianam Plinii* editionem, eamque hoc majori jure præferendam prioribus duabus, quo plura ei industriæ *Gesnerianæ* elegantissima specimina accedent. Cujus instituti rationes ut plenius cognoscat Lector, en! ipsas Cel. Editoris publicas ad Eruditos literas, illam Autoris sui suavitatem redolentes, hic legendas damus:

Jo. Matthias Gesnerus *Lecturis S. C. Plinii Secundi Historiæ naturalis Libri XXXVII*, Jo. Harduini *repetitis curis expoliti, thesaurus procul dubio & Bibliotheca dici merentur, qua egre admodum carent non ii modo, quorum res angusta domi non patitur, eam illos pecuniam impendere, qua apud nos Opus venditur, sed lautiores etiam homines, & Bibliothecarum domini. Sunt porro multa a viris doctis observata, quibus vel augeri, vel emendari, ista editio potest. Est denique hic Gottingæ auspiciis magni Regis nostri, cura præsertim Illustrissimi Munchhusii, ea constituta oportunitas molliendorum majoris momenti operum, ut, si usquam in Europa, hic profecto procudi aliquid possit, quod & chartarum nitore, & typorum elegantia, in summa pretii æquitate, commendare se oculis etiam elegantissimorum arbitratorum possit. Quæ cum ita sint, quod felix faustumque rei literariæ Deus esse jubeat, constitutum est, & deliberatum, typis reddere, & quatuor Voluminibus charta quadruplicata includere, laudatum Opus, hac fere ratione. 1) Recudetur, quam poterit fieri, emendatissime editio Parisiensis, A. 1723 fol. vulgata, nulla litera vel addita, vel detracta, nisi ubi typorum manifestus error intercesserit. 2) Adhibebitur charta pura ac nitida; typi erunt omnes novi, ac notis quidem exprimentis minutiores, textui autem, quem vocant, majores, justa & eleganti proportionem respondentem; omnes Belgicani elegantiam æmulantes. 3) Inferentur suis locis, sic tamen, ut cum Harduini notis non misceantur, a) quæ de Salmasianis, Gronovianisque, observatis nondum adhibita sunt ab Harduino, indicatu tamen digna videbuntur; b) quæ Professor Parisiensis, (Crevierium esse accepimus,) quæ
item*

item Durandus, ille in Epistolis, hic in Historia picturæ, argenti, atque auri, illustrationis causa aruleverunt; c) indicia locorum in scriptis Physicorum recentium, ubi illi vel explicant Plinium, vel emendant, cum brevissima sententia ipsorum recensione. Hac in re licet diligenter a nobis elaboretur; tamen præsertim implorandi sunt viri eruditi, qui amant Plinium, ut succurrere nobis, & cum primum ipsis commodum est, submittere sua in hoc genere observata, velint. Quæ in Philosophicis Anglorum Transactionibus, quæ in Parisiensis Academia Commentariis, annotata sunt, ea ne subterfugiant nos, curabitur. d) Sed nec critica subsidia desunt, quibus hinc inde meliorem futurum speramus Plinium. Ne de quacumque σοφιστικῶν dicamus, quo verecunde, ut par est, hic maxime usemur; spes certa nos tenet Codicis MSri, qui a Virro doct. ssimo in hac vicinia possiderur, conferendi, Pliniique inde expoliendi. Deinde & penes nos est, beneficio Z. C. Uffenbachii, rã παραγράφη, exemplum editionis Elzevirianæ, 1535, 12, in cujus marginibus manu Petri Francii pssim adscriptæ sunt lectiões optimæ. 4) Ac, ne quis metuat, ne Opus, quod non mediocrem sane sumtum postulat, inconsiderate forte susceptum, spem hominum propediem destituat, illud fide boni viri confirmo, ita instituta comparataque esse omnia, ut, quantum est in rebus humanis certi, tantum de hoc Opere expectari possit. 5) Non perimur, qui pecuniam conficiamus; ne qui nomina deus quidem; sed illud promittitur bibliopolis, futurum, ut, qui in tempore transigere voluerint, iis de pretio remittatur pro portione. Totum enim hoc eo comparatum est, non ut vel ego, vel quicumque hominum professionis meæ, in partem quamcumque lucri (de honorario modico, sed certo & definito, hic non agitur,) veniat; sed ut Plinii studiosis, nostro quacumque ingenio, ministerioque bibliopolarum honestissimorum, consulatur, quorum unice ut periculum, ita lucrum esse, par est. 6) Qui metunt forte, ut ego par esse labori queam, aliis in rebus, præsertim in Thesauro L. L. congerendo & emendando, occupatus, illi sciant, adiutorem mihi esse, in hoc quoque labore, Virum, ut ingenii & doctrinæ laude dignissimum, ita ferrea plane diligentia, sobrietatis, & hinc bonæ valetudinis, radicibus nixa, Georgium Matthiæ, Med. Cand., qui porro, ubi semel aliquid suscepit, fidei & religionis se vinculis adstrictum censet sanctissimis. Hoc adjuvante, utramque nos molem, modo porro faveat vobis Deus, suo tempore emoliturus, læta spe præcipio. Ceterum significare ista publice visum est, tum ut consilia sua & operas, de quibus ante dictum est, conferant, quos rogamus humanissime, homines eruditi, tum ut bibliopole, in tempore admoniti, possint sibi prospicere, & in lucri partem, qua dictum est ratione, venire. Bona quidem fide agi omnia, & malam omnem fraudem ab hoc consilio abesse, si quis me bonum virum putat, in quo diligenter equidem elaboravi, credere illum, & securum esse jubeo. Göttingæ, Cal. Octobr. 1738. cc xxxviii.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXXIX.

Pars II.

VERONA ILLUSTRATA. PARTE PRIMA, &c.

h. e.

VERONA ILLUSTRATA. PARS PRIMA, continens historiam illius civitatis, simulque antiquarum Venetiarum, ab origine usque ad Caroli M. in Italiam adventum. Pars altera, complectens historiam literariam ac notitiam de Scriptoribus Veronensibus. Pars tertia, continens notitiam rerum in ea urbe perquam memorabilium. Pars quarta & ultima, exhibens auctam editionem secundam libri de Amphitheatris, ac speciatim de Veronensi.

Veronæ, typis Jacobi Vallarsij, ac Petri Antonii Berni,
1731 & 1732, fol. maj.

Alph. 6 plag. 6½.

Illustrissimi Marchionis *Scipionis Maffei*, fama super ætheræ noti, Opus in compendium redigere tentamus, in quo elaborando & perpoliando omnes ingenii vires Autor inclytissimus contendit, ut Scriptoris diligentissimi laudem ferret, & utilia cum dulcibus conjungeret. Opus, *Partes* in quatuor distributum, splendide & curate exiit, & velut quædam Phidiæ statua oculos mentesque omnium in sese convertit. Serenissimo Duci ac excellen-

cellentissimis Senatoribus Venetorum reipublicæ, ex Romana descendens, Volumen hoc satis grande fuit dicatum & inscriptum. *Pars prima Libris* constat undecim, & accessionibus nonnullis. Originem Veronæ Autor a Thuscis, Thuscis a Lydis, repetit. Nominatim *Plinius Hist. Nat. III, 19*, Veronam ab Euganeis & Rhetis primo cultam esse, refert. De Venetorum, seu Venetorum, natalibus & origine intexit Autor conjecturas satis probabiles. *Livius Lib. V* refert, Hetruscis omnia ad Padum lita occupasse, excepto Venetorum angulo, qui, teste *Polybio*, fuerunt Ἐθνος παῖνυ παλασιόν, gens antiquissima.

- P. I Mantuæ origines ipse a Thuscis Venetisque, cum *Servio*, deducit. Quarta Romæ factio, circo propria, vocabatur Veneta, colore, qui mare refert, insignis. Ex habitu & ornamentis aurigarum & equorum, quibus color ille familiaris fuit, ortum est nomen coloris. *Fanucius Campanus*, Euganeorum metropolin fuisse Veronam, sed citra rationem sufficientem, credit. Alii eam reputant pro Gallorum colonia. Sed falso. Nul- lum enim Gallis favet vestigium, si Veronensium linguam res- pexeris. Legitur vulgo in *Catulli Carmine LXVIII* hoc Distichon:

*Flavus quam molli percurrit flumine Mello,
Brixia, Verona mater amata mea.*

- 16 seq. Ostendit Ill. Autor in libello *dell' antica condizion di Verona*, versum hunc esse a librario intrusum ac supposititium. At, quia ea sententia doctis nonnullis visa fuerat durior, jam in ea copiosius exponenda ac comprobanda omnes contendit nervos. Addit, illud in tribus *Catullis* Vaticanis non legi, quorum unus exstiterit olim *Fulvii Ursini*; fluvium vicinum dici ab antiquis Mellam, non Mellonein, qui ab occasu Brixiam præfluat; *Cellarium* frustra vocem *percurrit* mutasse in vocem *præcurrit*. Gartiam fluviolum per urbem fluere Brixiam, non Mellam; contextui orationis id Distichon esse grave & inimicum. Refert *Livius Lib. V Cap. 35*, Gallorum manum, *Elitovio* duce, transisse Alpes, &, *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, consedisse*. Monet Noster, legendum esse: *Brixia & Cremona*. Ipse quoque *Plinius*, qui *Librum* suum *tertium* ex *Livio* collegit, legit: *Brixia & Cremona*. Imo ipse *Livius* *Cenoma-*

nis Gallis *Lib. XXXII* non nisi *vicos* tribuit, *Brixiamque*, qua caput gentis fuerit. Hac occasione emendat Autor locum *Strabonis*, in cujus *Lib. V* legitur *Ordia*, *Epiterpo*, *Ucetia*, & *Isombri*, ac *Sumbrii*, loco vocum *Concordia*, *Opitergio*, nunc *Ciderzo*, *Vicetia*, nunc *Vicenza*, & *Insubri*. In *Novella XI Justiniani* legendum esse monet *Sirmium*, loco *Firmi*. In *Aurelio Victore Schotti* legitur, *Othonem* victum esse *Veronensi praelio*, ubi legendum sit: *Cremonensi praelio*. Ita in *Lib. V Zofimi* legendum est *Verona* loco *Cremona*. Veneti Gallis Senonibus, Roma vel reversis, vel repulsis, sese opposuerunt, 400 annis ab urbe condita, *Polybio* teste. Unde reipublicæ elucet fortitudo antiquissima. *Aquilejæ* nomen adhæsit a fluvio *Aquilo*, quem alii *Natisonem* vocarunt. Non vacat delibare singula, ad historiam Veronæ vicinique tractus ab Illustrissimo Comite solido deducta & exposita nexu. Ostendit idem curate, errasse *Josephum Scaligerum*, qui crediderat, urbes a *foris* cognominatas intersuisse publicis conventibus judicialibus. Nam nonnulla loca a *foris* dicta fuere vici & castella. *Forum Gallorum* erat vicus, testibus *Cicerone Lib. X Ep. ad Famil. 30*, & *Appiano de Bell. civ. Lib. III. Forum Julii* non a iudicio, sed eo, sic dictum fuit, quod *Julius Cæsar forum negotiationis ibi statuerat*, teste *Paulo Diacono Lib. II Cap. 14*. Quæ in scriptoribus Romanis leguntur passim de Gallis Transpadanis, ea hic copiose solideque edisseruntur. Cives ejusdem coloniarum vel urbis a *Cicerone* aliisque vocantur *municipes*, ac coloniarum passim vocantur *municipia*. Verona tempore *Triumvirorum* postremorum fuit haud secus, ac alia loca vicina, *Antonii* partes secuta, coloniis distributa. Eam ob causam ipsa vocatur *misera* a *Virgilio Ecl. I & IX*. Verona dividebatur olim in *decuriones* ac *plebem*. *Lepies*, apud *Gruterum* ac *Reinesium* obvii, emendandi sunt in *Lebaetes*. *Quinquennalis* magistratus fulgebat honore *fascium*. *Duumviri* iuri dicundo erant fere in universis Galliarum transpadanarum civitatibus. Alicubi floruerunt etiam *Quartumviri ad iudicandum*. In coloniis præterea muneribus aliis publicis locus quoque fuit datus. Erant in eis *Quæstores ararii*, *Ædiles*, *Duumviri cum potestate fascium*. In civitatibus liberis magistratus habebat jus

Pag. 27.

33.

75.

76.

86.

89.

91.

- Pag. 94. supplicii; in municipiis vero jus castigationis minoris, ut patet ex *D. Lib. II Tit. I leg. 12, Act. XVI, 19, 22, 25, Tacito Hist. Lib. IV.* Hoc ipsum ab Illustrissimo Autore solidis argumentis, haud secus ac cetera, edisseritur. Quid fuerint *sacra Romanensia*, exponit, quæ ignota exstiterant doctissimo *Fabretto*. De vocibus geographicis, *caput & civitas*, plerumque non sat cognitæ, egregie commentatur, earumque significatu in lucem producto, loca detegit, in quibus sitæ fuerunt *civitates* haud unæ, in monumentis veterum commemoratæ. Nec omittit dicere de situ multorum oppidorum, quorum in Inscriptione arcus Sulensis fit mentio.
115. Et, cum magna doctorum pars communem alant opinionem, imperante *Augusto* Italiam in provincias fuisse divisam, ipse ostendit, divisionem regionum & divisionem in provincias toto cælo differre. Lapidem, quibus Romani milliaria sua designabant, non notarunt genus milliarium, quod nunc in Italia increbuit ac receptum est. Milliare enim Romanum antiquum erat minus parte quinta, si cum Italico milliari in comparationem adducatur. Id argumentis solidioribus idem ostendit. Perigraphem numi seu numismatis, quod *Maximianum Cæsarem* refert, ac muros turresque cum quatuor figuris immolantibus repræsentat, huc usque incognitam: VERONANPRITE COND ita exponit: VERONA NOVA PORTA RITE CONDITA. Simul ac ipse de occupata per *Constantinum* Verona exponit, de *Indictionis* indole, una primariarum Epocharum, adjicit haud tralatitia, ratus, scriptores sese aliosque fefellisse, qui crediderant, Indictiones, obsidionem Veronæ antecedentes, quibus pensionum exactiones publicæ indicebantur, a *Maxentio* esse constitutas. Contra ea ipse, eas a *Diocletiano* protectas esse, demonstrat, terrisque duntaxat, quæ Langobardiam nunc conficiunt, impositas, non argento, sed alimentis venalibus mercibusque, exsolvendas. Plerique putant, formam imperii a *Constantino Maximo* instituti male confundi cum ea, quæ eam præcesserat. Ut id ipsum quidem comprobaret, ad *Inscriptionem* provocarat. Noster viginti Inscriptiones Veronenses, peræque spurias, in medium producit, mirans, cur nemo huc usque tentaverit *Artem criticam lapidarem*, in Historia antiqua

antiqua tantopere usui futuram. Varium significatum vocis Italiae evolvit, articulumque temporis desinit, quo Langobardix vocabulum in Italia audiri coeptum. Provincias Romanis singulis singulas fuisse urbes primarias, in quibus jus fuerit dictum, solide negat, ostendens potius, Praesidem provinciae avo Romanorum jus per varia provinciae loca dicere debuisse, nec ei licuisse in unico perpetuum domicilium servare. Distinguit inter provinciam geographicam & Romanam. Haec enim complures provincias geographicas, adeoque plures *metropoles*, complexa fuit. Exitium Romani imperii deducendum credit ex *Caracalla* famosa lege, quae promiscue cum omnibus hominibus, Romano imperio subjectis, jus civitatis Romanae communicavit. Ipse, formam regnandi, Romanis olim probatam, in Italia adhuc vigere, putat, idque probat scripto quodam, ex avo *Theoderici*, Regis Gothorum, superstite, quod in papiro Aegyptia fuit consignatum. Ut ostendat originem libertatis Venetiarum, ita comprobatum hanc opinionem, quae tradit, imperium Romanum nunquam exstitisse monarchicum, sed potius Imperatorem fuisse reipublicae magistratum. Venetos, extincto *Augustulo*, continuasse libertatem, qua jam olim fuerint gavisi, nec Græcos, nec Gothos, nec alios, Praefectum vel Praesidem Venetias misisse. Græcos urbibus singulis, Gothorum regno deleta, praefecisse Duces, eumque morem Langobardis placuisse postea. Singulare illud videbitur nonnullis, *secula*, id quod Autor contendit ostendere, a Romanis accepisse denominationem potius, quam a Germanis. *Infundationem* dictam putat ex voce Latina *infundicare*, quam deprehendit in Acto anni 591, in papiro Aegyptia inscripto. In regno Langobardico, sic idem sentit, singulis orbibus Duces singulos Rex per nexum feudalem praeposuit; quorum potentissimi Capuam, Spoletum, ac Tridentum, tenebant, singuli nutu Regis arma capessiverunt. Tum certamina singularia, quae vulgo *duella* vocantur, enata, quibus fortitudo quidem promotae, sed honoris notio genuina admodum fuit per Italiam corrupta. Contra hanc sigillatim depugnandi rabiem olim Ill. Autor scripsit librum *della Scienza cavalleresca*, quo lecto, furor ille monomachicus coepit paululum

Pag. 169.

182.

197.

226.

244.

258.

269.

270.

275.

residere. Gothos vel Langobardos esse architecturæ irregularis, quam appellamus *Gothicam*, inventores, negat, ratus, hosce extruxisse domos e ligno, Italos vero, novitatis studio ductos, artem depravasse. Linguam Italicam non ex commixtione Germanicæ linguæ, sed ex abiectione consonantium finalium, vocibus Latinis propriarum, ortam esse, existimat. Immutatio hæc increbuit in Italia, antequam barbaræ gentes Italiam inundarunt. Eodem fato pressa jacet lingua Græca antiqua. Modos scribendi vulgo numerant quinque, Latinæ scripturæ accominodatos, videlicet *Romanam*, *Gothicam*, *Langobardicam*, *Saxonicam*, & *Franco-Gallicam*. Autor, hæc scribendarum literarum genera esse pariter Romana, luculente it comprobatum. Chartæ Langobardicis literis scriptæ sunt antiquiores ipso Langobardorum in Italiam adventu. Idem de Gothicis est affirmandum. Ne Historia ecclesiastica Italix fictionibus opprimatur, suadet Autor, ut catalogis antiquissimis, e diptychorum serie desumptis, suum pretium statuatur. In fine *Partis primæ Inscriptiones* rariores, ex parte ineditæ, & *Acta*, e Seculo V residua, in lucem proferuntur.

Pars secunda, Libris quinque comprehensa, historiam Veronæ literariam recludit, seu, ut accuratius loquamur, *Bibliothecam Scriptorum Veronensium*, chronologice adornatam, exhibet. Numerus Scriptorum ad 700 assurgit. A. 1465 in numero 29 Academiarum Veronenlem septimo loco numeratam esse, ex colloquio Pragensi Anti-Hussitico, tunc habito, significat. Præcedebant eam Romana, Bononiensis, Parisiensis, Oxoniensis, Tolosana, & Salamanticensis. Qui sese *Veronenses* dixerunt, haud universi eam ob causam nati fuerunt Veronæ, sed veritatis studiosos sese indicare voluere. Hæc Autor in Præfatione ad *Partem alteram. Virgilius* vocatur *Andinus vates*, Andibus quippe natus. Credidere multi, Pietolam ab Andibus haud differre. Sed *Maro* sese ibi natum significat, qua se *subducere colles incipiunt*, id est, a latere territorii Veronensis. Autor pagum *Bande Virgilio* patriam assignat, credens, literam *B* Æolismum voci *Bandi* adhærere. *Catulli*,
 26. *Cornelii Nepotis, Emilii Macri, Pomponii Secundi, Cassii Severi,*

vi, Plinii senioris, S. Zenonis, cujus scripta sese Veronæ editurum promittit, vitas & scripta copiose enumerat. *Plinium* alii Comensem, alii Romæ ortum, tradiderunt. *Cassum Severum* Veronensem Autor credit fuisse Historicum, cujus *Plinius junior, Tertullianus, Minucius Felix, & Lactantius*, meminerint. *Petrus Bahus de Casso* congescit varia, sed quibus lux & discrimen deest. *Pacificum* Veronensem Seculo VIII exeunte horologia, rotis ponderibusque obnitentibus instructa, invenisse, ac Jureconsultum *Ardizonium* capita Constitutionum imperialium, alibi haud obviarum, nonnulla conservasse, commemorat. Pag. 44.
 Famosum Poetam *Dantem* Veronæ fortunarum suarum domicilium fixisse, ac de eloquentia vulgari, titulo *Comædiæ* usum, scripsisse, significat. Ea enim ætate opera stilo sublimi scripta *Tragædia*, mediocri concinnata *Comædiæ*, ac stilo depresso simplicique composita *Elegiæ*, appellabantur. Ipse promittit editionem Operum *Guilielmi Pastrengi*, ætati *Petrarchæ* superioris, qui in libro quodam primam promissidem attulit *Bibliotheca universalis*, seu *Dictionarii historici*. De *Guarino*, A. 1370 nato, & ad A. 1460 vitam prorogante, literarum Græcarum per Occidentem instauratore, *Emanuelis Chrysoloræ* discipulo, copiose differit. Ex posteris ejus produit Autor *Pastoris fidi. Domitius Calderinus*, anno ætatis 24 jam Academiæ Romanæ Professor, anno 32 defunctus, cepit interpretari Autores veteres, conjuncto eruditionis adminiculo cum præfidiis Grammaticorum. Vocantur vulgo literaturæ Triumviri. Duo reliqui erant *Laurentius Valla & Angelus Politianus*. *Calderini* opera permulta in abdito jacent, ac notitiam publicam fugiunt. Ipse correxit & illustravit primus *Ptolemai Cosmographiam*, collatis inter sese MStis Græcis. Commentarios scripsit in *Suetonium*, in diversa opera *Cicronis*, in *Pausaniam*, aliosque Scriptores. Frater *Jucundus* ineunte 58.
 Seculo XVI claruit, Criticus gravis, antiquitatum peritissimus, magnusque architectus, qui primus ad *Vitruvium* intelligendum industriam convertit. Celeberrimi eodem Seculo exstiterunt *Maffei*, qui primi Musea naturalium rariorumque rerum ceperunt adornare. *Joannes Baptista de la Torre* callem novum 67 seq.
 114 seq.
 135.

- vum exponendi motus planetarum detexit. *Scaligerorum* gens in *Josepbo Scaligero* intercidit, de cujus patre, ejusque in Guiennam secessu, Ill. Autor copiose commentatur. *Ludovici Nogarole*, aliorumque complurium ejus ætatis doctorum Virorum, qui Veronæ floruerunt, opera MSta ipse celebrat, & ex parte designat. *Hieronymus Fracastorius*, cujus *Vitam Menckenius*, Collega noster, separatim edidit, ab eo laudibus evehitur, eo quod Philosophus, Mathematicus, Medicus, & Poeta exstitit inusitatae diligentiae summique judicii, quod Philosophiam corpuscularem amavit, usus est telescopio, & carmina pepigit secunda Minerva. *Panvinius*, licet anno ætatis 38 mortuus, volumina conscripsit multa, quorum catalogus hic texitur. Antiquitatum Romanarum, Historiæ ecclesiasticæ, & Chronologiæ consularis, complexum primus adumbravit. Inscriptiones quantum ad Historiam conferrent, noverat probe. Primus in *Animum Viterbiensem* calamus strinxit. *Caracallam* omnibus sibi subjectis gentibus impertisse civitatis Romanæ jura, ante *Salmasium*, *Valesium*, atque *Spanhemium*, jam ostendit. Amatores Musices A. 1543 primi novam Veronæ Academiam aperuerunt, assumpto cognomine *Philharmnicorum*, pauloque post consilia inierunt, studia cujuscunque generis philologica & philologica amplificandi. Ex hoc Collegio *Ræmundus* novam stellam in Cassiopea primus ostendit A. 1572. *Ludovicum Liliam*, famosum Calendarii emendationis *Gregorianæ* autorem, Veronensem fuisse, nonnulli perhibent, quem Ill. Autor Calabria vindicat.
- P. III. Hinc *Partem tertiam* recludit, qua, quicquid in urbe & territorio Veronæ memoria dignissimum existit, cum Lectore communicatur. Præmissa apparet urbis ac munimentorum ejus accurata delineatio, describitur dominandi ratio, regiminisque forma, vires, indoles, reditus, commercia, & jurisdictio terræ, quam Veronensem vocant. Antiquitates Romanæ, quibus Verona conspicua existit, tractantur. Quarum principatum obtinet Amphitheatrum illud famosissimum, cujus descriptionem *Pars quarta* complectitur, libros duos illos denuo sistens, quos Autor jam A. 1728 Veronæ edidit, & nos ample satis in compendio

pendio recensuimus *A. 1729 pag. 298 seq.* in hisce *Actis*. In *Parte tertia* autem disserit Autor præterea de theatri reliquiis, de capitolio, de pontibus, ac de aliis, quibus Romani Romam ornarunt, ædificiis, de loco, in quo situm fuit Regis *Theoderici* palatium, de domicilio & sepulcro *Alboini* Regis, ac de parte mœnium, ævo Imperatoris *Gallieni* constructorum. In hac murorum parte restat porta bivalvis, qualem veteres *emeritam* vocabant, & quam nonnulli pro arcu habuerunt. Regulas ipse adjungit aliquot, quibus portæ ab arcibus poterunt distingui. Persequitur deinde observationes suas, ad Architecturam referendas. De ordine *columnarum composito* imprimis disserit, qualis in Arcu *Titi* ac reliquiis Veronæ superest, sed addit, capitula columnarum inferiorum esse ordinis compositi, superiorum vero ex ordine Corinthio. Exponit porro de arcu celebratissimo, quem *Vitruvius Cordon* architectatus fuit Veronæ, constantem ordine composito & proportione Corinthia. De arcibus ita disserit, ut tres errores vulgo susceptos profliget, negans, omnes arcus existisse triumphali causa, eos Imperatorum honoribus fuisse consecratos ac erectos, ac exstructos esse ad victoriarum reportatarum celebritatem. Descendit deinde ad antiquitates Christianas enucleandas, quas Verona præbet spectandas, nominatim sepulera, reliquias templi cathedralis, & baptisterium octo facierum, decimoque Seculo antiquius. Tractat tandem expositionem de ædificiis, quibus jam floret effulgetque Verona, de foro lapidibus perpulcre munito, de theatro, quod *Franciscus Bibbiena* exstruxit, de orto amœnissimo, de intris ac propugnaculis, de arte muniendi, eisque, qui de ea inde a 200 annis ac ultra scripserunt, de primo inventore propugnaculorum triangularium, *San Michaele*, ac primo hujus naturæ propugnaculo Veronensi, de picturis celebrioribus, de Museis & rariorum rerum receptaculis, de Manuscriptis, de marmoribus antiquis, de singularibus territorii Veronensis, ac erroribus *Maximiliani Missoni*, quibus iter Italicum contaminaverit. Ut autem felix est Verona, quæ tantum præconem, tamque doctum & illustrem Scriptorem, hæc fuit; ita Italis omnique Europæ gratulamur de tali topogra-

Pag. 33.

42.

46.

73.

107.

119.

pographiz documento, quod seram posteritatem ad admirationem, reliquosque patriz suz amatores ad imitationem, concitabit.

GUILLIELMI VANDER MUELEN, Domini d'Oudbrouchebuisen, supremæ Trajectinæ Curie Senatoris, *Dissertationes Philologicae de Die mundi, & rerum omnium natali, complectentes historiam creationis juxta seriem & ordinem à Moyse descriptum Cap. I & II Genes. Accedit Defensio Dissertationis de Origine Juris Naturalis, opposita SIMONIS HENRICI MUSÆI, D. & in Academ. Kilon. Jur. Nat. & Gent. Prof. Vindiciis Juris naturalis paradisiaci, contra prædictam Dissertationem editis. Editio secunda, aucta cum Dissertatione tertia ad Cap. III Genes.*

Partes II.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besseling, 1738. 4.
Pars I Alph. 3 plag. 11, Pars II Alph. 3 plag. 7.

Opus creationis hominem merito ad prudentem *vόησιν* excitat. Ex illo quippe non solum sempiterna Dei potentia ac divinitatis vis, verum etiam virtutes ac perfectiones divinæ, luculenter apparent. Ab illo supremum Numen initium exequendarum molitionum suarum fecit, quas tum circa totum hoc universum, tum singulas illius partes, tum speciatim hominem, ejusdemque diversum statum, ab æterno, liberrima tamen voluntatis determinatione, constituit; in illo prima semina historiz omnis ac originis rerum qualiumcumque sunt querenda. Quo de opere, effectu ejus, successu, ordine, fine, eo certius judicium proferre licet, quo firmiter persuasum nobis est, ejus historiam a Scriptore divinitus ducto, adeoque falli nescio, verbis planis atque dilucidis perscriptam esse; cum profani Philosophi circa rerum omnium ortum misere cœcutiverint, mundum vel *æternum*, vel ex *materia* Deo *coæterna* formatum, vel

vel ex divina natura fatali quadam necessitate promanantem, flatuentes, vel denique ad cœcum aliquem naturæ usum, fortuito impetu quæque compingentem, temeraria persuasione ducti, delabentes. Quæ causa est, cur tum prisca, tum recentiores, Ecclesiæ doctores historiam creationis, a *Mose* consignatam, Commentationibus suis illustrare sint aggressi, quorum alii, solum historiam legentes, singula verba ac sententias excusserunt, ordinem operum divinorum enarrarunt, ac ab *ἁποστόλων* *Φλυαρίων* vindicarunt, alii arcaniorem significationem tum generatim totius operis, tum speciatim singularum illius partium, subiunxerunt. Prioris generis Commentatoribus accensendus est Amplissimus Autor, aliis jamdum scriptis, potissimum vero *Annotationibus in Hug. Grotium de J. B. & P.*, eruditus cognitus, qui, cum illustri munere apud Trajectinos suos fungatur, a persona tamen sua alienum haud duxit, horas subsœvas Scripturæ sacræ scrutinio destinare: cujus sui laboris documentum aliquod, idque satis eximium, cum erudito orbe communicat. Appellat *Dissertationes* has *philologicas*, cum tamen maxima ex parte sint argumenti theologici, vel moralis, non alia sine dubio de causa, quam quod ex notitia linguæ Hebrææ ac affinium, Historia prisca, Scriptoribus antiquis, ac omnis literaturæ apparatus, ea offert, quæ ad illustrandum *Mosē* aliquid facere judicavit. Nec opera ejus versatur circa solum creationis opus, verum etiam hominis statum, qualis ille in concreta perfectione conspicuus, per peccatum labefactus ac prostratus, tandemque per gratiam divinam restitutus fuit. Prius agit *Dissert. I & II*, posterius *III*. Silitur igitur in hisce Dissertationibus luculentus Commentarius *trium* priorum *Capitum Genesis*, in quibus non facile aliquid, quod notatu dignum, præmittitur. Ut autem potiora momenta, in quibus vel argumentum aliquod dedita opera explanatur, vel ab aliis interpretibus disceditur, brevibus enotemus, postulare & instituti nostri ratio, & argumenti dignitas, videtur.

Posteaquam, mundum non ab æterno existisse, sed in principio, a quo omne tempus fluere cœpit, conditum esse, docuerat, ac sententiam *Simplicii*, *Aræmæ*, aliorumque Peripatetico-

- ticorum, Deum mundum ab æterno necessario creare debuisse, asseverantium, refutaverat, ipsamque materiam, ex qua omnia facta sunt, Deo ortum suum debere, solidis argumentis evicerat;
- Pag. 1-15. creationem potius per *productionem rei per imperium*, quam *productionem ex nihilo*, definiendam esse judicat, causatus, etiam res, quæ ex materia jamdum facta emerferunt, creatas fuisse,
- 15 seq. ac verbo oris Dei omnia produisse, sacras literas testari. Quam creandi potentiam soli Deo vindicat, nec cum ulla re creata communicari posse, contendit. Per *spiritum aquis incubantem* non *angelum*, nec *ventum*, nec *animam mundi*, quam prisce Philosophi, Stoici maxime, sunt commentati, sed *Spiritum Dei*, intelligendum esse ostendit, locutionemque hanc, ab avibus petitam, illam vim Spiritus Sancti, qua res omnes corporeas suo ordine, suæque pulchritudine, ex materia informi eduxerit,
- 54-58. indicare. *Lucem primigeniam* fuisse *collectionem materie lucidæ*, vicissitudines diei ac noctis tribus primis diebus efficientis, quæ postea magis exornata, solem atque sidera constituerit.
- 59-63. *Aquas supracelestes* non esse *ubi nubes*, aquarum terrestrium collectionem in cavitates factam fuisse, terra forte per *tonitrua*, vel *motu vehementiori*, fissa diruptaque: ex qua aquarum collectione, quæ oceanum efficiat, omnia maria, fontes, atque fluvii, ortum suum ducant. *Atheos* pejores esse paganis, quibuscum nulla amicitia, nulla pax, nulla societas, conciliari queat. Tertio die terram omnis generis arboribus instructam fuisse; ex pororum diversitate derivandam esse fructuum diversitatem: quæ pororum diversitas faciat, ut succus nutritius aliam itemque aliam formam accipiat. Ad opus tertii diei refert quoque *metallorum*, *marmorum*, atque *fossilium*, productionem, illorum ideo *Mosën* nullam facere mentionem putans, quoniam tantum in terræ *aspectabilis* descriptione fuerit occupatus. Occasione demonstrationis, solem a Deo productum fuisse, multa differit de cultu solis antiquissimo, ejusdemque variis apud diversas gentes appellationibus; per *Valentinianorum Abraxam*, cujus vocis singulæ literæ numerum 365 efficiant, quantum pariter nomen *Mitbras* constituat, solem intelligendum affirmat; figuram simul *Abraxæ* exhibet, solemque *æternitatis* symbolum habitum fuisse,

fuisse, ex numo *Fl. Vespasiani* probat. Contra *annihilationem* Pag. 92-103.
mundi copiose disputat, eamque nec secundum rationis dicta-
men, nec Scripturæ oracula, fieri posse docet, mutationem ve-
ro aliquam, quod ad *qualitates* atque *formam*, & quidem per 110-121.
ignem, olim passurum esse, non diffitetur. Numerum stella-
rum, ex luce primigenia & materia cœlesti factarum, soli Deo
cognitum, iniri non posse, & licet alii 1022, alii 7000, nume-
rent, illorum tamen laborem vanum esse, judicat, cum, si qui-
dem notabiliores observari possunt, semper tamen novæ in con-
spectum prodeant, quin imo in *via lactea* innumera illarum 129-132.
series contineatur. Pisces ex aqua, aves e terra productas
esse, ductu *Cel. Pfeifferi*, ex *Gen. I, 20*, probat, ubi per *ainach* 185-186.
illud, & *volucris volat*, a superiore segmento distinguatur.
Animalcula, quæ ex putredine gignuntur, cujus generis esse
ait *pulices, mures*, alia, non *formaliter*, sed *potencialiter*, sexto
die, & quasi in *feminali ratione*, producta fuisse, docet. *Ada-* 195.
num creatum fuisse ætate fere *sexagenarium*, quoniam Patriar-
chæ antediluvianæ ab illa ætate procreandis liberis operam dare 211.
cœperint. Animas omnes in primo rerum ortu creatas fuisse
negat, sed *immediate* a Deo produci, eas immortales esse, nec tres
partes in homine constitui debere, contendit. Sedem animæ cum 221-253.
Cartesio in *glandula pineali* quærendam esse opinatur. *Adamum* 274 seq.
non factum esse *ἀνθρώπων*, nec ex integro *latere* formatum,
sed *costa*, carne vestita, in qua *semen* quasi *prolificum* fuerit.
Quare autem illius formatio ex *costa*, non *capite*, vel *pede*, fuerit
facta, illius rationem investigat. De loco & tempore creatio-
nis *Adami & Hevæ* hoc sentit, *Adamum* extra paradisum, *He-* 304-307.
vam intra illum, formatum fuisse: quoniam autem ad hujus for-
mationem, introductionem in hortum, adductionem animan-
tium ad *Adamum*, nominum impositionem, haud exiguum tem-
pus fuerit requisitum, non *sexto* die, sed illo *elapso*, conditam
esse *Hevam*, arbitratur. Ubi de conjugio disputat, societatem-
que conjugum archissimam esse adstruit, contra nonnullos ne- 309 seq.
gat, tempore extremæ famis, vel alterius necessitatis, patri
potius atque matri, quasi autoribus, quam conjugii, subveni-
endum esse. Conjunctionem viri & femine per conjugium 312-315.

- excludere omnem vagum concubitum & promiscuam venerem, *polygamiam* interdictam esse non tam *Jure divino naturali*, quam *positivo*, existimat. Dominium in creaturas inferre simul carniuum esum, probat tum ex ratione dominii, tum ex *Gen. I, 30*, ubi ה praemissum וְהָיָה idem significet, quod ו , inclusivonem denotans, uti *Gen. IX, 3*, tum ex sacrificiis in recenti immundo paratis, tum denique, quia sic sub peccato, quam in statu integritatis, ampliori jure fruii fuissent. Ad imaginem Dei conditum esse hominem, agnovisse etiam paganos, illamque non consistere in *corpore*, quod *antropomorphite* olim fingebant, nec in ipsa *essentia divina communicatione*. Dispersit illam in duas partes, *naturalem ac moralem*. Ad *naturalem* refert naturalia attributa animæ, spiritualitatem, facultatem intelligendi atque volendi, ad *moralem*, rectitudinem ac sanctitatem voluntatis. Indicium illius animadversum fuisse ait, ubi animalibus imposuerit nomina, ad quod non *philosophica*, sed *historica*, cognitio requisita fuerit. Consequens imaginis divinæ constituit in immortalitate, non animæ solius, sed totius hominis; hinc, mortem demum a peccato arcessendam esse, contra *Socinum* monstrat. In *Cap. II Gen. ἀνακεφαλαιώσων* & uberiorem explicationem eorum, quæ in *Cap. I* describuntur, contineri dicit. Vocem אֲשֶׁר *Gen. II, 1*, non vertit per *ornatum*, quo sensu in V. T. non veniat, sed per *exercitum*, docens, exercitum *caelorum* esse sidera & angelos, *terrae*, homines, animalia, & omnia terræ crescentia. Sabbathum periodicum imperatum fuisse *Adamo*, negat, cui omnia tempora sancta fuerint, quique per omnem vitam in Deo colendo venerandoque occupatus esse debuerit: igitur præcipue intelligendum esse de *quiete Dei*, per *prolepsin* autem de sabbatho hebdomadali accipi posse, nec verba decalogi, *memento sabbathi*, veterem institutionem indicare, sed tantum hac locutione mandatum Dei fortius inculcari, uti *Job. VII, 7, XXXVI, 24*. Ipso autem illo hominem ad perpetuum sanctitatis studium obstrictum fuisse: cum autem is ob peccatum in cultu Dei se negligentiorum præbeat, & magis de corporis commodis, quam æterna salute, sollicitus sit; Deo fuisse visum, *septimum* diem ab aliis se-

segregare, ejusdemque observationem Israelitis præscribere. Inde hoc infert, præceptum de celebrando sabbatho esse *positivum*, 427-433. hoc autem *moralitatis* eidem inesse, ut cultus divinus certo ac definito tempore administretur. Docet porro, initium *Cap. II Gen. a v. 4* rectius duci posse, per *תולדות* *rerum omnium originem* significari, scribi autem vocem hic loci *integre*, uti etiam *Ruth. IV, 18*, cum alias *defective*, omisso *ו*, exprinatur, quo sic ex Judæorum sententia secreto indicetur; mundum a principio perfecte productum, sed, *Adami* peccato corruptum, restituendum esse per *Messiam*, filium *Davidis*, qui ex posteris *Pharæ* natales suos repetiturus esset. Nomen *יהוה*, quod primo omnium occurrit *v. 4*, proprie designare illum, qui ab æterno ante jacta mundi fundamenta decretum fecerit de rebus, quas in tempore in actum deducat, quique faciat, ut decreta & 436 seq. promissa sua exitu & eventu compleantur. Ubi de formatione hominis verba facit, adducit sententiam veterum, existimantium, *filium Dei humana sub imagine in terram descendisse, hominemque in hanc effigiem finxisse*, cum de illo dicatur, *per ipsum facta esse omnia*: sed probationem eidem deesse, non sine ratione affirmat, nullus tamen asseverare dubitans, ab hac prima hominis formatione Deum in sacris oraculis passim *figu-* 437-448. *lum* appellari. Hortum a Deo plantatum appellari Græcis *παράδεισον*, *locum delictis ac voluptatibus sepositum*, quæ vox a Persis orta, inde ad Græcos dimanavit; de cujus diversa derivatione atque scriptione, cum nonnulli *παράδισος* scribi velint, differit. Per *Edenem* regionem intelligendam esse, probat ex præfixo *ג*, quo ipso declaretur, non solum esse nomen *proprium*, verum etiam esse locum ab *amœnitate & delictis* 451-453. denominatum. Circa investigationem situs paradisi tantum fere laborem insuntum esse, quantum ad lapidem Philosophorum inveniendum. De illius situ tres cumprimis in medium 453 seq. producit sententias; *Tillii*, paradisum in *Mesopotamia* quaerentis, illorum, qui in *Babylonia*, ejusque parte vel *superiori*, vel *media*, vel *infima*, constituunt, *Jo. Henr. Heideggeri*, in *terra sancta* locantis, ac *Jordanem* fluvium paradisiacum nominantis. Quarum sententiarum momenta ubi ponderaverat, ac difficultates, quibus prenuatur, expromserat; cal- 456-459. culum

- culum suum adjicit illis, qui paradysum in Edenis regione versus Orientem circa Mesopotamiæ atque Babylonæ confinium prope *Apamiam* ponunt, quæ sententia olim fuit *Calvini*, & a qua non alieni exlitterunt *Bochartus*, *Steph. Morinus*, & ex parte *Huetius*. Ita vero mentem suam exponit, Tigridem & Euphratem, pervadentes regionem Eden, ubi accesserint hortum, conjunctos cursum suum profecutos esse, quorum duo nomina sua Tigridis & Euphratis retinuerint, duo alii Gihon & Pischon dicti fuerint; divisionem autem illam non intra Edenem, nec hortum, factam esse. *Pischon* non esse *Paso-Tigrim*, nec *Gangem*, sed potius ostium Euphratis occidentale, *Gibon* ejusdem ostium orientale; atque sic a *Calvino* discessionem facit, qui *Havilam* ad orientem in *Susiana*, cum tamen ad occidentem sit sita, *Cbus* vero cis Euphratem & Tigridem in Arabia collocat, atque ita Gihonem fluvium, ostium Tigridis orientale, facit occidentale. *Pischon* nomen suum trahere ex rad. **פיש**, vel **פישא** abundavit, diffudit se, quoniam patitur graviore *estus maris*, qui tam alte ascendant, ut, quamvis aggeribus muniti, nihilo tamen minus late satis agros inundent. *Cbavilam* esse regionem prope solitudinem *Sur*, inter Ægyptum, Assyriam, & Palæstinam, quem tractum posteri *Ismael* possedisse videantur, quæ regio multo auro abundet, unde absolute *Arabia dives* nuncupetur, quod ipsum testimoniis & Scripturæ & profanorum Auctorum confirmat. Per **ברלח**, recensitis variis viro- rum doctorum suspicionibus, intelligi vult *uniones*; cui sententiæ favere putat locum *Num. XI, 7*, maxime cum, probante id *Huetio*, nullibi locorum pulciores, & quidem majori copia, quam in mari, capiantur, quod circa *Babarcinam* est, sinus Persici insulam; per **סרש** *sardonicha*, quæ, teste *Plinio*, in Arabia invenitur, nec Scripturam hic adversari, quæ Arabiam omnis generis lapidibus pretiosis divitem pronuntiet *1 Reg. X, 2 Chron. IX, Ezech. XXVII, 22*; *Gibon* appellatum esse vel a **גיה**, *erupit, exivit*, vel a **גיה**, *venter*, illum autem non esse *Nilum*, secundum sententiam *Josephi*, qui ortum suum non ducat ex *Euphrate*, seque non in sinum Persicum, sed mare mediterraneum, exoneret. Terram *Cusch* esse illam regionem, quæ Persis *Cbuzestan*, aliis *Susiana* & *Cisfia*, nominetur, quam sententiam

tentiam, a *Bocharto* propositam, sed rationibus minus stabilitam, firmat ex *Gen. X, 8*, unde probat, *Nimrodum* fuisse *Cusfitidem*, adeoque Arabem, qui primo quidem imperium tenuerit in Arabia, inde vero, a fratre *Chavila* adjutus, terras Babylonicas invaserit, illisque sub potestatem suam redactis, *Chusæis* suis regionem trans-Tigritanam concesserit; habuisse illos sedem ad litus fluminis orientalis, quod ex *Edene* egressum tradit *Moses*, ubi loci est provincia *Susiana*. *Hiddekel* esse *Tigrim*, cum ex nomine, tum testimonio *Plinii*, proba פרה ostendit ex פרה, *fructificavit, fecundavit*, derivandum, quia Nili instar terras riget atque fecundet. *Euphraten* dici ex פרת, qui nulla nota characteristic a *Mose* insigniatur, cum alias satis in Scriptura sit notus. *Arborem vitæ in medio horti* fuisse non *geometricæ*, sed *physicæ*, & *optice*, illamque unam in sua specie fuisse, ex *Apoc. XXII, 2*, docet. Nomen hoc sustinere illam non ob vim aliquam *physicam*, vel *medicam*, sed quia vim *sacramenti* præstiterit, obsignans comunionem Dei in vita æterna, & probabile esse admodum, *Adamum* ab illa sponte sua abstinuisse, cujus arboris notitia apud gentes in *nectare* & *ambrosia*, itemque *nepenthe*, & *Homericomoly*, remanserit. *Arborem scientiæ boni & mali* non inde nomen habuisse, quod illius fructus *scientiam* ingenerarit, nec a mendaci serpentis promissione *omniscientiæ*, sed potius a *fine*, qui hic fuerit, manifestare bonum in obedientia, malum in inobedientia, vel ab *eventu*, ex quo homo cognoverit, quantum inter bonum atque malum interesset; inde probabile esse admodum, nomen demum fortitam esse, ex quo homo de illa comedit, ante id tempus vero per *anticipationem* hoc nomine venire; quæ cujus speciei fuerit, non definit, de *ficu* tamen vel *pomo* cogitandum non esse, censet. *Adamum*, extra paradisum conditum, in illum translatum esse, quo eum cum voluptate absque molestia ac defatigatione cole-ret, custodiam spectasse animalia tum in paradiso, tum extra illum, ne quid damni horto afferrent. Præceptum de non comedendo fructu arboris vitæ fuisse *probatorium*, illudque non soli *Adamo*, sed utrique, datum esse. Qua occasione explicat sententiam suam, primis mortalibus præter præceptum

Pag.
526 - 538.

538 - 542.

544 - 546

546 - 556.

556 - 562.

562 - 567.

567 - 576.

- hoc probatorium *nullas leges, vel positivas, vel naturales,* quod ipsum olim statuit *Lamb. Vestibufur, injunctas* fuisse. Inde primam originem litis cum *Cl. Simone Henr. Museo* pandit, hypothesin suam argumentis munit, seque a Socinianis ac Pelagianis suspicione immunem præstat. Per mortem, quam interminatus erat Deus, omnis generis mortem intelligendam esse, docet. Animantia ad *Adamum* fuisse adducta, partim ut nomina imponeret, partim ut illorum contemplatione sui præ illis præstantiam cognosceret, partim ut dispiceret, num ex illis adjutorium sibi conveniens inveniret. Pisces adductos non esse, vel quia, ex illis adjutorium nullum *Adamo* esse posse, certum erat, vel quia extra aquas statim periissent, vel quia Deo non placuerit. Adductionem hanc ex mente *Cajetani* non per *visionem* aliquam *intellualem* concipiendam esse, sed fuisse *adductionem realem*, quæ facta fuerit ante *Hevæ* formationem, accessisse autem per instinctum aliquem naturalem, quem Deus illis indiderit, ut se sponte sua *Adamo* stiterint. In imponendis nominibus usum fuisse *Adamum* lingua *Ebræa*, cujus usus a Deo *Adamo & Hevæ* ad societatem colendam divinitus concessus fuerit, quæque post exstructionem turris in varias dialectos abierit, in *Heberi* autem familia incorrupta permanferit. Benedictione conjugio addita, approbasse quidem Deum matrimonium, eandem vero non necessitatem ineundi conjugii injungere, cum ad illud obligatio naturalis non detur. Vestibus primos parentes non indignasse, quia justitiæ splendore toti contexti fuerint, nec ob cæli temperiem frigus perfererint, nec ullus in illis pudor, cum alicujus mali conscii sibi non essent, fuerit.
- Posteaquam igitur felicitatem primorum hominum fuisse explicuerat, *Dissertatione tertia* demonstrat, qua ratione illa exciderint. Serpentem fuisse *naturalem* serpentem, in quo fuerit spiritus aliquis, probat ex loquela; illam enim ante lapsum animantibus propriam fuisse, haud largitur. Diabolum usum fuisse serpente, docet, quia is calliditate, id est, celeritate motus corporis, alia vincebat animalia, nec mulierem ad serpentis sermonem obstupuisse, quia nondum usu edocta fuerit, animantibus nullam loquendi facultatem adesse. Particulas כן הן *Cap. III, c.*
- cuius

Pag.
576-594.

594-606.

606-615.

615-636.

Diss. III
Pag. 1-14.

14-18.

cum Chaldæo interprete convertit per *etiamne, itane verum est*, adeoque aliquid de præstantia hominis, de absoluto ejusdem in res omnes dominio, de singulari Dei in hominem benevolentia, præcessisse, ut sic *Hevam* eo adduceret, forte verba Dei non recte percepisse, ipsam autem responso fatis testatam, se præceptum Dei probe intelligere, nec quidquam de suo addidisse, cum verbum *עצד* proprie significet *aliquid eo animo arripere, non ut abiciamus, sed utamur*, *Gen. XXVI, 21, Jer. XII, 14*, nec *Hevam* dubitationem aliquam præ se tulisse, dicendo *פן תסתין*, quoniam particula *פן* aliquando *af-* Pag. 19-28
severet, & confirmet rem vel præceptum, *Pf. II, 12, L, 22, Levit. X, 7, Ruth. IV, 6*. Diabolum, dicendo: *nequaquam moriemini, v. 4*, non hoc agere, ut Deum mendacii alicujus iasimularet, vel *Hevam* metu mortis eximeret, sed potius se tanquam Dei *legatum* fingere, qui verbis illius hominem certiore redderet, *legem positivam una cum pena sublatam esse*, quam sententiam, a *Murckio* improbatam, fulcit; unde verba, *novit Deus*, non tanquam *jurisjurandi* formulam accipit, sed de *scientia* Dei interpretatur, qua conscius æterni sui consilii, præstita jam ab ipsis obedientia, *abrogationem legis probatorie* 28-42.
constituerit. Apertionem oculorum non innuere apertionem oculorum *corporis*, sed *majorem* longe cognitionem, quam ipsi impetraturi essent, ut futuri sint tanquam *אלהים*, cum Deo multitudinem Deorum constituturi. Licet enim magna jamdum gavili sint cognitione; majorem tamen polliceri serpentem, ut scirent bonum & malum non *speculative*, sed *præctico*, eademque de causa ostendisse, arborem talis naturæ esse, nec frustra 42-56.
in horto plantatam demonstrasse. Excitato igitur desiderio fructus arboris hujus, comedisse *Hevam*, pariterque marito dedisse, quo ejusdem illum secum felicitatis participem redderet, *Adamum* autem hoc donum in pignus amoris tenerrimi accepisse. Inde quæstionem discutit, num *Heva* peccasset, si vel 56-62.
solum concupiscentiam concepisset; ac, primos concupiscentiarum uotus peccaminosos esse, contra Pontificios tuetur; quæ interna concupiscentia tandem in actum, peccatumque omnino grave, eruperit. Ex voce *עמד* v. 6. colligi posse, neutiquam 62-89.
X 2 *Ada-*

- Adamum Hevæ*, cum serpente confabulanti, adfuisse, sed illa tantum conjugii societatem indicari; *Hevam* potius fructum hunc ad *Adamum*, alio in loco horti commorantem, detulisse. Admissa hac legis divinæ violatione, in qua omnium malorum confluxus fuerit, cognovisse quidem parentes nostros primos, se nudos esse, sed nuditatem illam fuisse probrosam, & inordinatos motus in membris suis hos perensisse, illam autem succinctoriis ex foliis ficus, in quam forte perturbati primum inciderint, velasse, cui rei folia ficus, quæ lata sint admodum, apta cum maxime fuerint. Per *תנור* non intelligit, cum Clerico, scenam foliis & ramis ficulneis tectam, in quam se abdiderint, sed *præcinctorium*, quod a medio corpore, sive *umbilico*, ad pedes usque dimittitur, illudque cum *campestribus* veterum, quibus in gymnasiis pudenda juvenes obtegebant, componit. Tale autem sibi aptasse tegmen, quoniam vim libidinis, ejusdemque flammæ, admissio peccato, intus advertebant; qua occasione in naturam pudoris, & unde oriatur, fusius inquirat.
- 100-115. Per Jehovahi, cujus vocem audiverit *Adamus* in horto, cum quibusdam ex Patribus, *Justino*, *Irenæo*, *Tertulliano*, *Clemente Alexandrino*, & *Hilario*, intelligit *filium Dei*, qui, humana specie indutus, cum trepidi fugerent, se illis mediatorem stiterit, quique per ambulationem in horto ac levem susurrum speræ gratiæ *Adamo* ac *Hevæ* fecerit. *לרנח היום* non designare *tempus vespertinum*, sed *locum adventus*, ipsum scilicet a plaga horti *orientali* adventasse, ut sic indigaretur, ipsum tanquam solem justitiæ aliquando exoriturum, peccati tenebras disjecturum esse, simul autem inde colligi posse arbitratur, circa *tempus matutinum* judicium hoc habitum fuisse, cum a probabili ratione sit alienum, parentes nostros sub mortem in exilium actos fuisse. Inde considerat, qua ratione in jus vocati ac causa cognita fuerit; in qua causæ cognitione *Adamus* culpam in *Hevam*, *Heva* in serpentem, conjecerit, qui propterea causam dicere jussus non fuerit, quoniam facinus adeo manifestum erat, ut illud nec negare, nec in alium transferre, potuerit.
- 133-145. Pœnam in serpentem pronuntiatam non solum spectasse *serpentem*, quoniam alias diabolus impune peccasset, nec solum *diabo-*

diabolum, cum in allegoriam historia non sit evertenda, sed *serpentem* pariter atque *diabolum*, proindeque illius sensum esse compositum, cujus pars alia *literalis*, de pœna organi, alia *mystica*, ad diabolum, sceleris autorem, referenda: voluisse Deum serpentem, licet ratione destitutus fuerit, pœnis urgere, ut sic tanti facinoris detestatio manifesta evaderet. Illam Pag. 145-152. quinque partibus absolutam fuisse, 1) *maledictione*, mutuo horrore, quo homines serpentes, serpentes homines, averfarentur; 2) *reptatione super ventrem*, ut, cum ante capite & anteriori parte erectus incesserit, posteriorem vero tantum corporis partem post se traxerit, ab illo temporis articulo toto corpore fuerit dejectus, ut rependo multum pulveris deglutiat, illoque cibum conspergat, maculet, quæ ipsa *pulveris deglutitio* 3) pœnam constituit, 4) *inimicitia* ac odia homines inter atque serpentes, 5) *capitis*, in quo omnis vis posita, *contritione*, quare serpentes illud sollicitè custodiant, quod dum conteritur, calcaneum petunt, quod cumprimis facere assolent *cecrafti*, quorum alludit moribundus *Jacobus Gen. XLIX, 17.* Totidem pœnas inflictas esse diabolo, qui, absque spe veniæ summis submissus cruciatibus, miserior longe animantibus omnibus evaserit, quæ pœnam non pensentur, &, si sentiunt, eam penitus cessare in ipsa morte vident. *In pectus graditur*, de cœlo præceps datus in ima tartara est detrusus, victori suo subjectus, qui, licet electis insidias intendet, ab illis tamen superatur, ut ad homines impios, inutilia terræ pondera, se convertere necesse habeat. Per **חַיָּב** 169-180. exprimi non qualecunque odium, sed apertas & gravissimas inimicitias, quæ in internecinum erumpunt bellum. Hanc inimicitiam ipsum Deum inter homines atque diabolum posuisse, quo ipsos, peccati laqueis irretitos, expediret, sibi-que vindicaret: quæ pœna eo gravior, quoniam bellum hoc non cum uxore solum, sed & omni ejusdem posteritate, indicebatur, nec unquam desitutum erat. *Semen serpentis* esse tum 180-194. omnes *angelos diaboli*, quibus serpens ille antiquus tanquam princeps præsit, qui hoc nomine mactentur, quoniam ipsi ratione naturæ, malitiæ, & factorum, perlinunt similes, tum *homines impios*

- Pag. *impior*, qui opera diaboli faciant. *Semen mulieris* non esse
 194-198. sensu *strictiori* Messiam, sed *collectivo* totam priorum multi-
 tudinem, ex qua proditurus erat Messias, qui in aciem cum
 serpente descenderet, ejusque regnum everteret: quare Ponti-
 ficis indignatur, ex נחש effingere satagentibus נחש , quæ mu-
 tatio a *Fabricio Boderiano*, non in gratiam *Jo. Pici Mirandu-*
lani Comitis, qui ad istiusmodi interpolationibus toto aberat ani-
 mo, suscepta est, prudentioribus societatis Romanæ doctoribus
 fraudem hanc detestantibus. Lectio ipsa in vulgata, quæ
 dicitur, versione jamdum *Augustini* tempestate irrepsisse vide-
 tur, sanjore ac legitima in pluribus Codicibus manu exaratis
 198-211. retenta. Quod autem hic dicitur de *capite conterendo*, id sen-
 su *primario* non nisi de Messia, *secundario* autem & per *accom-*
modationem aliquam de credentibus, accipiendum esse. Ca-
 put serpentis significare *potestatem diaboli*, quæ ipsi per pecca-
 tum data; illam destructam esse 1) per mortem Christi, *Ebr. II,*
14; 2) per resurrectionem ejus & ascensionem in caelum,
Eph. IV, 8. Uti igitur *contritio capitis* respectu diaboli omni-
 modam potestatis illius abolitionem significat; ita *contritio*
calcanei ratione Christi illam partem respicit, quæ terram at-
 211-242. tingit, humanam scilicet illius naturam, quæ tamen nulla veneni
 noxa, peccati labe, fuerit vitata. In pœna parentibus nostris
 dictata observat miram Dei misericordiam, quod, licet æternam
 meriti essent mortem, tamen ipsam in *exercitiis castigatoriis*,
 242 seq. quæ etiam in salutem operentur, converterit. Mulieri, quæ
 prima peccaverat, denuntiat a) *conceptionem cum dolore*, b)
subjectionem erga maritum. Verba *multiplicando multiplica-*
bo, עצבונך והרונך , per *év diaç dvoiv* interpretatur, *dolorem con-*
ceptus tui, & complectitur omnes dolores, quos mulieres tum
 in *conceptione*, tum toto *gestationis* tempore, tum in *partu*, pa-
 243-246. tiuntur. תשוקה denotare *subjectionem mulieris*, quæ *servo-*
rum more ad maritum continuo decurrat, *jussa ipsius petitura*.
 Licet vero ante peccatum maritus in uxorem dominium habue-
 rit, qui muliere ex se formata, tanquam *re sua*, uti potuif-
 set, & quoniam paterfamilias domui necessario præesse debeat,
 id tamen post peccatum factum esse *pœnale per accidens*, ob
 utrius-

utriusque ex peccato ortam infirmitatem; dominium autem illud ab omni sevitia seunctum esse debere. Terram maledictioni subjectam esse *Adami* causa, illamque, paradiso non excepto, spectasse universam, & in eo se exseruisse, ut fecunditas terræ, in creatione indita, fuerit imminuta, proindeque illa *duro* labore dehinc subigi debuerit; quare non pollicem premit illis, qui, terram ante peccatum fructus suos sponte sua dedisse, statuunt, colendam fuisse terram, sed non multo cum labore, existimans. Quod mentio injiciatur tribulorum & spinarum, non eo sensu accipiendum esse, ac si in creationis initio non adfuissent, sed quod ex paradiso, loco fecundissimo, in agrum nunc sterilem exturbatus esset homo, cujus agri sterilitas in eo etiam se proderet, quod tribulos & spinas progerminet, quæ non nisi multo cum labore evelli possint. Panis, in sudore vultus comedendus, est id omne, quod ad victum & amictum spectat, quod sibi multo cum labore paraturus esset. Quod additur, *donec in pulverem revertaris*, significare mortem corporis, illamque solam memorari, quia pro æterna semen mulieris factum erat facturum: per illam igitur corpus in pulverem redigi, anima superstite. Mortem naturæ sequelam esse, contra Pelagianos & Socinianos negat, docens, corpus quidem ejus esse naturæ, ut solvi possit, ut autem ipso actu solvatur, a voluntate Dei pendere, quod demum post perpetratum peccatum factum fuerit, quando iræ divinæ homo se reum fecit. *Adamum*, *Evam* appellando *matrem omnium viventium*, hoc ipso fidem suam testatum esse, ipsam fore *matrem omnium viventium*, quatenus per varias generationes Christus ex ipsa procreandus sit, qui vitam reparaturus esset, nec solum futuram matrem seminis *vivificantis*, sed etiam *vivificantis*, adeoque *Adamum* etiam sperasse, se per illam vitam æternam, in cælis degendam, consecuturum esse; quin ipsa illa nominis impositione suam in mulierem potestatem declarasse, quoniam illa signum potestatis in aliquem haberi queat. De vestibus pellicæ, rejecta sententia *Beebat*, autumnantis, adfuisse parentibus nostris vellem *natalem instar unguis*, monstrat, probabile esse, ipsis non a Deo, sed parentibus nostris,

Pag.
246-249.
249-250.
250-263.
263 seq.
264-274.
274-282.

con-

- concinatas esse, quibus Deus artem conficiendi vestes indiderit. Paratas autem non esse ex materia præexistente, conversa in pelles, sed *pellibus animalium*, quæ in sacrificia cesserint, quoniam fœdera olim sacrificiis mactatis firmabantur. Inde diversas diversorum de materia vestium harum sententias, nec minus *Clerici* conjecturam de *tabernaculo*, *pellibus contra ardorem solis connecto*, refellit. Quare autem vestibus pelliceis fuerint induti, illius rei has affert rationes, ut perpetuam mortalitatis memoriam haberent, porro scirent, non in ornamentum, sed necessitatem, datas esse, adhæc tales luctui convenire inducerentur, denique ut inde cognoscerent, se ad perpetuum damnatos esse exilium, cum ad metalla damnatis hujus generis vestes antiquitus darentur. Pelles istas ex *bove*, unde sacrificium *pacificum* paraverit *Adamus*, suantas esse conjicit, illumque non *candidi coloris*, quod quidam hariolantur, in signum victoriæ, a femine mulieris olim reportandæ, sed *rufi* potius, fuisse, tum in testimonium agnitionis proprii peccati, tum in præsignificationem sacrificii futuri sospitatoris. Has autem toti corpori contegendo aptiores longe, quam *ovis*, quam hic sibi nonnulli invenisse sunt visi, fuisse, easque non *rudes*, sed vestis instar aptatas, esse, quo differentia *sexus* ex ipsis vestibus appareret.
- 284-292. Hominem ita vestitum a Deo compellatum, *ecce Adam factus est sicut unus ex nobis*, quibus verbis *pater*, qui ante incarnationem filii personam judicis sustinuerit, hominum stultitiam
- 292-312. exprobraverit, adeoque *ironice* accipienda esse. Quod Deus hominem post admissum peccatum ab arbore vitæ arcuerit, hoc ipso docere voluisse, homini peccatorum sordibus maculato ad vitam æternam aditum non patere nisi per Christum, qui sanguine suo hominem vindicaret; arborem enim hanc fuisse typum futuræ immortalitatis, quam homo in cœlis consecuturus esset, si in obedientia persisterit. Porro, arcendo hominem ab esu arboris hujus, Deum præcavisse hominem a majore peccato, ne invito Deo ulterius ex illa quidquam deciperet. Adhæc non dignus erat homo, qui paradisi incola permaneret, qui ipsi in obedientiæ præmium assignatus erat. Inter sententiæ pronuntiationem, quæ procul dubio prope arborem
- 312 seq.
- 313-326.
- 326-343.
- 343-356.

rem vitæ audita fuerit, sejusdemque executionem; inopam aliquam intercessisse, donec vestirentur. Jussos fuisse primum loco illo, ubi ad tribunal citati comparuerant, excedere, inde vero paradiso fuisse exclusos. *Dimissionem* fuisse gratiæ & misericordiæ, ne peccatum peccato cumularatur, *ejectionem* justitiæ, quo pœnæ gravitas ipsis ob oculos poneretur, quæ ejectione cum laboriosa terræ cultura conjuncta fuerit. De die, quo homo lapsus, cum alii uno eodemque die & creatum & lapsum fuisse asseverent, alii 33 annos numerent, quot Christus in his terris vivendo exegit, alii 40 dies putent, quot Sospitator noster optimus a pessimo malorum geniorum principe omnis generis insidiis est sollicitatus, nihil certi definiendum esse existimat, ratus, nec nimis longum, nec nimis breve, illud fuisse, quo opera bonitatis atque potentæ contemplari, ac status felicitatis experimentum aliquod capere, integrum ipsi fuerit. Quæ de Cherubinis, gladio versatili instructis, ad ingressum horti positis, memoriæ prodidit *Moses*, non *allegorice*, de magnis *impedimentis*, spem omnem reditus amputantibus, accipienda esse monstrat, nec juxta *Theodoretii* & *Procopii Gazæ*, itemque *Theodori Heracleensis*, sententiam *spectra*, sive horribiles animalium formas, nec *Zonam torridam* ac æstum ibidem grassantem, nec *iguam*, gladii instar in altum adscendentem, nec denique *ignem purgatorium*, sed *Angelos*, qui speciem aliquam versatilem gladii quasi in ipso paradisi aditu continuo agitaverint ac motitaverint, intelligendos esse. Ex diversis derivationibus vocis כַּרְיִי illa ipsi arridet, quæ ex radice כַּרַי, *equitavit*, per literarum transpositionem instituitur, quoniam, præeunte Scriptura, Deus Angelis pro *curru* uti dicitur: hac ipsa appellatione vero respici vel ad *formas externas*, quas assumerint, vel *qualibus fuerint efficti*, docet.

Ex his jam Lector de pretio Operis hujus judicare poterit. In subsidium quidem vocavit Autor præstantissimos quosque interpretes, *Rivctum*, *Dietericum*, *Heideggerum*, *Burmianum*, alios; illorum tamen lucubrationibus ita est usus, ut vel novis rationibus dicta eorum communiverit, vel argumentis prolatis ab illis discesserit. Historiam mundi, speciatim hominis crea-

Pag.
356-364.

364-372.

372-379.

379-384.

ti, lapsi, instaurati, stilo plano, terfo, luculento, rationibus ex linguarum notitia, Historia prisca, Theologia naturali, (in qua arripienda se ætatem fere consumpsisse, fatetur *Diff. I pag. 385.*) doctrina morali, ipsaque Theologia revelata, petitis, ita solide illustravit, ut ab illius lectione nemo absque insigni fructu sit recessurus. Si qua subinde iterato recurrunt, factum id procul dubio ea de causa, ut, quæ alibi dixerat, copiosius & explicarentur & inculcarentur, nec ulli dubitamus, quin, si recentiorum observationes consulere visum esset, nonnullas sententias aut mutaturus, aut firmiter argumentis corroboraturus fuisset. Gratulamur interim civitati Christianæ, quod, uti in cunis vagiens Jctos causam suam egregie tutantes suspexit, ita adhucdum ætate provec̃ta habeat, qui doctrinam omnem atque splendorem eidem inferant, & quibus res suas adversus hostes, etiam acerrimos, tuto committere possit. Quod *Dissertationis de Origine Juris Naturalis defensionem* attinet, in illa sententiam suam, *Jus Naturale homini coævum non fuisse, quoniam distinctam notitiam boni atque mali, cujus recens conditi homines experti fuerint, a Cl. Musæo labefactatam, novis rationibus fulcire contendit.* Nostrum non est, judicium nostrum interponere; hoc tantum observamus, Ampliss. Autorem *jus natura, ac rectitudinem voluntatis, ejusdemque sanctitatem, prorsus disjungere, quæ tamen commode in una sede morari possunt.* Creator optimus rem cum ratione atque consilio agentem facere non potest, nisi ad se ordinet, ad se absque lege ordinare nequit: quicquid homo rectus agebat, agebat ob certas atque justas rationes, quæ rationes in relatione, quæ inter ipsum atque Deum intercedebat, fundata erat. Igitur *oxyetis* illa postulabat *jus natura*, quæ ut facta consistere, ac homo eidem obsequium præbere possit, requirebatur sancta quædam naturæ atque voluntatis rectitudo. Verum quidem est, juris naturalis vim, postquam homo se peccato mancipavit, in illo convincendo, arguendo, condemnando, magis conspicuam factam esse; sed illud omne ab ejusdem lapsu ortum suum demum ducere, affirmari non potest. Lex illa positiva erat quasi accessio quædam

dam legis naturalis, ex cujus observatione Deus cognoscere volebat, num reliquis legibus suis morem gesturus esset. Quæ de ignoratione boni & mali in statu integritatis differit, in his, si de *ignorantia practica* accipiantur, neminem facile sibi adversum habebit. Sed, quid de tota lite censendum sit, alii videant. Dolemus interim, duriora aliquando verba excidisse.

HISTOIRE ANCIENNE DES EGYPTIENS, &c.
h. e.

HISTORIA ANTIQUA ÆGYPTIORUM, Carthaginensium, Assyriorum, Babyloniorum, Medorum, Persarum, Macedonum, & Græcorum; Autore ROLLINO, Rectore Academiæ Parisiensis, Eloquentiæ in Collegio Regio Professore, & Academiæ Inscriptio- num & bonarum literarum Regiæ Sodale.

Tomus VI — X.

Amstelodami, apud Jo. Wetstenium & Guil. Smith,
1734 & 1735, 12 maj.

Tom. VI Alph. 1 plag. 2, Tom. VII Alph. 1, Tom. VIII
Alph. 1 plag. 3, Tom. IX Alph. 1, Tom. X plag. 19.

Elegantissimæ Historiæ, quæ communi dudum plausu excep-
pta est, *Volumina* priora tria in his *Actis A. 1732 Mens. Aug. pag. 352, quartum A. 1733 Mens. Aug. p. 359, quintum A. 1735 Mens. Jun. pag. 257*, breviter, sed quod satis est, laudavi-
mus. Jam de ceteris, quæ postea secuta sunt, commemora-
bimus. *Volumen sextum Librum XIV & XV* complectitur,
& primo historiam *Philippi*, Macedonum Regis, altero vitam
& res gestas *Alexandri Magni*, enarrat. De Phalange Mace-
doniorum, *Demosthene*, *Aristotele*, Brachmanibus, nonnulla
quoque lectu digna ibi exstant. In calce autem *Voluminis* cogi-
tationes *Bossueti* de Persis, Græcis, & Macedonibus, repetuntur.

Septimo Volumine, quod unico *Libro*, *decimo* scilicet *sexto*,
constat, traditur, quid post mortem *Alexandri* inter ejus suc-
cessores actum, & quomodo regna divisa fuerint. *Liber* hic

temporis intervallum ab initio regni *Ptolemæi Soteris*, Ægyptiorum Regis, usque ad *Cleopatram*, emetitur. Initio sistitur summa chronologica historiarum hoc *Volumine* contentarum, ratione regni Ægyptiorum, Syriarum, Macedoniarum, Thraciarum, Bithyniarum, Pergami, Ponti, Cappadociarum, Armeniarum, Epiri, Syracusarum, & Tyrannorum Heraclearum. Abit vero totus *Liber* in tres *Articulos*. *Primus* spatium 23 annorum, scilicet 23 annorum priorum *Ptolemæi Soteris*, complectitur, atque de litibus bellisque inter *Alexandri* duces obortis, ab hujus morte usque ad pugnam ad Ipsum in Phrygia, commemorat. *Secundus* 55 annorum spatium percurrit, scilicet posteriores annos *Ptolemæi Soteris*, & 40 annos *Ptolemæi Philadelphi*. *Tertius* denique complectitur spatium 25 annorum, quibus *Ptolomæus Evergeta* cum imperio fuit. De Helopoli simul, Pharo, Bibliotheca Alexandrina, Colosso, hoc *Tomo* refertur.

Volumen VIII res a successoribus *Alexandri Magni* gestas eadem diligentia atque cura ex veteribus Autoribus repetitas, qua priora *Volumina* Lectoribus eruditis se probaverunt, porro enarrat. Ex Regibus Macedoniarum commemorantur Rex penultimus *Philippus*; ex Regibus Ægypti *Ptolemæus Philopator*; ex Syriarum Regibus *Seleucus Ceraunus*, *Antiochus Magnus*, & *Antiochus Epiphanes*. Quando res *Philippi* persequitur Autor, longa simul & eleganti digressionem agit de ignibus illis militaribus, in altis locis jussu *Philippi* editis, ut signum essent, ex quo procul sublato, quid hostes molirentur, momento temporis intelligeret, & quæcunque *Polybius* de iis ignibus copiose tradidit, accurate, & fere ad verba, refert. Et, quandoquidem in *Polybio* mentio atque descriptio exstat, cujus beneficio illa significatio per ignes facta fuit, Professor Matheseos in Collegio Regio Parisiensi, *Chevalierius*, *Rollini* precibus motus, hoc ipsum instrumentum in singulari Tabula ænea delineavit, & longa oratione exposuit.

Inchoatur nono *Volumine undevigesimus* universi Operis *Liber*, quo eruditissimus Autor propria sibi perpetuaque diligentia, doctrina, & elegantia sermonis, historiam successorum *Alexandri Magni* pertexit. Hinc *Articulus I* de *Perseo*, cum Romanis bellum

gerente, per *Paulum Æmilium* victo, & in captivitatem abducto; *Art. II* de *Attalo*, Romam veniente, ut Romanis victoriam hanc gratularetur, fœdere cum Rhodiis sancito, rebus Ætolorum, exilio Achæorum a Romanis indicto, rebus *Prusie*, Bithyniorum Regis, itemque *Eumenis*, Pergamenorum Regis, morte *Ariarathis*, Cappadocum Regis, & successione filii ejusdem nominis, bellis inter *Attalum* & *Prusiam* gestis, legatione trium celeberrimorum Philosophorum Atheniensium ad Romanos, *Carneadis* scilicet, *Diogenis*, & *Critolani*, itemque alia ad Massilienses, cum digressionem de urbe Massiliensi, rebus *Andrisi*, & præliis cum *Juvenio* & *Metello* commissis, secundo quoque & tertio regni Macedonici usurpatoribus victis, turbis in Achaja, prælio Achæorum cum *Metello*, Corintho a *Mummio* capta, & Græcia in provinciam Romanam redacta, triumphis *Metelli* & *Mummii*, in fine denique, appendicis loco, de florentissimo Græciæ statu, tum ejus decrementis & ruina, quatuor veluti ejus provinciæ ætatibus constitutis, agit. *Articulo III* procedit ad exponendam cum regni Ægyptiaci, tum Syriaci, historiam, utramque centum circiter annorum spatium complexam. Cum vero res singulorum utriusque regni Præsidum non seorsim & separatim, sed prout confusius gestæ, & alii atque alii nunc imperii fastigio admoti, nunc de eodem dejecti, nunc restituti fuerunt, commemorare habuerit; præmittendam omnium rectorum seriem, eo, quo se exceperunt, ordine contextam, putavit, qua finita, copiosiorum rerum gestarum enarrationem exorditur. Sunt igitur, quorum historia hoc *Articulo* continetur, ex Regibus Ægypti *Ptolemaus Philometor*, *Ptolemaus Evergetes*, *Ptolemaus Labyrus* seu *Soter*, *Alexander*, *Alexander II*, *Ptolemaus Auletes*; ex Regibus autem Syriæ *Antiochus Eupater*, *Demetrius Soter*, *Alexander Bala*, *Demetrius Nicator*, *Antiochus Diodatus*, *Tryphon*, *Antiochus Sidetes*, *Alexander Zabina*, *Seleucus V*, *Antiochus Cyzicenus*, *Seleucus*, *Antiochus Pius*, *Antiochus XI*, *Philippus*, *Demetrius Eucerus*, *Antiochus Dionysus*, *Tigranes*, Armeniæ Rex, *Antiochus Asiaticus*, & tandem Syria in provinciam Romanam a *Pompejo* fuit redacta. In medio autem historię contextu data occasione etiam de *Attalo*, qui *Philometor*

cognominatur, & populum Romanum hæredem instituit, de exitu *Aristonici*, de *Pbraato*, Rege Parthorum, & *Mithridate*, Ponti Rege, *Ptolemao Appione*, regnum Cyrenaicum Romanis relincente, de *Nicomede*, Bithyniæ Rege, populum Romanum itidem hæredem relincente, de rebus etiam Judæorum, agitur. *Libri vicefimi Artic. I* sistit historiam Judæorum, inde ab *Aristobulo*, filio *Hyrçani*, usque ad *Herodem* magnum Idumæum: Occurrere igitur videas *Aristobulum I*, *Alexandrum Jannæum*, ejusque uxorem *Alexandram*, *Aristobulum II*, *Hyrçanum II*, *Antigonum*. *Articulo II* traditur epitome historiæ Parthorum, inde a primis originibus usque ad *Craffideladem*. *Articulo* demum *tertio* itidem exstat epitome historiæ Regni Cappadociæ, a primâ ejus constitutione usque ad id tempus, quo transit in provinciam Romanam.

Volumen decimum Librum vigesimum, & sequentes duos, complectitur. Et *vigesimus* quidem finem historiæ Syracusanæ pertexit, & de rebus *Hieronis* secundi, ejusque filii, *Hieronymi*, illorumque, qui post hujus mortem rerum potiti fuerunt, de obsidione urbis Syracusæ, per *Marcellum* facta, damnoque ab *Archimedis* machinis illato, de capta urbe, morteque *Archimedis*, ipsiusque tumulo, a *Cicerone* detecto, exponit. Accedunt meditationes de regimine & caractere Syracusanorum, itemque de *Archimede*. *Libro vigesimo primo* persequitur ea, quæ supersunt de historia successorum *Alexandri*, & primo quidem res gestas *Mithridatis*, Regis Ponti, bellaque Romanorum cum illo a *Sylla*, *Murena*, & *Lucullo*, gesta, & quæ porro idem non minus ac *Tigranes* a *Lucullo* pariter atque ejus successore *Pompejo* perpeffus fuerit, & expeditiones *Pompeji* in Arabia & Judæa, refert. Posthæc *Ægyptum* petens, historiam & fata *Ptolemæi Aulete*, *Berenices*, atque *Cleopatræ*, & quomodo *Ægyptus* tandem in Romanam provinciam desierit, enarrat. *Libro vigesimo secundo* de artibus & scientiis veterum populorum agitur. Inter eas eminent agricultura, cujus antiquitas, & utilitas, & honor, prædicatur, & simul loci ex abundantia frumenti celebriores enumerantur. Huc etiam cum viticultura, qua occasione vina Græciæ & Italiæ præstantiora concelebrantur, tum nutritio va-

riorum

riorum animalium, pertinet. Innocentia & voluptas vitæ rusticæ & agriculturæ ab Autore eximie collaudatur. Commerciorum quoque veteres fuerunt studiosi, de quorum excellentia, emolumentis, & antiquitate, disseritur, urbesque ob eandem illustriores indicantur. His vero commerciis exposita erant ferrum, cuprum, aurum, argentum, ex quibus posterioribus maximam partem divitiarum veterum redierunt, margaritæ, purpura, texta sericea, aliaque. Agitur quoque, ob argumenti affinitatem, de numis veterum & monetis.

*JO. RUDOLPHI ENGAU, J. U. D. ET P. P.
in Academia Jenensi, Elementa Juris Criminalis Germanico-Carolini, ex genuinis fontibus deducta, variis observationibus & formulis illustrata, atque commoda Auditorum methodo adornata.*

Jenæ, sumptibus viduæ Croeckeriæ, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 20.

Ex solvit ergo fidem, quam in *Germanicæ Jurisprudentiæ Elementis* obstrinxerat Conf. Engavius, desiderioque orbis Themidi litantis, quod ipsa hæc *Acta* nostra excitant, facit ex assensatis. Nullum est dubium, quin primæ hæc majoris Operis in posterum tempus adornandi lineæ omnibus istarum literarum æstimatoribus sese sint probaturæ, quippe quæ res & scitu necessariae, & lectu jucundas, commoda legentibus ratione complectuntur. Ipse Conf. Autor tales sibi in scribendo leges dixit, quæ telam omnibus numeris absolutam non poterant non efficere. Namque ita se gessit, ut 1) gentium peregrinarum instituta repudians, Germanicos mores unice illustraret; 2) ut Romanum Jus non nisi in subsidium, post investigatas Teutonum sanctiones, consuleret, 3) ut ipsos fontes salutarer, atque illorum tot, quot haberi possent, volumina conquireret; 4) ut Actorum meditationes adhiberet, neque tamen in verba magistri, cæca quadam reverentia inductus, temere juraret; 5) ut cujuscumque criminis indolem ac pœnam una cum causis, pœnam vel mitigantibus, vel exacerbantibus, solide enuclearet;

Præfat.

6) ut

- 6) ut doctrinas in scholis tradi solitas cum usu fori sedulo conferret; 7) ut ipsas agendi formulas adderet, quarum adhuc amplio-rem accepissemus numerum, nisi & bibliopolæ consilium, & typis describentium segnities, optimo conatui obstatis-
sent. Ex quo perspicuum est, plurimis, qui huc usque Crimi-
nalem Jurisprudentiam versarunt, scriptoribus *Engavium* longe
anteponendum. Dum enim illi vel Pythagorica quadam incon-
siderantia magistrorum crambem bis coctam apponerent, vel
solas leges Quiritium sanctas atque prudentes, Germanicas con-
tra stultas & frigidas, censerent, vel subsidiis, ex rerum ge-
starum tabulis, antiquitatibus, morali disciplina, & arte disse-
rendi, petitis, desiliti agerent, vel denique inordinatissimum
alphabeti ordinem sequerentur, hic meditando & legendo
fecit periculum, quid humeri valerent, quid ferre reculerent.
Itaque, post præviam Dissertationem exordialem, de *Jurispru-
dentia criminalis necessitate, usu, & subsidiis*, Libro priori crimi-
ni recensuit, posteriori judicii criminalis ideam formavit. *Leges
Germanorum criminales, earumque origo, fata, ac usus, Capituli I*
materiam suggerunt. Ex quo solis vivere moribus majores
nostri desiere, singulæ nationes legum sibi tabulas condiderunt,
§. 4. quas post *Heroldum Frid. Lindsbrogius* evulgavit. Variant
plurimum, communibus tamen nævis sæpius laborant, inque
hoc præterea omnes ferme congruunt, quod 1) specialissimos
delictorum gradus innunt, 2) delinquentium patriam ac con-
ditionem distinguunt, 3) iniquitatem agentium in foro & ma-
litiâ, crimina hodie impunita, coercent, 4) multas plerum-
que, rarius ultimum supplicium, irrogant, 5) homicidium a
murdrido disjungunt, 6) probationes vulgares sanciunt, 7) pri-
mas torturæ origines exhibent, 8) post introductam religionem
9. Christianam diritate antiquas vincunt. Confusionem postera
ætate natam Sec. XIV & insequenti *Maximilianus I* tollere co-
natus est, quem tamen peculiarem Juris criminalis Ordinaatio-
nem composuisse, compositamque cum Statibus in Comitibus
Colonienfibus A. 1505 communicasse, nemo facile probabit, licet
id susceperit in Præfatione *Commentarii ad Carolinam Nemesin*
10. Cel. *Kressius*. Mansit iste honos *Carolus V*, cujus *Ordinatio* cum
Bam-

Bambergenſi de A. 1508, & Brandenburgica de A. 1516, valde congruit, & A. 1532 in Comitibus Ratisbonenſibus prodiit. Quemadmodum autem ab initio legis univerſalis naturam non per omnia induit, Ordinibusque S. R. I. aliud ſtatuendi facultatem liberam reliquit, ita, exceptis Episcopatibus Herbipolitano & Monasterienſi, itemque Solmenſi Comitatu, vix ulla Germaniæ provincia eandem ſervat. Fuerunt etiam graviffimæ rationes, quæ ex traxerunt Principes, cum & inordinata articuloſorum congeries, & crambe ſæpius appoſita, & rerum notatu digniorum prætermiſſio, & inutilium copia, & ſupina in pœnis conſtituendis negligentia, & principiorum cum ſacris Chriſtianiſ pugnantium ſuppoſitio, æſtimatione de medio ſublata, odium ejus graviffimum induxerint. *Caput alterum eſt de delictis in genere.* Fines præclare rexit Cl. Engavius, *peccatum* pro facto divinis legibus contrario, *vitium* pro actione normam honeſti ac decori lædente, *delictum* pro facto legi humanæ, pœnam comminanti, adverſo, *crimen* pro delicto, accedente dolo malo, id eſt, prælucente intellectu, & decernente voluntate, perpetrato, accipiens. Inde eſt, quod actiones illicitæ caſu, vel ob urgentem neceſſitatem, commiſſæ, e criminum numero exulant, cum dolo malo deſtituantur. Facti enim cauſam, non factum, ſpectari voluerunt majores noſtri. De caſu quidem eruditiffimi homines dubitarunt, imprimis cum in *Leg. Sax. Tit. 12, Leg. Friſon. add. Tit. 3, Jure Prov. Sax. II, 14, 38, & Jure Prov. Suvv. Cap. 227,* aliquam ornandæ opinionis ſpeciem deprehenderent. Sed eſt alia longe adoptanda iſtarum legum interpretatio, quippe quas de caſibus prævia culpa evenientibus diſponere, ex collatis *Leg. Wiſigoth VI, 5, 4, XII, 6, & Capitul. Regum Franc. VII, 297,* recte conjecit Autor Conſultiſſimus. Caput 3 agit *de veris & quaſi criminibus*; Caput 4 *de cauſis, quæ crimina vel graviora reddunt, vel leviora efficiunt*; Caput 5 *de pœnis,* quarum & juſta proportio, & varietas, & determinatio arbitraria, ſub examen vocantur; Caput 6 *de fredo, faida, multa, & emenda.* Olim *fredi & faida* nominibus indicabatur, quod poſtea *Wette & Buſſe* dici ſuevit. Illud iudicis patrimonio adjicitur, & ad pacem publicam redimendam tendit;

ſ. II.

12.

14.

31.

52.

90.

- hæc læso, ejusve familiæ, exsolvitur, ut compositio maturetur. In perantiqua Frisiorum lege vox *faidofus* legitur, & hominem, qui *faidæ* solutione sese nondum liberavit, significat. Talis publica pace deslituebatur pœnitus, nisi aut in ecclesia versaretur, aut in domo sua delitesceret, aut per plateam ad sacra placitumve obambulet. Ad recensioem criminum specialio-rem conversus Autor doctissimus, *Cap. 7 de furto* differit, ejusque naturam, crimen, pœnam, civilemque, quæ furtum passio competit, actionem, repræsentat. Inter ea, quæ ad pœnam mitigandam faciunt, incerta rei ablatae quantitas locum occupat, quam & tum Doctores statuunt, si dominus justam suæ æstimationis rationem non edidisset. Nimiam hic in fures indulgentiam *Leyserus* & *Engavius* accusant. Nos vero, si sedere-
 mus iudices, accuratam haberemus τῶν περιπτώσεων rationem, ne, dum, scyllam evitaturi, præfractæ audaciæ latronibus patrocinium denegamus, in charybdin incidamus. Etenim hoc quoque iniquitatis aliquid admixtum habet, in aggravando crimine iudicium hominis rebus intenti, & ob inopinatum detrimentum ira perciti, plurimum valere, pretiaque affectionis consuli, cum de vita & salute alterius disceptatur. Caput 8 est *de sacrilegio*; Cap. 9 *de rapina*; Cap. 10 *de plagio*; Cap. 11 *de furto ferarum*; Cap. 12 *de delictis carnis generatim, imprimis fornicatione*; Cap. 13 *de stupro*; Cap. 14 *de concubinato*; Cap. 15 *de adulterio*; Cap. 16 *de bigamia*; Cap. 17 *de stupro violento*; Cap. 18 *de raptu*; Cap. 19 *de sodomia*; Cap. 20 *de incestu*; Cap. 21 *de lenocinio*, quod, Germanis olim inauditum, postea exemplo Romanorum innotuit. Inde in solis *Wisigothorum Legibus III, 4, 17*, memoratur, donec subsequencia tempora, detestatione illius, vivi lenonis defossionem imperarunt. Vid. *Jus Brunsv. P. II n. 56*, apud *Leibnitium Script. Brunsv. T. III pag. 434*. Jus Romanum tanti patrationem flagitii in maritis & parentibus gladio ultore vindicavit, cui *Cl. Engavius*, in sententiam *Cel. Leyseri* concedens, tum demum locum esse relinquendum statuit, cum quis invitæ mulieris prostitutionem procuravit. Nos, cum lenones sine distinctione eodem, quo adulteros, supplicio affici debere, ex *l. 8 ff. ad L. Jul. de Adulte-
 riis*

riis discamus, hos autem gladii subire pœnam, l. 30 §. 1 C. eod. doceamur, nullam dubitandi materiam nanciscimur. Transitur Cap. 22 ad injurias, & Cap. 23 agitur de blasphemia, Cap. 24 de alapis & vulneribus; Cap. 25 de libellis famosis; Cap. 26 de duello; Cap. 27 de homicidio; Cap. 28 de latrocinio; Cap. 29 de assassinio; Cap. 30 de parricidio; Cap. 31 de expositione infantum; Cap. 32 de abortu procurato; Cap. 33 de sterilitate conciliata; Cap. 34 de veneficio; Cap. 35 de homicidio proditorio; Cap. 36 de avochiria; Cap. 37 de incendio; Cap. 38 de mania; Cap. 39 de falso; Cap. 40 de perjurio; Cap. 41 de termino moto; Cap. 42 de decoctoribus; Cap. 43 de prævaricatione; Cap. 44 de læsa majestatis crimine; Cap. 45 de diffamationibus; Cap. 46 de violata certarum personarum certorumve locorum sanctitate; Cap. 47 de falsa moneta; Cap. 48 de usuraria pravitate, abigatu, effractione carceris, dardanariatu, & peculatu; Cap. 49 de delictis ministrorum principis; Cap. 50 de militaribus & maritimis delictis. His solide explanatis, Lib. II Processum fori Germanici exhibet Cl. Engavius, & quidem Cap. 1 Jurisdictionem criminalem, id est, potestatem criminales causas dirimendi, illustrat. Illa antiquiori, qua Tacitus floruit, ætate in bello penes sacerdotes, in pace penes principes centenariis cinctos & stipatos, erat. Sub Francorum imperio Comitibus competiit, ita tamen, ut ad Reges esset provocatio, iisque judicia illustrium personarum reservarentur. Cum Saxonicæ stirpis Reges sceptrum tenerent, ipsi plerumque de criminibus cognoverunt, nisi ob delinquentium conditionem Ducibus Comitibusve mandare negotium consultius arbitrarentur. Accidit postea, ut propriam sibi vindicarent, quam Imperatoris nomine exercebant, jurisdictionem quamplurimi Duces, Burggravii, Palatini, Marchiones, Landgravii, Comites, itemque per aliquod tempus Episcopi & Prælati, ab advocatis ecclesiarum liberati, nec non civitates regię, immediatique Nobiles. Hi omnes jus dicere in causis criminalibus per suum quisque territorium cœperunt, eamque prærogativam ad partes superioritatis territorialis sub titulo *des Blut- und Königs-Banns* traxerunt. Pergit Cl. Engavius, & agit Cap. 2 de Judice, Scabinis, & Actuario; Cap. 3 de judiciorum criminalium forma ac generibus diversis;

Cap. 4 de foro competente; Cap. 5 de processu accusatorio; Cap. 6 de inquisitoria procedendi ratione, speciatim de corpore delicti investigando; Cap. 7 de cruendo delictorum autore; Cap. 8 de indiciis; Cap. 9 de incarcerationatione facinorosorum; Cap. 10 de mediis carcerem avertendi vel mitigandi; Cap. 11 de examinibus reorum; Cap. 12 de articulis inquisitionalibus; Cap. 13 de mediis responsionem ad inquisitoriales articulos avertendi; Cap. 14 de reo confesso; Cap. 15 de probatione criminis; Cap. 16 de confrontatione; Cap. 17 de defensione; Cap. 18 de probationibus, speciatim per ordalia; Cap. 19 de tormentis; Cap. 20 de probatione religionis iurijurandi; Cap. 21 de defensione avertenda purgationis; Cap. 22 de sententia; Cap. 23 de publicatione sententiae, & illius effectis; Cap. 24 de urpheda; Cap. 25 de solenni sententiarum executione; Cap. 26 de processu criminali contra absentes instituendo; Cap. 27 de salvo conductu; Cap. 28 de processu proscriptionis, speciatim banni Saxonici; Cap. 29 de criminalibus militum judiciis; Cap. 30 de prescriptione criminum; Cap. 31 de abolitione; Cap. 32 de criminalibus expensis. Ita feliciter rem suam egit, telamque susceptam dextre absolvit Vir doctissimus; ita talem se gessit, ut non possimus non & quibusvis ejus conatibus, & speciatim majori Jurisprudentiæ criminalis compilationi, prosperos successus precari.

L'ART DE GUERIR &c.

h. e.

ARS MEDENDI PER VENÆSECTIONEM,
ubi eodem tempore examinantur alia auxiliorum genera, quæ cum isto remedio vel conjungi, vel eidem plane præferri, in morbis medicinalibus perinde ac chirurgicis, debent; Autore FRANCISCO QUESNAYO, Magistro Artium, Chirurgo in S. Cosmæ nosocomio, Collega Societatis Academicæ Artium, atque item Academicæ Scientiarum & meliorum literarum Lugdunensis, Ducis de Villeroy Chirurgo.

Parisiis, apud Guilielmum Cavelierum, 1736, 12 maj.

Plag. 17½.

Perti-

Pertinet hic libellus ad alium quendam ejusdem Autoris, jam a nobis commemoratum, qui *Tentamen physicum in economiam animale* inscribitur, cujus velut altera pars esse ipse hic videtur, qui & eo consilio huic præmissus est, ut hæc ipsa de Venæsectione Commentatio rectius perspici & intelligi queat. Dividitur in *duas Partes. Prima* agit de venæsectione, ejusque effectibus generatim; *altera* vero de indicationibus venæsectionis speciatim. *Prima Pars* duabus constat *Sectionibus*, quarum *prior* de venæsectione generatim, *altera* de ejus effectibus, tractat. Ex doctissimi Autoris sententia sanguinis evacuationem considerare licet duplici modo, vel quoad inanitas vasa, quo sensu appellatur depletio, vel quoad quosdam corporis nostri humores magis subtrahit & exhaurit, quam alias, quo sensu spoliatio dici meretur. Utraque & ratione effectus, & ratione durationis, discrepat. In depletione, dum massa liquidorum minuitur, plenitudo quoque vasorum minuitur, quæ liquida ista continent. Depletio hæc æqualiter & eodem fere tempore per omnia vasa sanguinea, in quibus sanguinis circuitus eodem fit vigore, eodemque impetu, distribuitur. Ejusmodi autem depletio, quam efficit una venæsectio, non magni admodum videtur esse momenti, multumque illi tribui nequit, nisi in sanguinis missione larga & frequenti. Spoliatio, quam efficit venæsectio, in eo consistit, quod massa sanguinea parte sua rubicunda, albisque succis, qui per vasa sanguinea vehuntur, privetur. Illud enim certum est ac manifestum, per venæsectionem extrahi immediate & proxime humorem vasorum sanguineorum, non æque succos, qui per vasa remotiora & alius generis feruntur, in quibus sectio non æque locum habet, & qui, cum, quicquid educitur, ex vasis sanguineis educatur, proinde pedetentim tantum atque eminus evacuationis illius participes evadunt. Vasa sanguinea ratione vasorum reliquorum se habent fere ut 1 ad 3. Sanguis proprie ita dictus, sive portio rubicunda, se habet ad succos albos, qui solum in vasis sanguineis continentur, propemodum ut 1 ad 3, & ad universam massam succorum alborum per totum corpus diffusorum, ut 1 ad 9. Quando igitur una venæsectio subtrahit $\frac{2}{3}$ portionis rubicundæ, tantum $\frac{1}{9}$ succorum alborum

P. I
Sect. I
Cap. 1.

2.

3.

- rum secedet, hoc est, major ad quartam partem sanguinis quantitas, quam succorum alborum, una venæsectione profundi solet. Vasa autem sanguinea non contribuunt, nisi ad $\frac{1}{3}$ in venæsectione, & quicquid contribuunt, id omne in parte rubicunda suggerunt. Unde tandem concluditur, tantum abesse, ut venæsectio succos albos in vasis sanguiferis minuat, ut eosdem semper augeat; effectum tamen ex subtractione partis rubicundæ ad succos quoque lymphaticos redundare, atque, si hæc doctrina de spoliatione recte applicetur, plura circa venæsectionis doctrinam rectius explicari, multasque difficultates solvi egregie posse. Quantum ad effectus venæsectionis attinet, principes fere hi esse solent, ut ratione depletionis, si scilicet alicujus fuerit momenti, liquidis aliqua progrediendi in vasis suis facilitas concilietur, ratione spoliationis autem massa sanguinea magis serosa reddatur. In partibus vero solidis sigillatim ratione depletionis in earum relaxatione consistit. Princeps vero effectus spoliationi adscribendus est, atque eatenus venæsectio restituit alacritatem solidis; eadem vero & nimium actionis impetum in partibus organicis aliquantum infringit, porro & vasa relaxat & remittit, pullum efficit magis facilem, liberum, & celeritatis capacem, partes solidas mollit, ut tractabiles evadant. In partibus liquidis hi effectus oriuntur.
2. Depletio frequens multum tribuit ad cruditates humorum pariter atque spoliatio. Præterea venæsectione succi redduntur magis fluxiles, & fervor humoris biliosi aliquantum intra suos limites coercetur. Noxia proinde est venæsectio, ubi cruditas humorum dominium tenet. Varias quoque alias mutationes in motu liquidorum parit, qui magnis & copiosis venæsectionibus retardatur & relanguescit. Eadem quoque infirmum est remedium in morbis ex atonia & inertia solidorum natis. Nec quidquam valet immediate & proxime contra vitium quoddam liquidorum absolutum, ut per eam prava indoles tollatur. *Pars secunda tribus constat Sectionibus. Prima* tradit venæsectionis indicationes, ex statu solidorum desumptas; *secunda* indicationes ex statu liquidorum repetitas; *tertia* indicationes a statu utrorumque suggestas. In morbis explicandis, quibus an venæsectio conveniat, disquirat, ipsam simul Patho-

thologiam enucleat, multa etiam de ipsorum curatione per alia remedia commemorans. In debilitate & infirmitate, quæ fit ab abundantia sanguinis, hujusque motu impedito, venæsectio locum habet, quæ semper plethoræ, sive curationis, sive præservationis, rationem habeas, optime medetur, non vero tam depletione, quam spoliatione. Ubi de intemperie biliosa Autor agit, veteres venæsectionem refert in morbis acutis biliosis tenuisse, quod crediderint, sanguinem esse frenum bilis. Quamvis vero hoc utique certum sit, in ejusmodi morbis secta vena magis agitari sanguinem, & vasa insolentius moveri, ut sæpius ejus profusiones extra vasa sua funestæ consequantur, eo usque tamen largis & repetitis venæsectionibus progrediendum est, ut illa vis aucta vasorum infringatur. Biliosis quoque præservationis causa convenit, & ad avertendam phthisin ex acrimonia bilis ortam valet. Pari ratione Autor, quid & quando in intemperie melancholica, morbisque inde ortis, & intemperie pituitosa, morbisque inde natis, juvet, definit. Ad morbos delatus, qui a liquidis proficiuntur, de usu venæsectionis in vitiiis digestionis, in putrefactione humorum, atque in acrimonia eorundem, disputat. Ex numero morborum, qui solidis fluidisque simul debentur, & de quibus disputatur, quousque venæsectio ipsis conveniat, præcipue in censum veniunt omnia circuli sanguinis impedimenta, phlegmone, erysipelas, scirrhus, œdema, inflammatio lymphatica, dolor, hæmorrhagia, vulnera, gangræna, febresque varii generis, in quibus pertractandis eam semper tenuit rationem, ut necessitatem, usum, frustra susceptam administrationem, imo noxam venæsectionis, ex sua theoria, quam de morbis tradit, longius deducat & persequatur. Quæ omnia etsi initio in summam redigere, atque huc transferre, decreveramus; tamen, cum, manu operi admota, prævideremus, omni licet adhibito brevitatis studio, propter argumenti indolem nos nimis longos fore & Lectori tardiosos, satis quidem nobis fuit, argumentum libri strictim indicasse, qui Lectorem plura nosse cupientem ad lectionem ipsius libelli certe non poenitentiam invitamus. Restat *ultimum Caput*, quo declarat Autor, quatenus ex sanguinis inspectione colligatur, venæsectionem esse repetendam.

P. II

Sect. I

Cap. I.

2.

3.

4.

Sect. II

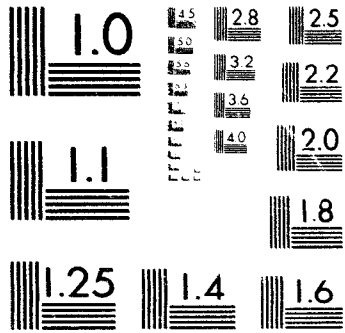
Cap. 1, 2.

3.

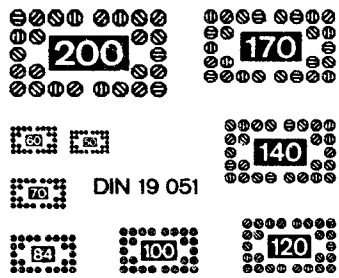
Sect. III

Cap. 1-11.

12.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1: 24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

EDUARDI CORSINI INSTITUTIONES
Philosophicæ, ad usum Scholarum piarum.
Tomus VI.

Florentiæ, typis Bernardi Paperini, 1731-1737, 8.

Alph. 9, cum plurimis Figuris æneis.

Licet ea ætatis nostræ sit felicitas, ut scriptis Virorum eruditionis laude conspicuorum, qui in explicandis illustrandisque Philosophorum placitis operam posuerunt suam, fere abundet; actum tamen egisse, vel Iliada post *Homerum* scripsisse, minime dicendus videtur Cl. Autor, suas *Institutiones* in lucem publicam emittendo. Non cujusvis omnino est, de celeberrimis sententiarum divortiis, quibus ab omni tempore distracti fuere Philosophi, ornate copioseque satis differere, ita quidem, ut libro molis non admodum magnæ includantur omnia, quæcunque in cognitione rerum philosophicarum scitu utilia putantur. Hanc vero, si cuiquam, Cl. *Corsino* deberi laudem, lubentes profitemur. Atque hæc causa est, cur repetenda hic priora Operis egregii *Volumina*, quorum jam olim mentionem fecimus in *Supplementis ad Nova Acta Tom. I Sect. V pag. 218, & Tom. II Sect. XII pag. 546*, putemus, quippe tunc brevius, quod cetera libri utilissimi *Volumina* ad manus non essent, collaudata. Magni faciendum est purum nitidumque scribendi genus, quo in argumentis philosophicis, terminorum barbarie multum obvolutis, uti amarus est, quoad ejus quidem fieri potuit, eo sine, ne a studio philosophico arceantur juvenes, qui bene & eleganter dicendi facultatem in pretio habent. Igitur, cum Scholasticis solennis fuerit methodus dogmata proponendi per conclusiones, probationes, objectiones, instantias, & similia: quibusdam vero Philosophis, ut *Platoni* quondam, & *Galileo* quoque, Dialogorum forma arriserit; Nostro, ad exemplum *Ciceronis, Aristotelis*, aliorumque, rem omnem perpetuo & æquabili orationis flumine proponere, visum fuit, ut nescias fere, Philosophumne magis legas, an magis Rhetorem. Ea quoque de causa ipsa Scriptorum, quos frequenter citat, verba textui sic inseruit, ut tota sermonis series sibi perpetuo constaret, nec ullibi diffliueret; quod quidem Lectorum permultis non ingratum fore confidimus. Sed sic quidem satis prælusimus:

mus: id adhuc, antequam ad ipsam Operis recensionem accedamus, indicandum est Lectori, Cursum hunc usibus Auditorum suorum præcipue destinasse Cl. Autorem, quorum animos ab omni sectarum studio ut abstrahat, iisque liberam, veram, eclecticamque philosophandi methodum insilliet, id ipsum magno studio diligentissimeque agit. Totum Opus dividi in *Tomos sex*, jam docuit titulus: quorum priores *quinque* Institutiones philosophicas, *postremus* autem mathematicas, exhibet. De quibus ut breviter, nec tamen negligenter, dicamus, & quæ Lectorum attentione digniora videntur, carptim recenseamus, ad id negotii jam accingimur.

In *primo* igitur *Tomo* Historia comparat philosophica, quam Logica excipit. De Historia equidem multa dicere supervacaneum fere videtur, cum in ea pertexenda dudum defudarint Viri clarissimi; id tamen laudis haud dubie Cl. Autori debetur, quod sectarum genera omnia & successiones concinno prorsus & percommodo schemate ita exhibuerit, ut cujusvis sectæ origo, propagatio, principes, qui non interrupto ordine floruerunt, uno velut intuitu legentium oculis animisque obversentur. Quos ad certam aliquam sectam referri posse dubitavit Philosophos, postremo loco, servata tamen temporum ferie, subjunxit. In hoc autem Opere frequenter usus est Scriptoribus optime notæ, *Diogene* inprimis *Laertio*, cujus vitam fusius describit, deinde *Petavio*, & *Stanleji* Historia Philosophica, ex qua se multum profecisse, & pleraque accepisse, non sine grati animi significatione fatetur. Errores tamen aliquos, a Viris hæc eruditissimis commissos, detexisse sibi videtur, quos ut corrigeret, suarum esse partium judicavit. Et hæc quidem de Historia philosophica.

Transcendum jam nobis est ad Logicam, seu Philosophiam rationalem. Ei præmittitur Præfatio de origine, incremento, nomine, præstantia, objecto, natura, partibus, Logicæ. Quod apud Arabes temporibus antiquissimis Logicæ usus jamjam viguerit, ex historia *Jobi* constare putat Autor, cum sermones, qui ibi continentur, ad regulas logicas probe sint exacti. De præstantia Logicæ artificialis multa, & egregie quidem, dicit, monet tamen, mathematicas scientias comparari absque illius ope posse, id quod patere credit tam ex veterum consuetudine etiamnum recepta, qua juvenes Logicæ Geometriam præmittere debeant, quam ex arctissimo veritatum mathematicarum

inter se nexu, qui a simplicioribus ad magis composita facile & pede inoffenso perducit, ita, ut ab errore quivis sibi cavere possit, modo attentus esse velit. De studio Logicæ præclare meritos judicat, qui ex Geometria leges ei dederunt. Ex quo consequi videtur, Cl. Autorem veram Logicam a methodo mathematica, uti fieri sane oportet, non distinguere. Ubi itaque Mathesin sine Logices adminiculo addisci posse dixit, Logicam illam vulgarem, vel Dialecticam otiosam, aut simile quid, procul dubio intellexit, quibus utique Geometria carere & potest & debet. Porro, Logicam ipsam perfecte tradi non posse, existimat, nisi plurima ex metaphysicis & physicis consideratio accesserit. Quæstio enim v. g. de origine idearum ex Physica, & Psychologia inprimis, dilucidanda est, adeoque inter præliminares philosphicas referri nequit, quod jam pridem observatum est *Leibnitio* in suis ad *Lockii* Opera notis. Ea de causa factum conjicit Autor, ut *Possidonius*, *Panætius*, alique antiquorum, sapientiæ studium a Physica incipiendum existimaverint. Ex Præfamine, non est, cur plura annotemus; paucissima adhuc de ipsa Logices dispositione dicemus. Ea vero facta est juxta receptum fere ubivis ordinem, qui a tribus, vel, si methodum commoveres, a quatuor, mentis humanæ operationibus deducitur. *Prima* igitur *Parte* agitur de perceptione, ideis, & vocibus. Plenam quidem de idearum origine tractationem in Metaphysicam rejicit Autor; interim tamen sententiam *Cartesianorum*, quæ *Platonica* quodammodo est, amplectitur, quam & *Leibnitium* in *Theodicæa* valde excoluisse affirmat. De idearum claritate ac distinctione *Capitv* integro disserit, ubi notandum, ideam claram & distinctam unam eandemque eî rem esse. Non litigandum de vocibus: sed dicendum tamen, hanc ipsam maximi momenti materiam accuratius & uberius potuisse tradi a Viro doctissimo. Qui cum in recensendis Philosophorum placitis diligenter versatus fuerit, oppido miramur, eum meditationes *Leibnitianas* de cognitione, veritate, & ideis, *Actis* nostris *A. 1684 Mens. Nov.* jam insertas, silentio prorsus præteruisse, quibus tamen Logicæ scientiæ insignis accessio est facta. De prædicamentis ita disserit, ut, quæ de iis tradita sunt, recensere potius, quam approbare, videatur. *Parte secunda* agitur de judicio & propositionibus, ubi statim ab initio differitur de judicii defectibus & remediis, traduntur-

que

que aliquot regulæ generales, eo conducentes, bonæ quidem, sed non satis late forsan patentes. Quæ deinceps de propositionibus, earumque natura, divisionibus, &c. afferuntur, iis recensendis superfedemus, cum trita & pervulgata sint. *Pars tertia*, de discursu agens, totam inprimis doctrinam Syllogismorum copiose & clare satis exhibet, ubi Cl. Autor non raro pressisse videtur vestigia Artis cogitandi. Id tamen minime docet, an Syllogismum ipse putet ad inveniendam veritatem facere, an vero secus. Constat, Virorum doctissimorum sententias ea de re varias esse. *Quarta* denique *Parte* agitur de methodo, cui leges dantur ex illa docendi discendique ratione, quæ Geometris solennis est. Deinceps de fallaciis & vitiis contra methodum; de methodo circa auctoritatem, in rebus scilicet fidei; tandemque de veritatis criterio, differitur. Quæ vero de methodo circa auctoritatem in articulis ad fidem spectantibus proponuntur, ea ad placita Ecclesiæ Romanæ prorsus attemperata esse, animo Lectores nostri facile præcipient. Hæc de Logica, deque primo totius Operis Volumine.

Tomus secundus Physicam generalem continet, in *Tractatus* quatuor distributus, quorum *primus* agit de principiis corporum, *secundus* de principiis extrinsecis sive causis rerum, *tertius* de proprietatibus corporum, *quartus* denique de qualitatibus corporum. Singuli in varias *Disputationes* subdividuntur. Huic etiam *Volumini* Præfatio satis ampla præfigitur. De omnibus singulatim ut dicamus, cum fieri plane non possit, summa solum capita pro instituto nostro indicasse; paucaque exinde delibasse, sufficiat. Quæ igitur in *primo* habentur *Tractatu*, *quatuor Disputationibus* omnia comprehenduntur, quæ sunt inscriptæ: de principiis metaphysicis, de principiis mechanicis, de principiis sensibilibus, & de natura generationis. Ubi videre est ingentem opinionum farraginem, *Pythagoræ*, *Platonis*, *Aristotelis*, *Epicuri*, aliorumque plurimorum, & ex recentioribus *Gassendi* & *Cartesii*. Opiniones eorum, qui unum, vel qui plura etiam elementa statuunt, nec non Chymicorum de iis placita, sub iudicium vocantur. Quo factò, de generationis natura agitur, & primo quidem loco, Philosophos circa prima rerum principia in pluribus convenire, ostenditur; dein de generatione ipsa, ejusque principiis, sermo est, argumentis Philosophorum inter se comparatis

paratis & pensatis. Melior tandem & opportunior de primis rerum principiis sententia exponitur. In *Tractatu secundo* doctrina causarum exponitur, ubi, quod valde notari mereatur, occurrit nihil. *Tertius Tractatus* versatur circa proprietates corporum. Et primo quidem loco sententia *Cartesii* & sectatorum ejus, qui essentiam corporis physici in sola extensione collocant, adeoque id cum corpore mathematico confundunt, recensetur, illustratur, sed refutatur quoque. Armis autem theologicis sæpe pugnat Cl. Autor; quod, veremur, ut omnibus sit placitum. Si quis enim Protestantium sacris addictus, hæcque *Cartesianorum* sententia imbutus, exinde refelli debeat, quod dogma istud philosophicum repugnet Sacramento Altaris, quod sancte colunt Pontificii; num quid tali argumento commovebitur? Nihilominus minus afferuntur argumenta philosophica non pauca, quæ contra *Cartesum* militant. *Gassendi* sententia, quæ corporis physici essentiam in impenetrabilitate collocat, *Cartesiana* adhuc infeliciose pronuntiatur, cum apud Philosophos & Theologos (Pontificios intellige,) certissimum sit, corpora *compenetrari*, adeoque saltem divinitus impenetrabilitatem actualem amittere posse. Rejctis itaque sententiis hæc omnibus, suam proponit Cl. Autor, dicendo scilicet, essentiam seu constitutum corporis esse substantiam, quæ exigat impenetrabilitatem & extensionem, seu substantiam cum extensione, seu substantiam cum extensione & impenetrabilitate radicali. Igitur, licet a Deo destrui in corpore possit actualis extensio & impenetrabilitas, non posse tamen principium istud, quod impenetrabilitatem & extensionem requirit, tolli, quin tota corporis essentia pereat. De eo viderint oculatiores. Hoc saltem certissimum existit, in hac Autoris sententia plurima esse, quæ ad salvanda Ecclesiæ, cui addictus est, placita collineant. In eo tamen est laudandus, quod sententias modo recensitas conciliare contendat: quem in finem ita concludit, *Cartesio* non minus ac *Gassendo* definitiones suas concedendas esse, modo per naturam & essentiam corporis id indigent, quo corpus ab omnibus spiritibus primario distinguitur, licet quidem intimum discrimen animo comprehendere nequeamus. Ceterum pace Viri doctissimi dicere liceat, nos mirari, de sententia *Leibnitii* nostri, quæ non in *Actis* hæc solum, sed in aliis quoque locis, publicata fuit, ne minimam quidem ab eo

eo mentionem factam, etiam tamen in enarrandis Philosophorum doctrinis adeo diligenter sit versatus. Vix enim adduci possumus, ut credamus, hanc Viri Illustris sententiam, hodie non parum, in Germania certe, exultam, Cl. Autorem fugisse. Hæc obiter; pergendum enim nobis est, ne limites transiliamus. Igitur in sequentibus de corporis divisibilitate, tempore, loco, motu, quiete, vera gravitatis, motusque localis, origine, & quæ sunt similia, tractatio instituitur, unde hæc fere annotanda sunt. De corporis divisibilitate mentem suam ita exprimit Autor, ut dicat, id *Epicuro* & ejus asseclis omnino concedendum esse, quod corpora physice in partes infinitas resolvi non possint, adeoque admittenda sint tanquam composita ex indivisibilibus physicis, quæ, licet ex partibus infinitis re vera composita sint, nulla tamen vi creata in partes sejungi divellique possint. Differre autem hæc duo quam maxime, scilicet corpus in se consideratum in infinitum divisibile esse, & in infinitum (a vi nimirum finita) actu dividi posse; Autores quamplurimos in eum inpegisse errorem, ut hæc a se invicem non distinxerint. Eos deinceps reprehendit, & recte quidem, qui, corporis physici indivisibilitatem probaturi, demonstrationes ex Geometria magno molimine accessiverunt. In tractatione de motu definitio-
nem *Aristotelis*, quod motus sit *actus entis in potentia, prout in potentia*, tantum abest, ut improbet eum recentioribus, ut potius dubitet, an melior inveniri possit, quæ omnium motuum genera complectatur. Eam tamen, ut clarior existat, ita inspectit, ut motum dicat *perfectiorem alicujus subjecti, quod tamen adhuc ulteriorem perfectiorem acquirere potest, ac ad illam actualiter tendit*. Quale vero auxilium in perscrutanda rerum natura ex isthac definitione expectari possit & debeat, nos equidem non videmus. Porro, vacuum admitti posse, contra *Cartesii* adstruere conatur. De vera gravitatis origine cum sententias *Cartesii, Hugonii, Gassendi*, enarrasset, ostendissetque, maximis eas difficultatibus premi, adeoque admittendas non esse, rem tandem confici posse existimat, si Deum ex machina accessat, vimque gravitatis a divina & immediata operatione repetat, ita, ut corporum impetus & energia hisdem prorsus legibus a Deo varietur, quibus per impulsum fluidi alienius, aut alia quacunque ratione, variaretur. Facilis sane ex difficultate exitus. Quæ sequuntur, agunt de causâ continuati motus; ubi de projectorum motu, de causâ motus reflexi, ejusque legibus, de levitate, de equilibrio gravium, fluidorum, aeris, & quæ sunt alia. Traduntur adeo Elementa Staticæ, & Hydrostaticæ. Doctrina *Galilei* de descensu gravium explicatur, demonstratur, aliaque ejus inventa recensentur, nec dissimulantur errores quidam, qui viro perspicacissimo exciderunt, is præcipue, sed fa-

cile excusandus, quod lineam celerrimi descensus circulare credidit. Ait Cl. Autor, *Hugenium* solvisse problema descensus celerrimi, quod tamen non nisi post fata ejus publice propositum fuit. *Hospitalium* forsan dicere voluit Vir diligentissimus. Id monemus, ne quis solutionem *Hugenianam* frustra quaerat. Porro regular motus in collisione corporum, praecipue elasticorum, enumerantur, sed absque demonstratione. Eae quoque motuum leges, quas *Cartesius* primum stabilire conatus est, recensentur, & confutantur. Ubi sermo de levitate est, sententia magni quondam *Torricelli* de positiva corporum omnium levitate non serio prolata, sed ingenii excolendi causa efficta, Cl. Autori videtur, qui absolutam levitatem prorsus rejicit. Principia Staticae, Hydrostaticae, &c. satis perspicue, pro captu tyronum, proponuntur. Tandem vero in *Tractatu quarto* de qualitatum natura & origine, calore, frigore, raritate, densitate, fluiditate, soliditate, deque qualitibus occultis, luculenter disseritur, & sic huic *Tolumini* finis imponitur.

Ad *tertium* jam accedimus, in quo Physica particularis pertractatur, duobus, quos Cl. Autor appellat, *Tractatibus*, quorum uterque Praefatione ornatur, comprehensio. *Primus Tractatus* in quatuor *Disputationes* subdividitur, quarum *prima* agit de mundo in communi. Summa rerum capita, ibi contenta, haec fere sunt: de nomine, unitate, perfectione, anima &c. mundi; de mundi origine; de sphaera armillari; de parallaxi, ad spectibus, & distantia siderum; de praecipuis corporum caelestium phaenomenis, veterumque hypothesibus; de systemate *Ptolemaico*, *Tychonico*, *Copernicano*, &c. Cum singula libere neque liceat, neque sit necessarium, attingemus modo aliqua ex iis, quae de corporum caelestium phaenomenis edisseruit Autor. In enarrandis veterum placitis diligentissime versatur, & *Ptolemaei* systema copiose explicat. Ad *Copernicanum* systema conversus, hoc non modo maximis effert laudibus, sed clare quoque, & satis ample, exponit, captivique suorum auditorum accommodat. Eodem modo in *Tychonico* systemate versatur; omnibusque deinceps inter se comparatis, concludit, systema *Philolacium* vel *Copernicanum* tanquam hypothesin, minime vero tanquam thesin, defendi posse. Ceterum id videtur Cl. Autori difficile, absurdum, vel certe liberius effictum, in *Copernicana* hypothesi, quod astrorum a Tellure distantia adeo ponenda sit enormis, ut diameter orbis magni praecae evanescat. Ergo tantum abest, ut existimet Vir doctus, *Copernicanos* divini artificis leges & ordinem hac in parte allecutos esse, ut aliquando potius futurum speret, qui novam hypothesin, eamque *Copernicam* longe nobiliorem, inveniat; futurum etiam, qui nova Sidera, novas Planetas, nova denique caelestia corpora, quorum motus atque phaenomena in *Copernicana* hypothesi solvi non possunt, ostendat. In *secunda Disputatione* invenias sequentia: de caeli substantia, de Sideribus, de Sole, Luna, Calendario & Epochis illustrioribus, de Mercurio & Venere, de Marte, Jove, & Saturno, de Planetarum orbita, periodo, distantia, magnitudine, de causa motus Siderum, de luce eorum, & Eclipsibus, tandemque de

Cometis. Cum breves nos esse oporteat, Autoris cogitata de causis motus Siderum duntaxat attingemus. Is scilicet, recentis tam veterum, quam recentiorum, *Kepleri, Cartesii, Leibnitii*, sententiis, expositisque, quibus premi videntur, difficultatibus, *Newtono* prorsus subscribit, cujus hypothesin omnium pulcherrimam & simplicissimam prædicat. Egregie id quidem; sed *Newtonus* ipsam gravitationis corporum cælestium in se invicem rationem immediate a Deo nulli libi repetiit, ut facit Cl. Autor. Id adhuc notamus, cum in doctrina de Cometis sequi placita recentiorum Astronomorum. Quæ in *Disputatione tertia* continentur, agunt de corporibus sublimibus, sive Meteoris. Et primo quidem de Elementorum numero, natura, ordine, loco; deinceps de igne, acre, aqua, terra, exhalationibus, & vaporibus; porro de meteoris igneis, aqueis, emphaticis, ventisque, quæ copiosius enarrare prohibemur spatii angustia. Tandem *Disputatio quarta* inscribitur de corporibus terrestribus, & plura complectitur; veluti de figura Terræ, juxta veteres æque ac recentiores, de zonis, climatibus, de divisione Telluris Geographica, de montium origine, structura, magnitudine, nec non de salibus succisque terrestribus, de metallis, de igne & calore subterraneo, de magnete, terræ motibus, de mari, ejusque æstu, de fontium origine, tandemque de aquarum virtutibus; sicque *Tractatus primo* coronis imponitur. *Tractatus autem secundus* circa corpora viventia occupatur. *Prima Disputatio* de animæ nomine, natura, speciebus, differitur. Specialius deinceps in *secunda* agitur de anima vegetativa, sive de plantis; ubi de partibus, anatome, & structura plantarum, de earum varietate & generibus, nutritione & augmentatione, qualitibus, morbis, interitu, singulatim loquitur Cl. Autor. Qua quidem in re usus est scriptis & observationibus *Malpighii, Grevii*, (quem *Grævium* appellat, id quod Lectorum aliquibus imponere posset,) aliorumque naturæ scrutatorum illustrum. *Disputatio tertia* Autoris cogitata circa animam sensitivam, seu circa bruta, exhibet, pluribus distincta *Capitibus*; in quibus de anima brutorum, de generibus animalium, de structura & anatome corporis humani, de ortu & generatione animalium, de sensibus externis & internis, aliisque, copiosius hand enumerandis, agitur. Non autem vulgares Philosophorum quæstiones solum afferuntur, sed, data occasione, alia quoque, ex fontibus Matheseos petita; e. g. in Capite de organo visus, & structura oculi, & in sequentibus, de perficiendo visu, agitur, ubi de telescopiis, microscopiis, luce, coloribus, scitu digniora proponuntur. *Quarta Disputatio* de anima rationali, sive de homine, agit, ubi de animæ natura & origine, spiritualitate ac immortalitate, de commercio animæ & corporis, de potentiis, proprietatibus, & accidentibus animæ, satis luculenter differitur. De origine animæ humanæ ea mens Cl. Autori sedet, ut existimet, illam a Deo ex nihilo tunc temporis creari, quo corpori jam organizato conjungitur, cumque occultum sit tempus, quo anima corpori conjungitur, occultum etiam obscuremque censeri debere tempus, quo a sapientissimo Creatore pro-

producitur. In probanda anime immortalitate argumenta solum vulgaria, quibus Philosophi hodierni & rigidiores non acquiescunt, afferuntur. In explicando commercio inter animam & corpus sententiam *Leibnizii* ita subscribit Autor, ut dicat, nullam inveniri posse sententiam sibi videri, quæ aut animi dignitati servandæ, aut mutuo operationum consensui explicando, accommodatior existat. Interim *Leibnizii* sententiam a *Cartesiana* non satis, ut par erat, distinxit. Verum de hoc *Volumine* plus, quam satis. Quæ restant, in iis erimus brevissimi.

Quartus Tomus Tractatum Metaphysicum continet, *tribus* constantem *Disputationibus*, quarum Capita breviter indicabimus. *Prima* scilicet agit de ente, adeoque Ontologiam complectitur; ubi de ente, ejusque divisione, de essentia, existentia, & substantia, de aliis proprietatibus entis, deque primis cognitionis nostræ principis. *Secunda* Pneumatologica est, agitque de existentia, natura, origine singulorum, nec non de eorum numero, divisionibus, numeribus, & accidentibus. *Tertius* denique Theologiam naturalem complectitur. Itaque in ea de nomine, existentia, natura Dei, de attributis divinis, de scientia, de voluntate Dei, atque decretis, disseritur. Metaphysicæ recentioris capita non attingit Autor.

Quintus Tomus moralem disciplinam, sive Ethicam, *Disputationibus* quatuor complectitur. *Prima* agit de ultimo fine, summo bono, & felicitate hominis. In id igitur inquiritur, quod forsitan mireris, an ultimus finis hominis admitti debeat. Quo factio, sententiarum Philosophorum de ultimo fine hominis examinantur, eaque eligitur, quæ veri est simillima. Qua ratione, quo tempore, & loco, ultimus finis acquiratur, exponitur, nec non de beatitudine supernaturali, ejusque dotibus, quædam in medium afferuntur. *Secunda Disputatio* versatur circa actus humanos, ubi de libertate, actuum moralitate, legum origine, lege naturali, nec non de conscientia. Notamus, Autorem moralitatem objectivam, qualis præcipue a recentioribus defenditur, rejicere, actuumque bonitatem & pravitatem a decreto Dei repetere. *Disputatio tertia* agit de virtutibus & vitiis, deque affectibus. *Quarta* denique de officiis hominum erga Deum, erga se, erga alios, erga familiam, erga rempublicam. Et sic quidem finis est totius Operis, quod sua utilitate non destitutum iri, nobis plane persuademus.

Sextus denique, isque ultimus, *Tomus* Institutionibus Mathematicis destinatus est. Eas autem nullo gloriæ amore, aut innovandi studio, se conscripsisse, Autor fatetur, sed id unice in animo habuisse, profectibus auditorum suorum ut consuleret, qui imprimis ordinem *Euclidæum*, nimiamque prolixitatem, in quam non raro incidere videtur summus Geometra, fastidiunt. Operam dedit, ut quamplurima demonstrationibus directis confirmaret, quæ in *Euclide* demonstrantur per impossibile; ut doctrina de æquidistantibus, &c. Quintum Elementorum Librum de rationibus & proportionibus, quas *Euclides* per æque multiplicem demonstrat, ratione multo magis naturali

& clara pertractat.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXXIX.

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM
ab Urbe condita Libri, qui supersunt, XXXV, cum Sup-
plementis J. FREINSHEMII. Recensuit, & notis
illustravit, J. B. L. CREVIER, Rhetor. Prof. in
Collegio Dormano-Bellovaco Univers. Paris.

Tomus I.

Parisii, apud Gabr. Franc. Guillau & Joannem Desaint, 1735, 4.
Alph. 4 plag. 12.

Magna fuit de *Crevieriano Livio* in Germania, nescimus quo
autore, opinio. Ea fecit, ut non satis patienter ferremus
ejus ad nos perferendi difficultatem & tarditatem. Itaque
omni contentione confirmare possumus, magna nos & cupidi-
tate & expectatione, cum ejus copia nobis facta esset, ad eum
legendum accessisse. Ceterum, quomodo expectationi no-
stræ opinionique responderit, non est, ut hic dicamus ante,
quam instituti *Crevieriani* rationem reddiderimus, ipsas-
que Operis speciem quandam informaverimus. Et instituti
quidem ratio satis explicata est Præfatione Autoris. Ea descri-
pta est in *tria Capita*; quorum *primum* est de ipso *Livio*,
ejusdemque libris; *alterum* de interpretibus *Livii*, editori-
busque superioribus; *tertium* de editionis hujus ratione. De
primo Capite, in quo & ipsius *Livii* vita & Operis *Liviani* virtu-
tes nævique, exponuntur, quoniam nihil magnopere in eo di-
citur, quod non cognitum doctis hominibus perspectumque

fit, nihil esset, quod diceremus, nisi hanc nobis occasionem datam esse putaremus, de orationibus veterum Historicorum directis pauca dicendi, atque ita reprehensionis diluendæ, qua recentiores plerumque, cum de Historicis veteribus dicunt, utuntur. Non prætermisit adeo hanc reprehensionem *Crevierius*, sed ei ita respondit, ut non tam probare hanc veterum rationem, quam excusatione dignam judicare, videatur; usus scilicet iis argumentis, quibus vulgo defendi hæc ratio solet. Ut dicamus, quod nobis videtur, primo scemur, semper mirum nobis visum, qui factum sit, ut, quam rationem hodie omnes vitiosam esse agnoscunt, etiam qui nondum magnopere ingeniam probarunt, & multis ratiunculis, quare in vitio habeant, disputant, ejus rationis vitium primo summi homines, qui ea usi sunt, & qui nobis in scribendo exempla esse solent, non agnoverint, sed, ut quisque excellentior sit, eo frequentior in ea adhibenda fuerit; deinde nullus ex Criticis præcis & magistris scribendi, *Aristoteles*, *Dionysius Halicarnassius*, *Longinus*, *Cicero*, *Quintilianus*, &c. eo acumine, quo nos hominuculi sumus, fuerit, ut in vitio habendam esse hanc orationum immiscendarum consuetudinem videret, nec, quos Historicos in aliis rebus reprehenderit, eos in hoc quoque reprehenderet. Illud vero libenter concedimus, si, qui nostra ætate res gestas memoriæ produnt, hujusmodi orationibus directis distinguere orationem perpetuam vellent, reprehensione dignos futuros. Quid ergo est? Quod in nostris hominibus reprehendi jure potest, id in antiquis probabitur? Enimvero alia est præcorum, alia nostrorum, temporum ratio. Nostris temporibus hujusmodi orationes aut raro, aut nunquam, ab hominibus in republica versantibus habentur. Quid igitur opus, eas confingere, aut quem usum habere potest, eas legere? Est, unde eloquentia disci potest, neque hujusmodi oratiunculis opus. Apud veteres Græcos autem & Romanos, aliosque populos, omnia publice orationibus in senatu, aut in concionibus populi, agebantur. Itaque utilissimum erat legentibus historiam, præsertim his, qui rempublicam capeßere cogitabant, hujusmodi orationes quamplurimas legere. Jam viri poterant, imprimis Romæ, pene quotidie audire.

Pueri autem, qui nondum forum attigerant, adeoque concionibus interesse non poterant, aut qui in municipiis aliisque urbibus extra Romam vivebant, quod genus orationis audire non poterant, id legere debebant. Hi itaque cum historias legabant, quæ olim ab hominibus in republica versatis fere scribebantur, non solum prudentia civili imbuebantur, sed etiam ad illam eloquentiam senatoriam & politicam conformabantur. Ipsis etiam viris ad rempublicam accedentibus non minus utile erat hujusmodi orationes accurate scriptas legere, quam audire eas, quæ a magistratibus aliisque haberentur. *Ciceronem* scimus adolescentem *P. Sulpicium*, Tribunum plebis, concionantem quotidie de republica non minus studiose audisse, quam *L. Crassum* & *Antonium*, in judiciis causas agentes. Idem, non dubium est, quin alii etiam fecerint, qui in foro, in concione populi, in senatu, florere aliquando cuperent. Quodsi vero orationes forenses, conciones, & sententias senatorias, editas legere solebant eloquentiæ utriusque studiosi, exque hoc consilio edebantur, ut ad hanc eloquentiam contendentibus prodesse, quid est, quare Historici reprehendantur in eo, quod hujus generis orationes libris suis immiscuerint, quæ pæne eandem vim habere, certe docere, poterant, quomodo e rebus quibusque deligenda sint & oratione comprehendenda, quæ ad obtinendum id persuadendumque hominibus in republica valere possint, quod persuadere velis. Sed ad *Crevierium* redeamus. Is igitur *Capite secundo* primo negat, sibi de antiquis *Livii* editionibus agendum, cum otium sibi faciat *Gronoviana* ad *Livium* Præfatio, quam huic suæ Præfationi subjecit Vir Clarissimus. Sententiam tamen dicit de *Gronoviorum*, *Clerici*, & *Dujatii*, editionibus. Et *Jo. Frid. Gronovii* quidem mirifice laudat in emendando constituendoque *Livio* ingeniosam diligentiam sobrietatemque; ceterum eum emendatorem potius, quam interpretem, *Livii* esse putat; in quo tamen non negat plurimis locis eum insignem lucem attulisse, omnibus facile allaturum, nisi Criticum potius, quam interpretem, agere voluisset. Quod autem sobrietatem *Gronovianam* in emendando laudat, de contextu tantum intelligi vult; nam in animadversionibus interdum audaciores con-

jecturas, ait, tradi. In quibus etiam hoc reprehendit, quod primo variantes lectiones nimis interdum cumulentur, quæ res tædium creet lectori, elegantia Francica scilicet tincto; deinde in exemplis congerendis sæpe modus non servetur. Jam, quod ad varietatem lectionis attinet, parcum *Gronovium* fuisse putemus, si cum reliquis Criticis compares, qui post eum Autores Latinos edidere, & profecto difficile nobis videtur definire, quot variæ lectiones sufficiant, quid sit in hoc genere satis, quid parum aut nimium. Atque hoc idem de exemplis dicere liceat, quibus ad confirmandas explicationes, emendationesque aut receptas adeo lectiones defendendas, utimur. Ceterum non negamus, probari nobis, & jam diu doctis hominibus probatum fuisse, quod consilii dat *Cap. 3* Vir Clarissimus, ut variæ lectiones ad calcem librorum rejiciantur. Nam sunt profecto, quibus varix lectiones curæ non sunt. Neque tamen illud Virum Clariss. putamus negaturum, si quis Autorem hoc consilio edat, ut doctis in hoc genere tantum proficit, non ut puerorum, non ut semidoctorum elegantulorumque, manibus teratur, eum non absurde varias lectiones animadversionibus ipsis immiscere possit. Laudanda vero est Viri Cl. integritas, cum de *Dujatio* fatetur, eum *Livio* edendo parem non fuisse, neque ad eum satis eruditionis Latinæ & ad interpretandum, & ad lacunas *Livianas* replendas, attulisse. Illud autem laudat, quod *Freinsheimii* Supplementa suæ editioni adjecit, in quo & ipse, post *Clericum*, *Dujatianam* auctoritatem secutus est. Quid de *Hearnii* & *Clerici* editionibus sentiat, ipsius verbis dicamus, quibus in fine hujus *Capitis* utitur, ubi *Livium* bono interprete adhuc egere dixit: Jo. Frid. Gronovius *noluit omnia complecti, cum egregie posset. De Jac. Gronovio silemus, qui & paternis insitit vestigiis, & pauca contulit de suo. Voluit Dujatius, nec potuit. Et ipse negat se voluisse Clericum, nec potuisset fortasse, si maxime voluisset.* Hearnius materiam exadificando operi congestis, opus ipsum vix attigit. Capite tertio, quo de suo instituto exponit, primo scholam nobis aliquam habet de laude, quæ antiquitatis interpretibus debetur, in qua iis egregie respondet, qui, leviter degustare veteres libros, satis esse contendunt. Deinde quasi le-

ges interpretibus Autorum scribit, quarum plerasque æquis, credimus, animis omnes accipient. Sed, ut in omni fere genere, sic in hoc, facile est bona præcepta dare, bonum legislatorem agere; ad præcepta autem & leges suas se componere, hoc opus, hic labor est. Hoc loco etiam reprehendit Vir Cl. editiones cum notis variorum, quæ apud Batavos Germanosque sunt curatæ; quod multa falsa, aliena legenda sint, antequam ad veram explicationem pervenias. Scimus, hanc cantilenam frequenter etiam apud nos audiri. Sed difficile est, de ea re pronuntiare. Illud quidem facile patet, si, qui ad Autores edendos accedunt, hac essent eruditione & hoc acumine, ut optima quæque deligere, & inutilia refecare, possent, eam commodissimam rationem fore edendorum Autorum, quæ delectum notarum faciat. Enimvero, quando paucissimi sunt, qui id facere possunt, periculumque est, ne optima sæpe refecentur, refecanda retineantur, consultius duxerunt doctissimi homines, ab editoribus Autorum integros doctorum hominum labores servari. Fieri etiam potuit, ut quidam, difficultate delectus deterriti, maluerint sine famæ suæ periculo integras notas colligere, quam delectus male agendi periculum subire. Ceterum, etiam in optimo delectu, tamen interdum melius putamus, integras notas afferre. *Salmaistorum, Casaubonorum, Gronoviorum, Græviorum*, similibumque, ani nadversiones eruditionis & bonæ frugis plenissimas integras omnes legere malent, quam mutilatas, neque magis æquo animo eas mutilari ferent, quam integras notas eas adhiberi, quibus res faciles & notæ, loci communes, explicantur, dicta moralia illustrantur, cujusmodi fere sunt *Abramii* notæ ad *Ciceronem*, & pleræque ex his, quas ad *Plinii Panegyricum* nuper repetiit Cl. *Arnzenius*, ut alias taceamus. Cl. *Creverius* aliam instituit viam. Omnes enim aliorum, etiam *Gronovii*, notas ex *Livio* suo sustulit, sed iis omnibus in suis concinnandis usus est; neque solum his, sed etiam consiliis monitisque *Rollini* & *Joannis Heuzeti*. Tria inprimis in his notis spectavit. Primo contextus emendationem, deinde difficultium verborum locutionumque explicationem, & tandem rerum ipsarum illustrationem. In contextu emendando non so-

lum *Gronovio* usus est, sed aliis etiam sex Codicibus MStis, a Cl. *Sallerio*, Bibliothecæ regię custode, suppeditatis, & quinque quidem membranaceis, uno chartaceo, quibus *Gronovius* non erat usus. Denuo etiam post *Gronovium* excussit excellentissimum *Puteanorum* fratrum librum, & quædam a *Gronovio* non observata animadvertit. Accessere duo alii Codices, alter non antiquissimus quidem, sed fideliter tamen exscriptus, e Bibliotheca Sorbonica, alter e *Victorina*, novitius ille, & assutis sæpe medicaminibus ineptis deformatus. Consultæ sunt etiam editiones veteres *Andrææ* & *Campani*, aliæque, *Gronoviana* antiquiores. *Polybio* quoque se fatetur in emendando *Livio* adjutum. *Lib. XXXIII, 35*, olim edebatur: *Ætolorum principes alii questi sunt* &c. *Gelenius* ex archetypo exemplari reposuit: *inter questi*, verbum rarissimum, & fortasse nusquam obvium. *Noster*, autore *Polybio*, restituit: *alii leniter questi sunt*. Nam in *Polybio*, quem hic *Livius* exscribit, est: τῶν μὲν πρώτων καὶ πολιτικῶν μεμψιμοιρῶντων αὐτοῖς. *Lib. XXXIX, 36*, locus est, qui mire torlit *Gronovium*: *Cædem primum* ad conflictum factum eorum &c. *Creverio* suboluit, mendum esse in conflictum. *Polybius*, in *Excerpt. Legat. 37* de hac re agens, dicit, hanc cædem factam ad *Compasium*, idque nomen *Livio* restituendum. Interdum etiam conjectura usus est, sed ita, ut nunquam in contextum admitteret, nisi quod aut MStis, aut editionibus primis, confirmari posset. In verbis & locutionibus explicandis quoniam non facile omnibus satisfieri potest, cum aliis aliud aut facile, aut obscurum, videatur, eo descendit, ut ea sola loca breviter explicaret, quæ aut ipsi aliquid molestiæ exhibuerant, aut doctissimis viris, quibus ducibus & monitoribus usus erat, difficultatis aliquid habere videbantur, aut denique in quibus explicandis docti homines lapsi erant. In quo consilio, non est profecto, quod reprehendi possit; neque dubium est, quin omnes, qui ad Autores edendos accedunt, eo utantur, modo recte eo uti omnes possent. Nam primo plerisque, etiam satis doctis, hominibus accidit id, quod sibi accidisse sæpenumero fatebatur, ni fallimur, *Casaubonus*, ut, cum legeret librum, sibi facillima viderentur, quæ difficilia explicatu & obscura

obscura esse intelligeret tum demum, cum aliis eorum sensus accurate perspicueque explicandus esset. Hoc omnibus, pæne dicam, accidit, qui Autores ediderunt, quos non aliquoties aliis sunt interpretati, ut facile possemus multis exemplis demonstrare, si locus pateretur. Omnino difficile est, quid sit obscurum, ubique aliquem posse definire; dubiumque nobis videtur, utrum indocto, an docto, obscuriores libri veteres videantur. Quid enim? *ὁ πῶν* *Grævus* plusne difficultatis in Epistolis *Ciceronis* explicandis vidit ante, quam in *Gronovii* disciplinam venisset, an postquam venerat? Quid? Libros sacros quinam facilius sibi persuadent a se intelligi? Doctiores, an indoctiores? Quod ergo huic rei dicemus esse remedium? Nobis mallems dici. Sed, si, quid sentiamus, dicendum, mature desæcandum est ingenium, & Dialectica mathematicisque disciplinis ita subigendum, ut clara ab obscuris discernere discat, ita consuescere debemus, ut, singulis verbis formulisque utrum jungamus ideas, nec ne, judicemus, & judicare possimus. Constituendum etiam est & definiendum, cui scribamus, quo profectu esse Lectores nostros velimus, ut, quid iis obscurum esse possit, eo facilius intelligi possit. Redeamus in viam. Quod ad res attinet, quas illustravit Vir Clarissimus, primo operam dedit, ut, quæ *Livius* omisit, ea breviter expleret; quæ parum vera memoravit, convinceret; ritus, leges, sine ambitione, attingeret & explicaret. Ponderum autem, pecuniæ, mensurarum, rationem peculiari Disputatione, Præfationi subiecta, explicavit, cui adjecit appendicem *de ære gravi*, e *Perizoniano* libello compositam. Geographica in Indicem conjecit. Chronologicas disputationes operosas vitavit, sed ad *Dodwelli* mentem summis paginis post U. C. & ante C. N. adjecit. Epitomis quoque aliquid curæ adhibuit post *Sigonium* & *Gronovium*, easque putat emendatiores, quam antea, produisse. Sed, quoniam de instituto Viri Cl. satis diximus, ipsarum notarum specimina quædam afferamus. Dicamus primo de notis iis, in quibus verba & locutiones explicantur. In iis quod consilium secutus sit Autor, paulo ante demonstratum est; nempe ut nihil explicaret, nisi in quo aut ipse, aut alii docti viri, hæserint. Exempla hæc sunt: I, I, *opera pretium*,

rium, id est, *rem utilem*, & cui haud frustra opera impensa sit. Ibid. *vulgatam rem*, id est, *rem vulgo a scriptoribus historiarum factitaram* &c. Ibid. *res est immensi operis*, hoc est, *que excrefcere debeat in immensum opus*. I, 2, *manibus propulsare bellum*, id est, *inclusis intra mania propulsare hostem*. I, 16, *veluti orbitalis metu*, id est, *metu non ab simili ejus, qui orbator parente occupat*. I, 44, *incensis*, id est, *iis, qui censi non fuissent*. I, 50, *facinorosus*, id est, *audax, temerarius*. I, 56, *cornu baculo*, id est, *e cornu arboris*. I, 58, *fatim salva*, id est, *supple, res essent*. *Formula salutandi*. Et hujusmodi sunt innumerabilia in his notis. In hiscine vero haerere, doctissime *Crevieri*, potuisti, in his *Rollinus*, *Heuzetus*, alique, potuerunt? Nemo puer apud nos ad legendum *Livium* admittitur, qui haec non sua sponte intelligat. Absunt vero ab tam splendidis editionibus hujusmodi, infantibus scribendæ, notæ. Egregiam vero pœnam perfolvit manibus *Gronovii* Vir Clarissimus, quem supra reprehenderat, quod exempla, quibus ad explicationes suas usus esset, nimis cumulasset. Nam, dum hoc vitium fugit, in contrarium currit, & nobis notas aridas & jejunas efficit, iis similes, quas in *Jo. Corn. de Paw* libris nuper jure reprehendit *Cel. Dorvillius*. Sic *Lib. IX Cap. 38* ad verba: *diem diffidit*, cum egregia dici & de lectione, & de re, possent, nil addit, nisi hoc: *rem in posterum diem rejicere cogit*. Jam, quod ad res attinet, fatemur, afferri multa utilia, idque nullo eruditionis antiquariæ ambitu fieri, sed plerumque nimis vulgata, neque in notis *Livianis* querenda. Quis speret, se in *Livianis* notis inventurum, quid sit *toga*, quid *lictor*, *prætecta*, *mulsum*, & similia innumerabilia, quæ aut jam cognita esse debent ad *Livium* legendum accedentibus, aut a magistris explicari. Quodsi hujusmodi rebus in omnibus *Lexicis* & *Compendiis* antiquitatum obviis notas *Autorum* omnium replere vellemus, quis finis scribendarum notarum foret? Quodsi & illud genus notarum verbale & hoc rerum rescuisset *Vir Clarissimus*, plus quam dimidia pars demta esset. Hoc diximus imprimis esse artis, difficultates veras videre, & *phœsis* corruptas obscurasque constituere. In quo *Vir Cl.* quid præliterit, videbimus. Quo loco recordamur ejus
inli-

instituti nostri, quod in recensendo *Livio Drakenborchiano* superiori anno tenuimus. Deligebatur *Lib. I Cap. 43* de censu *Serviano*, & quid ad id constituendum allatum esset, commemorabatur. In quo hæc laus merito tribuebatur *Cel. Drakenborchio*, nihil ab ipso intactum relictum, in quo quis hære, quod corruptum videri possit. Jam, si compares cum *Drakenborchianis* notis ad hoc *Caput Crevierianus*, ab hoc pæne nihil actum censeas, nihil ad *Drakenborchium* esse *Crevierium*. In *minis vinculorum & mortis*, quibus lex de incensis sancita est, *I, 44*, facilius aliquis hæreat, quam in *opere pretium*. Sed, *mina mortis* quæ sint, aut ab eruditis putentur, nihil dixit. Sed in universo Opere hoc visi nobis sumus animadvertere, Virum Cl. in libris Criticorum & Antiquariorum non magnopere versatum, quod necessarium est ei, qui Autores edere suscipit. Si *Lipsii Electa* legisset, citata *Jo. Fr. Gronovio*, invenisset, suspectum videri locum *IV, 16*, de *bove aurato*, sed hoc totum silentio præterit, & in nota hæc scribit: *auratis nimirum cornibus*, quasi scilicet ad aram ductus bos esset. Ceterum ipse locum sic legendum censet, nullo Codice nixus: *bove aurato & statua extra* &c. Non magis dici potest, quare extra portam posita sit statua. *Lib. IV Cap. 50* *Postumius* Imperator *sub cruce necari* milites jubet. Id supplicium *Lib. I Cap. 5* clarius describi dicit. Fallitur. Est simile huic, sed illud in aqua factum est, hoc non item. Laudare poterat *Ferrarii Elect. II, 7*. *Volumnæ* sæpe sit mentio. Quid *Crevierius*? Videtur *Etruscorum* Dea fuisse. Videtur vero? Enimvero nil certius. Hocine dubitari in tanta literarum luce? *Demsteri Etruria regalis & Gorii Museum Etruscum* inspiciantur: quot locis Autorum veterum confirmari possit, intelligetur. De *Corniculis* item *Lib. X Cap. 44* quam jejune. Debebatne vero *Interpres Livii* ignorare disputata *Salmasio* ad *Solin. pag. 386*, &c. *Lib. I Cap. 23* *Jovis Solisque equis* suspectum vitium doctis hominibus, & a *Schæffero*, *Cupero*, *Clericoque*, correctum. Sed hic tacet *Crevierius*, & sic in pluribus aliis. In fine *Partis II* sunt notæ posteriores, ad emendationem contextus *Liviani* pertinentes. In iis sunt variae lectiones e Codicibus MStis editionibus primis, atque conjecturæ quædam.

dam. His uti poterunt, qui postea ad *Livium* edendum adjungent animum. Sed satis longi fuimus; ad alios libros veniemus.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES, AB Anno Ære Christianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit, & Præfationibus auxit.

Tomus XXIII.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1733, fol.

Alph. 7 plag. 4, Fig. æn. 2.

Quandoquidem, quæ *Tomus* hoc *XXIII* continentur, non esse minoris, quam quæ dederant priores *Tomi*, momenti atque pretii videntur; nec commitemus nos, ut in recensendo novo hoc *Volumine* minus fuisset diligentes, quam fuimus in ceteris, dicamur. Ornant frontem ejus illustrissima nomina *Jureconsultorum*, *Judicum*, *Comitum*, & *Equitum Mediolani*, quibus Partem hanc magni sui & egregii Operis *Palatini Socii*, interprete *Philippo Argelato*, Augustissimo *Carolo VI* a Secretis, Viro illustri, & ob præclara in res Italicorum merita bonis omnibus percaro, consecrarunt. Scriptorum, quos complectitur hic *Tomus*, primus est *Antonius Hyvanus*, Sarazanensis, cujus *Commentariolus de Bello Volaterrano, A. 1472 a Florentinis gesto*, e Codicibus *MStis*, uno *Comitum Guidonum*, uno Sarazanensis urbis, & duobus *Bibliothecæ Strozziæ*, nunc primum prodit. Bello, quod hic descriptum est, occasionem dedisse, constat, inventas *A. 1472* in agro Volaterrano ditissimas aluminis fodinas, quarum cum sibi quisque civium partem peteret, capitales hinc contentiones ortæ sunt, non nisi plurimorum eade, & ipsius urbis interitu, finitæ. Alii a Florentina Republica, id modis omnibus agente, ut in partem lucri admitteretur, calamitatis hujus causam arcessunt. Sed multum ab his dissentit *Hyvanus* noscer, qui, cum tanti mali culpam omnem in Volaterranos con-

jicit,

jiicit, ita se gerit, ut plane ad id conductus mercede Florentinorum videatur. Quod sane in homine, Volaterranæ civitatis stipendio vivente, & publica hic munera gerente, vix fatis mirari possis. Constat enim ex ejus literis, ad *Volaterranos* datis, quas integras ex tabulario illius urbis *Muratorius* produxit, fuisse ei jam A. 1466 Cancellarii in illa civitate dignitatem oblatam, nec dubium est, hanc susceptam ab eo, & annos aliquot administratam. Literis non leviter imbutum fuisse, ipse hic libellus docet, fatis quippe eleganter, tamque copiose, scriptus, ut vix aliunde universi hujus belli initia & progressus plenius cognosci possint. Excipit *Hyrcanum Leodrisius Cripellus*, cujus jam olim *Vitam Sfortie* Collectionis hujus Tomo XX dederat, jam *de Expeditione Pii Papæ secundi in Turcas Libros duos* ex Codice *Phil. Angelati* MSto exhibet, Italiæ suæ ornamentum, *Muratorius*. Exigua est, si molem spectes, hæc opella, nec, unde plura peti possint de vita *Pii II*, desunt alii Scriptores; habes tamen hic eorum, quæ sub finem vitæ gessit Papa ille, narrationem satis copiosam, & in *Scriptorum Italiæ* Corpore *Muratoriano* ob id imprimis locum merebatur hæc Historia, quod ad hunc diem nondum edita exstaret, cujus generis scripta merito preferenda dudum publicatis *Muratorio* videntur. De Autore ipso satis dictum est olim, cum *Tomi XX* *Scriptorum Italiæ* mentionem fecimus. Accedimus ad *Jacobi Volaterrani Diarium Romanum, ab A. 1472 usque ad 1484*, ex MSto Codice Bibliothecæ Estensis, sed eo, quod dolet *Muratorius*, non satis accurate scripto, nunc primum editam, quo plurima continentur eorum, quæ tempore *Sixti II* Romæ, maxime vero in curia Romana, gesta sunt. Scriptor est non minus elegans, quam accuratus, cujus labore usus est *Raynaldus* in *Ecclesiasticis Annalibus*, Commentarios hos accuratissimos vocans. Pleniora tamen sunt, & ipsa orationis serie melius coherent, quæ ab A. 1579 ad 1584 memorantur, quam quæ præcedunt illud tempus. Convertisse se ad Opus hoc scribendum *Jacobi* Cardinalis Papiensis, cui a secretis & in amicissimis fuit, cujus etiam *Epistolæ*, & *Commentarios* historicos, ipsa ejus *vita* ornatos, luce publica donavit, sive hortatu, sive exemplo, vide-

tur. Hujus enim, quos modo diximus, *rerum sui temporis Commentarii* communem doctiorum hominum plausum tulere; & extat Epistola ejus ad *Volaterranum*, qua hujus institutum, Annales urbis Romanæ conscribendi, vehementer approbatur. *Volaterranum* hunc Historicorum Latinorum numero merito adscripsit *Vossius*; idem vero, cum a Papa *Pio* in Cardinalium collegium allectum scribit, multum fallitur, & *Jacobum Volaterranum* cum *Jacobo de Ammanitis*, Cardinale Papiensi, eodem, quem paulo ante nominavimus, temere confundit. Natum *Vossio* errorem hunc ex eo, putat *Muratorius*, quod *Jacobi* hujus Cardinalis *Commentariorum Libro tertio* & sequentibus falso inscripta hæc legantur: *Jacobi Volaterrani Cardinalis Papiensis Commentarii*. Ortu enim Lucensem fuisse hunc *Jacobum*, vix quisquam dubitet, qui legit *P. Sebastiani de Paulis*, civis Lucensis, de patria hujus Cardinalis Dissertationem, Lucæ editam. Id satis constat, extincto Cardinale Papiensi, cui a Secretis fuisse diximus, in *Secretariorum Pontificis* ordinem cooptatum, & *Protonotarium Apostolicum* nominatum hunc *Jacobum*. Præterea *Archidiaconi Ecclesie Volaterranæ* dignitatem gessit; & anno tandem 1515 a *Leone X* *Episcopatu Aquinate* donatus est. Pater ei *Nicolaus*, frater *Benedictus*, patria Volaterræ, fuerunt. Ortum ex gente *Gherardorum* duxit, non *Maffæorum*, quod perperam *Waddingus* & *Raynaldus* tradunt, idem genus *Jacobo* tribuentes, unde *Raphael Volaterranus*, notissimus ille *Commentariorum urbanorum* scriptor, sed a nostro plane diversus, prodiit. Cultissimæ hic *Jacobus* vir doctrinæ fuit, &, præter hoc *Diarium*, plura alia ab eo literis mandata, ex variis *Jacobi* Cardinalis Papiensis Epistolis intelligimus. Quin probabile videtur *Muratorio*, ipsum hoc *Diarium* ad plures annos ab eo perductum; quod si ita sit, justo dolore horum, quæcunque defunt, jactura prosequenda est. Sed substituit in horum locum præstantissimus *Muratorius* *Epistolam Innocentii VIII ad Dominum Jacobum de Volterris*, A. 1488, cum Forolivientis populus in *Hieronymum Riarium*, Comitem, crudelissime invaderet, scriptam, & ex alio Bibliothecæ Estensis Codice huc translata. *Volaterrani* Opus excipit Augustini Pa-

Patricii, *Senensis, Descriptio adventus Friderici III Imperatoris ad Paulum Papam II*, jam olim a *Jo. Mabillonio* in *Musci Italici Parte II pag. 256* publicata. Bis, quod inter omnes constat, urbem Romanam accessit *Fridericus III* Imperator, primum A. 1452, coronam Imperatoriam ex manu *Nicolai V* accepturus, iterum A. 1468, testaturus religionem suam *Paulo II*, tunc Pontifici. Alteram hanc peregrinationem in libello hoc suo descripsit *Patricius*, Vir non indoctus, qui *Vitam* etiam *Fabiani Benciani, Politianensis*, sacrorum Canonum doctoris, ab eodem *Mabillonio* editam, nec non *Epitomen Conciliorum Basileensis, Florentini, Lausunnensis, & Pisani*, aliosque libros, scripsit, diligenter indicatos *Apostolo Zeno* in *Additamentis ad Vossium de Hist. Lat.* quorum partem huc pertinentem dedit *Tomo XVIII Ephemer. liter. Italia pag. 336*. *Patricium* hunc *Cerimoniarum* sub *Innocentio VIII Magistrum*, dein ab A. 1483 *Episcopum Pientinum*, fuisse, *Mabillonius*, & ex quo ille habet, *Ughellius*, tradunt. Idem *Mabillonius* duos *Augustinos Patricios* facit, utrumque *Senensem*, utrumque literis & scriptis clarum. Sed feliciter hos errores refellit loco, quem diximus, *Apost. Zenus*, certo nos docens, unum eundemque fuisse *Patricium*, huncque sub *Paulo II*, & qui ei successit, *Sixto IV*, *Cerimoniis* praefectum, atque postea *Episcopum Pientinum*. Habes jam, Lector, *Annales de Raimo, sive Breve Historiam rerum in regno Neapolitano gestarum, ab A. 1197 ad 1487, Autoribus Ludovico, Seniore, & Juniore, de Raimo, ex Codice MSto*, cujus copiam *Cel. Muratorio* fecit *Ignatius Maria Comus*, Vir inter *Neapolitanos* doctissimus, jamque in scribendis *Romanorum Pontificum & Cardinalium, qui ortum duxerunt e regno Neapolitano, Vitis* occupatus, descriptam. Adjungendam hanc opellam, etsi tenuem & rerum valde inopem, nec lacunis carentem, *Ephemeridibus Neapolitanis*, jam olim *Tomo XXI Scriptorum Italiae* publicatis, vel ideo putavit *Cel. Editor*, quod, quaecunque hic narrata sunt, ad *Campaniam* potissimum, ad *Samnites*, *populosque* alios *Aprutio* vicinos, quorum historia satis adhuc jaceat inculta, spectent. Nobilissima olim in terris *Neapolitanis* gens *Raimorum* fuit, unde etiam *Franfonus &*

Lancellottus, Equites Hierosolymitani, genus duxerunt. Hi ipsi gloriam conscriptæ hujus *Historiæ* cum *Ludovicis* duobus communem ferent, si fides habenda sit Codici, unde deprompta est a *Muratorio*, in cujus quippe fronte, præter *Ludovicos*, *Franconi* etiam & *Lancellotti* menti q̄ facta est. Sed, ab his non tam scriptam, quam saltem descriptam fuisse, ex alio facile ejus Codice intelligas, ita inscripto: *Annali du Ludovico vecchio e giovane de' Rairni, descritti da un libro a penna de' M. M. Lancellotto & Francone, de Rairni, Cavalieri Hierosolimitani, Cum additionibus Antonii de Afeltriis.* Progredimur ad Antonii Galli, *Genuensis*, *Opuscula historica, de rebus gestis populi Genuensis, & de navigatione Columbi*, quæ, nondum ad hunc diem edita, & diu a se frustra quæsitâ, tandem hic proferre Cel. Editori ex Codice MSto Genuensi licuit. Tria sunt Opuscula, a Gallo non indiligenter scripta, & ab Editore perindustriâ mendis quamplurimis purgata. Primum *de Expeditione Genuensium in Barchinonensès*, quam susceptam A. 1466 constat, inscriptum est, cui in Codice MSto inepta librarii maris nomen *Gottifredi de Albario*, cujus exstant *Annales Genuenses*, sed nunquam editi, præfixerunt. Altero *res geste Genuensium ab A. 1476 ad 1478* memorantur. Tertio *origo atque facta Christophori Columbi*, nobilissimi peregrinatoris, ortu sive Genuensis, sive Savonensis, sive, quæ *Petri Mariae Campia* in *Historia Ecclesiæ Placentina* sententia est, Placentini, quem æqualem habuit hic *Gallus*, copiose exponuntur. Ceterum non adeo obscurum hujus *Galli*, Historici Genuensis, & Scribæ Magistratus S. *Georgii*, nomen est, ut non ejus mentionem, etiam honorificam, Scriptores Genuenses fere omnes, maxime vero *Raph. Sopranius* in libro *degli Scrittori Liguri*, fecerint. Succedit *Benevenuti de Sancto Georgio, Comitis Bladrata, Historia Montisferrati, ab origine Marchionum illius tractus usque ad annum 1490*, Italico sermone scripta. Causæ, cur opus hoc, jam diu ante editum, denuo hic publicandum duceret, Cel. *Muratorio* tres fuisse, prima, quod nobilissimæ hujus regionis, quam solam magna hac *Scriptorum Italiæ* Collectione exulare, indignum videbatur, nusquam exflaret, certe inveniri non posset, quæ lucem non-

dum

dum publicam vidisset, Historia, nec inter eas, quæ prodissent olim, ulla potior præsentem esset; altera, quod præclarum hoc *Benevenuti* opus, A. 1639 in civitate Casalis S. *Evassii* typis æneis impressum, tam paucorum, sive quod exiguus exemplarium numerus prodierit, sive quod id divulgari homines potentiores noluerint, jam quidem manibus versetur, ut, sine unquam editum, dubitare etiam rei literariæ peritissimos videas; tertia, quod Scriptorem hunc, Seculi sui adhuc satis inculti ornamentum, præcipuus quidam veritatis amor, studiumque Criticæ, commendat, quippe ad confirmandas rerum gestarum narrationes ipsis tabulariorum divitiis, & veterum chartarum fide, utentem. Modestius hoc, quicquid est Operis, *Tractatum familiarem* inscripsit Autor, ita obviam iturus iis, qui sibi forte elegantiam, de qua non ita, sicut de rebus ipsis, laboravit, hic frustra sint quæsituri. *Historiam* hanc, ut diximus, diligentissime scripsit, quæ nisi exlaret, multis adhuc res Montisferratenenses obteckæ tenebris jacerent; neque tamen, in contexenda maxime Comitum Genealogia, nihil si difficultatum spinæ horridæ vetustiorum temporum, Seculi imprimis decimi, objecerunt. Antiquiorem enim *Alderamo*, quem dicunt ab A. 938 ad A. 995 imperium tenuisse, ejus & ipsius historia multum adhuc luce eget, non ostendit; & quæ de hujus filio quodam primogenito, & in Marchia successore, *Bonifacio I*, cum *Arnulpho Mediolanensi* tradidit, prorsus in fabulis sunt habenda. Nam, quem Seculum XI tulit *Bonifacium*, A. 1052 in Burgundica *Conradi I* Imperatoris expeditione ferro venenato trajectum, Comitem, non Montisferrati, sed Tusciæ, fuisse, jam Cel. Editor, in eodem olim errore versatus, ex certissimis rerum documentis exploratum habet. Fortassis & alia, quibus lima opus sit, in ceterorum Comitum historia acutiores oculi animadvertant; sed quæ facile ex Scriptoribus, in hac Collectione passim obviis, aut emendari, aut suppleri, possint. Antiquissima fuit, unde genus duxit *Beneventus*, Comitum Blandrate domus, adhuc hodie Augustæ Taurinorum, & in aliis Italiæ civitatibus, veterem splendorem & dignitatem servans. Fuerunt olim in hujus ditione oppidum Blandrate, Castellum S. *Georgii*, Vallis Sessiti, & Olce-

& Ofcelæ. Postea in tres quasi fureulos stirps hæc admodum illustris abiit. Alii enim a *Roeba*, alii a *Balangero*, alii a *Foliso*, dicti sunt. Postrema prosapia *Bencvenutum* dedit, ideo cognomine de *S. Georgio* insignitum, quod suis fortunis castellum hoc, a *Carolo V* Imp. A. 1523 Comitatus honore donatum, adjunctum habuit. Pater ei *Joannes de S. Georgio*, vir in Canapicio primarius, fuit. Militiam primum sectatus, inter Equites *S. Joannis* Hierosolymitani locum, simulque splendidum, quam dicunt, *Commendam*, obtinuit; postea ad suaviores Mulas conversus, illustrissima in aula Comitum Montisferrati munera gessit. Præses enim Senatus Casalis *S. Evasii* nominatus, provinciam hanc ad mortem usque *Bonifacii* Marchionis administravit, filiorum ab eo relictorum tunc curæ & tutelæ præfectus, & ipsius regionis rector vicarius constitutus. Præterea frequentes ad *Alexandrum VI*, *Maximilianum* Imp., aliosque Principes, legationes obiit, vir non prudentiæ minori, quam eloquentiæ, & Jurium peritiæ, inter suos hæde florens. In tantis rerum publicarum curis de scribenda etiam *Historia Comitum Montisferrati* cogitavit, hancque geminam, Latino & Italico sermone, composuit. Et Latina quidem primum prodiiit A. 1516 in urbe Astensi, sic inscripta: *Montisferrati Marchionum & Principum regia propaginis, successionumque, series nuper elucidata*. Hanc ipsam, accessionibus ditatam, postea A. 1521 Trini, Ducatus Montisferrati oppido, denuo in lucem emisit. Quam deinde patrio sermone composuit, non vivente ipso, sed pluribus post mortem ejus annis, prodiiit *Montisferrati* plenior *Historia*, novo jam a Cel. Editore ornata donata, plurimisque mendis liberata. Memoratur etiam *Bencvenuti* hujus de *Origine sue Familie* libellus, nunquam, quod scimus, editus, & paucis fortassis cognitus. Ordo nos ducit ad *Allegretti de Allegretti Ephemerides Senensës, ab A. 1450 ad 1496*, sermone scriptas Italico, jamque primum ex *Huberti Benvoglienti*, Patricii Senensis, Codice MSto huc translata. Parum hæc satisfacient iis, qui res tantum illustres & notata cum primis dignas in historiis requirunt, cetera, quæ sunt levioris momenti, fastidiosius legunt. Accidit enim & *Allegretto* huic, quod *Ephemeridum* scri-

scriptoribus accidere plerumque solet, ut in Annales suos, ne rerum gestarum negligentiores fuisse spectatores videantur, obvia quæque, nullo rerum utilium inutiliumque habito discrimine, referant. Bene igitur a Cel. Editore factum, quod eorum, quæ nihil nec utilitatis, nec delectationis, habebant, plurima hinc sustulit, nonnullis, quæ ad ipsos Senenses spectant, & absque horum injuria auferri non poterant, de industria retentis. Si rem ipsam spectes, minime spernendum videtur hoc *Diarium*, luculentam sane eorum, quæ sub finem Seculi XV non inter Senenses tantum, sed in universa etiam Italia, gesta sunt, notitiam suppeditans. Secutus est *Allegretus* partes populi seu plebis, penes quam tunc summa rerum erat in Senensi civitate, & quod ipse refert, in primis populi Magistratibus allectus fuit. Idem patre se natum *Nunnio Allegreto*, & illustri ortum genere Duodecimviro, dicit. Pergimus ad *Frarris Hieronymi de Bursellis, Bononiensis, Ordinis Prædicatorum, Annales Bononienses, ab A. 1418 ad 1497*, nondum ad hunc diem editos, jamque ex Codice MS^{to} *Jo. Baptiste Bianconi*, Græcarum literarum in Gymnasio Bononiensi Professoria clarissimi, depromptos. Exordium hujus Historiæ Autor non ab A. 1418, sed ab ætate remotiori, duxit; at noluit vetustiora illa hic denuo locum invenire Editor, utpote jam diligenter descripta in *Annalibus Bononiensibus Matehai Griffonis*, Collectionis hujus Tomo XVIII publicatis. Resectis igitur, quæcunque annum 1418 præcesserant, ita instruxit *Annales* illos, ut, si his *Griffonis* historiam, ad annum usque 1426 deductam, conjungas, plenissimam, & continua serie decurrentem, rerum Bononiensium historiam teneas. Prodiit Autor nobili genere *Albertucciorum*, cui pro more Seculi agnomen *Burselli* fuerat adscitum. Patrem ipse suum *Petrum de Bursellis, sive de Albertuccis*, nominat, qui, amore accensus patriæ, arma corripuit, Canetulosque, quantum valuit, impugnavit. Adlaxit se sacris Prædicatorum, cujus Ordinis quisquis historiam tradidit, *Hieronymi* hujus doctrinam & virtutes miris laudibus extollit. Si *Altamura* fides, in Bononiensi civitate A. 1493 *Inquisitoris hereticæ pravitatis* munus gessit. Pleuritide correptus, d. 25 Nov.

A. 1497 e vita excessit. Scripta ejus numero multa, sed nunquam edita, quorum partem aliquam Bononia servat, hæc memorantur: *Annales Ordinis Prædicatorum ab A. 1215 ad 1484; de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum; de Generalibus Magistris Ordinis Prædicatorum; Annales Cænobii Bononiensis S. Dominici, ab ejus exordio usque ad sua tempora; Chronicon, seu Epitome gestorum ab urbe condito usque ad annum 1497; Historia Romanorum Pontificum a Sancto Petro ad Alexandrum III Papam; Chronicon, seu descriptio compuriarum Italia civitatum; de Doctoribus asserentibus, Deiparam originali peccato aliquando fuisse obnoxiam; Sermones de tempore per totum Annum; Sermones varii de Sanctis; Liber Sermonum pro tempore Quadragesimali; denique Annales urbis Bononiæ, quibus Muratorii beneficio in posterum lucis frui publica licebit. Ultimum in hoc Volumine locum occupat *Andrea Naugerii, Patricii Veneti, Historia Veneta, ab origine urbis usque ad annum 1498*, sermone Italis patrio conscripta, primum nunc e Codice MSto Bibliothecæ Estensis in lucem producta. Dubium videri nonnullis possit, an *Historia* hæc verus sit *Naugerii* fœtus, quandoquidem *Petrus Bembo* sub suæ initium *Historiæ Venetæ* diserte scribat, ex eo sibi componendi hujus Operis consilium ortum, quod moriens *Naugerius*, cui hæc provincia a Magistratu Veneto demandata fuerat, comburi sua scripta jussit; non audet tamen Codici Estensi, in cujus fronte inscripta verba leguntur: *da Andrea Navagerio, Nobile Veneto, cbe mori Ambasciadore in Francia*, fidem denegare Cel. Editor, quod certo dici non possit, an jussis his obtemperaverint hæredes mortui, cujus utique & *Carmina, & Orationes*, flammas evaserint, fieri etiam potuerit, ut illi *rerum Venetarum Commentarii*, quos publico nomine conscribendos susceperat *Naugerius*, Vulcano cesserint, præsentem *Historiam*, multum ab illis diversæ, effugere hanc injuriam contigerit, præterea id fati legenti cuique appareat, Autorem hujus Operis vixisse A. 1498, quo ipso magnum in Italia *Naugerii* fuisse nomen constet, demique tam plene Autor, tamque accurate, res suo tempore gestas descripserit, ut, nisi ab homine in ipsa rei-*

publicæ

publicæ luce versante, & arcana ejus consilia edocto, talia expectari vix potuerint. Utrum vero Italico sermone, sicut hic exhibetur, an potius Latino, quem in primis familiarem habuit, conscripserit id operis *Naugerius*, id ipsum aliis decernendum relinquit Editor. Si recentiora tempora spectes, nihil est, quod desiderari hic possit; sed in antiquioribus Seculis meræ fabulæ & errores venia vix digni regnant, quibus ne manum violentam inferret Editor, intercessit stupor hominum quorundam, qui, sancte servandas ejusmodi superioris ætatis reliquias, nec quidquam tentandum in aliorum scriptis, audacter pronuntiant.

THE ANALOGY OF RELIGION NATURAL AND RE-
velated to the constitution and course of Nature, &c.

h. e.

ANALOGIA RELIGIONIS NATURALIS
Et revelatæ cum constitutione Et cursu naturæ; Au-
toris JOSEPHO BUTLER, L. L. D.

Londini, 1736, 4 maj.

Alph. i plag. 20.

Haud vulgare, sed prorsus grave & selectum, scribendi argumentum est, quod explicandum suscepit Cl. *Butlerus*, naturæ cursum, atque convenientiam ejusdem cum religionis, tam revelatæ, quam naturalis, principiis, declaraturus. Illa omnia, quæcunque disputavit, huc fere redemit. Vere magnum inter certam veritatem & probabilitatem intercedit discrimen. Hæc enim variis gradibus, ab infimo scilicet nudæ possibilitatis, ascendit ad superiores. Nec statim probabilis redditur propositio, in eo casu, si contrariæ æque sunt possibiles. At tamen in moralem certitudinem sæpe abit propositio mere possibilis, si nimirum repetitur, & multitudine casuum corroboratur. E. c. si fluxum & refluxum maris hodie prima observares vice hoc illo loco, levissimo probabilitatis gradu concluderes, fluxum crastino die rediturum. In sententiam hanc Autoris ire hic non possumus, siquidem propositio de fluxu crastina luce repetendo mere est possibilis; probabilitatis enim notio inter Philosophos longe aliter est determinata. Si vero per integras septimanas & annos conti-

nuatur hic eventus, certissime credit Autor, fore eundem perpetuum. Quæ autem in probabilitate posita sunt, determinantur analogia & convenientia cum alia re, nobis satis nota. Hæcque similitudinis observatio conjecturam & probabilitatem in innumeris casibus efficit, sæpe etiam convictionem & certitudinem. Futura cognitione præteritorum vel præsentium eventuum judicamus. Ita credimus, infantem tenellæ ætatis, staturæ perparvæ, viginti annis præterlapsis, virili magnitudine fore conspicuum. Experientia nos condocuit, mense Januario intensum esse frigus; hinc concludimus, instanti hoc tempore eandem infecuturam aeris temperiem. Ita probabilitate in omni vita utimur, tanquam indice & duce fidelissimo. Inque eruditione, quam longe patet, usus ejus est plane mirificus. Hactenus Noster: sed regulas probabilitatis nec determinat, nec præscribit, sed præcipit, ut doctores Logicæ eas colant, suisque tradant. Pergit: rationi quammaxime conveniens est probabilis argumentandi modus, & *Origenes* bene ac sapienter asserit, *credentem, Scripturæ autorem esse naturæ opificem, recte conjicere, tales difficultates in ea esse debere, quales in ipsa natura essent obvia.* Atque eodem modo porro colligimus, eos, qui negant, Scripturam esse a Deo, quia multa intellectu difficilia in ea reperiuntur, negare etiam debere, mundum esse creatum a Deo. Porro, si similitudo adest in rebus constitutione & providentia earundem, prout in revelatione exponuntur, ac convenientiæ nexus, quem experientia & ratio condocet, iterum vi analogiæ concluditur, utriusque unum eundemque esse autorem. Hujus tenoris ratiocinia præclare illustrant divinas veritates, & profecto, si ab analogia desumptum argumentum haud adhiberemus, stulti essemus habendi. Et in sanctissimæ religionis veritatibus præ ceteris ea argumentandi ratio venit in censum. Tanquam veritates cognitæ Autor noster principii loco ponit, autorem existere naturæ, & universi rectorem. Omnis igitur liber in usum eorum conscriptus est, qui Dei existentiam & naturæ fines statuunt. Dubia, inquit Noster, quibus premimur, gravissima evanescent analogiam rerum penitus considerantibus. Summa religionis

ligionis Christianæ hæc est: mala puniri, bona præmiis ornari, & rationem haberi omnis vitæ. Porro res huc redit, vitam præsentem esse statum, quo tentemur, & ob futura bona afficiamur variis incommodis. Ita in *Parte prima* hæc ipsa explicaturus Autor, 1) agit de vita futura; 2) de regimine Dei pœnis & præmiis creaturarum; 3) de morali œconomia Dei; 4) & 5) de *dominatio* creaturarum, & periculis, quibus conflictantur; 6) de opinione eorum, qui actiones dicunt esse necessarias; 7) quomodo falso concipiatur reipublicæ divinæ ratio. In *Parte secunda* 1) ostendit gravitatem religionis Christianæ; 2) argumenta contra revelationem diluit ac refellit; 3) limitationem virium intellectus & iudicii speciatim sistit, deque iis, quæ probabiliter in Revelatione obvia esse debent, declarat: addit denique, inesse vi analogiæ oportere objectionibus obnoxia revelationis placita; 4) nos plane fugere Christianæ veritatis principia, eorumque præstantiam, pronuntiat; 5) nexum harum veritatum, mediatoris officium, & mundi per eam redemptionem factam, exhibet; 6) defectum universalitatis revelationis, & infirmitatem, uti vulgo creditur, ejusdem probationem, ex mente perverse sentientium explicat; 7) evidentiam & claritatem præcipuam religionis Christianæ docet; 8) objectiones, quæ contra argumentum de analogia naturæ cum religione formantur, refellit. Hæc quidem est generatim synopsis hujus Operis. Annexæ sunt binæ Dissertationes, altera *de identitate personali*, altera *de natura virtutis*. Speciatim disputandi modum Autoris nostri depingere liceat. *Part. II Cap. 2 pag. 161* agit de objectionibus contra revelationem ratione miraculorum. Contradictoria videtur, inquit, naturæ constitutio contendentibus nobis cum ea miracula. Sed aqua nobis non hæret; etenim creatio mundi, invisibilis mundi gubernatio Jesu Christi, & iudicium ejus extremum, reliqua omnia, ita comparata sunt, ut miracula haud sint dicenda; si vero ita vocaveris, discrimen tantum intercedet ratione verborum, nihil ad rem faciens ipsam. Si analogia naturæ hæc destrueret debet fidei Christianæ capita, repugnare debent cursui naturæ; sed hoc nullibi observamus.

Fingamus quendam, cui nihil e revelatione est cognitum, si fuerit æquus rerum existimator, concedet tantum parvam partem naturalis & moralis hujus universi systematis ea determinari. Profitebitur, se exiguam tantum partem rerum scire, ergo non omnem, ergo nec destruere potest incognita, quorum tamen amplissimus est campus, & quæ sunt reliquæ, non sine ingenii & doctrinæ copia a Nostro explanata.

JO. GEORGII CRAMERI, J. U. D. Commentarii de Juribus & prærogativis Nobilitatis avitæ, ejusque probatione, ex institutis Germanorum, & præcis, & hodiernis.

Tomus I.

Lipsiæ, apud Jo. Christ. Martini, 1739, 4 maj.

Alph. 3 plag. 8.

Prima nunc, quod omnibus doctrinæ rectoris amatoribus longe accidit gratissimum, divulgata est *Partis* præstantissimi splendidissimi que Operis, cujus aliquando edendi jam olim liberalem Germanici Juris studiosis spem fecerat Consultissimus *Cramerus*, Lipsiæ nostræ decus, & ad iter illud, quod nominis monstrat immortalitatem, nobili gradu contendens. Postulat æquitas, quæ suprema nobis in recensendis doctorum hominum laboribus lex est, ut plausu partim publico insignem prosequamur industriam elegantis Viri, & ad illustranda Germanorum. Jura noti plane factique, partim civitati literariæ gratulemur Opus tam politum, tamque utile, & optimarum rerum penum, ad ejus si accederent laudem, quæcumque luce publica donari scripta solent, o quam maturos percipere possit fructus universa eruditorum societas! Ne quid enim dissimulemus eorum, quæ pertinent ad commendationem Operis egregii, ordo hic concinnus, summum judicii acumen, gravissimorum scriptorum testimonia, & quod unum magnæ laudis materiam habet, suave venustumque dicendi genus, regnant. Fulget præterea liber, & mirifice superbit, dulcissimo Musis nomine Illustrissimi Comitis,

Hcn

Henrici a Bruhl, Mæcenatis Saxonici, cujus in patriam merita, nullis tacenda Seculis, & animus erga literatorum ordinem propensissimus, tam diu memorabuntur, quamdiu suus eruditioni solidæ honor constabit. Jam, ne legentes hæc nostra præposterum forte laudandi studium nobis objiciant, ipsum hunc Musæ *Cramerianæ* fœtum Lectori paulo propius conspiciendum præbebitur, & præmissa Capitum summa, nonnulla producemus in medium, non anxie quæsitæ, sed oblata nobis ultro, specimina, quæ, ni profus fallimur, hoc efficient apud complures, ut ipsum in manus librum sumant, nostrumque probantes judicium, tantæ doctrinæ Autori bene nobiscum precentur. Quæ præmissa est ipsi Operi Præfatio, inter varios Scriptores, qui in eodem olim argumento explicando qualemcumque posuerunt industriam, nominat imprimis *Claudium Franc. Menestrierium*, Gallum, & ex nostratibus *Eberh. Frid. Georgium*, atque *Rudolph. Frid. Telgmannum*; sed quorum nullus ita in hoc munere versatus perhibetur, ut omnem posteris materiam præripuisse dicendorum videatur. Noster, nihil prætermittendum ratus eorum, unde quidquam gratiæ ac decoris conciliari argumento huic gravi ac illustri possit, & animo bene præparato ad nobilem laborem hunc conversus, *Volumen hoc primum Capitibus* absolvit *quinque*, quorum *primo* de inscriptione libri, & verborum significatione, exponit; *altero* origines jurium & prærogativarum avitæ nobilitatis, ejusque probationis, evolvit; *tertio* rationes illorum & æquitatem commonstrat; *quarto*, quoniam eorundem in Germania capaces sint, vel minus, dispicit; & *quinto* denique jura ac privilegia nobilitatis avitæ antiqua recenset. Hisce subjunxit *Jo. Mülleri*, Reipublicæ Norimbergensi quondam a Secretis, Opusculum de *Rüxneri* libro de torneamentis, ejusque fide, quod in Bibliothecis huc usque latuit MStum; Documenta, quæ priscum, nobilitatem avitam, in dubium vocatam, comprobandi, modum ostendunt; Statuta ac privilegia Capitulorum quorundam Germaniæ Cathedralium; & alia tandem Documenta, quæ ad controversiam ecclesiæ Cathedralis Wormatiensis cum Auwachiis, & *Jacobo de Boville*, novis hominibus, pertinent. Quam appendicem, nemini

ni fortasse ingratam, rerum & verborum Index sequitur, non
 Pag. 5. sine cura & studio singulari confectus. Jus, quod Germani
das Recht derer Abnen vocant, ita describit Ampliff. Autor,
 quod sit *Jus peculiare, moribus Germanorum introductum, &*
legibus, statutis, atque privilegiis, firmatum, ut cujus illi Nobiles,
qui intaminatam nobilitatis sue antiquitatem ex certo avorum,
proavorumque, continua serie nobilium, numero legitime proba-
re possunt, aliis, quorum nobilitas vel nova, vel labe quadam ad-
spersa est, praeferuntur, & his exclusis, soli ad exercitationes
& ludos equestres, ad primaria nobilium virorum collegia, &
 78 seq. *corpora, ad praecipuas quasdam dignitates, aliorumque quo-*
rundam jurium usum, admittuntur. Servorum manuum millio-
 nes, sacris Christianis feliciter in Germania instauratis, atque
 ita a *Caroli M.* temporibus, Cleri cum primis Pontificii fualu,
 factae sunt frequentiores. Ingens igitur libertinorum caterva
 succrevit, quorum haud pauci ruri remanserunt, & agricultu-
 ram, quam ut servi antea exercuerant, nunc tanquam coloni,
 in utilitatem patronorum, profecuti sunt, illisque certos praesti-
 terunt census annuos. Maxima vero libertorum multitudo
 confluit in urbes, spe lucri, indulgentibus patronis ex merca-
 tura & opificiis capiendi, allecta. Et ante quidem *Henrici*
Aucupis aetate soli propemodum liberti urbes incoluerunt
 Germanicas. Hujus tamen Imperatoris auspiciis evenit, ut in-
 genui quoque multi in urbibus primariis domicilium sibi consti-
 tuerent, qui, ut praecclare suspicatur Vir longe doctissimus, magi-
 stratum sibi munera vindicarunt, libertis in infima civium classe
 collocatis. Cum ergo liberti opificia, quae in servili statu didice-
 rant, in urbes intulerint, posteaque mercaturae dederint operam;
 satis luculentis signis apparere causas, putat Autor, cur equestris
 ingenuorum ordo, & quae ex illo originem ducit, nobilitas ho-
 dierna, tantopere & a mercatura, & ab opificiis, omni tempore
 abhorruerit, vilemque ac fordidam urbanorum civium censuerit
 95 seq. conditionem. Antiquissimis temporibus, cum verum supremi
 Numinis cultum adhuc ignorarent Germani, honorifica apud
 eosdem habita est sacerdotum conditio, ideoque nobilissimi qui-
 que viri sacerdotio se consecrare non dubitarunt. At in errore
 versari

verfari illos graviffimo credit præclariffimus Autor, qui originem exinde hodierni derivant moris, quo non nifi nobiles, avita conspicui nobilitate, in Capitula cathedralia, & Collegia Canonorum, recipiuntur. Complura enim tum mutata ait, cum sacra in Germaniam Christiana introducta sunt. Sub Francis profecto, quorum auspiciis paganam Germani superstitionem ejurarunt, ad sacros Ordines, & munera ecclesiastica, quosvis promiscue, sive servos, sive libertos, sive ingenuos, Clerum admiffisse pontificium, nec, quod ad servos attinet, *Carolus M. & Ludovicum Pium* iteratis functionibus id consecutos esse, ne illi, dominis invitis, in Clericorum reciperentur societatem, quin potius eorundem haud paucos, impetratis a dominis suis manumiffionibus, ad sacerdotii non modo honorem, sed summum etiam Episcopale fastigium, sub ipsius *Ludovici Pii* imperio, fuisse elatos, docte & eleganter ostendit. Seculo demum decimo & undecimo Collegia Germaniæ Cathedralia eam, quam hodiernam tenent, formam, ea, quibus adhuc utuntur, jura, obtinuerunt, hisque etiam temporibus nobiles, sive illustres, & ingenuos militares, ex quibus nobilitas inferior hodierna enata est, major, quam antea, cupido inflammavit, locum inter Canonicos capitulares ambiendi. Hujus rei causas varias, nec parum probabiles, studiose attulit Conf. *Cramerus*. Idem alio in loco arduæ illius, & controversæ satis, quæstionis mentionem facit, an Imperator avitæ nobilitatis jura, ac prærogativas, quæ generis antiquitatem, & certum avorum aviarumque nobilium numerum, juste probandum, supponunt, novis concedere queat nobilibus, & eo quidem modo, ut hi ad Torneamenta, Canonicatus, majores Ordines militares, & honores alios, quibus sola gaudet avita & gentilitia nobilitas, admitti debeant, quamvis ex parentibus, avis, & aviis nobilibus non sint prognati. Quantuscumque sit Jctorum numerus, quantacumque etiam eorum autoritas, qui affirmando responderunt, ab iis tamen, pro Academica sentiendi libertate, recedere non dubitat Autor noster, ad Instrumentum Pacis Osnabrugense, Cæsareasque Capitulationes, provocans, in quibus quippe disertis cautum sit verbis de servandis Collegiorum Cathedralium privilegiis,

Pag. 174
seq.

vilegiis, Statutis, & consuetudinibus, iuste introductis. Neminem autem Juris nostri publici adeo rudem fore existimat, ut ignoret, in potestate solius Imperatoris non esse, leges Imperii fundamentales vel interpretari, vel mutare, vel contra easdem dispensare. Ex moribus Germanorum adoptionem non esse modum acquirendæ nobilitatis, nisi per privilegium, ab Imperatore concessum, quale exemplum de *Josepbo* Imperatore allatum est, docte contendit. Quid videatur Consultissimo Viro de controversia, magnis quondam motibus agitata, an nobilitate Doctores gaudeant Academici, egregio, quo omnia solet, eruditionis apparatu exposuit. Admodum olim honorificum fuisse Doctoris Academici nomen, ex tot Historiæ Jurisque patrii monumentis luculenter apparet. Causa hujus rei genuina in callidis Pontificum Romanorum machinationibus querenda est. His enim factum est, ut honores Academici dignitatibus accenserentur ecclesiasticis, ideoque equestri & gentilitiæ nobilitati non exæquarentur tantum, verum etiam præponerentur. Inde igitur evenit, ut Doctores Academici pari cum nobilibus jure ad Canonicatus & Capitula admitterentur, quin ipsi nobilissimi equestri ordinis vii magno numero ab Academicis insulas expeterent doctorales, & sæpiissime Doctoris honores insignibus præferrent equestribus. Quod cum probatu non sit difficile, mirum sane non est, in ipsis Recessibus Imperii Doctoris dignitatem equestri comparatam, eademque Doctoribus, & quodammodo majora, quam nobilibus, ad equestres honores solenni ritu (*durch den Ritter-Schlag*) erectis, concessa fuisse privilegia. Sed inde a Seculo XVI imminui haud parum cœpit Doctorum conditio, & sensim sensimque plurimum de sua illi dignitate amiserunt, cujus jacturæ origo derivanda videtur Autori a recentiori ævo, & imprimis a sacris repurgatis, quo scilicet tempore hæc dignitas pro ecclesiastica & clericali haberi desiit. Quanquam vero hac nostra ætate equestris nobilitas supra Doctoris dignitatem emineat, & ubique propemodum viris sanguine nobilibus prior tribuatur locus præ Doctoribus, nativa nobilitate destitutis, nisi quidem hi splendidis fulgeant in aulis Principum muneribus;

ribus; nihilo tamen minus ne hodie quidem omnis Doctō-
ribus nobilitas poterit abjudicari. Interim nec illud, pro
eandore suo, dissimulandum censet Consultiss. *Cramerus*,
quod jam olim non omnia nobilitatis jura & privilegia Doctō-
ribus cum viris avita nobilitate illustribus fuerint commu-
nia. Præsidium sententiæ suæ quærit in Torneamentis,
& aliis ludis equestribus, in Ordinum militarium insignibus,
in Societatibus Ganerbiornum, aliisque nobilium collegiis, quæ
avitæ, seu hæreditariæ, non personalis, qua Doctores tantum
gaudent, nobilitatis probationem requirunt. Præclara sunt, Pag. 296 seq.
quæ doctissimus Autor de antiquo cinguli militaris conferendi,
& Equitum creandorum, ritu, vulgo *das Ritter-Schlagen* dicto,
ex optimis quibusque Scriptoribus in scenam produxit. Medio
potissimum ævo frequentissima in Germania, pluribusque Euro-
pæ regnis, hæc fuerunt solennia, quæ cum paucis describi fere
nequeant, ad ipsum elegantissimi hujus Operis Autorem ut remit-
tamus Lectores, necesse est. De jure, adendi Tornea- 333 seq.
menta & ludos equestres, multa disputat solide ac diligenter,
ludorumque militarium initia ad Francorum & Carolingorum
ætatem referenda putat, quæ deinceps *Henricus Auceps* inflau-
ravit, multoque frequentius, quam antecessores ejus, exercuit.
Torneamenta vero solennia, magna pompa peracta, ante Sæcu-
lum XI plane ignota, atque eodem demum Sæculo inventa fuisse
a Gallis, gravibus commotus & quasi convictus argumentis, Au-
tor profitetur. Quo sane ipso *Georg. Rixnerum*, pluresque,
qui hunc præpostero secuti sunt applausu, viros eruditos recte
refellit. Unde autem *Torneamentorum* vox orta fuerit, 338.
non inter se conveniunt Critici. Alii enim eandem a ludis
Trojanis; alii a tirociniis, quorum denominatione ludi olim
equestres frequentissime designabantur, derivant; alii ejus ori-
ginem Italis, alii Germanis, & illi quidem a voce *turnare*, hi
a Germanico vocabulo *trecken*, id est, *circumagere*, deducunt.
Nulla tamen ex conjecturis hisce probatur Autori nostro, qui
longe probabilius vocis hujus originem repertam a Gallis scri-
bit, apud quos *turner*, sive *tourner*, inde ab antiquissimis tem-
poribus, idem, denotaverit, quod *vertere, in artem agere*,

Pag. 437-442. id quod solenne semper fuerit illis, qui in ludis equestribus decertarunt. In causis olim & litibus Vasallorum nobilium feudali- bus a testimoniis dicendis omnes repellebantur, qui ex avis avisque nobilibus non erant prognati. Quid? quod ne ad postulandum quidem, & causam actoris, vel rei, in judicio perorandum, admittebantur alii, quam Pares curiæ, avita nobilitate conspicui. Aliter vero hodie in causis feudali- bus. Neutiquam enim testes, & procuratores ignobiles, ab ejusmodi arceri judicio, dummodo habiles sint & idonei ad testimonium dicendum, aut causas defendendas, a Viro præstantissimo demonstratur. Atque hæc protulisse sufficiat ex libro, nihil, quod non placeat mirifice, & plane sit dedotum, in se continente, cujus præclarissimo Autori valetudinem precamur prosperam pariter ac diuturnam, ut non hoc solum Opus feliciter, & quod addimus, quam proxime, perficiat, verum pluribus etiam cultissimi ingenii monumentis famam suam, satis jam amplam, adaugeat, nostræque laudem Lipsiæ, tot eruditissimorum civium scriptis partam, suo etiam nomine conservet ac tueatur.

THE GENEROUS PHYSICIAN, &c.

h. e.

**MEDICUS GENEROSUS, SEU MEDICI-
na facile parabilem, continens claras & luculentas
descriptiones causarum, symptomatum, & methodi cura-
tionum, in variis morbis, qui corpori humano accidunt,
cum formulis optimis, Anglice conscriptis, & norma
utendi, conceptibus vulgaribus accommodata, per D.
COLBATINUM, in gratiam eorum, quos res angusta
domi solvendis exorbitantibus Medicorum socris
impares reddit.**

Londini, sumptibus J. Roberts, sine anni indicio, &

Plag. 12.

Ars medica videtur Autori profundis adeo mysteriis & re-
rum difficultatibus obvoluta haud esse, ut non cuique ex
vul-

vulgo liceat ad illius cognitionem aspirare. Sanitatis potissimum conservandæ arbitrium penes omnes consistit, qui congenita rerum ad diætam spectantium cognitione, cum medicina nobiscum nascatur, uti norunt. Exercitium corporis, moderatus cibi potusque usus, eorum, quæ profunt nocentve, observatio, sicut olim, ita & nunc, artis fulcimenta existunt. Nostri temporis praxis, curiosior, quam utilior, remediis ingeniose mixtis constat, videasque prolixas formulas magis in commoditatem & lucrum Medici & Pharmaceutæ, quam in utilitatem ægri, compositas. Quapropter misertus Autor plebeculæ, antiquam medendi methodum restituere tentat, & simplicissima remedia, syrupos, potiones, julapia, despectui jam plerumque habita, in usum reducit, & morborum historiam ita condit, ut secum reputare quilibet, etiam artis minus grævus, possit, quid sibi suisque salutare esse queat. Ab ovo, quod ajunt, incipiens, nascentis hominis morbos exponit, inde ad adultorum morbos digreditur, concinne exponens morborum ætiologias, diagnosin, & curandi methodum; hinc formulas exponit familiares. Ast vereandum, ne male utantur imperiti in propriam cladem regulis, quas applicare nesciunt, licet erudite & bono animo fuerint prolata.

HAMPSTEAD WELLS, &c.

h. e.

FONS SOTERIUS HAMPSTEDENSIS, seu norma, qua ebibenda sunt istæ aquæ, sistens earundem naturam & virtutes, morbos, quibus tollendis inserviunt, tempus, rationem, & ordinem, quibus potantur, modum corpora ad potionem præparandi, diætam, potaturis necessariam; cum Appendice de origine fontium in genere, & experimentis de aquis Hampstedensibus factis, curationumque historiis. Autore
JOANNE SOAME, Med. D.

Londoni, impensis Autoris, apud F. Clay & D. Browne, 1734, 8-
 Plag. 14.

Ee 3

Cha-

Chalybeatis aquis exterorum haud indigent Britanni, suisque gloriari proventibus possunt. Servandus est suus honor Tunbridgensibus, Kentensibus, Neo-Tunbridgensibus, aliisque. Eminent tamen Hampstedenses acidulae, coloris pelluciditate, saporis aciduli gratia. Instituitur a Cl. Autore comparatio cum Spadanis & Pymontanis Germaniae fontibus; negatur verum subesse acidum, sed, martis participes eosdem esse, ex ochra aquarum, aliisque, quae cum chalybeatis aquis insitum solent, experimentis, fuit intellectum. Apertiendi virtute omnes chalybeatae, adeoque & haec aqua, eminent; quapropter laudatur in glandularum viscerumque obstructionibus, mensium erroribus, nervei etiam generis intemperie, morbi que Anglici dicti speciebus. Regulae, quibus aquarum potatio dirigitur, ingeniose admodum excogitatae, cum regulis motuum sanguinis & humorum apprime conveniunt. Per intervalla, parvisque haustibus, bibantur acidulae, quo placide decurrere per vasa, & a corde subigi, miscerique cum sanguine, fons salutaris possit; trinum septimanarum decursu bibantur aquae; aestate bibantur; corporis accedat motus & exercitatio; ante meridiem bibantur. Amplissima est curationum, quas aquarum Hampstedensium usus perfecit, recensio. Calculi renium, lepra, ventriculi intemperies, anorexia, alique morbi, obsequiosi his aquis fuerunt, quorum historiae adducuntur. De aquarum mineralium, maxime chalybeatarum, origine & principis, magnorum in arte virorum, *Hoffmanni nostratis, de Clos, Galli, Freindii*, Britanni, aliorumque, sententiae colliguntur, & conferuntur. Experimenta, cum aquis Hampstedensibus instituta, fuerunt non tantum Gallarum pulvis, sed & Thea viridis, & lignum nephriticum, quibus omnibus, diverso gradu, aquae purpureo colore tinctae fuerunt: syrupus violarum eandem viridi tinxit. Accedunt alia experimenta, ab amicis facta.

REGLE ARTIFICIELLE DU TEMS, &c.

h. e.

TEMPORIS REGULA ARTIFICIALIS, SIVE
Tractatus de divisione temporis naturali & artificiali,

ciali, de variis horologiorum, precipue portatilium, constructionibus, deque vera ratione illa cognoscendi, & motum eorum recte temperandi; Autore HENRICO SULLY, Sereniss. Aurelian. Ducis Horologiopæo, & Societatis Artium Socio. Editio nova, correctâ, auctâque quibusdam Observationibus, ad Horologiorum fabricam spectantibus, JULIANI LE ROY, ejusdem Societatis Membri.

Parisii, apud Gregorium Dupuis, 1737. 8.

Plag. 19, Tabb. xn. 5.

Libellus hicce, mole licet exiguus, non ad perficiendam solum Horologiorum fabricam, sed ad noscendam etiam artis præclarissimæ historiam, perutilis videtur. Dolendum, ipsum Autorem *Sullium*, qui natione Anglus fuit, morte præmatura extinctum. Artifex quippe dexterrimus pariter ac ingeniosus fuit, maguamque scientiæ famam sibi comparavit. Præsens, quod recensemus, Opusculum, quantum in arte excelluerit, satis demonstrat, cujus novam editionem, cum exempla veteris distracta essent omnia, adornare suscepit *Cl. le Roy*, ita tamen, ut verba Autoris, ubi obscuritate aliqua laborabant, correxerit, superflua rescuerit, nunquam vero ab ipsa Autoris mente discesserit. Horum omnium synopsis dare brevissimam nunc aggredimur. Et primo quidem clarissime explicatur constructio horologiorum, cumprimis portatilium, generalis, enumeratis partibus, quibus componuntur, earumque præcipuis propositionibus, per calculum determinatis. Sequitur disquisitio de variis horologiorum speciebus, deque exactitudine expectanda secundum varias constructionum rationes. Omnis horologiorum motus a tribus principiis oriri dicitur, scilicet a potentia motrice, propagatrice, & directrice. Potentia motrix in horologiis vulgaribus est pondus, in portatilibus elater. Propagatrix resultat ex varia rotarum, quæ motum secum mutuo communicant, combinatione. In potentia directrice plurimum inest differentiæ, quam distincte & singulatim Autor explicat.

plicat. Libramenta ordinaria (*Balanciers*) plurimis premuntur defectibus, eisque longissime præstant Pendula, quæ ad maximam regularitatem reduxit *Hugenius*, adhibita Cycloide. Notatur autem, cum pauca existant Cycloide instructa horologia, pauciora adhuc ejus generis esse, quæ dextre sint fabricata. Ad quæ subdit Cl. Editor, non tantam hodie esse Cycloidis necessitatem, quanta fuerit *Hugenii* tempore; quod utique satis ostendisse videtur Cel. *Saurin* in *Commentariis Acad. Scient. A. 1720*. Excellentissima autem potentia directrice gaudent automata, quæ, pendulo longiori, quod secunda vibrat, instructa, qualia nostris temporibus fabricantur, magnamque præ omnibus aliis prærogativam habent. Pendula isthæc invenisse dicitur *Guil. Clemens*, Londinensis Artifex, nomine *Regiorum* deinceps insignita. Horologiorum vero portatilium potentia directrix est filum elasticum, in spiram contortum, quod primus invenit *Hugenius*. Cum pluriimi homines eo laborent præjudicio, ut ad eundem perfectionis gradum redigi posse horologia portatilia existiment, quo illa eminent, quæ pendulis instruuntur; in sequentibus plures enarrantur causæ physicæ & mechanicæ, quæ successum impediunt. Imo nec optima pendula omnis prorsus irregularitatis expertia dicuntur; quidni igitur eis subjiciantur potiori ratione portatilia? Quis enim plane evitet incommoda ex fusi figura, non accurate factis determinata, ex irregularitatibus fili elastici spiralis, seu potentiz directricis, oriunda, & quæ plura forsitan alia sunt? Quibus ita expositis, Autor ad ipsam temporis divisionem progreditur, explicatque differentiam inter tempus verum sive apparens, & medium. Monstrat porro, qua ratione tempus tam medium, quam apparens, absque errore sensibili innotescat, & qua ratione ad componendum horologii motum utrovis tempore uti liceat. Quem in finem addit Tabulam æquationis motus solaris, & accelerationis fixarum supra motum solis medium. Peculiares adhuc dilucidationes subnectit, ad usum fili spiralis elastici spectantes, cujus ope motus horologii, ut constat, accelerari aut retardari potest, idque operatione adeo deli-

delicata, ut ejus ope minutum temporis primum in 388800, & secundum in 6400, partes æquales dividere liceat, quæ vis est admirabilis mechanici ibidem adhibiti. Sequuntur annotationes quædam Ill. *Leibnitii*, quas cum Autore communicavit, cum Viennæ versaretur. Optat ibidem Vir summus, ut opus aliquando prodeat, non solum universam artis praxin, sed accessoria quoque, complectens, hoc est, inventa varia eorum, qui ad scientiæ & dexteritatis fastigium pervenerunt. Partem arithmeticam, id est, eam, quæ rotarum, dentiumque, divisionem & numerum spectat, bene tractatam fuisse ab *Ougbtreado*, pronuntiat. Parem operi *Sullium* fore, cum theoriam cum praxi conjunctionerit. Primam fili elastici spiralis ab *Hugenio* factam applicationem automato cuidam A. 1674 circiter; *Hookium* & *Hautefeuilleum* primos se deinceps inventores jactasse rei adeo egregiæ, refert. Se ipsum in Diario Gallico (*Journal des Sçavans*) aliud potentiæ directricis genus, non physicum, sed pure mechanicum, publicasse, automatum vero eo instructum executioni nunquam dare potuisse, cum semper invenerit artifices vel operi non satis aptos, vel ab antiqua consuetudine deflectere reculantes. Tale autem horologium usus novos & insignes præstiturum, cum fuso conoidico carere possit, eademque ratione motum continuet, quamvis potentia motrix duplicetur; magisque profuturum mari, quam pendula. Porro examinandum esse, quantus aeris sit influxus in vibrationes fili elastici spiralis, & præcipue, quantus caloris & frigoris. Perfectissimæ pendulorum constitutioni obesse rotarum combinationes, unde frictio oritur; quæ causa sit, cur horologiorum motus acceleretur paululum, aucta vi motrice. Esse adhuc singulare horologiorum genus, in quibus pondus vibrans nullos itus & reditus absolvat, sed motu semper circulari feratur. *Hugenium* de iis aliquid conscripsisse, publici juris nunquam factum, & loco cycloidis adhibuisse solidum parabolicum, in quo circulationes sint isochronæ. Ceterum bona esse, quæ de motu horologii ad solem aut fixas componendo præcipiat *Sullius*, & tabulam, quam eum in finem condiderit, satis ingeniosam; ei tamen multis ex capitibus præferendam esse illam, quæ ad me-

ridiem verum tempus medium monstrat. Haecenus observationes Viri Illustris. Eas excipit descriptio horologii portatilis novæ constructionis, oblata Academiæ Scientiarum Regiæ a *Sullio* A. 1716. Automaton idem prorsus est ac illud, de quo diximus satis in *Actis* hisce A. 1737 *Mens. Mart. pag. 127*, quo ablegandus est Lector. Sequitur narratio, ad historiam artis pertinens, sic inscripta: *Histoire critique de différentes sortes d'échappemens*, vel historia critica variorum modorum, ad vibrationes horologiorum recte temperandas adhibitorum, ex qua, cum digna lectu sit, paucissima exerpemus notabiliora. Notatur, *Hookium* vibrationis aliquod genus excogitasse, cui subitanei succussus nihil nocuerint, postea tamen rursus neglectum, cum, quicquid hujus est perfectionis, incommodis majoribus compensetur. *Tompionem*, cui præcipue debeatut artis in Angliâ instauratio, aliud itidem adhibuisse, insigni illa proprietate præditum, quod motus æquabilitas nihil ab inæquali potentiæ motricis actione patiatut, sed frictionum incommodis nimis obnoxium. Circa annum 1700 *Fatium* primum invenisse methodum, horologiorum portatilium libramenta Rubinis imponendi, quam magis postea, cum *Baufrium* socium adscivisset, perfecit; ex quibus omnibus occasionem uactus est *Sullius*, tentandi ulteriora, & corrigendi inventorum defectus, adhibito novo vibrationis genere, quod executioni dedit A. 1721. Cum ea, quæ recensuimus, ad horologia portatilia spectent; ideo ea deinceps enarrantur, quæ ad automata majora spectant, ex quibus notasse sufficiat, eundem *Hookium*, de quo supra, inventionem *Penduli Regii*, quam *Clementi* tribui diximus, sibi vindicasse, ac asseruisse, se brevi post incendium Londinense A. 1666 Regiæ Societati monstrasse illud vibrationis genus. *Sullius* noster non contemnendas contra illud objectiones affert, unde ansa arripi potest, perfectiora, ut fecit, moliendi. Se quoque primum fuisse, commemorat, qui Cycloidis inutilitatem, cum ad pendula applicatur, coram Academicis quibusdam, circa annum 1715, sustinere fuerit ausus. Haecenus quidem *Sulliana*; attingamus adhuc ea, quæ adjecit *le Roy*. Primi horum titulus est: *Memoire historique sur la montre de*
 Mr.

Mr. Sully, h. e. Commentarius historicus de automato portatili *Sulliano*, de quo supra, ubi ulterior ejus perfectio ostenditur. *Secundum* continet descriptionem & ulum novi horologii solaris, horizontalis, quod Meridianis ducendis potissimum inservit. Excipit hoc Descriptio horologii universalis & portatilis, pyxide magnetica instructi, aliaque, eam ad rem spectantia. *Tertium* exhibet novam & simpliciore rotarum combinationem, quæ in horologiis excitantibus (*horloges à reveal*) usu veniunt. *Quartum* circa emendam grandiorum horologiorum constructionem versatur. *Quinto* argumentum hoc continuatur, ostenditurque, arbores vel axes rotarum omnium super rectangulo horizontaliter posito disponi posse. Quæ sequuntur, de variis horologia emendandi modis agunt, quibus tandem coronidem imponunt 1) nova methodus construendi horologia repetentia, de qua diximus in *Actis A. 1737 Mens. Majo pag. 231*; 2) Historia artis horologiariæ, ab anno 1715 usque ad 1729, ubi præcipue notandum, *Sullium* vivis excessisse A. 1728, mense Octobri, postquam longo tempore omnes ingenii vires eo intendisset, ut automaton inveniret mari utile; vid. *Acta nostra A. 1737 Mens. April. pag. 178 seq.*; 3) Descriptio novi cujusdam horologii, prælecta coram Societate artium a *Petro Gaudrono*. Plurima in lecturis hæc observare licuit egregia, & ad perfectionem artis non parum profutura, de quibus utique copiosius diceremus, nisi limites præstituti, quos prope jam excessit recensio, nos prohiberent. Hic itaque subtilissimus.

GEORGII LAURENTII HAUSFRITZ,
*Norimbergensis, de Cæsare, designato successore imperii
antiqui, Commentarius, ad illustrandam Historiam*

Augustam.

Norimbergæ, sumptibus Jo. Stein, 1737, 4.

Plag. 22.

In tanta Virorum eruditorum copia, qui nullam antiquitatis partem intactam relinquunt, mirari nos subit, perpaucos dari, qui argumentum illud grave & frugiferum, cui explicando studium suum dicavit Cl. *Hausfritz*, satis pro dignitate per-

tractaverint. Quis enim nescit *Casauboni & Salmasii* labores, in Scriptorum Historiæ Augustæ feliciter insumptos? Quis *Panvini, Guerberii, Bulengeri, Dodwelli, Pagi, Becmanni, Harduini, Spanhemii*, industriam ignorat? In horum tamen scriptis tam pauca, quæ ad rem illam faciunt, occurrunt, ut vix tricesimam partem illorum, quæ Doctiss. Autor ex ingenio suo fecundissimo protulit, absolvant. Ex re igitur illorum, qui hac literarum amœnitate ducuntur, fore judicamus, si pro instituti nostri modulo nonnulla Lectoribus nostris ex polissimo hoc libello propinemus. Capite autem primo Clar. Autor de vario modo succedendi in imperio Romano, & origine dignitatis *Cæsareæ*, disserit. Constat autem, successionem contigisse partim Senatus benevolentia, partim militari vi, partim etiam Imperatoris illius, qui ante successurum insignia gerebat, designatione. Oritur Autor a *Julio Cæsare*, atque singulorum primi Seculi Imperatorum rationem succedendi enarraturus, *Julium Cæsarem* curavisse docet, ut imperium sibi a Senatu sub nomine Imperatoris, Dictatoris, & perpetui Consulis, deferretur, cum fractæ jam debilitatæque essent res Romanorum. Quo simul tempore Autor ex *Dione Cassio* contendit, jura imperii non intra personam *Cæsaris* contenta, sed filiis nepotibusque asserpta fuisse. Hinc, *Octavium* duplici, & hereditatis *Julie*, & victoriæ, jure ad fastigium pervenisse, putat, ut hinc proprie ii *Cæsares* vocentur, qui ex *Cæsaris* prolapia Romæ soleanni ritu *Augusti* fuissent renuntiati. *Caligula* vero interfecto, formam imperii hereditariam in electitiam transisse, atque adeo a *Cæsaris* familia ad *Claudiam* pervenisse jus summx dignitatis, evincit. Ex quo colligit, omnes Historicos, qui in *Nerone* demum *Cæsaream* stirpem evanuisse credunt, vehementer falli. Usque ad illud tempus nomen *Cæsaris* gentilium fuit, sed, reliquos Imperatores a *Claudio* usque ad *Trajanum* honoris solum & boni ominis causa assumisse illud, ex *Tacito, Lampridio, Ammianoque Marcellino*, probat, postea sibi quoque inditum esse, docet ex numo: ΚΑΛΥΔΙΟΣ ΒΡΙΤΑΝΝΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ubi simul quæstionem *Spanhemii*, de nomine *Καίσαρος* in numis, erudite ventilat. Poterat enim quis animo pende-

re, quisnam nomine *Καίσαρες* significetur, *Augustus*, an filius *Augusti*. Quare Illustri quondam *Spanhemius* illud discrimen excogitavit, quod in numis *Augustorum* tanquam *praenomen*, in numis autem filiorum tanquam *cognomen*, usurpetur *Cæsar*. Sed observationem utramque duobus convellit numis Doctiss. Autor, primum *Neroniano*, qui legenda offert verba: *Imperator. Nerva. Cæsar. Augustus*, altero *Domitiano*, ubi de filio *Domitiani* dicitur, vivente adhuc patre: *Cæsar. Domitianus. Conf. design. II.* Non ita multo post appellatio *Cæsaris* in dignitatis notam abiit, iisque solum data fuit, qui vel ab Augustis in societatem regni assumti, vel certe designati erant ad imperii fasces aliquando capiendos. Cum igitur ex domestico publicus honor factus sit; Clar. Autor *Capite secundo de potestate & ratione Cæsares constituendi* agit, ubi aperte docet, non unum solummodo, sed duos quandoque aut tres *Cæsares* fuisse, ut successio, si uni horum humani quid acciderit, eo certior firmiorque redderetur. Ne vero quis existimet, filios *Augustorum* nihilo tamen secius *Cæsares* dici posse, quia ante *Neronis* tempora hoc jus filiis competiisset, monstrat Autor §. 4, nomen *Cæsaris* a decreto Imperatoris unice, non a conditione nascendi, pependisse. Nam, exstare numum, haud inconsulte innotet, *Galerii, Antonini Pii, & Faustina* filii, cum epigraphie: *Γαλέριος Αυτοῦνος Αυτοκράτορος Αυτοῦνος υἱός*, de *Lucio Vero* quoque omnes tacere numos, qui si privatam ante vitam non egisset, quam a *Marco* fratre suo adoptaretur, Senatus hanc *Cæsaris* dignitatem non tacuisset, sed in numos Imperatoris aliquando evasuri imaginem fudisset. Ceterum, qui *Cæsares* non erant ex *Augustorum* filiis, *Nobilissimi* dicti fuerunt, quorum honorem sollicite Autor exponit, atque, amplissimum illud nomen degenerasse in *Despotarum, Sebastophorum, Protosebastorum, & Sebastorum*, appellationem, bene firmat & docet. Postmodum, quia titulo *Nobilissimi* Princeps juventutis junctus fuerit, illaque ornamentum accessio ex monumento, praesertim *Ancyrano*, pateat, hoc etiam argumentum Autor pro sua, qua pollet, diligentia explanat, & numum aliquem Gothicum, in libro *Erizzi* exstantem, qui *Caji & Lucii, nepotum Augusti*, meminit.

Pag. 16.

25.

27.

33.

39.

40.

- minit, sub iudicium vocat. Tandem in hoc *Capite* indagare studet, num Imperatores & Cæsares necesse habuerint *Patriciis* adscribi, quod negat, quia labente re publica non vetus dignitas coruscaverit, &, si vel maxime plebejus fuerit, Cæsarem tamen ad eminens illud fastigium adspirasse, constaret. Amplius tamen hac in re videndum erit, ne præpropere nimis fidem *Dionis*, quæ omni tempore maxima fuit, eleveamus, nec ibi corrupta esse loca clamitemus, ubi sententiæ nostræ non velificantur prisci. *Capite tertio Insignia & privilegia dignitatis Cæsaris* oratione eleganti delineat, quæ inter refert *purpuram, paludamentum, diadema*, quo quidem solius Imperatoris caput cinctum fuit, sed hanc tempora ambientem fasciam ne Cæsariibus quidem abjudicat Autor, provocans quippe ad duos numos, in honorem *Crispi, Constantini M. filii*, culos, alterum ex auro, alterum ex argento, in quibus caput *Crispi Cæsaris* vittatum aut diadematum conspicitur. Insignibus porro annumerandi sunt calcei rubri & gemmati, ignis sacer, *Cæsariibus* prælatus, de quo jam *Eschenbachius* haud proletaria in medium attulit. Fastigii vero augustalis, & Cæsarei, differentiam in eo constituit Doctiss. Autor, quod quidem *Cæsares* mandatis nomen suum cum Augustis præscripserint, sed Augustis tamen subiecti, quin horum dicto non audientes exilio, ipsaque dignitatis iactura, mulctati fuerint. Ex *Spartiano* enim, *Aurelio Victore, Herodiano, Zosimo*, Cl. Autor loca adducit, unde patet, *Augustos* de *Cæsariibus*, facinoris alicujus reis, supplicia sumisse, si non publica, saltem privata. Immunitatibus tamen suis, tantum abest, ut *Cæsares* caruerint, ut, si criminis aliquis Romanorum reus esset, *Cæsares* ab eo supplicium sumerent. Hinc Cl. Autor de privilegiis *Cæsaris*, & de majestate *Cæsarium* personali, differit. Huc spectabat jus imaginem suam in moneta exprimendi, *Cæsariibus* competens, eo tamen discrimine, ut, si *Cæsares* cum *Augustis* in numis apparerent, illorum sine laurea vultus, horum vero imagines lauro redimitæ, eminent. Statuæ quoque & imagines simul cum *Augustorum* simulacris collocabantur, quod §. 10 ex *Lactantio* & *Zosimo* ostendit, nec taceret §. 11 honorem adorandi, *Augustis* & *Cæsariibus* communem,

nem, cujus loco ante *Diocletiani* tempora *Augustum* salutabant osculo in os aut manus dato, verbis additis: AVE IMPERATOR. §. 12 in id inquit, num *Cesarum* uxores *Augustarum* nomen sibi vindicaverint, & *Augustorum* quæ in nuptiis *Cesarum* autoritas fuerit. Titulum illum non connubii lege, sed gratia Imperatoris, acceperunt, quod ex nuptiis *Neronis* & *Domitiani* patet, quorum uterque uxores suas prius non appellavit *Augustas*, quam cum liberos procreassent. Fulius hac de re egit, enumerationemque *Augustarum* omnium addidit, Ill. *Rudolphus a Bünaui* in libello, quem *de Ornamentis & honoribus Augustarum* inscripsit. Vota insuper pro salute *Cesarum* suscepta, natalitios dies festos, annis quinquennialibus & decennialibus celebratos, ministeria aulica *Cesarum*, prorsus æquasse *Augustorum* apparatus magnificum, nemo inficiabitur, qui exempla priscorum intuetur, inter quæ *Valentiniani* illud affert Autor, qui, postquam fratrem ad societatem Augustæ dignitatis vocasset, omnia, ὅποσα εἰς κόσμον καὶ τὴν ἄλλην ἐτέλει θεωραπείαν, hoc est, quæ ad imperii ornamenta & cultum & reliquum satellitium pertinent, cum eo divisit. Capite quarto, potestatem *Cæsaris in regimine imperii* declaraturus, hanc esse duplicem docet, vel quam exercuit in urbe *Cæsar* sub nomine Consulis, Pontificis, aut virtute tribunitiæ potestatis, vel quam tenuit nomine proconsulari & imperatorio in provinciis. De potestate extra urbem sermonis initium capit, & imperium proconsulare non raro ante & post *Trajanum* designatis successoribus imperii delatum explicat, illudque in eo querit, quod non militem solum scribere, sed jus etiam dicere, debuerit, interim ultra provinciarum reliquos Præsides non valuerit. Pergit deinde ad *Cæsarum* apud milites autoritatem, quæ restrictior paulo erat, quia fraudi potuisset fieri ipsis *Augustis*, si destinatus hæres pluribus mactaretur honoribus, quam vivens *Augustus*. Ita ipsis non licebat tribunal conscendere, nec inscio *Augusto* militibus donare quidpiam, aut stipendium solvere, permillum erat. §. 3 & sequentibus Cl. Autor *Cæsaris dignitates urbanas* describit, quæ, si consularem, prætoriam, quaestoriam, tribunitiam, potestatem spectaveris, omnes, excepta morum præfectura, & pontificatu, concessæ Cæsaribus fuerunt.

Pag. 89.

91.

113.

122.

127.

128.

- Pag. 146. runt. Censorium munus nulli Cæsarum eapropter delatum fuisse, subodoratur Cl. Autor, quod *Cæsares*, maximam partem in flore juventutis constituti, nondum senili cuidam severitati assueti erant. Ad Pontificatum eos pervenisse, prorsus cum 152. *Job. Andrea Bosto* negat, licet, cooptatos fuisse in omnia Sacerdotum collegia largiatur, ut ad officium Pontificis M. decore gerendum idonei redderentur. Opusculum, non ineruditum, sed variis antiquæ Historiæ observationibus ornatum, Cl. Autor comparatione Regis hodierni Romani cum veterum Cæsare finit, nobisque docto hoc libello spem facit hæc levem, fore, ut successu temporis ex penu suo, satis, ut videtur, opibus abundante, non viliores illis, quas nunc prodidit, doctrinas, in eruditi orbis commodum exprimat.

LUDOVICI HOLBERGII OPUSCULA
*quædam Latina; Epistola prima, cujus nova hæc editio
 prioribus est emendatior; Epistola altera; quinque
 Libri Epigrammatum.*

Lipsiæ, sumptibus Hier. Christ. Pauli, Viduæ, 1737, 8.

Alph. 1 plag. 5½.

- Habet utraque Epistola, habent Epigrammata, perpetuam sensivitate, ut appareat, Poetæ jucundam esse ineptiarum argutulam compunctionem, & viro juvenilis doloris recollectionem. Namque in solito genere scripturæ miles, pedagogus, peregrinator, satyricus, & comicus, agitur motibus ingenii, ad excogitandum acutis, ad explicandum ornandumque uberibus, ad memoriam firmis atque diuturnis. Quibus rebus fit, ut lætionem hilaritas sæpe consequatur. Nobis autem liceat, ea strictim attingere, quæ Scriptor affluens omni lepore commemoravit. Per Epistolam priorem, ut auctoritati Viri cujusdam illustri morem gereret, de sua ipsæ vita exposuit. 3. Laudat abavum matrem, *Ludov. Mumbæ*, Episcopum olim Bergensem; patrem, qui a milite gregario tandem ad tribuniciam dignitatem evehctus est, sub auspiciis *Udalrici Frid. Gøldenløve*; 4. patriam Bergam Norvagiæ. A nutrice lactatus, combusto scire patrimonio, orbus puer decennis, inter stipendiarios legio-
- nis

nis Uplandicæ tirones receptus, & manipulo decem militum præfectus est. Sed cognatus *Otto Munthe* liberorum suorum Orbilio tradidit, ac ne assem quidem militaris stipendii concessit. Divertit igitur ad necessarium quendam, *Krogium*, a cuius filio tertio per somnii errorem vapulat. Putans, spectro se peti, rem illudescente die cognoscit, & negare spectrorum existentiam incipit, quam *απισίαν* multo vix tempore post emendavit. Redux, in domo legitimi tutoris & avunculi, *Petri Lemmii*, satyrici, commoratur usque ad incendium Bergenſe A. 1702. Quo anno se confert in Hafniensem Academiam, unde mox recurrit ad influendos Præpositi Vossensis liberos. Mane rusticos docet. Noctu ab incubo deluditur. Pertæus cholericus *παιδαγωγίας*, Hæniæ Gallicam & Italicam linguam dilcit, *Nicolai Schmidii* exemplo peregre abiturus. Sexaginta imperialibus instructus, quatuordecim dies Amstelodami jucunde traduxit. Febrim pullurus, Aquisgranum petit. Levaturus egestatem, initio Christianſandiar, tum Oxonii, Gallicas literas tradit civibus Academicis, quorum reverentia major remuneracione fuit. Cum *Abel. Vindingio*, Confiliarii status filio, Dredam abit, Lipsiæ *M. Stieffium* videt, Hæle cum *Thomasio* breviter colloquitur. Interjecto deinde tempore desertur in Insulam Sproam, rusticissimam, eamque plerisque Geographis neglectam. *Friederici Gædde*, Confiliarii intimi, præficiatur tribus filis. Altero post anno Collegii Medicei alumnus, *Introductionem ad Historiam Europæam. secundum methodum Puffendorffii, Appendicem ad Historiam universalem, & Codicem, res gestas Christiani IV & Friederici III complexum*, edidit, dedicavitque Regi, cuius beneficio fit Professor extraordinarius, etſi scholasticorum deas tutelares, Logicam & Metaphysicam, ignorat. Tum *Juari Rosencranzii* stipendium centum imperialium ad quatuor annos impetrat, Evangelicas Academias visendi gratia. Abit Parisios, ubi, Gallica pronuntiatione displicens, actiones juris miratur, Abbatem *de Bignon*, popularem *Vinſſorium*, alios, convenit, expertus, a Parisiensibus rudes putari, qui sibi ab affluente elegantia temperant. Sefquiannum ibi moratus, Malliensium opulentiam, Genuentium dolos, notat, pervenitque Romanam, ubi procumbit in genua, dum videt *Clementem XI.*

Pag. 7.

16.

15.

38.

40.

43 seq.

47.

49.

77.

- Pag. 110. Molestiam quartanæ febris, omnia membra Florentiæ & in Gallia pervagatam, in Batavia musices ope sedat. Redditus Hafniæ,
- 118 seq. *Introductionem Juris Naturæ & Gentium, secundum placita Grotii & Puffendorfi*, Danice scribit, quæ paucos habet emtores. Post biennium ornatur titulo Professoris Metaphysices; deinde Assessoris Consistorii. Compendium Hildbricæ
124. universalis plagii accusanti objicit Dissertatiunculam quintam de Historicis Danicis *Pauli Ryteri, & Olai Petri Norvagi* Dissertationem juridicam, de *Nuptiis propinquorum in linea recta Jure Naturæ prohibitis*. Trigesimum annum attigerat, necdum condiderat ullum carmen. Orditor imitari *Juvenalis Satyram sextam*; postea facit varium poema heroico-comicum, in IV Libros descriptum ex historia *Petri Paarsii*, cujus fama per Sueviam Germaniamque percrebuit; inde quinque Satyras confecit. Cum essent invitandi Candidati Baccalaureatus & Magisterii, suppressum est Programmata ejus, negantibus plerisque, ad laudem Metaphysices & dignitatis Academicæ esse satis idoneum. Maluit igitur XV Comædiis ab aliis intacta vitia
134. perficere. A. 1725, regio Diplomate munitus, suscipit iter ad thermas Aquisgranentes; sed, ex Batavorum consilio, cursum dirigit Lutetiam, in qua urbe *Harduinum & Fontenellium* propius novit, de sacris Pontificiorum Gallorumque Comædiis libere dissensit. Sub idem tempus rumor est, *Brenyffentii*
192. *Historiam* turbarum in Frisia orientali facem exstitisse. Defunctus hac peregrinatione quinta, absolvit *Metamorphosin*, id est, societatem animalium, arborum, & plantarum, mutatarum
196. in formas humanas, ut, inter alia, pica in tonsoris, hircus in philosophi, naturam abiisse videretur. Denique se ipse lectoribus plane indicat temperantiz in victu studiosum, primum in iram, regere valetudinem sine consilio Medicorum, solatium in solitudine querere, garrulos nauseare, Philosophos in debellanda superstitione imitari, in impugnanda fide maxime detestari.
- 200-208. Serior est octo annis *altera Epistola*, quæ biuannum Hafniæ
218. incendium describit, & hos fere libros: *Descriptionem regnorum Danicæ & Norvagiæ*, editam A. 1729, 4; *Historiam gentis Danicæ, a regni primordio, ad aetatem Christiani II.*, ed. 1732, 4;
223. *alte-*

alterum Tomum de rebus gestis Christiani IV, ed. 1733; tertium Tomum de Historia Frederici III, ed. 1735; Præcepta historica & geographica, quæ in scholis utriusque regni leguntur; novam editionem XXV Comædiarum, & Systema Juris Naturæ & Gentium, excusum feliciter A. 1734. Pag. 228.
225.

Epigrammata, ipse judicat, quædam esse philosophica, quædam iugatoria, nulla obscena; fatetur tamen, occurrere, quæ reprehensionem mereantur. 205.

Adjicitur *Holgeri*, Dani, Epistola ad *Burmannum*, quod ille, cum ad *Capperonarium* scriberet, hæc fecerat verba: Jo. Rhodius, licet gente Danus, Vir tamen vero doctus, & ab omni fastu pædagogico alienus. Veremur, ut doctorum defensio Danorum Batavo censori placeat. Sed meminerit idem bellissimæ excusationis, qua princeps latinitatis usus est: *Epistola non erubescit.*

NOVA LITERARIA.

Prestantissimus ille *Genealogia Diplomatica Augusta gentis Habsburgicæ*, cujus Volumen jam superiori Anno Mens. *Januar. pag. 1 seq.* laudavimus, alterum & tertium proxime commemorabimus, Autor, *Marquardus Hergott*, a quo nihil in posterum vulgare, sed magna & limatissima omnia, orbis eruditus expectabit, novo, eoque magnum ipsius famæ pondus addituro, Opere proxime rem literariam ditabit. Dabit enim composuitissimam *Ordinis S. Benedicti*, cujus ipse insigne est ornamentum, *literariam Historiam*, ab ultima Ordinis origine ad hæc usque tempora continuo filo deductam, &, quicquid unquam a Viris doctis, illa sacra professis, in commodum literarum singulare ac egregium susceptum est perfectumque, copiosa ac eleganti narratione complexuram. Ad cujus commendationem satis dixisse nos videbimur, cum summa ejus capita, ut eorum notitiam ipse nobis illustris Autor in publico Programmate suppeditavit, legenda hic dederimus. Universam *Benedictinæ* familie historiam *Partibus duabus* absolvet. *Prima*, quæ est *preliminaris*, vel *generalis*, *Capitibus sex* prolegomena & præcognita tradet. Et *Capite* quidem *primo* commemorabitur rei literariæ studium in Ordine *Benedictino*, ejusque origines, progressus, decrementsa, inflaurationes, &

præfens status, per XIII Seculorum decursum; *secundo* præcipua Ordinis hujus per Italiam, Angliam, Galliam, Germaniam, Hispaniam, &c. monasteria, studiorum gloria superiori, vel nostra, ætate nobilitata; *tertio* Viri illustres, qui e scholis & magisterio *Benedictinorum* prodierunt; *quarto* Mæcenates rei literariæ *Benedictine*, cum exteri, tum domestici; *quinto* Bibliothecæ, & Archiva, eorumque Custodes; *sexto* *Benedictinorum* cum veteris, tum præsertim recentioris, ævi itinera literaria. *Alteram Partem, specialem, sive principalem, Libri tres* absolvent. *Primus* complectetur Historiam literariam Ordinis stricte sic dictam, adeoque *Historiam Artium & Scientiarum*, inde ab ævo *S. Benedicti* ad nostra usque tempora, per Seculorum seriem, apud *Benedictinos*. Hujus *sæx* sunt *Capita*, quorum *I* speciatim pertractatur historia Theologiæ, cum Positivæ, tum Scholasticæ Polemicæ, & Moralit; *II* historia Jurisprudentiæ Canonico-Civilis; *III* historia Medicinæ, Philosophiæ, & Mathematicæ; *IV* historia studii historici, Historiæ tum sacræ, tum profanæ, nec non Monastico-Benedictinæ; *V* historia studii Critici, Antiquarii, & Diplomatici, apud *Benedictinos*; *VI* historia politioris literaturæ, & Philologiæ. *Partis specialis Liber secundus* Bibliographicus, sive de notitia Autorum, inscribetur, ubi vitæ ac scripta Virorum illustrium & clarissimorum Ordinis *S. Benedicti*, inde ab ejus origine ad nostram ætatem, *sæx Capitibus* proferentur. Horum *I* dabitur fundatoris, *S. Benedicti*, vita, cum ejusdem sacra Regula, inque eam Commentariis; *II* *S. S. Patrum* Ordinis *S. Benedicti* corona per Secula, eorumque vitæ ac scripta, præsertim vero, speciminis ergo, *Venerabilis Bedæ*, *B. Rabani Mauri*, *B. Lanfranci*, *S. Anselmi*; *III* vitæ Virorum doctrina illustrium mediæ ævi, inde a Seculo XII, *Wibaldi*, Abbatis Stabulensis & Corbejenis, *Petri Diaconi*, Cassinensis, *Odonis*, Cameracensis Episcopi, & Abbatis *S. Martini*, *Herveridis*, Burdigalensis, *Sugeri*, *S. Dionysii* Abbatis, *Bernardi*, Cassinensis Abbatis, *Engelberti*, Abbatis Admontensis, *Adami Efloni*, *S. R. E. Cardinalis*, *Joannis Raulini*, *Joannis Tritheimii*, Abbatis Spanhemensis, *Joannis de Marre*, Condomiensis Episcopi, *Gilberti Genebrardi*, *Joannis Burchardi*.

ebardi, Abbatis in Schwartzbach, Banz, & S. Stephani in Wirtzburg, *Oderisi*, Cassinensis Abbatis, *Joannis Feckenani*, Abbatis ultimi Monasteriensis in Anglia, *Henrici*, Abbatis Wiblingensis in Suevia, *Placidi Vigellii*, Abbatis Majoris Augræ Brigantinx; *IV* vitæ Virorum illustrium recentioris ævi, *Benedicti Hæstani*, Præpositi Alligeuientis, *Constantini Cujctani*, *Clementis Reynerii*, *Angeli de Nuce*, *Joachimi*, Abbatis Filchingensis in Helvetia, *Caroli Bulcau*, *Francisci Delfau*, *Ignatii Clave-
nan*, *Oderisi Maria* & *Cbio*, *Benedicti Bachinii*, *Caroli Petey de l'Hostallerie*, *Gabrielis Bucellini*, *Pauli Rabuffon*, *Magni*, Prioris Cluniacensis, *Matthæi Petidulior*, *Ludovici Babens-
ber*, *Francisci Schmier*, *Thomæ Aquinatis Erhard*, *Bernardi Pezii*; *V* Synopsis historica belli literarii de Autore aurei illius de imitatione Christi Libelli; *VI* vitæ Autorum feminei sexus Ordinis *Benedictini*, doctrina, eruditione, ac scriptis, illustrium, *Rorwithæ*, Monialis Gandershemensis, *Sophiæ*, Abbatissæ Gaudershemensis, *Berzbrade*, Vilecensis Sanctimonialis, *B. Elisabethæ*, Schonaugiæ Abbatissæ, *Diemudis*, Sanctimonialis Westfontanæ, *Heloissæ*, Oratorii Paracliti Abbatissæ, *S. Hildegardis*, Abbatissæ, *Rilindis* & *Herrardis*, Abbatissarum Hoehenburgensium, *SS. Geritudis* & *Meebuidis*, *Helene Lucretiæ Corneliæ Piscopie*, *Mariæ de Blemur*, *Magdalene Gabrielis*, *de Rochebou-
ard*, &c. *Partis II Liber tertius Bibliographicus*, sive Bibliotheca Benedictina Historico-Critica realis, dicetur, de notitia Librorum traditurus. *Caput I Bibliothecam Benedictinam theologiam positivam spectantes*; & quidem § 1 Biblia Sacra *Benedictine* editionis; § 2 Interpretes totius Sacræ Scripturæ; § 3 Interpretes Bibliorum ex parte; § 4 Autores, qui libros ad studium & lectionem S. Scripturæ pertinentes conscripserunt. *Se-
ctio II Patres & Scriptores Ecclesiasticos Ordinis S. Benedicti* si-
let; § 1 Sanctos Patres *Benedictinos*, qui de rebus divinis ante
nataam Scholam, maxime de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento,
scripserunt; § 2 Editiones & Collectiones Sanctorum Patrum,
veterumque Autorum; § 3 Sanctos Patres Græcos & Latinos,
opera & studio *Benedictinorum*, præsertim eorum, qui sunt ex
Congregatione S. Mauri; § 4 Collectiones varias, seu Biblio-
thecas

thecas Patrum, veterumque Scriptorum; §. 5 Ecclesiasticos Scriptores alios. *Sectio III* exhibebit Theologiæ Scholasticæ Scriptores; *Sectio IV* Theologiæ Polemicæ Scriptores; *Sectio V* Theologiæ Moralis Scriptores; *Sectio VI* Ascetas, seu Theologiæ Mysticæ Scriptores; *Sectio VII*, qui de doctrina Christiana scripserunt, vel Catechismos ediderunt; *Sectio VIII*, qui Homilias, Sermones, ac Conciones, scripserunt; *Sectio IX*, qui de Deo, ac Sanctissima Trinitate, scripserunt; *Sectio X*, qui de Christo, ejusque sanctissima Matre, scripserunt; *Sectio XI*, qui de Angelis, Sanctis, horumque reliquiis ac cultu, scripserunt. *Capitis II*, quod est de Jurisprudencia Ecclesiastica, enarrabit *Sectio I* conditores, collectores, atque editores Juris Canonici: & quidem §. 1 Summos Pontifices Ordinis *Benedictini*, qui literas, Bullas, ac Constitutiones, ediderunt; §. 2, qui præter Summos Pontifices Canones in Conciliis condiderunt; §. 3, qui Collectiones Canonum, seu Corpora Juris Canonici & Ecclesiastici, publicarunt; §. 4, libros, qui *Penitentiales* vocantur, quinam conscripserint; §. 5 Scriptores, Editores, atque Collectores Conciliorum, nec non Literarum atque Bullarum Summorum Pontificum. *Sectio II* dabit elucidatores Juris Canonici; §. 1 Autores, qui in Jus Canonicum commentati fuerunt; §. 2, qui Tractatus, Quaestiones, Consilia, &c. de variis Juris Ecclesiastici argumentis scripserunt; §. 3, qui de Jure controverso inter Sacerdotium & Imperium scripserunt; §. 4 alios Scriptores, qui Sedis Apostolicæ autoritatem defendendam susceperunt. *Sectio III* Scriptores appendicum Juris Ecclesiastici proferet; §. 1 Scriptores librorum, quibus in communi tractatur de divinis officiis; §. 2, qui Breviaria, & quæ in iis continentur, composuerunt; §. 3, qui Ritualia, & quæcunque ad Sacramenta & Sacramentalia pertinent, conscripserunt; §. 4, qui de celebratione Missæ, rebusque aliis, ad eam attinentibus, scripserunt. *Capitis III*, Scriptores de Medicina, Philosophia, & Mathematica, complexuri, *Sectio I* dicata est Medicis; *Sectio II* Philosophis: ubi §. 1 occurrunt Scriptores Logicæ, seu Scientiæ cogitationum rectoris; §. 2 Scriptores Metaphysicæ, seu primæ Philosophiæ; §. 3 Scriptores Physicæ; §. 4 Scriptores Ethicæ, seu morum scientiæ; §. 5, qui in *Aristotelem*, universamque Philosophiam, commentati

tati fuerunt. *Sectio III* ad Mathematicos spectabit, ubi §. 1 Scriptores de Arithmetica, & arte computistica, sive calculatoria; §. 2 Scriptores de Geometria; §. 3 Scriptores de Astronomia; §. 4 Scriptores de Musica, & instrumentis musicis, cantuque ecclesiastico. *Capitulis IV*, Scriptores Historicis daturi, *Sectio I* enumerabit Scriptores Isagogicos, & de Chronologia, & Geographia; §. 1 Chronologos; §. 2 Geographos; §. 3 Scriptores Itinerariorum. *Sectio II* Scriptores Historiæ Universalis continebit; §. 1, qui Historiam rerum sacrarum simul & profanarum totius terrarum orbis, ab ejus creatione, scripserunt; §. 2, qui Historiam ejusmodi a Christo nato condiderunt; §. 3, qui res sui temporis annotarunt. *Sectio III* Scriptores Historiæ Sacræ & Ecclesiasticæ recenset; §. 1 Scriptores Historiæ Biblicæ; §. 2 Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ universalis; §. 3 Scriptores Historiæ Pontificiæ; §. 4 Scriptores Historiæ Episcopatum; §. 5 Scriptores Historiæ Conciliorum & Synodorum. *Sectio IV* Historiæ Ecclesiasticæ particularis Scriptores tradet; §. 1 Scriptores Historiæ Ecclesiarum Nationalium; §. 2 Scriptores Historiæ Religiosorum Ordinum; §. 3 Scriptores Historiæ sacrarum expeditionum, ad recuperandam Terram Sanctam; §. 4 Scriptores Sectarum, Hæresium, Schismatum, ac Persecutionum Ecclesiæ; §. 5 Scriptores Historiæ Stationum B. Virginis; §. 6 Scriptores Vitarum Virorum illustrium status Ecclesiastici; §. 7 Scriptores Dissertationum, de rebus in Ecclesiastica Historia controversis. *Sectionem V* Scriptores Historiæ Sanctorum implebunt; §. 1 Hagiographi; §. 2 Martyrologi; §. 3 Scriptores Sacrarum, ut vocant, Legendarum; §. 4, qui de Reliquiis, Canonizatione, ac cultu Sanctorum, scripserunt. *Sectio VI* Scriptores Historiæ profanæ producet; §. 1, qui Historiam profanam universam a Christo nato scripserunt; §. 2 Scriptores Historiæ Romanæ, ac rerum Italicarum; §. 3 rerum Germanicarum Scriptores; §. 4 Scriptores rerum Francicarum; §. 5 Scriptores rerum Gothicarum, Vandalarum, & Longobardicarum; §. 6 Scriptores rerum Normanicarum; §. 7 rerum Anglicarum Scriptores; §. 8 rerum Hispanicarum; §. 9 Vitarum virorum & foeminarum illustrium status politici & secularis. *Sectio VII* Scriptores continebit quinarum Historiæ in communi Appendicum; §. 1 Scriptores Genealogicos; §. 2 Scriptores Historiæ Iconologicæ; §. 3 Scriptores rei Diplomaticæ; §. 4 Scriptores rei Numismaticæ; §. 5 Historiæ Literariæ Scriptores. *Sectionem VIII* dicetur de Historiæ *Benedictinæ* Scrip- toribus; §. 1 de Hagiographis, seu Scrip- toribus vitæ Sanctorum Ordinis S. B.; §. 2 de Martyrologis Monastico-Benedictinis; §. 3 de Scrip- toribus de Viris Illustribus O. S. B.; §. 4 de Scrip- toribus Historiæ Generalis *Benedictinæ*; §. 5 de Scrip- toribus de variis Sacri Ordinis Congregationibus; §. 6 de Chronographis Monasteriorum; §. 7 de Scrip- toribus de Disciplina monastica, ejusque historia; §. 8 de Scrip- toribus de Sacri Ordinis Constitutionibus, Ritibus, & Cerimoniis; §. 9 de Scrip- toribus de Privilegiis Sacri Ordinis; §. 10 de Scrip- toribus, qui

qui unam alteramve partem Historiæ Literariæ attigerunt; §. 11 de Scriptoribus Criticis de rebus in Historia *Benedictina* controversis; §. 12 de Apologis Sacri Ordinis, ejusque jurium ac prærogativarum. *Capitis V*, Scriptores elegantioris Literaturæ complexuri, *Sectione I* præferentur Grammatici; *Sectione II* Rhetores, sive Oratores; *Sectione III* Poetæ; *Sectione IV* Comici; *Sectione V*, qui Rhetorices, Poeseos, atque Historiæ, partes scripserunt; *Sectione VI* Critici. Ultimum est *Caput VI* de Scriptoribus & Autoribus miscellaneis, cujus *Sectione I* Apologis; *Sectione II* Epistolographos; *Sectione III* Interpretes, ac Versiones Librorum; *Sectione IV* Antiquarios; *Sectione V* variorum Autorum Collectiones miscellaneas & Opera junctim edita; *Sectione VI* Scriptorum ineditos, exprimet. Atque hæc Prodomi rei Literariæ sunt capita, hic Historiæ Literariæ *Benedictinæ* conspectus; quem, licet maximam partem jam sit elaboratum Opus, nihilo tamen minus, antequam illud in lucem publicam prædieret, delibandum ac gustandum quasi Publico propinare visum est ut de Lectorum vel ementorum gustu periculum fieret. Cumque passim hac nostra ætate, qui libros suis sumptibus excudendos suscipiunt, priusquam prelo subjiciant, subscriptiones, quas vocant, expectare soleant; hoc beneficio S. Rev. Autor quoque uti constituit, ita tamen, ut nummos non desideret, sed emtores, eorumque nomina, qui alacritate sua ipsius augere ardorem, animumque & stimulos addere currenti, velint. Non vero tantum S. Ordinis hominibus, quibus Historia Literaria corere sui Ordinis in Monasteriis ac Bibliothecis suis longe turpissimum foret, sed aliis quoque Mæcenatibus & rei literariæ (cujus *Benedictina* familia jam multis abhinc seculis non minima sane pars fuit,) amatoribus quibuscumque, hujus instituti leges offert, & indicat, sub quibus & sibi prospicere, & honestissimam ipsius voluntatem juvare, ipsique Operi omnium optime consulere, possunt, ut quam cultissimæ in lucem istæ prodeant vigilæ. 1) igitur sic instituta sunt omnia & comparata, ut intra anni spatium exire possit Opus, cujus supra conspectum posuimus, forma folii majoris, non minus X vel XII Alphabeta, quæ vocant, complexum, & chartarum genere nitido, ea etiam accuratatione, quæ potest esse maxima, excusum. 2) Nummi a subscribentibus non, nisi cum integrum Opus prelo liberatum ipsis exhibetur traditurque, solvuntur, nec prius desiderantur. 3) Quicumque subscribentium intra semestre spatium a Calendis Januarii hujus anni sua dabunt nomina, hi, solutis quatuor florenis, totum Opus accipient; sed, qui hanc opportunitatem dimiserit, is absolutum Opus non nisi septem florenis comparare sibi poterit. 4) Nomina vero subscribentium optima quibusque urbium Germanicæ, & extra illam, Bibliopolis exhibenda sunt, ipsique Operi, si placet, ordine Alphabetico deinceps præmittenda curabuntur. Sed symbolas colligendi, librumque distribuendi, curam Joannes Adamus Schmidtus, Bibliopola Norimbergensis, in se recepit.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXXXIX.

Herrn Heinrichs von Büнау genaue und umständliche
Teutsche Käyser- und Reichs-Historie, 2c.

h. e.

**ILLUSTRISSIMI DOMINI HENRICI DE
BÜNAU** *accurata & copiosa Germaniæ cum Im-
peratorum, tum Imperii, Historia, e probatissimis
Autoribus & monumentis congesta.*

Pars III.

Lipsiæ, sumptibus Casparis Fritschii, 1739, 4 maj.
Alph. 5 plag. 3.

Ita tandem in fatis fuit, ut dulcis patria nostra Viros graves,
& rerum publicarum usu felicissime subactos, quemadmo-
dum Roma olim, ingeniorum artiumque honestarum procrea-
trix, & quasi parens, videret, qui gentis Theodiscæ origines,
antiquos ritus, reipublicæ formam, Principum artes regnandi,
vicissitudines imperii ineluctabiles, pacis bellique studia & cau-
sas, assiduitate, nullis officiorum molestiis vinci nescia, scru-
tarentur, & doctrinarum suarum uberrima fecunditate illu-
strarent. Quod enim *Tullius*, facundissimum os, sæpe-
numero queritur, suos homines antiquiori ætate nescivisse,
quæ fuerint historiæ leges, ac proinde annalium confectione
inacilenta contentos, *sine ullis ornamentis monumenta solum
temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum, memo-
ria*

Hh

ria

ria prodidisse; id genti nostræ vere antea venisse usum, tantum abest, ut dissimulemus, ut nobiscum omnes, quicumque lætis ingeniorum præventibus delectantur, exultent merito, talem nobis maculam abstergi, famæ nominis Germanici laud dubie obscuram, nisi antiquioris elegantiae & mansuetiorum Musarum cultissimi vindices jam tantum inter reliquos extulerint caput,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Non una vero fundi nostri antea calamitas fuit. Pars enim solum dicendi laudem esse crediderunt breviter; pars, forensibus & publicis rebus cum abstinere, non eam assècuti sunt peritiam de consiliis Principum & eventu rerum judicandi, ut posteritati constare possit, quid scriptor probet, aut quænam sint acta vel casus, vel sapientiae, vel temeritatis; multi fuere narratores magis, quam exornatores, neque innutriti prudentia, quæ versatur in perspicendis rationibus constituendarum regendarumque rerum publicarum, & sine qua verborum volubilitas inanis atque irridenda est, ad scribendum appulerunt animos. At, quod felix & fortunatum sit tanti Operis conditori, longe aliam a duobus inde, & quod excurrit, lustris ingressus viam est Illustrissimus atque Excellentissimus *Henricus a Binau*, Augustissimi Sarmatarum Regis a Consiliis sanctioribus, literarumque in his agris Mæcenæ fulgentissimus, cujus nominis eximium decus si commendare nos demum scriptiuncula qualicumque publice orbi erudito vellemus, quid esset aliud, nisi jejuna & exili laudationum copia stabilem ingentis *Binavii* famam paululum obscurare, quam nec tempore, rerum alias omnium edaci, nec oblivione, deletum iri, fatidico auguramur spiritu? Reapse enim Illustriss. Autor non tantum in prioribus *Historia Teutonice* Partibus, a nobis luculenter descriptis *A. 1729 Mens. Jan. pag. 1 seq. & A. 1733 Mens. Aug. pag. 337 seq.* verum in hac etiam, quam, applaudentibus bonis omnibus, foras nuper prodire iussit, Sectione comprobavit, scriptorem novum aut in rebus certius aliquid afferre, aut rudem vetustatem vincere scribendi arte, debere. Historiam quippe varietate sententiarum, velut insignibus quibusdam & gemmis, perpolivit,

tamque

tamque verbis aptus & præstans videtur, ut nescias, utrum res oratione, an verba abundantia doctrina, sapienterque dictis, illustrentur. Enimvero *Ludovici Pii*, Imperatoris, tempora composituro materies digna & facultate & copia Illustriss. Autoris subnascebatur, tum quia labente disciplina corrupti erant mores Francorum, tum quod vita istius Principis varios actus, multasque & consiliorum & eventuum species, habebat. Ad illa ergo, quæ ex incorruptis rerum gestarum monumentis Germaniæ nostræ *Polybius* alter tota mente subtiliter copioseque repetiit, pro se quisque acriter nobis intendat animum, quæ forma reipublicæ sub *Ludovici Pii*, & filiorum ejus, auspiciis, qui mores, fuerint, per quos viros, quibusve artibus, similitudines hinc obscuræ, illinc apertæ, factionesque Principum, creverint: deinde ut magis magisque collapsa Imperatoris autoritas sit, donec ad hæc tempora, quibus debilitari Francorum vires distributione regionum cœperint, perventum est. Cum vero in his rebus non famæ solum standum videatur, sed omnes evolvi sedulo debeant libri; rectissime profecto & ordine fecit Illustriss. Autor, quod, perquisitis vetustioribus monumentis, chartis, & quotquot inveniri poterant, signis, expositionem factorum eleganter corroboraverit. Sicut igitur restinguant, & quibus volupe est, cognitionis librariæ usum in historia degustare, satient se opiparis & lautis, quas hic expositas vident, Scriptorum epulis. Neminem enim, quod scimus, prætermisit Autorem, testimonio suo lucem, aut confirmationem rebus, allaturum, quem non ad sui oram libri summa fide excitatum, & in Operis principis ita digestum, recordemur, ut, quo in loco Collectionum vel *Baluzii*, *Cesarii*, *Freheri*, *Muratorii*, *Leibnitii*, *Sirmondi*, *Ughellii*, *Harduini*, *Banduri*, *Eccardi*, *Meibomii*, *Menckeni*, *Goldasti*, *Lindenbrogii*, vel ceterorum plurimum, scripta afferentur, plenioris historiæ cultori constare merito debeat. Satis diu in atrio splendidioris domus, & *Phidiaca* manu insigniter extractæ, hæsimus. Per partes jam ire lubet, & ordinem rerum ædificiique structuram mirabilem oculis lustremus, quam aliis, qui descriptionem legere non gravantur, ut nobis coram intuitibus, delectamento fore speramus. Exhi-

bet autem portio hæc, quam in manibus habemus, tres potissimum *Libros*, si *Epitomen* rerum quovis anno gestarum, post primitia stantem, ubi cognitione dignissima excerpens, breve velut sermonis corpusculum effecerat, demiseris. *Liber primus Ludovici Pii* vitam & res gestas continet, in quo nihil adscititium, & assumptum temere, sed omnia fere nova videntur. Unde nemo nobis vitio vertet, si profitebitur, esse hanc Sectionem adeo frugiferam & salutarium doctrinarum plenam, ut in eam, velut speculam, intueri commode possint Principes, indeque sibi, suæque reipublicæ, quod imitentur, aut scdum inceptu, scdum exitu, quod vitent, capiant. Posteaquam enim multa cultissime disseruisset Illustriss. Autor de summa spe atque expectatione, quam pater *Carolus*, & cives ejus, de *Ludovico*, non obcuræ virtutis & erectæ mentis decora significante, conceperint, talem futurum, qualem in imperio Aquitanico cognitum judicaverint; studiose dehinc vel in vitia, vel virtutes ejus, inquit, quod eo in corruptius, vel nobis judicantibus, fecit, quo certius constat, omnis expertem fuisse motus & curæ, que scribentis animam etsi non flectere a vero, sollicitum tamen, ipso *Livio* teste, ellicere, solet. Nimirum *Ludovicus* immodicis largitionibus exhauserat opes ararii Aquitanici, ut ingenium ejus, voluntati purpuratorum nimis obnoxium, videretur adhuc rectore morum & patris tutela indigere, cujus sane opera nisi ad tempus præsto fuisset, multum ad ceptam jam tunc majestatis contemtionem roboris habuisset. Verum, quam regnandi impotentiam, & civilis prudentiæ, rerumque gerendarum, ignorationem, diu celaverat, ea demum post mortem *Caroli*, ex quo sui potens factus, omnibus innotuit. Licet enim generis eminentiam benigno alloquio, comitate, beneficiisque, quos poterat, conciliando sibi, adjuvabat, nec talibus artibus pro temporum conditione destitutus videretur, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur; non tamen prudens erat amicorum suorum iudex, præceptionis illius penitus immemor, quam sub haud penitendo magistro discere potuisset, non omnes promiscue regia familiaritate dignos judicari, qui sui tantum commodi gratia, in Regis, velut unici exempli, mores suos forment, sed

sed hos demum coli debere, quos sapientiae suae fama apud Principem, liberaliter dexterae obsuendo officia, in amicitiae adduxerit jura. Id vero quantae fuerit imperio calamitati, sempiterno motuum intestinorum & gladii civilis furore cognitum est. Interea multi *Ludovico*, vivo adhuc patre, exstiterunt auctores, ut ad regiam veniret, & per speciem alienae fungendae vicis regnum sibi firmaret, quod tamen consilium respuisse *Ludovicum*, docet Illustriss. Auctor, verentem, ne in se hoc pacto cupiditatis suspicio caderet. Propere tamen ab Imperatore accititur, & insignibus, velut opima hereditate, onustus, redit in Aquitaniam. Nam ex sententia Illustriss. Auctoris, aliquanto, quam videbatur, agrius serens muliercularum aulicarum cohortem, virosque patriorum consiliorum participes, confestim domum revertitur, cui paulo post Comitia indicturo mors patris nuntiatur. Simul ac regnare occorrit, *Wala*, principis in aula viti, insidias, & lubricam fidem, indelebili odio timet, hinc in caritate ejus nihil spei reponenti, metu tutandum regnum videbatur. Armatis ergo & ingenti comitum multitudine circumseptum Aquisgranum, quam celerrime poterat, contendit Imperator. In itinere offendit antiskitem sacrorum Aurelianensem, qui non suspectum modo aut iavilum *Walam Ludovico* reddit, sed, unde nihil aliud quam perduellionis crimina sperari possint, commonstrat. Verum aut inimicorum calumnias reveritus *Wala*, quoniam eminentis fortunae indivulsus comes invidia esse solet, aut citius justo adventaturum Imperatorem praevidens, obviam ei, avertendo ab se noxae speciem, processit. Frater vero *Adalbarthus*, fidei pariter ambiguae vir, sacrificulorum tetricae ac tristi disciplinae nomen dans, in otio vitam transigere decrevit. Dein summus quisque purpuratorum rei novae cupiditate adest. Dant ordine omnes fidem. Imperator, solutus curis, laetatur unanimi ordinum plausu & congratulatione. Tum castigator est pudicitiae violatae, & dedecoris domestici, quod sorores ejus libidine, perniciosissimis animi muliebris satellitibus, nomini regio intulerant, strenuus vindex. Porro Illustriss. Auctor bonorum testamenti legatorum diribitionem legitimam, & solertem morborum investigationem, quibus rei publicae corpus af-

Pag. 8.

10.

12.

13.

14.

- Pag. 16 seq. slictum graviter decumbibat, in Imperatore laudat; quod extremum sane præclaro fuisset factum exemplo, si aut votis respondisset fortuna, aut Imperator, callide temporibus interveniens, comitatem severitate temperasset, aut tam unite & temperatum imperii principium satis efficax ad metum injiciendum procaci ministrorum turbæ fuisset. Imperator, ad hæc consulanda, procurandaque, conversus, nemini forte carior erat, quam sacerdotum agmini. Quoniam enim anili pietate & vano religionum timore pectus suam imbuerat, in eam verecundiam compellebatur, ut, dimitti a se indotatum gregem, duceret nefas. Interea *Bernardus*, Italiæ Rex, & *Grimoaldus*, dux Beneventanus, alius alia via, hic per oratores, ille præsens jurisjurandi formula prius concepta, in fidem & clientelam Imperatoris se recipit. Pace vero domi & foris sancita, id sibi negotium dari credidit Imperator, ut *Walam* aula eliminaret. Esse gratiæ locum, esse beneficio, apud Principes, constat. At inter aulicos rem surdam videri innocentis viri sanctitatem, nihil laxamenti, nec veniæ, habere leviusculum quendam errorem, si delatorum machinationes accesserint, exemplum *Wale* abunde docet, ubi simul haud obscure præ se fert Illustriss. Autor, talem virum multa potuisse in domum regiam conferre beneficia, & trepidis rebus opitulari, si vel discrimen inter amicum & inimicum, vel irasci, & ignoscere, spreto certorum hominum sermonibus, novisset *Ludovicus*. Quamvis enim postea observantiæ pignus violaverit *Wala*, eundem tamen legibus obstrepuisse sub regni auspiciis, nulla subest ratio, ut credamus. Hoc arbitro rerum semoto, enarrat Illustriss. Autor, luctuosissimam toti imperio & funestiore ipsa contagione regionum divisionem ea lege factam fuisse, ut trifariam partitæ trium jussu Regum æqualiter gubernarentur. Dum hæc in Francia geruntur, gravis seditio Romæ exarsit, injustaque Pontificis M. dominatione res ad gladios & arma devenisset, nisi huic malo remedium asserens Imperator, de audiendis civium querelis, & coercenda Pontificis libidine, Legatos misisset. Nihil tamen secius irritati Romanorum animi turbas iterum cient, in villas Pontificis excurrentes, populandi magis causa, quam iusti

iusti more belli. Inter hos tumultus sibi infestos Pontifex ma-
 ximus *Leo III* moritur, eique successus in sacerdotio *Stephanus*
IV, ad Imperatorem indulgentiam petunt oratores mittit, ut-
 que demum consecrat jubeatque, quod patres se renuntiandi
 Pontificem autores fuerint. Pugnare per occasionem Illustriss.
 Autor contra nonnullos, qui jus suffragii Cæsarei in creando
 Pontifice *Stephani VI* demum temporibus coepisse ajunt, sed,
 consuetudinem illam longe ante illius ætatem sancte fuisse ser-
 vatam, argumentis non usquequaque obviis contendit. Hoc
 facto, Pontifex ipse in Franciam proficiscitur; Imperatorem
 solenni formula & ritu publice inaugurat, non, ac si nunc de-
 mum, summam *Ludovico* potestatem permittendo, populum
 religione obstringere potuerit, quod *Baronius* censet, sed quia in
 mores & instituta majorum, sacris sub regni principia operan-
 tium, ire placuit. Dehinc memorie prodit Illustriss. Autor,
 (brevitati enim studebimus, quando omnia in transeursu dice-
 re oportet,) in Comitibus lege cautum esse, ne quis sacerdos
 pugione, balneo aureo, calcariis aut mundioribus iusto vesti-
 bus, utatur, quas minutias sane qui novit, mirabitur, Imperato-
 rem, discrimine alti, & humilis, animi confuso, talibus consiliis
 trivisse tempus, quod aptius constituendis regni moribus, &
 frangendo sacrificulorum fastui, impendi poterat. In eandem
 incidit tempestatem mors *Stephani*, quem credunt multi annos
 7 & menses 7 sacris præfuisse, at, melius subductis ratio-
 nibus, contra *Anastasium* Illustriss. Autor asserit, mensibus 7
 absolvi ejus Pontificatum. Elevat præterea suo jure literarum
 fidem, quæ Pontifici jus in ditiones Romanas emendicare, Im-
 peratori autem vim decernendi Antislitem Romanum antiquare,
 videntur. Nam, quia *Ludovicus* non semel postea feroces Ponti-
 ficum animos refrænaverit, subscriptio etiam sit ridicula, & tem-
 porum istorum a genio abhorreat, nec prius visæ fuerint lite-
 ræ, quam Seculo XI demum ad finem vergente, quemlibet
 sanum inde commentum & artes Pontificis subodorari posse
 credit. Pari mensium intervallo Imperator ordines cogit: *Lo-*
tharium communi procerum suffragio Aquægrani salligio Cæ-
 saris ornat: quæ inauguratio præsentis quietem status rumpit,
 imo

Pag. 28.

30.

35.

36 seq.

38.

- imo regni Italici invidia etiam in *Bernardo* infida omnia & infesta facit. Colles propterea & viarum angustias, quibus in Italiam itur, *Bernardus* milite occupat, inquietum animum
- Pag. 42. stimulante primorum favore. *Ludovicus*, exercitu conscripto, aperendam sibi viam gladio ratus, obviam hosti fit, qui, desertus a suis, veniam sceleris ab Imperatore petit. Sed in Comitibus Aquisgraneis capitis damnatur. Iudicio tamen patrum conscriptorum absoluto, oculi excecantur, quibus cruciatibus enectum perisse ducens, plurimi autores sunt. Quod temporis notas attinet, quo e vivis excesserit *Bernardus*, parum id liquet.
- 45 seq. Alii ex *Bernardi* Epitaphio comprobare student, mortem anno 818 assignari debere, sed, vetustissimos Scriptores ut sequeretur, Illustriss. Autoris inclinaverat animus. *Britanniæ* minoris genti haud dubie etiam plus virtutis, quam fidei, inerat; hinc fluctuans diu inter pacis bellicque consilia, statuit, qua fortuna rem daret, ea vires & belli molem vertere. Incertam
48. sane pugnae aleam iuturi erant Britanni, sed, infirmitatem Imperatoris aut oscitantiam ominantes forte, confidentia majore bellum parant, quo propius metum res erat. Neutro inclinatae victoriae spe, dux Britannorum cadit, quo occiso, caestitia ita defixit militis animos, ut praeter metu obliti, quo pacto bellum gesturi essent, deficiente consilio, Imperatori se darent. Nec diu in imperio pax mansit. Aliud enim ex alio malum occur-
50. rebat, nunc Pannonis, Obotritis, Danis, deficientibus, nunc aliis fortunam belli tentantibus, ut proinde jam ex omni parte circumstare Imperatorem tumultus, & motuum scintillae, propediem in flammam erupturae, sub cinere doloso latere, viderentur. Vario Marte ubivis pugnatur. Inprimis *Liutvitus*, princeps turbarum in Pannonia, dimicationi ultimae instructus intentusque, in tergo exercitus Imperatoris haeret, &, ut primo statim concursu increpuere arma, micantesque fulsere gladii, funduntur Caesaris copiae. Auspicatius paululum contra Vascones arma fert Imperator, quos ad defectionis crimen inflammasse *Beram*, Comitem Barcinonensem, rumor erat. Dum crimen suum purgat reus, certaminis singularis fortunam ut experiatur, postulant iudices. Haud difficulter enim per-
- sualum

suam mortalibus, oblato falso crimine infontem velut Dei quada-
 dam providentia interire non posse. Monstrat hic Illustriss.
 Autor, vetusti juris, sed profani & barbari, consuetudine cum ad-
 versario noxium ferro decrevisse, &, postquam nos docuerat, pro
 sacerdotibus alios alius ordinis homines pugnam iniisse in foro, Pag. 57.
 investigat deinde, puerone ac pio, an fraudulento, ut fiebat saepe,
 duello quaerendam esse causam veritatem censuerint. Quo 58.
 lubentius vero aureis Illustriss. Autoris sententiis inhæremus, eo
 acrius nos, ulterius ut pergamus, brevitatis usitate stimulat ratio.
 Possimus certe universam reipublicæ & bellorum illius ævi fa-
 ciem e tabulis elegantissimi historiarum *Protogenis* depingere, sed
 veriti, ne longiuscula scriptio Lectoribus nostris parum præbitu-
 ra voluptatis sit, ex affluenti hac lautitiarum copia tantum cupe-
 dias ostendemus. Posteaquam satis omnia tuta circa, sopitique
 Pannoni, videbantur, retulit Imperator ad ordines, *vellent agros* 63 seq.
in tres partes præ numero filiorum dividi. Rogationem pro-
 cerum consensus sequitur. *Lothario*, Regi Italiæ, *Irmengardam*
 nuptiis jungit *Ludovicus* Imperator, & laudabili exemplo
 viros, in quibus speciosa criminatio inimicorum obreftatione 67.
 fuerat, recipit. Quo facto, tetra simultatum pestis regno in-
 cubuit. Simul atque enim dictis eorum factisque omnibus, ad
 fallendum instructis, vana accresceret fides, fraude ac dolo ami-
 corum Imperator sensim circumventus est, donec seu ira, seu
 odio, seu superbia, ingeniis insita, malorum publicorum sensus
 augetur, & Cæsaris res, auxilio consiliisque orba, in filiorum
 manus sine dimicatione traderetur. Inter eximia eruditionis
 omnigenæ pignora equidem id nobis referendum videtur, quod
 Illustriss. Autor contra *Jo. Ge. Eccardi* suspensiones tueatur, *Lu-* 76.
dovicum Francofurti, non Treburi, A. 822 Comitibus habuisse
 se: quod *Harioldum* non Moguntia, ut Autor vitæ *Ludovici* 100.
Pii tradit, sed Ingolstadtii, sacro adpersum esse fonte opinetur:
 quod cultissime demonstrat, Augustam Fraacorum, *Juditham*, 113.
 e discordiarum imminentium imagine forte pavidam oravisse
Lotharium, prensasse manus, miscuisse cum precibus minas,
 versasse in omnes partes muliebrem animum, ut confessionem 175.
 pacis & formulam fœderis ei extorqueret: porro, quod accu-
 rate

rate definiat annum, quo *Pipinus, Ludovici* filius, naturæ persolverit debitum; tandem, quod, eversa *Scaligeri* sententia, templi *Cæsarodunensis* cognomen, a *S. Martino* ductum, prius haud innotuisse, quam A. 838, censeat. Claudamus *Libri prioris* rivos, ex quibus sat biberunt rerum patriarum cultores. Qui plura velit, hauriat potius e fontibus, quam rivulos confectetur nostros.

Liber secundus res omnes, a filiis *Ludovici Pit*, & nepotibus ejusdem, ad mortem *Ludovici Germanici* gestas, exponit, ideoque annorum sex & triginta memoriam complectitur. Post tot inhumanes dissensiones, haud sanatas, nondum conquiescere poterant *Ludovici* Imperatoris filii, sed h. c. ætate demum, quid venditatio quædam & ostentatio sanctitatis, regnandique intolerabilis cupiditas, efficere possit, videtur experta. Potentiæ Francorum *Carolus M.* viam aperuerat, motibus intestinis & civili discordiæ *Lotharius* aperuit. Non gradu enim, sed præcipiti cursu, a virtute descitum, ad vitia transcursum est. Uti enim contrahere celeriter similitudo solet perfidos, & ut fere fit, 187. malum malo aptissimum est; ita nullum tempus inquietorum hominum feracius fuit. Initium vero turbandi omnia a *Lothario* ortum est, qui, instinctus velut dissidiorum furis, admonere clanculum Gallos suæ erga gentem illam voluntatis, & 188. pro ea gratiam repetere, allicere cives tum de se ingentia pollicendo, tum jurisjurandi ab iis formulas exigendo. Inde, ut 190 seq. recuperandæ hæreditatis paternæ tempus visum est, conscius male quærendi fratrum suorum regni, amicitiam *Caroli* occupat, ne etiam in illo materiæ quidquam ad bellum foret. Malum regni principium similis propediem exitus comitatur, quas vero pugnas huc de integro Lectoribus apponere, nostri non est instituti. Ad A. 842 Illustriss. Autor anquirat, fuerintne 219. eo tempore primum ludi equestres, Autoribus nonnullis idem approbantibus, habiti. Cum enim *Carolus & Ludovicus* in eo essent, ut junctis exercitibus hostem aggredierentur, præmiserat oratores ad *Lotharium*, sciscitatum ab eo, pacem, an bellum, nallet. Interea uterque Princeps *Wormatiæ* animum ejusmodi ludis refecit. At, discrimine istorum solennium factis, in qui-

quibus alia duumviros in cancellis congregientes lancibus exhibent, alia globum quendam juvenum toto irruentium campo, telisque se invicem petentium, offerunt, Illustriss. Autor, hæc munera tali ævo convenire, dicit, illa non æque, multis nominibus a prioribus diversa. *Pag.* 227 *Nithardus* notatur, quod, nuptias *Caroli* cum *Irmentruda* die 14 Dec. celebratas fuisse, prodiderit, cum tamen ex charta publica dies 13 Dec. appareat. *Pag.* 232 dissentit Illustriss. Autor a *P. Daniele*, qui, *Lambertum* Comitem, sola adversus *Nomenojum* indignatione sollicitatum, *Normanorum* auxilia circumspexisse, scripserat, sed Illustriss. *Bünovius*, ut est perquam diligens annotorum voluminum investigator, ex *Chronico Namnetensi* firmat, utriusque demum odia post bellum *Normanicum* cœpisse. *Pag.* 236 idem *Sigonio* refragatur, quando ille in scripta retulerat, *Lotharium* filio suo *Ludovico II* regnum *Italiae* A. 844 tradidisse, at, Illustriss. *Viri* sententia, jam A. 843 *Diplomatam* fide Regis titulo gavissus fuerat. *Pag.* 263, errasse *Baronium*, cognoscimus, qui, solennem *Ludovici II* inaugurationem A. 848 factam fuisse, contenderat, sed in re tali, vetustate non satis explicita, nec a *Mabilonio* recte excussa, conjectando suam ita interponit opinionem, ut putet, *Ludovicum* A. 849 in societatem regni assumptum, anno autem 850 diademate & sceptro insignitum emiuisse. Nec heri demum aut nudius tertius inter *Autores* disputatum fuit, quoniam die *Lotharius* Imperator animam efflaverit. Alii, die 18 Sept. A. 855 obiisse eum, produnt, aliis dies vicessimus nonus placet, quos ut conciliet Illustriss. Autor, ita, ingeniose *Pagium* secutus, interpretatur causas discrepantiæ, ut, die 18 Septembris exspirasse Imperatorem, sequenti vero elatum fuisse, credibile videretur. Similem litem, super anno & die movendam, quo *Ludovicus II* excesserat, facili negotio diremit. Quo te amplius, benevole Lector, in hac Sectione moremur, non superpetit, nisi ut Te moneamus, Illustriss. Autorem nusquam causas belli, (*pag.* 23, 26, 51, 54, 114, 137,) nævos imperantium, (*pag.* 32, 33, 52, 67, 68, 69, 97, 112, 126, 131, 221, 230 seq. 310, 324, 380, 443 seq.) sententiarum gemmas, (*pag.* 12, 13, 42, 48, 58, 98, 101, 107, 118, 125, 151, 176, 202, 298, 299, 306,) & alias id genus observationes.

Pag. 287.

454.

quæ crudelitati Pontificum & artibus intelligendis, (pag. 80, 112, 140 seq.) tenebris literarum cognoscendis, (pag. 34, 91, 141,) imperio Cælaris in Pontificem aſſerendo, (pag. 84, 85, 111, 238, 285, 393, 462.) haud parum conducunt, omiſiſſe.

Libro tertio, reliquis multo præſtantiore, familiarum illuſtrium & regiarum tabulæ illuſtrantur, ex quibus vel *Regum Langobardicorum, Ducum Forojulienſium, Spoletanorum, & Beneventanorum*, propagineſ poſſunt cognosci. Quo enim obſcuriores nimia vetuſtate res Langobardorum videntur, veluti quas magno ex intervallo loci vix cernimus, tum quod & raræ per ea tempora literæ, una cuſtodia fidelis memoriæ rerum geſtarum; eo inſigniori laurea redimere Illuſtriſſ. Autoris caput nos oportet, quod omnes omnium labores feliciffimè ſuperans, confectis ad hunc uſum ſtemmatibus, clariora reliquis certioraque tradiderit. Orditur vero Illuſtriſſ. Autor ab *Ibore & Ajo-ne*, tantamque in expoſitione iſtius hiſtorie induſtriam ponit, ut, collectis ex *Warnefrido, Sigeberto Gemblacenſi, Paulo Diacono, Sigonio, Muratorio*, præſidiis, novum velut ordinem, & politiffimam rerum deſcriptionem, nunc demum effingat. Primum non injucunda contra *Hugonem Grotium*, Suecicæ & Gothiæ in terris horum majores quærentem, monet, poſtea *Cl. Eccardi* ſuſpicionem ad vivum reſecat, qui, *Langobardos* Chersonenſum Cimbricam incoluiſſe, ea de cauſa opinabatur, quod Scandinavia, utpote quibus in agris ſedem & domicilium habuiſſe illos teſtatur *Paulus*, antiquitus, & imprimis *Ptolemæi* ævo, non ita limitibus archis circumſcripta fuiſſet, quam *Pauli* temporibus, ideoque oras Germaniæ ad Balticum mare complecti poſſet. Quo de argumento *Eccardus* non tantum in *Notis ad Leibnitii Tractat. de origine Francica*, verum etiam in Diſſertatione ſingulari *de origine Langobardorum*, quæ nondum prelo ſubjecta in ſcriniis Illuſtriſſ. Autoris latet, plura diſputavit. Adhæc, ſicubi Autor *Prefationis ad Leges Langobardicæ Rotharis*, quam *Horattus Blancus* ex Codice Mſto Bibliothecæ Ambroſianæ ediderat, *Paulo Diacono* adverſatur, diligentiffime notatus a Viro Illuſtriſſimo fuit. Ita erudite obſervavit, *Riſfulum, filium Tatonis, & patrem Hildecbis, Unichis, vel H-diſgis,*

disgis, neque minus *Hildecchin*, *Risulphi* filium, vulgo præteriri, cujus negligentia rationem in eò sitam esse opinatur, vel quia Principes fastigio & nomine Regum minus dignos tum æstimaverint, vel quia, *Warnefrido* autore, tale monumentum mendis laboret, aut integrum ad nostram ætatem non pervenerit. Festinans ad *Rotbarem*, operæ pretium judicat fore, si, integra Præfatione ad leges Langobardicas descripta, lectionum diversitatem e Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ & Estiensis indicaret. Etsi vero summa Scriptorum penuria Ducum Italiæ reliquorum fama in obscuro sit, & ipse tamen illorum memoriæ rerum gestarum consulere pro virili voluit. Hinc uno velut obtutu Principum *Forojulienfium* a *Gisulfo* ad *Rotgandum*, Ducum *Spoletanorum* a *Faroaldo* ad *Wingifum* & *Geraldum* A. 651. 679. 709. 822, & *Beneventanorum* a *Zoibone* ad *Grimoaldum* IV, illustrissima stemmata videbis. Opus excellens tandem claudit Diplomatum & literarum, ab A. 814 ad 876 promulgatarum, cum Indice rerum locupletissimo, bene ordinata series, ubi ne latum quidem unguem a pristino more & laudabili instituto recessit. Plura perceptu utilia ob angustos plagularum nostrarum limites percerere non licet. Quis enim est tam averfus a Musis, ut Viri summi, & civiliter eruditissimi, scripta volutare indecorum existimet? Nostra autem oratio a specie assentationis tantum aberit, quantum abest a reliquis animi motibus, si dixerimus, Principes non parum æternitati suæ consulturos esse, si a nemine alio historias suas perscribi, quam ab Illustrissimo *Bünavio*, ad *Alexandri M.* exemplum paterentur, qui gratiæ causa ab *Apelle* potissimum pingi, & a *Lysippo* fingi, volebat. Ceterum nihil nobis acciderit optatius, quam si in hac sententia fuerit Illustriss. Autor, ut omnia subseciva & subsecundaria tempora, quæ ipsi a continentibus negotiis supererunt, ad colligendas hujuscemodi memorias conferret.

**EMMANUELIS MARTINI, ECCLESIAE
Alonensis Decani, Epistolarum Libri duodecim. Accedunt
Auctoris nondum defuncti Vita, a GREGORIO
MAJANSIO conscripta, nec non Præfatio PETRI
WESSELINGII.**

Tomi

Tomi II.

Amstelodami, apud Jo. Wetstenium & G. Smith, 1738. 4 maj.

Alph. 3 plag. 18.

Si, quod multi existimant, illi demum Scriptori justus honor tribuitur, cui ita esse felici contigit, ut elegantioris Batavorum gentis, penes quam arbitrium esse literarum & ingeniorum dicitur, communem plausum ferret; magna sane ac pæne invidenda est gloria *Emanuelis Martini*, Decani Alonensis, cujus quippe compositissimi *Epistolarum Libri*, vix natali suo solo egressi, tantopere se felicissimæ illius regionis Viris doctis, & in his maxime *Petro Wesselingio*, probarunt, ut ornando huic Scriptori, & in cultissimæ doctrinæ publice exemplum ponendo, honestissima illi consilia conferrent. Neque vero de genere honoris, quo prosecuendum esset nobile hoc caput, deliberatum est diu; quandoquidem, id satis futurum, omnes intellexerunt, si, quæ plurimorum adhuc fugeret notitiam, ut omnibus perspecta deinde tanti Viri virtus esset, nec quisquam se destitutum harum *Epistolarum* usu quereretur, quocunque posset modo effici. Factum est igitur præstantissimi partim *Wesselingii*, quem boni omnes tantum amant, quantum ipse vicissim bonos amat, cura admodum laudabili, partim *Wetstenii*, Viri optimi, & de re libraria præclare meriti, impensis non exiguis, ut novis Batavorum typis exscriptæ hæ *Epistolæ*, majorem in peregrinis terris, quam in patriis, ornatum acciperent, & habitu vestitæ ita decoro incederent, sicut minime puderet Scriptorem quemque veterem incedere. Eo nomine duplex nobis gratulandi causa subnascitur, primum *Emanueli Martino*, de parata hac ad immortalitatem via, quæ, nisi liberalis Batavorum manus subvenisset, sane non ita facilis fuisset, deinde iis omnibus, quos elegantiorum literarum amor studiumque tenet, de novo hoc, in cujus totos se disciplinam tradant, & a quo Latine scribendi castissimum exemplum petant, veteris illius eloquentiæ magistro. De ipsis his *Epistolis*, post ea, quæ copiose diximus superioris *Anni Mens. Jul. pag. 390 seq.* nihil jam expectet Lector. Salm editionis hujus novæ præ priori illa, quam Mantua Carpentanorum

tanorum protulit, præcipua quædam decora commemorabimus. Forma Operis plane est talis, qualem nemo Autorum veterum sibi indecoram putet. Quæ libri frontem ornat imago *Martini*, ita similis est illi alteri, ab artifice Hispano expressæ, sicut vix esse ovum ovo potest. Præfationem *Wesselingii* multis verbis a nobis laudari, nemo postulet, qui norit doctrinam Viri, ex cujus officina nihil unquam vulgare, aut lectoribus, etiam delicatissimis, ingratum, prodiit. Sane dubitari possit, plusne gloriæ *Wesselingio* ex ejus Viri, quem laudavit, meritis, an *Martino* ex ore illo facundissimo præconis sui, accesserit. Nobis vero, legentibus excultum hoc *Wesselingianæ* eloquentiæ specimen, jucundum imprimis accidit, sapientissimum hunc doctrinæ rectoris æstimatorem & judicem de ingeniis & virtutibus *Martini* ferme eadem sentire, quæ nosmet olim ipsos sentire in his *Actis* meminimus. Auget & illud maxime editionis hujus novæ pretium, quod ei sive *Wesselingius*, sive quicumque alius, ejusdem *Martini* Orationem de argumento turpi castissimam, *pro crepitu ventris, habitam ad Patres crepitantes*, adjecit, quæ unde venerit in manus sive Editoris, sive typographi, nemo nos docet. Verum *Martini* factum esse, haudquaquam dubitamus: est enim talis sane, qualem nemo scripsisse nollet, ut vix credibile Lectori videatur, in describenda re tam fordida & ineleganti tantas consumi veneres & suavitates potuisse; miramur tamen, qui factum sit, ut nullam ejus nec ipse *Martinus* in *Epistolis*, nec diligentissimus scriptor, *Majansius*, in *Vita Martini*, ubi vel minutissima quæque de *Martino* legas, mentionem fecerit. Sed, undecunque venerit, nobis gratissimum est munusculum; nec aliis ornamentis opus esse editioni huic, ut placere possit omnibus, videtur. Sed, quod adhuc mirifice commendat eam, plenissimus est, & ab homine, quicumque fuerit, diligentissimo compositus, rerum notabiliorum Index, quo priorem illam, Mantuæ vulgatam, magno Lectorum tædio, carere jussit *Majansius*. Mirum vero, nec in rubro hunc, nec usquam alibi, promitti, ut, nisi qui ut amque editionem inter se contulerit, scire possit, præcipuam hanc Amstelodamensis hujus dotem esse. Nostrum igitur putavimus, docere id

Lecto-

Lectores, hocque magis laudare ejus, qui gratam hanc nobis operam præstitit, industriam, quo rarior hæc esse solet in editoribus Epistolarum, quæ, ut aliquem Lectori usum afferant, curam hanc, si ullum aliud librorum genus, maxime desiderant.

HORTUS CLYFFORTIANUS, PLANTAS exhibens, quas in hortis, tam vivis, quam siccis, Hartecampi in Hollandia coluit Vir Nobilissimus & Generosissimus, GEORGIUS CLYFFORT, Juris utriusque Doctor, reductis varietatibus ad species, speciebus ad genera, generibus ad classes; adjectis locis plantarum natalibus, differentiisque specierum, cum Tabulis æneis.
Autore CAROLO LINNÆO, Med. Doct. & Acad.

Imp. Nat. Cur. Socio.

Amstelædami, 1737, fol.

Alph. 5 plag. 11½, cum Tabb. æn. 35.

Magnifice satis de amplissimo Opere, & varix eruditionis pleno, sentire non possumus, dubiumque superest, an præstantissimi Collectoris generosum, quo erga scientias fertur, animum, & prætorios, quos condendæ Horti sui memoriæ liberaliter admodum impendit, sumtus, an Cel. Autoris, temporum nostrorum *Dioscoridis*, singularem industriam, miramque ingenii felicitatem, collaudare debeamus. Eadem, quæ *Linnaeum* in Præfatione a laudibus detinuit, & nos detinet, *Clyffortii* modestia, nec *Linnaeum* alius, quam *Linnaeus*, collaudet. Ea est Viri fama, quæ commendatore non indigeat; loquuntur pro ea scripta, & ingeniose excogitata methodus, quæ florum fructuumque minutissima quæque, ante hæc tempora incognita, nullique perspecta, in lucem protraxit. Is est, quem Gallia colit, postquam eundem in Societatem Regiam, *Correspondentis membri* nomine, cooptavit, quem Belgium invitum dimisit, quem Suecia reducem gaudens amplectitur. Præfens Opus, laborum omnium *Linnaeanorum*, qui sparsim prodierunt, sylloge,

sylloge, Regni vegetabilis historiam miris modis illustrat. Recensentur plantæ, quas viridis siccusque hortus *Clyffortianus* alit, eodem ordine, quo novimus a *Linneo* herbas secundum rationem sexualem disponi, & quandoquidem his ipsis in *Actis* methodus illa sæpius exposita, & pro libertate, quæ civitatem eruditorum decet, sub iudicium vocata fuit, nunc eidem repetendæ supersedemus. Id novum est in præsentis Opere, quod ut fieret, in votis habuerunt omnes, tentaverunt etiam *Rajus*, *Morisonus*, alique, quo habitus plantarum externus, & foliorum figuræ, numerusque, in censum vocarentur. Arduum illud negotium, dum formæ rerum clavis distinctisque notionibus exponi nequeunt, efficere tentaverunt multi, sed, si quis unquam, *Linnaeus* perficiet. Operæ pretium est, Conspectum foliorum, prout ab ipso *Linneo* exhibetur, cum Lectoribus communicare:

Cum duo genera combinentur, oritur, ex duobus combinatis, unica species, adeoque species constat duobus generibus, & genera partes specierum evadunt. Datis autem generibus, conficiuntur facillime species, que nulla egent definitione, dum nota sunt genera, adeoque nec memorie onerosa sunt, e. g. Cordato-ovatum, Ovato-cordatum; Cordato-ovale, Ovali-cordatum; Cordatum-oblongum, Oblongo-cordatum; Cordato-lanceolatum, Lanceolato-cordatum; Cordato-sagittatum, Sagittato-cordatum; Cordato-hastatum, Hastato-cordatum. &c. Observandum vero in speciebus foliorum, cuiam generi prior, cuique posterior, assignetur locus; res enim indifferens non est, cum posterius genus formam sternat nascentis speciei, prius vero eandem emendet, & quasi quid exceptum velit, ac si prius transisset in posterius folium. E. g. Lineari-lanceolatum latius est, lanceolato propius; Lanceolato-lineare angustius, lineari magis affine. Folia dividimus in Classes tres: in Simplicia, Composita, & Determinata. Classis I. Folia simplicia. Folium simplex est, cum petiolus unicum modo gerit folium. Foliorum simplicium ordines VII sunt, in quibus consideratur folium secundum Circumscriptionem, Angulos, Sinus, Marginem, Superficiem, Apicem, Latera. æ) Circumscriptio folii dependet a peripheria absque sinibus vel angulis ullis. Adeoque sub hoc censu consideranda venit omnis figura, que ex

annulo varie compresso, absque tamen quod sinum vel angulum admittat ullum, oriatur. De marginis extimo vel apicis nulla hic habetur ratio, modo (qua talia) indivisa considerantur & integra folia. 1 Orbiculatum, cujus diameter longitudinalis & transversalis aequales sunt; adeoque margine a centro aequali spatio distat. 2 Subrotundum, cujus diameter longitudinalis brevior est transversali; sumitur etiam hoc vocabulum vulgo latius, eoque includuntur variae species. 3 Ovatum, cujus diameter longitudinalis superat transversalem, & basis folii segmento circuli inscribitur, superior vero pars versus apicem angustatur. Obverse ovatum dicitur, si petiolus angustiori folii parti inseratur. 4 Ovale, seu Ellipticum, cujus diameter longitudinalis superat transversalem, & superior ac inferior pars folii ejusdem est latitudinis, utraque segmento circuli circumscripta. 5 Oblongum, cujus diameter longitudinalis aliquoties superat transversalem, & utraque extremitas segmento circuli angustior est. 6 Cuneiforme, cujus diameter longitudinalis superat transversalem, & pars inferior a superiore parte deorsum sensim angustatur. B) Anguli sunt partes prominentes folii cujusdam integri concepti. Angulus differt a sinu, quod angulus sit pars folii prominens, at sinus pars folii demta; adeoque angulus in folio existens, sinus vero extra folium. Latera ne confundantur cum angulo, ut vulgo fit, est angulus in horizontali folio, latus vero in perpendiculari. 7 Lanceolatum est oblongum, utrinque attenuatum a medio ad extremum in apicem. 8 Lineare utraque extremitate saepius attenuatur, marginibus vero secundum longitudinem aequali spatio distantibus & parallelis. 9 Subulatum a parte inferiore lineare est, at a medio sursum lente attenuatum in apicem. 10 Triangulare tribus angulis gaudet, quorum duo laterales cum basi horizontales sunt margines tres recti. 11 Deltoides angulis quatuor instruitur, quorum apices a centro longius distant, quam laterales. 12 Quinquangulare angulis quinque notatur, quorum margines recti, nisi aliquando in medio fracti. Ex hisce datis facile formantur reliqua rarius obvia folia, a numero angulorum indicanda. 13 Rotundum angulis omnibus caret, adeoque horum oppositum. 7) Sinus discum folii in partes dividunt. Sinus hi sunt vel in basi,

basi, vel superne, vel ad latera, vel undique. 14 Reniforme est subrotundum basi excavatum absque angulo. 15 Cordatum est ovatum basi excavatum absque angulis posticis. Obverse cordatum fit, si petiolus inseratur apici folii. 16 Lunulatum est subrotundum basi excavatum, cum angulis posticis falcato-incurvis. 17 Sagittatum est triangulare basi excavatum. 18 Cordato-sagittatum, si margines convexi. 19 Hastatum est triangulare lateribus & basi excavatis, angulis reflexis. 20 Panduræforme Dillenio est oblongum, lateribus coarctatis, superne latius, inferne adhuc latius. 21 Bifidum est folium superne divisum in duas partes, laciniarum marginibus interioribus rectis. Quid Trifidum, Quadrifidum, Quinquesfidum, Multifidum, fit, ex datis patet, limitato numero. 22 Trilobum est folium divisum ad medium in tres partes distantes marginibus convexis; quid Bilobum, Trilobum, Quadrilobum, Quinquelobum, fit, observato solo numero, patet ex predicto. 23 Palmatum dividitur a supra parte ultra medium vel ferme ad basin. 24 Pinnatifidum, quod utrinque lacinias longas horizontales exserit, sinibus lateralibus divisis. 25 Laciniatum, quod sinus plures, ad medium folii pertinentes, lobis subdivisis, admittit. 26 Sinuatum (proprie) est, quod ad latera sinus admittit, lobis interjacentibus vix divisis. Sinuato-dentatum, si lobi laterales lineares sunt. Retrorsum sinuatum, si lobi acuti versus basin reflectantur. 27 Quinquepartitum, quod ad basin usque in quinque dividitur partes. Hinc, de numero, patet, quid Bipartitum, Tripartitum, Quadripartitum, Quinquepartitum, &c. Multipartitum, fit. 28 Integrum sinibus omnibus caret, adeoque horum oppositum. Indivisum idem est & synonymum. Integrum probe distinguendum ab integerrimo. Integrum enim caret disci ipsius folii sinibus, at integerrimum marginis sinibus, quos integrum non respicit. d) Margo, quæ, in extrema folii parte, inque ipso margine, sunt diversitates, modo hæc discum folii non feriant, indicat. Excluduntur a margine, quæ in margine apicis sunt. 29 Dentatum est, quod e margine promit acumina horizontalia, folii consistentia, distincta inter se, & spatio remota. 30 Serratatum, cujus margo angulis acutis, alteram extremitatem folii respicientibus, ferme imbricatis notatur. Respicunt hæc crenæ se-

pius apicem.¹ Retrorsum ferratum, ubi basia folii respiciunt. Obsolete ferratum, si crenarum apices obtusi sint. Duplicato-ferratum, si duplicis generis ferraturæ, aliæ minores majoribus insidentes. 31 Crenatum, cujus margo angulis inequalis sit, itque anguli contigui sunt, extrorsum versi, nec ullo modo apicem vel basia folii versus incurvati. Acute crenatum, si anguli acuminati sint. Obtuse crenatum, si anguli rotundentur. Duplicato-crenatum, si parvæ crenæ majoribus crenis insideant. 32 Repandum, cujus margo lobis segmento circuli inscriptis secundum longitudinem notatur interjectis sinibus marginis obtusis. 33 Cartilagineum, cujus margo a folii substantia membranacea vel carnosâ distat cartilagine. 34 Ciliatum, cujus margo setis parallelis undique cingit folium. 35 Lacerum, cujus margo segmentis confertis inter se inequalibus & difformibus consistat. 36 Crispum, si in folio undulato, vel plicato, margo divisus sit. 37 Erosum, si folium sinuatum & sinus obtusi minimi alii marginem feriant. 38 Integerrimum, cujus margo integer, nec ullo modo incisus est. Differt ab integro. e) Superficies folii, quæ in supina ejus vel prona occurrunt parte, exhibet. 39 Tomentosum, si villi oculis non distinguendi tegant folium. 40 Pilosum, si pili distincti occupent superficiem folii. Hirsutum, Villosum, Lanigerum, differunt vix gradu. 41 Hispidum, si setæ rigide fragiles per superficiem folii sparse sint. 42 Scabrum, si parvæ inæqualitates discum folii inæqualem reddant. 43 Aculeatum, si acumina cartilaginea pungentia discedentia occupent folium. 44 Spinosum, si acumina cartilaginea pungentia folio ita innata, ut absque lesione folii separari nequeant, folii occupent sive discum, sive marginem. 45 Papillosum, si vesiculæ minimæ tegant folii superficiem. 46 Nitidum est folium glabrum, si quasi politum niteat. 47 Plicatum, si a basi folii exeant ad margines vasa, quorum alterna discum folii ad angulum acutum elevat, alterna deprimunt. 48 Undulatum, si exterior pars disci ipsius folii latior evadat, quam circulus ad centrum, elevatur extima pars & deprimuntur passibus determinatis. 49 Rugosum, si venæ foliorum excavatae in supina folii parte sint arctiores, quam disci substantia, ut tumeat interjecta caro. 50 Venosum, si vasa discurrentia ramosissima anastomoses copiosiores nudo exhibeant oculo. 51 Nervosum,

50. *obtusum, si vasa simplicissima absque ramis extendantur a basi versus apicem parallelè cum folio.* 52 *Nudum, si prædictis notis careat, adeoque iis opponitur.* Q) *Apex folii sistit, quæ in summa folii parte contingere possunt, diversitates.* 53 *Truncatum, si apex linea transversali terminetur.* 54 *Retutum, si sinus obtusus apici insideat.* 55 *Pæmorsum, si truncatum & sinu acuto patente divisum sit folium in apice.* 56 *Emarginatum, si crenulam admittat apex. Obtuse emarginatum ex denticulis judicatur. Acute emarginatum ex denticulis judicatur.* 57 *Obtusum, si segmentum circuli folium terminet.* 58 *Acutum, si angulus acutus folium terminet.* 59 *Acuminatum, si folium terminetur apice subulato.* 60 *Obtusum eum acumine, si obtusum, terminatum vero apiculo acuti folii.* n) *Latera considerantur, cum folia perpendiculariter extensa undique examinantur.* 61 *Teres, quod cylindraceum est, excepto sæpius apice.* 62 *Tubulosum, quod interne (detruncatum) cavum est.* 63 *Carnosum, quod intra membranam, superiorem & inferiorem superficiem constituentem, pulpa repletur.* 64 *Membranaceum, quod intra utramque superficiem nulla pulpa featet.* 65 *Depressum est, quod a latere caulem spectante imprimitur.* 66 *Compressum, quod a lateribus oppositis, caulem non respicientibus, imprimitur.* 67 *Planum est depressum, cujus longitudo horizontalis censeri potest.* 68 *Convexum est depressum, in medio magis elevatum.* 69 *Concavum est depressum in medio excavatum.* 70 *Canaliculatum est depressum, sed secundum totam longitudinem excavatum.* 71 *Eniforme est compressum, utroque margine acutum, secundum totam longitudinem angulo convexum.* 72 *Acinaciforme Dillenio est compressum lanceolatum, cujus latera dorsum gibba sunt, margine dorsum spectante acuto, introrsum vero obtuso rectiore.* 73 *Dolabriforme Dillenio est compressum, subrotundum, obtusum, extrorsum gibbum acuta acie, inferne teretiusculum.* 74 *Linguiforme Dillenio est lineare, obtusum, carnosum, depressum, subtus convexum, margine sæpius cartilagineum.* 75 *Triquetrum est, cujus latera tria plana sunt; hoc sæpius subulatum simul est. Hinc Quadriquetrum, &c. quid sit, notum est.* 74 *Trigonum est triquetrum, sed latera*

canaliformia, & proin anguli acuminati membranacei sunt. Tetragonum, Pentagonum, quid sit, clarum; vulgo commiscetur hæc cum 10, 11, 12. 75 Sulcatum, si anguli innumeri, ut iis modo intercedant sinus obtusi. 76 Striatum, si lineæ excavatæ longitudinales parallelæ inscriptæ sint. Classis II. Folia compolita. Dividuntur Composita folia in Composita proprie dicta, Decomposita, & Supradecomposita. Compolitum fit, cum communi petiolo plura affiguntur folia. In his dicitur, quod ex plurimis constat minoribus, Folium, & singulum, quod constituit compositum, dicitur Foliolum. 77 Compolita proprie dicuntur, quæ semel vel ex una compositione sunt. 78 Digitatum, quod apice petioli communis foliola plura annectit; adeoque species hujus sunt 79, 80, 81; arctius vero sumitur pro eo, quod pluribus, quam quatuor, foliis componitur. 79 Ternatum, quod ex apice petioli communis tria profert foliola; foliis sessilibus; foliis petiolatis. 80 Binatum, quod ex apice petioli communis duo foliola profert. 81 Ramolium, quod in petiolo communi bifurcato plura foliola gerit. 82 Pinnatum, quod secundum longitudinem petioli communis foliola annectit; hoc cum variis sit modis, sequentes meminisse species juvabit. Pinnatum cum impari, seu cum foliolo terminatrice; abruptum, seu absque impari aut cirrho; alternatum, seu foliis alternis; interrupte, seu foliis inæqualibus; cirrhole, seu cirrho terminatum; foliis decurrentibus; petiolis membranaceis articulatis. 83 Conjugatum est pinnatum, unico modo foliorum pari constans: datur abruptum; cirrholum; petiolis membranaceis; petiolis stipulatis. 84 Lyratum est folium compositum factum e simplici inferne diviso, ut infimæ laciniæ removeantur a folio, spatio, nec cohereant cum majori. 85 Decomposita sunt, quorum petiolus communis bis subdividitur, antequam foliola annectat, hæc 86, 87. 86 Duplicato-ternatum, seu Ternato-ternatum, est decompositum ternatum folium, bis, Bigeminatum de conjugato duplicato pradicatur. 87 Duplicato-pinnatum, seu Pinnato-pinnatum, est decompositum pinnatum folium. 88 Supra-decomposita sunt, quorum petiolus communis (plus quam bis) multoties subdividitur, antequam foliola admittat: uti

89, 90. 89 Triplicato-ternatum, seu Ternato-ternatum, est folium, cujus petiolus ter trifidus evadit, antequam foliola admittat. 90 Triplicato-pinnatum, seu Pinnato-pinnatum, est, cujus petiolus ter petiolos minores pinnatim exerit, antequam foliola accipiat. Folia partialia hujus vel abrupta sunt, vel cum impari. Classis III. Folia determinata. Determinatio foliorum consistit in ista differentia, quae differens reddit folium, ab eo, quod structuram ejus immutat. Determinatio secundum quatuor ordines peragitur, qui consistunt in Directione, Loco, Insertione, Situ. α) Directio est ista expansio, quam a basi ad apicem acquirit folium. 91 Inflexum, si versus plantam arcuetur. 92 Erectum, si ad angulum acutum a perpendiculari discedat. 93 Patens, si ad angulum obtusum a perpendiculari debiscat. 94 Horizontale, seu Patentissimum, si ad angulum rectum a perpendiculari recedat. 95 Reclinatum & reflexum, si apex folii inferior sit basi. 96 Revolutum, si superior pars folii deorsum revolvatur. 97 Radicans, si ex apice folii radiculam exserat; uti filices quaedam. 98 Radicatum, si ex disco folii supino radices prodeant; ut in Algis quibusdam. 99 Natans est, quod superficiem aquae incumbit. β) Locus folii consideratur secundum punctum, cui inseritur ipsi planta. 100 Seminale. Cotyledon plantae est. 101 Radicale, quod e radice immediate prodit, nec cauli inseritur. 102 Caulinum, quod e caule prodit. 103 Ramorum, quod ramis insidet. 104 Subalare, quod ramificationibus caulis subjicitur. 105 Florale, quod flori proximum est, nec unquam prodit, nisi floris proventus sit. γ) Insertio foliorum consideratur ex modo, quo folium plantae annectitur. 106 Peltatum, si petiolus (non basi seu margini) disco ipsius folii inseratur. 107 Petiolatum, si petiolus marginem basios folii intret. 108 Sessile, si folium immediate caulis vel ramo, absque ullo petiolo, adnascatur. 109 Decurrens est sessile, cujus infima pars, ultra basin folii, extenditur deorsum per caulem vel ramum, eique adheret. 110 Amplexicaule est, cujus basis extenditur, ut latera caulis ambiat; est hoc communiter, si sessile, vel cordatum, vel sagittatum. Semiamplexicaule vero dicitur, si lobi basios amplexantes breviores sunt, quam ut amplectantur caulem totaliter. 111 Per-

folia-

foliatum est, si vel caulis, vel ramus, vel pedunculus, discum ipsum folii pertranscat, nec margini folii adhaereat. 112 Connata folia sunt opposita, quorum bases utrinque connatae sunt in unum corpus. 113 Vaginans est, cujus basis cylindro vel tubo undique investienti ramum vel pedunculum insidet, uti in Graminibus plerisque. 8) Situs foliorum dependet a loco unius respectu ad reliqua folia. 114 Articulata folia, cum unum ex alterius apice excrescit. 115 Stellata, cum folia quam sex plura verticillatim cauli inseruntur. 116 Terna, Quaterna, Quina, Sena, &c. sunt species priorum numero constantes. 117 Opposita, cum caulina folia duo e regione collocantur interjecto caule. 118 Alterna, si quasi per gradus caulem ascendat situs foliorum. 119 Sparsa, si absque ullo ordine plantae inserantur. 120 Conferta, si cumulata sint folia, ut eorum situs distincte tradi nequeat. 121 Imbricata, si conferta erecta simul sint. 122 Fasciculata, si ex eodem puncto plura folia prodeant. 123 Acerosa folia, quae ramis inarticulata sunt. 124 Frondes, si folia fructificationibus aut ramis commascentur, ut distincte tradi nequeant.

Jam & novas horti *Clyffortiani* plantas verbis; quae nitidissimis Tabulis aeneis subscripta sunt, exponere iubet: 1) *Kampferia*, 2) *Piper foliis cordatis caulo procumbente*, 3) *Collinsonia*, 4) *Gladiolus foliis linearibus*, 5) *Dicervilla*, 6) *Campanula foliis hastatis caule determinato folioso*, 7) *Rauwolfia*, 8) *Turnera*, e petiolo florens foliis serratis, 9) *Passerina foliis linearibus*, 10) *Helxine caule erecto, aculeis reflexis exasperato*, 11) *Parkinsonia*, 12) *Baubinia caule aculeato*, 13) *Baubinia foliis quinquenerviis, lobis acuminatis remotissimis*, 14) *Heliocharpos*, 15) *Browallia*, 16) *Martynia foliis serratis*, 17) *Amorpha*. Hanc arborem, in Horto Boliano florentem, eo, quo a *Sberardo* transmissa fuerat, *Pleudoacix* nomine compellaverunt nostri, donec nomen conveniens datum fuerit ab artis perito, prout habetur superioris anni Horto descripto. 18) *Dolichos caule perenni lignoso*, 19) *Dolichos minimus, floribus luteis*, 20) *Siegesbeckia*, 21) *Buphaetum caule decomposito, calycibus ramiferis*, 22) *Milleria foliis ovatis, pedunculis simplicibus*, 23) *Lobelia caule erecto, foliis cordatis obsolete dentatis, petiolatis*,

violatis, corymbo terminatice, 24) Anispermum mas, 25) Dioscorea foliis cordatis, caule lavi, 26) Kiggelaria, mas, 27) Clyffortia, foliis dentatis, mas, 28) Clyffortia, foliis lanceolatis integerrimis, 29) Clyffortia, foliis linearibus pilosis, 30) Hermandia, 31) Hura, 32) Roellia, 33) Cassia calycibus acutis. Novos istos celeberrimarum *Clyffortii* Hesperidum proventus admiratur orbis, & latissima porro a tanti Viri propenso in scientiam Botanicam animo optat & confidenter expectat incrementa.

DANIELIS BERNOULLI, JO. FIL. MED.
*Prof. Basil. Acad. Scient. Imp. Petropol prius Mathe-
 seos sublimioris Prof. Ord. nunc Membri & Prof. ho-
 norarii, Hydrodynamica, sive de viribus & motibus flui-
 dorum, Commentarii. Opus Academicum, ab Autore,
 dum Petropoli ageret, congestum.*

Argentorati, sumptibus Jo. Reinholdi Dulseckeri, 1738, 4 maj.
 Alph. 2 plag. 16, cum Tabb. xn. 12.

Nobilissimus Autor cum aliis ingenii monumentis, tunc præ-
 claro hoc Opere, satis ostendit, se & acutum Geometram,
 & exactum calculatorem, & denique *Bernoullium*, esse. Ar-
 gumentum certe egregium est, quod auspiciis, consiliis, sub-
 sidiiisque Academiæ Scientiarum Petropolitanae, elaborandum
 sibi sumit: & magna rerum utilissimarum varietas non potest
 non placere: & assertiones singulares, quinquam forte laud
 omni exceptione majores, attentione tamen eorum maxime di-
 gnæ sunt, qui hoc studiorum genere delectantur. Cum, Hy-
 drostaticam & Hydraulicam ætissimo nexu inter se coherere,
 & mutua ope plurimum egere, Vir Clariss. videret, confunden-
 dam utramque certo modo, & *Hydrodynamica* generaliori no-
 mine complectendam, censuit. Hypothesis ejus præcipua est
conservatio virium vivarum, sive, ut ipse loquitur, *æqualitas*
inter descensum actualem adscensumque potentialem. Per ad-
 scensum potentialem systematis, cujus singulæ partes velocita-
 te qualicunque moventur, intelligit altitudinem verticalem, ad
 quam centrum gravitatis illius systematis pervenit, si singulæ
 L. I. parti-

particulæ, motu sursum converso, quantum possunt, adscendant: per descensum vero actualem intelligit altitudinem, per quam centrum gravitatis descendit, postquam singulæ particulæ in quiete fuerunt. Maluit autem hac uti denominatione, quam vocabulo conservationis virium vivarum, quod etiamnum a quibusdam, præsertim in Anglia, incertum quo fato, fastidiri observavit. De cetero, quamvis principium commemoratum plane pro universali habeat, non tamen esse sine circumspeditione adhibendum monet, quia sæpe contingat, ut motus transeat in materiam alienam: ita fieri exempli causa in percussionibus corporum non perfecte elasticorum: similiterque in motibus fluidorum partem adscensus potentialis interdum perdi. Ad quod rite attendenti sibi multa de aquarum fluxu theoremata nova in mentem venisse ait, quæ vix ulla alia methodo excogitari ac demonstrari potuissent. Præter hypothesin, de qua diximus, duabus adhuc aliis utitur, non illis quidem novis, sed talibus tamen, quas a quibusdam in dubium vocari constat: nempe, motum fluidorum talem quam proxime esse, ut ubique velocitas reciproce sit proportionalis amplitudini vasis respondentis, & particulas fluidorum perpetuo quodam motu intestino agitari. Sed ad ipsam tractationem Viri doctissimi nunc propius accedendum est. Divisit Opus totum in XIII *Sectiones*. *Prima*, quæ introitus dicitur, varia continet prænotanda. *Alter*a agit de fluidis stagnantibus, eorumque æquilibrio tum inter se, tum ad alias potentias relato. Phænomena hic quædam tubulorum capillarum obiter recensentur: & denique, occasione pressionis, quam fluida in latera vasis exercent, theoremata varia adduntur, circa figuram vesicarum liquore impletarum, circa earundem potentias ad onera elevanda, circa constructionem & firmitatem aqueductuum, & alia affinia. In *tertia Sectione* de motu fluidorum disquiritur, ex vase effluentium. Et, cum omnes, qui hætenus de hac re egerunt, casum unicum maxime obvium consideraverint, quo foramen ratione amplitudinis vasis infinite parvum censetur, theoria Auctoris non parum sua se latitudine commendat, quippe quæ ad positionem foraminis cujuscunque magnitudinis, imo & vasis
cujus-

cujuscunque figuræ, extenditur. Post theoriæ generalis specimina, in vasis cylindricis, tam simplicibus, quam iis, quæ tubis instructa sunt, exhibentur mutationes, quæ ab initio fluxus oriuntur, dum datus velocitatis gradus attingitur. Et, cum ipsa experientia satis doceat, aquas per foramina, quæ sunt in lamina tenui, multo minori quantitate, dato tempore, effluere, quam ex simplici velocitatum ratione sequeretur, quod contractioni venæ effluentis adscribendum est, hinc in *quarta Sectione* de hac ipsa re disserit Autor, calculosque analyticos, pro inveniendis variis temporibus, quæ in effluxu aquarum desiderari possunt, una cum annotationibus physicis, eo pertinentibus, affert. In *quinta Sectione* theoria extenditur ad examen motuum ex vasis constantè plenis: quorum indoles in eo potissimum consistit, ut fluida emanantia magis magisque accedant, ac, nisi per longissimos ductus ferantur, magnoque lumine ejiciantur, cito vergant ad illum velocitatis gradum, qui toti altitudini superficiæ fluidi supra foramen debetur, tametsi eum, nisi post tempus infinitum, omnino non attingant. In sequenti *Sectione* motus fluidorum considerantur, non effluentium, sed intra latera vasorum quorumcunque agitatorum: ubi præsertim motus oscillatori ad mensuras revocantur, eorumque affectionibus indicatis, ostenditur, quibus in casibus fiat, ut oscillationes diversæ excursionis sint isochronæ, & quæ sit longitudo penduli simplicis isochroni. In *septima Sectione* de effluxu aquarum ex vasis submersis agitur. Ubi singularibus exemplis ostendere conatur Autor, quam insigniter utile sit principium conservationis virium vivarum, vel iis in casibus, quibus continuo aliquid de illis perdi censendum est. In *octava* motus fluidorum, cum homogeneorum, tum heterogeneorum, per vasa irregularis & præruptæ structuræ, exponuntur: ubi ex theoria virium vivarum, quarum pars continuo absorbetur, phænomena singularia fluidorum per plura foramina trajectorum Autor explicat, præmissis regulis generalibus, pro motibus fluidorum ubique definiendis. In *nona* de motu fluidorum sermo est, quæ non proprio pondere, sed potentia aliena, ejiciuntur. Qua occasione de machinis potissimum hydraulicis, earumque

ultimo, qui dari potest, perfectionis gradu, disquiritur: defectus ab ista perfectione, & pars potentiae absoluta, quae in machinis quibusdam maxime receptis perit, calculo subicitur, additis praecipis, ad quae in construendis novis machinamentis animus sit advertendus. Exempli loco notissima per orbem machina Marlyensis affertur, ac de ea docetur, (si modo descriptionibus fidendum sit,) quod non ultra quinquagesimam sextam partem illius aquae suppeditet, quam, ceteris paribus, machina perfecta suppeditare queat: ac postremo etiam singulare instituitur examen de cochlea *Archimedis*. Semper autem, ut demonstrat Autor, potentia movens, ducta in tempus & velocitatem puncti, cui applicata est, dabit productum ex quantitate aquae & altitudine, ad quam ista quantitas, dato tempore, elevari possit, ope machinae datae, sepositis impedimentis aliis. Sequitur *Sectio decima*, quae affectiones & motus fluidorum elasticorum, praecipue aeris, & accensi pulveris pyrii, exponit. Notat hoc loco Vir Clarissimus, pressionem aeris minime aequalem esse ponderi absoluto columnae aerae, superficiei datae incumbentis, quod hactenus inconsiderate affirmasse Autores contendit, sed quantitati quartae proportionali, ad superficiem terrae totam, magnitudinem superficiei datae, & pondus totius atmosphaerae: scilicet, ubique locorum eandem esse aeris, (cum reliquo non impeditam communicationem habentis,) in pari a superficie maris altitudine, pressionem, si atmosphaera in statu permanente aequilibrii posita, nullisque ventis agitata, concipiatur, quaecumque fuerit caloris in diversis partibus differentia: atque hinc sub aequatore non aliam, quam sub polo, (eodem tempore, & aere perfecte quieto,) esse debere altitudinem mercurii in duobus pluribusve barometris, quae in superficie maris, aut in paribus super eam altitudinibus, posita sunt; etiam si aer sub aequatore longe sit calidior, & sub polis longe densior, immo tantae densitatis ac gravitatis, quam Vir doctissimus in locis terrae ac mari vicinis, tum, cum frigus maximum est, vix decies ab ipsa aqua superari censet. Atque ex his porro concludit, ad mutationes barometricas causas requiri subitas, cum lentae in integram aeris massam facile distribuuntur, neque adeo notabiles

pro-

producere effectus queant: veroque non absimile esse, mutationes illas maximam partem oriri a celeribus caloris mutationibus in cryptis subterraneis: hinc enim aerem rarefactum expelli, superioremque suo accessu augere, qui effectus non statim redundare in totam atmosphæram, propter aeris ad motum inertiam, possit. Regulam etiam, a plerisque probatam, quod altitudines locorum verticales logarithmis altitudinum barometricarum respondeant, collatis inter se nonnullis experimentis, Autor refellit, aerisque elasticitates, in diversis atmosphære altitudinibus, nequaquam esse densitatibus proportionales, aut, quod eodem redit, diversum esse in diversis altitudinibus medium caloris gradum, arbitratur: qua in re cum vera lex naturæ vix inveniri possit, hypothesein tamen affert, phenomenis non male respondentem, ac pro logarithmica aliâ curvam supponit. Calorem aeris medium, in libera atmosphæra, cum ipsa altitudine crescere, densitatem decrescere quidem, sed majori proportione sub polis, quam sub æquatore, existimat. Ad observandum aeris calorem, thermometro usus est mercuriali, quod fieri ex barometro clauso solet, statuitque, diversos caloris gradus, in aere æque denso, elasticitati ejusdem, atque adeo diversis altitudinibus columnarum mercurialium thermometri commemorati, satis accurata proportione respondere: quam ipsam esse sententiam Excellentissimi Collegæ nostri, *G. F. Richteri*, ex *Actis A. 1750 Mens. Jan. pag. 33* constat. Cur vero *Clariss. Bernoullius* veras definitiones dupli vel tripli caloris magis pro arbitrariis habeat, quam, **exempli causa**, duple vel triplæ gravitatis, & cur illas definitiones in rerum natura politas esse neget, non satis nos perspicere fatemur. Multa adhuc supersunt in hac *Sectione* notatu digna, de refractione radiorum, per atmosphæram transeuntium, de influxu aeris per parvum foramen in vas vacuum vel aere rariore plenum, de vi aeris condensati & auræ pulveris pyrii accensi, ad globos projiciendos, in usu sclopetorum & tormentorum bellicorum. Sed prætereunda hæc ad præsens, atque ex reliquis *Sectionibus* nonnulla attingenda sunt. Et *undecima* quidem partim de fluidis in vorticem actis, partim etiam de iis, exponit, quæ in vasis motis

tis continentur. Particulæ, quæ impenetrabiles sunt materiæ vorticossæ, etiamsi ab alia materia magis subtili penetrari queant, gravitatem inde acquirunt, ac versus centrum vorticis pelluntur. Omnia corpora terrestria, quantum experientia constat, particulas graves habent æqualis densitatis specificæ: eodemque modo rem comparatam esse in reliquis planetis, seorsim consideratis, probabile est. Quodsi vero diversorum planetarum particulæ graves inter se componantur, diversas esse posse densitates specificas, Autor existimat: atque hinc, cum certum non sit, qua proportione, respectu distantiarum a sole, vires centrifugæ planetarum mutantur, nec de eorum gravitate versus solem aliquid certi adhuc statuere, in vorticum hypothese, licere. Quæ de duobus axibus commemorat, ad se invicem perpendicularibus, circa quorum utrumque, (& forte etiam circa plures,) vortices æqualis virtutis, & facile se mutuo trajicientes, circumagantur, ad phænomena gravitatis per vortices explicanda, ea quidem accuratius exposuit in Dissertatione, quam Academia Scientiarum Parisiensis A. 1734 præmio affectam imprimi curavit. De cetero diserte monet, animum sibi non fuisse, vorticum commendare hypothese, sed quasdam tantum conclusiones facere, sine quibus illa hypothese subsistere non posse videatur. Progredimur ad *Sectionem duodecimam*, quæ Staticam fluidorum motorum exhibet, novo *Hydraulico-Staticæ* vocabulo ab Autore appellatam. Agitur hic de æquilibrium fluidorum motorum, ac de pressionibus eorundem, quas in latera vasorum exerunt. Cunque alias motus ex pressione definiatur, hic, inversa methodo, pressionem ex motu definit ingeniosus Autor, considerans canalem, per quem aquæ fluunt, eo in loco, eoque temporis puncto, quæ quæstioni conveniunt, amputatum, posteaque (per regulas præmissas) accelerationem quærens particulæ aquæ imminentis proximeque effluxuræ. Ex ista acceleratione compressionem colligit: eaque determinata, ostendit, quid fieri debeat, si canalis eodem in loco perforatus fuerit, tubulusque foramini respondeat: fore nempe, ut aqua in tubulo illo ad certum usque gradum ascendat, & stagnans ab aqua inferius per canalem præterfluente sustentetur, æquilibrium hac ra-

ratione

ratione facto inter aquas fluentes & stagnantes. Theoremata Autoris & nova sunt, & insignem habent usum, non modo in æstimanda vera pressione aquarum, per aquæductus fluentium, & in deducendis inde tuborum firmitatibus requisitis, itemque in mensurandis aquis, per modulus, rivo lateraliter insertos, erogatis; sed etiam ad ea rectius intelligenda, quæ pertinent ad motum humorum in corpore animali. Præcipua & simplicissima regula, quam adhuc latere potuisse miratur Autor, est hujusmodi: pressionem aquarum, per canales quosvis fluentium, constanter æqualem esse $a - b$; ubi per a intelligitur altitudo debita velocitati, quacum aqua, abrupto canali, vaseque constanter pleno conservato, (post tempus infinitum) effluxura sit, & per b altitudo debita velocitati, quacum aqua per canalem non abruptum re ipsa transfluit. Restat *Sectio tertia decima*, quæ agit de reactione fluidorum, ex vasis effluentium, eorundemque, postquam effluerunt, impetu in plana, quibus occurrunt. Aqua enim, dum per foramen vasis effluit, in partem contrariam premit vas, non aliter ac globulus retropellit tormentum, ex quo exploditur. Est autem illa vis repulsionis, iudice *Bernoullio*, ponderi æqualis cylindri aquei, cujus basis convenit cum orificio aquas transmittente, (pro quo tamen, si vena effluens contrahitur, ipsa sectio venæ maxime contractæ sumenda est,) & cujus altitudo æquat duplam altitudinem superficiæ aqueæ supra foramen, vel accuratius, duplam altitudinem velocitati aquæ effluentis debitam. Itaque, si nulla est venæ contractio, prouti nulla est, cum per tubulum brevem aquæ effluunt, repulsio duplo fere major erit, quam fuit à *Newtono* definita. De impetu venæ aqueæ in planum directe impingentis multi commentati sunt. Experimenta non prorsus conveniunt, plurima tamen indicare videntur, nisi venæ uniformiter fluentis æqualem esse ponderi cylindri aquei, cujus basis sit foramen, per quod aquæ effluunt, & cujus altitudo sit æqualis altitudini aquæ supra foramen. In hac sententia plerique omnes huc usque acquieverunt. At doctissimus *Bernoullius*, re attentius perpensa, novisque adhibitis principiis, & aliis quibusdam experimentis institutis, clare tandem sibi visus est perspexisse,

com

communem istam opinionem eodem modo mutandam esse, uti *Newtonianam* de vi repellente, scilicet ut loco orificii consideretur sectio venæ contractæ, & loco altitudinis aquæ adhibeatur dupla altitudo, velocitati aquarum reali respondens. Demonstratum enim, inquit, habeo, vim repulsionis omnino æqualem esse impetui venæ, si hæc tota in planum perpendiculariter incidat. Ex quo sequitur, impetum venæ eo majorem esse, quo minor fuerit ejusdem contractio: qua tota evanescente, & aquis simul tota sua velocitate, quam in theoria habere possunt, erumpentibus, duplo majorem esse impetum, quam vulgo statuitur: quia vero semper velocitati aliquid decedit, & vena non raro ad dimidium fere contrahitur, hinc fieri, ut experimenta pleraque, in impetu illo æstimando, simplicem cylindri altitudinem arguere videantur. Applicat deinde Autor ea, quæ de vi repellente fluidorum, dum ejiciuntur, demonstravit, ad novum quoddam navigationis genus, sine velis remisque; atque etiam maximas naves eo modo promoveri posse censet, ut aquæ continuo elevatæ, per foramina, in imis partibus facta, & versus puppim spectantia, effluere cogantur. Ne quis vero hanc opinionem in ipso limine rideat, posito exemplo, subductoque calculo, ostendit, si in triremi, quæ vulgo *Galera* vocatur, & 260 remiges habet, pro illis remigibus totidem operarii adhibeantur, posse eos, singulis minutis secundis, quatuor quintas partes pedis cubici aquei, ad altitudinem unius pedis elevare, atque adeo in canali, cujus orificium 4 pedum quadratorum fuerit, ad altitudinem trium pedum & dimidii, aquam conservare: quo facto, & aqua, ita, ut dictum est, per foramen illud perpetuo effluente, navem, cum ea velocitate, quam grave acquirit lapsu libero per altitudinem 7 pedum, progressuram, singulisque horis plus quam duo milliaria Gallica absoluturam esse. Atque hæc, ex præsentis Opere Celeberrimi *Bernoulli* hoc loco delibata, sufficiant. Unum adhuc est, quod tacendum non videtur, Virum egregium id agere, ut pleraque omnia, quæ in *XIII Sectionibus* Libri sui exponit, sub finem singularum *Sectionum*, variis curiosis, & maximam partem novis, propriisque, experimentis illustret ac confirmet.

TA-

*TABULÆ ARGENTÆ ANTIQUÆ, ANTE
aliquod tempus in agro Ducis Sommerfettensis effossæ,
brevior descriptio.*

Quanta Anglici soli ob insignem fertilitatem gloria sit, fugit, opinamur, neminem. Sed cumulatior fit laus alia virtute, uberrimo scilicet præstantissimorum Antiquitatis monumentorum proventu. Passim celebrantur *Camdeni, Horslaji, Musgravi, Battelii, Kempii*, plurimumque Virorum doctorum, qui iis colligendis, publicandisve, operam navarunt suam, nomina. Nec ita pridem prodiit Tabulæ argentæ antiquæ, in agro hereditario Ducis Sommerfettensis repertæ, æri incisa delineatio, cujus exemplum nacti, ut nostris pariter hominibus innotesceret, iterum ære describendum, sed forma minori, curavimus. Tabula ipsa, 20 pollices in latitudinem, 15 in altitudinem, extensa, ac 148 unciarum pondere librata, imagines Deastrorum, *Apollinis, Vestæ, Cereris, Minervæ*, ac *Dianæ*, figuris supereminentibus exhibet. In altera parte literæ conspiciuntur procul dubio Græcæ, prout ex comparatione cum iis Græcarum literarum elementis, quæ in vetustissimis nummis Græcis comparent, liquet. Non adeo improbabilis videtur conjectura, ante hos fere 2000 annos fabricatam fuisse. Sed sensum istarum literarum expiscari nondum licuit.

Tab. III.

JO. GEORG. ESTOR, CONSIL. AUL. PROF.
*Jur. Ordin. Tribunalis Seren. Saxon. Ducum, quod Jenæ
est, Facultatis Jurorum, itemque Scabinorum Collegii,
Assessoris, Specimen Juris Germanici, de Jure
devolutionis.*

Jenæ & Lipsiæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1738, 4.

Plag. 14½.

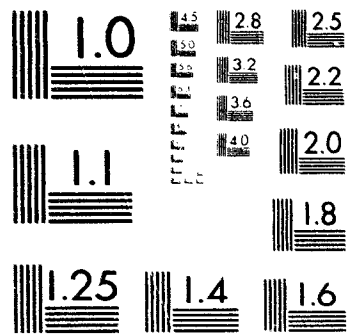
Habet sane, de quo vehementer gaudeat, & impense sibi gratuletur, Academia Jenensis, dum in sinu suo fovet Virum doctrina & meritis in literariam rempublicam maxime conspicuum, & sicut in omnibus Jurisprudentiæ partibus versatissimum, ita Juris præcipue Germanici adeo gnarum, ut cum

M u

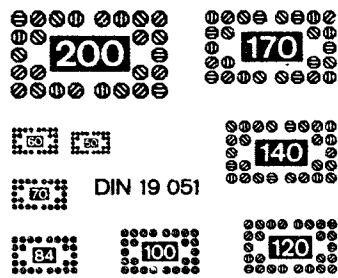
præstan-

præstantissimis politissimisque ingenii summo jure possit comparari. Est ille *Joannes Georgius Estor*, præclari hujus *de Jure devolutionis* Autor speciminis, de quo breviter jam, sed ita, ut ejus præstantiam Lectorum quisque intelligat, sumus dicturi. Qui de hoc Jure copiose olim solideque commentati sunt, eorum serinia, tantum abest, ut expilanda duxerit Amplissimus Vir, ut id unum sibi sumserit demonstrandum, Jus devolutionis floruisse in Germania nostra, nec hodiernum in Thuringia pariter & Hassia ab usu plane recessisse. Ordinis igitur causa quedam monere ipsi visum est *Cap. I generatim de Jure devolutionis*, quod ejus ita describimus verbis: *Est successio, qua, altero conjugum defuncto, non tantum hujus, sed etiam superstitis, hereditas ad liberos, quoad proprietatem, transmittitur.* Variis tamen se exferit modis, & nunc tota hereditas, nunc ejus tantum pars, ad liberos transit, id quod alicubi fieri solet quoad proprietatem, ut superstiti conjugii usufructus tantum omnium bonorum relinquatur, quæ uterque conjux jure possedit domini: alicubi contra tertia patrimonii portio competat liberis, quarta conjugii superstiti cedente. Et, hoc genus ultimum recte quoque ad devolutionem esse referendum, Vir Celeberrimus contendit. Quo facto, *Petri Stockmanni & Sam. Strykii* definitiones sub judicium vocat, ipsamque *devolutionis* vocem medio jam ævo non fuisse ignotam, ex magni Chronici Belgici scriptore commonstrat. Apud eundem vero hanc vocem nihil aliud denotare ait, quam certa ratione successione, quæ vivo adhuc alterutro conjugum, scilicet quod ad proprietatem attinet, obtingit liberis, & non nisi in eorum securitatem inventa est. Hoc igitur Jure conjux superstes proprietatem statim amittit, nihilque præter usufructum retinet, at perpetuum tamen, adeo, ut bona ejusmodi neque alienari, neque pignori dari, queant a liberis, donec superstes parens decesserit. Quod sequitur, *Caput II de Jure devolutionis in variis Belgii Provinciis conspicuo* exponit. Et in Brabantia quidem regionibus, ratione successionis in feudis, Jus devolutionis florere, ex consuetudinibus ejus terræ clientelariis, & quod ad res attinet allodiales, ex Jure Lovaniensi, Statu-

tutisque Mechliniensibus, ostenditur; quæ ipsa vero Statuta non adversantur legibus Brabantinorum clientelariis. Nec inusitatum plane esse discimus *Jus illud devolutionis* apud Lovanienses, in regione Silvæ Ducis, Lyri, Trajecti ad Mosam, Genapic, Limburgi, &c. *Caput III Jus devolutionis probat in variis Germaniæ Provinciis receptum*, utpote Francofurti ad Mœnum, in solo Eppsteinensi, & Wetteraviæ regionibus, in Hassia, apud Solimenses & Thuringos, quæ omnia testimoniis sat luculentis conspiciamus corroborata. *Capite IV convenientiam Juris devolutionis Germanici cum illo, quod viget in Brabantia*, Autor docet Amplissimus, & exemplam, illustrandi argumenti causa prolatam, uberius interpretatur: nec obstare Juri devolutionis in Brabantia tutorum constitutionem, Germanorum legibus interdum præceptam, erudite monet. Tum, Gieslæ & alibi non mobilia, sed immobilia saltem, devolvi bona posse, indicat, & usufructum, quem ipso devolutionis Jure concessum apud Germanos scimus superstiti conjugi, ab usufructu Quiritium longissime distare, subjicit. Hic enim necessario in re aliena, ille, quemadmodum ex Statutis, ab Autore Consultissimo supra allatis, apparet, in re propria constituitur, & utilis dominii nomine insigniri potest. Et inde quoque discrimen elucet inter usufructum ex devolutione oriundum, atque illum, quem vulgo Statutarium vocant, propterea, quod hic superstiti tantum competat in bonis defuncti conjugis, ille vero tam defuncti, quam superstitis, facultates simul complectatur. *Caput V rationes & fundamenta Juris devolutionis* in medium producit. Inter plures ejus causas Vir Illustris tres esse putat præcipuas; scilicet mirum in liberos amorem, communionem bonorum inter conjuges & liberos in Germania, & singularem majorum nostrorum curam, avita bona conservandi. Quanquam vero devolutionis Jus invito eripiat de rebus disponendi suis potestatem, æquællumque conjugum æquis dividat partibus, imo etiam superstiti conjugi viduitatem imponat perpetuam; non ideo tamen iniquum hoc posse dici, verbis *J. Tob. Hoffmanni*, Viri Clarissimi, ostendit Autor noster laudatissimus. Idem, frustra in *Jure Civili Jus quæri devolutionis*, *Capite VI* evincit, & delibata

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

de secundis Romanorum nuptiis doctrina, illud ipsum neque derivari ex legibus Romanis, præsertim ex *l. 3 C. de Secund. nupt.* neque ex secundarum nuptiarum pœnis, neque ex *l. 25 §. 1 de his, quæ ut indign. aufer.* probari posse, contendit. *Caput VII* disquirat, an *Jus devolutionis cesset in dispositionibus inter vivos, in testamentis, & pactis dotalibus, item an personæ honoratæ, & privilegio gaudentes, Juri quoque eidem sint obnoxie.* Illud negat Autor, hoc affirmat, nisi quidem a senatu potestatem legislativam non habente Statutum sit sancitum, quo casu Jure devolutionis non obligari personas honoratas, persuasum ei est. Succedit *Caput VIII*, quo *conclusiones varias, easque practicas, & e Jure devolutionis fluentes,* addit Illustris Autor. Sic v. g. ex *Pauli Christinei* Conclusionibus docet, supremum Brabantie Concilium pronuntiasse, nec bona acquilita, nec devoluta, imputari posse in legitimam. Porro observat, conjugem supersitem, ad vota accedentem secunda, vi devolutionis tutelam amittere, ita quidem, ut nullum inter patrem matremve discrimen statuatur. *Caput IX* & ultimum commemorat *ea, quæ Juri devolutionis sunt affinia.* Pertinet huc bonorum assignatio, a conjugæ superstitæ primi liberis matrimonii faciendæ, quod apud Amstelodamenses, Zutphanenses, Medioburgenses, &c. usu receptum scribit Celeb. Autor: nec minus ad hoc referri *Caput* debet jus recadentiæ, seu Brabantina successio; & denique jus revolutionis, quod in terris adhuc vigere Juliensibus, abunde constat, & in eo consilium, ut bona hæreditaria immobilia ab intestato recidant & revolvantur ad hæredes defuncti, huic gradu proximos. Atque hæc est summa Opusculi, præclara referti doctrina, quod maximam sine dubio reportabit laudem a patrii Juris amatoribus, eoque ipso stimulos admovebit Amplissimo *Estori*, ut, quam huc usque scriptis suis strenue navavit patriæ operam, eam nec posthac intermittat, quin potius obscura illustrare, parum recte dicta emendare, tenebris fere sepulta Juris Germanici monumenta in lucem protrahere, pergat, spartamque suam ulterius cum plausu sustineat, & feliciter exornet.

JO. EBERH. RAU, S. THEOL. PROF. PUBL.
*Monumenta vetustatis Germanicæ, ut puta, de Ara
 Ubiorum in C. Corn. Taciti Lib. I Annalium Libri duo;
 tum de Tumulo honorario Caji & Lucii Cesarum in
 confinio Ubiorum & Treverorum Liber singularis;
 cum Figuris æri incisis.*

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besseling, 1738. 8.
 Plag. 12.

Priscarum gentium instituta investigare, multa cum jucunditate pariter ac utilitate conjunctum esse, nemo facile diffitebitur. Sed vero, qui in peregrinorum populorum antiquitatibus rimandis operam tantum atque studium suum ponunt, idem faciunt, quod illi, qui, dum apud exteros versantur, omnia studiose lustrant, quæ vero domi aguntur, tanquam quotidiana, absque ulla cura prætermittunt. Ab his se longe alienum ipso opere proficetur doctissimus elegantissimæ hujus Commentationis Auctor, qui, cum antehac in nonnullis Antiquitatum Judaicarum capitibus illustrandis fuerit occupatus, industriam suam ad communis patriæ instituta, e tenebris eruenda, laudabili contentione traduxit, talia vero monumenta, luce nova donanda, in præsentia selegit, in quibus & ingenii vires, & diligentiam, per varios prisce ævi scriptores circumlatam, luculenter ostentare posset. Opella hæc in duas divisa est *Partes*, quarum prior *aram Ubiorum*, posterior *Cenotaphium Caji & Lucii Cesarum*, sistit. In Præfatione in rationes inquirat, quare priscorum Germanorum res densa nocte sepultæ jaceant. Causas allegat partim *Compendia*, ex majoribus voluminibus compilata, quæ, ubi avidius legebantur, in causa exstiterunt, ut primi fontes neglecti haberentur, tandemque ipso situ perirent; partim *invidiam Romanorum*, ægre ferentium, ut res Germanorum, adversus ipsos strenue gestæ, in *Commentarios* referrentur, ne quid laudi suæ virtute Germanorum, qua superiores sæpe exstiterunt, detereretur: unde factum suspicatur, ut, quæ *Livius*, itemque *Plinius*, de bellis Germanicæ sunt commentati, prorsus interciderint; partim quod scriptores, veri amantes, res

- a laudis gloria se junctas perferbere ausi non fuerint, quamdiu vel ipsi Autores, vel ipsorum posterum, potentia florentes, superessent; partim denique, quod defuerint, qui voluminosis scriptis, calamo iterandis, funtus suppeditare voluerint. Quarum alia patriae nostrae, alia omnem praesentem, historiam spectant, quare in illa tam notabiles defectus offendantur. Quo autem viam sibi ad Ubiorum aram munit, *Libro I de Ubis*, eorumque regione ac finibus, differit. Hos ortu Germanos fuisse, ac ab antiquissimis retro temporibus in Suevorum finibus cis Rhenum sedes suas habuisse, inde Suevorum Cattorumque excursionibus fatigatos, imperante *Augusto A.* ab *U. C. 745* in ulteriorem Rheni ripam concessisse, ac, quicquid terrarum inter Mosam atque Rhenum situm fuit, occupasse, praesentium scriptorum autoritate sussultus, docet. Illorum terminos, uti ex *Cesare Bell. Gall. Lib. V* appareat, versus Treveros clausisse *Marcodurum*, (hodie *Duren* dictitatum,) quasi *Mark-Duren*, ab antiqua voce Germanica, *terminum* designante, vel *Marckt-Duren*, a *mundinis frumentariis*, quae hodierno adhuc die perdurent, appellatum. Ceterum Ubiorum civitatem fuisse *magnam & potentem*, sed *trans-rhenanis genibus*, ut ait *Tacitus Hist. IV, 65*, ob amicitiam cum Romanis invisam, quorum agrum fertilissimum describit *Plinius*
- 6-8. *Hist. Nat. XVII, 8*. Ubios hos, in tutelam a *M. Agrippa* acceptos, post intra urbem a *Julia Agrippina*, illius nepte, conjugis *Claudii* principis, *Germanici* filia, cognominatam, quo adversus hostium vim tati essent, receptos, *Agrippinenses* nuncupatos fuisse. Quod vero Ubiorum oppido, antequam Romanorum colonia fieret, nomen fuerit, tacentibus Romanorum
- 8-12. scriptoribus, dici non posse; nisi forte *Ursstadt*, vel *Ubiestadt*, fuerit, quem ad modum vici aliquot cis Rhenum in regione Ubiorum veteri antiquo nomine hodierno adhuc die gaudent. Succedentibus temporibus, cum Romae rerum potiretur *Vespasianus*, in Ulteriorum regione bellis Germanicis innotuere loci *Tolpiacum*, *Bonna*, *Novesium*, *Gelduba*, *Vetera castra*. *Tolpiacum*, quod *Tacito Hist. IV, 79*, in finibus Agrippinensium situm fuisse memoratur, vernacule dictum fuisse *Zulpiob*, hodie *Zulich*, Romanis litteram *Z*, ipsis asperiores visam, cum *T* com-
- mutan-

mutantibus. *Tolplacum* hoc omni tempore ob eximiam amplissimamque circumjacentis agri planitiem, *Martis* palæstram, potillimum *Globovai*, Francorum Regis, præliis cum Alemannis, Sec. V exeunte, clarum extitisse. *Bonnam*, olim vicum, vallo ac muro instar oppidi a milite Romano in usum castrorum primæ legionis cinctam fuisse. *Novesium*, vernaculæ *Neus*, esse oppidum hodie haud obscurum Archiepiscopi Coloniaensis. In *Veteribus castris* hibernasse quarta Romanorum castra, quæ, quia dudum munita fuerint, nomen *veterum* adoptasse, nisi quis a *veteribus militiæ*, quæ locutio *Tacito* haud infrequens, dicta malit. In *Ubiis* pariter inclutam extitisse *Asciburgium*, quam ab *Ulyssè* errabundo secundum tritam fabulam conditam fuisse, tradit *Tacitus Germ. Cap. 3*. Loco huic nomen adhæsisse censet Autor ab *Heso*, Marte, cui ara ibidem loci excitata, quod nomen fluxerit ab *αἰζήζος*, Syris *מִיָּו*, quo Mars, ob insignem virtutem ac virium præstantiam, sit nuncupatus, ex Syris autem superstitionem in ceteras fere orbis partes dimanasse. Nomen hoc adhuc in pluribus Germanicarum urbium appellationibus superesse, *Affenheim*, *Asberg*, *Eschweyen*, *Eschbach*, *Eschweiler*, & sic in aliis. Hodierno adhuc die prope Morsam superare oppidum *Asburg*, quod rudera antiquissimi castelli referat. *Gellubam*, non longe a Rheni ripa, via recta inter *Novesium* & *Asciburgium*, cum *Cluverio*, quanquam paulo inferius, ex adversa regione *Rura*, ubi Rheno se miscet, constituit. Enarratis præcipuis *Ubiorum* oppidis, locos aliquot *Flori*, itemque *Taciti*, terras *Ubiis* vicinas spectantes, partim illustrat, partim emendat. Lustrata *Ubiorum* terra, *Libro II de Ara Ubiorum* sermonem facere incipit, & quidem, posteaquam quædam de sive *Taciti*, ejusdemque in historia Germanica peritia, præmisisset, duos locos, in quibus aræ hujus mentio injicitur, *Annal. I, 39 & 57*, in medium profert. Inde quærit, ubi loci ara hæc steterit. *Bonnam* nonnulli nominant, causati, regionem hanc olim infedisse *Ubios*, & Divum *Maternum*, viduæ *Nainitiæ* filium, dum celestem doctrinam his oris inferret, circa A. C. 70 hanc ipsam aram, uti fama fert, subvertisse. Sententiæ huic intercedit *Nester*, si quid etiam doctrinæ Christianæ Galliam Germaniamque pervaserit, *Ubios* tamen ab avita religione publice desciscere au-

Pag. 12-14.

14-15.

17-19.

19-25.

25-37.

38-40.

- fos non fuisse, veritos Romanorum iras, quibus religio Christiana detestabilis superstitio Tacit. Ann. XV, 44, habebatur, a quorum gratia omnis ipsorum spes, omnis incolumitas, pendeat. Nec videri Ubios ante Seculum IV Christianorum sacra admittisse, quorum Episcopus, cui nomen *Euphrata*, Concilio Sardiensi innotuerit. Quod autem argumentum pro ara, Bonnae structa, ex proxime sequentibus verbis Taciti asserti Campius, illud sub iudicium vocat, idemque ex iis, quae locum circumstant, refellit. In eam potius propendet sententiam, in illa parte Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.
- Pag. 40-42. Aram hanc, Augusto Imp. in Deorum turbam populari adulatione post lata evecto, sacratam fuisse, conjectaverat *Lipsius*, sed
- 42-44. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.
- 44-47. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.
- 47-49. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.
- 49-52. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.
- 52-56. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.
- 56-61. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, constitutam fuisse, quam ipsi postea, flumine transmissa, reliquerint. Nec esse, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluisse populos, qui & Romanis & Ubiis infesti exstiterint. *Fuhones*, sive potius *Fugones* & *Mattiacos*, Romanis societate & clientelae beneficio iunctos fuisse. Nomen autem *Fugonum* depravatum esse ex *Vibonum*, quod idem est ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita dictorum, vel ob rapacitatem suam, qua vicinos infestabant, vel quod *milvi* ipsis essent pro insignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus suis praetulerint, non abhorruisse, testimonio Taciti Hist. IV, 22, confirmat. Inde ortum esse nomen proprium *Wibo*, quo primus Osnabrugensium praeful fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* desuisse. His disceptatis, religionis vestigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* se reperisse arbitratur, quae vox descendat ex *Tuisco* vel *Teuto*, Aegyptiis $\Theta\omega\upsilon\delta$ vel $\Theta\omega\delta$, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine designariunt prisca Germani *Mercurium*, alias *Waldan*, seu *Golan*, *Gott* per excellentiam a sui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, prisca Germanos religioso cultu prosecutos esse, veterum Iulcriptionibus probat. Apud Gruterum Inscript. pag. 54 *attegium* esse pro *attegium*, quam ipsam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & esse ex Arabico اطحيط , *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طحي , *expandit*, inde in veteri Glossario *attegie* $\alpha\tau\tau\epsilon\gamma\iota\epsilon$: notare igitur privatam adiculam *Mercurio* positam.

sed huius sententiam argumentis, ex narrationis *Taciti* ac *Historiæ Romanæ* visceribus depromtis, ita configit, ut apud *Nostros* veritas stare videatur. Aras ut plurimum constituisse refert Pag. 61-67.
 lapide cespiti imposito, aliquando structuræ artificio superbivisse, viderique hanc *Ubi* aram reliquas & mole, & ædificii præstantia, antecelluisse. Ad illam procul dubio *Druides* sacris 67 seq.
 operatos fuisse, & humanis sacrificiis vacasse, ad illud tempus usque, quo *Augusti* ac sequentium Imperatorum edictis immanitate ista abstinere sunt iussi, reliquis Germanis, Saxonibus maxime, humanarum hostiarum usum ad illam tempestatem retinentibus, qua Christianis sacris sunt initiati. Habuisse etiam 68 seq.
 majores nostros feminas fatidicas, ex quibus *Tacitus* memorat *Abruniam* atque *Velledam*, cui successit *Ganna*, cujus imposturæ cum in proverbium abiissent, Langobardos in Latium intulisse verbum *gannare*, nunc *ingannare*, id est, *fallere*, *fraudes* 69 seq.
conficere; Latinis mediæ ævi scriptoribus esse *subfannare*. *Claudiam sacratam*, quæcum *Cerialis* stupri consuetudinem habuisse, ex vulgi fama narrat *Tacitus Hist. V, 23*, fuisse sacerdotem collegii, in Colonia Agrippinensi *Claudio Cesari*, in Deorum concilium cooptato, constituti, vel sic dictam fuisse, quod patrio Deo sacrata, præcipueque nobilitatis fuerit, quam *Cerialis* consuluerit, cuique dona tulerit, prouti Germani, re feliciter gesta, *Velledæ* facere fuisse soliti. Ex dictis conficit, *Segimundum* 70 seq.
 e *Druidum* numero, inque Gallia horum institutis innotitum, fuisse, quod postea in morem fuerit verum, ut hinc etiam ortum traxisse existimet consuetudinem, qua, qui *Canonicatum* ecclesiæ cathedralis *Monasteriensis* ambiunt, *Parillos* studiorum ergo mitantur. Dum autem *Romani* principes juvenes ex Germanis in provinciis suis amplissimis sacerdotiis ornatos voluerunt, multa valitæ usus fuisse, quo sic & ipsos, & ipsorum parentes, sibi obsequentes, suisque commodis addictos, haberent.

Posteriori *Commentationi* occasionem dedit iter, quod non 71 seq.
 longe abhinc *Cl. Rau* versus *Eifaliam* in Comitatum *Manderfcheidentem* direxerat, ubi ex illis, qui non procul a castello *Junckerrath* in officina ferraria operi suo insiltebant, intellexit, monumentum aliquod vetustum trans *Kyllam* fluvium in

Comitatu Cranenburgico non multis passibus inde abesse. Quo digressus, in media convalle offendit aram rotundam 300 circiter passuum, totam coæquatam supra circumfusam humum paululum elatam, aggere circumdatam, cui impositæ bis fenæ turriculæ e cæso lapide, latæ 8 pedes. In centro areæ conspexit ruinas ædificii triquetri, cooperti ruderum mole & dumetis, fabricati e cæso lapide miræ magnitudinis, cujus latera singula habuerint ferme pedes 20. Interne patuisse ait cryptam fornicatam, ante aliquot annos spe reperiundi thesauri extractam. Non procul ab ædificio animadvertisse saxa solo immissa, triquetro ordine posita, quibus totidem pilæ superstitierint, ad sepem circa monumentum firmandam extractæ. Cumprimis memorabilis ipsi est visus lapis quadrangularis, e ruderibus effossus, vetustate hinc inde exesus, longus pedes Rhenanos quatuor, latus tres, crassus unum, in quo antiquo artificio incilum exhibebatur vehiculum bijuge, quatuor rotis instructum, quod auriga, manu tenens flagellum, agitet, tribus insidentibus togatis, duobus sellæ anticæ, tertio posticæ, illa antrorsum, hac retrorsum versa, ex illis unum ad levam habere caput laurea redimitum, reliquos non item. Addit, ibidem locorum multos minus subinde ab accolis effodi, quorum aliquot cum effigiibus *Domitiani*, *M. Antonini Commodi*, *Alexandri Severi*, ex are conflatos, nominat. eorundemque inscriptiones exoletas ex parte supplet.

Pag. 76-79. Ex his efficit, esse hoc ædificium antiquissimum, vel ab Romanis constructum, vel alicui procerum illorum a Galliarum civitatibus dicatum. Totum apparatus speciem tumuli honorarii, sive cenotaphii, præ se ferre judicat, nec affirmare ullus dubitat, aream hanc cum aggere clypeis ab exercitu, uti moris erat, in memoriam *Caji & Lucii*, nepotum *Augusti*, præmature fato extinctorum, congestam esse. Figuram in lapide sculptam representare solennem illorum deductionem in forum, ab avo factam, quo die togam virilem sumserint, quoque ipso Consulatus honos ipsis fuerit decretus. *Augustum* exhiberi caput lauro redimitum, hos non item, quoniam Cæsares hoc honore destituebantur. Circa cenotaphium in area milites quotannis stato die decurrisse, ludosque in gloriam defunctorum celebrasse: proximas vero civitates Galliarum, inque his Ubios
atque

atque Treveros, ad aras cryptæ impositas de more rem divinam fecisse. Inde *Cap. II* prædicat singularem *Augusti* in nepotes gratiam, quos ambos in cunis adoptaverit, semperque in deliciis habuerit, ac per gradus ad summum honorum apicem evexerit, ex quibus *Cajum* pontificem, *Lucium* augurem, declaravit, quod inscriptionibus, itemque numis, probat, quibus denique in ludis Circensibus hunc honorem habuerit, ut primi in primo gradu sederent. Nec in eo subtilisse favorem *Augusti*, verum, quo illi summo imperii fastigio destinaret, in forum summa cum pompa deduxisse, amplissimis donariis inter milites distributis, remque eo deduxisse, ut primo quidem *Cajus*, inde vero *Lucius*, a senatu populoque Romano *princeps juventutis* appellaretur. Fiebat autem illa solennis in forum deductio a principe quodam viro, vel parente, vel propinquo, comitantibus agnatis & universa familia, parentum amicis & clientibus; munera dabantur plebi, militibus, equitibus: inde vero ex foro in Capitolium deducebantur, pro iisdemque vota nuncupabantur, & victimæ exedebantur; nec dubium esse, addit, quin vota pro *Cajo* & *Lucio*, publice suscepta, quotannis die tirocinii fuerint repetita. Ex his jam explicat figuram, in lapide expressam, & vehiculum ex effedorum genere fuisse, ipsi valde sit probabile. Hi cum rei militaris scientia ab *Augusto*, teste *Suetonio Cap. 64*, probe innutriti essent, ad imperii provincias & exercitus sunt ablegati, & quod fidei est propius, Treverorum quoque atque Ubiorum civitates adierunt, prudenti admodum consilio, quo provinciarum studium, quibus aliquando summo cum imperio præfuturi erant, sibi adjungerent. Post hæc *Cajum*, proconsulari potestate eminentem, avus misit in terras, orientem solem spectantes, tantæque virtutis ac fortunæ documenta dedit, ut Armeniam, a Parthis occupatam, reciperet, ac eidem, ejecto *Tigrane*, quem Parthi Regem constituerant, *Ariobarzanem*, origine Medum, præficeret. Profectionem hanc in annum ætatis illius 19 incidisse, cum *Ufferio* existimat. *Lucium* missum quidem in Hispaniam esse, sed aliquid laude dignum non patrassè, docet. At vero uterque in pleno fortunæ ac honorum cursu præmaturo fato est oppressus, *Cajus* Limyræ in Lycia, *Lucius* Massiliæ, cum Hispaniam peteret, ex morbo decessit, sed suspicio erat, insidiis *Livia Drusilla* & *Tiberii*,

- Pag. privigni *Augusti*, sublato fuisse, quo in hunc imperii dignitas aliquando transferretur. Corpora inde Romam delata, eademque ipsa in campo Martio sunt concremata. Quo autem memoria horum quam maxime longa redderetur, & eives suum in *Augustum* animum atque obsequium testarentur, passim cenotaphia, ut Pisæ in Etruria, Emesæ in Syria, sunt constituta, quorum pietatem ut Ubii atque Treveri imitarentur, satis graves habuerant rationes, quos *M. Agrippa*, pater horum, adversus impressiones popularium Germanorum tutos præstitit. Quid
- 104-106. *νεοτάφιον* fuerit, ex *Suida* definit, more a Persis tracto, qui, teste *Xenophonte Lib. VI Exped. Cyri*, militibus, quorum corpora reperiri non poterant, inane sepulchrum statuerunt, quorum cryptis aræ superstant, quibus thura dabantur, non aliter, ac si veri tumuli essent. Prope cenotaphia principum ac ducum belli exercitus equites juxta ac pedites, sinistro ordine, ac versis signis, ter in ordinem decurrere solebant, ludi celebrabantur, victoribus præmia decernebantur, epulæque apparabantur, unde *novendiale sacrum* dicebatur, gladiatorum denique paria committebantur. Sepes circumponebatur diversa e materia, area aliquando, aggere munita, pura relinquebatur, ut turba atque vis excluderetur, quod in solitudine maxime necessarium erat, proptereaque *monimentum* sive *munimentum* dicebatur, columnis etiam Romanorum illustrium sepulchra einge-
- 106-109. bantur. Quæ generatim de cenotaphiis dixerat, ad institutum suum accommodat. Duodecim turriculi respondent ex Auctoris mente totidem carceribus in circo, cælum designantibus & solis cursum per totidem domos. Circum institutum fuisse docet ad celebrandos ludos, in medio circumlatis Deorum aras, quorum simulacra, thetis gestata, circumducta fuerint. Apparatum tumuli *Cæsi Lucii*que cælum retulisse, in quod defunctorum manes, inter Deos recepti, intronissi crederentur, quibus tanquam Deis ludi anniversarii ac sacra in aris positis fuerint facta. Inde, qui ex Imperatoribus consecratis procreati erant, *divorum*
- 109 seq. *fili* appellabantur. Aræ autem huic, tumulo circumjectæ, procedente tempore cineres primorum e nobilitate Romana virorum videri illatos, cum cenotaphia veteribus religiosa non haberentur. Ipsum id apparere ex numis, aris, urnisque sepul-
- 110-112. chra.
- 112-114. chra.
- 114-117. chra.

chralibus additis, quæ tempus & annum conditi cadaveris, posse Pag. 117-118.
 ritati ostendebant. Tandem ad appellationis Junckerrath ratio-
 nem indagandam se convertit, cui forte tumulus iste occasionem
 præbuerit, quandoquidem *Juncker* Germani *juvenemobilem*
 olim dixerint. Adjectum *Rabs* vel *Rude* inferioris Germaniæ in-
 colis idem esse, quod *Rode* Germanis superioribus, quod in plu-
 ribus locorum nominibus adhuc superlit. Quæ vox, si orta ex
 prisca lingua Celtica, quæ affinitatis multum habeat cum Latina,
 quibus, notante *Festo*, *rudus*, *raudus*, vel *rodus*, rem quamlibet
 rudem & imperfectam designabat, & ad æris massam, vel
 terram aggestam, vel lapidum fragmenta rudia, transferebatur,
Rode Germanis notabit locum saxosum ac lapidum rudibus
 oblitum, aut in quo aggesta terra, quod monumento huic quam
 commodissime applicari queat. Si vero vox *Roden* eo sensu
 accipiatur, quo in pago Abbatiscellensi, pro civium *conventibus*
collegiisque minoribus in vicis, aut villis, *Junckerrath* denotare
 posse *nobilium concursum*, inferiarum ergo olim factum. Po-
 118-120.
 stremo illos, qui contra ipsius sententiam ad silentium scripto-
 rum antiquorum provocaturi essent, ad plures alias res ablegat,
 de quibus nil quidquam sit perscriptum. Sic igitur præcipua
 momenta elegantissimæ hujus Commentationis enotavimus. Lo-
 cus *Taciti* de ara Ubiorum accuratorem utique consideratio-
 nem merebatur, eo maxime, quod interpretes illum sicco fere
 pede præterierunt, nec *Schedius*, ad cujus tamen institutum spe-
 ctavisset, quidquam assert, præter *Jul. Cæsarem Mercurio aram*
in Gallia crevisse, quæ demum a D. Materno eversa fuerit, de
Diis German. Synagm. Lib. I Cap. 6 edit. Amstelod. In explanan-
 do cenotaphio ea assert, quæ ad morem *tumulorum inanium*,
 uti *Virgilio* dicuntur, proxime accedunt. Num illorum origo
 a Perlis sit repetenda, dubium forte cuiquam videri possit, cum
 Argivi jamdum, qui in bello Trojano occubuerunt, tumulis ho-
 norariis *Pausanias* honorari dicuntur. Vid. *Joh. Meursius ad Ly-*
cophr. V, 370, pag. 64. Verissimile nobis videtur, vel *naufragos*,
 vel *militis*, quorum corpora haberi non poterant, vacuis sepul-
 chris condendis occasionem præbuisse, quo sic manes passim er-
 rantes ad quietem suam reducerentur, ac sepulchro, ut ipsi existi-

mabant, conderentur. Prius videtur apparere ex iis, quæ *Lycopbron* in *Alex. v. 36 seq.* habet, posterius ex verbis *Nisi* apud *Virgilium Æn. IX, 211-215*. In utraque harum Dissertationum Cl. Autor tantum doctrinæ, quantum peritiæ in tractandis rebus, a memoria nostra remotis, ostendit. Miramur etiam elegantem veterum scriptorum lectionem, & illos invicem configendi dexteritatem, quorum & locos nonnullos, occasione ita ferente, illustravit, alios emendavit, ut optandum sit, plures istiusmodi ingenii factus, quibus antiquitates patriæ luce nova collustrentur, vel ab ipso eruditissimo Autore, vel ab aliis, cum orbe literato communicari.

DELLE POESIE VARIE, &c.

h. e.

CARMINUM VARIORUM PATRIS MAGISTRI JOANNIS CHRYSOSTOMI SCARFI, Doctoris Theologiæ Basiliani, Pars prima, inscripta Illustrissimo Domino JACOBO VICINELLIO, Romano, a Secretis Majest. Cathol. Cæsar.

Venetiis, typis Modelli Feuzi, 1737. 4.

Alph. 1 plag. 6.

Jo. Chrysostomus Scarfo, doctrinæ Vir prorsus excellentis, nobis indictus abire non debet. Ipse enim dotibus & ingenii & animi per universam Italiam, reliquasque orbis cultioris partes, illos, quotquot de ingeniis virtutibusque judicare poterant, in sese convertit. Exstitit enim nunquam non muneribus gravissimis eximius, scientiarum ac eruditionis nomine clarus, perhumanus, affabilis, modestus, omni veneratione dignus, Orator, Poeta, Philosophus, Mathematicus, Historicus, Antiquarius, Diplomaticus, ac Theologus, utens stilo tersissimo, tum Latino, tum Italico. Ipse ortum traxit ex præclara Polistina civitate. Per annos undecim *Herculis Michaelis de Aragonia*, olim Episcopi Milefii, in Calabria ulteriori adjunctus fuit servitio, functus simul munere Examinatoris Synodalis in ea Diœcesi, nec non Lectoris Eloquentiæ & Philosophiæ in Seminario Clericorum Milefio, annualisque Concionatoris ad illud templum cathedrale, ac Confessionarii. Fuit Vicarii generalis Cæsarei in provincia jam commemorata

Mar-

Marchionis de S. Georgio, Principis sacri Romani Imperii, a confessionibus sacris, Capellanus regius, Consiliaris intimus, Bibliothecarius, & Historiographus, Joannes Dominicus Milanus, suavor ei exlitit, ut Opera sua luci publicæ impertiret. Scripta autem ejus hæc sunt: *Lettera religiosa*, Neapoli, 1703, 16; *La Teoflangiola ad sororem Angiolam*, Dei amicam, Venetiis, 1710; *Speculum Marianum*, continens laudes Sanctæ Mariæ Virginis, Neapoli, 1700, 8; *Propositiones philosophicæ*, Mellinæ, 1700, 8; *Conclusiones physicales ad mentem Divi Basilii*, Neapoli, 1705, 4; *Lectiones neophysicæ*, Venetiis, 1705, 12; *Speculum, verum ostendens juxta modernorum disputantium philosophicæ principia, seu demonstratio falsitatum, a Domino N. N. Aluminis N. N. operatarum*, Venetiis, 1706, 16; *Scoti Logices brevitium*, Romæ, 4; *Sacra philosophemata*, Romæ, 8; *Analysis philosophicæ ad mentem Damasceni*, Romæ, 4; *Idea theologica*, Romæ; *Analysis theologica ad mentem Damasceni*, Romæ, 4; *Sacra strumata theologico-dogmatica, scholastica, & moralia*, Romæ, 8; *Elogio del P. Benedetto Lequi da Seminara Cappucino*, Neapoli, 1715, 12; *Vari Elogi di Servi di Dio*, Neapoli, 1716, 12; *dei vari Opuscoli*, P. I Neapoli, 1722, 8. P. II Panormi, 1724, 8. P. III Neapoli, 1727, 8; *Lettera, in cui si dà saggio si della creazione, come della natura dei mondo*, Mellinæ, 1730, 8. Plurimis Italiæ Academiis fuit adscriptus. Venetiis nuperrime prodit ejus *Dissertatio theosophica de Amore ac Pulchritudine, de Corpore, Anima, Angelo, ac Deo*. Opuscula ejus poetica in tres Partes sunt divisa. *Prima Pars* complectitur *Tragædias decem*, nempe *Electram, Bacchas, Hippolytum, Medeam, Cyclopa, Phœnissam, Prometheus, Jesum Christum, Plutum, Nubes, Odyssæam*, in XII Libros distributam, *Argonautica, Rana-rum Murumque certamen*. *Secunda Pars* insunt *Lusus varii, Lusus sacri, Animæ Deum amantis vota, poetica in mundi amorem parænesis, Seraphici affectus S. Francisci Assisianis erga Jesu Christi crucem, ejusque crucifixionem, & Canticum Cantorum Salomonis jambicis dimetris expressum*. *Tertia ac postrema Pars* continet *Carmina pro Nuptiis Priami Legii cum Cornelia ex Augusta Corneliorum Romana familia, Lusus poeti-*

cos, Epigrammata sacra, Odae mysticas, & Lusus poeticos. Hæc Opuscula in præsens iudicium nostrum flagitant. Maxima pars eorum est Latinè elaborata, licet inscriptio sit Italica. Inferiæ sunt passim Elegiæ, Eclogæ, inscriptio sepulchralis, pia Ecclesiæ catholicæ pro pace deprecatio, duo Carmina in *maledicentiam otiosorum*, Oda in filiz *Jephtæ* exitum, & alia. Adduntur in fine notitiæ aliquot historicæ, ad Autoris vitam laudesque referendæ. Si dixerimus, genus scripturæ esse purum & ornatum, personatum rationes recte fuisse habitas, eventus seriei vicissitudinum satis commode congruere, numeros ubique cum diligentia fuisse observatos in hisce Tragœdiis, nil affirmabimus a veritate alienum. En specimen ex *Capite I Cantici Cantorum*:

v. 1. Tot expetitus seculis,
 Tot prædicatus patribus,
 Tot ante dictus gentibus,
 Tot nuntiatus literis,
 Tot personatus vatibus,
 Tot lineatus formulis,
 Tot concupitus angelis,
 Nunc ille me frequentibus
 Suetmet oris osculis
 Exosculctur suaviter.

v. 2. Dulces amores nam tui
 Sunt preferendi poculis
 Fragrantibusque balsamis.

v. 3. Ut sis vocandus balsamum,
 Se cuius unguen largiter
 Partes in omnes funditas.
 Et hinc puella virgines
 Sanctissimo Te diligunt.

P. II *M. Antonii Flamini* Oda, in nonnullos *Davidis* Psalmos con- pag. 48 seq. cinnatæ, & sensum divitem & elegantem spirant poesi. Cœna ubique apponitur dubia, ad quam quin Lectores invitemus, non possumus nos continere.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXIX.

Pars I.

**LIBANII, SOPHISTÆ, EPISTOLÆ, QUAS
nunc primum maximam partem e Codicibus manu exaratis edidit, Latine convertit, & notis illustravit,
JOANNES CHRISTOPHORUS WOLFIUS.**

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1738, fol.

Alph 9 plag. 18.

Victa tandem temporis iniquitas, expleta non unius Seculi vota, plurimumque doctorum conamina nunc expedita felicissime. Qui enim neglectus olim blattis densoque pulveri coluctabatur, præstantissima sui parte mutilus, fœdus maculis, sibi ipse dissimilis, curis *Wolfii*, Pastoris ad D. Catharinæ Hamburgensis, cari illius nominis & non uno nomine celebrandi, splendidiore habitu, & integræ ferme sanitati, quod ad *Epistolas*, restitutus, prodit *Libanius*. Est certe, de quo non lætentur magis Atticarum venerum studiosi, novum nacti pabulum nutriendis suis deliciis, quam *Libanio* suo talem gratulentur interpretem, qui exquisito quovis ornatu vestire Græce disertissimum Rhetorem, parique facundia & dignitate Latio donare, poterat. Is erat scilicet gravi huic provinciæ sustinendæ inter paucos non impar, cui laudem tanti operis reservare huc usque fortuna voluit, inter omnes dignissimo. Miretur forte, qui *Libanii* dexteritatem in scribendis literis ignorat, tot ejus exstare *Epistolas*, quæ duas chiliadas excedant, eo contextæ artificio, quod

O O

alter

alter vix imitari ausit; neque sine causa totam hominis ætatem in conscribendis epistolis consumptam fuisse arbitretur, cum procul dubio non pauca earum injuriâ temporis perierint. Diu jam id ipsi mirati amplexatique sunt veteres; omnisque orbis politior, *Libanio* cœvus, quanta, quæso, animorum contentione commercium ipsius literarium ambiit? Neque defuerunt nostra hac ætate periti harum deliciarum æstimatores, qui cogere ex absconditis quibusque forulorum recessibus, & emaculatum dare, tersissimum scriptorem gestierunt. Primus inter eos fuit *Franciscus Zambicarius*, cujus versio quadringentarum amplius Epistolarum Cracoviæ A. 1504 in forma quarti ordinis prodit *Sommerfeldii* cura. Hic, interpretationem illam MStam a *Jo. Clymes*, cive & bibliopola Cracoviensi, nactus, argumentis & lemmatibus auctam, prodire jussit. Rara admodum fuit hæc versio. Neque tamen unica hæc causa fuit, cur hic in calce Operis *Wolfiani*, rescissis tamen inutilibus *Sommerfeldii* lemmatibus, recusa compareat. Illustris enim *Rossgardus*, de quo postea plura, Mediolani in Codice Ambrosiano integram Centuriam Epistolarum, ab eodem *Zambicario* conversarum, offendit, quæ nunc primum una cum ceteris, hinc inde ex MSto alio emendatis, lucem videt. Illarum itaque omnium numerus ad 530 adscendit, ex quibus nonaginta tantum in amplissima hac Collectione *Wolfiana* Græce leguntur. Dignæ itaque illæ omnino erant, quæ, quamvis inculta inconditaque ut plurimum versione, ob rerum gravitatem, sententiarumque acumen, hic repræsentarentur, atque adeo eruditos ad amplius investigandas omnes Bibliothecarum rimas, & protrahenda *Libanii* Græca, accenderent. Accedit, quod, ejusdem Codicis Ambrosiani beneficio, tres *Zambicarii* Dedicationses nunc primum exhibeantur, quarum ultima de vita fortunaque hominis, vel inter suos plane incogniti, certi quidquam statuere nos docet. Vixit ille, Eques & Poeta laureatus, Seculo XV medio, & *Johannis Argyropuli* ope in Græcis addiscendis usus, Perusii utramque linguam docuit. In Græcia quinquennium exegit, & 1500 *Libanii* Epistolas collegit, hoc consilio, ut omnes Latina civitate donaret. Hunc excepit, quamvis gressu impari, *Aldus Manutius*,

tius, qui inter ceteras Græcorum Epistolas *Libanii & Basilii* mutuas non neglexit; quemadmodum *Guilielmus Morellus* Parisiis tres supra centum Nostri Epistolas duabus sectionibus in 4 edidit. Prioris sectionis interpretatio Latina, ab Anonymo, & fortasse ipso *Morello*, profecta, separatim prodit: posteriorem vero *Anton. Pichonius*, successu tamen impari, Parisiis A. 1567 transtulit. Horum vestigia presserunt *Feder. Morellus*, *Franc. Brummerus*, *Pet. Lambecius*, *Tanaquil Faber*, *Jo. Bapt. Cotelarius*, & *Jo. Alberus Fabricius*, qui scripta sua una vel altera Sophistæ nostri Epistola illustrarunt. Qui integras earum novissime dederunt collectiones, duo sunt: ipse *Ven. Wolfius*, & nuperime *Carolus Jesper Benzelius*, *Erici* filius, qui viginti ejus Epistolas e Codicibus MStis Londini Gothorum A. 1735, 4, eo ipso tempore edidit, quo *Libanius* noster Batavum prelum exercebat. Quod hi ex parte perfecerunt, id alii provehere tentarunt, quamvis destinata non sint executi. Inter hos sunt *Leo Allatius*, qui Epistolas 264, a *Georgio Lecapeno* selectas, descripsit, *Jac. Gothofredus*, & *Davidus Clericus*, quorum posterior A. 1643 Codicis Regii Parisiensis locupletissimi duo paravit apographa, alterum in *Gothofredi* gratiam, in suos usus alterum. Illud ex 1013 Epistolis (tot enim Codex Parisinus exhibet,) tantum 810 habuit, &, notis quibusdam marginalibus *Gothofredi* instructum, ex Bibliotheca *Duboisiana* ad Celeb. D. *Christianum Fridericum Bernerum* nostrum, ex hujus vero dono ad præstantissimum Editorem, pervenit. Hoc vero, *Clerici* proprium, omnes complectitur, quod ex auctione Bibliothecæ *Jo. Clerici* suum fecit *Philippus Jac. Dorville*, humaniorum litterarum apud Amstelodamenses Professor, insignis doctrinæ & elegantissimi ingenii laude celeberrimus. Præter hos *Henricus Valesus* de *Libanio* bene mereri instituerat. Is enim in suis ad *Ammianum* notis non solum passim ad *Libanii* Epistolas, penes se latentes, provocat, allatis quibusdam earum fragmentis, sed & conceptis verbis ad *Lib. XII Cap. 7* earum editionem, Latina sua versione instructam, promittit. Inter Suecos Viri præstantissimi, *Laurentius Normannus* & *Andreas Palmroot*, consilia sua huc retulerunt. Posterior enim 154 Epistolas;

a *Georg. Lecapeno* olim selectas, ex Codice Rœlambiano Bibliothecæ Uplaliensis descripsit, & cum interpretatione Latina formis describendas reliquit. Tres earundem Centurias *Godofredus Olcarius*, nostræ quondam Aeademiæ lumen, ex Codicibus Bodlejanis descripsit, publicæ luci destinatas. Nec segnibus in hac opera fuit *Jo. Boivinus*, Græcæ doctissimus, qui, se colligendis Nostri Epistolis intentum esse, plurimasque earum Latinas fecisse, in sua ad *Nicephorum Gregoram* Præfatione testatur. Eundem lapidem movit *Ezech. Spanhemius*, quod ex Præfatione ejus ad *Juliani* Opera apparet. Omnium horum industriam superavit Illustris *Fridericus Rostgardus*, singulare Daniæ decus & ornamentum. Nemo enim tanta cura, quanta hic, in coærvandis *Libanii* monumentis literariis versatus est, nemo faustice magis fortuna ad premendum institutum sublevatus. Parisius ille, habente superiore Seculo, Codicem Regium Parisiensem, ceteris copiosorem, de quo modo diximus, nunc descripsit ipse, nunc periti librarii manu descriptum ad ἀντόγραφον exegit. Nec minus reliquos ejusdem Bibliothecæ Codices, atque eos, qui in celeberrimis Italiæ Bibliothecis exstant, contulit, ut vel eas, quibus se instructum noverat, Epistolas emendaret, vel, quas deesse sibi sentiebat, ceteris adderet. Mirabuntur lectores sine dubio numerum Codicum, quibus usus est hanc in rem Vir Generosissimus. In Regia Gallicana octo Codices excussit, octodecim *Vaticana*, (in qua scilicet, teste *L. A. Zacagnio*, bis mille *Libanii* & amplius Epistolæ latent,) quinque *Ambrosiana*, quatuor *Mutinenses*, septem *Mediceos*, & quinque *S. Marci* Venetos. E sectione *Jacobi Golii* tandem suum quoque fecerat Codicem, recentem quidem, sed satis bonum, Epistolas *Libanii* 39 complectentem. Idem ab *Antonio Maria Salvini*, Florentiæ quondam ornamento, trecentas amplius Epistolas, e duobus Codicibus Mediceis descriptas, cum interpretatione Latina acceperat, ita conformata, ut Interpres, Græcum textum presse sequens, nullam fere Latini cultus rationem habuerit. Egregium hunc apparatus apud Illustrum *Rostgardum* Hafniæ præsens olim viderat Ven. Editor, antequam suam Epistolarum *Libanii* Centuriam ex trecentis illis, quas ex Codicibus Bodle-

Bodle-

Bodlejanis Oxonii sua manu descripserat, selectas cum Latina versione & notis suis ederet. Illectus itaque his deliciis, continere se non poterat, quin, districto gravioribus curis *Rostgardo*, se totius Operis editorem offerret. Non abnuit ille plane. Spe tamen in longum prolata, & injectis aliis remoris, eo res devenit, ut ante sexennium circiter totus ille thesaurus Bibliothecæ Potentissimi Danorum Regis Hafniæ cederet. Stimulos hoc addidit Celeb. Editori, ut ad pristinum institutum rediret. Nec defuit conatui eventus. Amicitia & intercessione Illustris *Johannis Grammii*, qui inter cetera splendida munera Bibliothecæ Regiæ curam hodie solertissime agit, omnia, quæ huc spectabant, obtinet. Sparta huic ornandæ hæc ferme sufficere poterant. Sed en! novæ quoque aliunde suppetiæ. Præter Bodlejana spolia, quæ sua pridem fecerat *Wolffius*, nonnulla ab amicissimo sibi Viro, *Maturino Veuffere la Croze*, huc pertinentia obtinet; *Morcellianæ* scilicet collectionis apographum, collatum cum schedis aliquot *Spanhemianis* & Codice Regio Berolinensi. Schedæ istæ, e *Vestiano*, ut videtur, Codice descriptæ, 82 Epistolas continebant: Codex vero Regius, quatuor circiter Seculorum ætate conspicuus, centum Epistolas, ante non editas, suppeditabat, quarum pars in *Tomo II & III Anecdotorum Græcorum Vener. Wolfii* nostri comparuit. Symbolam quoque contulit Rev. P. *Bernardus de Montfaucon*, subministratis ex Codice *Coisliniano* aliquot, quibus carebat, Epistolis. Quo usum etiam aliquem haberet Codicum Vindobonensium, quos *Petr. Lambecius* in Commentariis suis commemorat, effecit humanitas Illustris *Pii Nicolai Garrellii*, Archiatri, Consiliiarii, & Bibliothecarii Cæsarei, studiumque Viri humanissimi, *Christ. Frid. Tresenreuteri*, nunc Professoris Theologi Altorfii, tunc temporis vero Suecico ad Imperatorem Legato a sacris. Is enim, quia Codices illi nullas habebant, quas deesse sibi videret, Epistolas, initia tantum Epistolarum & inscriptiones communicavit. Nec minus Vir meritis in sacras literas maximus, *Ericus Benzelius*, Præsul hodie Lincopiensis, duos quoque Codices manu exaratos impertit, unum *Jo. Meursii* olim, alterum *Elia Obrechtii. Meursianus* Epistolas 283 continebat. Has descri-

pferat *Obrechtus*, insertis & adjectis aliis 116, quarum copiam fecerat *Codex Ralambianus* Bibliothecæ Academicæ Upsalien-
 sis. Verum hæ suppetiæ sero nimis advenerunt & maximam partem in Additamentis locum obtinent. Lipsia Vir Magnificus, D. *Christian. Frider. Bernerus*, illud, quod supra diximus, *Davidis Clerici* apographum, in *Gothofredi* gratiam factum; Amstelodamo vero præstantissimus *Dorvilius* apographum *Salvinianum* trecentarum amplius Epistolarum, ex libris Medicis haustum, transmisit. Eruditissimus denique *Hermannus Samuel Reimarus*, Gymnasii Hamburgensis Professor, usum apographi sui, quod ex *Codice Vossiano* Leidensi fecerat, concessit. En origines æterni Operis! En adminicula certe egregia, quibus si domesticam *Wolffi* eruditionem jungas, num perfectius quidquam aut excellentius desideres? Jam ipsum Opus aliquantum inspiciamus. Præfatio quatuor Capitibus absolvitur, eodem, quem nos secuti sumus, ordine instructa. Primum eos nominat, qui harum Epistolarum quidquam in lucem ediderunt. Alterum secundum literarum seriem eorum nomina appellat, qui *Libanii* Epistolas ornandas susceperant, sed ultra destinata non progressi sunt. Tertium, quibus initiis, qua fortuna, præfens editio succreverit, explicat. Quam tandem viam persequutus fuerit Cl. Editor in studio hoc cum laude decurrendo, ultimo loco exponitur. Ordo scilicet & dispositio Epistolarum proponitur, ut sciri possit, ex quibus quæque Codicibus hausta fuerit. Signum numericum semper in fronte gerunt Epistolæ, quod si interdum non cohareat, ne defectus aut lacunæ suspicionem suggerat lectori, studiose monetur. Epistolæ sunt propemodum 1670, quarum vix 230 antea lucem viderant. Græcum textum a latere semper comitatur Latina versio, quæ dexteritatem & interiorem linguæ Græcæ notitiam, jam pridem testatam, exacte probat. *Libanius* enim talis est, qui, cum miram quandam brevitatem sectatur, aut potius affectat, mire sibi placet, & amicos amicis sensus occultare magis, quam explicare, allaborat. Non itaque semper ipse sibi tatisfecit callentissimus Interpres, *Curisque* in hunc Scriptorem *posterioibus* vitia, quæ irreplerint, emendatum iri promittit, adjecta simul

Pro-

Prosopographia eorum, quorum nominibus hæ Epistolæ inscriptæ sunt. Eam enim adversa valetudo jam quidem dare prohibuit. Δοῖεν δὲ οἱ θεοὶ, καὶ τ' ἐπὶ τέτοις τεθνηὼι καλῶς, καὶ κείνῳ τοῖς ἤδη πεπραγμένοις ἕτερόν τι προσθεῖται καλόν. Sic liceat nobis pro diuturna & omnigena felicitate Vener. *Wolfii* nostri eruditorum omnium ore candida vota pronuntiare verbis *Libanii* nostri pag. 393 *Epist.* 836. Versio Epistolarum, quæ in *Centuria & Anecdotis* jam proflabant, subinde hic correctæ compareret, cum vel maturioribus curis, vel meliorum Codicum ope, rectiora edoctus, fuerit Cl. Editor; notæ vero non omnes, prolixiores interdum, quæ in dictis modo libris exstant, hic sunt repetitæ. In his enim, ne in nimiam molem excresceret Opus, breviori esse placuit, atque adeo ea observare, quæ ad contextum recte constituendum potissimum requirebantur. Moneatur enim, vel ubi hæc, illa, jam edita exstet Epistola, vel quis Codicum in inscriptione dissensus, quis in ipso textu, quæ lectio præferenda, in quibus hallucinati sint interpretes alii, quidque lapsi ansam dederit. Attingit præterea strictum & nervosæ, quæ ad dictionem *Libanii* Græcæ recte intelligendam viam pandant. Fontes indicat, unde sua hausit Rhetor, qui veterum ore sepius, quam suo, loqui maluit; quæ vis proverbiorum, in quibus egregie applicandis excelluisse merito putatur. Nec ea omisit, quæ ex antiquitate nunc Ecclesiastica, nunc profana & gentili, ad illustranda *Libanii* dicta repeti poterant. Quod munus tandem sacrum Venerandi Editoris quam maxime decebat, Novi Fœderis dictionem *Libaniana* illa illustrare, & a cavillationibus aliorum vindicare, frequenter allaborat. In Præfatione quoque breviter commonstrat usum, quem ex his Epistolis utraque Historia capere possit, non minus quoque, an omnes, quæ hic leguntur, Epistolæ *Libanium* Autorem agnoscant, disquirat, nec negat, nonnullas in his exstare, quæ in collectionibus epistolicis rectius *Procopio, Synesio, & Dionysio Sophista*, tribuantur. Hic imprimis observari oportet, Epistolam 1574 inter illas exstare, quæ sub *Phalaridis* nomine circumferuntur. Has vero, constat fere nunc inter eruditos, non *Phalaridi*, sed *Sophistæ* cui-dam, tribuendas esse, quod *Richardus Bentleyus*, Vir Græce

quon-

quondam eruditissimus, ad liquidum perduxit. Nec fortasse erraverit, *Wolffii* iudicio, qui ceteras omnes, quemadmodum illam, *Libanio* adscribat. Mira enim sententiarum & dictionis similitudo inter illas *Libanii* & *Phalaridas*, quæ dicuntur, intercedit, quod in notis passim & frequenter ostenditur. Itaque habent Critici, in quo investigando amplius laborent. Epistolis *Libanii* Græcis, quæ usque ad pag. 729 procedunt, subiecta est versio Latina quingentarum propemodum, a *Zambicario* profecta, de qua supra diximus. In inferiore ora curiosè semper annotatum est, quænam ex his inter Græcas editis vel integra, vel ex parte, extet, quæve mendose sint impressæ, atque adeo Codicis Mediolanensis ope emendandæ. Accedunt Indices quatuor, qui studio Viri Cl. *Joannis Christiani Wolffi*, fratris, Professoris in Gymnasio Hamburgensi celeberrimi, debentur. Sunt autem quinque. Primus exhibet ordine alphabetico initia Epistolarum Græcarum, cum eorum, ad quos scriptæ sunt, nominibus. Secundus nomina illorum, quibus inscriptæ sunt, colligit, additis singularum notis numericis. Tertius offert locos Scripturæ Novi Fœderis, in notis illustratos. Quartus singulares & notatu dignissimas Rhetoris nostri phrasas, quarum pleraque in notis illustrantur; quintus denique res, nomina propria, & proverbia, repræsentat. Calcem tandem occupant Addenda & Emendanda. Cum enim impressioni Operis invigilare non licuerit Vener. Editori ob locorum distantiam; fieri vix potuit, quin menda, etiam majoris momenti, irreperent, quæ hic exilio mulctantur. Præter hæc vero nonnunquam contextus Græcus, illorum Codicum, quos serius ad Nostrum pervenisse supra monuimus, ope, interdum etiam interpretatio Latina, emendatur. Inferuntur his eruditissimi *Dorvillii* observationes, ingenio & doctrina ejus præclara dignæ. Hæc est coronis egregii Operis, cujus immortalem æternamque gloriam, uti Seculo nostro, ita Celeberrimo quoque Editori, lubentes & pro merito gratulamur. Non deerunt fortasse, qui omnes nos partes in laudando implevisse negabunt. Sciant tamen, nihil dici posse tam magnificentum ac splendidum, quod dignitatem præstantiamque Operis adæquet.

A PARAPHRASE AND NOTES ON THE
Revelation of St. John, &c.

h. e.

PARAPHRASIS ET NOTÆ IN REVELA-
tionem S. Joannis, Autore MOSE LOWMANN.

Londini, apud Jo. Noon, 1737, 4.

Alph. i plag. 14.

En tibi novam τῆς Ἀποκαλύψεως Joanneæ interpretationem, quæ singulari indutiriæ Clarissimi ejus Brianni debetur, quem modo honoris causa nominavimus. Anget is suorum merita & famam civium, qui varios adhuc ex iis, quos ut sacrosantos recipimus ac reveremur, Codices exposuerunt, & quantum in hoc nobilissimo studio peritiam sibi acquisiverint, eruditæ planum fecerunt civitati. Eorum quoque meritissimorum Virorum, qui recentiori ætate Notas in S. Literas pararunt, vestigia, & tractandi rationem, generatim ac univerte secutus est, sigillatim *Lockianam* diligenter ante oculos positam habuit. Nimirum *Capitum*, in separatas *Sectiones* distributorum, *Contenta* ubivis præmittuntur. Tum vero *Textus*, qui ex versione Britannica petitus est, sequitur, cui *Paraphrasis*, tam elegans & copiosa, ut vicem Commentarii sola sustinere possit, e regione ponitur. *Notæ* denique, sub extremam paginarum oram, sicubi opus est, inveniuntur, quæ illustri sepe brevitate commendant. Sunt hæc profecto ejusmodi, ut argumento sint, Cl. Autorem paucis verbis res multas enuntiare posse. Nuntiat totam rem propositam Præfatio satis ampla & erudita, quæ nostram imprimis considerationem promeretur. Multi sunt, quibus Patetactio S. Joannis tanta obscuritate laborare videtur, ut nullis ea auxiliis, nullo lumine rebus adhibito, dispelli queat. *Scaliger*, Criticus magni nominis, *Calvino* eximiam sapientiæ laudem ideo tribuebat, quod in Revelationem *Joanneam* nihil scripserat. *D. Whitby* itidem præcise negavit, tanta se valere judicandi facultate, quanta ad intelligendas hujus libri vaticinationes requiratur. Sed, quoquo modo hæc se res habet, rationes adfunt testatissimæ, quæ, & Ἀποκαλύψει inter di-

Pag. 1.

- vinos libros locum omnino relinquendum esse, conficiunt.
2. Has, præter alios, *Newtonus, Larchæverus, & Millius*, collegerunt. Quodsi ergo Revelatio *S. Joannis* in eorum numero
3. Codicum, quorum divinæ sunt origines, haberi debet; hoc etiam dandum erit, tot saltem nebulas hinc dissipari posse, ut in sanctiores usus converti queat. Hoc quidem dubio vacat, doctrinas ac præcepta faciliora, quam prophetias, intellectu esse. Namque hæ prænuntiant futurarum eventa rerum, eamque ob causam sua natura tenebris obductæ sunt. Verum maxima hic obscuritas interpretum quorundam vitio tribuenda est. Alii etenim nimis curiosi, in quavis voce ac re mysteria sibi visi sunt videre, a vi imaginationis circumventi. Alii vero systema ex ingenio confictum in varicinium sancti hominis intulerunt, ejusdemque ope interiora verborum rerumque adyta recludere voluerunt. At novus interpres Anglus in alia hic abit omnia. Is temperationem adhibet in definienda re hujus libri instituta, systema libri ex ipso libro ducit, propheticas dictiones ex usu vatum *V. T.* divinitus actorum, unde nimirum pleræque omnes petite sunt, explanat, omniaque prædicta ex luce Historiæ sanctioris, ulla sine contorsione, declarat. Ipse *S. Joannes* discretis indicat verbis, librum hunc suum partim *prædictionem rerum futurarum*, partim *descriptionem status presentis ac conditionis Ecclesiarum*, in se continere. *Cap. I, 19: Scribe, quæ videris, quæque sunt, & quæ sunt posthac futura.* Conf. *Cap. IV, 1.* Nonnullæ res ipsi visionis temporis vicinæ, & brevi futura esse, dicuntur, *Cap. I, 1, 3.* His præfultis, anquirendum erit,
7. ad quamnam futuri temporis periodum respiciatur. Hujus quidem bina clarissima in ipsa Revelatione reperiuntur indicia. Primo nimirum duratio periodi vel per numeros annorum, vel
8. per fatidicas significatur descriptiones, ut *Cap. XIII, 5, XII, 14, XI, 3*, quo postremo loco hujus quidem duratio periodi ad 1260 annos significanter & expresse profertur. Deinde quædam commemorantur res, quibus ultimis demum temporibus eventus
9. respondebit, *Cap. X, 5, 6, 7.* Quid? quod vates a Deo eruditus finem ipse suarum declarat prædictionum, universam vitam
10. etorum resurrectionem, judiciumque extremum. Itaque exordium

dit in earum a tempore huius visionis ducendum, finis autem, una cum orbis interitu, expectandus erit. Generalem libri divisionem, ex ipso jam volumine excerptam, in medium protulimus. Specialem diverse constituunt periodi, quæ manifeste a se invicem distinguuntur, sic ut altera succedat alteri. Sic, exempli gratia, ex his unius nota est apertio libri, septem sigillis obliquis, quorum unumquodque propria quædam sua continet eventa. Hanc finit periodum consignatio fervorum Dei, quorum 144000 erant, *Cap. VI, VII, 4 seq.* Aliam periodum inchoat apertio septimi sigilli, atque hæc distincta est septem tubis, quæ septem date sunt angelis, qui in Dei conspectu adlitterant, *Cap. VIII, 1, 2, 9.* Hujus finem nova facit visio, ejus nuntium Angeli, qui S. Joanni libellum dedit apertum, *Cap. X.* Clavis totius *Ἀποκαλύψεως*, & cujusque separatim periodi, est accuratior scopi generalis consideratio. Tota nimirum vaticinatio eo valet, ut miseros & afflictos Christi amicos soletur. Ex quo sequitur, ut unaquævis periculus describat conditionem, miseriarum, periculi, ac calamitatum, plenam, & in nova quadam Ecclesie exoriente pace, securitate, ac felicitate, semper finiatur. Hæc sunt sana, & purgate rationi probata, quibus Cl. *Lohmannus* fultus, ad Patetificationem S. Joannis evocandam accessit. Nil dedit ingenio & imaginationi ludenti, omnia vero ponderavit judicio, ipsum vatem a Deo actum ducem, & historiam sacre civitatis, in rebus quidem præteritis, lucem, unice secutus. Verborum item obedivit potestati, iisdemque non centum sensus, sed unicum historicum, adaptavit. Cave autem, credas, Cl. Interpretem totas historias sacras descripsisse. Illud unum sui officii esse ratus est, ut ad optimos & genuinos fontes lectorem remitteret, ejus historice partis uberiores desiderantem notitiam, quam spiritum propheticum ante oculos habuisse, mira perspexit sagacitate. Ex his etiam perspicuum est, qua in re Interpretis Anglus a doctissimo Belga, *Camp. Vitringa*, suas sejungat sententias, utpote quem testem in rem suam nusquam citavit. Non est, dubium, quin literatissimi quique homines totam omnium vaticinationum coherentiam interius introspectiendi magna flagraturi sint cupiditate. Horum igitur desiderio, quantum

Pag. 12 seq.

14 seq.

Pag. 29 seq. tum satis est, facturi, non exilem tantummodo particulam, verum ipsam totius libri *Tabulam*, quæ, finita Præfatione, legitur, in compendio recitabimus, ex qua præcipua momenta, in ipsa pertractatione amplius dilatata, uno veluti adspectu perspicere poterunt. Totus Revelationis liber in tres partes, *Introductionem*, *Tractationem*, & *Conclusionem*, divisus est.

Introductio docet, continere hunc divinum librum visionem aliquam propheticam, in insula *Parmos*, quæ repræsentet nobis Christum, ejus curam Ecclesiarum, & promissionem cujusdam revelationis, una cum præmonitis & exhortationibus, statui tunc præsentis Ecclesiæ, & statui Ecclesiæ in succedentibus Seculis futuro, convenientibus, ad patientiam atque in fide constantiam excitandam. *Cap. I v. 19, A. D. 95. Tractatio* binas complectitur partes, quarum altera *septem periodis* constat. *Pars I*, pertinens ad *res, quæ sunt*, sive ad statum Ecclesiæ tunc temporis præsentem, in septem continetur Epistolis, ad septem Ecclesias principales in Asia exaratis, in quibus *præfens* earum status describitur, adjunctis consentaneis præmonitis & exhortationibus. *Cap. II, III. Pars II*, quæ ad *res posthac futuras*, sive ad statum Ecclesiæ in Seculis post tempus hujus visionis imminuentibus, refertur, una cum præmonitis & exhortationibus illuc pertinentibus, exhibet scenam visionum, Dei potentiam, majestatem, ac certum consiliorum suorum eventum, significantium, *Cap. IV*, librum septem sigillis obsignatum, statum Ecclesiæ sequentem revelantem, *Cap. V*, & chorum Angelorum pariter & Sanctorum, seu universam cœlestem Ecclesiam, laudes Agni, hoc est, Jesu Christi, canentem, *v. 8*, & ipsam harum rerum revelationem, quam inchoat apertio libri obsignati, ubi status Ecclesiæ describitur, qualis in *septem sibi succedentibus periodis* futurus erat. *Periodus I* prædicat statum Ecclesiæ sub ethnicis *Romanis* Imperatoribus, ab A. D. 95 ad 323. En tibi *sigilla* aperta! *Primum* repræsentat, sub imagine victoris albo equo insidentis, religionem Christianam, *Judeos* ac gentes in triumpho ducturam. *Alterum* sub velo equi rufi, quem insidenti commissum est, ut ex terris pacem auferat, destructionem sistit *Julæorum*, sub *Trajano* & *Hadriano* factam. A. D. 100
ad

ad 138. *Tertium*, sub symbolo nigri equi, cui insidens libram in manu tenet ad frumentum dimetiendum, respicit magnam illam annonæ caritatem, tempore *Antoninorum*. A. 138 ad 193. *Quartum*, in quo pallidus apparet equus, cui insidens mors erat, magnam illam indicat pestem, sub *Maximino & Valeriano*. A. 193 ad 270. *Quintum*, animas sub ara necatorum exhibens, vexationem prænuntiat *Diocletianeam*. A. 270 ad 304. *Sextum*, horribiles naturæ motus ac procellas revelans, inauditas illas significat commutationes in imperio, inde a *Maximiano* ad *Constantinum M.* A. 304 ad 323. Tempus inter primam atque secundam periodum interjectum, repræsentans Angelum 144000 sigillo viventis Dei obsignantem, magnum adumbrat numerum, plurium Deorum venerationem, in ethnico *Romano* Imperio receptam, deferentem, & Christianæ religioni nomen dantium. *Cap. VII.* Propter hoc præstitum auxilium chorus Ecclesiæ cœlestis Deum O. M. collaudat, & de senatoribus unus vexatos, qui in fide Christi manserant, beatos prædicat, v. 9. *Periodus II* Ecclesiæ statum patefacit, post ætatem *Constantini M.* dum invasio imperii a nationibus septentrionalibus mota duravit; ortum item ac primum progressum imposturæ *Mohamedanæ*, donec vis ejus in Occidente cohiberetur. *Cap. VIII.* ad A. D. 337 ad 750. Septem Angeli accipiunt *septem tubas* ad clau-gendum, quarum prima exponit vim armorum, dum *Constantini M.* familia, & ejus successores, imperarunt, usque ad tempora *Theodosii*, seu ab A. 337 ad 379, *altera* invasionem *Italiæ*, a gentibus septentrionem versus degentibus factam, & urbis *Romæ* expugnationem, ab *Alarico* confectam, ab A. 379 ad 412, *tertia* occasum Imperii *Romani*, qui regni *Gothorum* in *Italia* fundamenta jecit, ab A. 412 ad 493, *quarta* arma *Italiæ*, inter duces *Justiniani* ac *Gothos* mota, per quæ *Exarchatus Ravennatensis* erectus, & omnis, quæ reliqua erat, potentia & autoritas *Romæ* tota suppressa fuit, ab A. 493 ad 568, *quinta* ortum & initia *Mohamedanæ* religionis ac Imperii, & magnum utriusque progressum, donec impediretur a contentione, quæ de successione exoriebatur. *Cap. IX.* Huc A. 568 ad 675. *Sexta* denique unionem divisæ ac scissæ *Saracena* potestatis, & inva-

Pag. 31.

fionem *Europa* ab hac metuendam, dum a *Carolo Martello* fundatur, ab A. 675 ad 750. Imagines rerum non casu, sed consulto, taciti præterimus, propterea quod facile in libro S. *Joannis* evolvi poterunt. Nec *septimum*, quod recensuimus, *sigillum*, nec *septima tuba*, singulare desiderat lumen. Hic enim numerus in Ecclesia *Judaica* sacer habetur, & in calculo annorum ac dierum indicat quietem. Itaque, post enarratas varias vexationes, liberationem ab illis, aureamque Ecclesie pacem, tecte significat. Conf. *Cap. VIII, 1 seq. XI, 15 seq.* Accedamus ad *Periodum III* de phialis, quæ revelant statum Ecclesie, temporibus *Romani* Imperii ultimis, quod per bestiam representatur; per ipsos 1260 annos, ab A. 756 ad 2016. Angelus aliquis libellum S. *Joanni* offert deglutiendum, hoc ei velo dec araturus, res usque ad orbis interitum eventuras sibi nunc patefactum iri, *Cap. X*. Patent hic oculis legentium tres generales hujus periodi descriptiones: 1) templum mensuratum, una cum reliquis umbris, corruptum statum exhibet Ecclesie, & constantiam quorundam testium veritatis, quanquam per universam hanc periodum crudeliter vexandi prædicantur, *Cap. XI*. 2) Mulier in solitudinem fugere, & 1260 dies ibi morari coacta, calamitatem & conservationem ostendit Ecclesie, durante eadem periodo, expectandam, *Cap. XII*. 3) Bestia multiceps novam *Romanam* potentiam nuntiat, quæ cultum simulacrorum mascule, ab alia simili potentia adjuta, renovatura sit. Quo loco chorus cœlestis Ecclesie constanter in fide permanentes beatos pronuntiat, *Cap. XIV*. Nuntius cœlestis certam & severam pœnam hostibus veritatis minatur. Angelis septem dantur septem divinæ iræ phialæ, ut indicio sint, hostes veritatis Deo gravissimas, durante hac periodo, duros esse pœnas, ea vero ad finem decurrente, funditus eversum iri, *Cap. XV*. Vide sensum *septem phialarum* effusarum *Cap. XVI*. *Prima* magnarum est commotionum per totum Imperium, sub familia *Caroli M.*, nuntia, per quas hæc familia extincta, & corona Gallie alio translata fuit. Huc refer A. 830 ad 988. *Secunda* ad sacrum illud bellum pertinet, quod ab A. 1040 ad 1190 constat, ad *Hierosolymam* a *Saracenis* recuperandam. *Tertia*

tia est umbra civilium armorum, quæ *Guelphi* & *Gibellini*, quorum illi Pontificis, hi vero Imperatoris Romani, rebus studebant, inter se ferebant, cum Pontifices ex *Italia* in *Galliam* pulsi essent, A. D. 1200 ad 1371. *Quarta* signum eorum est armorum, quæ A. 1378 ad 1530 in *Italia*, *Germania*, *Gallia*, & *Hispania*, diu ferebant, & quorum causa & autor longius illud in Papatu schilina exstitit. Turci capiebant *Constantinopolin*, & Orientis Imperium radicitus exstirparunt. Pests etiam hoc tempore orta. *Quinta* magnam designat reformationem, & ejus per principes *Europa* status confirmationem, invito licet & recusante Pontifice, atque adeo ipsa etiam Pontificali autoritate rejecta & spreta. Hæc autem ab A. D. 1560 ad 1650 referri meretur. *Sexta* phiala in *Euphratem* effusa Regibus orientem solem spectantibus viam parat. Hoc videtur, in ordine vaticiniorum, adhuc futurum esse. Verum, si quis hic conjecturæ locus datur, Pontificales invasiones, ab Orientis sive Adriaticis populis, qui Pontificum imperio subiecti sunt, imminentes prædicuntur. Pertinent vero ista ab A. 1670 ad 1850. *Septima*, eaque ultima, phiala extrema describit fata *Romani* Imperii, seu mysticæ *Babylonis*, usque ad finem hujus Periodi, ab A. 1850 ad 2016. Angelus interpres plenius explanat characterem hujus Romæ Antichristianæ, *Cap. XVII.* Alius Angelus confirmat ejus interitum, *Cap. XVIII.* Chorus cœlestis ob hæc iusta iudicia divinas concelebrat laudes, *Cap. XIX,* ubi & visio quædam Christi accedit, cœlestem quendam exercitum in aciem educens, qua, hæc omnia certissime eventura esse, significatur. In *Periodo IV,* quam Angelus, satanam vinculis ad mille annos constringens, enuntiat, felicissimus erit status Ecclesiæ, in castitate, pace, ac prosperitate, *Cap. XX.* Ast in *V Periodo,* peractis illis mille annis, corruptiones ac vexationes Ecclesiæ renovabuntur, harum autem finis plenaria erit *Satane* & *omnium* puræ ac veræ religionis *hostium*, destructio atque everfio, *v. 7.* *Periodus VI* universam mortuorum resurrectionem, extremumque iudicium, atque adeo æternum improborum exitium, in se complectitur, *v. 11.* Restat *Periodus VII,* eaque postrema, quæ totam concludit prophetiam ejusmodi visione, qua consum-

Pag. 34. summata cœli beatitas describitur, *Cap. XXI*. Sic vero harum omnium vaticinationum exitus æternum est *Sabbatum*, *Cap. XXII. Conclusio v. 6 seq.* veritatem earum confirmat, & usum inculcat sanctiorem.

Hæc nos copiosius, re bene putata, descripsimus, gratiam ab illis aliquam initari, qui sibi iudicandi datam esse copiam putant, num acumen hæc nova habeat interpretatio. Accedit brevis vocum ac rerum præcipuarum Index, cui, ob insignem, quam præbet, utilitatem, magnum omnino pretium ponendum esse videtur.

JANI VERRII BASSANENSIS, THEO-
logi Germani, Examen Juris Canonici & praxis fori
Ecclesiastici Protestantium in causa Raptus &
affinibus.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besseling, 1738, 8.
Plag. 6.

Pag. 3-7. In Præfatione Autor, quisquis est, sane eruditus, & omni laude dignus, disserit de consuetudinibus malis, quæ in republica diuturni temporis usu sunt munitæ. Cujusque igitur esse ait, eo niti, ut illæ, si non confodiantur, certe atterantur; quod ipsum ad institutum suum de *Rapto* accommodat. Argumenti tractatio *quatuor* absolvitur *Capitibus*. *Cap. I §. 1* docet, medelam quandam Juri Canonico, (quod post ipsa etiam tempora Reformationis non in scholis solum, verum in Consistoriis etiam, Protestantium locum obtinuerit,) tum fuisse adhibitam, cum Jctorum responsa de dubiis casibus in unum volumen revocari cœperint, quod vel maxime factum a *Carpzovic*, cujus Decisiones non consensu tantum Principum, sed usu ac consuetudine etiam, extra terras Saxonicas fuerint receptæ, in quibus tamen multa post hæc desideraverint *Brunnemannus*, *Thomafus*, *Bebmerus*, alii. Qui licet multum studii in illo repurgando posuerint, nondum tamen rem eo esse deductam, ut tuto illius decretis sit standum, quod exemplo de raptore comprobabat Autor, cui secundum Jus Canonicum matrimonium cum

§. 13. rapta concedatur. Initium disquisitionis facit a definitione nominis

minis. Notionem *rapiendi* aviditatem, celeritatem, & violentiam, involvere demonstrat, minus autem probat subtilitatem *Donati*, in *Terentii Adelph. Act. III Scen. III raptionem ad personam, rapinam ad rem, raptum ad stuprum*, referentis, cum *raptio* ideam notet, quod *raptus*, & raptio personæ, si ab infami voluptate sit sejuncta, *plagium* Latinis proprie dicatur. His ita constitutis, *raptum* in genere definit, cum quis hominem, Pag. 13 seq.
speciatim mulierem, ingenuam & honestam, sive cælibem, sive conjugatam, volentem, sed invitis parentibus aut marito, cujus uxor est, aut nolentem, abducit, ut in ejus sit potestate, sive eam ducat uxorem, sive ea abutatur ad voluptatem. Illius speciem quandam esse designat, *ubi quis mulierem ingenuam, in fraudem legis, ad emolliendam delicti atrocitatem atque invidiam, sive ipse, sive per alios, blanditiis, & dolis, artibusque ab honestate & juris specie remotis, hoc efficit clanculum cum hostilitate quadam & injuria parentum, quod alii per apertam vim: virginemque ita expugnat, ut, initis secum clandestinis sponsalibus, suos in amplexus ruat, & venia copulationis in judicio ecclesiastico impetrata, spe ample dotis, ejus uxor fit; sive stuprum interveniat, seu non.* In illo conspici vim publicam, in hoc privatam & clanculariam, ut hinc *gravioris* pœnæ reus sit, qui fœminam per vim rapiat, *gravissime*, qui simul stuprum inferat, *levioris*, qui blanditiis ac dolis utatur. Videri autem 16-18.
possit, raptus nomine insigniri non posse artes, quibus quis utitur, ut puella tandem consentiat, cum ad *rationem formalem* raptus requiratur, ut fœmina *violenter* abducatur. Concedit quidem, hic abesse vim publicam, propterea tamen istiusmodi hominem ab omni pœna, saltem *extraordinaria & arbitraria*, immunem esse negat. Raptum clandestinum cum publico id habere commune docet, quod perverfis artibus suis muliere, cui insidias struit, raptor potiatur, patria potestas proculcetur, ecclesia offendatur, fœmina, maxime ubi minorennis fuerit, a legitimis nuptiis, quin ipsa familia, avellatur, ac intestinarum inimicitarum semina spargantur. Nec tamen omnem omnino vim ab istiusmodi attentato raptu abesse, probat exemplo virginis cujusdam, insidiis, contra tutoris sententiam, superiori Seculo circumventæ. Istiusmodi sponsalia rescindi posse, decernit,

mit, & quamvis consensus puellæ atque tutorum postea accesserit, jure tamen manere pœnam raptus infligendam tum abductæ, tum abductoribus; ita tamen, ut temperamento aliquo leniatur: ecclesiam etiam hoc pœcere posse, ut honos sibi suus restituatur. Prouti enim nihil intersit, num quis hominem vi aperta obruncet, an vero venenatis potionibus ac pharmacis vitam ei eripiat, ita exiguum, imo nullum, discrimen in eo esse, utrum quis vi adhibita fœminam abduxerit, an vero fraudibus ac blanditiis obnoxiam sibi reddiderit. Igitur cessare quidem hic pœnam, quæ alias raptui, quod ad *quantitatem*, est statuta, *censura* tamen *ecclesiastica* subijci *abductam*, *abductorem*, & *socios*, pariterque pœna *civili*, sed *arbitraria*, in ordinem redigi posse. Consentientem puellam posse *exheredari*, ubi parentes justam dissentienti causam habeant, quo sic abductor dote, cui maxime inhæsit, privetur; eo maxime, quoniam secundum legem civilem parentibus competat facultas, hæreditatis jura negandi filiæ, quæ ipsis invitis nuplit, vel se petulanter impudiceque gessit. Aliter se rem habere, ubi pater habentem annos 25 filiam elocare detrectaverit, quo in casu, ubi tale quid evenerit, nec patrem habere, quod adversus filiam agat, sed ad dotem ipsi exsolvendam obligari posse; pœnam autem civilem pariter atque ecclesiasticam amputari. Posteaquam igitur ea disceptaverat doctissimus Autor, quæ statum controversiæ ingredi videbantur, negat, *raptori & abductoribus cum rapta & abducta matrimonium justè concedi*, quoniam hac ratione licentiæ lata porta aperiatur, patria potestas proculcetur, funestæ inimicitie ferantur, familiæ florentes præcipites dentur, Numinis ira provocetur, summa iniis misceantur, ac pessima exempla in republica statumentur: quod ipsum tum Scripturæ sacræ civitatis, tum

28 seq. prisca: ecclesiæ decretis, firmari posse existimat. Leges Ebræorum forenses, si quidem in æquitate naturali fuerint fundatæ, ac pœna criminis alicujus definiatur, in censum venire posse, asseverat. Raptus aperti ac violenti pœnam ex lege de plagio, *Exod. XXI, 16*, *Deut. XXIV, 7*, cui *ἀντροπέρας* reipublicæ Judaicæ generatim *mortis supplicium*, Judæorum magistri *strangulationem*, constituunt *Sanhedr. Cap. X §. 1*, determinari non posse,

posse, quia in utroque loco sermo sit de raptu virorum, non
 foeminarum. Legem *Exod. XXII, 15, 16*, de stupro voluntario, Pag. 30-32.
 in quod tandem virgo, illecebris expugnata, descendit, quæ ve-
 ro *Deut. XXII, 22-29*, legitur, de stupro violento virginis, & qui-
 dem vel æqualis, vel deterioris conditionis, intelligendam es-
 se. Multam autem illam quinquagenorum siclorum non abs-
 que discrimine, quod Judæorum magistri putant, illis, qui vir-
 ginem, regio ortu satam, vel summo loco natam, vel plebe-
 jam, compresserint, præscribi: legem enim, quæ magistratus
 vulgo exemit, ac a vi tutos præstitit, *Exod. XXII, 28*, etiam ad
 illorum familias protendendam esse. Quod ipsum etiam uni-
 versali moratorum gentium consuetudine fuerit firmatum,
 apud quas connubia nobiliorum cum plebejis fuerint interdi-
 cta; ut hinc existimandum non sit, libidinem in nobiliores fe-
 minas impune tulisse. Quando igitur optimum Numen pudici-
 titiæ sequioris sexus ita consultum ivit, minus accedit sententiæ 32-36.
Seldeni, cum Judæis asseverantis, secundum legem *Deut. XXI,*
10-14, integrum fuisse Judæo, mulierem gentilem vitare, can-
 demque, ubi in connubii societatem adsciscere noluerit, manu
 mittere. A quo facinore gentes honestiores abstinerint, illius
 veniam Deum foederatis suis indulgisse, credi minus posse. Cum
 enim is in nuptiarum vitæ prospexerit *Num. XXXI, 17, 18*, illa-
 rum pudicitiam susque deque habuisse, verisimile non esse. Nec
 fraudi cuiquam esse debere verbum *רָצַח*, quod quidem cum
כָּבַשׁ constructum, uti *Gen. XXXIV, 2, 2 Sam. XIII, 14*, deno-
 tet subigere foeminam per illicitum congressum, seorsum autem
 positum significet agere facere alicui, quod captivæ usu eveniat,
 cum ad domitoris sui arbitrium sit agendum vivendumque.
 Quare autem Deus in raptum, proprie sic dictum, nullam poe- 36-41.
 nam expressa lege statuerit, non unam allegat rationem. Pri-
 mo, atrocitatem criminis esse tantam, ut illud in populo Deo sa-
 cro ne quidem audiri debuerit; prouti veteres Romani, *Solonem*
 secuti, in legibus decemviralibus nullam poenam parvicio san-
 xerunt, existimantes, neminem civium fore, qui ad tam ne-
 fandum scelus se sit demissurus, raptui nullam dixisse, ne majo-
 rum suorum nequitiam denudarent damnarentque. Adhuc, si
 quidem Israelitarum aliquis in illud prolapsus fuisset, Deum de-
 cilio-

cisionem illius sibi servasse, quod exemplis casuum minus determinatorum ex *Num. XV, 32-36, XXVII, 1-7*, probat. Porro, cum connubia cum vicinis gentibus nefasta pronuntiaverit Deus *Exod. XXXIV, 16*, nec virginem hæreditariam per matrimonium ad aliam tribum transire permiserit *Num. XXXVI*, quid de raptu censendum esset, magistratus facile colligere potuisse. Legem de plagio, ac pœnam illi dictam, ad violentum raptum, voluptatis exlatiandæ causâ susceptum, qui, argumento a minori ad majus ducto, traduxerint, minus erravisse. Denique exempla, ac sententiam Dei de illis, crimen istud abominandum reddidisse. Inter illa primo loco ponit petulantiam hominum, qui ante eluvionem universalem vixerunt. *Gen. VI, 2*, per בני אלהים intelligit juvenes parentibus, dignitate, potentia, opibus, conspicuis, editos, per בנות אדם juvenelas, parentibus inferioris sortis ac conditionis proleminatas; prouti ארם & אשׁ sibi invicem opponantur *Pf. XLIX, 3, Prov. VIII, 4*, maxime cum per אלהים indigentur illi, qui vicaria quædam Dei in jure dicendo potestate polleant, *Exod. XXI, 6, XXII, 7, 8, 27, Pf. LXXXII, 1, 6*. Homines enim impios a piorum consortio semotos בני אדם nomine venire, non ita facile ex Scriptura demonstrari posse: familia tamen sancta oriundos cum Cainiticæ gentis filiabus se miscuisse, non distitetur, ac hoc ipso iram Dei sibi accessivisse. Peccatum illorum inde gravius redditum fuisse, cum duxerint illas, non quod moribus, sed quod forma eximia, commendabiles extiterint, quo sic lux voluptati licerent satis; nec duxerint, verum rapuerint, in promiscuos concubitus ferarum more ruentes: causatus, verbum לקח, ubi de muliere est sermo, idem significare, quod abducere, rapere, *Gen. XII, 15, XX, 2, XXXIV, 2*. Quod flagitium, cum præter alia scelera acerrimam Dei vindictam provocarit, gravissimum fuisse oportuit. Judicari inde posse de facto Pharaonis, Ægypti, & Abimelechi Geraris Regum, Sarani, Abrahami conjugem, sibi vindicare satagentium *Gen. XII, 12-14, XX, 2-7*; unde profligata istarum gentium libido ac extrema impietas, jura hospitum, sancta alias ac inviolabilia, temerantium, appareat. Quæ, licet nefas non habuerint, inuuptam rapere, conjugatæ tamen vim facere, Juri naturali ac æquitati adversari censuerint, idque ipsis,

ex

Pag. 41-45.

45-53.

ex magistrorum sententia, per leges Noachidas innotuisse. In-
 nuptæ exemplum præbet *Dina*, *Jacobi* filia, cujus virginitas per
 vim deminuta a *Sichemo*, quam post id factum & *Sichemus*
 blanditiis sibi, & parens *Henor* precibus ac obsequiis nato, con-
 ciliare allaborabat, *Gen. XXXIV, 1 seq.* sed frustra, filiis *Jacobi*
 vindictam reposcentibus, qui hic nil quidquam contra senten-
 tiam Dei sunt moliti, *Gen. XII, 17, XX, 7, 13*, ipso scelerum
 vindicæ Deo providentia sua hoc ipsorum factum comprobau-
 te, conscientiis vicinarum gentium sensum ulticis justitiæ suæ
 inmittendo, *Gen. XXXV, 5*, ne quid mali adversus *Jacobi* do-
 mum cogitarent. Nec tam *Jacobum* facinus hoc detestatum
 esse, *Gen. XLIX, 5-7*, quam illorum tantum temeritatem no-
 tasse, ad quam, se, capite familiæ ac principe, non consulto, le-
 vitate quadam animi promi ruerint, seque ingentibus finitimo-
 rum populorum copiis, quibus ob paucitatem suam pares esse
 non potuerint, objecerint. Ne quis vero obvertat, raptum
 Benjaminitarum publica magistratum autoritate comproba-
 tum esse, *Judic. XXI*, in gravitatem publicæ violentiæ inquirat.
 Seniores Israelitarum, prætexentes jurisjurandi religionem, per-
 jurio, dum in raptum consenserint, se obstrinxisse. Violasse
 legem de virgine hereditaria alius tribus viro nuptui non dan-
 da, *Num. XXXVI*, cum in tanta multitudine istiusmodi virgines
 facile reperiri potuerint. In tantæ rei negotio oraculum Dei
 neglexisse, ad quod in rebus dubiis confugere, moris alias fue-
 rit. Votum, quod ex ore Israelitarum exciderit, fuisse incon-
 sultum, cum homo homini id eripere non possit, quod jure
 ipsi debeat. Deliquisse in fratres, quos negatis matrimoniis
 eo adegerint, ut contra legem a profanis gentibus uxores pe-
 terent, & si qua ab ipsis culpa admitta fuisset, *Judic. XIX*, illius
 poenas sit graves dedisse. Ipsum denique Scriptorem sacrum
 factum hoc censura notasse, subjiciendo: *illa tempestate Regem*
in Israele non fuisse, quemque, quod sibi visum fuerit, designa-
et, Judic. XXI, 25. Nec factum hoc Benjaminitarum more so-
 linnium ludorum excusari posse, cum, quod sit licentia, morum
 corruptela, jure fieri censendum non sit. Nec dici posse, id pia
 Israelitarum intentione permissum fuisse, ne qua tribus ex Israele

55-62.

periret; cum non tam videri debeat, quo animo aliquid fiat, quam quid rectum, iustum, honestum, divinæque voluntati sit consentaneum. Juri autem naturali ac mori, inde ab antiquissimis temporibus recepto, facinus hoc minus congruissimum, cum non ex manibus parentum, consentientibus illis ac cognatis, mulieres acceperint, sed illis invitis sibi rapuerint. Dolo malo usus fuisse seniores, culpam a se removendo, inque parentes conjiciendo, ac si Benjaminitæ illas sibi rapere jure potuerint, quas sibi negatas ægre ferebant. Benjaminitas porro in eo peccasse, quod non virgines a parentibus petierint, sed dolose, sub prætextu licentiæ ludorum, per vim abriperint. Nec magistratibus competere jus in elocandos civium liberos, nec ab his parentes compelli posse, nisi ubi filias legitime postulas negaverint. In eo igitur habere nos exemplum raptus proprie dicti, adversus inuuptas consummati, qualis, si in civitate bene constituta inter privatos attentatus fuisset, procul dubio e lege de plagio, *Deut. XXIV, 7*, capitalis habitus esset. Inde *Cap. IV* ad Constitutiones Ecclesiæ de Raptu progreditur. Concilium Ancyranum I Galatiæ A. 314 *Can. XI* sancit, *desponsatas puellas, ab aliis raptas, si vel maxime vim passa fuerint, illis reddendas esse, quibus antea desponsate fuerant.* Licet autem raptoribus pœna constituta sit nulla; observat tamen *Basiliius Can. XXX*, *raptores una cum iis, qui facinoris conscii fuerint, per tres annos penitentiæ subjiciendos fuisse.* Concilium Chalcodonense Oecumenicum, coactum A. 451, *Can. XXVIII* in raptores non minus, quam qui illis sunt auxilio, vel consentium, pœnam stringit, hoc tamen habito discrimine, ut, si *Clerici fuerint, de gradu suo dejiciantur, si laici, anathematis ferati sarmine percutiantur.* Canonem hunc ad mentem *Justiniani*, legem de raptu virginum, cum facinus illud post Gothorum, Vandalorum, aliarumque gentium barbararum, impressionem frequens exstiterit, publicantis, expressum fuisse. Rationem autem non videt, quare graviore pœna laici, quam clerici, premeandi sint, cum offendiculum idem præbeatur cœtui sacro, imo longe gravius sit illud, quod a clericis proficiscatur, cum vitæ sanctimonia aliis exemplo esse debeant, ut hinc Deus sacerdotum pec-

peccata, vigente œconomia veteri, gravius sit ultus. Imperatorem *Justinianum* capitis supplicium, Ecclesiam excommunicationem, ultimum gradum disciplinæ ecclesiasticæ, in raptos decrevisse, qui ipsa communione omnibusque beneficiis ecclesiæ, quin ipsa benedictione sacerdotali, fuerint orbati, sicque conjugium inter raptorem & raptam illegitimum declaratum. Fidei tamen propius esse, ubi per aliquot annos, ab Episcopo definitos, pœnitentiam egerint, ad Ecclesiæ confortium receptos fuisse, quod ex Canonibus, post id tempus publicatis, appareat. Concilii Meldensis I, A. 815 convocati, sententia non fuit una, Pag. 72-75. pœnitentiam publicam injungebat raptori pariter ac raptæ, porro matrimonium inter illos prorsus interdicebat, si vel parentes consenserint, quod ipsum etiam in Concilio Aquisgranensi I a *Carolo M.* A. 789 fuit confirmatum. Cum autem lex *Justiniana* immane quantum discedat a decretis Ecclesiæ, siquidem illa mortis supplicium, hæc censuram tantum, injungit, id inde profectum fuisse Autor judicat, vel quia sententia illa Patribus durior justo fuerit visa, vel quia in illis regionibus, in quibus habita Concilia, Jus *Justinianum* non fuerat receptum, vel quia censuerint, raptorem teneri ad censuram Ecclesiæ, etiamsi capitis supplicium non effugeret. 75-77. Sacræ autem disciplinæ successu temporis varias invectiones esse corruptelas, & quidem *primo*, quando matrimonium in Sacramentorum numero habere cœperunt, *secundo*, Ecclesia illis *ἀνομιαν* præstabat, qui ad illam, ut a civilibus pœnis immunes essent, se conferebant, *denique* Ecclesia plura jura fori civilis sibi asserebat. Inde Canonum interpretes matrimonium raptoris cum rapta licitum declarasse, maxime ubi publica pœnitentia præcesserit, & consensus parentum accesserit; *Innocentium* Papam *Extrav. Cap. III* conjugium approbasse, si postea rapta consenserit, invitis licet parentibus, quod adversa fronte incurrat in prisicæ Ecclesiæ Canones & divinas leges, *Exod. XXII, 16, Num. XXX, 4 seq.* Quos omnes errores in brevis aliquam summam in Concilio Tridentino *Sess. XXIV* coactos fuisse affirmat, scilicet inter raptorem & raptam conjugium locum habere non posse, quamdiu hæc in illius sit potestate, infames tamen ac omnium dignitatum incapaces

- ces reputandos esse raptorem ejusdemque socios, Clericum raptorem de gradu suo esse deturbandum, raptorem ex arbitrio judicis obstrictum esse ad dotandam raptam, sive illam duxerit, sive reprobavit, quorum decretorum iniquitatem multis demonstrat.
- Pag. 81-87. Cum raptus violentus divino & humano gentiumque Jure detestabilis habeatur; contumeliosum esse Christiano nomini, si quidem istiusmodi nuptiæ legibus ecclesiasticis ac publica magistratum autoritate permittantur. Habuisse raptus infaustum semper exitum, provocasse divini Numinis iram ac in fontes supplicium, excitasse dissidia & bella, rerumque publicarum & regnorum everfiones. Argumentum, quod excutiendum fuit Doctiss. Autor, quisquis demum sit, multa industria ac doctrina tractavit, & si quidem nonnulli sint, qui non idem robur omnibus rationibus, quas pro sententia sua adducit, inesse judicabunt, fervorem tamen ipsius, ne qua labes Christiano nomini inuratur, ut magistratum ac parentum autoritas sacra tecta servetur, incolumitas ac tranquillitas familiarum stabiliatur, ac effrenis licentia ex Republica omnino exterminetur, oppido dilaudabunt.
- 87-92.

FRANCISCI CAROLI CONRADI, IN Academia Julia Jurisconsulti, Parerga, in quibus Antiquitates & Historia Juris illustrantur, varia Juris Civilis, aliorumque Autorum, loca emendantur, explicantur.

Liber III.

Helmstadii, sumptibus Christ. Frider. Weygandi, 1738, 8.

Plag. 8.

Cum, ex vulgato proverbio, vino vendibili non opus sit hederæ, superfedemus laudibus, quibus & tertius hic *Parergorum Liber* jure ac merito extolli posset, convertimurque statim ad ipsum hunc nobilioris ingenii factum propius noscendum, quales hinc etiam dignitatis accessiones factæ sint rei JCtorum publicæ, paucis indicaturi. Scilicet *Dissertatione prima Legis Licinæ sumtuaria monumentum in nummo gentis Licinæ* ob oculos nobis ponitur. Lectoribus vel ex his nostris *Annualibus*

nalibus, vel aliunde, jam constabit, Ill. *Heineccium* eleganti nuper Præfatione, *Dissertationibus Gmellingianis* præmissa, usum numismatum in Jurisprudencia commonstrasse. En igitur alium Autorem, in jucundissimo hoc argumento cum cura desudantem, & dignum propterea, qui cum *Heineccio* plausum eruditorum communem ferat! Nummum, cujus ipse exemplum asservat, ita describit Autor Celeberrimus: *Nummus, mira artificii elegantia, in parte adversa habet imaginem Romæ, pectore tenus expressam; caput galea tegit, palmæ ramis utrinque, ut in Asia familia nummis, vestita, & ut in exemplo conspicitur, tum apice, tum celaturis, ornata: dextra manus spiculum super humerum tenet, læva clypeum, cui eques insculptus; supra caput luna crescens apparet, fronti Dec. Romæ, cujus nomen pone adscriptum est, imminens: infra solennis denarii nota adlita cernitur. Aversa nummi area depingit septa, sive cancellos, comitorum, & pontem cum diribitore adstante, qui tabellam porrigit civi togato, alio item togato suffragium ferente per tabellam, cistule injectam. Appositum legitur nomen: P. Nerva. In superiore area hujus parte aliquod pecusculum, quod tamen Fulv. Ursino sive non visum, sive studio omissum, comparat. Hactenus ipse Autor noster, qui nummum *Liciniæ* genti vindicat, & in *Legis Liciniæ* funtariæ memoriam excusum olim fuisse, subjicit. Quibus proœmii quasi loco prolatis, summam hujus Legis, quæ in plerisque cum *Fannia* convenit, enarrat, & dierum, in ea exceptorum, signum esse lunam crescentem, conjicit, quæ conjectura ne fundamento destituta videatur, *Cel. Havercampum* in partes vocat, quippe qui observavit aliquando, plures utique superesse familiarum Romanarum denarios, in quibus luna crescens denominationem mensuræ & principia significet. Per bellatricis Romæ imaginem, quæ in nummo oculis sese offert, nihil aliud intelligendum putat doctissimus Autor, quam frugalitatem veterum, causamque, cur ad ritum suffragia ferendi in comitiis nummus respiciat, ex *Macrobio* suggerit. Ad quadrupedis autem figuram quod attinet, parum verisimili *Havercampi* conjecturæ opponit longe probabiliorem, hæc dum illa denotari, acute docens. In *secunda Dissertatione* pertractatur*

tur difficillimum illud, at jucundissimum tamen, argumentum, de *Puteali Scribonii Libonis*. Jam aliquo abhinc tempore in dissolvendis his nodis vires ingenii exercuerunt Antiquitatum peritissimi Jureconsulti, *Theod. Regner. de Bassen*, *Christoph. Ludov. Crellius*, & *Henr. Theod. Pagenstecherus*: inter quorum vero labores sine controversa præcipuum locum tenet eruditissima *Crellii* Dissertatio, Vitebergæ A. 1729 publice defensa. Videri ita nonnullis posset *Iliada* post *Homerum* scripsisse *Consultissimus Conradi*. Sed aliter longe se res habet. Legenti enim hæc scripta, dubia quædam subnata fuerunt, quæ nunc communicavit cum Lectoribus, insertis hiuc inde observationibus, haud sane vulgaribus, quibus Autores antiqui Latii emendantur explicanturque. Cum primis autem certioribus, quam quidem a *Salmasio* factum, argumentis ostendere annulus est Vir elegantissime doctus, tot inter putealia duo omnino ad posteritatis memoriam mansisse celebriora, vetus alterum, loco illi, quo *Navia* eos olim defossa, postea etiam fortassis fulgure attacto, impositum, alterum recentius, a *Scribonio Libone* factum. Locum utriusque putealis paulo investigat accuratius, vetusque illud a *Julio Casare* sublatum esse negat, & *Plinii* verba, ex *Historia naturali* depromta: *ara inde sublata est*, corrigenda, legendumque potius, opinatur: *ea, illa, vel ut ea* inde sublata est. Ad puteal olim juratum esse a iudicibus, non satis constare dicit, quamvis ea *Revardi*, *Puteani*, *Sigonii*, aliorumque, sententia fuerit. In numinis antiquis, in quibus *Libonis* puteal exhibetur, per inscriptionem: *Bon. Event. Libo.* felicem eventum, quo *Augustus* cuncta, civilibus fessa discordiis, nomine Principis, sub imperium acceperat, *boni eventus* Numine significare voluisse *Libonem*, conjicit: coronam vero & lyras, utrinque appensas, quæ in puteali conspiciuntur, tanquam ornamenta aræ accessisse, existimat, & sub finem, *Morellium* ingenio dedisse aliqui, inonet, dum in nummo quodam gentis *Julia* legit: *Clem. Casar. Puteal.* Tertio loco comparet *Fragmentum Legis antiquæ, de recensu populi frumentationis causâ agendo, & de tutela viarum locorumque publicorum in urbe Roma, prolatum.*

Iatum. Acceptum illud refert Autor noster Clarissimo Viro, *Mich. Maittaire*, qui Londini nuper, *Briani Fairfax* beneficio, duas antiquas edidit Inscriptiones, Græcam alteram, Dorica dialecto compositam, & ægri, quem Heracleenses *Baccho* consecra-
verant, dimensionem & fines exponentem: alteram Latinam, insigne scilicet Legis Romanæ fragmentum, adhuc incognitum quidem, sed rerum tamen cognitu dignissimarum plenum. Ipsam tabulam, de cujus antiquitate Græca inscriptio fidem facit ex direptione Heracleæ, anno A. V. C. 559, a Consule, *M. Acilio Glabrione*, in bello adversus *Antiochum*, expugnata, Romanam fuisse in ærarium perlata, ac postea legi in altera parte vacua incidendæ inservisse, haud infeliciter suspicatur Amplissimus Editor. Quanquam autem ille soli Legis Romanæ fragmento lucem constituerit affundere; has tamen Inscriptiones, Londini divulgatas, cum in paucissimorum versari manibus sciat, utramque exhibuit, adjectis alteri notis & conjecturis suis, raram ubique doctrinam redolentibus. In fragmento Romanæ Legis principium, cum magistratus, qui tulit eam, nomine, deest. Videtur hæc tamen, non longo tempore post *C. Semproni Gracchi* interitum promulgata. Primum legis caput est de recensu populi, frumentationis causa agendo. Secundum de cura viarum in urbe muniendarum, *Ædilibus* commissa, agit. Tertium fragmenti caput de plaustris interdum non ducendis intra urbem præcipit, quartoque de locorum publicorum cura, ne quis ea possideat, neve in illis ædificia vel nova extruantur, vel antiqua extendantur a privatis, præcipue vero de porticibus publicis, cautum est. Ultimo tandem capite de usufructu vectigalium, publice a publicanis conductorum, magistratum constituisse, monet *Coleb. Conradi*, & non modo passim Autores antiquos, Jurisque Romani leges, illustrat, verum etiam observationes offert quamplurimas, nec ubique obvias, quas, cum instituti nostri ratio, ut multi sumus in recensendis iis, non patiatur, Lectoribus, harum rerum cupidis, merito commendamus, & unicuique uberrimos exinde fructus, voluptatemque prorsus insignem, certissime pollicemur. *Dissertatione quarta*, quæ est ultima, *curæ secunda in gesta Ravennensi*, quibus *Instrumentum*

plenaria securitatis allegatum est, exhibentur. Dixit Cel. Autor de illo plura in secundo Parergorum Libro, cujus nuper summam Lectoribus Annalium nostrorum indicavimus. Nondum ad manus tunc temporis erant, cum in argumento hoc illustrando occupatus esset Vir Consultissimus, Scipionis Maffai, Illustris Marchionis, Historia diplomatica, pariterque Inscriptiones antiquæ, ab eximio Florentiæ Patricio, Jo. Baptista Donio, collectæ. Postea vero copia ipsi facta est utriusque evolvendi Operis, ex quo eum simul fructum se tulisse profitetur, ut, conjecturas suas, & criticas annotationes, haud infelices plurima ex parte fuisse, animadverterit. Pauca tantum ei nunc displicent, in quorum locum ex Duumvirorum, quos diximus, chartis meliora hic, & in altiori verisimilitudinis gradu colloata, substituit. Atque hæc de tertio Parergorum Libro sufficiant. Quod reliquum est, impense rogamus Ampliss. Autorem, ut aliquando Julio quoque Paulo, ab injuriis Criticorum vindicato, sedem in Parergis suis perpetuam concedat, ne, quod paucis huc usque e civibus nostris usui esse potuit elegantissimum Opusculum, a reliquis frustra in posterum quærat, nec ipsis exteris, qui non possunt non præclaris ejus applaudere laboribus, ignotum plane incognitumque maneat.

**COMPENDIUM ANATOMICO-OECONOMICUM, ea omnia complectens, quæ ad cognitam humani corporis œconomiam spectant; cui, quo clarius elucescat, quanti sit Anatomia in Medicina, tam diagnostica & prognostica, quam practica, adjiciuntur prælectiones, laxum & strictum fibræ animalis statum, acrescentem & alcalescentem fluidorum dispositionem, actiones medicamentorum, morbos calculosos, artem obstetricariam, & proximas mortis causas, Anatomicis principiis exponentes, in usum Academiæ Oxoniensis constructum a FRANC. NICHOLLS, Med. D. C. M.
L. S. F. R. S. & Præl. Anat. Oxon.**

Londini, impensis Joannis Clarke, 1738, 4 maj.

Plag. 10 $\frac{1}{2}$, cum Tabb. æn. 7.

Tabularum more in synopsi totam artem concinne admodum complexus est Autor. Ingenio plurimum in hac re valuit, & rerum ordines per genera & species divisit, antiqua etiam Medicorum placita cum recentioris temporis demonstrationibus feliciter conjunxit. Salium alcalium & acidorum indolem, qua causæ sunt morborum, qua medicina, instauravit. Fibræ animalis habitum, actiones ejus in humores, humorumque impetum in animale fibram, ad *Baglivii* mentem, & proprium animi captum, explicavit, qua ratione ex eadem nunc homogeneæ, sed diversissimæ indolis, nunc heterogeneæ, partes, & denique totum corpus humanum, coalescat, exponens. Hinc omnem Anatomem aggressus, & vulgaria recensuit, inque Tabulis exposuit, & oppido rara. Anatomem animalium cum humana eleganter comparavit. In Ligamentorum doctrina, præter consueta, exponuntur ligamenta elastica, sicut in alis avium, in collo dorsoque brutorum, ita & in homine. Talia sunt intervertebralia, in margine acetabuli coxendicis, ipsaque arteria omni. Est enim ad Autoris mentem membrana quædam, in arteriis, media, *ligamento elastica*. Periosteum aliquod in tubis ossium internis est, ipsam medullam investiens. Novum articuli, sine motu contingentis, genus eidem est Schindulefis, exemplo vomeris ossis narium. Novos quosdam in ossium capitis historia inducit terminos. Sinus sphenoidæ eidem *basilares*, processus, ex quibus cellulæ ethmoidæ constant, *papyracei*, dicuntur, sicut & processus in osse petroso, qui palatum respicit, salpingæus nominatur. Ceteroquin in enarratione ossium, quoad terminos, frequenter novus est. Vesicam urinariam forma elliptica depingit, quam nuper admodum Acta Petropolitana descripserunt, omnino, dum urina turget, sphericam esse. In enumeratione tunicarum, quibus intestina fiunt, diversus est ab omnibus. Nominat enim membranaceam, muscularem, vasculosam, villosam; ast cellulosas prorsus negligit, forte quod tunicas esse neget; nam ignorasse haud potuit. Allantoideam & urachum homini denegat. De mor-

tis causis, quod proximum eidem ab œconomiz animalis descriptione est, ita pronuntiat: Morimur, si desit fluidi quantitas, iidemque si fluida condensentur, quo per minima vascula propelli haud possunt, si vasa strangulentur, & sanguini humoribusque pervia haud sunt, si vasa majora comprimantur, quorum Hydropem & Peripnevmoniam refert, si nervi præcludantur ocyus. Causas morborum a fibra laxa refert ad ætatem juvenilem, dispositionem naturalem, venerem nimiam, animi pathemata, somnum, vasorum vacuitatem, quietem. Stricta autem fibra est a dispositione naturali, ætate provectiore, animi pathematibus, aere, alimentis. Acidum & alcali tachenianum in sanguine quæritur, & in Tabula describitur. Medicamentorum effectus in corpore humano itidem in Tabula disponuntur, & universum negotium ad duo summa capita, alterantium & evacuantium, reducitur. Morbos ossium ita explicat. Ossium ligamento distinctorum coalitus est ancylosis, tumores sunt Exostosis, Tophus, Gomina. Mollia fiunt ossa in Rachitide, spina ventosa. Cariosa existunt ab acredine venerea, scorbutica, aliisque, quæ extus & intus accidunt. Fracturæ sunt simplex & composita, cum speciebus suis subordinatis. Morbos calculosos ita disponit: vel molliter concresecunt, quo termino omnes tumores tunicatos complectitur, vel durius. Bilis calculos in hepate & vesica fellea, urina calculos renum & vesicæ, præstat. Morbos gravidarum & puerperarum concinne admodum explicat. Spectant illi fecunditatem utriusque sexus læsam, & ipsius conceptus formam, ut verus ille sit vel spurius; gestationem fetus lædunt affectus, qui durante graviditate ingruunt, partumque vel præmaturum, vel in termino contingentem, spectant. Difficilis est partus vitio uteri, vitio embryonis, eo quod vel male collocetur, vel mortuus habeatur, hinc & secundinarum vitio varia fiunt. Morbi post partum contingentes spectant matris uterum & lochia. In omnibus breviter & eleganter admodum egit.

*D. ALBERTI HALLER, MED. ANAT.
Chir. Botan. Prof. Publ. Ord. in Academia Regia Georg.
Aug.*

Aug. Descriptio fœtus bicipitis, ad pectora connati, ubi in causas monstrorum ex principiis Anatomicis inquiritur. Cum Figuris.

Hanoveræ, sumptibus hæredum B. Nic. Försteri & filii, 1739, 4 maj. Plag. 7, cum Tabb. æn. 5.

Celeberrimus Autor, cujus alias de naturali corporis humani fabrica egregia exstant merita, nunc etiam in ejus cognitione ex monstruosa structura sub accuratius judicium vocata proficere amplius elaboravit. Ipsa hæc Dissertatio, quæ monstruosi fœtus descriptionem complectitur, in Diario quodam Helvetico jam ab aliquot annis legitur. Postea vero Cel. Autor aliorum etiam observationes diligenter comparavit, neque minus ejusmodi non naturalis fabricæ originem & rationes cum cura & majori otio eruit, ita, ut ea omnia cum Tabulis æneis prelo iterum putaret committenda. Quoniam autem novam editionem varia impedimenta retardarunt, atque interim *Winslovii* prodiit Dissertatio, qua eandem de monstrorum ortu sententiam proponit, quæ Nostro, nemine consulto, primum in mentem venerat, ne summo Viro illam surripuisse videretur, singula descriptionis suæ, A. 1735 ante editam *Winslovii* Dissertationem jam publicatæ, verba, paucis mutatis, servavit, ea vero, quæ ad illustrationem factura videbantur, seorsim annotationum forma subjecit. Exposita igitur partus, quo defuncta mater erat, difficultate, commemorat, fœtum illum fuisse puellas duas, ex muliere infimæ sortis natas, statura vero ætati suæ convenienti, capillis copiosis, unguibus perfectis, forma certe facierum satis venusta præditas. Sinisteriorem vero fuisse paulo perfectiorem, majoremque, quam dextram, atque ejus caput vitæ, ut dixerunt, signa edidisse, cum reclinatum vi magna caput dexterius in ipso partu exspirasset; libera fuisse capita, colla, brachia, hypogastria, femora, pedesque, connata vero capita & epigastria, ita, ut, dimidiata conversione, thorax dexter cum sinistro tum anteriorem corporis universi quasi faciem, tum posteriorem, efficeret, & latus dextrum puellæ dextræ cum latere sinistro puellæ sinistræ, antèius vero latus sinistrum dextræ cum dextro sinistræ posterioris, conveniret, ideoque & brachia duo
antèio-

anteriora, duo posteriora, mammarum duarum priores, duarum posteriores, essent; omnia denique adeo fuisse perfecta, ut dubitare non liceat, prout vixerant, & creverant puellae, ita fuisse supervicturas, nisi gravi partu vitam cum morte commutassent. Quoniam itaque autoritate magistratus Bernensis foetum hunc secuit, statum viscerum partiumque quarumvis internarum eo diligentius perquisivit, fusiusque hic enarravit, quo pauciores inter tot monstrorum descriptiones reperiuntur historiae anatomicae, ex quibus tamen multae veritates, ex fabrica naturali non cognoscendae, perspicere queant. In subjunctis notis, quae maximam libelli partem conficiunt, cum alia multa egregia, praesertim quae ad Anatomem pertinent, attulit, tum imprimis sollicite annotavit, qui similem viscerum partiumque internarum conditionem, & qui dissimilem in monstris, observarunt. Verum haec perinde, atque Tabulas aeneas, satis nitidas, perlustraturi, ipsum libellum adiant. Nos potius Autoris sententiam vel ob id imprimis, quod sit nova, paulo copiosius referemus. Antiqui fere naturam gemellos molientem, sed feminis aliquo defectu impeditam, & ad aliam fabricam indigentia aliqua coactam, accularunt. Recentiores plerique duobus ovis, aut duobus vermiculis, in unum conjunctis, ortum variorum monstrorum adscribunt, opinionemque suam argumentis ex Autoris sententia non infirmis, hic longius enarratis, propugnant. In aliam Noster ingressus est sententiam, quae jam antea *Duverneyo* atque *Winslowio* se probavit. Sibi enim persuadet, singularem illam fabricam in prima jam delineatione exstitisse, neque potuisse per viam externam casusve alios ex solita structura demum per corruptionem aliquam enasci. Primum vero & solum fere argumentum, quod ipsum in hanc sententiam adduxit, hoc fuit, quod cor duabus puellis unicuique & commune fuisse vidit. Quoniam vero cor jam in primordio primisque foetus staminibus adest, atque adeo ante, quam cor, nulla pars vita fruitur, propterea non fuit ullum tempus, quo puellae distinctam vitam egerunt. Unde facile intelligitur, nullum hic factum esse coalitum, neque cor vi externa a solita constructione recessisse, cum ejus vulnera & passiones, quae ad mutandam illius fabricam

cum requiruntur, omnino inortem arcessant. Verum, si primaria hæc pars, a qua omnes pendent, in sua origine recessit ab archetypo humano, reliquæ etiam tum ab eodem recesserunt, quoniam earum anomalia cum anomalia cordis arctissimum nexum habet. Nullum itaque tempus fuit, quo noster fœtus reliquis fœtibus fuerit similis, sed, quam primum structus, etiam ad eam fabricam structus fuit, quam nobis representavit. Fuit ergo non monstrum per casum deforme, sed exemplar novi generis creaturarum, & documentum, qua ratione divina sapientia & alias hominum formas efficere queat, in genere perfectissimas & felicissimas. Nihil enim fuit in toto corpore, quod non ad ideam suam exactum, nihil temere projectum, nihil, quod non ad bicipitem, & uno corpore constantem, speciem configuratum esset. Idem forte sentiendum esse putat de plerisque partibus, qui infami monstrorum nomine naturæ errori tribuuntur, cum potius specimina divinæ sapientiæ, se in infinitos archetypos diffundentis, dicenda essent. Argumentis vero, quibus, in prima jam delineatione monstrorum singularem exstitisse fabricam, propugnat, his utitur: 1) Frequenter occurrere solent partes abundantes, aut deficientes, aut transpositæ, ubi in abundantibus nulla de alio fœtu suspicio, in deficientibus nulla causa morbosa probabilis, in transpositione certæ notæ, vim omnem excludentes, adsunt. 2) Vicissim defectus interdum adsunt sine suspicione illatæ violentiæ. 3) Adsunt partium transpositiones, ubi nulla vis externa admitti potest. 4) Coalitæ partes reperiuntur frequentissime ea arte, ut casus fortuitus eo adspirare nequeat, eo sapienti consilio, ut manifesta præstituti finis indicia contineat. 5) Non raro partes quædam existunt novæ, quæ neque ex corruptione aliarum, neque casu, exortæ esse possunt. 6) In fœtibus duplicatis frequentius observantur partium maximi momenti mutua commercia, ita, ut ab uno fœtu in alterum arteriæ, venæ, nervi, &c. emittantur. 7) In paucis istis observationibus, quæ interiorum monstrorum fabricam aperiunt, fidemque merentur, exstant varia, quæ præscriptam normam, certum finem, causasque, eo directas, indicant. Ex his pariter atque contrariis,

quas antea in medium adduxerat, rationibus, inter se expensis, Noster concludit, fieri utique coalitus, fortunæque, & ejus partes, ex causis etiam serius accedentibus variis modis mutari; verum & id certum esse, quod in foetibus singularis fabricæ aliisque existant partes, ad aliam normam a prima delineatione destinatae, & ad certum finem factæ; videri tamen eas fabricas, ubi omnia inter se ad perfectionem novi sui generis consentiant, ubi finium distincta adsunt vestigia, ubi partes maximi momenti atque primævæ alienam structuram præ se ferunt, ubi mutuum est partium principum inter duos foetus commercium, eas scilicet fabricas ad delineationem primam pertinere, neque serioris injuriæ defectus esse. Et, quamvis, Deum monstra condidisse, idque directe, durum dictu videatur, attamen, cum certo etiam de partium nunc abundantia, nunc defectu, nunc mutato ordine, neque minus consensu cum præstituto fine, & corporis felicitate, ex superioribus constet, exinde etiam conditorem agnosci contendit, cum illa sine primæva delineatione haud enasci queant, hic vero, consensus scilicet, sapientiam constituentis intelligentiæ declaret. Neque durum est, individua quædam ita figurari, ut vitam vel nunquam, vel non satis felicem, vivere queant. Infinita enim Numinis liberalitas immensam copiam seminum plantarum, ovorumque animalium, condidit, quæ causarum secundarum determinato concursu vita & sine suo destitutum iri, certo præsciebat. Quænam autem divinæ voluntatis ratio fuerit, quare ad novas has corporum ideas quædam individua præ aliis determinaverit, merito ignoramus. Non indignum tamen sine & consensu universi videtur, in elaborandis diversis archetypis ampliorem & angustiorem hominibus ante oculos positam esse contemplationem potentiæ sapientiæque divinæ, nullis naturæ legibus, nulla formarum necessitate, adstrictæ. Fortassis & subest aliquid, quod hominem ad meditationes de aliis corporibus, ad alias mentes, ad alias leges, sed & ipsas perfectissimas, compositis, erigat. Ita vero ortus monstrorum Noster explicat, cujus sententia, sane nova, nec ita ab nullo alio proposita, num se probatura sit multis, liceat nobis dubitare.

PHILOSOPHIA SENSUUM MECHANICA,
ad usus Academicos accommodata, opera & studio P.
F. FORTUNATI A BRIXIA, Ord. Minor. Ref.
Prov. Brixienfis Sac. Theologiæ Lectoris, & in Bri-
xienfi Academia Publ. Mechanicæ Professoris.

Tomus II.

Brixie, ex typographia Joannis Mariæ Rizzardi, 1735, 4 maj.
 Tomus I Alph. 2 plag. 8, Tomus II Alph. 3 plag. 6,
 Tabb. æn. 10.

Cl. Autoris Elementa Geometriæ, ad Philosophiam compa-
 randam accommodata, in *Actis A. 1736 Mens. Octobr. pag. 470*
seq. recensuimus. Iis jam succedit præsens Physicum systema,
 idque satis amplum, cujus aliquem conspectum exhibere aggre-
 dimur. Placuit Cl. Autori, illud insignire titulo *Philosophiæ*
Sensuum, cum versetur in explicandis phænomenis, quæ sensu-
 bus nostris obversantur. Mechanica Philosophia dici potest,
 quoniam de legibus motus disserit, quarum ope demum natu-
 ram rimari valeamus & intelligere. Hoc itaque Opus concinna-
 turus, non eam sibi viam ineundam duxit Autor, uni alicui
 Philosophorum sectæ ut nomen daret, quod antiquos equidem
 novimus factitasse; sed ut ex omnibus sententiarum divortis,
 studiose excussis, optima quæque, & quæ veritati maxime pro-
 pinqua viderentur, sua faceret, eclecticam philosophandi ratio-
 nem secuturus. Abhorret enim a philosophica illa tyrannide,
 qua discipuli in verba magistrorum jurare adiguntur. Inde
 procul dubio factum, ut totum Opus in Dissertationes distribue-
 rit. Ea enim ratione licuit exhibere complexum omnium eo-
 rum, quæ de argumento aliquo in utramque partem fuere
 disputata, sumque de iis judicium interponere. Sed eandem
 ob causam fieri non potuit, quin aliquando immixtæ fuerint
 quæstiones, in Scholasticorum quidem subselliis magno olim
 strepitu agitæ, nostris autem temporibus obsoletæ fere & ex-
 ploræ. Cui quidem operæ Doctissimus Autor egregie, quod
 pace ipsius dixerimus, parcere potuerat. Tantum vero abest,

eapropter ut dicam ei scribere velimus, ut, veritatis amore ducti, libenter fateamur, gratias ipsi deberi a naturalis scientiæ cultoribus, quod luculento hoc Opere conatus ipsorum juvare voluerit, congerendo plurima, apteque disponendo, quæ multo labore ex scriptis quamplurimis conquirenda essent. Quod autem ut plenius intelligatur, e re esse videtur, ut absque longiore circuitu ad Operis totius rationem penitus inspiciendam accedamus, hancque breviter & perspicue Lectoribus nostris exponamus. Tomi sunt duo. Prior exhibet *Physicam generalem: particularem posterior*. Sex *Dissertationibus* comprehenduntur, quæcunque ad *Physicam generalem* spectant. His autem præmittuntur *Prolegomena in Physicam*, lectu sane non indigna, nec injucunda, exhibentia quippe conspectum sectarum omnium, aut saltem notabiliorum, quæ inde ab incunabulis fere scientiæ naturalis, ad nostra usque tempora, viguerunt: quas inter eminent Ionica, cujus autor *Thales Milesius*, Italica, quam fundavit *Pythagoras*, Eleatica item & Academica aut Pyrrhonica, Cynica, quam cumprimis ornavit *Diogenes*, Stoica, cujus princeps *Zeno*, Epicurea, Peripatetica denique, sive *Aristotelica*, Scholasticaque, exinde infelici partu nata, & vix uno abhinc Seculo tantum non toti terrarum orbi imperans. Epocham sectæ, quam vocat, recentiorum ad tempora *Galilei*, Philosophi lyncei, refert Autor, qui, missis barbarorum hominum quisquiliis, & excusso tyrannidis jugo, alias philosophandi, & ad liquidam veritatem perveniendi, vias ingressus est. Sed *Kepleri* quoque nostratis meminisse hic oportebat, qui *Galilao* fuit coævus, summa ingenii vi conspicuus, eademque de rebus naturalibus philosophandi methodos amplexatus. Hos excipiunt *Gassendus* & *Cartesius*, quorum, posterioris præcipue, dogmata innumeros invenerunt sectatores, quos inter aliquos nominat Noster, quippe quibus plurimum debeat. Tandem quoque de secta Electiva, cujus princeps habetur *Potamon Alexandrinus*, pauca adjiciuntur. Quo factò, enarrantur divisiones Philosophiæ naturalis, tam laxiores, quam strictiores, nec non opera physica *Aristotelis*; hæcque, *Prolegomenis* finitis, ad *Dissertationes* ipsas acceditur.

Prima

Prima igitur *Dissertatio* agit de corpore physico, generatim sumto; ubi quidem statim expenditur sententia *Cartesii*, corporis physici naturam, perinde ac geometrici, absolvi sola extensione, putantis, atque a viris summis eo nomine dudum reprehensi. Monstrat Noster, *Cartesio* hac in re præluxisse *Platonem*, omnesque Stoicos. Deinceps negat, naturam (seu, ut scholastice loqui amat, rationem formalem,) corporis physici contineri tribus ejus dimensionibus, & argumenta contraria solvere conatur. Rejicit pariter sententiam *Gassendi*, naturam (aut essentiam, vel, si mavis, rationem formalem,) corporis physici in impenetrabilitate collocantis. Suam deinceps sententiam expressurus, rationem formalem corporis physici consistere contendit in *naturali exigentia occupandi locum impenetrabiliter*. At vero nec ista explicandi ratio, quippe admodum obscura, rem exhaurit. Non videtur inspexisse unquam Cl. Autor Schediasma dynamicum Illustris *Leibnitii*, insertum *Actis* nostris A. 1695 *Mens. April. pag. 145 seq.* ubi sane veræ & genuinæ de corpore physico ideæ dantur, a Cel. *Wolffo* deinceps ulterius excoltæ in metaphysico Systemate pariter ac in physico. Asserere non dubitat Autor *pag. 24*, duo corpora posse simul in eodem loco consistere, neque idecirco desinere esse *natura sua impenetrabilia*. Intime enim penetrabilia non fieri, sed tantum effectu suo naturali privari, &c. Quid est, tricas obtrudere, si hoc non est? *Secunda Dissertatio* agit de affectionibus corporis physici, generatim sumti, de magnitudine, (ubi fit magna quæstionum antiquarum farrago proponitur,) de divisibilitate magnitudinis in infinitum, deque atomis. Suam sententiam dicturus Autor, hac moderatione utitur, ut neget, divisibilitati materiæ ab humana mente limites constitui posse, quod & ipse *Cartesius* intellexisse videatur, dum materiam in *indefinitum* divisibilem asseruit. Sequuntur de motu locali, figura, situ, &c. quæ referre non interest. Quæstionem de *vacuo* in tres alias distinguit Autor, scilicet 1) an vacuum coæservatum repugnet; 2) an re ipsa illud habeatur in rerum natura; 3) an illud viribus naturæ obtineri possit. Negat hæc quæstiones a *pag. 41 ad 43*. At vero in hac ipsa *Dissertatione*,

zione, præter quæstiones ejusmodi, subtiles magis, quam utiles, occurrunt etiam verioris & realis Physicæ fundamenta, leges scilicet motus æquabilis, & notiones præcipuæ, quibus superstruitur scientia motuum. Notari debet, Autorem *pag. 59* fateri, se nescire, in quonam præcise consistat motus velocitas aut tarditas. Opportune autem accidit, ut hæc intelligenda sint de conceptu velocitatis tarditatisve metaphysico aliquo & abstrusiore, non autem de physico illo aut mathematico, quo in eruendis motuum symptomatibus ipse Autor feliciter utitur. Mirum vero, viros egregios cum spectris hujusmodi adhucdum luctari, & nodos in scirpo quærere. Porro, præter alia, quæ non attingimus, in hac ipsa *Dissertatione* agitur de motu simplici & composito, de motu corporum reflexo, de collisione corporum, & inde orta communicatione motus. Exponuntur scilicet regulæ percussionum ordinariæ, pro corporibus elasticis & non elasticis. Pauca quoque de occurfu corporum obliquo tractantur. Leges motus *Cartesiana* recensentur, examinantur, & quæ a vero alienæ sunt, reselluntur. Sequitur *Dissertatio tertia*, de principiis intrinsicis compositorum naturalium agens. Et quidem *pag. 111 seq.* proponitur systema principiorum metaphysicum, quod excipit systema principiorum mechanicum *pag. 118 seq.* denique systema principiorum elementare & chymicum *pag. 131 seq.* In systemate principiorum metaphysico rursus videre est copiosam subtilitatum segetem, de materia, forma substantiali, accidentali, &c. quarum recensione non fatigabimus Lectores nostros. In systemate mechanico probare Cl. Autor satagit *pag. 119 seq.*, compositum quodque naturale exurgere primo ex moleculis quibusdam exilissimis, inæqualis magnitudinis, diversæ figuræ, artificiose contextis, quarum aliquæ jugi motu præditæ sint, aliæ in quiete consistant. Notat tamen, corpuscula hæc ab Epicureorum atomis quamplurimum differere. Ea enim non statuit indivisibilia, & ut ita loquamur, infragibilia. Sententiam suam comprobaturus, adducit experimenta circa divisibilitatem materiæ, capta a *Boyllo*, *Leuwenhæckio*, aliis. Ait tamen *pag. 123*, corpuscula, ex quibus composita naturalia exurgunt,

gunt, esse substantialiter homogenea. De physica (ita loquitur) natura materię primę dicturus, pag. 127 eam collocat in eo, ut sit substantia impenetrabilis, indefinite extensa. In eo deinceps est, ut *Cartesii* sententiam de materia prima confutet. Tandem, ut de systemate principiorum elementari & chymico pauca dicamus, observandum, Cl. Autorem probare contendere, in omni composito naturali perfecto formaliter contineri quinque Chymicorum principia, scilicet sal, sulphur, spiritum, seu mercurium, terram, aquam; nec tamen ideo ea esse prima rerum principia; probabiliter autem dici posse principia mixtorum naturalium intrinseca *secundaria*. Substantiam terream se habere in composito naturali, ut subjectum; salino-sulphureo-mercurialem, ut formam; humida vero, aquosa, sive phlegmatica, ut unicum, quo substantia actuosa simul cum terra colligata detinetur. *Quarta Dissertatio* occupatur circa qualitates sensibiles mixtorum corporalium. Cum pag. 146 seq. de qualitatibus sensibilibus natura in genere differuisset Cl. Autor, statim provehitur ad explicandam naturam, & affectiones luminis, utpote qualitatibus sensibilibus prestantissimę. Preliminariter autem de materia ætherea pag. 151 disserit, eamque definit per substantiam quandam subtilissimam, & summe fluidam, quę per immensa cęlorum spatia diffusa, & usque ad terrę centrum in orbem expansa, corpora quęque pervadit, cuncta ambit & penetrat, universum, *animę* insulat, actuat quodammodo, atque perficit, omnium naturalium motuum origo precipua, ac totius nature instrumentum. Quo facto, expendit naturam lucis primarię, quę nomine illam affectionem sive qualitatem intelligit, quę corpus *formaliter* lucidum efficitur. Per lucem vero secundariam, sive lumen, qualitatem illam intelligit, quę per medium diaphanum a corpore luminoso quoquovertim diffunditur, eaque mediante, opaca quęque corpora proxime visibilia redduntur. Lucis primarię naturam satis apte collocari putat in rapidissimę subtilium partium ipsius corporis, quod luminosum dicitur, motu. Pag. 156 seq. agit de natura luminis, sive de propagatione lucis. Ut inter plurima opinionum discrimina statuere quidquam ipsi liceat, primo ob-

serva-

servationes quasdam in medium affert, ex quibus conficit pag. 160, probabilissimum esse, lucis propagationem fieri per motionem quandam, pressionemque rectilineam materię æthereę. Lumen igitur a materia ætherea *materialiter* non differt, sed *formaliter* est certa pressio rectilinea hujusmodi subtilissimę substantię, a lucido corpore proveniens. Deinceps Cl. Autor progreditur ad Luminis phænomena explicanda, & primo quidem de ejus propagatione successiva, non instantanea; de ejus intensitate; quam, notum existit, sequi inversam rationem duplicatam distantiarum a luminoso; deinde de opaco, & diaphano; de ejus illuminatione; de umbra; iterum, de reflexione luminis in speculis diversę figurę, refractione per lentes varias, ac dispersione, agit. Paucis, totius Opticę, Catoptricę, & Dioptricę, principia succincte hic tradidit. De Coloribus deinceps acturus, præcipuas ea de re Philosophorum sententias exponit. Refutat *Cartesium*, qui, colores præluce, defendit, ex motu recto & circulari globulorum secundi elementi, seu materię æthereę. Pag. 201 pronuntiat, hypothesein colorum *Newtonianam* non videri admittendam, & quædam contra eam argumenta profert, quæ quid habeant roboris, judicent alii. Tandem, adducta quoque Cl. *Rizzetti* hypothesei, quam & ipsam impugnat, suam proponit, licet non novam, quod ipse quidem fatetur. Consistit hæc autem in eo, ut colores dicantur nihil esse, nisi modificationes luminis varię, hoc est, consistere in variis lucis cum umbra mixtionibus. Ait itaque Autor pag. 207, non sine maxima probabilitate dici posse, *flavum* colorem emergere, si tres sint partes lucis, & una umbrę: *rubrum*, si lux duplo major sit umbra; *viridem*, si tot pæne radii luminosi, quot umbrosi, resiliant; *cæruleum*, si duæ sint partes umbrę, & una lucis; ac denique *violaceum*, si unus tantum radius lucis, & tres umbrosi, vibrentur. Veremur autem, ut nostra tempestate hæc explicandi ratio quosdam adhuc sectatores nancisci possit. Exposita luminis natura, progreditur ad naturam soni pag. 209 seq. eumque collocat in motu tremulo exiguarum partium corporis sonori. De propagatione & celeritate soni affert notatu digniora, atque pag. 213, optime concludere Cl. *Zanottum*, quod sono-

sonorum magnitudines sint inter se, ut facta ex aeris densitate in ejus elasticitatem, unde varias deducit consequentias. Quae sequuntur de sonis gravibus & acutis, de consonantiis & dissonantiis, vibrationibus chordarum, tuba vocali, seu stentorophonica, &c. copiosius recensere, opus non est. Hanc tractationem excipiunt aliae, de qualitatibus tactibilibus, de saporibus, odoribus, denique de vi corporum elastica, & qualitatibus occultis. Haec a pag. 219 ad 254. Inferuntur quaedam pag. 234 de vacuo disseminato, quale cum *Gassendo* adstruere Noster conatur, licet, uti supra vidimus, vacuum coacervatum neget. Corporum vim elasticam probabiliter oriri contendit pag. 251 a fluido elastico, intra ipsorum poros incluso. Sed quid, si quis ex *Doctiss. Autore* quaereret, undenam originem trahat elasticitas fluidi, corporum poris inclusi. Tandem pag. 254 & 255 in eo est, ut cum qualitatium occultarum portentis, e. g. antipathia, sympathia, antiperistaltica, ideas aliquas conjungere doceat. Ipse enim agnoscit, effectus omnes, qualitatibus occultis alias attribui solitos, proficisci unice ex mechanicis exitium molecularum affectionibus, magnitudine nimirum, figura, & motu. Sed satis de hac Dissertatione. *Quinta Dissertatio* agit de motibus internis mixtorum naturalium, primo scilicet de generatione substantiali mixtorum, pag. 256 seq. quam fieri probat per meram unionem & artificiosam connexionem corpusculorum praerexistentium. Subjiciuntur quaedam de fermentatione & maturatione, cum secundum *Autorem* natura, mediante fermentatione, composita omnia producat, & maturatione perficiat. Fermentationem produci asserit a particulis elasticis, mixto inclusis, perinde ac maturationem, quam in eo motu ponit pag. 261, quo crassiores mixti particulae leniter attenuantur, & cum actuosis & vividis debite miscentur, unde mixtum perfectum efficitur. Quae sequuntur, agunt de corruptione substantiali, putrefactione, combustione, inflammatione, incineratione, calcinatione. Ea excipit tractatio de motu transpirationis, seu de corporum effluviis, pag. 272 seq. ubi imprimis adducuntur observationes *Sanctorii* circa insensibilem transpirationem corporis humani. Tandem disseritur de mo-

tu rarefactionis & condensationis, (ubi simul de raro & denso,) de corporum compressione, deque motu liquefactionis & consistentiæ. Hæc a pag. 278 ad 283. *Sexta* denique, eaque ultima, *prioris Tomi Dissertatio* utilissimum de motu gravium fluidorum & solidorum argumentum continet. Incipit Cl. Autor ab eo, ut inquiret in causam effectricem descensus gravium, seu gravitatem. Itaque more suo celebriores Philosophorum opiniones primo considerat, suam deinceps propositurus, rejectis aliis omnibus. Novam autem suam explicandi rationem dicit, ex hydrostaticis quibusdam principiis desuntam, quæ cum phaenomenis & legibus naturæ ipsi videatur egregie congruere. Eo autem redit, ut descensus gravium probabiliter oriri dicatur a liquida quadam substantia, quæ, datum punctum, quod commune eorum (gravium scilicet) centrum dicitur, ambiens, ab eo quoquo versus secundum lineam rectam recedere nititur. Vide pag. 295 seq. Post absolutam hanc explicationem, graviter invenitur contra attractiones *Newtonianas*, & loco appendicis ad hanc materiam subjungit brevem conspectum theoriæ de viribus centralibus gravium, in gyros actorum. Sequitur tractatio de libero gravium descensu, ejusque acceleratione, ubi primo recensentur experimenta, a *Galileo* & *Ricciolo* capta, deinceps omnia demonstrantur a priori, ea ipsa methodo, qua usus est *Galileus*. Et, ne quid desit eorum, quæ ad motum gravium acceleratum quodammodo spectare videntur, subjiciuntur quædam de ictu, quo gravia cadentia corpora subjecta percutiunt. Igitur pag. 313 recensetur notum illud *Cel. Poleni* experimentum, quo deprehensum est, si duo corpora, volumine æqualia, sed pondere diversa, demittantur ex altitudinibus, quæ sint reciproce ut pondera, ea corporibus mollibus, e. g. sebo, foveas æquales imprimere; unde ipse Autor conficit pag. 314, vires vivas corporis cadentis æstimandas esse per factum ex massa in quadratum velocitatis. Sed mirari jure subit, qui Vir doctus pag. 315 iterum fluctuare incipiat, ita fere ratiocinans: Cum non omnis motus corporum in rerum natura sit uniformiter acceleratus, adeoque celeritates in spatiorum ratione subduplicata, perspicuum manet, legem naturæ universalem non esse, quod

quod vires corporum motorum cum *Leibnitio* mensurari debeant per massam in quadratum celeritatis ductam. Quasi vero natura sibi tam parum constaret, ut in motu corporum accelerato alias virium leges sequatur, ac in quovis alio. Sed annon Vir Cl. legit demonstrationes *Bernoullianas*, *Hermannianas*, aliasque, e longe aliis fontibus petitas, semper tamen unam hanc eandemque vires vivas æstimandi rationem constantissime producentes? Ast revertamur ad institutum nostrum. Igitur in sequentibus agitur de motu corporum in planis inclinatis, quæ omnia, mutatis mutandis, ad descensum in curvis referri possunt, ut constat. De iis igitur, non est, ut fufius dicamus. Lapsu forsan calami factum, ut pag. 322, ubi de linea celerrimi descensus *ως εν παρόδω* sermo est, Cl. Autor posuerit, illud Problema ab *Hugenio* esse solutum, qui tamen eo tempore vivis jam excesserat. Agitur deinceps de suspensione & sustentatione gravium, ubi de centro gravitatis, & de motu pendulorum, traduntur summe necessaria; motus etiam projectorum expenditur: ubi stabilitur principium *Ballisticæ*; nec minus pag. 337 seq. agitur de motu corporis impresso a motore translato. Quo facto, incipit tractatio statica, ubi de potentiis & instrumentis mechanicis. Eam excipit *Hydrostatica*, & quædam propositiones ex *Hydraulica*, scilicet eæ, quæ fluxum liquorum ex foraminibus vasorum, & tuborum depletionem, respiciunt. Nec minus differitur de aeris pondere & æquilibrio, deque causa suspensionis *Mercurii* in tubo *Toricelliano*, iisque motibus, quorum causa olim rejiciebatur in metum vacui. Sed satis de *Tomo primo*; ad *secundum* continuo pergamus.

Disponitur autem *Volumen* hocce in *Tractatus tres*, quibus comprehenditur universa *Physica particularis*. *Primus* inscribitur de cælo & mundo, absolviturque *quatuor Dissertationibus*. *Primæ Dissertationis* argumentum est de sphaera mundi, adeoque traduntur *Astronomiæ* & *Geographiæ* principia. Agitur enim de figura mundi, de circulis sphaeræ, de longitudine & latitudine geographica, de triplici sphaeræ positione, de zonis, climatibus, divisionibus incolarum terræ, &c. Hæc a pag. 3 ad 43. *Questionem* de figura telluris attingit, argumenta præci-

præcipua, quæ pro utraque sententia militant, in medium affe-
 ferendo. Suum vero iudicium de re dubia hæcenus suspendit.
 Negat tamen, ex eo concludi posse Terræ figuram sphæroidi-
 co-latam, quod pendula tardius moveantur sub æquatore, quam
 in terris borealioribus. Effectum enim hunc unice provenire
 posse ab aucta penduli longitudine per intensum caloris gra-
 dum. Negat pariter contra alterius sententiæ promachos, ex
 dimensionibus in productione Meridianæ per Galliam factis,
 adstrui posse hypothesein sphæroidis oblongi, cum non constet,
 an solertissimorum cetera virorum operationes ab omni peni-
 tus errore immunes fuerint, instrumentaque ejus indo is, ut a
 nulla aeris temperie vitari potuerint. Plura de hac Dissertatio-
 ne non addimus. *Secunda Dissertatio* agit de mundi systema-
 te. De qua scire volumus Lectores nostros, quod de tribus
 celebrioribus systematibus, *Ptolemaico, Tyconico, Copernicano*,
 perquam copiose tractet. Nescimus autem, an plerique ap-
 probaturi sint, quod tot argumenta contra systema *Copernica-
 num* congerere annis sit Cl. Autor, illaque enervare, quæ
 præclarissimum systema mirifice adstruunt. Sed facile credide-
 rimus, id eam ob causam fieri debuisse, quoniam ordini sa-
 cro adscriptus est, adeoque decretis Congregationum adversari
 non audet. Concludit tandem, systema *Copernicamum* admit-
 tendum esse ut hypothesein, quæ conspiret cum phænomenis
 astronomicis, minime vero ut thesin aliquam. Ita, novimus,
 imperasse Ecclesiam Romanam. Systema vero *Tyconicum*
 sibi *videri Copernicano* præferendum, pronuntiat. *Dissertatio
 tertia* speciatim de astris agit, de Sole scilicet, Luna, Luminaria-
 rum Eclipsibus, Planetis superioribus, inferioribusque, eorum
 distantis & magnitudine, de stellis fixis, de ortu & occatu side-
 rum, de causa motus siderum, tandemque de Cometis. In
 qua uti multa occurrunt recte doctèque exposita, ita nonnulla
 observavimus, quæ nescio quam in philosophando *timiditatem*
 arguant. E. g. pag. 97 ita loquitur Autor de incolis Lunæ:
*De iis quæri potest, utrum in Adamo peccaverint; an ad glo-
 riam destinati sint; num suis, vel Christi, meritis beatitudinem
 consequantur. Alia certe providentia,* (ita incius dubiis egre-
 gie

gie respondet,) *debet esse erga illos, qui non sunt ex Adamo geniti. Hæc, aliaque absurda, expendant Catholici. Ratum enim habeo, Lunares populos non nisi ab iis admitti posse, qui, ut male sentiunt in fide, ita perperam de rerum natura philosophantur.* Negat, circa Lunam dari atmosphæram, argumenta, quibus eam adstruere conatus est Cel. *Wolffius*, oppugnans. De causis motuum astrorum physicis systemata celeberrima copiose proponit, & quæ iis objici possint, indicat. Ipse interim Cl. Autor ingenue suam hac in re ignorantiam *pag. 133* fatetur. Cometas cum recentioribus *pag. 147* pro errantibus quibusdam fideribus habet, a ceteris astris natura quidem dissimilibus, sed ab initio simul cum aliis conditis, quæ certa constanteque periodo peculiare orbitas describunt, stasque subinde temporibus in mortaliu conspectum veniunt. Sequitur *Dissertatio quarta*, quæ occupatur in eo, ut exponat scitu maxime necessaria de tempore, ejusque partibus, stabiliatque Chronologiæ principia. Igitur iis copiosius recensendis supersedemus, ne limites transgrediamur. Pari ratione recensione *Tractatus secundi* breviter defungi liceat, qui *duabus Dissertationibus* absolvitur. *Prima* agit de partibus spheræ elementaris, ea quidem ratione, ut primo determinentur partes spheræ elementaris, deinceps de globo telluris, & phænomenis, in ejus superficie contentis, differatur, tertio exponatur natura aquæ, ubi de mari, de fontium origine, thermis & aquis mineralibus, tandemque inquiratur in aerem, & terrestrem atmosphæram, ubi de natura & origine vaporum & exhalationum. *Dissertatio secunda* ea pertractat, quæ spectant ad meteora omnis generis, spirantia, seu ventos, aquea, ignea, emphatica. Unicum notamus, Clarissimo Autori probabile videri *pag. 306*, quod *aurora borealis* oriatur ex tenuissimis terræ halitibus, qui, in sublimiorem aerem eVecti, refractos in atmosphæra terrestri solis radios excipiant, & in nos regerant, idque fortius vel debilius, pro diversa ipsorum indole. *Tractatus* denique *tertius*, isque ultimus, agit de corporibus viventibus, in *octo Dissertationes* distributus, quarum contenta paucissimis indicabimus, finem nostræ recensione facturi. *Pri-*

ma inscribitur de vita vegetante, sive de plantis, ubi expenditur, quid viventis nomine intelligendum sit; quæ plantarum sit structura & generatio; quæ earum nutritio & augmentum. *Secunda* vertatur circa animam sentientem, seu partem hominis sensitivam. Ibi itaque traditur anatomie compendiarie partium solidarum corporis humani, de partibus ad sensationem spectantibus, sive de cerebro, nervorum propagine, & spiritibus. Tandem de animis belluarum differitur, excutiturque quæstio celebris, an belluæ mera sint automata, an vero cognoscendi aliquo principio polleant; de qua cum argumenta in utramque partem proposuisset, concludit tandem *pag. 372*, probabilius esse, belluas nulla cognoscendi & percipiendi vi polleere, sed eas pura esse automata. *Tertia Dissertatio* agit de sensibus externis, visu, ubi oculi structura exponitur, de triplici visione, directa, reflexa, refracta, de sensibus auditus, gustus, olfactus, tactus. *Quarta* de sensibus internis. *Quinta* de motu animalium spontaneo; ubi de musculorum structura & motu in genere, item de animalium incessu, volatu, reptatu, &c. *Sexta* de parte hominis vitali; ubi de structura & motu cordis, deque sanguinis circulatione, de respiratione, & ejus organo. *Septima* de parte hominis naturali, prout a genitali distinguitur; ubi de chylo, ejusque organo, de hæmatosi, ubi plura ad sanguinem pertinentia explicantur, nec non de animalium nutritione, fame, & siti. *Octava* denique de generatione animalium; ubi primo de generatione animalium, quæ vulgo imperfecta dicuntur, deinde de generatione animalium perfectorum, tandemque de formatione humani fœtus in utero materno, deque illius nutritione, augmento, & partu, luculenter differitur.

DE FUNGIS EX SILICE NASCENTIBUS

Observatio JO. LUDOVICI ALEFELD,

P. P. Giessensis.

Plantas quasdam, interque eas etiam fungos, vel lapideas, vel alterius cujuspiam, substantiæ, a materia vegetabilium, quarum

rum tamen naturam imitantur, valde diversæ, in rupibus præcipue marinis nasci, hodie satis certum, & a rei etiam herbariæ scriptoribus pridem annotatum est. Simile quid & nobis extra maris undas observare nuper licuit; quod, quoniam a nemine adhuc commemoratum legimus, in gratiam naturæ curiosorum paucis describemus. Inter *Silices*, quorum magna apud nos copia est, mense Julio superioris anni multos diversorum colorum, albos, nigros, rubros, cœruleos, virides, violaceos, &c. reperi, qui primo obtutu in parte extra terram prominente candido quodam pulvere conspersi videbantur: cum vero, microscopio adhibito, acrius eos intuerer, & vilvisculos illos *fungos* esse deprehendi, unius ejusdemque omnes speciei, figura & colore terrestribus simillimos. Sunt enim *albi*, *pediculo vel nullo, vel brevissimo, capitulo globoso, pileolo rotundo & umbilicato, in superiori superficie striis seu sulcis admodum conspicuis, a centro ad peripheriam excurrentibus, signato, & margine extremo paululum elevato*; ut adeo tota illorum forma externa patellam murrhinam, e qua calidam sorbemus, cui vasculum minus, seu catillus, inverſe est impositum, referat. *Substantia* fungorum duplex est, alia *externa & corticalis*, qua extrinsecus velut vestiti, alia *interna & quasi medullaris*, qua penitus repleti sunt. Illa alba, mollis, & quodammodo tenax, qualis fere in fungis terrestribus esse solet, hæc vero rubicunda & ceruminosa est, magisque arenulas tenuissimas, humore quodam conglutinatas, quam corpus aliquod continuum, repræsentat; rupto tamen vel ablato forte exteriori cortice, *globulos rotundos, & quasi baccas*, exhibet, quæ a lævi superficie lumen incidens, cerasorum instar, fortiter reflectunt; quanquam, si exaruerint, obscuriores, duræ, & in medio depressiores, fiant, striasque cum umbilico in stellæ fere formam superne exsculptas ostendant, hincque colore & figura trochiscis e succo liquiritiæ, quibus signum aliquod impressum est, perquam similes appareant. Qualis autem sit utriusque generis *materia*, ex iis, quæ observationibus & experimentis plurimis explorata habeo, judicari aliquo modo poterit; quorum præcipua tantum hic subji-
cio. Fungi ipsi per tempus bene longum *durant integri &*
im-

immutabiles, ut intra illud nec putrescant, nec corrugentur aut flaccescant: nam ii certe, quos una cum filicibus, quibus inhaerent, jam ultra quintum mensem domi habeo repositos, quantum oculorum judicio cognosci potest, nullam in hanc usque diem mutationem passi sunt. Aridiores tamen durioresque temporis successu fiunt, ut *aqua macerari* aut emolli *nequeant*, & in pulverem triti, *crepitem sub dentibus*. Ab *aqua forti*, *spirituque acido*, non corroduntur neque corrumpuntur. *Calorem* pariter ac *frigus* satis intensum sine ulla sensibili alteratione sustinent, etiamsi vel centies iis exponantur. Quodsi vero ipse *ignis balitus* aut *flamma* immediate eos attingat; rumpuntur, ita, ut pileolus defiliat, globulique rubri, de quibus modo dictum est, operculo nudati in conspectum prodeant, petiolo & parte capitelli reliqua illaesa. Idem fere accidit, si filices *aquae ad ignem ferventi* aliquamdiu immittantur; nisi quod tunc substantia rubicunda medullaris maximam partem exhalatur dispergaturque. Denique, si lapis igne forti *candescat*, destruuntur quidem fungi, sed fragmenta tamen corticis externi, velut testulae ollarum contractarum, confuse sparsa remanent, colore tantum in cinereum mutato. Ex his aliisque, quae libens jam praetereo, argumentis satis certo colligitur, substantiam fungorum corticalem *non esse vegetabilem*, sed ad *lapidum* potius *naturam* proxime accedere; quapropter etiam plantulas istas inter *lithophyta*, saltem latiori sensu accepta, referre nullus dubito. Omitto nunc brevitatis studio permulta alia, quae notatu digna observavi, eaque prolixiori descriptioni servo; id unum adhuc addens, me non semel etiam *animalcula* exigua rubri coloris circa filices his fungis confitos haerentia, eosque, ut verisimile erat, depascentia, invenisse; quod mirum nemini videbitur, qui noverit, varii generis vermes & animalcula dari, a quibus corpora durissima, atque ipsa adeo saxa, alimenti causa exeduntur.

Tomi tertii Supplementorum ad haec Nova Acta publicavimus haud ita pridem Sectionem IX.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXIX.

Pars II.

Τῆ ἐν ἀγίοις πατέροις ἡμῶν Γρηγορίου Ἐπισκόπου Νύσσης
Ἐπιστολαί Πι.

h. e.

**SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII, EPISCO-
pi Nyssæ, Epistolæ septem. Primo Latine vertit, & edit,
Commentariis nonnullisque animadversionibus adjectis,
J. B. CARACCIOLUS, C. R. in Pisano Lyceo Pu-
blicus Philosophiæ Professor.**

Florentiæ, typis Magni Ducis, apud Tartiniuna & Franchium,
1731, fol.

Alph. 1 plag. 7.

Gregorii Nysseni, Patris doctissimi, Opera & ingenii mo-
numenta, variis temporibus & in lucem prolata, & jun-
ctim edita, scimus, quibus tamen hinc inde quædam accessio-
nes sunt factæ. Atqui in his sunt omnino quoque quatuorde-
cim *Epistolæ*, ad varios datæ, diversique argumenti, quas cum
aliis *Gregorii* scriptis *Alexander Zaccagnius*, Vaticanæ Bibliothecæ
præfectus, ex Codicibus MSis excerptas, primus Latine ver-
tit, & in publicum emisit; quibus nunc iterum Cl. *Caraccioli*
studio & opera aliæ accedunt septem, illis omnino jungendæ.
Descriptæ illæ sunt e veteri libro illustris Bibliothecæ Medicæ,
quæ Florentiæ ad Divi *Laurentii*, qui est decimus tertius Plutei
LXXXVI membranæus, elegantibus literis exaratus, Seculi, ut

U n

appa-

apparet, XIV, fuitque olim *Scipionis Cartromachi*, & præter hæc Epistolas alia *Nysseni* scripta continet, de hominis opificio, de anima, de catechesi, jam Græce & Latine edita. Exscripsit eas *Antonius Cocchius*, Florentinus, Med. Doctor, Græcis literis apprime doctus, Medicinæ & Philosophiæ disciplinis eruditissimus, a quo Cl. Editor illas accepit. Epistola *prima* scripta est ad *Joannem* quendam, qua *Gregorius* de sorore sua *Macrina* quædam exponit, rerum sacrarum in Galatia cladem describit, laboræ antislitem se invitum designatum declarat, Babyloniorum dissensiones moresque perditissimos enarrat. Epistola *secunda* hortos quosdam, Vanotas dictos, & natura mire decoros, in Galatia positos, florido stilo describit. *Tertia* *Ablabium* Antislitem, ut ad meliorem frugem redeat, rectorisque vitæ rationem sequatur, moderate admonet. *Quarta*, eaque brevissima, data est ad Antislites, qua eos ad preces Deo faciendas cohortatur, ut ipse ex afflictionibus liberetur. *Quinta* est sine inscriptione, & quarta adhuc brevior, nec quidquam memoratu dignum continet. *Sexta*, ad *Heracianum*, hæreticum, rem Christianam ex duobus constare, docuisse Christum, tradit, ex doctrina decretorum, & ex parte morali, tres substantias esse in divina Trinitate, re ipsa, non vocabulis solum, distinctas, ostendit: in natura Dei, monet, quia non perceptibilis ipsa, nec dicto exponenda, nullam inesse separationem aut differentiam; bene tamen has & ordinem adesse in personis sine confusione, ac dictam fidem sacro lavacro consonam esse oportere, edocet. *Septima* denique est ad *Amphilochium* scripta, quem hortatur, ut idoneos opifices ad se mittat pro opere cuiusdam sacelli, quod moliebatur, faciendo: cuius operis ichnographiam & structuram universam accurate describit, quam Cl. Editor, ut oculis subiceret lectorum, æri incidendam eleganter curavit. Singulis Epistolis adjecta est e regione interpretatio Latina, satis casta & luculenta, cui tamen, obscuriori maximam partem, inserviunt annotatiunculæ, singulis Epistolarum paginis subjectæ. Suus quamque Commentarius paullo copiosior sequitur, in quo doctissimus *Caracciolus* ea illustrat, quæ vel ex antiquitatibus Ecclesiasticis, vel ex historia illorum maxime

maxime temporum, vel ex Græcæ linguæ dictione, indigere quadam illustratione videbantur. Inprimis vero ad *septimam* Epistolam contra *Joannem Clericum*, mysterium divinæ Trinitatis passim infringentem, copiosius disputat. Subjungitur ad calcem Epistolarum Divi *Maximi* defensio, qua *Gregorium Nyssenum* vindicat contra eos, qui ipsum insimulabant, quod fallacem quandam immutationem status animarum in suis scriptis memorasset, quam pariter Commentario illustravit Doctiss. Editor. Tandem accedit series varietatum Epistolarum *Gregorii*, a *Zaccagnio* editarum, quas ex collatione Codicis Vaticani & Medicei observare licet, interposito de iisdem interdum judicio. In Præfatione satis fusa, præmissis, quæ tam ad Codicem harum Epistolarum MStum, quam ad vitam *Nysseni*, pertinent, causam suam perorat contra scriptorem proœmii *Voluminis quinti secunda Partis Profarum Orationum Florentinarum*, qui *Caracciolo* in sententia de vocabulis peregrinis linguæ alicui ingerendis se opposuerat.

URIM ET THUMMIM PROPHE TARUM,

Prophetisches Licht und Recht, &c.

h. e.

**LUX ET JUS PROPHE TICUM, SIVE AC-
curata & ad mores accommodata explicatio singulo-
rum Prophetarum; cum Introductione in Apocalypsin
Joannis, viam aperiente ad enodanda loca difficiliora
Psalmorum Davidis & Prophetarum. Autore D. JO-
ACHIMO LANGIO, S. S. Theol. Prof. Hal.**

Halæ, sumptibus Autoris, 1738, fol.

Alph. 16.

Ultimum hoc est consummati Operis Biblici *Volumen*, quod *Ecclesie* exhibuit Summe Venerandus *Joachimus Langius*, Theologus Halensis, ordinis sui Senior. *Voluminum* majoris formæ, quorum recensionem *Acta* nostra exhibent, hæc est series. *Primum*, præmissa uberiore *Isagoge* in Scripturam sacram universam, Atheis, Scepticis, Judæis, ac Socinianis, opposita.

U n 2

filie

sistit *Commentarium in Libros Moysi*, cum Appendice *Antispiceriana*; *secundum in Libros Vet. Testamenti historicos*; *tertium in Psalmos Davidis*, & *in Libros Salomonis*, nec non in *Daniclem*; *quartum in Prophetas majores & minores*; a quo *Comentario iste in Danielem* ideo fuit sejunctus, & antecedenti adjectus, ne hujus moles esset justo major. In Novi Testamenti Libros extant *Volumina tria*: *primum in Evangelistas & Acta Apostolorum*; *secundum in Epistolas Apostolorum*; *tertium*, reliquis mole longe minus, in *Apocalypsin*. Vastum hoc centum Alphabetorum Opus, quod non minus celeriter, quam feliciter, Summe Reverendis Autor duodecim annorum spatio absolvit, mirandum sane est: mirari tamen desinet, qui, quibus subsidiis ipsi elaboratio sub manibus successerit, attente consideraverit. Sunt ea in *Præfatione ultimi Voluminis* indicata, referenda partim ad animum, partim ad corpus. Ad animum notitia Philologiæ, & Archæologiæ, nec non Historiæ ac Hermenevticæ sacræ, juvenili ætate latis mature & sufficienter non acquisita modo, sed deinceps etiam in diversis scriptis publice tradita. Huc accessit studii Exegetici usus, jam inde ab anno ætatis vigesimo usque ad septuagesimum continuatus, ita quidem, ut meditationes privatæ cum ipso actu docendi per annos complures fuerint conjunctæ. Nec parum debere se fatetur illi vitæ suæ literariæ consuetudini, qua præter lectionem meditationi jam inde a juventute sua fuit assuetus. Illa enim sibi hunc acquisivit habitum, ut, posthabita librorum Exegeticorum collatione operosa, quæ tempus consumit plurimum, *Comentarios suos* e suo propriæ cognitionis penu potuerit desumere. Ratione corporis fortis rarioris felicitas obtigit Summe Reverendo Autori, nempe illud valetudinis integræ & nunquam interruptæ robur, quo labores hosce sacros, functionibus numeris Academici ordinariis non neglectis, a primo mane in seram noctem usque per decem, immo duodecim, horas potuit tolerare. Ex hac elaborati Operis constitutione facile potest colligi, deprehendi in eo ingentem meletematum & observationum apparatus, qui in aliorum *Comentariis* frustra quæritur. Et isti soli di-

ditatem cum ἀκριβεία non deesse, lectio docet, & lectorum unanimis consensio comprobatur; imprimis cum in exegesi ipsorum fontium, Hebræi ac Græci, curata fuerit habita ratio, & supervacuis omissis, tractatio e textuum visceribus sit desumpta, & ita comparata, ut non solum intellectum solida instruat cognitione, sed voluntatem quoque ad praxin pietatis inflammet. Est & præter sermonis puritatem ac perspicuitatem non parum hoc Opus commendabile ab ordinis concinnitate, quæ in singulorum textuum tractatione servata est, nec non ab eo hujus modo, quo, facilioribus, emphaticis tamen, luculenta paraphrasi declaratis, & controversiis omissis, loca difficiliora, & ratione argumenti gravioris ponderosiora, pro emphasi sua ex instituto enucleantur. Atque ita, quod lectores, imprimis verbi divini præcones, quærent, ad instituendas operas homileticas, sine mentis distractione, quam variarum sententiarum recensio parit, hic inveniunt.

Ad *Volumen hoc propheticum* quod attinet, hoc in materiis versari difficillimis, per se jam constat. Nec dubitamus, hæc ita esse tractatas, uti eorum, qui *Tomos* reliquos non sine approbatione & fructu se possidere fatentur, tulit expectatio. Quandoquidem enim Autor laboriosissimus suis in V. Testamentum Commentariis præmisit eum in Apocalypsin, in hac autem illud futurorum temporum mysterium, quod *Cap. X, 7, & XI, 15 seq. ἤρως* indicetur, & clavem hermeneviticam in abstrusiora Prophetarum loca exhibeat, penitus cognovisse sibi visus est, isti solidissima quoque a laboribus in Prophetas expectarunt: at, hæc in istis num inveniantur, aliorum iudicio relictum esse volumus. Hæc ipsa vero materia, uti altioris est indaginis, ita non cujusvis quidem aptui est accommodata, sed ita tamen & in se ipsa comparata, & ab Autore Venerando tractata, ut dissentendi libertas in ea locum inveniat facilissimum. Non enim agit de dogmatibus, quæ ad salutis fundamentum & ordinem pertinent, sed de iis, in quibus fata futurorum temporum in ecclesia Christi per terrarum orbem inter Judæos & reliquos populos, ab Antichristianismo alienos, & ad Christum convertendos, dilatanda exhibentur, & quæ iis, quibus amplificanda

Dei gloria curæ cordique est, vel ipsa etiam appellatione sua merito est amabilis, & scrutatione dignissima. Qua in re attentione inprimis dignum est argumentum, quod ab usu antisceptico & antijudaico desumptum est: scilicet solvi hæc ratione objectiones, quibus Sceptici Scripturæ sacræ autoritatem, & Judæi religionem Christianam, impugnant, & isti quidem, ut tot prophetias, quæ sine ulla veritate historica pro jam dudum impletis habentur, falsitatis arguant; hi vero, ut dicant, religionis Christianæ systema, quod impletionem jam per omnia factam urgeat, permultis Prophetarum oraculis repugnare. Ut vero lectorum operam in difficillimarum materiarum consideratione adjuvaret Autor, *Volumini* huic præmisit *Isagogem* uberiores in systema Apocalypticum, ita adornatam, ut suo se nexu momentorum catenato commendet, subjuncto usu ejus hermenevtico, quem illud in lectione ac dijudicatione rerum propheticarum, earum præcipue, quæ ad futuram operum divinorum consummationem pertinent, subministraret. Cum inter Theologos Batavos celeberrimi nominis multorumque meritorum interpres, *Campegius Vitringa*; vastos duorum majoris formæ Voluminum Commentarios in *Jesaiam* ediderit, hunc quidem Vener. *Langius* in multis istius argumenti momenti deprehendit *ὀμνύοντες*, at in non paucis tamen adeo a systemate suo discrepantem, ut non potuerit non meletemata ipsius dissona modestæ suæ epicrisi subijcere. Et, cum plane dissentientem habuerit clarissimum Theologum Gryphiswaldensem, *B. Brandanum Henricum Gebhardum*, in Volumine, quod is in Prophetas minores edidit, argumenta, quibus ille dissensum suum instruxit, modesto examini subjecit, laudabili inter Theologos exemplo, quod, salva amicitia & *Φιλadelphία*, in doctrinis ad salutis fundamentum & ordinem non pertinentibus dissensus locum habeat: siquidem, hoc non obstante, istam inter illos viguisse, Autor in Præfatione significavit. Ceterum is *Volumini* subjunxit *Appendicem*, quæ exhibet tres Tractatus minores, quos ille nutu potentissimi Regis Borussiae *de universali Dei gratia*, absoluto decreto opposita, seorsim ediderat, &, ut ætatem ferant, Operi Biblico adjecit. In eorum

tertio

tertio maxime notabile est *Epimetrum* illud de absoluto prædestinationis ac reprobationis decreto, quod, sub persona gravissime super eo tentati afflictique animi, exhibet difficultates & angustias, in quas istud evidentia logica applicantem conjiciat. Quod scriptum dicitur esse Theologi inter Helvetios celeberrimi, D. *Samuelis Werenfelsii*, qui, ut sengerus gratiæ universalis assertor, istud ante annos complures in usum alicujus amici privatum, ut eum de indole absoluti decreti noxia convinceret, in chartam conjecit, sed facta communicatione jam olim impressum. Præterea & hoc significandum esse existimamus, Autorem S. Reverendum, quamvis septuagenarium, pro sua tamen virium integritate & laborandi assiduitate, in Præfatione promississe Volumen majoris formæ Latinum, *Gloria Christi & Christianismi Apocalypico-prophetica & Antisoctiniana* inscribendum: quod, *duobus Tomis* constans, in *prioris Parte* priorẽ exhibebit *Commentarium in Apocalypsin*, Germanico non solum uberiorem, sed etiam ita adornatum, ut systematis *Vitringiani* defectus detectos suppleat, & emendet: in *posteriorẽ Clavem hermeneuticam*, e systemate Apocalypico, ad difficultiorum locorum in Psalmis & Prophetis interpretationem accommodatam. *Tomus posterior* erit *tripartitus*, exhibiturus *Parte prima*, eaque dogmatica, *Theologiam Anti-Socinianam & Anti-Judaicam*; *secunda Parte* *Catechesin Racoviensem*, & *tertia* libellum virulentissimum *R. Isaac, Chisfuch Emuna*, munimen fidei dictum, utrumque scriptum cum justo Commentario elenchitico. Habebit etiam hoc *Volumen Appendicem* aliquam dogmatico-elenchiticam *de gratia universali*, nonnullis ejus impugnantibus novellis oppositam. Cui arduo instituto ex voto omnium perficiendo, ut Deus Summe Reverendo Autori uberissimam Spiritus sancti gratiam, ad gloriam Christi digne illustrandam, adspiret, est, quod ipsi ex animo comprecamur.

Johann Lorenz Mosheims Sitten-Lehre der Heil. Schrift, 1c.
h. e.
JOANNIS LAUR. MOSHEMII THEOLOGIA
Moralis S. Scripturæ.

Paris.

Pars II.

Helmstadii, apud Chr. Frid. Weygandam, 1738, 4.

Alph. 3 plag. 4.

Prima Pars hujus Christianæ Morum doctrinæ, cujus compendiarum enarrationem in *Supplementis ad Nova Acta Tom. II Sect. IX pag. 388* exhibuimus, tanto cum plausu excepta fuit, ut, totius incepti operis finem citius, quam fieri potest, maturari, omnes adhuc in votis habuerint, qui sacram & eruditam ornant civitatem. Huic autem communi omnium expectationi aliqua nunc ex parte *secunda* hæc libri *Pars* satisfecit, in qua nunc breviter recensenda versabimur. In præmissa, quæ satis copiosa est, Præfatione & res proposita indicatur, & singularia, quæ hic loci præcipiuntur, cum Lectore communicantur, & denique ad dubia quædam, contra *primam Partem* in nonnullis eruditorum Ephemeridibus commota, brevibus respondetur.

- Pag. 1-3. Ipsa vero res, quæ illic pertractatur, ex hoc patet indice: *prima Partis Theologiæ Moralis altera Sectio, de Mediis ex statu nature in statum gratiæ perveniendi, seu de Pœnitentiâ.* Hæc autem Sectio *binis* absolvitur *Capitibus*, in XII §. distinctis,
4. quorum *primum de natura & ratione pœnitentiæ* copiose exponit. Explicata §. 1 *pœnitentiæ necessitate*, hujus natura ex hac generali, §. 2 *fundamenti loci posita, definitione* optime intelligitur: *Pœnitentiâ est operatio virtutis gratiæ divini in animis corruptorum a natura & ad bonum ineptorum hominum, quæ impedimenta de medio tolluntur, quæ nos ad verum Dei cultum parum idoneos reddunt, & contra ejusmodi nobiscum qualitates ac vires communicantur, quæ ad eum nobis usum necessariae sunt, ut voluntatem nostram, ejusdemque cupiditates, Domino devocemus ac consecremus, perque opera & actiones nostras ejus in nobis voluntatem perficere valeamus, in quantum quidem imbecillitas & imperfectio nature nostræ, quæ nunquam plane a nobis exiit, istud concedit ac permittit.* Potiora hujus definitionis momenta in iis, quæ deinceps consequuntur, uberius declarantur, & locis S. Scripturæ classicis communiuntur.
33. *Pœnitentiâ hæc in animis hominum a Deo efficitur, §. 3,*
idque

idque non *immediate*, sed *mediate*, §. 4, cum ex *Lege*, tum Pag. 44.
 ex *Evangelio*, §. 5. Ac *Lex* quidem 1) illuminationem intel- 92.
 lectus in rebus ad *Legem* pertinentibus, 2) sinceram sui explo- 102.
 rationem, 3) vivum angorem, animique tristitiam, efficit.
Evangelium vero dat 1) intellectui peccatoris illuminationem 104.
 iis in rebus, quæ ad media salutis & redemptionem pertinent ho-
 minum, 2) singularem ac propriam convictionem de gratia,
 quam *Evangelium* nuntiat, ad ipsum singulatim pertinente, 3)
 vivam applicationem hujus oblatæ in Christo gratiæ Dei, 4)
 amorem erga Deum per Christum nobis reconciliatum. Ex
 quo nova demum obedientia paritur. Occurrunt hic nonnul-
 la, quæ, etiam in nostra ecclesia, in controversiam vocata sunt.
 In his Vir Summe Venerabilis modestie, ut solet, ac placide versa-
 tus est. Dicta, quibus *interiora, quæ a Lege efficiuntur*, §. 6 110.
 confirmavit, hæc sunt: *Apoc. III, 17, 18, Jo. IX, 41, Rom. III, 20,*
VII, 7, Jac. I, 23, Tbren. III, 40, 42, 1 Cor. XI, 31, Psalm. LI,
5, 6, Jer. XIV, 7, Psalm. VI, 2, Jer. XXXI, 19, 2 Cor. VII, 10,
Luc. XVIII, 13, Hof. XIV, 3, Act. II, 37, III, 17, 19. Contritio 136 seq.
Evangelica ad statum renovationis pertinet; ii vero, qui *contri-*
tionem, ex amore Dei proficiscentem, ante *justificationem* sibi
 finxerunt, non *specialem* illum, quo Deus credentes, duce *Ev-*
angelio, complectitur, sed *universam & generalem Dei amo-* 145.
rem, ante oculos positum habuisse videntur. *Tristitia legalis*
 non est nimis verbis augenda, ac si à nullis aliis, nisi infernis
 cruciatibus, vincatur, nec frigidis *Mysticorum*, ut vocari so- 147.
 lent, locutionibus ullus hic locus dandus. *Vox desperatio* hac 150.
 de re olim adhiberi poterat, eo quod tum temporis ii, qui in sa-
 lutis negotio sibi diffidere, nihil plane a se suisque viribus spe-
 rare, debebant, commode desperare dicebantur. Hodie vero
 illa potestas ab usu recessit, & vocabulum istud nihil, præter
 rationem animi, omnis solatii ac spei expertem, significat. Un-
 de prudentia prohibemur, ne, hac quidem ætate, eo temere
 utamur. Ceterum ex hac una observatione multi primorum
 Ecclesiæ nostræ doctorum loci, qui inter se repugnare viden-
 tur, ullo sine negotio inter se conciliantur. *Phil. Melancthon*
 in Præfatione ad Orationem de *Officio sacerdotali*, A. 1521 Vi-
 tebergæ

- tebergæ separatim formis descriptam, *Quando Deus, inquit, justificare vult hominem, terret ejus conscientiam per Legem, & facit, ut agnoscat peccata. Hic ille ad desperationem compellitur.* En bonum & idoneum sensum, quem voci adaptavit Vir olim meritissimus! Idein vero in *Apologia Aug. Conf. pag. 166 seq.* damnat scholasticos, desperationem aliquam a peccatoribus, ad frugem revocandis, flagitantes. *Quid aliud, scribit, nisi desperationem docens, qui in his terroribus tantum ostendunt legem.* En malum sensum, & ex sacra Domini civitate omnino proscribendum! Loci sacri, quibus *salutaria Evangelii effecta, §. 7*
- Pag. 157 seq. *eleganter enodata, solide corroborantur, hi erunt fere: Jo. VI, 69, XVII, 3, Matth. V, 6, Hebr. X, 19, Eph. I, 18, 19, Rom. III, 24, 25, IV, 24, 25, X, 9, Act. X, 43, Luc. VII, 38 seq. Eph. I, 18, III, 18, 19, 1 Jo. IV, 18, 19, Rom. VIII, 37, Gal. V, 6, 1 Jo. V, 2,*
229. *2 Cor. V, 15.* His expositis, §. 8 planum fit, *pœnitentiam diversam esse, partim ratione mensuræ, partim ratione durationis*
236. *ac diuturnitatis, quæ cum a natura, tum a gratia, proficisci potest.* Verum est etiam, id quod §. 9 declarat, *neccessaria pœnitentiæ continuatio, quæ sic instituenda, ut & miseræ, qua ante conversionem septus fuit peccator, & felicitatis, quam in justificatione adeptus est, memoria quotidie renovetur.* Namque hac ratione ostendit se genuinum donatarum divinitus gratiæ virium robor in quotidiana pœnitentiæ renovatione. Cujus postea *fructus* cum in *interna, tum externa, Christiani hominis vita* conspicitur, §. 10. Is, qui salutariter emendatus est, *intus percipit maximam animi quietem & securitatem, Rom. XIV, 17, vivum impulsus ad Deo obsequendum, Rom. VII, 22, 24, divinamque virtutem huic re ipsa satisfaciendi, Phil. IV, 13, 1 Thess. IV, 1, 3. Externa vita, duce illa interiore animi emendatione, in dies sanctior redditur, atque ad exemplum Redemptoris nostri conformatur, Eph. III, 13, 14, Matth. III, 8. Bre-*
278. *viter: interior pœnitentiæ fructus est sanctificatio, exterior vite sanctimonia, seu practica in Deum pietas, Phil. I, 9 seq. 2 Petr. I, 8.* Atque hæc doctrina S. Scripturæ de pœnitentiæ ex præcipuis est una, quæ *præstantiam & excellentiam Christianæ morum doctrine §. 11* luculenter declarat. Neimo etenim eorum, qui,

qui, solis rationis ac naturæ præfidiis freti, virtutem mortalibus commendare voluerunt, idonea excogitare media potuit hunc propositum finem consequendi. *Vitia* moralis Philosophiæ doctorum vel sunt *generalia*, vel *specialia*. Vitiorum *generalium* primum est scitum illud: *emendationem sui in hominis arbitrio sitam esse*. Alterum: *intellectus est dominus ac magister voluntatis, quæ si flecti debet, principiis quibusdam, iisdemque seu veris, seu falsis, instructus est*. Tertium est opinio illa: *virtus crit infixa & manebit animis, ubi voluntas hominis firmum cepit consilium ad certam aliquam normam sese accomodandi*. Quartum est: *auxilia, quibus animus emendari debet, ejusmodi sunt, ut in locum vitiorum, quæ expellenda sunt, alia sufficiant multo saepe capitaliora*. Quintum: *neimo horum doctorum verum erga virtutem amorem, ferventemque illius colende cupiditatem, animo instillare potuit*. Sextum: *Doctrina morum, quam acutissimi viri præceperunt, non nisi illis infervit, qui ceteros intelligentia vincunt*. His declaratis, *specialia* quorundam recensentur & convelluntur vitia, ut *Socratis, Aristotelis, Epicureorum, Stoicorum*, aliorumque. Effatum illud antiquum, ac toties decantatum: *virtutis cultori false de rebus hujus orbis exuenda sunt opiniones*, cum usu caret omni, tum vero inter ejusmodi homines, qui, ipsam humanam essentiam in morte interire, sciscunt, valde periculosum est. Nec vero illi multum in virtute proficere potuerunt, qui eam non alio, nisi eo, loco haberi voluerunt, ut *ejus ope tranquillitas totius cujusdam populi firmetur*. Qua oblata occasione, virtus ac morum doctrina veterum *Spartanorum*, quæ inter Græcos & Romanos maximi olim habita fuit, ac *Sinensium*, cui hodie exinium ponitur pretium, accuratiori judicio ponderatur. Sunt enim hac ætate viri, qui Servatorem nostrum O. M. cum *Lycurgo*, Spartanorum legislatore, compararunt. Inter hos principatum tenet Comes *Albertus Radicati de Passerani*, in libro, *Nazarenus & Lycurgus mis en parallele* inscripto, quo sacræ & eruditæ civitati haud parum luculenter declaravit, se omnis quidem salis vacuum, at immortali armatum esse audacia. Lites de *Confucio*, ejusque sapientia, in Ecclesia nostra non ita pridem coortæ,

- hic loci non attinguntur, sed omnem rem ita candide eximius Juliz Theologus enodavit, ac si in istis, quæ motæ sunt, seditio- nibus peregrinus atque hospes esset. Hactenus eorum senten- tiæ expenduntur, qui felicem & infelicem animi immortalita- tem virtutum cultoribus haud inculcarunt. Aliter vero sentie- bant olim, qui eam tuebantur. Hi nimirum, animum a cor- pore impediri, constituebant, quo minus futura, cum secun- da, tum adversa, fata vividius spectet. Unde hæc bina duce- bant corollaria: ergo 1) corpus domandum, & 2) animus altius evehendus. Quid porro inde? Ergo sensibus omnis occasio ani- mi corrumpendi præcidenda. Ex his principiis tot *pœnitentes*, hoc est, *cremitæ*, in Syria, Ægypto, & India, exorti sunt. Ex iis- dem *vita monastica* jam olim in Ægyptiacis & Syris desertis co- orta est, quæ *pœnitentia* non a sacris & divinitus eruditis scripto- ribus, verum a *Platonis & Pythagoræ* discipulis, Indicisque sapien- tibus, dicta est. Vid. *Synesius*, Episcopus Platonicus & semi- christianus, *de insomniis*, pag. 139. At enim vero hæc *corporis exercitatio ad pauca utilis est*, 1 *Tim. IV, 8*. Contra ea Jesus Christus eam nobis ad pœnitentiam aperuit viam, qua nihil excellentius fieri potest. Hæc Domini doctrina iis fulta est ve- ritatibus, quarum lucem & evidentiam ipsa purgata capit ratio.
393. Harum *sedecim* hic recitantur, ab iis in posterum melius putan-
 397. dæ, qui Christianam de pœnitentia doctrinam irridentes adspen-
 401. nantur. Ultimo hic loco, nimirum §. XII, *prejudicata opinio-
 403. nes ac errores sub judicium vocantur*, iique & *generales*, id est, qui totam pœnitentiæ naturam evertunt, & *speciales*, hoc est, qui vel ad certas pœnitentiæ partes, vel ad fructus, pertinent. Ex tribus *generalibus* primus hic est error: *pœnitentia est ma- lum, quod homo, suoque arbitrio impulsus, sibi imperat, quo sibi ipse pœnas suorum det vitiorum, divinamque a se iram amoliat*.
 405. *Alter: pœnitentia est exercitatio, ad certa tantummodo tempora adstringenda, & tunc inprimis, ubi ad S. cœnam eundum est, instituenda.* Tertius: *pœnitentia est cerimonia, qua homo creatori suo ac judici obsequium suum testificari cogitur.* Errores *speciales* paucis verbis indicantur, ille vero
 409. multo verbosius consideratur, qui in *dilatione pœnitentiæ con-
 414. silit.*

fillit. Quo loco digna est, quæ cum cura & meditatione legatur, sapiens admonitio, ad usum publicorum quorundam hymnorum pœnitentialium pertinens, qui, cum non nisi de magna & prima, uti vocatur, pœnitentia agant, ab omnibus tamen promiscue canuntur. Unde homines a pœnitentia averfi & alieni arripiunt occasionem argumentandi, se omnino vera pœnitentia duci, propterea quod verbis saltem utantur, quæ interiorum animi angorem declarent.

Sequitur, ut *Caput II* contemplemur quod *de indiciis, unde, penitentiam actam esse, concludi potest*, inscribitur, & in *VIII §. §.* distribuitur. *Causis hujus tractationis §. I* enodatis, unicuique verum ac certum commendatur indicium, unde homo colligere potest, se pœnituisse, Deumque placatum habere, interior nimirum emendatio animi, ac commotionum cordis, §. II, vi dictorum S. Scripturæ, *Matth. XVIII, 3, 2 Cor. V, 17, 2 Tim. II, 19, 1 Jo. III, 3, Rom. VIII, 14, 1 Jo. IV, 13, 1 Jo. III, 18, 19, 20, 24.* Verum emendatus homo ad animi sui securitatem conturbandam hoc sæpius abutitur indicio, dum, *illud sibi plane deesse*, ex infirmitate fidei concludit. *Impius autem istud male sibi tribuit*, §. III. Præterea *§. pii & impii varia sibi falsa conversionis ac pœnitentiæ ipsimet fingunt indicia*, §. IV. Unicum certum indicium, ex quo aliorum pœnitentia intelligi potest, emendatio est externæ vivendi rationis, §. V. Conf. *Matth. VII, 20, 21, 1 Jo. III, 6, 7, 10, seq.* At fieri tamen potest, ut a sanctitatis simulatoribus fallamur, *Act. VIII, 13.* Quo itidem loco istud etiam atque etiam cavendum, *ne hoc indicio abutamur, aut ad securitatem impœnitentium, §. VI, aut ad rationes sanctorum conturbandas, §. VII.* Tandem *incerta & falsa indicia pœnitentiæ aliorum §. VIII* recitantur, quibus & amor & inertia sæpenumero violari solet. Quibus recitatis, ipsa finitur tractatio.

Tres adjuncti sunt Indices, 1) *Scriptorum*, 2) *dictorum S. Scripturæ*, & 3) *rerum præcipuarum*. Methodus hic eadem oculis patet legentiam, quæ in *Parte I* adhibita fuit. Dicta etiam sanctiora in usum sic convertuntur, ut, nervo demonstrandi enucleato, illustri perspicuaque paraphrasi illustrentur.

JO. LUDOV. SCHLOSSER, V. D. M. AD ÆD. D. Cathar. Hamburg. Lutherus Lutheranus, Luthero reformato JO. MAURITII MOMMERS oppositus. Accedit Lutherus Lutheranus, qua argumentum de SS. Cæna, antehac editus, itemque Appendix gemina, altera specimen exhibens Historiæ Lutheri reformati literariæ, altera in argumenta inquirens, quibus consensum Protestantium de prædestinatione nuper denuo probare voluit Cl. JO. HEN. RINGER. Præfatione, præter instituti rationem expositam, nova, quæ JO. VAN DEN HONERT minatus est, & nonnulla Cl. DAN. GERDESII, expenduntur.

Hamburgi, apud Christ. Wilh. Brandt, 1739, 8 maj.

Alph. 2 plag. 14.

Jo. Mauritius Mommers, Hemenensis in Gelria dynastiæ Ecclesiastes, omnem operam in eo insumsit, ut demonstraret, B. Lutherum nostrum cum Calvinianis sensisse, & illorum doctrinas in suis scriptis propugnasse. Tentavit itaque cum Reformatis Lutheranos conciliare etiam in *Luthero* reformato, expositurus, *Lutherum* rebus Calvinianorum maxime favisse. Laudandi itaque sunt Rev. *Schlosseri* conatus, qui sese huic *Mommerso* strenue opposuit, & non solum olim a corruptelis ejusdem orthodoxiam B. *Lutheri* vindicavit, sed etiam nunc idem fecit per potiora capita *Lutheri* reformati. Id vero egit potissimum Rev. Autor, ut, verbis *Mommersi* consideratis, *Lutheri* mentem a depravationibus & abusu ejusdem liberaret, difficultates ex *ovæQia* solveret, illum depravatorem redargueret, nostrumque *Lutherum* non Calvinianis favere, per omnia Opera *Lutheri* Lutherani dilucide probaret. *Mommers*us raro fontes suos indicavit, raro verba *Lutheri*, vel locorum indicia, adduxit, indeque laborem nostro Autori auxit. Constitutum ipsi erat initio, satisfacere *Mommerso* nonnullis generalioribus animadversionibus elencticis, præsertim cum jam alii, *Stephano Vito* superlapsariam de prædestinatione sen-

sententiam *Luthero* Lutheranisque intentante, se Calvinianorum opposuerint audaciæ, inprimis vero *Jo. Laur. Mosheimius* respon-
 sionem promiserit. Sed, cum nos ea spes hæctenus fefellerit,
 se ad hoc negotium *Schlosserus* noster accinxit, & doctè ac soli-
 de in eodem argumento versatus est. In Præfatione mentionem
 facit illorum non modo, quæ Cl. *Jo. van den Honert* minatus
 est, se ex symbolicis Lutheranorum libris, maxime ex libro *Lu-
 theri* de seruo arbitrio & Commentario in Epistolas ad Roma-
 nos, demonstraturum spondens, eos, qui articulos in synodo
 Dordracena sub iudicium vocatos & reprobatos, tanquam suæ
 doctrinæ capita, adoptant, ab ipso *Luthero* & ejus doctrina rec-
 dere, sed etiam varia argumenta *Dan. Gerdesii* expendit, & do-
 ctè refellit. Sed ipsum *Schlosseri* Opus paulo propius inspicia-
 mus. Non curat in præsentia ea, quæ *Mommersius* de fidei capi-
 tibus, sibi suisque cum ecclesia nostra communibus, jactitat, sed
 tantum de *Lutheri* orthodoxia & cum Lutheranis concordia
 verba facere suscepit, examinaturus, quæ *Cap. II* & sequentibus
Lutheri reformati tradita sunt. Inde *Cap. I* sistit *Lutherum* Lu-
 theranum, quod ad argumentum de necessitate & utilitate do-
 ctrinæ de prædestinatione. Non tacent de eo nostrates Theolo-
 gi, ut Calviniani memorant, sed hoc potius ad Calvinianos de-
 volvendum, simulque monstratur, *Mommersium* verba *Lutheri*
 male interpretari atque accipere, & pro mente ipsius *Lutheri*
 hæc explicantur. *Capite II* argumentum de natura & constitu-
 tione prædestinationis tractat, ubi duo loca *Lutheri*, quæ sollici-
 tavit *Mommersius*, vindicat, & quæ ejus vera fuerit sententia de
 prædestinatione, exponit. *Cap. III* prædestinationis divinæ æterni-
 tatem atque immutabilitatem, nec non particularitatem, vindicat.
Cap. IV orthodoxiam Lutheranam de prædestinatione non abso-
 luta, sed prævisæ fidei intuitu facta, asserit, & *Lutheri* veram
 sententiam profert ex satis dilucidis verbis, a suspitione adversa-
 rii illa liberans. *Cap. V* proponit electionis ex fide & sanctitate
 certitudinem, electorumque perseverantiam, quæ non solum ex
 libris nostris symbolicis & Theologorum scriptis satis dilucide
 exponitur, sed etiam *Lutheri* verba adducuntur, & quomodo sint
 intelligenda, doctè evincitur. *Cap. VI* reprobationem ex arbitrio
 summi

summi Numinis inero & absoluto derivandam esse negat. Hanc sententiam cum omnes nostrates propugnent, illis non adversatur *Lutherus*, quando odium æternum Dei & prædestinationem æternam affirmat, quod contra *Mommerfium* satis declaratur. *Cap. VII* docet, *Lutherum* cum Lutheranis de divina providentia sensisse, quod in suspensionem adducere conatus fuerat *Mommerfius*; inprimis in eo versatur, ut demonstrat, *Lutherum* non statuisse absolutam rerum omnium prædefinitionem. *Cap. VIII* evincit, *Lutherum* Lutheranam de ratione & modo indurationis sententiam fovisse. Non aliam *Lutherus*, quam nos, permissivam indurationem statuebat, quod ejus verba satis loquuntur. *Cap. IX* cum Lutheranis iterum sentire scribit *Lutherum* in negata in spiritualibus humani arbitrii libertate. Ipse *Lutherus* cum libris symbolicis & omnibus Theologis stultit, vires hominis ad salutare bonum nullas esse, quæ plenius disputat, & contra *Mommerfium* strenue defendit Autor. *Cap. X* enarrat *Lutheri* mentem de gratiæ salutaris divinæque vocationis efficacia nec ad electos solos restricta, nec irresistibili. Ex ejus Commentariis hæc satis demonstrantur, & ex eo, quando contra *Erasmum* disputans, tractum patris nec violentum, nec morale tantum, aut externum, esse probat, nec tamen irresistibilem, & electis proprium. Multum operæ in confutandis hic calumniis *Mommerfii* & *Cl. van den Honert* insumit Rev. Autor. *Cap. XI* monet, *Lutherum* de naturarum in Christo personali unione, & communicatione idiomatum, Lutheranis non contraria docuisse. Omnipræsentiam enim & majestatem carni Christi communicatam statuebat, quod ex ejus verbis liquido apparet. *Cap. XII* pro *Luthero* pugnat, satisfactionis & meriti Christi catholicissimum eum docuisse, quæ iterum ex variis locis *Lutheri* confirmantur, & os *Mommerfio* obtunditur. *Cap. XIII* in eo versatur, ut demonstrat, *Lutherum* interpretationem oraculorum divinorum, quibus universalitas gratiæ Dei adstruitur, eandem, quam Lutheranos, admisisse. Hæc enim male *Mommerfius* pro sua sententia allegaverat. Omnibus tandem accedit Epilogus, quo de Lutheranorum appellatione, & *Lutheri* apud nostros autoritate, nonnulla monentur, & ipsa *Lutheri* verba

verba hac de re allegantur. His absolutis, legitur Rev. *Schlofferi Lutherus Lutheranus, Luthero Reformato Jo. Maur. Mommers oppositus, qua argumentum de S. S. Domini nostri Jesu Christi Cæna.* Antea jam prodierat hoc Opusculum, iterum nunc, & nonnihil auctius, evulgatum. Index rerum memorabilium totum Opus claudit. Nec tamen hic desinit laudabilis Cl. Autoris labor, sed Appendix duplex est adjecta. Prior specimen exhibet historię *Lutheri* Reformati literarię, ubi omnes Reformatos non modo Theologos enumerat, qui, secum sensitse *Lutherum*, contenderunt, sed etiam Lutheranos recenset, qui illius orthodoxiam vindicarunt. Hęc omnino lectu sunt digna, & insignem catalogum continent partim illorum, qui *Lutherum* in suas partes vocarunt, partim illorum etiam, qui se illorum conatibus opposuerunt. Posteriori Appendice argumenta V. C. *Jo. Henr. Ringeri*, Bernensis Prof. Theol. sub iudicium vocantur, quibus consensum Protestantium in doctrina de prædestinatione probare voluit in singulari Dissertatione, ante undeviginti annos edita, & nuper in *Tempe Helvetica* recusa. Dissensum omnem Lutheranos & Reformatos inter de prædestinationis negotio meram de verbis esse pugnam, contenderat *Ringerus*, cui se masculè opposuit *Schlosserus*, suamque rem præclare gessit. Non possumus non hoc, quamvis non magnę molis, Opus cultoribus sacrarum literarum etiam atque etiam commendare. Habebunt enim non tantum veram & orthodoxam doctrinam contra Reformatos ex nostris Theologis frequenter demonstratam, sed etiam inde exemplum petere poterunt, qua ratione falsę doctrinę, quibus castra nostra Calviniani oppugnarunt, doctè, dextre, & feliciter, eludi possint.

Pag.
614 - 692.

CAROLI LINNÆI, MED. DOCT. SOC. ACAD.
Imper. Nat. Cur. *Classes Plantarum, seu Systemata Plantarum omnia, a fructificatione desumpta, quorum XVI universalis, & XIII partialia, compendiosè proposita, secundum classes, ordines, & nomina generica,*
Y y cum

*cum clave cujusvis methodi & synonymis genericis.
Fundamentorum Botanicorum Pars secunda.*

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1738, 8 maj.
Alph. 1.

Postquam suam de ordinibus Plantarum sententiam proposuit rei herbariæ lumen, *Linnaeus*, sua opinione, quæ prorsus nova est, ita abundare noluit, ut non principum in arte virorum placita magni faceret. Quapropter omnes, quæ huc usque obtinuerunt, methodos recensendas suscepit, & universum Regnum Vegetabile viginti novem diversis seriebus, prout suo tempore vitum fuit præstanti alicui viro, enumerandum aggressus est, ne sibi soli sapere videretur, haberentque herbariæ artis studiosi, quam ex tot tantisque methodis sibi præ ceteris feligerent. Propriis Autoris verbis, ne ex nostro aliquid accessisse videatur, rem proponimus:

Pag. 4.

I. ANDRÆ CÆSALPINI, *Aretini, Professoris quondam Patavini*, methodus a receptaculo. 1) *Prima vera & solida Botanices a fructificatione desumpta fundamenta jecit Cæsalpinus, dum primus plantas in classes secundum fructificationis principium digessit experientia summa.* 2) *Obscurus semper fuit ob terminos artis proprios, a recentiorum terminis diversos.* 3) *Florem concepit uti interanea plantæ rupto cortice patentia; Calycem uti crassiorem corticem rami dehiscentem; Petala uti corticem interiorem tenuiorem; Stamina uti ligni interiores fibras, & Pistillum uti ipsam medullam plantæ.* 3) *Situm Corculi vel in apice vel basi seminis (seu exterius aut inferius versus cor) hic solus magni fecit, certe & res magni momenti est. Nec latere Autorem semina univalvia & bivalvia, seu monocotyledones & dicotyledones, quamvis vegetabilia primario in Arbores & Herbas distinxerit.* 4) *Numerum distributionis seminum per ipsum receptaculum pro fundamento suæ methodi assumpsit, ideoque ejus methodus sola a receptaculo deducta est.* 5) *Receptaculi floris situs supra vel infra germen, ipsi sedes floris vel in summo fructus, vel in sede tructus, idem est cum Tournefortii Calyce vel Pistillo in fructum abrum-*

abocunt. 6) *Dissepimenti in siliquis situm parallelum vel oppositum hic in usum traxit.* 7) *Multiloculares & Multicapsulares fructus egregie distinguere novit.* 8) *Classes naturales observavit hic facile tam multas, ac recentiores, licet primus.* 9) *Genera certa non obtinuit; proin nec nostrum erit, synonyma ejus generibus adjicere, hinc tantum, quæ in transcurso incidebant, addidimus.* II. ROBERTI MORISONI, Scoti, Professoris Botanices quondam Oxoniensis, methodus a fructu. 1) *Systematica plantarum distributio, principio fructificationis inedificata ex lege ipsius dictantis nature, quanquam a Cæsalpino dudum felici sub sidere detecta, exulta, & toto orbi exposita erat, inculta tamen, intacta, & neglecta, per integrum ferme Seculum permansit, usque dum felici omne a Morisono in Botanicam nato primum resuscitata fuit.* 2) *Ausu certe audacissimo & animoso reformationem Botanices aggreditur Autor, omnes ejus cultores Præluclis suis, singulari prorsus methodo exaratis, ad se trahit, methodumque a fructificatione per leges affinitatum, quasi modo genitam proponit; nec usu & effectu caruit summo. Mox enim præstantissimi omnes Botanici moniti, conjunctis viribus idem opus cum eo aggressi sunt, & ab illo tempore tanta præstiterunt.* 3) *Alium quidem de Cæsalpino silentium fecit, sed neque hoc mirum videbitur illis, qui, quantum recesserit Morisonus a legibus Cæsalpiniæ datis, examinant, certe magis inde recessit, quam reliqui deinceps a Morisono Systematici, qui nec ipsi dignas laudes cecinerunt.* 4) *Methodum desumit a fructu, (nec unquam a corculo feminis, vel receptaculo, sic in tantum a Cæsalpino differt, quantum eo in pura methodo inferior permansit.) huic adjungens quam artissime affinitatum vincula, classes querens naturales, quas cum nimis prosequitur, solum receptum Ariadnæum in gordios implicat, solo gladio explicandos. Nec mirum! Roma certe non uno die, nec ab uno condebatur viro. Ille tamen facces exstinctas incendit, a quibus ignem mutuati sunt subsequentes, quibus datum, ad lucidum magis focum objecta rimare.* 5) *Ipsè aggreditur Systema hoc vasto Opere, & in immensi laboris Historia plantarum Parte secunda classẽ quartam, quintam, & sextam, A. 1680,*

Pag. 36.

Pag. 68.

subsequentes autem classes, merito Autore, cura Bobarti publici et juris sunt, exantlatis interim viginti circiter annis: tres vero classes prima ab Anonymo publicata prostant. III. JOANNIS RAJI, Angli, Theologi, methodus a fructu. 1) Magna sunt opera Jo. Raji in scientia Botanica, qui constantia summa, omnia, que beneficio seculi innoverant de plantis, manu plus quam ferrea descripsit. 2) Quamprimum Morisonus artis fundamentum restaurasset, eidem mox suam superstruxit methodum Rajus, quam dein toties reparavit, usque dum in ultima senectute emendatam & auctam emitteret. Discedit in ea non parum a Cæsalpino, quod, cum ille plantas primum a numero fructus distribuit, distributas secundum semina nuda vel tecta subdividit, hic nosse contraria methodo primum plantas secundum nuda aut tecta semina considerat, dein vero secundum numerum. Differt adhuc magis a Morisono, cum quo modo convenit in classibus quibusdam naturalibus, uti conferenti classis Raji 4 cum Morisoni 14; 11 cum 12; 14 cum 14; 17 cum 16; 18 cum 15; 21 cum 6; 12 cum 5; 24 cum 7; 25 cum 11, patebit; sed potiora hic ubique omnia. 3) Classes obtinuit (quod methodo ejus propriam auctoritatem conciliavit) multas naturales, uti Class. 1, 3, 4, 6, 11, 12, 13, 14, 16, 21, 22, 25, reliqua vero classes ex diversissimis contexta sunt, uti classis 2, 5, 9, 10, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 32. 4) Arborum & Herbarum difficilior antea distinctio ex sola duratione fuit; hinc plantas in Gemmiparas (arbores) & geminis carentes (herbas) dispescit. 5) Arbores dein & herbas generali divisione in monocotyledones & dicotyledones subdividit, ut classis observet naturales eo facilius; hoc facto, ad Pericarpia accedit, a quibus classes format. 6) In Methodo emendata generum characteres exhibuit, vel a Tournefortianis mutatos, vel iisdem admodum affines. 7) Imperfectas dictas plantas Cæl. Dillenius industria incomparabili digessit, & Rajanis adjecit, heteroclitis vero exclusit, variaque alia, que methodo puritatem afferunt, conciliavit. IV. CHRISTOPHORI KNAUTII, Germani, methodus a fructu. 1) Methodo Rajanæ (vix prioris additione) proxime accedit hac Christophori Knautii, que & ex
pra-

104.

precedenti manifesto exculta est. 2) Recedit Autor a Rajanis principis in eo, quod, cum Rajus, in prima editione, ab arboribus incipiat, & gymnospermas herbas angiospermis praeferat, Noster hic contraria metodo arbores postponat herbis, uti gymnospermas angiospermis. 3) Angiospermas plantas secundum petalorum numerum subdividit in monopetalas, tetrapetalas regulares, tetrapetalas irregulares, pentapetalas, hexapetalas, polypetalas; Gymnospermas vero secundum seminum numerum subdividit. 4) Plantas solum disposuit Autor Halenses, nec alias ullas; hinc generibus paucioribus ditata fuit ejus methodus, quam ulla alia; hinc & pauciores invenit sectatores, qui eandem rite excoluerint. 5) Cum haec methodus a praedictis parum differat; cum genera definita, certa, & demonstrata, non admisit Botanicis fastidium, ad quod iam deducta erat; cumque liber ad manus non sit, compendiose eam recensemus, prout eandem quondam descripsimus absque nominibus ab Autore receptis, nostris solum contenti, praesertim cum vix ulla nova introduxerit nomina. V. PAULI HERMANNI, Germani, Professoris Botanices Leide, methodus a fructu. Quantum in Botanicis meruit Paulus Hermannus, doceat Flora tam Zeylonensis, quam Capensis, doceat Hortus Lugduno-Batavus. Revocatus enim Autor ex longo & periculoso Indico itinere, hortus ut praesert Lugdunensi, infinita diligentia hortum ita instruxit solus, ut bis plures plantas aluerit, quam omnes ejus antecessores simul, Rontius, Clutius, Pavius, Clusius, Vorkius, Schuylius, Syenus, spatio 150 annorum, in hortum intulerant. Ostendit enim in hortu A. 1681 plantas 1537, Anno vero 1689 plantas 3029. Vid. Boerh. Hist. hort. pag. 31. Ne vero quid deesset, quod scientiam promovere posses, primus erat in Belgio, qui A. 1685 fructificationis assumpsit principium, uti istud pridem Morisonus demonstraverat; recessit tamen parum tam a Morisono, quam Rajus, licet methodi affinitas summa sit. Dividit herbas in Gymnospermas & Angiospermas, subdividit illas secundum seminum numerum, has vero secundum loculamentorum numerum; hinc assumpto fructus principio arctius adhaesit, quam vel Rajus, vel Morisonus ipse. Quod autem incipiat classes suas a

Pag. 156.

seminibus multis nudis, & descendat ad simpliciora, hoc fecerat, ut plantas haberet florentes, demonstrandas primo vere studiosis, non vero ut natura leges observaret. Zumbac Hermannianam methodum cum plantis, uti easdem demonstraverat Clarus Autor in horto publico, ori exposuit primum. Ol. Rudbeck (filius) eandem methodum Hermannianam mox recognovit, ubi in paucissimis ab ordinibus Autoris recedit, incipiens a Gymnospermis, seu simplicissimis, equali gradu ad composita ascendens. Hermannus tandem ipse manum propriam proprio operi admovit, & in Flora altera varia emendavit, classes repurgavit, genera & genera subalterna extruxit, sed, cum pervenerat Autor ad Ficoidis familiam, fatalis obstitit hora, quæ opus, cum ejus Autore, orbi erudito eripuit. VI. HERMANNI BOERHAAVII, Belgæ, Professoris Botanici Leidæ, methodus a fructu. 1) Hermannus Boerhaave, Vir meritis clarissimus, horti Lugduno-Batavi curam A. 1709 in se suscepit, per integros viginti annos feliciter gessit, & laboriosissimum non minus, quam dulce, munus sponte renuntians, dignissimo successori, Clarissimo Adr. Royeno, A. 1729 tradidit. En autem, quæ in Botanicis per quatuor lustra prestitit ille, qui una eademque annorum serie tres simul, publice docens & privatim, obiit professiones, Medicinam scilicet, Chemicam, & Botanicam; imo qui tanto insuper & tam denso agrotantium agmine in dies obruebatur, quanto vix ac ne vix quidem ullus inter Medicos alius. 2) Tria millia plantarum & ultra, in amenissimum ab Hermanno Viridarium introducta, non tantum sedulus & assiduus coluit, sed & quotidie (dira licet hyems anni hujus Seculi noni tantam Floræ cladem intulisset,) eum in modum locupletavit hortum, ut in Indice, A. 1720 edito, quinquies mille sexies centum & quinquaginta plantas demonstraverit & adauxerit; unde constat, solius Boerhaavii cura in tantum accrevisse stirpium numerum, ut nullus unquam in Europa hortus plures aluerit, quam Lugduno-Batavus. 3) Digestit idem tantum plantarum numerum, secundum methodam Hermannianam, quam repurgavit, emendavit, & excoluit, ut plane distincta habeatur; Submarinas & imperfectas dictas plantas adje-

adjecit; cum Rajo dicotyledonum & monocotyledonum divisionem primariam assumpsit, quo magis classes servaret naturales; cum Tournetortio arbores secundum flores distribuit; papilionaceos vero recte combinavit. Verbo, methodum Hermanuiam cum Rajana & Tournetortiana conciliavit. 4) Characteres a facie plantarum & ex partibus fructificationis omnibus collegit, adeoque & primum calicem, stamina, & stiles florum in generibus determinandis recepit. 5) Varia nova genera condidit; specierum numerum auxit; splendidissimam extreme Africæ familiam, obscuram ante, Lepidocarpodendrorum, Hypophyllocarpendrorum, Conocarpodendrorum, absolvit; synonyma ubique selecta apposuit. VII. AUGUSTI QUIRINI RIVINI, Germani, Professoris Botan. Lipsiensis, methodus a Petalorum æqualitate & numero. 1) Cum flos omni fructui præcedat, ex lege dictantis nature consultum videbatur Rivino, a Flore classes formare, a Fructu vero ordines, contraria plane methodo, ac incessere antecessores. Prima itaque gloria Rivino, quod a floribus classes condiderit primus. 2) Ut facilitatem induceret methodum, solummodo corollæ æqualitatem & petalorum numerum in classibus æstimavit, in ordinibus vero receptam antea in gymnospermas & angiospermas divisionem fructus retinuit. 3) Receptam a seculis plantarum in herbas & arbores distinctionem, uti principio fructificationis non innixam, merito rejecit. 4) Propria in compositis floribus delectabatur theoria, ubi scilicet flores duplicatos intellexit, unam nempe intra alteram contentam corollam, e. g. Nymphæam statuit compositam ex flore regulari pentapetalo in ambitu (calix) & regulari polypetalo (corolla) in medio; nigellam compositam ex regulari pentapetalo in ambitu (corolla) & irregularibus monopetalis (nectariis) in medio. Non enim assumtus adhuc erat floris character, quo tenebatur singulus flos propriis gaudere antheris vel germine proprio. 5) Cum assumpto, unice ex petalorum æqualitate & numero, adherere tenebatur principio, classes servare naturales, uti præcedentes, leges systematicæ non admittebant. 6) Inceptam methodum tantum quoad classes irregularium florum Monopetalorum, Tetrapetalorum, & Pen-

- & Pentapetalorum, iconibus splendidissimis exposuit, reliquas vero absoluit Ill. Jo. Heucherus, cujus ductum secuti sumus.
- Pag. 232. VIII. HENR. BERNH. RUPPII, Germani, Medicinæ cultoris, methodus a Petalorum æqualitate & numero. 1) Methodum Rivinianam multis modis excolivit Henr. Bernh. Rupprius, Autor in generibus circumspèctus, in methodo facilis, in synonymis accuratus, in speciebus detegendis & distinguendis felix. 2) Discessit præprimis a Rivino in compositis, flores duplicatos excludens. 3) Varia plantarum genera detexit, recepta intellexit, cautus species generibus, & genera ordinibus dignis, inseruit. 4) Occubuit Vir juvenis præmaturo fato, ad Botanicem qui prorsus natus erat, in investigandis & memoria mandandis plantis sine pari.
260. IX. CHRIST. GOTTL. LUDWIGII, Germani, Medici, Docent. Lips. methodus a petalorum æqualitate & numero. 1) Deficiebant in Systemate Riviniano Generum characteres, quibus unum ab altero facile & certo distingueretur, donec defectum hunc suppleverat Cl. Jo. Ernest. Hebenstreit in Definitionibus plantarum, Lipsiæ A. 1731, 4, exhibitis sub Dissertationis forma; in quibus (brevis antequam præclarum iter Africanum aggredere) doctissime, sed compendiose, generum artificiales characteres reliquit. 2) Idem argumentum, absoluto hoc itinere, excepit itineris socius, M. Christ. Gottl. Ludwig, exhibens generum characteres naturales, collectos ex iis, quæ de generibus sapienter dixere magni in arte Viri, Tournefortius, Rajus, Boerhaavius, Dillenius, auctores & repletos observatis ubique propriis haud paucis. 3) Invaluit apud nonnullos falsa opinio & fundamentum a priori desumptum, quo plantæ, quæ non omnibus convenirent fructificationis partibus, absque exceptione ulla genere distinguerentur diverso, quamvis natura aliter dicitaret; imo tandem & extra fructificationem distinctionis argumenta hausta sunt; orta inde fuere genera, heu quam multa! falsa & hypothetica, præsertim recensionibus temporibus, quæ magno numero, nec frustraneo labore, rejecit, reduxit, & ad sua naturalia revocavit Cl. Autor. 4) Cum intra Corollam & Perianthium limites sufficientes non innotuerint Seculi beneficio, nec posuerit natura, ad evitandum dubia,

dubia, consultum visum fuit Rivino, flores omnes incompletos, sive tum gauderent magis manifeste corolla, sive perianthio, conjungere, & pro petalodibus omnes sumere. Cum vero hoc minus arrideret quibusdam ex recentioribus, in certis praesertim plantis, e. g. Alchimilla, Percevier, &c. novam ex his classem constituere placuit Clariss. Auctori, ad quam incompleti & dubii amandarentur flores. 5) Methodum demum Rivinianam magis universalem reddidit, instruens eam magno generum exercitu, Tournefortianis scilicet omnibus, aliisque. X. CHRISTIANI KNAUT, Germani, Medici Halensis, Methodus a petalorum numero & aequalitate. 1) Auctor negat, Perianthium, Stylum, aut Stamina, essentialiter florem constitutur, sed solummodo Petala. 2) Hinc contradictorium ipsi videtur, quod daretur flos Apetalus, cum ad floris essentiam unice requiratur, ut Petalodes sit; hinc & Stamina & Pistilla uniformitatem vel difformitatem floris causare nequeunt. 3) Negat, in rerum natura dari semina nuda, sed omnia Capsula repleta statui, eo quod in seminibus ante eorum maturitatem spatium inter corticem & substantiam observatur. Ergo omnia semina, ipsa Umbelliferarum & Verticillatarum, imo etiam Compositorum, semina (licet saepe papposa), ipsi Capsulae sunt monospermae, cum tamen Pericarpium sit ovarium & Semen ovum. 4) Pericarpium omne, si vel Bacca, Strobilus, aut Pomum, ipsi Capsulae est, quae proin membranacea aut carnosae statuitur. Capsula simplex vocatur Pericarpium omne uniloculare, composita vero capsula multiloculare; hinc Ranunculi, Hellebori, &c. fructus uniloculares plures nominantur, qui alias compositi audiunt. 5) Cum Capsula aut Nux, intercedente pulpa, tegitur tunica externa, sit Pomum aut Drupa; hinc singulari prorsus calculo loculamenta numerat Auctor; e. g. Pyri pomum quinqueloculare est, & Corni Drupa nucleo biloculari gaudet; at Auctori ob tunicam pulpae externam dicitur Pyri fructus sexcapsularis, & Corni tricapsularis. 6) Minima nota fructificationis in duabus speciebus congeneribus diversa, praesertim in numero, distincta absolute ipsi imponit genera, nec genere conjungi posse florem tetrapetalum cum pentapetalo, nec fru-

Pag. 329.

fructum quadricapsularem cum quinqucapsulari, docuit. 7) Situm fructificationis in ipsa planta pro nota characteristica genera distinguente assumit; hinc fundamentum quamplurimum novorum generum. 8) Multa paradoxa, falso assumta, methodum notarunt hanc. XI. JOSEPH. FITTON. TOURNEFORT, Galli, Professoris Botanices Parisini, Methodus a corollæ figura. 1) Nullus in Systematica Botanices scientia plura prestavit, quam J. P. Tournefort. Ille enim primus puram & elaboratam absolvit Methodum; ille Systema rei herbariæ in distinctas Classes, Ordines, Genera, & Species, subdivisit. 2) Classes a Corollæ figura condidit, ne ob solum numerum genera frangerentur naturalia: latius enim figura, quam numerus, sumi potest; sed hanc ipsam ob causam difficilior evasit methodus; classes, quantum assumtum admisit principium, naturales quaesivit; alterum systematis argumentum. 3) Ordines a situ receptaculi floris supra aut infra germen primario deduxit: titulo Pistilli aut Calycis in fructum abeuntis. Observaverat enim olim Cæsalpinus, Florem vel in apice fructus, vel sede fructus, situm esse. 4) Genera certa & naturalia primus instruxit, ea vere præsertim a fructu definiuit, & accurate delineavit. Eum proin secuti fuerunt in his Botanici facile omnes; ante eum certe vacillabant genera omnia. 5) Species ad data genera tanto numero reduxit, ut majorem copiam a condita scientia obtinuerit nunquam ullus. 6) Varietates utinam Vir summus speciebus non immiscuisset, & pro speciebus assumisset! Atamen, cum video, qua solertia maxime affines proxime ad se invicem collocaverit, vix nisi numerum appositum quero. Hanc itaque affinitatem observent omnes, qui Tournefortium cum fructu legere volunt. 7) Plantæ 8846 ad genera 673 in Institutionibus Tournefortii, 1356 ad genera 25 in Corollario Tournefortii, 40 ad genera 16 in Actis Par. 1705, 1706, a Tournefortio, 229 ad genera 106, in Generib. Americ. Plumierii, 737 ad genera Tournefortii data, in Speciebus Americanis, a Plumiero enumeratae fuerunt secundum calculum superficialem. 8) Plumierus (Tournefortius ille Americanus) sola divisione plantarum in Herbas & Arborea a Tournefortio recessit,

cessit, qui in calidis plures legerat fruticosas plantas. XII. JULII PONTEDERE, Itali, Professoris Botanices Patavini, Methodus a corollæ figura. 1) Tournefortii assumptum methodum Clarissimus Autor, eamque emendare solum aggressus est. 2) A Gemmis plantarum primariam subdivisionem petit, qua eas in Gemmiparas & Gemmis carentes dividit, sub his Herbas, sub illis vero Arbores, comprehendens: est enim Gemma pars plantæ, at duratio solum accidentale quoddam. 3) Imperfectos dicit Tournefortii Apetalos, eosque in duos ordines distribuit, in Filamentosos scilicet, a stylo sic nominatos, quibus Gramina, Juncos, Rumices, Poterium, comprehendit, & Apetalos, proprie sic dictos, quibus Arum. 4) Campaniformes distribuit in quatuor ordines: in proprie sic dictos, Tubulatos, Globosos, & Patentes. 5) Conglobatos vocare amat plantarum flores, quos alii Compositos dicunt. 6) Liliaceos Tournefortii ad diversas classes trahit Autor; monopetalos partim Campaniformibus, partim Infundibuliformibus, inferens, solos polypetalos pro Liliaceis agnoscens. 7) Amentaceos expungit, eorumque loco Filamentosos gemmiparos inducit. 8) Arbores omnes flore monopetalo conjunxit sub eadem classe Tournefortius pag. 363 & 364; has vero secundum corollæ figuram, ex assumptis principiis in Herbis, distinguit Autor in plures classes. 9) Incipit Cl. Autor ab imperfectis, & progreditur ad perfectiora; hinc apetalos, antequam petalodes, irregulares, antequam regulares, assumit. 10) Methodi hujus delineationem generalem in Dissertationibus proposuit; Systema vero ipsum etiam non absolvit Doctissimus Autor. 11) Eo præsertim a Tournefortio dissentit Autor noster, quod principia assumpta, absoluta existimat, at Tournefortius magis de classibus naturalibus obtinendis sollicitus fuit. XIII. PETRI MAGNOLI, Galli, Professoris Botanices Monspeliensis, Methodus a Calice, Perianthio, & Pericarpio. 1) Distincta planè a reliquis est Methodus illa, quam conceperat Petrus Magnol, & certe mirum, singulare adeo & planè novum Systema tam paucos in sui oblectamentum rapuisse Botanices cultores, ut planè ab omnibus in hunc usque diem intactum relictum sit, licet aliis

Pag. 369.

377.

aliis nullo modo inferius sit, sed certe plurimis longe preferendum. An causa, quod pauci calicem ejus intelligere potuerunt, vel quod Autor in levis difficultates, quas magno Tournefortio objicere possit, inquirendo nimis curiosus fuerit, sua cum interdum non puriora prodiderit principia? 2) Fundamentum methodi a Calice petit Autor; Calicem hunc duplicem esse, cum veteribus assumit, externum, qui perianthium, & internum, qui Pericarpium hodie & olim dictum est. Inde triplex principium deducitur. a) Calix externus tantum, ubi Perianthium nullum, sed Pericarpium solum. b) Calix internus tantum, ubi Perianthium quidem, sed Pericarpium nullum. c) Calix externus & internus simul, ubi Perianthium & Pericarpium simul existunt. 3) Praesentiam Calicis in omni planta requirit Autor, quem, ut obtineat calicem externum, florem vel includere, vel sustentare, statuit; calix ille, qui florem involvit, est Perianthium; qui vero florem sustentat, est Germen, vel Pedunculi apex obtusus. Vide Valerianam, Passerinam, Helxinem, Rumicem, Rheum, Clematitidem, in Classe II, 1, & VII, 6. 4) In Ordinibus nunc Calicem, nunc Corollam, nunc Fructum, assumit. 5) In Generibus praecipuis ea cum Tournefortio assumit; loco Characterum vero unam alteramve speciem singuli generis secundum omnes partes fructificationis describit. 6) Flores Papilionaceos omnes pentapetalos (nec, ut creditum vulgo, tetrapetalos,) esse docet. 7) Flores Radiatos Tournefortii Semiflosculosos & Flosculosos simul nominat. 8) Novum methodi fundamentum, classes sat naturales, observationum novarum copia, florum descriptiones, &c. ut opus omnium manibus tereretur, suaderent. XIV. CAROLI LINNÆI Methodus a Calycis speciebus. 1) Calyx prima pars fructificationis est, prima, que oculis nostris sese offert, que florem praeservat ab externis injuriis, quaque dein fructum conservare, cadente licet flore, ad ejus maturitatem solet. Mira itaque in Calyce structure diversitas; major facile, quam vel in ulla alia fructificationis parte. 2) Magnolius solus fundamentum methodi a Calyce sumit, sed modo in primis Fundamenti eo usus, mox ad fructum cum reliquis se contulit, ut classes (laudabili maxime instituto) naturales servaret.

varet. 3) Volui itaque in tyronum gratiam methodum aliam plane proponere, inque ea Calycis species, differentias, proprietatesque facile omnes primarias, describere, ut facilius assuescerent Calycum dissectionibus juniores Botanici. 4) Imputet itaque mihi bonus nullus, quod Systema quoddam novum sinnerim, qui tantummodo Calyces generali qualicumque conceptu delineavi, studio frangens Classes naturales omnes, modo distinctiones clariores reperirem. 5) Species Calycis sunt 5: Spatha, Gluma, Amentum, Involucrum, Calyptra, omnibus notae Botanicis, alibi (Philos. Bot.) tradenda. 6) Involucrum est vel remotum, vel proximum. In hac methodo proximum solum assumimus, adeoque, solius umbellae quae ex receptaculo communi oritur; in umbella composita duplex est receptaculi ramificatio, adeoque duplex locus involucris, sive hoc tum adsit, sive absit. 7) Floribundi intra calycem ad ejus latera diffunditur receptaculum, e quo stamina & corolla (si quae adsit) prodeunt. 8) Coronatrices calyces sunt, quo fructui seu germi in insident, quorum calycem abire in fructum, dixit Tournefortius. 9) Cum flores calyce (non corolla) carentes & flores corolla (non calyce) destitutos distinguere non admittit natura, evidentissimo exemplo in Daphne, Parnaceo, &c. has distinximus hypothetice secundum durationem floris externi ad absolutam fecundationem solummodo, vel ad absoluta demum semina, persistentes. 10) Calyptratos omisimus ob paucitatem numeri. XV. CAROLI LINNÆI, Sueci, Medici, Systema a sexu: staminibus & pistillis. 1) Neglexerant Stamina & Pistilla antecedentes Systematici facile omnes: singularis eorum structura vero, & insigne officium, animum allicuit meum, ut in his inquirerem, quid condiderit natura. 2) Commendabant se munere, quo fungebantur, cum his solis omnis plantarum propagatio innitebatur; latebat in his tam nullis ipsa floris essentia. Flos enim nil est nisi Actus generationis plantarum. Generatio haec absolvitur solis staminum Antheris, pistillorumque Stigmatibus: adeoque sine his nullus fructus. 3) Classes vel ordines naturales admittit tot, quot ulla methodus alia, numerus tamen genio ubique fruatur suo; obstacula, quae methodo contraria erant, collegi, candidus

du impertit; Naturalem methodum nec hanc, nec aliam vocaverim ullam. 4) Tanti est *Staminum* notitia in generibus determinandis, ut ea destitutus nullus certo & tuto genera designare queat, licet plane nihilo ante habita. 5) Nomina systematica metaphora proxima a sexu petii, ne definitiones loco nominum, uti vulgo receptum, utruclerem. 6) Characteres generum ab omnibus partibus fructificationis, secundum cujuscunque numerum, figuram, proportionem, & situm, collegi. Vide *Genera plantarum*. 7) Genera artificialia, vel extra fructificationem petita, ad sua naturalia, quantum observationes docuerunt, reduxi. 8) Nomina falsa, quantum vidi, exclusi, eorum licet non captarem gratiam, hisce qui inutriti erant. Vide *Critic. Bot.* 9) Varietatum myriades ad suas veras species referre incepti, cum nullius momenti sint, sed scandalum *Botanices*. Vide *Hort. Clyff.* 10) Specierum differentias inquirere, nominaque inde specifica plantis inscripta, nec ex memoria labili petita, condere incepti. Boni continuabunt, si quid bene inchoantur. XVI. SEBAST. VAILLANTII, *Demonstr. Pl. Hort. Paris. Methodus Compositorum*. 1) Magnum opus aggressus est Seb. Vaillantius, omnes examinando plantas quam accuratissime, examinatas referens ad genera certa. 2) Incepit opus, cujus partem, quam edidit, tanta absolvit doctrina, ut accuratiorem Systematicum non viderit orbis. Immensa enim copia specierum, (quam habere potuit Parisiis ex collectaneis *Tournefortii*, *Plumieri*, *Suriani*, *Fevillei*.) accuratum examen, & intima plantarum cognitio, reddidere incepta tam matura, ut Autoris praepropera fata satis nunquam dolere possit orbis literatus. 3) Optandum foret, ut Romana veste induta prodiret seorsim methodus omnibus *Botanicis* adeo necessaria haec Vaillantii in *Compositis*, ut a pluribus teri possit incomparabile Opus. 4) *Classis quartae* definitio difficile elicitur. 5) Genera multa habet nova, exoticas plantas, antea vagas, studiosè collegit, varietates speciebus non raro subjunxit, genera tamen fere nimium multiplicavit. XVII. JULII PONTEDERÆ, *Prof. Bot. Patavini, Methodus Compositorum*. 1) *Flores compositas* aliorum vocat *Cl. Autor* Conglobatos, quos in tres classes cum

Pag. 517.

525.

Tour.

Tournefortio (pag. 354 seq.) dividit, sed flosculosis præmittit semisflosculosos, tanquam irregulares, minusque perfectos, & expungit minus aptum semisflosculi nomen conglobati Radiatis capitulis. In Ordinibus totus recedit. Semisflosculus enim Cl. Autori is est, qui aut stamina sine pistillis, seu steriles, aut pistilla sine staminibus, seu fertiles, producit. 2) Ordines faciliores tradit Autor, quam ullus unquam antea; nec pares darentur, nisi genera nonnulla obstarent naturalia. Dividit primo plantas Classis cujusve in eas, quæ fructum aut infra florem, aut intra florem, gerunt. Quæ infra florem gerunt fructum, in omnibus tribus classibus dividuntur ex triplici Receptaculo communi: Thalamo scilicet, α) nudo, β) squamato, γ) papposo. Singule harum eadem lege iterum trifariam subdividuntur secundum coronas seminum: in Semina scilicet α) nuda, β) squamata, γ) papposa. 3) Xanthium & Ambrosia ad filamentosos secundum flores fertiles, qui Autori majoris momenti sunt, amandantur; certe ad Compositos nec spectant secundum steriles. Amaranthoides (Gomphrena) ad infundibuliformes simplices rectius refertur. 4) Cyanoidis speciem III, 9, facit Jaceam C. B; Jaceæ speciem II, 8, facit Serratulam C. B; Cyani speciem III, 3, facit Crupinam; Jaceas reliquas T. Carduum melitensem; Centaurium majus, III, 10, licet character nullo a Cyano III, 10, differbat, ob usum frequentem nominis non expungendum existimabat. Coma Aurea II, 6, a Conyza II, 3, distinguitur, ad quam tamen refert Absinthium corymbiferum annuum. Asteripholis III, 8, est Alter novæ Angliæ altissimus hirsutus, floribus omnium maximis. T. ratio cur distinxit, patet collato Altere III, 5, cum III, 8. Seriphium II, 1, ab Absinthio III, 9, & quidem marino removetur genere.

XVIII. ROBERTI MORISONI, Scoti, Profess. Botan. Oxon. Methodus Umbellatarum. 1) Prima Rudimenta, quæ in Methodo systematica tentavit Rob. Morisonus, in umbellatis deponebat plantas, quas secundum leges & vincula earum affinitatis proponere aggressus est. 2) Pulchre semina umbelliferarum juxta se invicem delineata exhibuit, eaque simul tanquam in speculo demonstravit, ut quisvis plantas facile ex solo semine distingueret.

- gueret. 3) *Historiam dein plantarum umbellatarum dedit, characteres tentavit, excludere tamen debuisset umbellas improprie dictas, solo cælo diversas.* 4) *Quoad leges systematicas, seu classis subdivisiones, recedit longe ab hodierna luce; nec Docto Autori imputandum, quæ seculi conditio ipsi negavit.* XIX.
- Pag. 551. JOANNIS RAJI, Angli, Theologi, Methodus Graminum. 1) *Qui omnes Botanices partes perscrutatus est Jo. Rarius, etiam Graminum difficillimam classem enodare tentavit, tentavit & evenit, pro ratione sui seculi, non infelici.* 2) *Divisit Gramina cum veteribus in Spicata & Paniculata, ista dein secundum similitudinem spica cum vulgatissimis Cerealibus, hæc vero secundum locustas Simples & Compositas; minimas vero glutinarum partes non perscrutatus est.* 3) *Facilitavit sic multum hanc partem Botanices, Genera licet latius fuserit.* XX.
559. JOANNIS SCHEUCHZERI, Helveti, Soc. Ac. Imp. & Prof. Tigurini, Methodus Graminum. 1) *Stupenda industria, labore, & constantia, Graminum familiam, antea ab omni seculo difficillimam, eamque suo labore, facilem omnibus reddidit.* 2) *Species Graminum quater centum circiter ex omni orbis plaga cura summa conquistavit, omnesque has synonymis geminis nominatis, quoad partes omnes, imo minimas, descripsit ita, ut incertus de specie dimitteretur nullus.* 3) *Distinxit hæc secundum fructificationis partes & situm quam accuratissime, ut divisas phalanges facilius esset separare, adque questam speciem primo gradu pervenire.* 4) *Folliculus Autori est ista pars fructificationis, quæ a nobis titulo Corollæ describitur; Gluma vero ejus nobis Calyx graminis est; & Locusta tandem, quam nos florem integrum dicimus, sive Calyx tum sit uniflorus, sive multiflorus.* XXI.
575. PETRI ANTONII MICHELI, Itali, Bot. Princ. Hebruræ, Methodus Graminum. *Brevem delineationem methodi Graminum in priori Parte Generum dedit P. A. Micheli, cujus integram explicationem sequentem promisit; quæ ita se habet.* 1) *Locustæ compositæ; Flore a semine non separato. Triticum, Zea, Agrostarium, Pseudo-Triticum, Lolium, Gramen, Festuca, Bromus, Arundo, Avena.* 2) *Locustæ simplices; Flore a semine non separato. Hordeum, Phœnix,*
Pha-

Pbalaris, Spartium, Oryza, Polydactylon, Ischamum, Panicum, Milium. 3) Locustæ simplices in eadem planta, aliæ solum floriferæ, aliæ floriferæ & seminiferæ. *Ægilops, Sorgum, Schœnanthum.* 4) Locustæ simplices in eadem planta aliæ floriferæ, aliæ seminiferæ. *Ægilopoides.* 5) Locustæ compositæ in eadem planta, aliæ floriferæ, aliæ seminiferæ. *Sesamum, Sesamastrum, Lacryma job, Coix, Mays, Zea.* 6) Culmiferis affines Apetalæ. *Panicastrella, Cenchrus, Juncus, Juncus, Juncoides, Juncus, Calamus aromaticus, Acorus, Juncago, Triglochin, Cyperus, Cyperus, Melanoschœnus, Schœnus, Scirpo Cyperus, Scirpus, Scirpus, Scirpoides, Scirpus, Cyperella, Schœnus, Linagrostis, Eriophorum, Pseudo-Cyperus, Cyperus, Cyperoides, Carex, Carex, Carex, Zannichellia, Zannichellia, Buccaferrea, Ruppia.* XXII. CAR. LINNÆI Methodus graminum. *Secundum Stamina & Pistilla facili negotio a se invicem distinguuntur Gramina, hinc secundum nostras, a sexu petitis, leges sequenti modo dividi possunt.* 1) Diandria Digynia. *Anthoxanthum.* 2) Triandria Monogynia. *Schœnus, Cyperus, Scirpus, Eriophorum.* 3) Triandria Digynia calycibus unifloris. *Cornucopia, Nardus, Saccharum, Pbalaris, Pbleum, Alopecurus, Panicum, Milium, Melica, Agrostis, Lagurus.* 4) Triandria Digynia calycibus multifloris. *Aira, Poa, Briza, Uniola, Cynosurus, Bromus, Festuca, Avena, Arundo, Lolium, Triticum, Secale, Hordeum.* 5) Hexandria Digynia. *Oryza.* 6) Hexandria Monogynia. *Juncus.* 7) Monœcia Triandria. *Zea, Coix, Carex, Sparganium, Typha.* 8) Polygamia Monœcia. *Holcus, Ægilops, Cenchrus.* XXIII. JO. JAC. DILLENII, Germani, Profess. Botan. Oxon. Methodus muscorum. 1) *Nova certe detexit regna Cl. Dillenius, dum solus, & uno eodemque tempore, tantum plantarum protraxit exercitum ex obscuro, in quo a seculis latuit, ut majorem certe nullus unquam.* 2) *Antea persuasi erant Botanici, plantas Europæ facile omnes dudum esse cognitatas, cum tamen Cl. Autor plus quam ducentas, maximam partem plane incognitas, licet ubique vulgares, detegere potuerit.* 3) *Hæc omnes plantas minimas, seu Muscos, tam eleganter in*

certas digessit pbalanges, ut nullus, qui dein novam tentavit methodum, ullo modo cum Autore nostro certare possit. 4) Quae antea de Muscis dedere Bobartius & Rajus in Historiis suis plantarum, cum nil nisi scopas dissolutas exhibuerint, paucioribus gratos se praestitere. Vaillantii quidem icones egregiae sunt, methodus vero nullo modo comparanda. 5) Ad majorem longe perfectionem, sive genera ipsa, sive specierum numerum, sive synonymia, respicias, hanc Muscorum methodum deduxit Cl. Autor in tertia editione Synopsos Rajanae. 6) Nil magis superest, quam ut publici juris faciat egregius Autor integram Muscorum Historiam, figuris adeo nitidis, in quibus singula quaeque depinguntur species, ut pulchrius quid me vidisse vix meminere, quam collectionem hanc, cujus inspiciendi copia in

Pag. 591. Museo Dilleniano nobis data quondam fuit. XXIV. PETRUS

ANTONII MICHELI, *Hetrusf. Botan. Princ. Ducis Etruriae*, Methodus Muscorum. Algarum flores, vix ulli assequendi, delineavit egregie Micheli, ut nullus unquam inter Botanicos equiparari possit; certe ultra oculos humanos suis microscopiis progressus est. 1) Floribus campaniformibus a fructu remotis. *Marchantia*, *Marchantia*, *Hepatica*, *Marchantia*, *Targionia*, *Sphaerocarpos*, *Lunularia*, *Marchantia*, *Marfilea*, *Jungermannia*, *Jungermannia*, *Muscoides*, *Jungermannia*, *Blasia*, *Anthoceros*, *Anthoceros*. 2) Floribus apetalis nudis a fructu distinctis. *Lichen*, *Lichen*, *Lichen Agaricus*, *Lichenoides*, *Riccia*, *Riccia*, *Salvinia*, *Marfilea*, *Muscus*, *Muscus*. XXV.

594. JO. JAC. DILLENII, *Germani, Soc. Ac. N. C.* Methodus Fungorum. 1) Primus, qui solidam Methodum in Fungis dedit, Jo. Jac. Dillenius est. Quicquid enim praestitere Clusius, Sterbeck, & Rajus, in systematicis vix ullius momenti erat. 2) Species plus quam 162 dedit in Flora Gissenli, quem numerum longe auxit in Synopsi Angl. 3) Fungos simul & ubique Muscis annexos conjunctim dedit Cl. Autor. 4) Genera, quantum fieri potuit, naturalia condidit, quae dein male a quibusdam recentiorum in plures artificiales, ad nauseam usque, subdivisa sunt.

Accesse-

Accesserunt locupletissimi Indices, qui Lectorem dirigunt, ut juxta omnes methodos, vel unam, quam præoptaverit, plantam quæsitam invenire possit.

Einleitung zur Schleswig-Hollsteinischen Historie, &c.

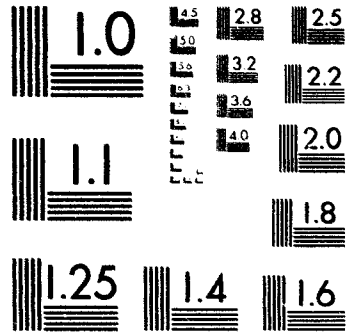
h. e.

**INTRODUCTIO IN HISTORIAM SLES-
vico-Holsaticam, ab initio regiminis etiamnum floren-
tis stirpis Oldenburgicæ ad Seculum usque XVIII pro-
lata, Autore ADAMO HENRICO LACKMANNO.
Pars tertia, cui subjungitur Historia Ordinationis Ec-
clesiasticæ regnorum Daniæ & Norvegiæ, atque
Ducatum Slesvico-Holsaticarum.**

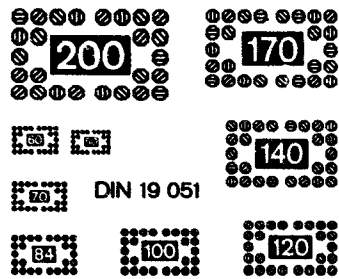
Hamburgi, apud viduam Felginori, 1739, 8.

Alph. 2 plag. 2.

Postquam de laboris hujus, ad historiam patriam apprime fa-
cientis, prioribus *duabus Partibus* in his *Actis A. 1731 Mens.
Jul. pag. 327, & A. 1734 Mens. Jan. pag. 38 seq.* pro more no-
stro relatum est, nunc etiam de *Parte tertia*, quæ nuper de-
mum accessit, breviter, sed quod satis est, commemorabimus.
De ipso Autore, præstantissimo *Lackmanno*, id statim in li-
mine monendum ducimus, hunc ex eo tempore, quo *priores*
illas *Partes* edidit, tum, cum, posito Rectoris Utinensis munere,
vitam privatam ageret, elucubratas, in publica iterum luce ver-
sari, & splendidis muneribus fulgere; siquidem & in Acade-
mia Kiloniensi Historiam extra ordinem docendi provincia ei
demandata, & a Duce Slesvico-Holsatico hodiernum regente
in supremo senatu Ecclesiastico Assessoris ordinarii dignitas
collata est; quam pristinae suæ sortis mutationem cum ipse
Autor in Præfatione aliqua ex parte commemorat, id simul te-
statum facit, non fore, ut inde quis metuat, ne severis illis
historiæ legibus, quæ fidem ubique illibatam adhibendam,
veritatemque nudam sine omni fuce proferendam, requirunt,
hinc aliquid deccdat. Nobis vero hoc, quicquid ad præsen-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

(DIE FEHLERHAFTE PAGINIERUNG DER
ORIGINALVORLAGE WURDE BEIBEHALTEN)

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

tem Auctoris statum pertinet, prætereundum non fuit, ut Lectoribus nostris inde constare queat, tum unde id contingerit, ut laboris hujus, alacrius quondam cæpti, *Pars* hæc nova diutius quodammodo expectanda fuerit, tum etiam unde sperandum sit, ut Auctor, majori subinde præsidiorum copia instructus, Operi huic posthac feliciter persequendo, par omnino sit futurus. Ipsa hæc *Pars III* eadem quidem, qua priores *duæ*, ab Autore methodo conscripta est; ut autem major hic, quam in illis, scribendorum copia fuit, ita hoc minus temporis intervallum Cl. Auctori hac vice emetiri licuit: & prolata historiæ ferie ab A. 1626 usque ad 1630, vix quinquennium est, quod integrum hoc Volumen complectitur. Incidit hæc periodus in difficillima belli tricennalis tempora, ubi Danorum Rex, *Christianus IV*, & Gottorpiensium Dux, *Friedericus III* ille sapiens, terris Slesvico-Holsaticis cum summa principatus autoritate præfuerunt. Regem illum *Christianum IV* illis belli calamitatibus id temporis partem præcipuam implicatum fuisse, in vulgus notum est. Quicquid igitur ad ambiguum post infelix illud Regio-Lotharientis prælium belli sortem, quam non modo ipsæ Slesvico-Holsaticæ, sed & finitimæ Saxonie inferioris, provincie experæ sunt: quicquid hinc ad pacem Lubecensem, felicioribus auspiciis A. 1629 his terris redditam, pertinet, id omne, una cum aliis domesticis eventibus, Cl. Auctori hic se obtulit commemorandum. Ut autem non modo ipsæ Slesvico-Holsatorum res per hoc intervallum diligentius, quam usquam alibi adhuc factum, explicatæ sunt; ita & vicinarum aliarum regionum fati, quæ in partem communis illius calamitatis tum venerunt, egregia simul lux accensa est: qua in in re ita se gessit Auctor, ut nihil adduceret, quod non vel ipsorum fontium, vel optimorum alias, & æqualium cum maxime, scriptorum, patrocinii munire potuerit; ex iisdem vero & aliorum lapsus, passim occurrentes, modeste notaret atque corrigeret. Præter generaliore hanc tractationis ideam, specialiora ex libro rerum optimarum pleno decerpere hand vacat: nec licet ex concatenata annalium ferie, quam Auctor tenacius, atque interdum aliquo Lectoris tædio, sibi ser-

servandam duxit, quidquam Lectoribus nostris ita exhibere, ut non potius ad ipsum librum evolvendum, & inde hauriendam tot singularium rerum copiam, eosdem ablegare debeamus: a quo labore nec tamen eximere licebit eos, qui in rebus domesticis fructu carere nolunt operæ, in ipsorum gratiam potissimum impensæ. Restat nobis præterea dicendum de historia Ordinationis Ecclesiasticæ, quæ appendicis loco sub-juncta est, & vel quartam Voluminis partem conficit; cujus aliquam notitiam ut hic exhibeamus, ex plurium usu futurum existimamus. Ut Commentationi huic peculiari Cl. Autor animum adjiceret, primum occasionem ei præbuit memoria secularis, quam Oratione, in Academia Kiloniensi publice recitata, sibi recolendam duxit, postquam A. 1737 ipso die Lucix, inde a vulgata prima Ordinatione Ecclesiastica in Dania, integra bina Secula exacta fuerunt. Enatam hinc sibi tractationem noluit invidere aliorum usibus, sed hanc Latino, quo primum concepta fuit, sermone magis magisque perpolitam, accessionibusque & observationibus necessariis auctam & instructam, ita prelo paravit, ut tum huic, quæ nunc primum prodit, *Parti III* Historiæ Slesvico-Holsaticæ junctæ esset, tum quoque in exemplis quibusdam separatim excusis prostaret, quo & ab illis seorsim comparari possit, qui integro isto Opere historico haud ægre carent, & Latine ab Autore, quam Germanice, scriptorum librorum lectione magis delectantur. Docemur autem in ipsa Commentatione de ordinatione Ecclesiastica, hanc, quæ omnium prima pro Daniæ Norvagiæque Regnorum atque Ducatum Slesvicensis atque Holsatiæ usibus vulgata est, lingua Latina omnino consignatum esse, atque Hafniensium typis excusam, in forma chartæ octipertita A. 1537 prodidisse. Autorem illius primum atque solum, quod vulgo persuasum habetur, fuisse *Joannem Bugenbadium*, haud temere admittit Noster, qui, primas jam ejusdem apud ipsos Danos ductas lineas, & ante *Bugenbadii* in Daniam adventum Wittebergam transmissas, luculentissimis testimoniis comprobat: quas vero idem in aptanda eadem, & in justam formam redigenda, cum

adjunctis sibi e Danorum gente focis partes habuerit, minime reticet: atque de autoritate etiam publica, quam Ordinatio hæc mox ab illo tempore consecuta sit, ita differit, ut, quibus hæc res ambigua adhuc visâ est, iis nullus dubitandi locus amplius relictus esse videatur. Proxima, quæ primævam illam editionem Latinam exceperit, interpretatio ejusdem Danica fuit, eaque Rothschildæ typis itidem in forma octava exscripta lucem vidit A. 1539, atque, ut prior illa præcipuorum Ecclesiasticorum Doctorum subscriptionibus roborata atque communita fuit, ita, istis quidem omiſſis, hæc nomina & suffragia fert præcipuorum Daniæ Procerum & virorum politicorum, in comitiis Othoniensibus, hoc anno celebratis, eidem adjecta. Quæ plura de Daniæ hujus editionis interprete, qui *Petrus Palladius*, Seelandiæ tam Episcopus, fuit, & de modo in vertendo ab eodem servato, commemoravit Noster, hic quidem transmittimus, & tertiam nunc adducimus hujus Ordinationis editionem, eamque in idioma Germanicum secundum dialectum Saxonie inferioris transfusam. Hæc, usibus Ecclesiarum in Ducatibus Slesvicensi & Hollatico cummaxime destinata, in forma quadripartita Magdeburgi prodit A. 1542, ac, licet prius in eadem transferenda *Bugenbaggio* partes denegare haud sustineat *Lackmannus* noster, ex indiciis tamen haud levibus colligit, non modo *Herm. Tassium*, sed & alios forte quosdam cordatos Cimbricarum Ecclesiarum Doctores, ab eodem circa hoc negotium in consilium adhibitos fuisse. Plura sunt, quæ hinc de differentia inter singulas hæc versiones, quam vel ipse diversorum regnorum & provinciarum status admittendam jussit, itemque de valore & autoritate earundem iterum iterumque stabilita & confirmata, ex proluxa Constitutionum Regio-Ducalium serie ab Autore allata sunt, de quibus omnibus referre hic nimis prolixum foret. Illud autem notasse sufficit, quod illi sanctioni primævæ in utroque Ducatu Slesvicensi & Hollatico sua adhucdum constet autoritas, licet ex parte utriusque regiminis ingens novarum Constitutionum accesserit cumulus, quibus laboranti Ecclesiæ summi imperantes subinde prospectum voluerunt. In ipsa autem Daniæ cum mutata superiori

periori Seculo totius imperii forma & ipsam Ecclesiasticæ Ordinationis faciem mox mutatam esse, probe Nostro observatum est, ubi novum Rituale Ecclesiarum Daniæ & Norvegiæ, post promulgatum corpus Juris patrii, seorsim quoque A. 1685 in 4 vulgatum, in locum ejus successit, a *Petro Terpagero* ex Danico sermone etiam A. 1706 Latine redditum, quod, licet in præcipuis Capitibus priorum legum tenorem retinuerit, antiquæ tamen sanctioni isti omnem, quam olim habuerat, auctoritatem penitus abrogavit. Cum denique in variarum editionum Ordinationis hujus Ecclesiasticæ enumeratione versetur Autor, avtographi illius Latini non nisi unicam illam, supra memoratam, Daniæ versionis vero numero plures, Germanicæ autem tres tantum, in universum prodiisse affirmat, & quid inter singulas differat, ex sedula exemplorum collatione planum facit. Ut autem huc usque adducta tractationis principalis præcipua capita sunt, ita in argumenta cognata etiam, occasione ita ferente, liberiore excursionem sibi indulsit Autor, adeo, ut de Confessionis Augustanæ receptione in Dania, de Academiæ Hafniensis instauratione, quæ id temporis, cum prima illa Ordinatio Ecclesiastica eunderetur, contigit, de *Bugenbaggii* laboribus & diversis in Daniam susceptis itineribus, plurima occurrant, quorum omnium distincta ratio in aliorum scriptis impeditior huc usque reddita est: in quibus tamen & pluribus aliis operæ non pepercit Noster, ut singula, quantum daretur, ad liquidum perduceret, & non modo ab aliis, sed & a se ipso quondam, in his rebus admissos errores corrigeret & retractaret, atque adeo ubique & ingenui Historici, & Critici accurati, partes expleret.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE, &c.

h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBR-
 rimorum in Republica literaria Virorum insercientes.
 Accedunt Catalogi librorum, a singulis editorum,
 de iisque judicia.

Pars

Tomus XXVIII & XXIX.

Lutetiae Paris. apud Briassonium, 1734, 8.

Tomus quisque habet plag. 18, & totidem plag. dim.

En hic vitam *Jacobi Gretseri*, mortui A. 1625, d. 29 Jan. quem, testis est *Bibliotheca Jesuitica*, tanta fuisse modestia & humilitate, ut, cum urbs illa, in qua natus est, depictam cuperet habere ipsius imaginem, depingi recusaret, addens, ipsis asinum esse pingendum, si *Gretseri* vellent habere effigiem. Noster præcipue notat ejus acrimoniam stili erga antagonistas. Ac sane ea satis superque cognoscitur vel e titulis librorum ejus eristicorum, quorum perimagna est multitudo. Quanquam enim fatendum, nec adversarios ejus mollibus usos esse verbis, operam tamen is navavit strenuam, longo ut eos antecederet intervallo. Vita hinc sequitur *Samuelis Marsii*, mortui A. 1673 d. 18 Maji; *Guilielmi Britonis*, Poetæ Seculi XIII præstantissimi, ab alio *Guilielmo Britone* discernendi, *Chronici* scriptore, quod MStum in Bibliotheca Regis Galliarum reperitur; *Benedicti Aria Montani*, mortui A. 1598, Hispanorum eruditissimi, qui vino pariter & carne semper abstinuit; *Joannis Argenterii*, mortui A. 1572 d. 13 Maji; *Davidis Hæschelii*, m. A. 1617 d. 20 Sept. *Anonii Rudolphi Cevalerii*, m. A. 1572; *Rodulphi Glabri*, Historici Seculi XI; *Guilielmi de Nangis*, Historici Seculi XII; *Antonii Riccoboni*, m. A. 1599; *Claudii Quilleti*, mortui A. 1661, mense Octobri, cujus sub anagrammatico nomine *Calvidii Leti* A. 1655 editam *Callipædiam*, seu *de pulchræ prolis habendæ ratione Poema didacticum*, Noster haud facit magni, cum & versus sint admodum mediocres, & argumentum ipsum minus erudite persecutus sit Autor, deditus etiam superstitioni de vi siderum in humana corpora, deque observanda concubitoris parentibus constellatione; *Henrici Bullingeri*, mortui A. 1575 d. 17 Sept. *Theodori Agrippæ d' Aubigni*, sive *Albinæ*, mortui A. 1630 d. 29 Apr. cujus *Historia universalis ab A. 1550 usque ad A. 1601* publice combusta Lutetiae est ob nimiam scribendi libertatem, quique & satyrici illius libri conditor est, qui inscribitur *Confession Catholique du Sieur de Sancy*;
Mat-

Matthæi Bossi, mortui A. 1502; *Christiani Adrichomii*, m. A. 1585 d. 20 Junii; *Stephani Jodelli*, m. A. 1573; *Francisci Balduini*, m. A. 1573 d. 24 Octobris; *Francisci Bernardini Ferrarii*, qui A. 1638 successit Patavii *Balthasari Bonifacio* in præfectura Collegii Nobilium, sed post duos annos, relicta hac sparta, rediit in patriam civitatem, Mediolanum, ibique anno vitæ nonagesimo secundo diem obiit supremum A. 1669 d. 30 Januarii: cujusque omnia scripta (scripsit autem *Libros tres de antiquo Ecclesiasticarum Epistolarum genere*, totidem *Libros de ritu sacrarum concionum*, *septem Libros de veterum acclamationibus & plausu*,) Noster judicat esse eruditissima & plena elegantia; *Joannis Lelandi*, mortui A. 1552 d. 18 Aprilis; *Josephi Simleri*, m. A. 1576 d. 2 Julii; *Thomæ Dempsteri*, m. A. 1625 d. 6 Sept. vigesimi quarti inter patris sui liberos: cui natalis suus dies adeo fatalis fuit, ut eo excesserit patria, Scotia, eo creatus sit Doctor Juris, eo factus sit Professor Academiæ Neomaufensis, eo e causa quadam forensi magni momenti discesserit victor, eo denique Professor constitutus sit in Academia Pisana; *Caroli Bernardi*, Regis Galliarum Historiographi, m. A. 1640 d. 25 Junii; *Simonis Majoli*, m. A. 1597; *Felicitis Hemmerlin*, Latine *Malleoli*, cujus mortis, in Seculum XV incidentis, annus latet; *Jacobi Sadoleti*, m. A. 1547 d. 18 Oct. *Francisci Petrarchæ*, m. A. 1374 d. 18 Julii, cujus vitam viginti quinque viri docti scripserunt, inter quos excellit *Muratorius*, qui optime compositam eam A. 1711 edidit. *Africa Petrarchæ*, live *Libri novem de bello Punico*, qui olim maximo erant in pretio, contemnuntur a Nostro, qui Poema hoc longe abesse judicat a laude Poematis excellentis. Postrema est vita *Laurentii Surii*, Lubecæ nati Lutheranis parentibus, sed, cum Coloniam se contulisset ad colendum literarum studium, a *Petro Canisio*, studiorum suorum tum socio, perducti in castra Pontificis Romani: ubi cum annos natus viginti adscriptus esset Ordini sacro Carthusianorum, totum se dedit scribendis libris usque ad A. 1578, quo mortuus est, & quidem d. 23 Maji. Edidit namque *Opera Tauleri*, *Opera Rusbrochii*, quæ e Belgico sermone in Latinum convertit, *Michaelis Sidonii*, Episcopi Martisburgensis, *Conciones XV de Missa*, quas e Germanico

tradidit in Latinum, *Florentii Harlemensis*, Carthusiani, *Libros V Institutionis vite Christiane*, quos e Belgicis Latinos fecit, *Joannis Gropperi* Opus de *Eucharistia*, quod, Germanice conscriptum, Latine reddidit, *Apologiam Frederici Staphyli de S. Scriptura vero intellectu & in vulgare idioma translatione*, sermone Germanico conversam in Latinum, *Eisingerini Sermonis*, cur tam multi deficiant ad *Lutheranimum*, & *Henrici Susonis*, clari Mylici, *Operum*, versionem Latinam, *Homilias Doctorum Ecclesie in Evangelia totius anni*, ab *Alcuino* jussu *Caroli M.* collectas, *Concilia omnia*, in *Tomos quatuor distributa*: pro quorum *Dedicatione*, *Philippo II*, Regi *Hispanie*, facta, quingentos accepit florenos; quamquam hæc editio valde contemnitur a *Salmonio* in suo *de Conciliis* Opere; *Vitas Sanctorum*, a *Lipomanno* conscriptas, *Tomis sex*, denique *Commentarium rerum in orbe gestarum ab anno 1500 usque ad annum 1566*: qui liber (ita Noster judicat,) incertas multas exhibet narrationes, totus spirat genium monachalein, plenus est meditationibus plane puerilibus, male dictis item in *Protestantes* tam inconditis, ut eos dicat doctrinas suas hausisse e libris *Mubammedis*, denique ita compositus, ut non minus *Pontificiis*, quam *Protestantibus*, sit contentui.

Accedimus ad alterum horum *Tomorum*, in quo luculenter descripta est, adjecto librorum Catalogo, vita utriusque *Frederici Spanhemii*, quorum alter mortuus A. 1649 d. 30 Apr. alter A. 1701 d. 18 Maji; *Josephi la Brosse*, m. A. 1697 d. 29 Dec. cujus *Gazophylacium lingue Persicæ* prodiit A. 1684; *Danielis Eremitæ*, mortui A. 1613, cujus *Opera*, a *Gravio* A. 1701 edita, valde placent Nostro ob stili puritatem, ob exemplorum multitudinem & selectum, ob genium satyricum; *Gothofredi Vallæ*, propter atheismum combusti A. 1573 d. 9 Febr. qui unum duntaxat librum edidit, inscriptum *la beatitude des Chretiens*, non, ut vulgo putant ob locum quendam *Maldonati* male intellectum, *de arte nihil credendi*: quo tamen in libro, Noster docet, non tradi atheismum proprie dictum, sed *Deismum*, sive agnitionem Dei sine metu Dei suppliciique æterni; *Viti Ludovici Sackendorffii*, m. A. 1692 d. 18 Dec. *Petri le Givre*, medici, m. A. 1684 d. 5 Junii; *Lalii Gregorii Gyraldi*, m. A. 1552
 menſe

menſe Februario, qui ſibi ipſe hoc condidit Epitaphium, longe magis conveniens homini ethnico, quam Chriſtiano, quam Protonotario Apoſtolicò:

D. M.

Quid, hoſpes, adſtas? Tymbion

Vides GYRALDI LILII,

Fortunæ utriuſque paginam

Qui periculis, ſed peſſima

Eſt uſus altera, nihil

Opis ſereno Apolline.

Nil ſcire reſeri amplius

Tua aut ſua: in tuam rem abi.

Lilius Gregorius Gyraldus, Protonotarius Apoſtolicus, mortalitatis memor, annum agens 72. S. P. CUR.

Sequitur vita *Jo. Baptiſtæ Gyraldi*, mortui A. 1573 d. 30 Dec. *Franciſci Bianchini*, m. A. 1729 d. 2 Martii; *Jacobi Sylvi*, m. A. 1555 d. 13 Jan. cujus *Opera medica omnia* A. 1630 ſunt edita; *Joannis Georgii Triffini*, m. A. 1550, cujus *Opera*, Italice conſcripta, *Scipio Maffæus* Veronæ edidit A. 1729; *Guarini Guarini*, qui, Veronæ A. 1370 natus, magiſtrum habuit clariffimum tum temporis Grammaticum, *Joannem Ravennatem*, cujus e ſchola plerique prodierunt, qui in Italianam reduxerunt Muſas elegantiores. Tum ad Græcam linguam addiſcendam Conſtantinopolim petivit, ubi per quinque annos doctore uſus eſt *Emanuele Chryſolora*. Redux hinc in patriam primus fuit ex Italis doctor linguæ Græcæ, partim Venetiis, partim Ferrariæ, partim Veronæ, partim Florentiæ. Mortuus eſt A. 1460, qui nonageſimus erat vitæ ipſius annus, relicto doctiſſimo filio, *Baptiſta Guarino*, cujus, ſub exitum Seculi XV exſtincti, etiam hic reſenſentur opuſcula. Vita nunc ſequitur *Franciſci Turriani*, m. A. 1584 d. 21 Nov. *Joannis Henrici Maji*, m. A. 1719 d. 3 Sept. *Jacobi Philippi Tomafini*, m. A. 1654 menſe Decembri; *Joannis Baptiſtæ Moliærii*, Comicorum Galliæ clariffimi, mortui A. 1673 d. 17 Febr. cujus *Comædiarum* optima ea eſt editio, quæ A. 1734 prodiit in publicum, ſex conſtans quadratæ formæ Voluminibus; *Joannis Sturmii*, m. A. 1589 d. 3 Martii; *Ludovici Regii*, m. A. 1577 d. 2 Julii, cui magnam eloquentiæ

famam peperit *Vita Guil. Budai*; *Jo. Vincentii Gravinae*, m. A. 1718 d. 6 Jan. *Thoma Ittigii*, m. A. 1710 d. 7 Aprilis; *Petri Crespeti*, m. A. 1594; *Nicolai Comitii*, m. A. 1689 d. 10 Febr. *Joannis Caramuelis Lobkowitz*, qui, Madriti natus A. 1606 parentibus nobilibus, matre Germana gentis *Lobkowitzie*, ingenio præditus præcoci, primum in Academia Complutensi factus est Theologiæ Professor, hinc A. 1638 creatus Lovanii Doctor Theologiæ, tum Abbas, postea Episcopus titularis. Cum A. 1648 urbs Praga a Suecis obsideretur, is, non indignum ratus monacho, pro patria capere arma, præfici se passus est centuriæ Clericorum armatæ, eamque prospero successu hostibus opposuit. Bohemia in potestatem Cæsaris redacta, tantum ostendit ardorem in convertendis hæreticis, ut insigniretur titulo Episcopi Regiogrænsensis. Postea A. 1655 Papa *Alexander VII* eum creavit Episcopum duarum diocesium regni Neapolitani, sed e quibus tenues proveniebant redditus. Ad ultimum A. 1673 Rex Hispaniæ eum fecit Episcopum Vigevanensem: qua in urbe vitam finiit A. 1682 d. 8 Sept. tumulo ejus his duntaxat verbis inscriptis: *Magnus Caramuel, Episcopus Vigevani*. E regione vero hujus tumuli pila quædam hæc verba habet: *En ubi lingua flet & calamus magni JOANNIS CARAMUEL, qui vel undecimo ætatis anno libros scribens, mox Monachus, Pontificibus carus ac Regibus, triginta hominum millia revocavit ab hæresi, obsessam ingenio & ense liberavit Pragam, linguas omnes edoctus & disciplinas, vitæ annis æquavit Volumina in 77, ita vegetus, ut nunquam otiosus, demum suis in operibus immortalis, nuntio Cometa, tum nato, cum obiit, dum in hac Cathedrali Episcopi æternum clari pro natæ Virginis festo vesperæ solvabantur, celo natus terras reliquit anno 1682.* Nostro iudice *Caramuel* hic fuit homo amplissimæ, verum haud solidæ, eruditionis, pollens insigniter facultate imaginativa, disertus & meditabundus, sed iudicii inops. Sequitur vita *Theodori Gaza*, mortui A. 1478; *Petri Nicolii*, Jansenistæ polygraphi, m. A. 1695 d. 16 Nov. ejus scripta, partim ἀνωνύμως, partim ψευδωνύμως, emissâ, singulari diligentia recenset Noster, docens etiam pag. 298, magnam partem *Artis cogitandi* eum habere
 auto-

autorem; *Guil. Canteri*, m. A. 1575 d. 18 Maji; *Joannis Leusdenii*, m. A. 1699 d. 30 Sept. *Caroli Annibalis Fabroti*, m. A. 1659 d. 16 Januarii; *Simonis Goulartii*, m. A. 1628 d. 3 Febr. *Conradi Pellicani*, m. A. 1556 d. 5 Apr. *Melchioris Goldasti*, m. A. 1635 d. 11 Aug. *Marci Hieronymi Vida*, m. A. 1566 d. 2 Sept. anno ætatis nonagesimo sexto.

BIBLIOTECA VOLANTE, &c.

h. e.

BIBLIOTHECA VOLANS JOANNIS CINELLI CALVOLI, continuata a D. DIONYSIO ANDREA SANCASSANI. Editio secunda; in commodiorem formam redacta, variisque accessionibus & observationibus locupletata. Tomus I, dedicatus Marchioni Perillustri LUDOVICO RANGONI.

Venetis, typis Joannis Baptiste Albrizzii, 1734, 4.

Alph. 1 plag. 8.

Tomus hic volantis Bibliothecæ primus complectitur viros doctos, qui volumina ac scripta concinnarunt, ad alphabeti seriem recensitos. In præsens duo tantum prima elementa, A & B, in lucem prodierunt. Formula Dedicacionis elogio in Marchionem Rangonem congesto est commemorabilis, cujus majores ad *Theodorum Rangonem* usque, A. 532 *Belisarii* centurionem secundarium, prorogantur ac revocantur. *Cinellius* Bibliothecam suam volantem in diversa armaria, seu repositoria, non uno in loco typis excusa, distribuerat, singulisque peculiare honorificas præmiserat Dedicaciones, quæ hic separatim formis publicis descriptæ adjiciuntur, ac 15 plagulas, quater complicatas, consuevit. *Sancassanius* addidit quoque *Cinelli*, Medici Florentini, vitam, nati d. 26 Febr. A. 1625 patre *Domini- co Joannis Cinelli*, usi contubernio condiscipuli *Evangelistæ Torricellii*. Medicinam Pisis primo fuit professus. A. 1651 revertit in patriam. Museum ejus erat instar oraculi Delphici, ad quod literatorum numerus haud exiguus consuebat. *Magliabechium*,

chiom, Palatinæ Magni Ducis Bibliothecæ præfectum, consue-
 tudine sibi devinxerat. Ipse Florentiæ A. 1677, 8, *Bibliotheca*
volantis Repositorium primum, seu potius *della Biblioteca ve-*
lante Scanzia prima, haud ultra pag. 96 excurtans, typis pu-
 blicis describendum curavit. Eodem anno succedebat *Tomus*
II. Tertius proclibat A. 1685; Neapoli *quartus* A. 1682, quem
 consecraverat *Josepbo Valletta & Bernardino Ramazzini*.
 At in Dedicatious Epistola inerat nonnulla, quæ honora-
 tiores habebant aliquos ægre. Ex eo fonte tantum mali
 fuit emanatum, ut ipse *Cinellius* custodiæ fuerit datus, in qua
 doctissimum & dissentium volumen *de Incarnatione* conscripsit.
 Eius liberatus acerbitate, manum denuo admovit operi, sed va-
 riis conflictatus cum inimicitiis. *Repositorium XVII & XVIII*
 136. ante mortem Autoris in lucem haud exiit. Obiit *Cinellius* A.
 1706 d. 18 Apr. octogesimum primum ingressus annum. Scri-
 pta haud sane pauca ei ebravit ipse, quorum multa reliquit
 140. manuscripta, e. g. *Origine della Città di Borgo san sepolcro*; *Er-*
rori del Volgo Fiorentino intorno ad alcune Cantastavole erronea-
mente credute; *Errori di chi assiste agl' infermi*; *I Gemelli*;
Orazione per Sr. Cosmo e Damiano, nella cui Compagnia quæsse
due Orazioni recitate furono; *I Tisali*; *tre Panegirici per S.*
Girolamo detti in una Compagnia del Santo, per San Filippo Ne-
ri; *Orazione nell' Accademia de' Sargenti, per ill' Santissimo Sa-*
gramento; *Orazione recitata in una Compagnie di notte*. Omit-
 timus Orationes & Epistolas alias, in abdito adhuc latentes, dum-
 modo addiderimus ejus Opusculum, ex accessionibus ad *Lexicon*
medicum Stephani Blancardi compositum, *Aggiunta al Lexicon*
medicum &c. Si indicem librorum ejus percurrerimus, haud
 dubitandum esse videmus, *Cinellium* Oratorem, Poetam, &
 Medicum, fuisse insignem, Historicum & literatorem eximium,
 annumerandum vero literatis infelicioribus, qui calamo mor-
 daci exitium sibi met conciliarunt. Bibliothecæ volantis finis in
 eo consistit, ut scriptorum, Itolorum imprimis, colligantur
 tituli cum anno locoque, quo typis publicis excusa prodierunt.
 Non est autem, quod quis hic judicium de scriptis, & elogia de scri-
 ptoribus, venetur. Nomen Autoris in fronte apparet ubique.
 Postpositum est prænomen unum & alterum. Subditur semi-
 circulus.

circulus. Exponitur deinde scripti titulus, seu rubrum. Additur annus & locus impressionis. Ne tamen nullius frugi hic videamus, pauculas ex aridiori hortulo decerpemus rosas. Mantuzæ in deambulationibus publicis Jurisconsultus Medico jungitur, unique præ altero per vices tribuitur locus princeps. *Antonius Brescianus Alfertus* A. 1707 Patavii Orationem in cathedrali Basilica habuit, cui fuit inscriptio: *Medica facultas Jurisprudentia palmum eripit.* Leonis *Allatii* scripta debite recensita & sigillatim indicata fuisse, gaudemus ex jure, quantum ad libros fugitivos attinet, ex quibus hæc quippe Bibliotheca volans constat. Passim ea, quæ ad sese vel amicos suos attinent, *Cinellius* intexit, eisque lædium lectoris minuit. Continuatoris augmenta signis a *Cinelliano* Opere sunt discreta. Ad hos corymbos spectant duo scripta historica *Joannis Andreae de Aflezatis*, ante paucos annos edita. De *Stephano Baluzio* Tuteleni præter morem nonnulla afferuntur singularia. *Cinellium* operam dedisse enarrandis scriptoribus Venetorum, intelligimus ex pag. 93. In scriptis medicis Autor Danos quoque & Germanos subinde attingit, e. g. *Thomam Bartholinum* pag. 110, ejusque filium, *Casparum*, pag. 111. De transplantatione morborum hæc fuit *Cinellii* sententia: *Credas Judæus apella, non ego.* Ipse laudat Academiam Naturæ curiosorum, eamque nonnullis lucubrationibus suis illustravit. *Antonium Magliabechinum* vocat *literarum prodigium.* *Antonia Burignonia* unicum scriptum, *Marci Zuerii Boxhornii* tria, *Erhardi Weigelii* Dissertationes aliquot, *Roberti Boyle* pleraque commemorat scripta. Multa, alibi vix obvia, hic in memoriam revocantur scripta minora; plura tamen, eaque satis cognita, omittuntur. Libris ejusmodi ea utilitas est propria, ut libri majores, quibus scripta Autorum continentur, inde possint nonnunquam auferri subsidiisque instrui. Nostrum est, Continuatori publicas habere gratias, eumque exhortari, ut spatium, quod ingressus est, porro alacriter decurrat.

Pag. 27.

29 seq.

65.

90 seq.

112.

120 seq.

184.

NOVA LITERARIA.

Francofurti ad Viadrum proxime prodibunt *Annales literarii* *Magna* *Ruffie, Poloniæ, Lithuanicæ, Prussicæ, Livonicæ, & Circoniæ*, octava forma excusi, in posterum etiam, si bonos conatus fortuna secun-

secundet, per partes continuandi. Recensentur in his, addito modesto iudicio, omnia scripta literaria, maxima, minima, quæ per universos longe lateque patentium imperiorum fines, in quovis scientiarum genere, inde ab initio anni 1739 sunt vulgata; omnes Libri, Diaria eruditorum, Dissertationes, Orationes, Conciones sacre, Programmata, quin & Carmina præstantiora, quæ vel in Imperiali Societate Scientiarum Petrobουργensi, vel in Academiis perantiquis, Cracoviensi, Vilnensi, Regiomontana, Dærpatisi, vel in Gymnasiis florentissimis, Dantiscano, Elbingensi, Rigensi, aliisque urbibus, Latina vel vernacula gentibus lingua, verbo, quæcunque in Typographiis horum Imperiorum sunt excusa. Adduntur præterea vitæ Virorum eruditione clarissimorum, quos fatis, quovis anno, intra vastorum Imperiorum terminos, fungi contigerit, subjuncto indice scriptorum, a singulis editorum; historiae controversiarum, inter doctos forte oriturarum, nova in re literaria inventa, & observationes, & quicquid præterea notatu dignum, & ad eruditos pertinens, in provinciis ante nominatis acciderit. Singulari vero cura Latine puritati studetur, nec quidquam, quantum fieri poterit, eidem contrarium admittitur facile, præter locutiones cuiusvis scientiæ proprias, (*terminos* vulgo vocant,) quæ typorum etiam diversitate distinguuntur. Inprimis cavetur, ut omnia sine partium aut religionis studio recensentur. Quin contra multa cura allaboratur, ut annotationibus Geographicis, Genealogicis, Historicis, & Criticis, interjectis lectoris commodo & curiositati consulatur. Singulis *Tomis*, in posterum prodituris, subjicientur, in majorem Lectorum utilitatem & deletionem, *Nova literaria, Sæcica, & Danica*, quæ in reliquis Diariis eruditorum vel parcius enarrata, vel penitus omissa, desiderantur. Prodibit autem quovis trimestri *Annalium* horum *Tomus unus*, 16 vel 18 plagulis constitutus, sub finem mensium *Januarii, Aprilis, Julii, & Octobris*. Ceterum, quo minus cognitæ eruditæ gentibus Europæis reliquis sunt res literariæ memoratorum ante imperiorum & regnorum, eo acceptiorem operam fore suam sperat Editor, publici boni & temporis subsecivi bene collocandi studiosissimus. Sed & sperat idem, neminem fore, qui sumtus ab eodem haud exiguos, in opus erogandos, in eventu dubio prænumerandos arbitretur. Itaque ea, qua par est, humanitate rogat omnes literariæ Historiæ amatores, qui editionem horum *Annalium* promovere cupiunt, ut nomina sua apud Bibliopolas, Francofurtensem, *Joannem Godofredum Conradi*, Lipsiansem, *Jacobum Schusterum*, & Regiomontanum, *Joannem Godofredum Eccard*, profiteantur, quo ex numero subscriptorum constet, Editorem oleum & operam non perdere. Pretium annuum erit uncialis seu thalerus unus, cujus pars quarta, seu grossi senni nostrates, quovis trimestri, ubi *Tomus primus* & subsequentes in publico comparebunt, numerabitur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXXXIX.

GENEALOGIÆ DIPLOMATICÆ AUGUSTÆ gentis Habsburgicæ Volumen II, Codicem probationum exhibens; quo continentur Diplomata, Chartæ, aliaque antiquitatis monumenta. Pars I, ab A. C. DCCXLIV ad annum usque MCCLXIX, numero D; Pars II, ab A. MCCLXIX ad A. MCCCCLXXI, a numero DI usque DCCCCLIV. Accedunt Indices locupletissimi, qui rebus tum Habsburgicis, tum plurium illustrium Germaniæ familiarum genealogiis, deservient; accurante R. P. MARQUARDO HERGOTTI, Ord. S. Bened. Congregationis S. Blasii in nigra Sylva, Capitulari & magno Cellerario, S. Cæs. Regiæque Catholicæ Maj. Consiliario & Historiographo, Ordinumque anterioris Austriæ per Brisgoviam ad Aulam Cæs.

Deputato.

Viennæ Austriæ, ex typographia Leop. Jo Kaliwoda, 1737, fol. maj.
Alph. 10 plag. 4.

En alterum tertiumque Volumen æterni Operis, cujus prior Tomus primam superioris anni paginam in *Actis* nostris illustraverat. Ita vero evenit nunc, quod, licet votis civitas literata sæpius expetiisset, sperari vix ac ne vix quidem poterat, ut idem Reverendissimus Autor, qui, Historiam Augustæ gentis Austriacæ adornaturus, industriam plane singularem, lectionem

Ccc

inde.

indefessam, vigilasque noctes quamplurimas, ostenderat, mox
 fat amplis veterum Chartarum Voluminibus Operi suo coronan-
 dem, nomini adderet perennitatem. Nos non tam Cel. Viro te-
 lam feliciter absolutam, quam orbi historiarum curioso cime-
 lium, vix ulli comparandum, gratulamur. Etenim novum inve-
 nit vetustatis thesaurum, Cælaris Augustissimi beneficio, atque so-
 lertia *Hergotti*, e pulvere ac tenebris protractum, de quo eo ma-
 gis lætari par est, quod huc usque in scrinijs Bibliothecarum, &
 Monasteriorum arçis, depositus, blattis tineisque gratas ministra-
 re epulas sit visus. Uberrimam Diplomatum messem Rev. Au-
 tori Ecclesiæ suppeditarunt, in quibus Sangallensis, Einsiedelen-
 sis, Basileensis, atque Fabariensis, nomina præ reliquis inclaruere.
 Sed potissimum Bibliotheca Vindobonensis profuit, atque inter
 alios Codices librum *Udalrici Babenbergensis*, quo variæ Ponti-
 ficum, Imperatorum, & Cardinalium, literæ ab anno inde 1125
 continentur, a *P. Lambecio* in *Bibl. Vindobon. pag. 48 seq.* multis
 verbis collaudatum, subministravit. Tanta felicitate præclare
 usus est *Hergottus*, ita scilicet, ut & nova ederet quamplurima,
 & chartas, mancas huc usque, ex avtographis suppleret. No-
 tas insuper Diplomatis adjecit singulis, quæ veram produunt ex
 iis proficiendi rationem, atque præter res præclarissimas insi-
 gnem antiquatarum vocum copiam illustrant. Bigam Diploma
 L exhibet, ad usum fori Germanici pertinentem, at plerisque
 tamen, ni toti fallimur, inauditam. Quis jus illud singulare, *Bette-*
 Pag. 28 *bur* vocari solitum, vel fando percepit unquam? quod facultatem
 not. 2. a rusticis tributa exigendi denotare, primus Autor docuit. Conf.
 not. 3. *Klockii Consil. LXXVII n. 19.* Cui *Cepponis* occurrit mentio, quod
 nomen & instrumento ad constringendos reorum pedes adhi-
 bito, & loco reis publice proponendis dicato, competere, pro-
 batum evictumque *Hergottus* dedit. In notis ad Diploma LXVII,
 Pag. 41. quo *Ludovicus Germanicus* A. 867 d. 16 Cal. Sept. homini-
 bus *de Argengeuwe* plenam legem *Phaath*, qua usi fuerant
 majores, pro mansis IX cum mancipiis eorum concedit, con-
 tra *Tschudium* erudite notavit, *ro Phaath* non violentiam, sed
 Pag. potestatem a censu sese redimendi, apud Alemannos significasse.
 138 n. 5. In Dipl. CLXXVIII vox *incisura* occurrit, quam pro exactione
 sumi,

fumi, ex Charta *Manassis*, Guinenfium Comitis, apud *Cangium* apparet. Sed obfcurus præ reliquis locus est in Diplomate *Henrici V* monasterio Engelbergenfi, A. 1125 d. 28 Dec. dato: *Liceat Abbati cum confilio fratrum ad utilitatem monasterii emere, vendere, mutuari, & loca monasterii longe difjuncta fine contradiftione advocati defendenda alteri committere. Advocatus denique, patre monasterii petente, a Rege accipiat bannum legitimum, & bis in anno, fi opus fuerit, quodocunque patri monasterii placuerit, invitatus ab illo veniat, & ibi placitum jufum pro caufis & neceffitibus matrimonii rite peragat. Nullum autem aliud fervitium, jus, aut beneficium, fibi per hoc concedi recognofcat, nifi æternam mercedem, & tertium bannum, & confuetudinariam jufitiam, in illis duorum placitorum diebus: in utroque duo modii *fpeltæ*, & unum *frifchingum*, valentem *ficlum*, & unum *ficlum* de vino, & in his duobus nihil aliud fperet nec pro jufitia nec pro caritate.* Adfunt hic varix voces, quæ uberiori explicatione indigebant, quarum nullam Rev. Autor intactam prætermifit. Sic per *bannum legitimum* poteflatem advocatis ecclefiarum concedi folitam, Regis nomine jus dicendi, pœnasve irrogandi: per *tertium bannum*, tertiam multæ, ab advocato dictatæ, partem: per *fpeltam* tritici genus; per *frifchingum* animal, quod nondum ad jufam magnitudinem excrevit: per *ficlum de vino* cadum ejusdem potionis, intelligi, ex gloffis *Rhabani* MStis & aliunde fatis demonftravit. Nolumus jam in ampliffimam rerum geftarum meffem excurrere, quam præfens Diplomatum Volumen fuppeditat, cum, illud conari, idem foret, ac integrum Opus velle defcribere. Ita lectu digniffimum est Diploma 159, propterea, quod infignem circa jus foreftale Imperatorum curam declarat. Attentionem mereatur Instrumentum de A. 1268, quo *Rudolphus*, Habsburgi, & *Meinhardus*, Tyrolis, Comites mutuos fibi amicitix perpetuæ fponfores conftituunt. Memorabile est literarum commercium, inter *Gregorium X*, Pont. Rom. & *Rudolphum*, Regem Romanorum, in quo de mediis controverfiam, circa Ducatum Sueviæ cum *Alphonfo*, Castellæ & Legionis Rege, obortam, fopiendi difceptatur. Jungi merentur *Urbani VIII* literæ apud *Leibnitium* in *Prodr.*

Num. CCI
pag. 144.145 not. 4
feq.

Num. D.

DXLV.

Cod. J. G. n. 14. Publici Juris cultoribus commendanda Chartæ 557 lectio, quippe accuratam juris de non evocando notionem datura. Neque tamen, ut est in rebus humanis perfectum nihil, omnes nazvos evadere Rev. *Hergottus* potuit, quorum nos in præfenti aliquos, non tam intempestivo emendandi pruritu ducti, quam eo potius sine, indicabimus, ut nostrum Autori in Opere versando studium comprobemus. Omnis tractatio ad binas classes commode referri poterit, cum partim in ipsis *Imperatorum titulis*, partim in *subscriptionibus* Chartarum, notanda quædam deprehendamus. Turpis est scribarum oscitantia, quæ nominibus Principum non pepercit, atque numeros, ipsorum nominibus adjectos, frivole corrumpit. Ita in Dipl. 193 diversa Codicum est lectio, dum *Henrico* in aliis nota *quarti, quinti* in aliis, adscribitur. In Dipl. 212 *Lotharius alter, quintus* vocatur, cui vitio nullam, nisi ex Seculi tenebris, excusationem peti posse, statuit Rev. Ecclesiæ Gotvicensis Abbas. Inprimis vero circa nomen *Conradi*, qui *Lothario* successit, chartæ variant. Nunc enim plane numerum omittunt, ut in Dipl. 220, nunc *alterum*, nunc *tertium*, appellent, ceu ex Dipl. 212 & seq. apparet: unde & hoc simul discimus, falli omnes ad unum, excitatos a *Struvio*, scriptores, dum A. 1136 vel insequenti vita functum narrant *Lotharium*. Aliud sane prodit usitata a *Conrado* computandi ratio, quippe qui in Diplomate excitato, quod A. 1039 scriptum est, annum regni primum numerat. Ad alteram pergitur errorum classem, *subscriptionum* vitia paucis indicaturi. Atque hic tam amplam voci *subscriptionis* notionem subjungimus, ut & *temporis notam*, & *nomen Cancellariorum*, complectatur. Ita nonnunquam factum est, ut in annis *imperii* atque *ordinationis Principum*, a quorum liberalitate Diplomata fuere profecta, itemque in *Indictionibus*, vitium admitteretur calculi. In Diplomate *Otonis III* (n. 153) pro anno imperii *altero tertius* scribi debebat, qua in re multoties erratum, *Mabillonius Annal. Bened. T. IV n. 66* observavit. In Diplomate 159 & 160 *primi* indictionis anni loco *tertius* collocandus, utpote qui in A. C. 1004 incidit. In Diplomate 165 *Henrici II* Imperatoris annus regni 18 loco 17 reponendus; quemadmodum & in Dipl. 168 epocha regni a *Conrado II*

Num.
CCXVIII
pag. 164.

do II administrati emendanda, atque pro anno *tertio quartus* collocandus, cum is cum A. C. 1027 conveniat. Singularis computandi ratio, *Carolingis Ottonibusque* incognita, circa Seculi XI medium cœpit frequentari, ubi *Henricus III* annos *ordinationis* persequitur, regni autem epocham ab eo, quo solus regnavit, tempore orditur. Sed circa hanc quoque annorum rationem in Chartis apud Rev. Autorem aliquoties peccatum est. Ita in Diplomate de A. 1045 (n. 176 & seq.) 16 pro 17, de A. 1050 (n. 181) 21 pro 22, & mox (n. 187) 23 pro 22, reperiuntur positi, id quod oculatissimum Ecclesiæ Gotvicensis Præfulem præteruisse, non satis demirari possumus. Eadem facit observatio, ut Chartam *Henrici III* de A. 1050 (n. 182) ex autographorum numero proscribentes, ad vitiosa originalis a *Tschudio* tractati apographa amandemus. Epochas regni, imperii, atque ordinationis, penitus neglexit scriba, simulque gravissimum Indictionis errorem, a Rev. *Hergotto* jam enodatum, admisit. Præterea sub finem scribere non erubuit, Diploma in *presentia Henrici Co-Imperatoris* datum, cum tamen, *Henricum IV* anno demum 1054 ordinatum, ex fide dignis rerum gestarum monumentis constet: atque nullum superest dubium, verba hæc, *Tschudio* omissa, manui impostoris historiarum ignari esse tribuenda. Plura nãvi in Indictionibus commissi specimina in Diplomatum 191, 192, 195, & 197, occurrunt. Circa *Cancellarios* unicum deprehendimus errorem. Scilicet in Diplomate *Henrici III* de A. 1050, quo Ecclesiæ Beronensi prædium in *Melsicon* permisit, *Waltherii* Cancellarii fit mentio, atque is vice *Bardonis*, Archipræfulis Moguntini, recognovisse dicitur. Quodsi Cancellariorum Germaniæ sub *Henrico III* syllogen, a *Gotfrido Gotvicensi* adornatam, evolvas, altum de *Waltherio* silentium. Quare *Wimberii* nomen in laudato Diplomate arbitramur substituendum, quippe quod in plurimis Chartis apud *Leuchfeldum* atque *Heineccium* occurrit. Contra vero eximium hunc usum præstat diplomatica Rev. *Hergotti* collectio, ut circa rem propositam & *Gotvicensi Chronico*, & *Mallinkrotiana de Archicancellariis* tractationi, addere non pauca queamus. Ex Diplomate *Henrici IV* de A. 1070 (n. 184)

Num.
CLXXXI.

apparet, *Gorvicensem Lib. II Cap. 9 §. 15* humani quid passum, dum, in anni demum sequentis Diplomatum *Adelberonis* recognitionem occurrere, arbitratur. *Philippum* Cancellarium, imperante *Henrico V*, vice *Adelberti*, Archiepiscopi Moguntini, recognoscentem, ignorat *Mallincrotius*. Hunc *Gorvicensis* supplevit, sed ita, ut post A. C. 1111 nullum amplius Diploma ab eo subscriptum memoret, cum apud Rev. Autorem unum de A. 1123 (n. 197), bina de A. 1125 (n. 198 & 201), reperiantur.

THOMÆ BOSTON, ECCLESIAE ATRICENSIS apud Scotos Pastoris, Tractatus Stigmatologicus Hebræo-Biblicus, quo accentuum Hebræorum doctrina traditur, variusque eorum in explananda S. Scriptura usus exponitur. Cum Præfatione Viri Reverendi & Clarissimi, DAVIDIS MILLII.

Amstelodami, apud J. Westenium & G. Smith, 1738, 4.
Alph. 1 plag. 6½.

Qui de doctrina accentuum Ebræis familiarium commentantur, respiciunt potissimum ad duo momenta. Primo quidem de autoritate accentuum exponenda sunt solliciti; deinceps vero vim ac potestatem eorum tum theoretice, tum practice, docent atque ostendunt. Juvat perspexisse, quid Cel. Editor, quid ipse *Bostonus*, de hoc senserint argumento. Prior, in Præfatione præmissa, de eis, qui accentus Biblicos vehementer contemnunt & oppugnant, ita judicat, ut eos putet abuti fere præcipiti judicio, præpostero versionis alicujus Biblicæ amore, vel partium studio abripi, aut peccare inscitia accentuum & linguæ sanctæ. Addit hæc deinde: *Accentuum accuratio notitia comparari non potest sine molestia & labore; quemadmodum nec aditus patet ad penetralia linguæ sanctæ, nisi sudantibus & argentibus: quem cum reformident, aut tempore, illa ad studia opportuno, suscipere detrectaverint, declamant in accentus, & scientiam illam vituperant, quæstis fere & tenuibus argumentis, ne sine ratione fecisse censantur.* Qui accentuationem oderunt, vel minoris faciunt, id imprimis urgent, nullam
lin-

linguam, quamdiu nationi sit vernacula, habere accentus. Respondet Cel. Prologus, Græcam linguam tum, cum maxime vigerit, accentus habuisse, quo nomine provocat ad *Jo. Rudolphi Wesseni* contra *Henningium* Dissertationem epistolicam de *Accentibus Græcorum*. Idem de lingua Augustei ævi Latina fatetur ipse, argumenti vice usus vetustissimis *Cenotaphiorum Pisanorum* tabulis, ac suffragio Cardinalis *Norisi*, in calce præclari Operis contra *Vossium* de *arte Grammatica* aliosque commentati. Doctissimos Viros, qui pro summa accentuum auctoritate militant, *Buxtorfios*, *Ousefios*, *Boklios*, *Læscheros*, *Dachselios*, aliosque, maximi facit, eorumque argumenta validiora judicat quibuscunque secus sentientium opinionibus. Inprimis laudat Magnif. *Val. Ern. Læscheri* librum de *causis linguæ Hebrææ*, utpote in quo objectiones adversariorum sunt confutatae. Addit & hoc, accuratam accentuum considerationem plurimis locis obscuris lucem asserre satis luculentam. Lingua omnino Hebræa stilo constat conciso, sensuque abrupto, ac eapropter parenthesis crebra, crebriori autem ellipsi, gaudet. Accentibus parentheses & ellipses indicantur, insigni quodam sane beneficio. Judæi fatentur, accentus esse perantiquos, ipsique adventum Redemptoris ardentius optant eo etiam sine, ut, eo duce, veram accentuum notitiam consequantur, uti e *R. Calonymi* libro **שער טעמי הקרא** apparet in fine. Subdit Autor Præfationis: *nec propterea tamen divinam prorsus originem & auctoritatem accentibus asserere audeo. Id qui affirmaverit, in plurimas & inexplicabiles difficultates, meo quidem judicio, se conjecerit. Nec characteres divinæ originis & Deonovicias luculentos adhuc videre in accentibus potui, quorum munus est dividere & conjungere, emphasin, affectum, ellipsin, indicare, & similia, quæ facultas perspicaci & exercitatissimo, quales vetustissimi Hebræi sine dubio fuerunt, inesse posse videtur, quam opus sit, ut ad summum illud Deonovicias misculatum illico recurrat.* Reverendus *Boston*, in Scotia quondam Pastor Aricænsis, libellum hunc adornavit, quo doctrinam de accentibus Hebræorum perspicue & accurate persecutus est. Idem peculiari scripto per 23 *Genesis* Capita idem docere conatus fuit, qui

- qui in MSto Anglicano ponitur, cui titulus: *An Essay on the first twenty three Chapters of the Book of Genesis in a twofold Version of the Original Text.* Tractatio, quæ præ manibus est, in *Partes duas* est distributa. *Parte prima* differitur de punctis Ebraicis in genere, de accentuum figuris & appellationibus, de triplici accentuum usu, de Stigmatologiz necessitate ac existentia. *Sectione prima* exponit Autor de Accentuum usu, in obtinendis ideis, quibus constat sensus grammaticus. *Sectione secunda* commentatur de Accentuum usu in obtinenda notione conjunctionis & disjunctionis idearum. Exequitur porro tractationem suam, ac disputat de accentuationis origine ac auctoritate divina, de generali accentuum divisione in distinctivos & conjunctivos, de diversis accentuationis generibus, de accentuum habitudine mutua, de accentuum consecutione generatim, de potestate distinctivorum in genere. Additur deinde *Sectione prima* de potestate distinctivorum, an sit semper eadem, an vero varia. *Sectione altera* exponit de potestate distinctivorum ejusdem classis, an par sit, an vero impar. Subjungitur Caput de officio conjunctivorum, ac inquiritur, an perpetuum sit, an invariatum, nec ne. *Parte secunda* differit de *Silluko*, Domino absoluto, de officio *Silluki*, de sede *Silluki*, de potestate *Silluki*, ac de observatis ad *Sillukum*. Deinde exponit Dominos primarios, majores, inferiores, ministros. Tum agit de accentibus extraordinariis, & *Schalscheleth* metrico. Tandem *Capite* ultimo differit de Parentheseon, Interjectionum, & Interrogationum Ebræo-Biblicarum, notis, de Parenthesi Ebræo-Biblica. Addita sunt etiam schemata & tabule, quibus Autor consecutionis accentuum catenam illustravit, atque peculiaris *Sectione*, qua illam enodavit. Pro interpunctionum & continuationum moris notandis singularia excogitavit adhibuitque signa, quibus recensendis hic possumus supersedere. Puncta Ebraica dividit in *verbalia*, quorsum refert *Dagesch*, *Mappik*, & *Makkaph*: in *monitoria*, quorum unum vel plura simul reperiuntur impressa superne vocibus quindecim in Codice Ebræo: ac *accensualia*, seu accentus. Accentum unum, nempe *Metbeg*, pro inere euphonico habet; reliquos vero pro syntacticis, quos dili-

diligentissime percenset. Notitia accentuationis, ejusque usu, Judæi carent. Christiani superiore demum Seculo eam resumere, vel potius duntaxat tentavere. Autorem amicus, literaturæ Ebraica insignis, docuit, amissam a Judæis esse illam notitiam sub aut paulo post adventum Servatoris nostri, secundum Judæorum computationem, extinctam prorsus sub tempore Masoretharum Tiberiensium. Usum Grammatici statuunt accentuum triplicem, musicum, tonicum, stigmalogicum, seu positum in distinctione sententiarum per certa membra clausulasque certas. Usum musicum statuit in canticis, psalmis, & carminibus, *Joannes Buxtorfius*, pater; filius vero agnovit modo rhetoricum, quocum fecit *Wasmuthus*. *Augustus Pfeifferus*, licet accentus pro notis musicis non habuerit, putavit tamen, accentuationi metricæ inesse $\mu\sigma\iota\kappa\acute{\epsilon}\nu\ \tau\iota$. At cur canticis, quæ in *Esaiâ*, *Habacuco*, libris *Samuelis*, ac *Mosis*, occurrunt, nulla adjecta fuit metrica accentuatio? Cur, obsecramus, tituli psalmorum *Davidicorum* eadem ratione, ac psalmi ipsi, accentibus fuerunt metricis ornati? Numquid & tituli ipsi fuerunt decantati? Quare fatendum, non dari usum accentuum directe & formaliter musicum. Id vero *Pfeiffero* Noister largitur, inesse aliquid musici canticis, in sacro V. T. Codice ubique exstantibus. Certe pro vario effectû, variaque vocum vel conjunctione, vel disjunctione, cantus fuit moderandus. In medio versus vox erat susflaminanda; si versus esset longior, denuo pausa erat post verba nonnulla, sensu haud invito, adhibenda. In fine versus vox erat sensim demittenda, & pauisæ submittenda. Hoc est fundamentum accentuationis metricæ. Modulabantur Judæi in Oriente pro more reliquarum ibi gentium quoque prosam, sed minus adstrictè, minori contentione, non eisdem servatis morarum vicibus. Modulatio ad sensum erat accommodanda, ideoque insisteret certis legibus de vocibus vel conjungendis, vel disjungendis. Eis, qui sensum accurate callebant, accentibus haud erat opus. Sed in gratiam tironum hi fuerunt additi; quam ob causam præceptor Judæicus ex veteri ritu in synagoga, tanquam magister sensus haud expertus, nec accentus, nec puncta vocalia, in Codice, quo utitur, tenet. Unde porro pateleat, accentus

Pag. 5.

6.

7.

centus esse testimonia virorum doctorum atque piorum de sensu sacri Codicis rite assequendo, qualem ipsi Autores habuerunt pro optimo & genuino. Nec minus illud verum est, varietatem satis gravem ex defectibus describentium, in dies crescentibus, in accentus irrepsisse, cui vix mederi licet. Quis vero inficiabitur, sensum sacri Codicis posse ab eis quoque satis feliciter erui, qui doctrina accentuum carent? Expedit tamen, eam nosse, ut explorare liceat, an sensum veteris orthodoxæ Ecclesiæ Judaicæ in exponendis dictis sacris teneamus. Id vero dolendum, nos nescire, an consensu universorum, quorum intererat, accentus fuerint textui adjuncti. Jubet nos prope modum de eo dubitare vetustus ille ritus præcentoris, quo is ab exemplo accentibus instructo sese abstinet. Unica tamen accentuandi ratio duntaxat exstitit, certe tantum recepta est. Quis enim per tot Secula produxit Codices, accentuum signis diversis notatos? Sed hæc obiter. Redeundum nobis ad Autorem. Ipse dilucide ostendit, accentus haud universos esse tonicos, nec usum, accentibus præfixum, primum esse tonicum. Restat itaque, usum primum eorum esse stigmatologicum, ex quo deinde usus secundarius, nempe tonicus & modulatus, derivari debet. Stigmatologicus summa sese commendat utilitate, eo quod amphibologiis & incertis sensibus, alioquin nascituris, medetur. Exemplis id illustrat Autor.

16 seq. *Jobi X, 8*, illud ita vertit: *manus tua gravi dolore affecerunt me; atqui fecerunt me*. Fuerunt illæ una circumcirca; atqui

18. *absorbuisti me*. Ita certe suadet accentuatio. Dictum illud *Eccl. XVI, 1*, ab interpretibus varie elatum, secundum accentus ita est vertendum: *Mittite agnum dominationis terra ex Petra* (urbe), *desertum versus lita: ad montem filia Sionis*. Per eandem urbem Bochartus intelligit caput Moabitidis, Crach-Moab, seu Rabbath-Moab, Arcopolim. Dictum *Eccles. VIII, 5*, pro contextu & accentibus sic est proferendum: *Custodit (Rex) præceptum: non noscet rem malam? i. e. nomine mala puniet?* Hoc autem posito interpretationis fundamentum, perspectum est facillimum, septuaginta Interpretes nimia ubertate esse usos, caruisse etiam exemplo punctato ac accentuato, certe illud haud adhibuisse.

buiffe. Dicitur obscurum Ez. VI, 9, sic vertendum: *Et recordabuntur clapsi vestri me, inter gentes nampe, quorsum captivi ducti fuerunt, hæc, inquam, qui fractus fuerim.* Dicitur Ez. XVI, 7, sic vertendum: *Quantum ad incrementum astinet, instar germinis in campo copiose procrefcentis reddidi te.* Indicatur modus augescendi, a sola providentia Dei pendens, citra operam & culturam hominum, quæ ad germina horti producenda aliquid confert. Dicitur Ps. LXVIII, 5, sic cape: *Cantate Deo. Psallite nomen ejus, aggerate ei viam, qui equitabat in solitudinibus, In Iab consillit nomen ejus. Ac exultate coram eo.* Conf. Es. XL, 3. Ostenditur utrobique, Filium Dei honoribus esse in terris excipiendum. Psalter distat de Christo exaltato, tanquam victore triumphante, per totum terrarum orbem sterilem ac infrugiferum albo Evangelii equo vecto. Conf. Apoc. VI, 2, Ps. XLV, 5. Illam Christi in Jehovah ejusque gremio quietem Servator ipse sic edisserit Jo. XIV, 11: *Ego in Patre sum, & Pater in me est.* Laudandi argumentum ponderis infiniti! Locum varie obscuratum Es. XLIX, 3, nitore suo restituit, ita vertens: *Tu (Messia) es servus meus. Tu es Israel (representativus): is, in quo me condecorabo.* Conf. 2 Cor. IV, 6. Accentus porro designant actionem dicentis, gestum, affectum, admirationem, vocem interruptam, resurrectionem & quasi allisionem spiritus. Variis id exemplis illustrat Autor. Eadem verba: *Sit nomen Jehove benedictum,* Ps. CXIII, 2, Job. I, 21, diverse accentuatur pro diverso dicentis affectu. Psalter exultantis verba quasi torrens feruntur rapide; Jobi, cujus animus in rebus mællis erat sedatus, tardius, licet leniter, fluunt. Verba, Gen. III, 22, Autor ad normam accentuum ita vertit: *Eccè hominem! qui fuit, sicut unus ex nobis (sanus & sanctus, Gen. I, 27,) ad cognoscendum bonum & malum satis aptus.* At hæc cognitione & felicitate hæud contentus proli dolor! decidit. Subest ellipsis vocis **וְעַתָּה** qui, ut Thren. III, 1, Ps. LII, 9. Paula enim inest voci **וְעַתָּה**. Utinam genuina & ad hæc leges accentuum composita superesset modulatio in eis, qui Codicem legunt Ebræum! Accentus iidem ostendunt, quænam voces actu constuantur, quænam sint distrahen-

Pag. 22.

25.

26.

27.

29 seq.

- Pag. 33. da, minusque conjungenda. Notum est dictum *Habacuci* pal-
 marium ex *II*, 4, *וְיָדִיק בְּחַסְדֵי יְהוָה*. Sensus est: *Justus*
 34. *coram Deo ex justitia imputata, per fidem recepta, certo est victu-*
rus vitam, scilicet sanævitæ ac sanitatis, quæ ex ipso momen-
to, quo infunditur, quæ talis in animo fidelis, nunquam peritura
est, verum æternam duratura. Conf. *Jo. VI*, 29, 1 *Jo. III*, 23,
 35 seq. *Actor. XVI*, 31, *Jo. XVII*, 3. Egregie idem exponit locum
Ez. XVI, 6. Locum vero 1 *Sam. IV*, 8, ita vertendum judicat:
 40. *Hi illi sunt Dii illi, qui percusserunt Ægyptum, omni plaga;*
in deserto scilicet Israelitis adhererunt. Eadem ratione vertit
 dictum 2 *Sam. XVII*, 29, ita: *Cum dicerent: populus ille est, fa-*
melicus & lassus & sitibundus, in hoc deserto, ubi ipsis nulla
vasorum cibariorumque copia, quam ideo Shobi alique ad Da-
 42. *videm attulerunt, v. 27, 28.* Sic partes periodorum minus
 principales sic distinguuntur. Ea exemplum! Autor locum vexa-
 tum, *Gen. XX*, 16, ita transfert: *Sara vero dixit Rex Abimelech:*
 44. *ecce dedi mille siclos argenteos fratri tuo, (ecce tibi est operi-*
mentum oculorum apud omnes, qui tecum futuri sunt,) atque
hæc omnia, & ipsam dilucide monstratam. Subest parenthesis
 hoc modo: *Ecce illum maritum tuum (quem dixisti fratrem*
tuum) operimentum oculorum, oculorum scilicet omnium, quibus
tecum esse unquam contingere possis. Cetera ita coherent:
Ecce dedi fratri tuo mille argenteos, & præterea illæc omnia
(greges, armenta, servos, ancillas, ipsamque Saram, ei jam red-
ditam, iudicat,) ac præsertim feminam, solo nomine sororis
Abrahami prius cognitam, atque eo nominis involucre occulta-
tam, nunc vero dilucidatam & patefactam, utpote dilucide &
 46. *divinitus quidem monstratam, esse ipsius uxorem.* Nam *וְיָדִיק*
ex וְיָדִיק est dilucide monstrare id, quod occultum, perplexum, &
controversum est. Locum perdifficilem, *Gen. XV*, 13, obvium,
 enodat ex accentuatione, quæ parenthesis subesse significat,
 hunc in modum: *Certo scito, peregrinos sive posteros tuos in*
terra aliena (atque servitæ facient eos & affligent eos,) quadrin-
gentis annis. Afflictio illa, a nonnullis mementa, non est ad-
 stringenda ad annos quadringentos. Eadem ratione locus dif-
 ficilis

facilis *Exod. XII, 40*, promissime extricatur: *Et quod attinet ad sedem Israelitarum, (qui commorati fuerunt in Aegypto,) ea fuit 430 annorum.* Indicatur univertus peregrinationum complexus. Præterea ex accentuum observatione apti reddimur ad periodos debite distinguendas. Quare dictum *Ex. XVI, 20, 21*, ita reddendum: *Præterea accepisti filios tuos & filias tuas, quos præcreaveras mihi: atque immolasti eos illis ad comedendum: minima hæc est ex scortationibus tuis. Nam macchasti etiam filios meos (primogenitos puta): & dedisti eos, dum transduxisti illos, illis.* Pag. 47.

48. *וַיִּזְכֹּר* similiter occurrit *Deut. VII, 7*. Primogeniti Deo erant proprii, atque solemniter coram Deo erant transducendi, *Exod. XIII, 12*. Addit Autor aliud specimen ex *Isth. V, 7, 8*, docetque ex accentibus, *Estheram* ipsa Regis verba mirabundam repetere, nihil vero petere, petitionem potius suam in crastinum differre, hunc in modum: *Postulatum meum! petitio mea! An inveni gratiam in oculis Regis?* Ac porro aliud ex *Deut. XX, 19*, ita vertens: *Cum obsideris - - non perdes arborem ejus (civitatis) - - atque eam non succides. Sed, o homo, succides arborem campi (i. e. arbores foris enatas, inferu- Ciferus).* Ita dictum *Eccles. VIII, 2*, ob accentus jubet verti: *Quantum ad me attinet meumque consilium, præceptum Regis observa; & quantum ad supremum, observa locutionem juramenti Dei.* Vox *הוּוּ* est epitheton Dei Optimi Maximi, *Hof. XI, 7, 2 Sam. XXIII, 1*. Quare illud *הוּוּ* *Ef. LXIII, 7*, vertit 50.

secundum Supremum. Tandem vero subdit, accentuationem Codicis Ebraei esse ejusdem cum verbis ipsis divinæ originis & autoritatis. Sententia hæc omnino omnium est tutissima. Dolendum vero, testimoniis consilii haud posse, accentus ab initio textui fuisse adjunctos. Autor ita ratioeinatur: *Si accentuatio sit inventum humanum, sensus, quem illius ope fundit textus, est modo humanus; ad summum non est nisi sententia humana de verbo divino, quæ fidei divinæ fundamentum esse nequit. Causa hujus cardinem in figuris accentuum invenien- dis nequaquam pono; verum in accentibus, ut sensus modera- toribus, textui apponendis. Id si hominibus spiritu divino non afflatis assignandum sit, sensus eorum vi constatur ac præstatur* 51.

Ddd 3 nihil

- nihilò divinior est sententia Commentatorum.* Accentuum vi profecto mutantur vocales, & accentus sunt ejusdem antiquitatis, ac textus ipse. Alia autem denuo recurrit quaestio, an eadem signa, quibus accentus ac vocales nostra ætate in Codice sacro Ebræo exprimuntur, ab initio & semper existerint. In Talmudico quidem Codice fit mentio *mercedis pausa accentuum* *שֵׁטֶר קְסֵמָה טַעֲמִים* (Tract. *Medarim fol. 37*) & *טַעֲמֵי תוֹרָה* *accentuum legis*, qui dextra ostenduntur (Tract. *Brachab fol. 62*). Sed quaestio identidem recurrit, an accentus illi fuerint scripti; an ea figura fuerint spectabiles, quæ nunc est in usu. Non vacat repetere argumenta, quæ *Cappellistis* opposuit Autor, siquidem ea jam apud alios leguntur. Miramur tamen, ipsum existimare, descriptionem exemplaris accuratam, singulis accentibus punctisque vocalibus præditam, esse perdifficilem, ni
57. moraliter impossibilem. Quod enim si est verum, vix constabit amplius de unico Ebræi Codicis exemplo, rite descripto. Autor accentus Ebræo-Biblicos discernit in ordinarios atque in
59. extraordinarios. Extraordinarii sunt *karne phara*, *mercach'pula*, & *Schalcheleth*, in prosa. Reliqui omnes ordinarii: *Reges* distinguunt; *ministri* voces connectendas ob sensum continuandum indicant. Desideramus adhuc versionem Vet. Testamenti ad anuallim accentuum textus archetypi factam. Inde accentuationem distribuit Autor in planam simplicemque, quæ est grammatica & logica: ac in artificiosam, quæ præterea ad affectus exprimendos, & dictioni vitam conciliandam, accessit, priori haud repugnans. Accentuationis rhetoricæ usus sunt quinquæ, nempe constructio remota, status verborum absolutus, repetitio vocis seu vocum, ellipsis, ac emphasis. Ad
62. constructionem remotam refert dictum *Gen. III, 8*, quod sic vertendum censet: *Et cum audissent vocem Domini Dei, ambulantem in paradiso.* Intelligit Filium Dei, siquidem *אֱלֹהִים* de personis duntaxat adhibetur. Nec non illud *Exod. XXV, 12*, quod sic vertit: *Et fundes ei annulos quatuor aureos: indesque eos super quatuor angulos ejus; & fundes ei duos annulos: & inde 5 super latus ejus, nempe latus primum: & fundes duos, nempe annulos: & inde 5 super latus ejus, puta latus*

latus secundum. Sic annuli aurei octo elucet, quorum quatuor, singuli singulis, angulis affigendi, insuperque bini singulis lateribus. Horum sane nulli videbuntur supervacanei, si rationem habueris gravitatis tabularum lapidearum & operculi propitiatorii aurei, cum Cherubinibus aureis. Ad statum verborum absolutum denotandum adhibentur accentus itidem, e. g. *Gen. I, 2,* וְהָאֲרֶץ חֵלֶמֶת וְרֵיקָן, *U.* quantum ad terram attingit, ea erat inantitas. Dicitur *Pf. XI, 3,* ob eandem rationem sic vertit: *Cum fundamenta ipsa destruantur, quid fuerit operatus justus?* Repetitio indicatur in illo dicto *Ezech. XV, 2:* *Quid esset arbor vitis pra omni arbore? Quid esset palme, qui inter arbores silva existit? Quid ex eo palmae, de silva natali delato, posset confici? Comparatur ibi populus Judaicus viti, verum non sterili, sed agresti, quae שֵׁדֵן שֵׁדֵן, vitis campi, dicitur 2 *Reg. IV, 39.* Ellipsis latet e. g. in vocibus illis *Amos VI, 6,* ubi accentus distinctivus est in fine nominis pluralis, in statu constructo positi: וְשֵׁתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן, *bibemas in crateribus vini vinum.* Ita *Gen. III, 22,* verba הָאָדָם הָאֵלֶּם, vertenda sunt: *ecce hominem illum!* Inter haec sedulo est inculcandum, usui accentuum grammatico & logico ubique primas esse deferendas, nec ab eo, nisi urgente necessitate, esse recedendum. Nostrum non est, ex *Bostono* plura delibare. De diligentia Autoris, utilitate libri, ac exemplorum, illustrantium regulas, copia, ex eis, quae jam allata sunt, nemo non esse potest satis superque convictus. Ad parentheses refert verba illa וְשָׁמַר אֱלֹהִים שֹׁכֵן הַמִּזְבֵּחַ, *1 Sam. III, 3.* Nam *Samuel* in templo *obdormivit.* Nec non illa *Pf. XLIX, 9:* *Est enim cava redemptio vita eorum, immo cessat in seculum.* Parentheses vero signantur per distinctivos, ac clauduntur digniori, quam is fuit, cujus interventu fuerunt inchoati. Quare, praeeunte minore, clauduntur minore: praeeunte minore, clauduntur majore: praeeunte majore originario, clauduntur aucto: praeeunte majore, clauduntur primario: praeeunte primario, clauduntur absoluto. Quamvis parenthesis quoque rite satis per pares distinctivos constituatur, per pares majores, per pares primarios, denique per duos absolutos. Addit Autor hanc quoque observa-*

Pag. 63.

64.

194 seq.

observa-

observationem: *Parenthesi*, cui praeit *Dominus superior*, alia
 superiore ex inferiori classe, sed nequaquam domino inferiore,
 claudi fas est. Ex qua ambria facile de texto reliquo licet
 Pag. 218. judicare. Ad extremum suffragatur Autor *Salomonii Glassio*, qui
 in *Piccol. sac. Lib. IV. Tr. I. Obs. I* perhibet, octodecim extare
 loca, in quibus π interrogativum desit. Loca, a *Glassio* osten-
 sa, vindicat *Bostonius* sigillatim, sicutque ita scribit interrogatio-
 nem. Tandem vero ita tractationem concludit: *Nullus du-*
 bito, quin in Testamento Veteri his longo plures dentur que-
 220. stiones, ab Interpretibus, Criticis, & Commentatoribus, absque
 ulla idonea auctoritate confictae. Ceterum has, quarum dedi-
 mus vindicias, nobis sumas esse arbitror, unde de reliquarum
 ratione constare possit.

**JO. LAMII, PUBLICI ECCLESIASTICÆ
 Historiæ Professoris, & Riccardianæ Bibliothecæ Præse-
 Fi, de recta Christianorum in eo, quod *Mysterium Divine
 Trinitatis* attinet, sententia Libri VI.**

Florentiæ, ex typographia Reg. Cell. apud Tartinium & Fran-
 chium, 1733. 4.
 Alph. 2 plag. 2½.

Studium historicum, si quidem recta judicandi virtute juve-
 tur, maxima omnino utilitate sese commendat, & historia
 imprimis sacræ civitatis ejusmodi est, ut a nullo divinæ sapien-
 tiæ interprete, in campis Theologicis erudite versaturo, negligi
 aut abjici debeat. Hanc nos rem novo suo, eoque eximio,
 erudit exemplo Clarissimus *Lamius*, utpote qui veram orbis
 Christiani de sacrosancta Trinitate doctrinam, ex ultimis histo-
 riarum monumentis illustratam, cum erudita communicavit ci-
 vitate. Qui, duce *F. Socino*, male de hoc sentiunt dogmate,
 illi tres ineunt adscitam suam opinionem corroborandi vias ac
 rationes. Sunt, qui obscure illud in sacris Literis significari
 ajunt. Alii, non unam Orthodoxos de eo fovisse sententiam,
 contendunt. Nec denique desunt, qui, e profana hominum,
 qui Deos coluerunt, philosophia ejusmodi decretum emanasse,
 & sibi

& sibi & aliis persuadere conantur. Atque huic potissimum sacrilegæ audaciæ obviam ivit *Lamius* in hac ipsa, cujus indicem recitavimus, Commentatione. Spartam ille suam omni, quæ fas est, accuratione ornaturus, ab ipso mundi exordio ducit argumenta, eandemque ultimis temporibus fidem, apud sanctissimos Judæorum Patriarchas, obtinuisse demonstrat. Ab his deinceps ad recentiores procedit ætates, & Servatoris amicos cum illis minime dissentire, nec unquam dissensisse, extra omnem ponit dubitationem. Totum scriptum *sex* inclusum est *Libris*, & horum quilibet singularia quædam complectitur *Capita*. Haud videmur nobis ab re facturi, si, quæ hic uberius portraherentur, in compendio exhibeamus, & studiosos harum rerum Lectores ad ipsum illum Tractatum ordine perlegendum invitemus.

Liber I sex supra decem continet Capita. In *Cap. I* laudes *Pag. 1.*
 Ægypti summam celebrantur. Huc *Abrahamus* profectus est, *2-9.*
 isque Astronomiæ ac literarum expertus non fuit secundum *Cap.*
II & III. Abrahamus, & ejus posterius, non procul ab Ægypto *10 seq.*
 habitare, & hic varia, *Josephi* ætate, studia viguerunt, quæ *12-23.*
Cap. IV recensentur. *Caput V* Israelitarum, qui in Ægyptum *12-23.*
 migrare, numerum & incrementum, religionem item ac *24 seq.*
 placita, commemorat, ac de doctrina Chaldaica quædam. *Caput*
VI ostendit Ægyptiorum & Israelitarum consuetudinem, & il- *24 seq.*
 lorum ea tempestate religionem; *Cap. VII* Græcorum & Ægy- *25-28.*
 ptiorum literaturam, & horum posteriorum doctrinam; *Cap.*
VIII quarundam Ægyptiacarum opinionum & dogmatum cum *28-37.*
 Ebraicis consensionem. Notitia Judaicarum legum & instituto- *38.*
 rum ad Ægyptios pervenisse, docet *Cap. IX*. Hi incredibili jam *39-45.*
 olim erga disciplinas amore, & Bibliothecas instituendi studio, te-
 nebantur: cum his etiam Judæis intercedebant commercia, quod *45-49.*
Cap. X ostenditur. Certa est decem tribuum dispersio; nemo Re-
 gum Judæ cum Ægyptiis bella & fœdera in dubium vocat; unde *50.*
 & Judæorum in Ægyptum fugam nemo unus negat, docente
 id Autore *Cap. XI*. Exstant *Cap. XII* testimonia scriptorum, qui- *51 seq.*
 bus manifestum redditur, Judaicas Scripturas apud Judæos existi-
 tisse, & *Cap. XIII* probatur, easdem ab aliis quoque gentibus sacras *51 seq.*
 habitas.

- habitas. In tribus postremis *Capitibus* nomina excitantur eorum, qui olim in Ægyptum, antiquissimam sapientiz sedem, concesserunt, scientiam inde suam adaucturi, ut *Cap. XIV Orpheus, Musæus, Melampus, Dædalus, Homerus, Lycurgus, Solon, Thales*; *Cap. XV Pythagoras, Pherecydes, Thales Milefius*, ac *75-80. Democritus*, qui & Chaldaeos convenerunt; *Cap. XVI Heraclitus, Euripides, Eudoxus Cnidius, & Enopides Chius*.
- Liber II quatuor supra decem Capita* in se continet. *Plato* in Ægyptum profectus est, nec tamen *Euripides* ejus itineris comes fuit (*Cap. I*), nec *Eudoxus* illuc cum ipso concessit (*Cap. II*), *Plato* tredecim ipsos annos ibidem cum sacerdotibus versatus, eorum *85-96. studia (Cap. III)* ac literas Ægyptias (*Cap. IV*) didicit. Hoc tempore multi Judæi Ægyptum incolebant (*Cap. V*). Quanquam istud quidem, invita veritate, traditur, *Platonem Jeremie* vati æqualem fuisse; hoc tamen omni vacare dubio videtur, eum *101-108. cum Judæis in Ægypto congressum (Cap. VI, VII)*. Ipsos profanos olim scriptores Judæos celebrasse, ostenditur *Cap. VIII, & IX* vindicatur. Non est vero absurdum, *Platonem* aliquam Ebraicarum Scripturarum notitiam habuisse (*Cap. X*), quam *117-125. quidem* facilius haurire potuit, si tum Græca jam conversio quædam exstitit earum (*Cap. XI*). Idem ipse præ se fert, multa Græcos a *Barbaris* accepisse (*Cap. XII*). Quo nomine non unum *Græcorum* genus, sed plures, *Ægyptios, Babylonios, Thraces, Assyrios, & alios*, inprimis autem *Ebræos*, indicari, contra *Jo. Clericum Cap. XIII* docetur. *Caput XIV* lectu vel eo nomine *130-133. dignum a nobis censetur*, quod loca, in quibus *Judæos* ipse *Plato* commemoravit, examinantur. His *Cl. Lamius* præfultis, ad rem propositam convertit se propius in *Libro III*, qui *decem Capita* suo concludit ambitu. In *Cap. I* scriptores *139-141. nominantur*, qui *Platonem* Judaicarum Scripturarum vel dogmatum cognitione imbutum, memoriæ ac literis prodiderunt. *Cap. II* *Platonice* ac *Judaicæ* doctrinæ similitudo declaratur, quam *Clericus* etiam concedit, sed & pervertit & conturbavit. *141-152. Contra hunc ipsum doctissimum Virum Cap. III & IV* demonstratur, ex hujus rerum universitatis contemplatione ad τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων, sive sacrosanctæ Trinitatis, ac τῆ λóγῃ

λόγος cognitionem, perveniri haud posse. Ergo *Plato* de Demiurgica Trinitate doctrinam sigillatim aliis Judæis debet (*Cap. V, VI,*). Hi vero Judæi divinæ Trinitatis notitiam habuerunt; id quod *Cap. VII & VIII* probatur, & *Cap. IX Clerici* objectio diluitur. Cui eidem etiam *Cap. X* insultæ cujusdam conjecturæ ac divinationis dies dicitur, quod, in Trinitatis Demiurgicæ cognitionem falsa ratiocinatione venisse *Platonem*, censuit.

In *Libro IV octo Capita* existant, quorum *I, Platonem*, ac ceteros Philosophos, doctrinam περί τῆς λόγος ab Ebræis accepisse, vero reddit simile. In *Cap. II* inquiritur, cur id, quod Ebræi sapientiam dixerunt, λόγος a Græcorum sapientibus appelletur. Sed & Judæos vocem λόγος, ad divinam aliquam hypostasim designandam, adhibuisse, *Cap. III, IV, & V*, extra omnem ponitur controversiam. *Cap. VI* ostenditur, Scriptorem *Libri Sapientie Cap. XVIII* in his verbis, καὶ ἔρανε μὲν ἠπλοτο βεβήκει δὲ ἐπὶ γῆς, nec *Homerum*, nec alium quendam Græcorum Poetam, imitatum. *Cap. VII & VIII* contenditur, *Sap. XVIII* locutionem παντοδύναμος λόγος, omnipotens sermo Latine omnino convertendam esse. In *Platone* vero λόγος ratio commodissime redditur, nec tamen vis ejus inferetur sententiæ, si quis etiam sermo hanc vocem apud Philosophum interpretetur, præsertim cum *Sapientie* Autor τὸν λόγον cum sapientia confudisse videatur. Nec *Philoni* inusitatum, sapientiam modo τὸν Θεοῦ λόγον, modo τὸν Θεῖον λόγον, appellare. Nec desunt loca, ubi hic nomen λόγος, cum ut *rationem*, tum ut *sermonem* significet, usurpavit. *Libro V viginti*, atque adeo plurimis, absolvitur *Capitibus*. Et *Cap. quidem I* atque *II* divinitas τῆς λόγος, hoc est, Christi, ex disertis sacrarum Literarum testimoniis demonstratur. *Cap. III* tuetur Latinam nominis λόγος, in Evangelii *Joannis* principio occurrentis, versionem per sermo, seu verbum, autoritate *Ignatii Epist. I ad Magnesianos §. 8, Origenis, Tertulliani, Novatiani, Cecilii Cypriani, Athanasii, &* aliorum. *Cap. IV* Patres Apostolici in auxilium vocantur, atque planum fit, eos de Christi divinitate recte sensisse. Hactenus demonstratum est, & *Platonis & Philonis λόγον ex Moysi* oraculis ac Judæorum traditionibus derivandum esse. Nunc ab

- omni veritatis specie abhorreere declaratur, *S. Joannem ex Philonis, Platonis*, ut *Clericus* vult, imitatoris, libris λόγῶν suum hausisse. *Prima* ratio ex Græcarum doctrinarum & Philosophiæ apud Judæos insolentia, & rara admodum cognitione, (*Cap. V, VI, VII, VIII, IX.*) *altera* ex ipsius *S. Joannis* ruditate, ac *Platonicarum* commentationum imperitia (*Cap. X*), nec non ex communi Apostolorum a profanis doctrinis aversione & horrore (*Cap. XI & XII*), *tertia* ex ætate, qua Evangelia scripta perhibentur (*Cap. XIII, XIV, XV, & XVI.*), & *ultima* denique partim ex causa, quæ *Joannem* ad scribendum impulit, ipsoque modo, quo illum Evangelium suum exorsum esse tradere solent, ducitur (*Cap. XVII, XVIII, XIX, & XX.*). Quemadmodum vero in hæcenus disputatis Clarissimus *Lamius Jo. Clerico* omni sese objecit occasione; ita in *Libro VI* eoque postremo, qui *duodecim Capitibus* constat, eam figillatim Doctissimi Viri infirmavit opinionem, qua censuit, profanos Philosophos sententiam de anima mundana ex sacris oraculis, vel Ebræorum traditione, male intellectis, haurire minime potuisse. *Cap. I* indicit propositum. Habuerunt antiqui olim Judæi *Spiritus S.* notitiam (*Cap. II*). Opinio de mundana anima ex *Mosis* narratione, male explicata, dum *Spiritum S. Gen. I, 3.* de vento quidam intellexerunt, orta esse potuit (*Cap. III*). Ventum esse animam, multi veterum existimarunt (*Cap. IV*), eidemque virtutem gignendi & fecundandi attribuerunt (*Cap. V*). Alia via *Cap. VI* aperitur, qua ethnici in animæ cujusdam generalis suspensionem, verbis *Mosis* aliter acceptis, venire potuerint. *Cap. VII* anquirat, an opinio de mundo animato per se ipsa divinis sit Literis contraria. Quæ reliqua sunt, *Capita* tantum non omnia ad *Platonis* historiam propius spectant. *Caput* enim *VIII* ostendit, *Platonem* non omnia literis mandasse, ejus item scripta quædam intercidisse: qua occasione loca nonnulla *Clementis Alexandrini* exponuntur (*Cap. IX*). *Cap. X* lectorem vetat dubitare, *Platonem*, & alios Græcos scriptores, multa ab aliis furto abstulisse, nec id falsos esse. *Cap. XI* de *Platonicorum* Dialogorum interlocutoribus exponit. *Caput* tandem *XII*, idemque ultimum, iis patrocinari videtur, qui, adumbrata illa sacrosanctæ Trinitatis imagi-

in imagine, in *Platonici* monumentis obvia, Christianæ veritati divinam providentiam quodammodo proluisse arbitrantur. Accedit Appendix, in qua nonnulla hæcenus dicta illustrantur, & rerum Index notabilium.

Ceterum non est hoc dissimulandum, Doctissimum *Lamium* nil intentatum reliquisse, quo institutæ ac susceptæ rei omni ex parte satisfaceret. *Clerici* inficetam esse conjecturam, nemo unus negat, qui sapit. Nomen *τῷ λόγῳ*, Servatori tributum, a viris divinitus eruditus ortum esse, omnes, qui veri aliqua valent perspicientia, non inviti largiuntur. Hoc autem in dubium vocari forsitan possit, an ea, quæ olim *Plato* de tribus rerum naturalium principiis scivit, ex Judaica traditione derivari debeant. Nam & *subjecta* propositionum, quæ in ejus scriptis & illis inveniuntur, aliter vocantur ac concipiuntur, & *prædicata*, ipsis apposita, in eam, quam puriores olim *Judæi* admiserunt, & *Christiani* hodieque admittunt, vix & ne vix quidem conveniunt & quadrant *Trinitatem*. Is certe cum illis, qui olim ab ipso erant, obscure, ambigue, atque eum in modum, locutus est, ut ex illo *Mysterio* vix aliqua similis dicendi ratio, hoc est, umbra quædam, superfit. Hoc vero caret dubio, juniores *Platonicos*, qui post *Servatorem* natum vixerunt, & de quibus *Cel. Lamius* ipse pag. 272 seq. erudita lectuque valde digna in medium attulit, obscura & ambigua *Platonis* dicta *Christianis* scitis adaptasse. His imprimis solenne erat, a *Christi* amicis verba, dogmata, mores, ac ritus, furari. De his itaque valent, quæ pag. 332 seq. dicuntur. Atque huic eidem recentiori *Platoniorum* sectæ *Philo* etiam, *Judæus Alexandrinus*, qui post C. N. (pag. 263 seq.) vixit, favisse videtur. Hoc modo credendum esset, *Philonem* non ex *Platone*, sed ex amicis *Domini*, non vero hos ex illo, *Trinitatis* arcessivisse *Mysterium*. Nemo est, quin suapte sponte perspiciat, his sumtis principiis, bonam, cui orandæ *Lamius* vacavit, causam egregie juvari. Qui & in eo laudandus est, quod in hac sacra investiganda historia temporum rationem habendam existimaverit. Ex his perspicuum fit, non male tempus *Virum* collocasse doctum, quod

hunc librum composuit, cum in Galliis A. 1730 ac sequenti versaretur.

JOANNIS GUILIELMI HOFFMANNI,
D. & Histor. Prof. in Acad. Witteb. Publ. Ordin. Ob-
servationum Juris Germanici Libri duo.

Frankfurti & Lipsiæ, sumptibus hæredum Lanckisianorum, 1738. 8.
Alph. 1.

Praefat.

Dapes ex veterum Germanorum Jurisprudentia quasitas ap-
ponit Cel. Hoffmannus, eo deliciores, quod ante eum pau-
ciores præstantiam illarum degustarunt. Ipse de se quam mo-
destissime sentit, ludendoque magis, quam seria cogitando, ena-
tos hos Observationum libellos scribit, cum, quod otiosi fa-
cere solent, de amoribus suis cogitaret. Ibi vero rancum Sa-
licæ legis carmen crepare, & Francica proponere ænigmata, &
in opacam vocum barbararum sylvam descendere, jucundum
habuit, neque horrorem illum, qui suæ ætatis caligine reveren-
tiam sibi quandam conciliat, reformidavit. Maximam Opuscu-
li partem derivationibus verborum legitimorum, & detegen-
dis Germanicæ linguæ originibus, absolvi voluit, cum hanc de-
prehenderet potissimam ignorantie in legibus Germanorum
rationem, quod ne verba quidem JCTi caperent. Patrocinium
Operi suo binis præcipue argumentis querit, quorum alterum
ex titulo humanioribus Belgii JCTis familiari, alterum ex fervido
patriæ amore, repetit. Rectius enim illos facere arbitratur,
qui domi nata apud exteros vendunt, quam qui aliunde accita,
ingenti pretio coemenda, ad patrios lares deferunt. En ipsam
Observationum tabulam. *Lib. I Cap. I* de Glossis Malbergicis,
variisque earum interpretationibus, disserit, justis illos decorans
encomiis, qui in id incubuere sedulo, ut novi quidquam ad
Germanicam linguam, & hoc potissimum vetustatis monu-
mentum, conferrent; qua in re palmam, eamque lemmiscatam,
Jo. Georg. Wachtero, Germanicæ Varroni, tribuit, secundumque
ab eo locum Jo. Georg. Eccardo assignat, cujus tamen in emen-
dando audaciam subinde, & mox hoc ipso Capite, reprehendit.
Nam

Pag. 4.

Nam, cum adscriptam in Glossis ad *Salicæ Legis Tit. VII §. 6:* *Si quis furaverit anserem aut anatem domesticam* &c. vocem *Sundleno* in *Ganta vel Ento* commutandam censuisset, *Cel. Hofmannus* veterem lectionem defendit, cum *Sundleno* vel *Sundlero* natatorem, adeoque & anserem & anatem, commode significet. *Cap. 2* ad *Legis Sal. Tit. X §. 2* commentatur, &, quomodo legendum sit *Stalacha*, explicat. *Cap. 3* de voce *Cbreneeruda* ex *Leg. Sal. Tit. V §. 2*, & *Tit. LXI §. 2*, disserit. *Cap. 4* vocem *Affictu* in *Tit. XXII §. 1* vindicat, derivat, similesque conjecturas de vocabulo *Idulgu* proponit. *Cap. 5* *Leg. Sal. Tit. II §. 18 seq.* aliter, atque vulgo fieri solet, explicat, simulque, quid sit *Babene*, contra *Eccardum* disquirat. *Cap. 6*, quid sit *Friolasia* & *Theurora* in *Tit. XV §. 1, 2, 3*, divinat. *Cap. 7* de *Changi- chaldo* ex *Leg. Sal. Tit. XIV §. 10* agit. *Cap. 8* *Bumedam* definit pecuniam ab hominibus propriis domino fundi, in eorum matrimonia consensuro, solvi solitam: indeque locum egregium ex pervetustis *Lotbarii* Aug. tabulis apud *Reitmeyerum Chron. Brunsv. pag. 297 seq.* illustrat. Derivatione vocis nihil incertius. Etenim *Cel. Eystor* pro *Brutmeda*, *brautmiethe* positum existimat. *Doctus. Wachterus* a *bu*, domus, & *mede* deducendum statuit. Neutrum *Cel. Hofmanno* probatur, quippe qui vel ex *bu vacca* natam vocem, propterea quod census ille vaccis absolveretur, ex *Scoticis* apud *Skeneum* legibus concludit, vel *buggan*, emere, & *mede*, virgo, originem nomini dedisse, redemptionemque sponsæ indicari, arbitratur. *Cap. 9* de iurejurando viduæ, quo quantitatem *Morgengabe* a marito sibi datæ probat, *Nastaid* ab Alemannis vocari solito, disputat, illudque nomen *Nestel-Eyd* denotare, & ad ritum, mulieribus servatum, quo crines in nodum collectos, digitis adjectis, in pectus sinistrum protrahabant, censet respici. *Cap. 10* ad *Leg. Sal. Tit. XXXIII §. 1*, & vocem *Quintus*, nonnulli notat. *Cap. 11* varia de Injuriis, præsertim *von Schelten aus der Christenheit und Christlichen Scheltworten*, profert. *Cap. 12* quardam clamandi formulas, in antiquis Juribus Germanicis obvias, & ipso iudiciorum usu frequentatas, ut *Jodute*, *Wapen*, *Wrack*, &c. representat. In *Libri II Cap. 1* totus est in illustrandis Glossis ad *Salicam Legem Malbergicis*,

Pag. II.

85 seq.

94.

gicis, velut *Chalip Subdupio tit. XLIV §. 3, Nuchala ib. §. 14, Pag. 168 seq. Auhonia Tit. XIV §. 1. Cap. 2* vocem *Focichalta* in *Leg. Sal. Tit. II §. 7* vindicat, & a *Foch*, quod ex *foden*, nutrire, est, æque ac *fud*, matrix, descendit, atque a *Chalt*, pretium nunc multam annotante, derivat, multam furis definiens, qui serotam abstulit cum fœtib. Arque opus omnino hic erat vindicis, cum in alia *Eccardus* abiisset omnia, *Folsichalta* reponens, & pretium populi seu gregis suum innui existimans: quæ quidem sententia vel inde exiguam habet veritatis speciem, quod de quadrupedibus rarissime, de suis nunquam, vox Theodisca *Volck* adhibeatur. *Cap. 3* iterum aliquot Glossas Malbergicas, quæ *Salica Lege Tit. XXXII* continentur, digitorumque mutilationes significant, ut *Alasham briorodero §. 4, repphano §. 6, elechano §. 7*, expendit. *Cap. 4* de vulneribus membrorum corporis nobiliorum ex *Salica Lege* disputat, & cur in Glossis Malbergicis *Tit. XXVII §. 12* oculi excussio *Liclamina*, §. 13 nasi amputatio *Frasito*, §. 15 linguæ excissio *Alchaltma*, §. 16 dentis evulsio, *clanina*, & denique §. 17 & 18 obscœnarum partium excelsio *Wiradardi & Alacharde*, dicatur, inquirat. Lectu præ reliquis digna sunt *Cap. 5 & 6*, quæ de vulnerum æstimatione & gentium Germanicarum circa hanc indagacionem sollicitudine, tractant. In *Salica Lege vulnera a debilitatibus* discernuntur, ita, ut per illa Germani plagas leviores, nil nisi cicatricem relinquentes, aut ossiculi minutioris jacturam afferentes, per has membrum ruptum, fructum, vel penitus ablatum, judicant. Pleræque gentes ad longitudinem profunditatemque vulneris respexerunt, eaque in re solliciti imprimis fuere Frisiones, prout ex lege ipsorum *Tit. XXII* apparet, cui sanctio *Ælfredi* Regis in legibus Anglo-Saxonicis apud *Wilkins pag. 44* jungi meretur. *Cap. 7*, quid denotet *Silave* in *Leg. Sal. Tit. LVIII §. 4, & Rabanal in Tit. XLIV §. 10*, conjicit, sicuti *Cap. 8*, quid *Theophano Tit. VI §. 3*, quid *Chunmovano ibid. §. 4*, quid *Huichte Tit. XLI §. 5*, quid *Chanco ibid. §. 1*, quid *Stalustho §. 16*, quid *Abazym pedero*, significant, exponit. *Cap. 9* Glossam Mulbergicam *Mofedo*, passim in Legis Salicæ Capitibus obviam, illustrat, simulque, quid *Oplopur Tit. XXVII §. 1, 3, & Fertbebero*, sibi velint.

lint, dispicit. *Cap. 10* de Glossis Malbergicis *Schuisara Chrogino Tit. XXVIII §. 2.* & *Widresa Thalo Tit. XLVIII §. 1.* item de *Stringere, Channi, & Manvcharde, Tit. XVIII,* varias proponit conjecturas. *Cap. 11,* unde nomen *Zeuge* trahat originem, & quo referenda sit vox *delaura,* toties in *Salica Lege* occurrens, disquirat. Sic & *Cap. 12* conjecturas de vocibus *Alethardis Tit. IX §. 3.* *Chanaswido Tit. VII §. 5.* & *Solampina ibid. §. 7.* proponit. Plura non addimus, satis persuasum nobis habentes, quemvis nobiscum in hoc fore consentientem, *Cel. Hofmannum* æquis passibus ad propagandam Fratris desideratissimi gloriam grossiari, nec nisi magna & egregia ab ingenio ejus posse expectari.

A TREATISE ON THE FORCE AND ENERGY
of crude Mercury, &c.

h. e.

TRACTATUS DE VIRTUTE ET ENERGIA
Mercurii crudi, demonstrans utilitatem & innocentiam ejus, quoad usum internum, variis experimentis, & historiis casuum acuti chronicique morborum generis; Autore THOMA HARRIS,
Chirurgo.

Londini, impensis E. Symon, 1734, 8.

Plag. 8.

Mercurii crudi æque ac præparatorum inde factorum usus, inspectus plerisque hæcenus visus per Britannos, eruditissimorum quorumcumque inter illos virorum suffragio ita invaluit, ut nihil in ore plerisque sit frequentius Hydrargy-
ro. Persuadere tamen huc usque non potuerunt exteris, ut simili fiducia ponderoso metallo, decima parte ponderis specifici pondus sanguinis superante, adeoque ad motus leges inepto, & in cavernis ossium facile quiescente, uti susciperent. Interea rationibus haud carent, qui Mercurium collaudant. Aperientium omnium medicamentorum dicitur præstantissimum. Plantis aperitivis omnibus, ipsis theriacis aquisque chalybeatis, dicitur carere posse, qui Mercurio uti norit. In fronte libelli habetur:

FFF

Quod

Quod non sanat medicamentum, Ferrum

Sanat, quod Ferrum non sanat, Ignis

Sanat, quod Ignis non sanat, Mercurius sanat,

Quod non sanat Mercurius, insanabile est.

Refelluntur dubia, quæ Hydrargyri usum suspectum reddere possent. Corrosivus ille in corpore humano fieri nequit, calor vitalis producendæ sublimationi impar est, nec eidem adeo facile salia corporis adhærent. Ob formæ innocentem habitum, cum rotundæ sint omnes minimæ ejus molecule, nec tundere, nec pungere, nec hærere, valet, sed solo suo pondere specifico in præstructa viscera & vasa eorundem capillaria agit. Nec metus subesse dicitur, ne superari a pulsu sanguinis haud possit, cum Mercurius in sanguine exstinguatur. Experimenta illius rei facta fuerunt; liquor gastricus canis semivivi Mercurium in magna, simile illi, quod cum saliva fit, permutavit; bilis sanguisque Mercurium absorperunt; cum salibus volatilibus itidem amice conspirasse deprehensus fuit. De usu Mercurii externo, deque via ejus per venas, prout Autori videtur, lymphaticas, breviter, de interno autem utendi modo prolixius, agitur. Recensentur morbi, quibus saluti fuit, & adducuntur uberrima rerum testimonia. Accedunt Fratris literæ, docentes, intestinorum mutuum ingressum, ileon seu volvulum dictum, epoto Mercurio sanari. Additur, acidum ventriculi alio remedio efficacius corrigi non posse. Obstructa etiam tubulorum lacteorum oscula hoc ipso aperiantur, dum extinctus chylo hydrargyrus subintrare annititur, nec ulla proinde salivatio metuenda est, ob vasorum, quibus decurrit, amplissimum habitum. Præterea laudatur decoctum hydrargyri, simplici aqua factum, quod calculosis prodest. Cognovit enim Autor, injecto per arteriam emulgentem Mercurio, ipsos ureteres hinc repletos fuisse: strumas, quæ malum regium, *the Kings Ill*, Britannis dicuntur, eo quod Rex tactu strumosos sanat, Mercurius referat, omnesque corporis humani scirrhos resolvit. Rheumaticos Arthriticorum dolores erudi Mercurii usu persanatos fuisse, in exemplis habet. Abundent suo ingenio exteri. Neminem de humano corio ludere decet, ne experimenta per mortes fiant, vel occidisse videamur, quos servare non possumus.

AFFE

AFFECTUM IN LIBRIS ET PRAXI RARISSIMUM, ab HERMANNO BOERHAAVE in nosocomio Lugduno-Batavo sanatum, descripsit CHRISTIANUS ANDREAS KOCH, Med. D. Brunsvicensis.

Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonck, 1738, 4 maj.

Plag. 4.

Quandoquidem multum omnino rei medicæ interest, morbos graviores, eosque feliciter perfanatos, in fastos referri, bene de illa meretur Cl. Kochius, quod similem affectum accurate describendum, & pro sua virili parte illustrandum, suscepit. Summa narrationis huc redit: Fœmina quædam, satis bene alias valens, graviditatis tempore in vehementissimam incidit ischuriam, qua Chirurgi arte demum sublata, urina foetida, sanguinolenta, & quasi corrupta, ac intra breve temporis intervallum tam copiosa, reddita fuit, ut pondus quatuordecim librarum minimum adæquavit. Postridie ejus diei, cum abortus quinquemestris insecutus esset, remansit dysuria, in ipsoque fœminali tumor laxus, mollis, vesicalis, vaginam opplens, fuit detectus. Aliquando etiam in urethra in conspectum prodit corpus molle, laxum, rugosum, vesicale, asperum, lapillis quasi conspersum, & membranatum per flexuras, laciniæ instar, digestum, quo sine magnis fœminæ molestiis ex urinæ meatu protracto, tumor tamen ille in uteri vagina haud subsedit, maxima e contrario urinæ incontinentia accessit, hacque cessante, dysuria quædam rediit, effecitque, ut lotium sub summis semper micturiondi tenemis, difficillime, magnoque dolore circa ultimum mictionis nixum recrudecente, excerneretur. Quo tempore nosocomium adiit ita affecta mulier, in qua febricula etiam, pulsus debilis febrilis, totumque corpus prosectum, ac si lecto fuisset affixum, urinæque flamma, languinolenta, foetida, in qua sedimentum viscosum, crassum, albicans, purulentum, cruoris & saniei particeps, copiose subsidebat, observabantur. Omnem hanc morbi historiam, & quæ multo adhuc uberius persequitur, in ratiocinio suo Cl. Autor posthæc enucleat, & quælibet ad suas causas revocat, medendi-

que rationem extremo loco subnectit. Ex ipsius itaque sententia ischuria potissimum graviditati debetur, sub qua urina vesicam erodit, distendit, irritavit, & deterso muco inflammavit, fibras destruxit, & vasa sanguifera aperuit, ut cruor exstillans cum lotio commisceretur. Ut vero facile intelligitur, qua ratione abortus hinc contigerit; ita ex mente Celeberrimi *Barbaavii*, nuper maximo artis salutaris damno demortui, ex paralytico per gradus, inflammatorio, suppuratorio, & ulceroso statu, qui post ischuriam interjecto spatio vesicæ obvenit, nervæ vesicæ membrana excoriata, atque sub lacinia superius commemoratæ forma extracta fuit, quam interiorem vesicæ pelliculam hac ratione exuviarum instar, in puerpera quadam perfecte posthæc sanata, & feliciter adhuc pariente, abrafam esse, quondam jam *Ruyfchius* in Adversariis Anatomicis animadvertit. Ex eadem vesicæ excoriatiõne ingens urinæ incontinentia ortum habuit, dysuria autem diuturna & pertinax ex *Barbaavii* sententia ita nata esse videtur, quod forte vesica lotio suppresso mire expansa, ingenti illa tam urinam emittendi, quam parturiendi, pressione, vaginam adeo dilatavit, ut sub ore matricis, ubi minor resistendi vis est, sacculus sub herniæ vesicalis specie fuerit formatus, qui tumorem illum laxum vesicalem in vagina constituit. In quo subsistens urina quoniam pressioni non amplius fuit exposita, vesicæ actio in lotium non tam egit, illudque expulit, quam potius, sacculum illum dilatando, mictionem difficiliorem reddidit. Urinæ sedimentum glutinosum, cruoris, saniei, purisque ichorosi, particeps, ulcus vesicæ serpens, cum magna humorum coctorum, semicoctorum, & crudorum, in hac parte colluvie indicavit, febriculam vero cum vesicæ inflammatio, tam pus ichorosum, per venas absorptum, aluit. In curando hoc morbo atroci dubiique eventus *Barbaavii* primum eo respexit, ut vesicæ exulceratio sanaretur. Quo consilio remedium catharticum validissimum in usum vocavit, ut tentaret, an forte materia glutinosa vitrea, in vesica hærens, incidi, resolvi, eliminari, simulque diathesis ulcerosa corrigi, queat. Fuit id Mercurius præcipitatus albus, cujus grana duo, cum radice Jalappæ, Scammon. & Sacchar.

char. mixta, triginta & plures alvi dejectiones excitarunt, cum quibus ingens semper aquæ copia ex vesica prodiit, haud secus, ac si ptyalismi species inferiora invalisset. Virium prostratarum causa postea per tres hebdomades septimo quovis die unicuique tantum ejus granum, cum aliis mixtum, vesperique haustus anodynus datus fuit. Deinceps de pristino vesicæ robore restituendo laboravit. Propterea mulier ipsius jussu & omni semihora lotium reddidit, & diebus a purgatione liberis quavis hora unciam unam decocti blande detergentis, acrimoniam temperantis & traumatici, ex rad. Bardan. Eryngii, Glycyrrhizæ, Nitroque puro, parati, ebibit, ut ita ad vesicam, tanquam corruptorum humorum sentinam, blandi semper humores adveherentur. Tertio providit, ne tumor, vaginam opplens, amplius prolaberetur, sed potius sensim magis magisque repelleretur. Hinc mulieri autor suarumque fuit, ut spongiam siccam, huic negotio accommodatam, in pudenda immitteret, tam felici successu, ut post aliquot menses tumor minueretur, & cum antea pugni minoris magnitudinem superasset, jam mole sua vix nucem juglandem exæquaret. Omnibus his mixtura quædam, putredini resistens, ex aqua Fœniculi, Opiō, Spir. Salis dulc. & Rob Sambuci addita fuit, hocque modo ægrota, mutatis tamen iis, quæ pro morbi statu & symptomatum præsentia mutanda erant, tredecim hebdomadum spatium ita convaluit, ut prioribus ex symptomatibus vix unicuique, & tantum reliquæ superessent quædam, sicque ipsa nosocomio dimitteretur.

**INVESTIGATIO ANALYTICA THEOREMATIS
BERNOULLIANI, pro Rectificatione Curvarum, quod
absque Analyfi & Demonstratione legitur in bisce Actis
A. 1697 Mens. Octobr. pag. 463. Autore JO. THEO-
PHILO WALZIO, A. M.**

I. **S**ub finem Seculi superioris Vir summus, Jo. Bernoullius, cujus opera incredibiles ad Geometriam reconditiorem factæ sunt accessiones, Theorema exhibuit universale, rectificationi Curvarum inserviens, cujus ope ad datam Curvam irrectificabi-

ficabilem alia inveniri potest, quæ cum proposita summam constituat vel differentiam absolute rectificabilem. Ita autem paucis habet: „ Si, positis Curvæ datæ Coordinatis x & y , fiat „ alia Curva, cujus coordinatæ sint $\frac{x dy^3}{dx^3}$ & $\frac{3x dy^2}{2dx^2} - \frac{1}{2} \int \frac{dy^2}{dx}$, „ erunt ambæ Curvæ simul sumptæ absolute rectificabiles, & constituent rectam, quæ se habebit ad abscissam Curvæ datæ x , ut „ Cubus Tangentis ad Cubum Subtangente in eadem Curva data. „

II. Analyfin Theorematis excellentis suppressere tum temporis placuit Viro Celeberrimo, cum calculum deposceret paulo profusiozem. Fuere fortassis aliæ adhuc rationes, illa præcipue, quod non nisi Geometris primi ordinis, nequaquam vero tyronibus, scripserit. Quicquid vero hujus sit, ego quidem, lecto Theoremate, id maxime in votis habui, ut in analysi ejus inquirenda mihi liceret proficere. Quæ vero eam in rem meditatus fui, nunquam in lucem emittere animus fuit, nisi in *Actis A. 1737 Mens. Febr. pag. 82* vidissem, ipsum Virum Cel. exhibuisse Analyfin Quadraturæ cujusdam Curvæ exponentialis, quam superiore itidem Seculo jam dederat, eo sane animo, ut iis, qui Geometriæ student, facilior ad ea aditus pateat, quæ alias non nisi ingenti laboris & temporis dispendio percipiuntur. Quæ cum ita sint, non ægre laturum spero Virum Cel. quod calculum, quem ad investigandum Theorema inii, ea, qua possum, perspicuitate hic proponam.

III. Sit æquatio differentialis Curvæ cujuscunque, cujus Coordinatæ sunt x & y , talis, $dy = p dx$, ubi p est functio qualiscunque ipsius x . Elementum Curvæ erit $= dx \sqrt{1+p^2}$. Ejus integrale (per methodum integrandi *Bernoullianam* in *Actis Erud. A. 1694 pag. 437*) $= x \sqrt{1+p^2} - \int \frac{x p dp}{\sqrt{1+p^2}}$. Igitur, si adjiciatur $\int \frac{x p dp}{\sqrt{1+p^2}}$, summa foret Quantitas finita & algebraica, scilicet $= x \sqrt{1+p^2}$. Res igitur eo rediret, ut construeretur Curva, cujus elementum sit $= \frac{x p dp}{\sqrt{1+p^2}}$, quod dicatur du , igitur $du = \frac{x p dp}{\sqrt{1+p^2}}$ & du

& $du^2 = \frac{x^2 p^2 dp^2}{1+p^2}$; hoc itaque Quadratum deberet dividi in duo alia, cujus latera vel sint integrabilia, vel saltem ad constructionem redigenda. At vero inveniuntur hæc latera $= \frac{x p dp}{r(2-2r-p^2)}$ & $\frac{x p dp}{r(2+2r-p^2)}$, adeoque Curva, cujus coordinatæ forent $\int \frac{x p dp}{r(2-2r-p^2)}$ & $\int \frac{x p dp}{r(2+2r-p^2)}$, constructu semper est impossibilis. Quamobrem hac ratione scopo potiri non datur.

IV. Quæ cum ita sint, de eo dispicio, ut efformare possim quantitatem finitam universalissimam, cujus differentiale includat aliquem terminum, qui simpliciter sit $= r(dx^2 + dy^2)$ vel $(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}$. Cumque finita quantitas terminis infinitesimalibus exprimi possit, formo ex potestate quadam ipsius $(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}$ & unius ex coordinatarum elementis hanc quantitatem finitam, $G = \frac{A(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}}{dx^n}$, dividoque potius per dx^n , quam per dy^n , quia $dy^n = p^n dx^n$, nullaque adeo mutatio foret, nisi quod loco A scribendum esset $\frac{A}{q^n}$. Differentiando hanc quantitatem, ponendo dx constans, erit $dG = \frac{dA(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}} + nA(dx^2 + dy^2)^{\frac{n-2}{2}} dyddy}{dx^n}$. Quodsi loco $(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}$ scribatur $(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}} (dx^2 + dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$, & $dx^2 + dy^2$ actu elevetur ad dignitatem $\frac{n-1}{2}$, erit $dG = [dA(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}} (dx^{n-1} + \frac{n-1}{2} dx^{n-3} dy^2 + \&c.) + nA(dx^2 + dy^2)^{\frac{n-2}{2}} dyddy] : dx^n$. Ex quo perspicuum est, Terminum hunc $\frac{dA dx^{n-1} (dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}}{dx^n}$ simpliciter exhibiturum $(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}$, si sit $\frac{dA dx^{n-1}}{dx^n} = 1$, unde $A = x$, ergo quanti-

quantitas $G = \frac{x(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}}{dx^n}$. Quicquid igitur pro n substituatur, in differentiatione semper proveniet terminus $(dx^2 + dy^2)^{\frac{n}{2}}$.

V. Huic itaque Quantitati G æquari pono summam ex arcu Curvæ propositæ, qui respondet coordinatis x & y , & ex arcu Curvæ adjiciendæ, quam, in eo sum, ut inveniam. Ubi statim patet, coordinatarum quamlibet exprimi debere per fractionem, cujus denominator sit $= dx^n$. Una coordinatarum igitur sit $= \frac{z dy^2}{dx^n} = r$, ut modo, quam fieri potest, simplicissimo

exprimatur. Altera sit $= \frac{u}{dx^n} = t$; ubi jam per calculum determinandæ sunt z , n , & u . Est vero per conditionem Probl. $\mathcal{V}(dt^2 + dr^2) + \mathcal{V}(dx^2 + dy)^2 = dG$, unde $dt = \mathcal{V}(dG^2 - dr^2 - 2dG\mathcal{V}(dx^2 + dy^2) + dx^2 + dy^2)$, & $du = dt dx^n = dx^n \mathcal{V}(dG^2 - dr^2 - 2dG\mathcal{V}(dx^2 + dy^2) + dx^2 + dy^2)$.

VI. Est vero $dG^2 dx^{2n} = dx^2(dx^2 + dy^2)^n + 2nxdx(dx^2 + dy^2)^{n-1} dy ddy + n^2 x^2 (dx^2 + dy^2)^{n-2} dy^2 ddy^2$, id est, si termini evolvantur, $= dy^{2n} dx^2 + ndy^{2n-2} dx^4 + \frac{n \cdot n-1 dy^{2n-4}}{2} dx^6 + \&c. + 2nxdx dy ddy [dy^{2n-2} + (n-1) dy^{2n-4} dx^2 + \&c.] + n^2 x^2 dy^2 ddy^2 (dy^{2n-4} + (n-2) dy^{2n-6} dx^2 + \&c.)$. Porro est quoque $dr = \frac{dz dy^n + n z dy^{n-1} ddy}{dx^n}$

adeoque $dr^2 dx^{2n} = dz^2 dy^{2n} + 2nz dz dy^{2n-1} ddy + n^2 z^2 dy^{2n-2} ddy^2$. Quamobrem erit $(dG^2 - dr^2) dx^{2n} = dy^{2n} dx^2 + ndy^{2n-2} dx^4 + \&c. + 2nxdx dy ddy [dy^{2n-2} + (n-1) dy^{2n-4} dx^2 + \&c.] + n^2 x^2 dy^2 ddy^2 [dy^{2n-4} + (n-2) dy^{2n-6} dx^2 + \&c.] - dz^2 dy^{2n} - 2nz dz dy^{2n-1} ddy - n^2 z^2 dy^{2n-2} ddy^2$. Comparando jam inter se terminos $dy^{2n} dx^2$ & $dy^{2n} dz^2$, item $2nz dz$

$2nzdzdy^{2n-1}ddy$ & $2nxdxdy^{2n-1}ddy$, nec non $n^2z^2dy^{2n-2}ddy^2$ & $n^2x^2dy^{2n-2}ddy^2$, manifestum est, Terminorum numerum minui, adeoque expressiones jam maxime simplices fore respectu z , si sit $z = x$, adeoque $\frac{zdy^n}{dx^n} = \frac{xdy^n}{dx^n}$. Erit igitur $(dG^2 - dr^2) dx^{2n} = ndy^{2n-2} dx^4 + \frac{(n \cdot n - 1)}{2} dy^{2n-4} dx^6 + \&c. + 2nxdxdy ddy [(n-1)dy^{2n-4} dx^2 + \frac{(n-1 \cdot n - 2)}{2} dy^{2n-6} dx^4 + \&c.] + \frac{1}{2} n^2 x^2 dx^2 dy^2 ddy^2 [(n-2)dy^{2n-6} dx^2 + \frac{(n-2 \cdot n - 3)}{2} dy^{2n-8} dx^4 + \&c.]$

VII. Ex potestatum vero generi patet, esse $ndy^{2n-2} dx^4 + (n \cdot n - 1) dx^{2n-4} dx^6 + \&c. = ndx^2(dx^2 + dy^2)^{n-1}$; pariter, $(n-1)dy^{2n-4} dx^2 + (n-1 \cdot n - 2) dy^{2n-6} dx^4 + \&c. esse = (n-1) dx^2(dx^2 + dy^2)^{n-2}$; nec non, $(n-2) dy^{2n-6} dx^2 + (n-2 \cdot n - 3) dy^{2n-8} dx^4 + \frac{(n-2 \cdot n - 3 \cdot n - 4)}{2} dy^{2n-10} dx^6$ esse $= (n-2) dx^2 \cdot (dx^2 + dy^2)^{n-3}$. Quamobrem non difficulter perspicitur, posse sic scribi: $(dG^2 - dr^2) dx^n = dx^2 [ndx^2(dx^2 + dy^2)^{n-1} - \frac{1}{2}(n \cdot n - 1) dx^4 dy^{2n-4} - \&c.] + 2nxdx^3 dy ddy [(n-1)(dx^2 + dy^2)^{n-2} - \frac{1}{2}(n-1 \cdot n - 2) dy^{2n-6} dx^2 - \&c.] + n^2 x^2 dx^2 dy^2 ddy^2 [(n-2)(dx^2 + dy^2)^{n-3} - \frac{1}{2}(n-2 \cdot n - 3) dx^2 dy^{2n-6} - \&c.]$ Quare, cum sit $2dGdx^{2n}r(dx^2 + dy^2) = 2dx^{n+1}(dx^2 + dy^2)^{\frac{n+1}{2}} + 2nxdx^ndyddy(dx^2 dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$, & $(dx^2 + dy^2) dx^{2n} = dx^{2n+2} + dy^2 dx^{2n}$, erit tandem $dx^{2n} (dG^2 - dr^2 - 2dGr(dx^2 + dy^2) + dx^2 + dy^2) = dx^2 [ndx^2(dx^2 + dy^2)^{n-1} - \frac{1}{2}(n \cdot n - 1) dx^4 dy^{2n-4} - \frac{1}{2}(n \cdot n - 1 \cdot n - 2) dx^6 dy^{2n-6} - \&c.] - 2dx^{n+1}(dx^2 + dy^2)^{\frac{n+1}{2}} + dx^{2n+2} + dy^2 dx^{2n}$
Ggg + 2nx

$$\begin{aligned}
 &+ 2nx dx^3 dy ddy [(n-1) (dx^2 + dy^2)^{n-2} - \frac{1}{2}(n-1. n-2) \\
 &dy^{2n-6} dx^2 - \frac{1}{3}(n-1. n-2. n-3) dy^{2n-8} dx^4 - \&c.] \\
 &- 2nx dx^n dy ddy (dx^2 + dy^2)^{\frac{n-1}{2}} \\
 &+ n^2 x^2 dx^2 dy^2 ddy^2 [(n-2) (dy^2 + dx^2)^{n-3} - \frac{1}{2}(n-2. \\
 &n-3) dy^{2n-6} dx^2 - \&c.] \dots \text{cujus Radix quadrata est} = \\
 &du = d dx^n.
 \end{aligned}$$

VIII. Superest jam determinandus valor exponentis n , ut expressio hæc, quam fieri potest, simplicissima evadat. Quemcunque numerum pro n substituere volueris, semper habebis valores coordinatarum curvæ quæsita, tales, ut proveniat $r(dr^2 + dt^2) + r(dx^2 + dy^2) = dG$, ut ex ipso, quem hæctenus instituimus, processu satis est manifestum. Erit tamen inter omnes valores possibiles aliquis, quo hæc quantitas, vinculo radicali inclusa, ad maximam simplicitatem redigitur. Quem ut invenire liceat, considerandum est, ut expressio maxima gaudeat simplicitate, id agendum esse, ut termini complicatissimi se mutuo, quantum fieri potest, destruant. Complicatissimi procul dubio ii sunt, quos ingreditur aliqua potestas ipsius $dx^2 + dy^2$. Comparando igitur, vel potius identificando, $dx^{n+1} (dx^2 + dy^2)^{\frac{n+1}{2}}$ & $dx^n (dx^2 + dy^2)^{n-1}$, statim invenio $n = 3$. Pariter, identificando, neglectis coefficientibus, $dx^3 dy ddy (dx^2 + dy^2)^{n-2}$ & $dx^n dy ddy (dx^2 + dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$, patet, n iterum esse $= 3$. Nec minus perspicitur, posito $n = 3$, terminum $(dy^2 + dx^2)^{n-3}$ in unitatem, & reliquos post ipsum in nihilum plane abire. Nulla vero alia substitutione talem simplicitatem obtineri posse, satis est clarum, modo levis adhibeatur attentio, nec operosiori explicatione indigere videtur.

IX. Invento jam hoc valore exponentis n , nihil amplius agendum est, quam ut legitime substituatur; quo facto, invenietur $dx^6 (dG^2 - dr^2 - 2dGr(dx^2 + dy^2) + dx^2 + dy^2) = dx^6 (dx^2 + dy^2)^2 + 6xdx^3 (dx^2 + dy^2) dy ddy + 9x^2 dx^2 - 2dx^6 dy^2 - 6xdx^3 dy ddy \quad dy^2 ddy^2$,
 $- dx^6$

hoc

hoc est, terminis evolutis,

$= dx^2 dy^2 + 6x dx^3 dy^3 ddy + 9x^2 dx^2 dy^2 ddy^2$,
 quod est quadratum perfectum, cujus radix $= dx^2 dy^2$
 $+ 3x dx dy ddy$. Est igitur $dt dx^2 = dt dx^3 = dx^2 dy^2$
 $+ 3x dx dy ddy$. Adeoque dt , five Elementum alterius ex

coordinatis curvæ quæsitæ $= \frac{dy^2}{dx} + \frac{3x dy ddy}{dx^2}$, & $t = f$.

$\frac{dy^2}{dx} + 3f \cdot \frac{x dy ddy}{dx^2}$. Ponatur $3f \cdot \frac{x dy ddy}{dx^2} =$

$\frac{3x dy^2}{2 dx^2} + R$. Differentiando jam, & dx , ut hactenus,

constans ponendo, erit $\frac{3x dy ddy}{dx^2} = \frac{3x dy ddy}{dx^2} + \frac{3dy^2}{2dx}$

+ dR . Igitur erit $\frac{3dy^2}{2dx} = -dR$, vel $-\frac{3dy^2}{2dx} = dR$,

unde $R = C - \frac{3}{2}f \cdot \frac{dy^2}{dx}$, ubi C quantitatem constantem do-

signat. Quamobrem est $t = \frac{3x dy^2}{2 dx^2} + C - \frac{3}{2}f \cdot \frac{dy^2}{dx} + f$.

$\frac{dy^2}{dx} = \frac{3x dy^2}{2 dx^2} - \frac{3}{2}f \cdot \frac{dy^2}{dx} + C$, vel sine constante =

$\frac{3x dy^2}{2 dx^2} - \frac{3}{2}f \cdot \frac{dy^2}{dx}$. Inventæ igitur, sunt coordinatæ curvæ

adjiciendæ, scilicet, $r = \frac{x dy^2}{dx^2}$, & $t = \frac{3}{2} \frac{x dy^2}{dx^2} - \frac{3}{2}f \cdot \frac{dy^2}{dx}$.

Quantitas autem G est $= \frac{x(dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}}}{dx^2}$, huicque æqualis

est summa ex arcu Curvæ propositæ & ex arcu Curvæ modo

inventæ. Est vero $dx^3 : (dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}} = x : G$, & cubus

Elem. abscissæ (dx^3) ad Cub. Elem. Curvæ ($(dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}}$)
 ut Cubus Subtangentiæ ad Cubum Tangentiæ: Ergo Cub. Sub-

tang. Cub. Tang. = $x : G$, vel invertendo, $G : x = \text{Cub. Tang.} : \text{Cub. Subtangentiæ}$. *Q. E. I.*
 Ggg 2 X. Quo-

X. Quoties igitur cunque $f. \frac{dy^2}{dx}$ integrari poterit, toties Curva adjicienda erit algebraica, prout Vir Celeb. loco citato notavit. Interim tamen, quicumque numerus pro n ponatur, Curva quæsitæ construi saltem poterit, quoniam $dy = p dx$.
 E. g. Quodsi $n = 2$, erit $r = \frac{x dy^2}{dx^2}$, & $dt = (\mathcal{V}(2 dx^6 + 3 dy^2 dx^4 - 2 dx^3 (dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}} + 4 x dx^2 dy ddy - 4 x dx^2 (dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}} dy ddy)) : dx^2$, quæ construi poterit, loco dy ponendo $p dx$. Interim excipiendus videtur casus, qui videri posset simplicissimus, quando $n = 1$, tunc enim series $n^2 x^2 dx^2 dy^2 ddy^2 \{ (n-2) (dx^2 + dy^2)^{n-3} - \frac{1}{2} (n-2) (n-3) dy^{2n-6} dx^2 - \&c. \}$ nunquam abruptitur.

XI. Atque sic quidem exposui calculum, quo in investigando hoc Theoremate usus fui, prolixum potius, quam arduum; quem si inprimis Viro Celeberrimo, cujus merita impense colo, non prorsus displicere intellexero, erit, de quo multum mihi gratuler. Annus effluxit, ex quo analysin hæc primum institui; quam in publicum nunquam emisisssem, nisi ratio §. II allegata me eo adduxisset.

THE USEFULNESS OF THE STAGE TO RELI-
 gion and to Government, &c.

h. c.

*USUS THEATRI SCENICI IN ECCLESIA
 & Republica, seu commoda varia, quæ ex Dramate,
 a prima inde ejus institutione ad hoc usque tempus, ad
 omnes gentes redundarunt. Editio altera.*

Londini, apud Cooperum, 1738, 8.

Plag. 4.

Haud adeo magnæ molis libellus, quippe sexaginta tantum paginis absolutus, vix equidem ea præstiturus, prima specie, videtur, quæ satis amplo, quem fronte gerit, titulo promittit. Nisi tamen omnino fallimur, satis recte, quanquam
 non

non minus breviter ac succincte, munere se suo exsolvit Autor. Anonymus is esse peroptavit; forte, quo liberius, quæ sentiret, liceret edicere. Quæ tamen ita dixit, ut, quid & hic

fit verum, quid turpe, quid utile, quid non,

Rectius & melius

cenfuisse judicandus fit, quam plerique cenfuerunt, qui noftra ætate de re scenica memoriæ aliquid prodiderunt. Namque & in his, quæ durius quodammodo ab ipfo pronuntiata funt, ita fe gellit, ut ex veri æquique amore proveniffe ea videantur. Secunda hæc eft, uti titulus præ fe fert, libelli editio, cujus vero priorem nos adhuc quidem ignoramus, nemini fortaffe magis cognitam. Sine dubio tamen, ut aliquam fingeret, fuæ Autori fuerunt cauſæ; quas inquirere, jam noftrum non eft, licet invenire cuvis facile. Præfationis, libro præmiſſæ, hæc fere ſententia eft: Laptum rei scenicæ vulgo, nec injuria, adſcribi præpoſtero ludicrorum ſpectaculorum amori. Non parum tamen ejus mali ad imprudentiam & iniquitatem eorum referendum eſſe, quorum cura & autoritate apud cives ſuos theatra adminiſtrantur: quippe qui omnes Dramaticorum Poetarum operas contentium rejiciant, quas ampliffimo ſibi lucro fore, Autores ipſarum certiffimo pignore contendere non poſſint. Inde repelli ſcribendi conatum, & ardorem ſcriptorum exſtingui. Unicum fabularum autoribus illud eſſe refugium, quod eas prelo ſubjicere adhuc licuerit. Ipſius autem tractationis tria velut *Capita* funt. *Primum* illud eſt, quod de uſu a theatris ad religionem dimanante exponit. Ubi breviter deducit Autor, quemadmodum religionem naturalem eo ſcena juvet, quod præſupponat atque ſtabiliat omnes ejus articulos; eſſe ſcilicet Deum providentiamque, immortales eſſe noſtros animos, futura præmia ac pœnas, ideoque officiis Deum, ſocios naturæ, nos denique ipſos reſpicientibus ſatiſfaciendum. Concedit deinde, expolitionem quidem myſteriorum divinitus patefactorum non convenire tragicis comicisque ludis: quo tam modo & ad iſta his præparetur animus virtutis commendatione, docet; exemplis rem declarat, liberumque eſſe vult iis, qui pro ſcena ſcribunt, omnium ætatum, opum, dignitatum, perſtringere vitia,

atque explodere. Ac, ne quis se, qui pro re scenica stet, indiscriminatim defendere putet ipsos quoque lapsus & vulgaria vitia sive scribentium, sive in scenam prodeuntium, solenniter ac sedulo monet, non nisi puritati spectaculorum (*the Stage in its Purity*) sese patrocinari. Eaque fini, falso scripturæ genere, histrionum, pantomimorum, scurrarum, petauristarum, catadromorum, imo & eorum ludorum, quos Itali, ipso etiam vocabulo ceteris linguis nauseato, *Opere* nuncupant, ineptas nugas traducit: argumenta vero, quibus aliquid præsidii ludicrarum ejusmodi artium patronis inesse videatur, strenue refellit; quamque partem adhuc scriptores ac nimi Anglici bonæ scenæ legibus satisfecerint, succincta Londinensis theatri historia subiecta declarat. *Secundi Capitis*, quo id sibi sumit Autor, ut, scenam generatim hominibus utilem esse, & ad ipsorum felicitatem conducere, ostendat, hæc fere summa est: Felicitatem hominis in delectatione ipsius sitam esse. Delectationem ab affectionibus animi proficisci; ea tamen lege, ut nec repugnante voluntate, nec ratione contradicente, motus illi orientur. Inde, quo quisque *voμικάρτης* habeat animi motus, eo magis eum delectari. Quo quis minus ejusmodi affectuum regimini & temperamento adfuetus sit, ut Angli, hoc illi magis eam & commotionem & mansuetudinem utilem esse. Hanc ipsam scenæ legitime instructæ esse negotium. Inde vero apparere, quantum juvent boni ludi mortalium felicitatem. Neque esse, quod, doceri vitia fabulis, quisquam putet. Illa enim ipsa vitia, quorum introductorum aut defensorum rea laboatur scena, tantum abesse, ut ipsius scænis judicari possint, ut, præterquam, quod ibi quoque sæpissime vigeant, ubi nullum unquam datum sit spectaculum, eadem potius quaqua ratione in scena derideantur, in contemptum adducantur, spectatorum exponantur odio. *Tertium Caput* agit de utilitate reipublicæ & dramatibus capienda. Et Principum & civium vitia spectaculis corrigi, Autor asserit. Ostendi enim fabulis tristes proventus mollitiæ, inconstantæ, imprudentæ ducum. *Æschylum, Sophoclem, Scipionem, Lælium, Lucillum, Pompejum, Mæcenatem, Julium, Augustum*, omnes scenæ amatores, maximam partem

partem & scriptores, simul summos in republica viros fuisse. Apud Gallos vero Purpuratum Patrem *Richelieu* complures fecisse fabulas: nec dedignatam *Elisabetham*, Anglorum Reginam, quæ *Euripidis* aliquod Drama ex Græco converteret. Deinde Thessalorum tyrannum, hominem crudelissimum, spectaculo, quo *Euripidis Hecuba* agebatur, ante finem fabulæ excedentem, (ne scilicet nimium inoveretur *Polyxena* malis,) vix ac ne vix quidem a lacrymis temperasse. Idem enim a Tragedia sperandum esse, quod Arcadas a Musica impetrasse coisset. Ceterum a theatro dejectæ superbæ exemplis ambitionem refrenari, rebelles contineri in officio animos, inculcari iustitiam. Historia teste constare, easdem republicas quam maxime floruisse, ubi maxime theatra floruerint. Græcorum gentem a *Theſeo* ad *Theſpim* DCC annos rudem contentamque, mox a *Theſpi* ad *Sophoclem* tragicis ludis, solos C annos cultam, claram armis, artibus, eloquentia, factam, Orienti terrorem incussisse. Nec Romanos sive tutos a vicinis, sive etiam terrarum dominos, exstitisse, nisi a tempore *Livii Andronici*. Gallos tum fuisse potentissimos, cum plurimus Dramati apud eos fuerit honor. Anglos vero, cives suos, nunquam rectius cognitum habuisse, quid reipublicæ libertatique suæ conducat, quam ex quo culta apud eos fuerint theatra. Appendicis loco adjecta est libello Epistola, ad Anglos speciatim pertinens, in qua ipsius Autor, ingenium & mores civium suorum respectu scenæ correcturus, nævos ipsorum, epidemici ac pestilentialis morbi nomine, non lepido minus, quam acuto & falso, dictionis genere perstringit. Nos, si quid amplius hoc in libello præstari debuit, atque præstitum est, id fere unum optassemus, ut quædam argumenta quodammodo diductiora daret, & nomina quædam, primis tantum notata signatibus, sed vel sic Anglis suis nota, (*e. c. L—d Ch—n, Lord Chamberlain,*) plene exprimeret, in gratiam eorum, quibus, sufficienti Londinensium rerum cognitione non instructis, isti literarum defectus aliquam in legendo creant molestiam.

QUA-

**QUATUOR PRIMA CAPITA GENESEOS,
Turcice & Latine, ex gemino Pentateuchi Mosaici
MSto Codice Turcico eruit, Latine vertit, Notulasque
adsperfit, NICOLAUS GUILIELMUS SCHROEDE-
RUS, J. J. Filius, Marpurgensis, Hassus.**

Lipsiæ, 1739. 4.

Plag. 64.

Editor hujus Opusculi, Juvenis admodum eruditus, Professoris Linguarum Orientalium Marburgensis celeberrimi filius, laudem omnino meretur, quod versionis Turcicæ Codicis sacri Specimen hoc imprimendum suis sumptibus curare voluit. Est quidem illud exiguum integræ Bibliorum S. translationis *αποσπασμάτων*, sed ob raritatem atque præstantiam omni æstimatione dignum. Quippe in eo textum ex duobus Manuscriptis, Amstelædamum Constantinopoli allatis, pretioque haud levi sane coemptis, exhibuit. Versionis hujus Autor est *Albertus Bobovius*, patrio idiomate, quia natione Polonus fuit, *Bobovski* appellatus, qui a Tutaris in adolescentia captus, & Turcis dein venditus, viginti fere annis in palatio Imperatoris, quod *Saras*, seu Italice *Seraglio*, vocant, educatus fuit. Multarum vero linguarum, Hebrææ, Græcæ, Latinæ, Arabicæ, Persicæ, præter Polonicam vernaculam & Turcicam, peritia, ac conjunctis cum ea variis disciplinis & artibus, probe imbutus atque excultus cum esset, a *Mohammede IV* Imperatore splendidum Interpretis primarii munus, ac titulum *Ali Beghi*, obtinuit. Attamen, agnito religionis Mohammedicæ errore, ad Christianam revertit, & Constantinopoli relicta, in Angliam abire voluit, sed in laudabili hoc consilio mors præveniens ipsum impedivit. Præter hanc versionem Codicis sacri, Grammaticam quoque, & Lexicon linguæ Turcicæ, & librum de Turcarum Liturgia, a Cl. *Hydio* editum, conscripsit, Catechismum insuper Ecclesiæ Anglicanæ, & Januam Linguarum auream, in dialectum Turcicam transtulit. Interpretis venusti & accurati laudem ei non immerito tribuit Editor, qui in versione
Latina

Latina illum *κατὰ πόδα* secutus est, & servato plerumque verborum ordine, in gratiam tyronum, singularum vocum veram significationem expressit, variantes lectiones ex binis Codicibus, quos possidet, punctato & non punctato, notavit, atque observationes quasdam, textum illustrantes, ex Scriptoribus Arabicis, Persicis, & Turcicis, adjecit. In fine Præfationis totum Pentateuchum, Compendium Juris Mohammedici sacri & civilis, *Abu Schagjæi Ahmedis Hasaniidis*, Ispahanensis, Arabice scriptum, & quædam Æthiopica, edenda promittit.

SYNTAGMA HISTORICO - PHILOLOGI-
cum de re militari veterum, præcipue Romanorum, ac-
curante JO. CHRIST. KIESËNWETERO, Gymna-
si Vinar. Rectore.

Erfurti, sumptibus Caroli Friderici Jungnicolii, 1736, 8.
 Alph. 2 plag. 5.

Nullum profecto argumentum, ex rituum antiquorum historia depromptum, majori difficultate laborat, nullaque res perlustrantibus scripta veterum magis remoram injicit, quam vestium Romanarum facies, & ceremoniarum in bello adhiberi solitarum. Illa disquisitio infinitis sere minutis nititur, quarum in-curiosa fuit gens Romana, supra fidem alias in consignandis rebus suis sedula: hæc, quamvis ab eruditis neglecta non sit, tantum tamen abest, ut clara satis luce coruscet, ut spinosa adhuc, & nævis polluta, maximam partem videatur. Causa illorum defectuum vel in tractatione, qui illi rerum antiquarum scrutatores adhuc usi sunt, vel in quibusdam aliis eruditorum vitiis, querenda est, qui sæpillime summi vendere, & obscurare magis res veteres, quam illustrare, solent. Non enim in extricandis ejusmodi rebus arduis compilare aliorum serinia sufficit, nec, quicquid veterum scripta subministrant, in nostras elucubrations transferre satis est, sed argumenti gravitas poscit, ut temporis rationem habeamus, ne, quæ libera re publica evenerunt, commisceamus cum ritibus, collapsæ jam & Imperatorum legibus obsequente Roma utilitatis. Ita egregie tenelli juvenes

sæpenumero falluntur, qui, dum disjectas ubivis, & nullo adductas ordine, doctrinas memoriæ mandant, nescio quos errores, difficillime postea eradicandos, animo imbibunt. Non pœnitet Lectorem pauca hæc legisse prius, quam ipse ad libellum a nobis indicandum accedat. Ex his enim satis abundeque constabit, sitne Cl. Autoris labor ea laude maectandus, qua operam literis elegantioribus impensam alias afficere labentissime solemus. Multa quidem collegit Syntagmatis hujus conditor, ad intelligentiam veterum Scriptorum facientia, sed nulla ordinis, sine quo frustra talis labor infumitur, ratione habita. Optarem igitur, ut *Nieuportii* vestigia pressisset, & perpetua narratione rem militarem veterum delineasset, ipsa vero scriptorum veterum loca textui subjecta dilucidius exposuisset. Nam, quid emolumenti illæ alphabetico ordine digestæ res legentibus sint allaturæ, nos non perspicimus. Nauseat jam tales scriptiunculas ætas nostra, & aspernatur merito Commentationes Lexicorum more evulgatas, utpote quæ ob deficientem nexum juvenes ad alias atque alias res avocant pensitandas, & diligentissimo etiam lectori fastidium movere solent. Si igitur Cl. Autor, commodis Gymnasia Vinariensis inserviturus, rem militarem Romanorum illustrare in animo habuit, præclare suam collocaturus erat operam, si, adhibitis temporum notis, militiæ Romanæ conditionem sub Regibus primo exponeret, deinde ad liberam progressus rempublicam, ostenderet rationem dilectuum, exercituum, cohortium, legionum, turmarum, castrorum, signorumque, varietatem, quibus cives suos præmiis pellexerint Romani ad fortitudinem bellicam, quo imperio usi fuerint duces, quibus ritibus, quanta humanitate, senatus in æde Bellonæ reduces ex bello victores exceperit, & quæ sunt aliæ hujus generis utiles pariter ac jucundæ disquisitiones. Denique potuisset delabi ad disciplinam militarem, ab Imperatoribus introductam, cujus certe facies adeo immutata fuit, ut procedente tempore ne unbram quidem pristini splendoris, pristinaeque gloriæ, servaret. Interim tamen, cum Cl. Editor, recte ita suo se defunctum esse officio, arbitratus sit, perlustrabimus jam
pau-

paucis ejus corrasas undique de re militari observationes, ut Lectores sagaciores de Opere ipso judicium ferre incorruptum & a partium studio alienum possint. Ordine alphabetico, uti jam diximus, satis a se dilucidatas putat varias rei militaris notiones, apposita nempe integrorum locorum, ex *Polybio, Vegetio, Cesare, Dione Cassio, Herodoto, Herodiano*, descriptorum, congerie. Sed exponendo nonnunquam fecit, ut nihil fere exponat. Non enim rei naturam & conditionem descripsit, sed contentus classicis illis testibus, vocabulo eodem aut eadem formula utentibus, interpretationem suam plane omisit. Quod si eadem cura omnes elaborasset titulos, qua priorem, ubi pag. 1 de *Ablectis* loquitur, *Polybius* de re militari Rom. Cap. 4 §. 4, nihil equidem haberemus, quod monere possemus, sed, si quid ex ipsius verbis, suspectis sane, divinare licet, paucissima inspexisse antiquorum Scriptorum loca nobis videtur. Nam in *Præfamine, se texum*, ait, *Græcum Polybii ex eruditissimo Pœschelii de re militari Romanorum Commentario, paucis abhinc annis in lucem edito, quoad Capita & Paragraphos similiter atque uno modo in hoc Syntagma transtulisse.* Hinc mirum non est, cur tam frigide & perfunctorie res suas pertractet. Sic pag. 47 conjiciat Oedipus, si potest, conditionem *Armamentarii* apud veteres ex testimoniis *Curtii, Livii, Ciceronis*. Nihil enim ibi occurrit, quam nuda vox, cujus passim mentionem injece- runt Scriptores. At, quæ forma sit hujus ædificii, quo loco constructum fuerit, quibus cura armamentarii demandata fuerit, sciunt juvenes cum ignarissimis, ideoque vel nullum inde commodum capient, vel portentosas hac de re opiniones somniare incipient. Pag. 48 descripturus *Armaturam*, apponit verba *Vegetii*, ita dicentis: *Illo exercitii genere, quod armaturam vocant, & a campidoctoribus traditur, imbuendus est tiro; & paulo post: Armaturæ sunt duplices, quæ binas consequuntur annonas, simplices, quæ singulas.* Quid, quaesumus, conducunt hæc ex *Vegetio* translata? Nihil profecto ad rem illustrandam faciunt. Nam dicta *Vegetii* tam diu eadem obscuritate laborant, qua vocabulum *Armaturæ*, quam diu

sensus genuinus non eruitur, nec ipsa res graphica quadam descriptione vivisque, ut ajunt, coloribus depingitur. Possemus facile longiores esse, &, quæ animum legentis offenderunt, fufe enarrare, sed dissimulamus reliqua, cerissime persuasum nobis habentes, Autorem non inique laturum qualemcunque censuram nostram, quæ eo unice tendit, ut nostri homines aliquando majori scriptiones suas solertia elucubrare incipiant, nec adeo exterorum ludibrio se exponant, qui nostros plerumque labores, etiam non merentes, nauci habere solent. Prodidit se quidem Cl. Autoris in hoc Opere diffusa lectio, sed plus laudis ab omnibus tulisset, si ordinem hac tractatione dignum adhibuisset, nec ea deficerent, quæ literis elegantioribus robur & incrementum, juventuti autem uberrimos asferre fructus possunt.

ELOGIUM JOANNIS HENRICI LEDERLINI, Philologi Argentoratensium clarissimi.

Inter nobilissimos & cives & doctores suos numeravit haud ita pridem Academia Argentoratensis *Joannem Henricum Lederlinum*, carissimum iis omnibus, quibus elegantiores literæ in pretio habentur, Virum, domi forisque clarissimum, idque dudum multiplici linguarum, Hebraicæ inprimis atque Græcæ, cognitione consecutum, ut nemini majori jure inter Philologos ætatis nostræ principes locus sit tributus. Cujus, ante paucos menses ad meliorem vitam evocati, sanctam omni tempore memoriam habebimus, &, ut feri posterii virtutem ejus & doctrinam admirentur, earum rerum, quæ pertinent ad laudes tanti Viri, commemoratione vel brevissima efficiemus. Patriam, ut diximus, Argentoratum habuit, præstantissimorum ingeniorum matrem & altricem, patre hic *Joanne Georgio*, factore & cive hujus urbis, matre *Susanna Reinigia*, natus. Præter consilium parentum, qui suæ eum arti destina-verant, factum est, ut, auspiciis *Joannis Leonhardi Fræreisenii*, Viri Consularis & Tredecimviri, qui felicissimam pueri indolem

dolem penitus inspexerat, nobilioribus Musarum sacris initiaretur, & in Gymnasio patrio, postea etiam in Collegio Wilhelmitano, studiorum suorum tirocinia poneret. Septennio hic exacto, A. 1690 Musas Academicas salutavit, eodemque anno primam Philosophiæ lauream obtinuit. Ab eo tempore totum se dedit studiis sublimioribus, institutione usus celeberrimorum virorum, in Logica *Wagneri*, in Mathesi *Reichelti*, in Physica *Sebizii*, in Eloquentia *Artopæi*, & in doctrina morali *Zentgravii*, quo etiam conflictum moderante A. 1692 Dissertationis *de Jure affectuum Partem alteram* e cathedra defendit, hoc quasi specimine futuris Magistri honoribus, eodem anno 1692 ipsi collatis, præludens. Præ ceteris autem in scholis *Joach. Kübnii*, linguas Orientales magno cum applausu tunc docentis, & *Jo. Casp. Khunii*, in arte oratoria vix parem sui habentis, plurimum profecit. Constitutum ipsi fuerat tunc temporis, Theologiæ nomen dare, hocque animo in disciplinam *Isaacii Faustii*, Theologi egregii, se dederat, jamque ex suggestu sacro publice verba faciendi facultatem impetraverat; sed, mutato postea consilio, studiis se philologicis addixit, & in agro hoc colendo strenue per omnem vitam desudavit. Primum industriæ præclaræ præmium tulit A. 1695, quo Gymnasii superioris nominatus est Vicarius, & anno sequenti, *Joannis Bæcleri*, insignis famæ Medici, qui filii sui *Joannis* educationem ei commendaverat, autoritate, scholas philologicas aperiendi ei venia concessa est. Idem *Bæclerus* ei autor fuit, ut, eruditionis exornandæ causa, iter in regiones exteras susciperet. Abiit igitur primum A. 1700 Francofurtum ad Illustræm *Obrechtum*, huic operam suam accommodaturus in adornanda nova Operum *Jamblichi* editione. Sed, cum huic instituto familia typographorum remoras injiceret, iter suum profecutus est in Belgium, ubi jucundam cum *Brouckbusio*, *Triglandio*, *Jac. Gronovio*, *Perizonio*, *Schalbruchio*, *Jo. Meiero*, *Scherpezelio*, *Francio*, *Hochstratano*, *Clerico*, *Limborchio*, *Brantio*, *Jac. de Wilde*, imprimis vero *Jo. Georg. Gravio*, cui ob id, quod magni *Kühnti* officinam redoleret, imprimis gratus fuit, amicitiam contraxit.

Ejusdem suafu *Grævii*, *Onomasticon Pollucis* cum *Kübniæ* aliorumque Notis edendi, nobile in Belgio consilium suscepit. Cui rei ut aptiorem se efficeret, & Philologi aliquando nomen cum laude sustineret, Amstelædami in Hebraicis *Surenbuysio*, in Rabinicis, Chaldaicis, & Syriacis, doctissimo Rabbino, *Jacobo Meza*, inter Judæos Doctore Medicinæ, usus est præceptore. Id diligenter agenti, urbis patriæ Senatus Pædagogi in Collegio Wilhelmitano, nec ita multo post Canonici Thomani, munus obtulit. Quæ ille fortunæ suæ primordia minime negligenda ratus, maturavit, quantum potuit, iter suum, Amstelædamo A. 1702 Bruxellas, atque inde Lutetiam Parisiorum, digressus, cujus urbis viri doctissimis salutatis, inspectaque præ ceteris Regis Christianissimi Bibliotheca, ad patrios penates sospes A. 1703 reversus est. Vix ingressus Argentoratum, publicus Hebrææ Græcæque Linguæ Professor nominatus est, ejusque muneris eleganti *de mutuis Hebrææ Græcæque lingua subsidiis* Oratione auspiciam fecit. Nec unquam pœnituit senatum Academicum, *Lederlinum* sibi socium adscivisse; quandoquidem nihil eorum, quæ pertinerent ad ornandam hanc provinciam, prætermisit unquam, & ex doctissimis ejus in omni generis Scriptores veteres, tam profanos, quam sacros, prælectionibus plurimum ad auditores emolumenti redundavit. Id vero magnam ei cum primis laudem peperit, quod arte critica, qua, omnium judicio, præ multis aliis excelluit, non usus est ad id, ut sacri Codicis auctoritatem ex Scriptoribus profanis, tanquam ex arce quadam, oppugnaret, sed ad id potius, ut majori eam robore confirmaret, & adversus quascunque pessimorum hominum machinationes tutam & incolumem præstaret. Quod ut feliciter succederet, Rabinorum etiam, Chaldæorum, & Syrorum, scripta, paucis cognita, evolvit, & obscurum horum sensum suis interdum discipulis aperuit. In tanta linguarum cognitione una ipsi deesse videbatur Arabica, quam cum studiis suis profus necessariam existimaret, domi suæ aluit juvenem, non hujus minus linguæ, quam Orientalium fere omnium, callentissimum, *Carolus Dadichi*, Antiochiæ natum, & patria & se-

cta

cta Græcum, cujus privata institutione adeo profecit brevi tempore, ut, illo duce, Alcoranum integrum Latine redderet, singulasque hujus voces cum analysi grammatica exciperet, nec ita multo post proprio studio Codicem illum optimæ notæ Arabicum, Bibliothecæ Argentoratensis cimelium, quo quatuor religionis *Eslam* fundamenta explicata sunt ab *Abmade*, filio *Mohammadis*, filii *Saidi Gaznanensis*, in sermonem Latinum converteret. Sed non adeo his literis affixus hæsit, ut graviores curas profus animo deponeret. Sunt enim in omnium manibus præstantissima industriæ & doctrinæ ejus monumenta, non uni aut alteri, sed iis omnibus, qui philologicis pascuntur dapibus, in magno pretio habenda. Insignes ei gratiæ debentur de opera præclara, edendis partim, partim exornandis & insigniter locupletandis, aliorum scriptis infumta, quam nemini obscuram esse sinunt *Pollucis Onomasticon*, Amstelædami A. 1706 fol. *Biblia Germanica*, ibidem A. 1704, sumtibus *Henr. Wetstenii*, 8, *Ilias Homeri usque ad π. cum nova versione*, ibidem, A. 1707, 16, *Vigerii de præcipuis Græcæ dictionis idiotisimis libellus*, Argent. 1708, 8, *Brissonii de regio Persarum principatu liber*, ibid. 1710, 8, & *Æliani varia historia*, ibid. 1713, 8, editæ. Quam vero manu scriptam reliquit novam *Progymnasmatum Theonis* versionem Latinam, interest rei literariæ, aliquando publicari. Scripsit præterea & publice defendit Academicas nonnullas Dissertationes, quarum nulla est, cujus non sive argumentum, sive genus scribendi, mirifice placere possit. Harum præcipuæ sunt: *de Clypeo Achillis, ex Homeri II. Σ. v. 478 seq.*; *Miscellæ Observationes in Græcos Scriptores*; item *ad loca nonnulla Actorum Apostolicorum*; *de πανοπλία τῆς Θεῆς*, ad *Ephes. VI, 13 seq.*; in *Psalmo CXIII*, atque in *Psalmo CXIV*; *de Græcorum & Hebræorum ἐπισημεία*, in *Genes. IV, 1*; *de Νησεία*, ad *Actor. XXVII, 9*; *de dono linguarum*, ad *Actor. II, 4 seq.*; *de Templis argenteis Diane Ephesie*, ad *Actor. XIX, 24*; *de Galcis veterum*; *de Sale infatuato*, ad *Matth. V, 13*; *de Filia Jephthæ, ex voto patris nec immolanda, nec immolata*; & *in verba Caini Genes. IV, 13*. Plures dedisset, nisi maximam temporis partem abstulissent ei mu-

nera

nera publica, & numero multa, & satis gravia, quibus ad extremam usque senectutem magna cum laude functus est. Academicam rempublicam ter supremus Rector gubernavit; duodecies Decani in Philosophorum ordine honores gessit. Præterea A. 1707 Collegiorum Wilhelmitani & Marciani Visitaturæ præfuit; A. 1725 utriusque Gymnasii Gymnasiarcha, & A. 1732 Capituli Thomani Decanus, dictus est. Singula hæc munera incredibili dexteritate administravit, omnibusque aliis solertia, fide, & prudentia, præluxit. In matrimonium duxit A. 1703 *Mariam Barbaram, Friderici Wiegneri*, Jcti Argentoratensis, filiam, quæ filios ei duos peperit, *Joannem Henricum*, & *Joannem Fridericum*, utrumque præmature defunctum, filiasque tres, quarum una tantum, *Maria Salome*, adolevit, nupta *Jo. Frid. Scherero*, Ecclesiastæ Palæopetrino. Conjuge hac ad cœlestes domos evocata, novam sibi vitæ sociam adscivit A. 1712 *Annam Margaretam, Jo. Saltzmanni*, Medici incomparabilis, filiam, viduam nunc mœstissimam, matrem filiarum quinque & unius filii, ex quibus una superest filia, *Maria Cleophe*, Viro amplissimo, *Bened. Henr. Marbachio*, Capituli Thomani Quæstori, superiore anno in matrimonium data. Hæc vita *Lederlini*, Viri probi & honesti, religiosi, temperantis, omnibus obvii, ad officia prompti, publica & privata fuit, quam ut longius pertraheret, partim salus Academiæ & literarum postulabant, partim virtus ejus & doctrina minime vulgaris merebatur. Sed ita in fatis fuit, ut, præfuitum sibi vitæ cursum emensus, superioris anni die 3 Septembris, ætatis anno sexto & sexagesimo, Oberbrunnæ, nobilissimo ex acidulis oppidulo, quo valetudinis causa se receperat, humanis rebus valediceret *Lederlinus*, superstitem in sera sæcula habiturus doctrinæ & virtutis famam, & in animis eorum, qui tam præclaris meritis suum didicerunt pretium statuere, immortalalem sui memoriam conservaturus.

Cum hoc Mense prelo nostro exit Tomi tertii Supplementorum ad
Nova hæc Acta Sectio decima.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXXIX.

DE ANTIQUIS ECCLESIAE RITIBUS LIBRI,
ex variis insigniorum Ecclesiarum Pontificalibus, Sa-
cramentariis, Missalibus, Breviariis, Ritualibus, seu
Manualibus, Ordinariis, seu Consuetudinariis, tum
MSis, tum editis, ex diversis Conciliorum Decretis,
Episcoporum Statutis, aliisque probatis Autoribus
permultis, collecti atque exornati a R. P. Domino ED-
MUNDO MARTENE, Presbytero & Monacho Bene-
dictino e Congregatione Sancti Mauri. Editio secun-
da, ab eodem Autore tertiam ultra partem aucta, &
novis Indicibus exornata.

Tomii III.

Antverpiæ, typis Jo. Baptistæ de la Bry, 1736 & 1737, fol.
Tom. I Alph. 6 plag. 2, cum 5 Tabb. æn. Tom. II Alph. 6
plag. 9, Tom. III Alph. 6 plag. 9.

Antiquitatibus Ecclesiasticis optime quondam consuluit Cla-
rissimus Martenius, cum universos Ecclesiæ ritus accurate
pleneque describere, omniaque illa una facie exhibere, que in
editis Ritualibus, libris Pontificalibus, & aliis ejusmodi monu-
mentis, solent exhiberi, instituit. Jam olim, cum prima hujus
Operis editio Rothomagi A. 1700. 4. prodiret, commendavimus
eam eruditis, & potiora ejus momenta adduximus in *Actis A. 1701*
Mens. April. pag. 156. Nunc alia forma, & magis auctam

emendatumque, hoc Rev. *Martenii* Opus orbi erudito traditur, quod ut fieret, propterea videbatur esse necessarium, quod prima editio non nisi gravi pretio comparari posset. Ipsi *Martennio* id contigit, quod sculptori aut pictori solet, qui statuam vel effigiem, quam sub manibus habet, nunquam satis expolire, novisque lineis exornare, cessat. Eodem modo Cl. *Martinius* hoc Opus additionibus & autoritatibus multis, privato plurimum annorum studio collectis, augere studuit, atque illustrare. Alios etiam Codices nactus, ex quibus novæ divitiæ ad rituum sacrorum cognitionem & ornamentum exponi poterant, suos thesauros iisdem locupletavit, & tertia fere parte auxit. Inde igitur factum est, ut hæc nova editio multis modis priorem & copia & utilitate superet. Hujus editor, qui suum nomen eruditus ignotum esse voluit, inscripsit hoc Opus Ill. & Rev. Præsuli *Alberico Simonetta*, Papæ *Clementis XII* Prælato domestico. Ipsius etiam Autoris Dedications & Præfationes, quæ priori in editione legebantur, adjecit, singulis *Tomis* Indicem addidit, curavitque, ut omnia emendate & nitide typis exprimerentur.

Tomus I hujus editionis solum, nec totum, *primum Librum* continet, & ritus pertractat in Sacramentorum administratione usitatos, quotquot a Pontificiis vulgo solent numerari. *Caput I* ritus Baptismi recenset, & quo tempore, quibus in locis, quorum ministerio, Baptismus fuerit peractus, tradit. Huic *Capiti* accessit *Articulus 12*, in quo varii ad faciendum Scrutinium ordines referuntur, ex MSto Wertinensis monasterii, porro *Scrutinii* in Ecclesia Leodiensi hæcenus celebrati. Postea *Artic. 17 Magni*, Senonensis Archiepiscopi, libellus legitur de mysterio Baptismi, jussu *Caroli M.* editus, ex MSto *Coisliano*. *Articulus 18*, in quo varii ad Baptismum conferendum ordines referuntur, accessit Ordo *14*, ex MSto Codice Gladbacensis monasterii in diœcesi Colonienfi. *Cap. II* de ritibus, ad confirmationis Sacramentum spectantibus; *Cap. III* de Eucharistia, ut est sacrificium in genere, agit. *Cap. IV* singulares sacræ Liturgiæ ritus commemorat. Addita est huic *Capiti* expositio brevis antiquæ Liturgiæ Gallicanæ, Autore, uti conjicitur, *Sancto Germano*, Episcopo Parisiensi, aut aliquo ejus discipulo; item *Missæ*, ex MSto monaste-

Pag. 110.
118.
169.
202.
464.
541.

monasterii *S. Theodorici* prope Rhemos, ex MSto Codice Stabulensis monasterii, qui videtur olim fuisse Ecclesie Vindunensis, porro ex MSto Codice annorum circiter 700 monasterii *S. Gregorii* in Valle Gregoriana Diocesis Basileensis, ex Missali Tullensi annorum circiter 300, ex MSto monasterii *S. Gregorii* in Valle Gregoriana Diocesis Basileensis. Tandem his omnibus accedit de officio Diaconi Cardinalis, festivis diebus Papæ celebranti ministrantis, libellus. *Cap. V* ritus, ad eucharistiam extra sacrificium spectantes, *Cap. VI* ritus, ad Sacramentum poenitentiae pertinentes, & *Cap. VIII* ritus, ad Sacramentum extremæ unctionis referendi, edisseruntur. Huic *Capiti*, ubi varii ad unguendos infirmos ordines referuntur, accedunt nonnulla ex *Theodulfi*, Aurelianensis Episcopi, secundo Capitulari, ordo 7 ex MSto Bibliothecæ Regiæ, & ordo 13 ex MSto Pontificali Narbonensi. 845.

Tomus secundus in iisdem antiquitatibus Ecclesie veteris pergit. Agit enim *Cap. VIII* de ritibus, ad Sacramentum ordinis spectantibus, & *Cap. IX* de ritibus, ad Sacramentum Matrimonii pertinentibus. *Liber secundus*, de antiquis Ecclesie ritibus, exponit de benedictionibus, ubi *Cap. I* de benedictione seu ordinatione Abbatum & Abbatissarum, *Cap. II* de benedictione Monachorum, disseritur. Adjectus est huic *Capiti* ordo 2 ex MSto Pontificali *S. Dunstani*, Cantuariensis Archiepiscopi, quod exstat in Bibliotheca Regia, & ordo 6, ex MSto Codice monasterii *S. Petri*, Vivi-Senonensis. *Caput III* de benedictione reclusorum, *Cap. IV* de benedictione Canonicorum regularium, tradit. Accessit ordo 3 & 4, de modo & ordine professionis Præmonstratensium. *Caput V* de benedictione seu receptione Canonicorum secularium, *VI* de consecratione seu benedictione solenni Virginum, *VII* de viduarum & Diaconissarum benedictione, disserit, ubi simul ordo 3 ex MSto Pontificali Metropolitanæ Ecclesie Apamiensis in Syria exhibetur. *Cap. VIII* puerorum seu puellarum benedictionem, & religiosum habitum, ex devotione suscipientium, describit. *Caput IX* solennem Imperatorum benedictionem sistit, *X* vero benedictionem Regum. Huic denuo accedit ex monasterii *S.* 601.

- Pag. 638. *Theodorici* prope Rhemos ordo 3, & præterea antiqui ritus, observati in impositione coronæ Regi Hierosolymitano facta, ex MSto Illustrissimi *Chauvelin*, regiorum Sigillorum custodis;
652. ritus. benedicendi & coronandi Reges Hungariæ, qui obtinuit, dum *Albertus V*, Dux Austriæ, Rex Hungariæ coronaretur, ex *Tomo VI Anecdotorum Bernardi Pezzi*; & tandem Instrumentum publicum de inauguratione *Caroli*, Regis Navarræ, A. 1390
662. celebrata, ex MSto Codice Colbertino. *Caput XI* benedictionem Principum & Ducum exponit. Accedit officium ad Ducem Normannorum constituendum, ex collectione *Andree du Chesne*.
854. *Cap. XII* de benedictione novi militis; *XIII* de benedictione & dedicatione Ecclesiarum, agit, ubi ordo 4 adjectus est ad benedicendam basilicam ex pontificali *S. Dunstani*, Archiepiscopi Cantuariensis, & ordo 8, ex veteri Pontificali Narbonensi.
733. *Caput XIV* exponit, quæ fuerit veterum disciplina circa idolorum templa, synagogas Judæorum, & hæreticorum Ecclesias.
789. *Cap. XV* de reconciliatione Ecclesiæ violatæ disserit. Accedit reconciliandi basilicam venetus ritus, ex veteri ordine Romano Vallis cellæ.
793. *Cap. XVI* de benedictione altaris,
797. *XVII* de benedictione altaris portatilis, porro de altarium contractione *Cap. XVIII*, de benedictione ciborii
802. *Cap. XIX*, de benedictione cinerum *Cap. XX*, de benedictione seu baptismo signorum *Cap. XXI*, de benedictione turris *Cap. XXII*, de variis aliis benedictionibus *Cap. XXIII*,
819. differitur; in quo ultimo *Capite* accedit benedictio retium ad capiendos pisces, & benedictio furnelli seu lapidis coëtorii.
844. Succedit *Liber tertius*, qui de ritibus, ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus, aliisque nonnullis, disserit.
887. *Cap. I* celebrationis Conciliorum antiquitates comprehendit.
888. *Cap. II* de depositione seu degradatione & restitutione Clericorum,
896. *Cap. III* de clamore pro tribulatione, tradit. Accedunt huc nonnulla ex MSto *Fontanellensi*. De formula & ritu promulgandæ excommunicationis *Cap. IV* varia exponuntur, & ex
903. MSto monasterii *Fiscannensis* novæ formulæ adjiciuntur.
912. *Cap. V* de reconciliatione excommunicatorum varia ex antiquitate
97. afferuntur, quemadmodum *Cap. VI* de reconciliatione hæreticorum

vicorum non contemnenda monentur. *Cap. VII* varia judicia seu probationes ad detegenda occulta seu dubia crimina commemorat, ubi ex variis *MSTis* fit satis clarum, quid in judiciis olim fuerit in usu. *Cap. VIII* de probatione sanctarum reliquiarum; *IX* de arreptione, seu energumenum adjurationibus; *X* de separatione leproforum; *XI* de agendis circa aegrotos in exitu animæ laborantes; *Cap. XII* de obsequiis, defunctis statim post eorum obitum exhibitis; *XIII*, quo tempore & loco sepelirentur defuncti; *XIV* de reliquis sepulturæ ritibus, & *XV* de variis ritibus ad juvandos morientes & sepeliendos mortuos, exponit. Pag. 926.

Supereff adhuc hujus Operis *Tomus tertius*, qui etiam a nobis paucis est perlustrandus. Continet ille Tractatum de antiqua Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis officiis, quamplures diversarum Ecclesiarum ritus & ceremonias exhibentem. Ut paucis etiam de hujus *Tomus* contentis Lectores nostros certiores reddamus, age, summa capita commemoremus. *Cap. I* de institutione horarum canonicarum; *II* de locis, ubi sacra officia celebrata fuerunt, & quibus signis Clerus & populus convocati fuerint; *III* de precibus in divinis officiis olim adhibitis, de ritu eas persolvendi, de Psalmis, & Canticis; *IV* de hymnis & antiphonis; *V* de lectionibus & responsoriis; *VI* de collectis, & uniformi ratione in divinis officiis servata; *VII* de nocturnis vigiliis & matutinis laudibus; *VIII* de prima, tertia, sexta, nona, vespere & completorio; *IX* de quibusdam ritibus & consuetudinibus diebus Dominicis aut intra hebdomada olim observatis; *X* de adventu Domini; *XI* de vigilia natalis Domini; *XII* de festo natalis Domini; *XIII* de octava natalis Domini; *XIV* de Festo Epiphaniæ; *XV* de Festo Purificationis B. Mariæ; *XVI* de Septuagesima; *XVII* de feria quarta in capite jejunii, disquirat; *XVIII* generales Quadragesimæ consuetudines, & *XIX* singulares ejusdem ritus, investigat. *Cap. XX* de Dominica Palmarum; *XXI* de majoris hebdomadis ritibus, præsertim ferie, secundæ, tertiæ & quartæ; *XXII* de Coena Domini; *XXIII* de feria sexta Parasceves; *XXIV* de Sabbato sancto; *XXV* de Paschatis festo; *XXVI* de diebus

- Pag. 513. diebus infra octavam Paschatis; *XXVII* de Litanía majore in festo Sancti Marci, & triduo Rogationum ante Ascensionem; 539. *XXVIII* de Ascensione Domini, & octava Pentecostes, & de festo sanctissimæ Trinitatis; 549. *XXIX* de festo sacratissimi corporis Christi; *XXX* de festivitibus Sanctorum, quæ in adventu celebrari solent, & tandem *XXXI - XXXIV* de reliquis festis singulorum mensium, copiose traditur. Ex variis manu exaratis Codicibus etiam huc pauca accedunt, quibus hæc augentur antiquitates. Tandem in hoc *Tomo III* loco Appendicis nonnulla Opuscula, quæ nunc primum luce donantur, adjecta leguntur; nempe antiquæ consuetudines Canonicorum regularium insignis Monasterii Sancti *Victoris* Parisiensis, ad usum 701. Monasterii *S. Euvrasi* accommodatæ; antiqua Statuta *S. Victoris* pro fratribus in obedientiis commorantibus, ex *MSto* 817. Codice *S. Victoris* annorum circiter 500; antiquæ consuetudines Canonicorum regularium insignis monasterii Rhemensis 825. *S. Dionysii*, ex *MSto* ejusdem monasterii desumptæ; consuetudines Canonicorum regularium, subjunctæ regulæ *S. Augustini*, 843. nunc primum editæ ex *MSto* Morbacensi; primaria instituta Canonicorum Præmonstratensium, ex *MSto* Bibliothecæ *S. Victoris*; 891. antiquæ consuetudines Oigniacensis monasterii, nec 927. non Statuta, A. 1250 edita, additis ad calcem reformatoriis Statutis, A. 1405 concinnatis, omnia e *MSto* Codice Oigniacensi nunc primum luce donata. Nos in præsentí hæc brevi harum antiquitatum delineatione contenti esse debemus, cum amplio-rem earum expositionem instituti nostri ratio non permittat. Facile tamen ex his intelligetur, quales antiquitates Ecclesiæ in hoc splendidissimo Opere, Mediolani, non, quod titulus mentitur, Antverpiæ, excuso, reperiantur, & quantum gratiarum doctissimo *Maternio* ab Historiæ sacræ studiosis de præstita hæc insigni opera sit persolvendum.

**RECENSIO CHRONOLOGICÆ SACRÆ ET PROFANE VIGNOLIANÆ continuata. Vide Nova Acta
Anni præsentis Mens. Mart. pag. 97.**

Ad poluissimæ Operis Chronologici tertium Librum accedimus, cum benevolis Lectoribus & hujus argumentum
COM-

communicaturi. Agitur hic de *Characteribus Chronologicis*, quorum ope tempora & anni a se invicem distinguuntur, ac dignoscuntur. Etenim *duobus* prioribus *Libris* (quos *Mense Martio* hujus *Anni* recensuimus,) annorum intervallum, quod sibi præfixerat, & collectis ab *Exodo* numeris ad *Captivitatem Babyloniam*, hanc sibi relictam esse curam videbat Venerabilis *Vignolius*, ut inquireret, num *Annus Exodi*, quem ipse repererat, aliquot characteribus in S. Scriptura insigniretur. Hoc enim deprehenso, suam Chronologiam mirifice suffultum, & a multorum contradictionibus liberatum iri, videbat. Id Cel. Autor *Libro* hoc *tertio* plenissime præstitit, quem propter accuratam rei pertractationem, & multiplicem elegantissimamque doctrinam, non sine magna animi voluptate pervolvimus. Principio itaque demonstrat, *Annus Exodi* concurrere cum anno *periodi Juliane* 3069, qui est annus *ante Christum natum* 1645. De summa *periodi Juliane* per universam Chronologiam utilitate disserere superseceimus. Hanc cognitam putamus omnibus, qui hæc legunt, etiam rudimenta Chronologicæ vix a limine salutarint. Itaque annus 37 captivitatis *Jechonia*, Regis Judæ, est annus primus *Evilmerodachi*, Regis Babylonie, 2 *Reg. XXV, 27*. Annus primus *Evilmerodachi* in *Æra Nabonassarica* Canonis *Ptolemæi* (cujus ratio *Libro V* prolixè explicabitur,) respondet A. 187, qui concurrit cum *Anno Per. Jul.* 4153. Jam ab *Exodo* ad annum 37 captivitatis *Jechonia* collegit Cel. Autor annos 1085. Detrahit itaque 1084 a 4153, residuum est P. J. 3069, in quem incurrit *Exitus ex Ægypto*. *Secundo* Moles affirmat *Exod. XIII, 4*, Israelitas exivisse in mense *Abib*, quo fruges incipiebant maturefcere, sole existente in signo Arietis, ut *Josephus* bene addit *Antiqu. III, 10*; nam secundum *Plinium* aliosque *sub Aprilis initium segetes succidunt, messim autem mense Majo Ægyptii peragunt*. Atqui *Æquinoctium verum* *Anni P. J.* 3069 incidit in currentem *Aprilis* diem 4. Nos quidem ipsi calculo nostro eruinus, *Æquinoctium* hujus anni fuisse *Alexandriæ April. 4*, post horam a media nocte 7. *Tertio* ostendit Venerabilis Autor, *Annus* illum *Exodi* incepisse *Martii* die 22. Extra dubium constituit, a *Mosis* temporibus Judæos

§. I
pag. 553.

554.

§. II
pag. 556.

Judæos esse usos *Annis lunaribus*; cum *David* affirmaverit, *Deum lunam fecisse propter tempora*, & mensis quoque apud Hebræos a *Luna* (לַיָּרֵךְ) nomen acceperit. Vetustissimos autem Judæos, cum Astronomiæ scientia caruerint, *neomeniam* non a conjunctione Lunæ cum Sole, sed a Lunæ visione, inchoasse. Jam *Anno Exodi* Solem cum Luna coïisse *Mart. 20*, post horam matutinam 8. Atqui *Scaligerum*, Chronologorum procul dubio principem, scribere, *Lunam se raro ostendere, nisi secundo post coitum die*: hinc manifestum fieri, primam Lunæ phasim ab Israelitarum turba *Martii 22* primum esse conspectam. Sed in his quidem, quæ hucusque dicta sunt, habuit prædecessores *Vignolius* noster: in eo, quod sequitur, inventionis gloriam soli illi relinquamus. Monstrat enim, Israelitas exiisse *primo* quoque *Ægyptiorum mensē*. Pervulgatam esse admodum sententiam, Annum nati orbis exordium accepisse in Autumno. Hiuc quoque Judæos annum civilem mensē *Tisri* inchoasse. *Mosen* vero, mutata hac anni ratione, initium constituisse circa vernalis æquinoctium; id esse *annum Ecclesiasticum*, & probari *Exod. XII, 1*, ubi Deus sic *Mosen* alloquitur: *Mensis iste (Abib, sive Nisan,) vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Hinc enim apparere, ajunt, *Nisan* antea non fuisse mensium principem, sed in posterum divino jussu futurum. Verum rectissime demonstrat Venerabilis Autor post *Simsonium*, verba *Mosis* plane contrarium significare, videlicet mensē *Abib* ea ætate re vera continuasse principium anni: *Mensis iste vobis caput sive principium mensium est, primus est (non erit) vobis mensium anni*. Quo posito, observandum, Israelitas, ad quos sermonem direxerat *Moses*, per aliquot jam Secula in *Ægypto* habitasse, & fieri non potuisse, ut illi diversam ab *Ægyptiis* anni rationem sequerentur; dura enim servitute oppressos, *Ægyptiorum* legibus obtemperasse, imo sese iisdem in rebus plerisque accommodasse: porro antiquissimum *Babyloniorum* annum ab *Ægyptiaco* non discrepasse, ex *Canone Ptolemæi* constare: illum vero ab *Hebræis*, ex *Chaldæa* oriundis, observatum, neminem facile in dubium vocaturum. Cum itaque mensis ille primus apud *Mosen* sit idem primus *Anni Ægyptiaci*;

viden-

§. III
pag. 561.

§. IV
pag. 569.

videndum, quo die *Annus Exodi* apud Ægyptios inceperit. Hunc Venerabilis Autor eruit beneficio *Cycli Canicularis*, sive *periodi Sothiacæ*. Postquam enim ex notabili loco *Censorini* ostendisset, Anno Christi 136 & Per. Jul. 4849, Julii 20 die, Cyclum Canicularem novum iniisse, retrogradiendo monstrat, Cycli præcedentis exordium incurrisse in A. Per. Jul. 3389, d. 20 Jul. porro ait, & suo loco multis argumentis adstruxit *Libro VI*, ante hunc annum Ægyptiorum annum tantum fuisse dierum 360. Itaque, cum hoc modo principium Anni per singulos menses vegetur, perquirendo tandem reperit, in Anno Per. Jul. 3069, qui est, ut vidimus, annus Exodi, Ægyptios d. Martii 22 initium anni celebrasse. Nostrum institutum non patitur, ut calculum hic exhibeamus, præcipue cum aliqua periodi Sothiacæ cognitio a Lectoribus requiratur. Malumus itaque, ex ipso fonte Lectores avidos hoc elegantissimum inventum haurire. Progrediamur cum doctissimo *Vignolio*, qui ex *litera dominicali An. Per. Jul. 3069* elicit, hunc diem *Martii 22* fuisse diem *Jovis*, id quod post *Scaligerum*, aliosque Chronologos, ex ipsis Scripturæ S. verbis, præcipue *Exod. XVI*, demonstrat. Hinc enim patet, diem 15 mensis secundi fuisse *Sabbatum*, cumque menses fuerint *ἑβδωμῆται*, mensis primi, totiusque anni, primum diem, cum feria hebdomadis quinta, sive Jovis die, necessario concurrisse. Hac sententia fusius exposita, & ab objectionibus quorundam vindicata, contra vulgarem opinionem ostendit Autor, *diem civilem* antiquissimis temporibus mane ab ortu solis cepisse initium. Sane contrarium statuit nubes Virorum doctissimorum. *Langius* de anno Christi pronuntiat: *primum & antiquissimum diei exordium a vespera est, sive occasu solis. Ita enim primum diem incipit* Mose Gen. I. *Et fuit vespera & mane die primo, secundo, &c. Hinc igitur Judæi diem civilem inchoant.* Sed excipit Autor, etiamsi primo *Genesis* capite vespera præcedat mane, aliis tamen in locis ejusdem libri, & alibi passim, dies præponi noctibus. In diluvio dicitur *Gen. VII*, *Deum pluuisse per 40 dies & per 40 noctes.* Post diluvium Deus promittit, *diem & noctem nunquam desituros.* *Jacobus* queritur *Genes. XXXI*, *se de die astu, & de nocte gelu,*

confectum esse. Sed porro *Mosen* ipsum *Genes. I* lucem memorare ante tenebras *com. 4, 5: Deus lucem secrevit a tenebris, & lucem diem, tenebras vero noctem, appellavit.* Verba vero: & fuit *vespera*, & fuit *mane*, denotare terminos ad quem; primum videlicet diem finisse vesperi, & primam noctem mane. Non enim potuisse vesperam existere, nullo præcedente die. Quæ cum satis clara videantur, Autor tamen aliorum testimoniis confirmat, & ulterius illustrat: ac, postquam ostendisset, *Chaldæos, Babylonios, & Ægyptios*, cum sole oriente inchoasse diem, idem quoque fecisse *Israelitas*, magna verisimilitudinis specie colligit. Itaque annum suum *Exodi* his characteribus insignem reddidit:

I *Annus Exodi incidit in Annum Per. Jul. 3069.*

II *Qui idem Annus est Annus ante Nat. Christum 1645.*

III *Quo Anno Mensis Ægyptiorum & Israelitarum primus concurrebat cum Martii 22.*

IV *Qui Martii 22 erat dies Jovis.*

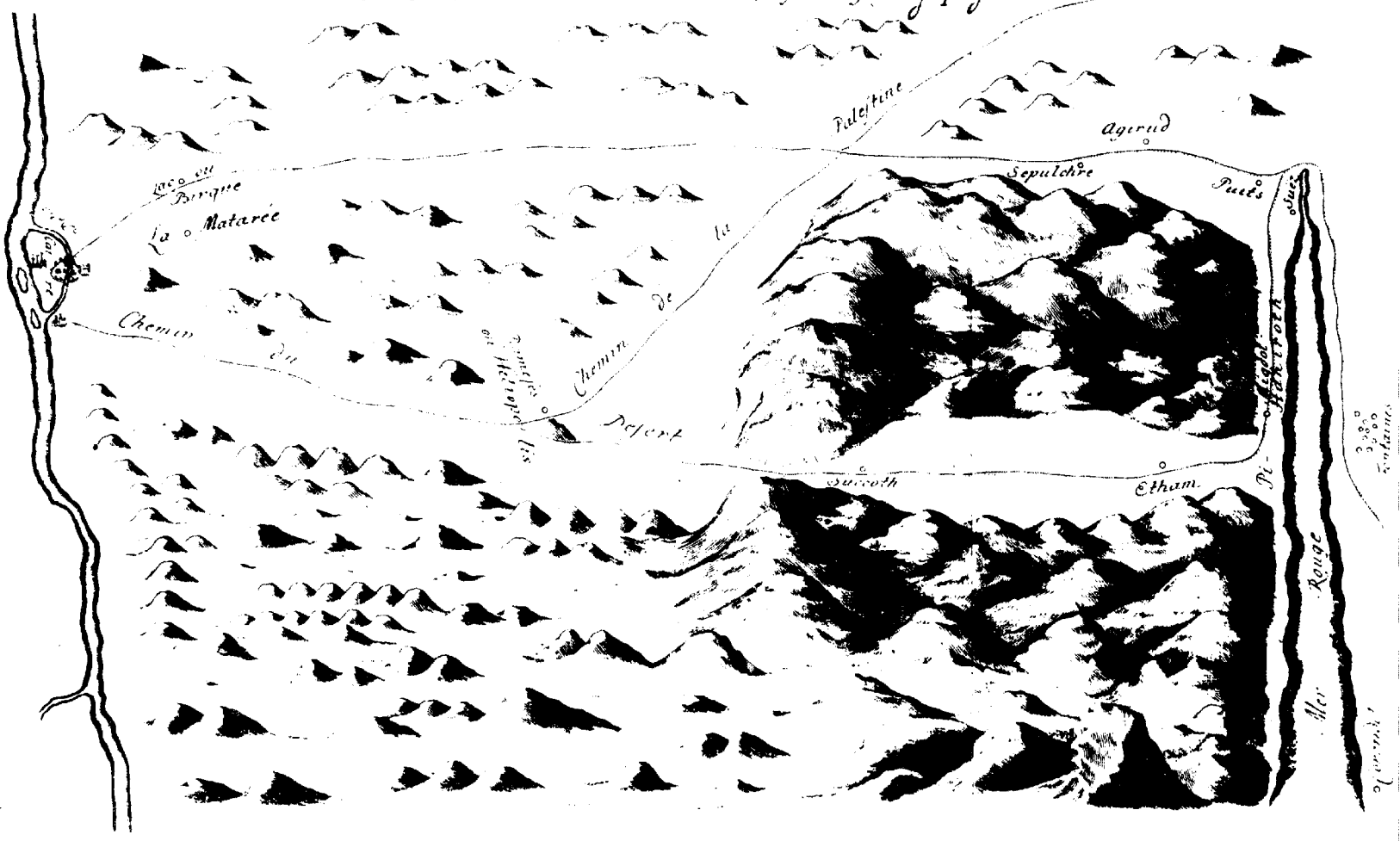
V *Cujus Mensis 20 accidebat Novilunium verum.*

VI *Sed phasis prima apparebat ipso illo 22 die.*

VII *Æquinoctium autem observabatur April. 4, sive Mensis primi Nisan aut Abib die 14.*

- §. VII pag. 589. His ita pertractatis, Autor celebrem quendam locum chronologicum *Clementis Alexandrini* sub judicium vocat, & defectum, quo ille ex sententia *Marsbami* laborasse credebatur, supplet. Deinde *Pezronii* opinionem, *Mosen Inachi* tempore floruisse asserentis, lanci appendit, & multa cura refutat, quod cum minus ad scopum hic faciat, Lectores harum rerum curiosos ad ipsam librum ablegamus. Nos, filium Autoris secuti, ad ipsam *Israelitarum Exodum*, & transitum per mare rubrum, pervenimus, quam memorabilem historiam ille mirifica luce perfundit. Quæritur inter doctos, quam ob causam *Israelitæ* singula novilunia celebraverint. *Spencerus* hanc consuetudinem a gentibus repetendam censet, ad quorum imitationem *Israelitis* tempora neomeniarum sacrosancta fuerint. Sed recte *Vignolius* noster, hac conjectura explosa, docet, consecrata esse *Novilunia*, quoniam *Annus Exodi* cum nova luna inceperit, eodem.
- que

TABIV. ad Nov. Act Erud. A. 1739 Mens. Aug. pag. 443.

que tempore jussu Dei *Mosis* Israelis liberationem ex servitute Ægyptiaca annuntiaverit. Hoc probari *Exod. XII, 1*, & præcipue *Pf. LXXXI, 4-6*: *Clangite in Novilunio tuba, nostro solenni die festo. Nam is Israelitarum ritus est, jussu Dei Jacobi institutus: ut esset documento Josephi posteris, quo tempore egredere- retur contra Ægyptios, ut onus ab humeris eorum removeret.* Digna sane res, quam frequenti memoria Israelitæ in necem- niis repeterent. Primo itaque die mensis primi, in prima lu- næ phasi, Deus per *Mosén* jussit Israelitas decimo ejusdem men- sis die Agnum Paschalem separare, *Exod. XII, 3*; eundem autem Pag. 619. *decimum feriam fuisse septimam*, in transitu notat Autor. *De- cimo* porro *quarto* ejusdem mensis, die Mercurii, mactatos esse agnos Paschales, & noctu manducatos, quo tempore Sol intraverit primum Arietis gradum: eadem nocte primogenitos Ægyptiorum occisos, & Israelitas Regis mandato Ægypto sum- ma festinatione exire jussos esse. Jam, ut iter Israelitarum ad mare rubrum cum Autore prosequamur, operæ pretium est oculos conjicere in Tabulam æneam exactissimam & elegantis- Tab. IV. simam, unde de dicendorum veritate maxime Lectoribus consta- bit. Cairo ad montem Sinai proficiscentibus, ut liquet ex plurimum Itinerariorum fide, quæ Autor consuluit, via patet per areno- sam ingentemque campum, quæ recta ducit ad Suesiam, in ex- Pag. 620. tremitate maris rubri situm oppidum. Hæc via est passuum circiter 26 millium, & intra triduum peragitur. Ultra Sue- siam converso ad dextram itinere, putei *Mosis* occurrunt, qui adhuc apud Arabes magna sunt in veneratione. Hoc iter, quod nonnulli existimant, Israelitas non tenuisse, ex *Mosis* narratione ostenditur, agentis, Israelitas, difficultate itineris perplexos, sub- stitisse, ut deinceps clarius videbimus; hæc vero, quam descri- psimus, via plana est, nullis montibus aut angustiis intercisâ. Quodsi vero aliquis consistat ad puteos *Mosis*, trans mare ru- brum, Ægyptum versus,

- ab adversa surgit vastissima parte
Vallis in abruptos montes, avulsæque saxa,
Et scopuli horrendi serientes athera surgunt
In duo divisi loca,

ut ait *Schulemburgius Comes* in *Itinerario*, significans, mare rubrum, qua parte Ægyptum spectat, montibus altissimis cingi, excepta unica via, per quam iter ad mare aperiatur. Per hanc Israelitas pervenisse ad mare, *Vignolius* porro demonstrat. Postquam enim in transitu de *Pithomo* & *Ramese* urbibus ab Israelitis exstructis egisset, ex *Itinerario Monconysii*, per eandem viam profecti, omnes circumstantias exitus Israelitici expendit, & scrupulis liberat. Israelitæ iter ingrediebantur die 15 mensis primi, die Jovis, summa festinatione. Relicta *Ramese*, cujus urbis reliquæ & rudera conspiciuntur, castra metabantur ad *Succoth*. Is locus hinc nomen accepisse videtur; *Succoth* enim tentoria notat, & primus occurrit in valle proficiscentibus, quam montes intercipiunt, quos diximus. Hac re ad aures *Pharaonis* allata, quod fieri non potuit nisi sero admodum eodem die, tempore vespertino cum intellexisset, populum viæ tam periculose implicatum & fere captum esse, jussit currus & equites ad persequendos fugitivos parari. Die sequenti *Veneris*, mensis 16, Israelitæ, a *Succoth* profecti, pervenerunt ad *Etham*, ad extremitatem deserti. Est itaque *Etham* in exitu vallis, haud procul a litore maris. Qua occasione, *Calmetum* in hujus loci situ a veritatis tramite deflexisse, monet. Die 17 mensis primi, qui erat Sabbathum, Israelitas ab *Ethamo* profectos jussit Deus *Exod. XIV, 2*, ut descedentes castra ponerent ante *pi-bachi-roth*, inter *Migdos*, & inter mare ante *Baal-Tze-phon*, ita, ut castra extenderentur juxta mare. Arbitraturum enim *Pharaonem*, illos regionum ignaros hæere, & montibus conclusos teneri. Hic Venerabilis *Vignolius* ostendit, Israelitas non potuisse retrogredi, propter exercitum Ægyptiorum in valle jam hærentem; non recta progredi: mare enim obstuisse; non descedere ad dextram: sic enim Ægyptiorum in manus incidisse; itaque debuisse descedere ad sinistram: angustam enim superfuisset viam inter montium altitudines, & maris litora, interceptam, quemadmodum in Tabula clarissime conspicitur, qua sola poterant evadere. Cum hac sententia divina verba optime congruunt. *Pi-bachi-roth* significat *os*, sive portam & introitum angusti hujus callis inter montes & mare;

naaa

nam **הור** foramen est. Hinc plerique interpretes vertunt *fauces montium*. Notum est, angustos per montes transitus vocari fauces & portas, *portas Caucasias, Syrias, Amanas*. *Baal-Tzephon* urbs erat ad septentriones maris rubri, & forsitan *Heroopolis*, quod magna probabilitatis specie adstruitur. Itaque, cum Israelitæ antea mare & ortum versus prospicerent, nunc conversa facie respiciebant Baaltzephonem ad septentrionalem plagam. *Migdot* denique, neququam confundendum cum *Migdolo* sive *Megiddane* Palestinae, potuit esse arx munita in introitu angustiarum, aut oppidum, cujus locum postea occupavit *Artinoe*. His expositis, videmus, exercitui Israelitarum inter mare, montes, & hostes, intercepto effugium non patuisse, nisi Deus per mare rubrum salvos traduxisset. Hujus facti memoriam scriptores profanos etiam conservasse cognovimus, sed in modo transitus non omnes consentiunt. Itaque primo gentilium testimonia sub censuram vocantur. *Iustino* teste, *Mosés, deproforum dux factus, ab Aegyptiis territorio expulsus, res sacras secum abstulit. Ad quas recuperandas cum Aegyptii arma cepissent, tempestatibus compulsi, retro cesserunt*. Nulla hic aut maris, aut submersionis, memoria. *Diodorus Siculus* refert, apud *Ichthyophagos*, maris rubri accolae, traditionem invaluisse, *estu ingenti quondam aquas hujus maris, nudato penitus fundo, regressus esse*. Quæ Autor ex *Artapano* adducit, itidemque ex *Nonno*, de *Baccho*, qui *Mosés* habetur, & ex Poeta *Ezechiele*, libenter omittimus. Cum gentilium testimonia faveant narrationi *Mosaica*, mirandum videtur, *Iosephum* ivisse in alia omnia, & transitum Israelitarum comparasse cum transitu *Alexandri* per mare Pamphylum, in quo neque *Strabo*, neque *Diodorus Siculus*, aliquid miraculoli deprehenderunt. Sed, haud semel *Iosephum* in gratiam gentilium aliquid remilisse constat. Ex Christianis nonnulli miraculum mirum in modum augent. *Origenes*, se audivisse, ait, *a majoribus mare in ista digressionem pro numero 12 tribuum in duodecim vias divisum esse*. Hoc *Origenes* a *Judeis* audire potuit, similia tradentibus. *Orosius* addit, *vestigia rotarum & currum non solum in litore, sed & in fundo maris, ad suam ætatem conservata adhuc videri*.

Pag. 643:

- Pag. 653. *ri*: quibus adjecit scriptor admodum credulus Seculi X: *Recedente mari apparere omnem submerisionem Pharaonis, & omnia arma in marmora mutata.* In his diversitatibus nihil melius est, quam ut inhæreamus sacris literis, & ex illis facti hujus veras circumstantias perdiscamus. Itaque, rejecta vulgari alioquin sententia, Israelitas per *femicirculum* ex marinis undis evasisse, Autor accedit sententiæ *Clerici*, quam ille singulari Dissertatione *de maris Idumæi trajectione* in Appendice Pentateuchi exposuit. Videlicet trajecisse Israelitas, cum fundamentum maris insolito æstu aquis refluentibus plane esset denudatum. Hanc sententiam ut impiam & profanam nonnulli ex templo rejiciunt cum *Genebrardo*, audacter affirmantes, *mare rubrum nequaquam fluxui & refluxui obnoxium esse.* Sed non solum *Herodotus* ac *Diodorus Siculus*, verum etiam nostri temporis Itineraria, expresse testantur, *mare rubrum singulis diebus æstu commoveri*: eumque æstum eo magis observari, cum mare, ubi est profundissimum, vix habeat pedes octodecim, unde propter Syrtis & scopulos periculosissima fertur ejus navigatio. Superius intelleximus, Autorem evicisse, *mensis 1 die 17* Israelitas marginem Erythraei maris attigisse: qui ipse dies 17 tertius erat post plenilunium & æquinoctium, quo tempore secundum Geographorum testimonium mare & magis intumescere, & magis detumescere, solet. Jam, cum inter lunæ cursum & æstum maris magna deprehendatur convenientia, Autor docet, eodem die 17 mensis primi, post horam 10, lunam orientem supra horizontem Israelitis apparuisse, eodemque momento maris detumescentiam incepisse, ac durasse ad horam usque 4 matutinam. Nemo existimet, Autorem voluisse hunc transitum numero miraculorum eximere. Hanc consequentiam a se amolitur: fuisse enim re vera miraculum ingens, quod *Moses*, qui alioquin nihil nisi solitum æstum expectare poterit, prædixerit, salutem Israelitis, exitum instare Ægyptiis. Deum autem in miraculis suis sæpius naturæ vires adhibere, & iis in hoc negotio usum esse, ex historia *Mosica* mirifice confirmari. Nam principio memoratur *Exod. XIV, 19, 20*, Deum elevasse nubem caliginosam, eamque positam inter Ægyptios & Israelitas, illos impediisse, quo

quo minus his appropinquare possent. Deinde, quæ verba sunt notatu digna v. 21, *ope venti vehementioris per totam noctem Deus aquas abegisse, & mare exsiccatse*. Is ventus equidem vocatur קריק, orientalis; verum cum Eurus aquas in littus Troglodyticum, ubi consistebant Israelitæ, eiecisset, rectius intelligitur ventus violentior, quod fusus probatur, cujus ope fluctus maris, æstu adjuvante, celerius protrudebantur, & per fretum in Oceanum regurgitabant: quo pacto totus ille sinus maris Idumæi, juxta quem castra posuerunt Israelitæ, aquis privabatur. Duo hic obflare videntur, primo, *Mosen* asserere, aquas fuisse fissas sive divisas; deinde, fluctus maris Israelitas loco muri a dextris & a sinistris defendisse. His phrasibus æstum illum, & retrocessionem maris rubri, plane everti. Quæ *Vignolius* ad hæc dubia respondet, apud ipsum legantur. Nos addimus, vento vehementiori omni aquas maris discindi. Hoc fatebitur, quisquis vel semel æquor vento exagitatum conspexerit. Posteriori phrasi autem innuitur, aquas marinas fuisse Israelitis firmissimi instar munimenti, non solum a dextra & sinistra, sed & antrosum & retrorsum. Sic *David* murus fuerat gregibus *Nabalis* in deserto. De significatione phrasidis, *ad dextram & sinistram*, conferatur *Pf. XCI, 7*. Hoc pacto sinu maris satis longo exsiccatò, Israelitæ, qui antea septentrionem versus proficiscebantur, per angustias, quas diximus, nunc conversa ad Orientem facie, lata fronte mare ingrediebantur, & quia timor pedibus addit alas, & sinus ille maris non ultra millia terna est latus, ut canit Poeta, intra exiguum temporis spatium illum trajicere, & in siccum, periculo liberati, evadere, potuerunt. Ingressos Israelitas Ægyptii sine mora sequuntur, æstui fidentes. Quis autem, ut hoc in transitu moneamus, potest sibi persuadere, Ægyptios voluisse mari se committere, si erectos in altum muros vidissent aqueos, solo miraculo, nullis aggeribus aut fulcris, sustentatos? Sane Ægyptii, tot incommodis propter Israelitas eruditi, facile poterant cogitare, his fluctibus corrudentibus de suorum omnium vita actum esse. Periculo adeo manifesto neque *Pharao* se ipsum, neque exercitum, exposuisset. Sic Israelitæ mensis 1 die 18 exortum solis undis & hostibus manibus erepti
Fipini-

§. XI
pag. 675.

Epinicion canebant. Erat autem ille dies 18 *dies Solis*. *Isach-*
dar, Ægyptiaca servitute oppressos, Calendarium Ægyptiacum
adhibuisse, superius didicimus. Merito itaque quæritur, utrum
iidem, in libertatem asserti, eodem fuerint in posterum usi, an
potius novam anno suo formam induxerint. Quod postre-
mum festorum Judaicorum ratio postulasse videtur. Itaque Ve-
nerabilis Autor ostendit, primo Deum in deserto *Sabbatum*
instituisse, non solum ad memoriam creationis, verum etiam,
ad quod præcipue attendendum, propter transitum per mare
rubrum, & liberationem e manu Ægyptiorum, *Deut. V, 15*.
Hos enim in ipsa Sabbathi nocte in aquis esse suffocatos, salvos
in oppositum maris littus evadentibus Israelitis. *Sabbatum*
porro fuisse Sacramentum docet, signum Fœderis divini, *Exod.*
XXXI, 13, 17. Primum adeo Sabbathum in deserto esse celebra-
tum mensis secundi die 22, secundum ejusdem mensis die 29,
tertium mensis tertii die 6, eoque ipso die Deum legem Deca-
logi e monte Sinai promulgasse, & Sabbathi celebrationem de
novo inculcasse. His demonstratis, Autor ejusdem anni Ca-
lendarium instruit, ex locis passim collectis, & præcipue tria je-
junia *Mosis* dierum 40 distinctius explicat. Quo facto, ponit,
682. Ægyptiorum annum, quod alibi fusius demonstrabitur, tempo-
re exodi fuisse dierum 360. Ejusmodi annum Isrealitis plane
fuisse inuilem. Illius enim principium per quatuor tempesta-
tes vagari; Deum vero fixum & immotum anni exordium sta-
tuisse, dum dixerit, *mensẽm Abib, in quo incipiant fruges ma-
turefcere, in postcorum fore mensum omnium caput & princi-
pium*. En primam Calendarii reformationem. Ex anno va-
go Ægyptiorum Isrealitæ accipiebant annum fixum. Secundo
681. menses Ægyptiaci erant omnes *τρεκαονθήμεροι*. Quia vero
Deus paschatis celebrationem ad mensis primi diem 14 & ad
plenilunium alligaverat, necessario ex mensibus solaribus red-
dendi erant lunares: cumque annus lunaris ordinarius dierum
sit 354, eidem per intercalationem succurrebatur. Tertio dies
antiquissimis seculis inceperat a mane, ut suo loco evicit Autor;
tertiam itaque mutationem accessisse in festorum celebratione:
hanc cepisse vesperi, cum civilium dierum exordium matuti-
num

num perduraverit, utrumque multis exemplis confirmat Venerabilis *Vignolius*, & his *Libri III Capiti I* finem imponit. *Capite II* agit de annis periodicis, aliisque notabili caractere distinctis, quorum spectant præcipue *anni Sabbathici & Jubilati*. Post occupatam Terram sanctam Deus jussit septimum quemvis annum celebrari, *Levit. XXV*. Hoc anno agri non erant colendi, & servi in libertatem afferendi. Hanc annorum hebdomadam constanter fuisse servatam, Autor cum plerisque Chronologis recte statuit, atque adeo colligit in singulari tabula annos Sabbathicos, ab Historicis notatos, de principio & radice annorum Sabbathicorum deinceps §. III acturus. Pergit §. II ad Jubilæos, quorum institutio legitur *Levit. XXV, 8*. In his numerandis cum diversis plane vestigiis insistant viri docti, Autor singulas sententias accuratius excutit, ac tandem demonstrat, annum quemvis Jobelæum non discrepasse a septimo Sabbathico: quo posito, sequitur, annum nati Christi 1189, secundum *Matthæum Parisium*, ob cædem Judæorum in Anglia memorabilem, fuisse Jobelæum. Cum itaque radix Sabbathicorum & Jobelæorum una haberi debent eademque, Venerabilis *Vignolius* ad hanc e caligine eruendam progreditur ad annum introitus in Terram sanctam. *Mosis* enim in anno 40 Exodi, mense undecimo, mandaverat, ut quolibet septennio, sive anno Sabbathico, in festo Tabernaculorum lex populo publice prælegeretur, *Deut. XXXI, 10, 11*. Post mortem *Mosis*, & luctum 30 dierum, *Josua* anno 41, mense primo, die 10, populum Jordanem traduxit, qui ejusdem mensis die 14 Pascha celebravit, *Jos. V, 10*. Quo facto, per integrum septennium *Josua* in expellendis Cananæis, & capiendis urbibus, fuit assiduus, *Jos. XIV, 6*. Tum demum Gilgale cæpta est distributio Terræ sanctæ, ac tribus *Jude*, *Ephraim*, ac dimidiæ *Manassis*, attributæ possessiones eis Jordanem. Cum autem tribus *Rubens*, *Gadi*, & altera dimidia *Manassis*, trans Jordanem hæreditates adiissent, septem omnino supererant tribus, quibus nondum ulla assignata erat portio. *Josua* itaque, illis convocatis, significat, ut, excusso torpore, ad occupandas reliquias terræ promissæ alacriter pergerent, *Jos. XVIII*. Utque eosdem excitaret, misit viros

Pag. 696.

§. III
pag. 715.

- Pag. 721. peritos, qui fines totius Palæstinæ describerent. Quibus demum redeuntibus, altera facta videtur divisio. Hæc omnia eum in finem diligentius Autor pertractat, ut *Radice[m] annorum Sabbathicorum* eo certius determinaret. Sunt enim, qui existimant, annum septimum *Josue* primum exstitisse in annorum hebdomade, alii annum ejusdem ducis 15, plerique, cum quibus Autor facit, annum 1 ducatus *Josue* & introitus in Palæstinam, adeoque 41 post Exodum, respondentem anno *Per. Jul.* 3109 & anno ante Christum 1605. Hoc enim probari ex ipsis verbis legis, ex historia *Josue*, & ex antiquissima traditione. Lex jubet *Levit. XXV, 2: Cum ingressi estis in terram, tunc terra ipsa Jehove Sabbathum feriat; sex annis fundum tuum* 729. *ferito, &c. Septimo autem anno terra Sabbathi ferius Jehove agito.* Hæc consentiunt factis *Josue*, qui, ut vidimus, septimo anno captam omnem terram, regione a bello quieta, id est, *Anno Sabbathico*, Israelitis distribuit possidendam, *Jos. XI, 23.* His per testimonia & per vetustas traditiones confirmatis, Autor ostendit, omnes annos Sabbathicos, ab Historicis annotatos, ex suo calculo exactissime reperiri, si radix, uti diximus, sit annus Exodi 41 & Periodi *Jul.* 3109. Sed hæc, cum cancellos nostri laboris excedant, Lectores apud ipsum Autorem non sine insigni voluptate evolvant. Ad rei denique confirmationem in fine §. III adjecta est tabula *Jobelzorum* ad annum Christi 1189, quæ facili negotio ad nostra tempora continuari potest.
- 744.

Cum in Libro *Judicum* nullus annus reperitur notabili caractere instructus, totum hoc intervallum obiter tangit Autor §. IV, & sequenti §. V ad foundationem & inaugurationem templi *Salomonis* progreditur. Cumque plurimi in ea hæreant opinione, anno *Salomonis* 11, sive septimo post foundationem, encænia templi esse celebrata; Autor ostendit ex ipsius historię ferie, id demum anno 20 sive 24 *Salomonis* factum, adhibito eum in finem loco ex versione ראב LXX admodum memorabili 1 *Reg. VIII, 1: Factum est, cum perfecisset Salomo exstructionem domus Dei, & domus sue, post annos viginti, convocavit omnes seniores &c.* Ubi verba, *post annos viginti,*

in Codice Hebræo desiderantur, quod multis mirum videri possit. Aliud nunc factum sequitur, videlicet *Jerobeami institutio novi Festi Tabernaculorum*, quam pluribus Doctissimus *Vignolius* illustrat, rem ipsam ab Ægyptiorum annis repetendo, apud quos *Jerobeamus* diu habitaverat. Digna sunt hæc omnia, quæ legantur, præcipue cum plerique interpretes hic hæserint, & Lectores avidos deslituant. Sed ad finem festinamus. *Josum* anno & Sabbathico & Jobelæo throno fuisse admotum, post interfectam *Atbaliam*, deinde probat Autor; tum accedit ad *Ezechiam*, qui quoniam statim in regni exordio festinanter pascha celebrari iussit, Regem hoc fecisse statuit Autor propterea, quod idem ille primus annus *Ezechie* cum Jobelæo concurrerit. Exponit porro locum *1 Reg. XVIII, 13, πολυθρύλλον*, eunque mirifice illustrat. Denique in regno *Sedecie* annum Sabbathicum reperit ex *Jer. XXXIV, 8 seq.* quem ab objectionibus virorum doctorum vindicat, & toti huic conminati faciem satis lucidam præfert.

§. VI
pag. 756.

§. VII
pag. 764.

§. VIII
pag. 768.

Ceterum, quoniam præter opinionem recensio hujus *Libri III* excrevit, reliquas in proximam occasionem differimus. Cum autem rerum notabilium, in eo contentarum, vix centesimam partem innuimus, rem judicamus nos Lectoribus haud ingratis fecisse: neque enim Opus totum hoc Chronologicum pro merito a nobis satis laudari aut prædicari potest.

EDMUNDI MERILLII, TRICASSINI JCTI,
a Consiliis Regis, Antecessoris in Academia metropolis
Biturigum primicerii, in quatuor Libros Institutionum
Imperialium Commentarii principales, instituti
A. 1636, ætatis Autoris 58, Professionis 36. Quibus ad-
jecta est earundem Institutionum Synopsis, per definitio-
nes & divisiones, in qua totum earum artificium expan-
sum est. Ex mente & MStis ejusdem E. MERILLII,
opera & studio CLAUDII MONGIN, Juris utrius-
que Professoris, concinnata. Cum Præfatione C. H.

TROTZ, JCTi.

LII 2

Trajecti

Trajecti ad Rhenum, apud Jo. Brœdelet, 1739, 4.

Alph. 3 plag. 9.

Vivit adhuc, & in animis omnium, qui veram, non simulatam, amant Jurisprudentiam, tacita admiratione suspicitur *Edmundus Merillius*, JCtus ævi sui præstantissimus, cujus quippe lucubrationes non vulgarem redolent doctrinam, sed summi potius judicii, ingeniique felicissimi, Autorem, quasi in speculo quodam, conspiciendum nobis præbent. Inter hæc ejus scripta cum liber ad *Institutiones Justiniani* Commentarius ob raritatem suam difficillime, & non nisi magno pretio, comparari potuerit; novam ejus editionem, eamque longe nitidissimam, plaudentibus Musis, in se suscepit nobilissimus typographus, *Joannes Brœdelet*, atque hoc ipso, quam studiosus sit non boni tantum publici, sed famæ etiam *Merilliane*, luculentissimo specimine comprobavit. Præfationem Operi comitem dedit JCtus Batavorum Celeberrimus, *Christ. Henr. Trotzius*; cujus vero negotia, quibus obrutum se tunc temporis fuisse ait, non concesserunt, ut, pro more nostri seculi, singulare pertractaret argumentum, quod eo gravius ferent complures, qui Themidos sacris addicti sunt, eruditi, quo certius inter omnes constat, quam avide excepta semper fuerint politissima *Trotziani* ingenii monumenta. Interim tamen, ne plane nihil in hoc Opere præstitisse putes Virum Consulissimum, hoc scire tua interest, Lector, quod textum *Cujacianum* ad Clariss. *Joannis van de Water* editionem secutus, notas illi omnes accommodaverit, singulis etiam verbis, ad quæ respicit potissimum interpretatio, diligenter præmissis. Ad ipsas quod attinet observationes *Merillii*, eas, quantum quidem fieri potuit, ab erroribus, qui primum editorem fugerant, purgavit, textus legum atque paragraphos ubivis adjecit, imo, si quando id postulavit necessitas, justam quoque & decentem emendationem adhibuit. Jam, quomodo comparatæ sint *Merillii* notæ, exemplis quibusdam docebimus. Per antiquas fabulas quid intellexerit *Justinianus* in *Proœm. Inst. §. 3*, non adeo liquide inter Criticos constat. Arbitratur tamen *Merillius*, & ex nostra quidem sententia, verisimillime, his vocibus Jus antiquum

quum & obsoletum denotari, & sic idem vocasse ait Imperatorem antiquæ subtilitatis ludibria *l. un. C. de nudo Jure Quirit. toll.* eodemque sensu Divum Paulum in *Epist. ad Tit. Cap. I vers. 14* Judaicas nominasse fabulas, id est, ceremonias & traditiones Judæorum, ad legis novæ differentiam. Quam etiam interpretationem secutus est *Theophilus*, qui persuasum sibi met habet, *Justinianum* per antiquas fabulas intellexisse Jurisprudentiam veterem, & ab usu plane remotam, novisque suis legibus opponere illam voluisse. Si plures ex testamento, vel inquisitione, dati fuerint tutores, non omnes semper administrationem gerunt, sed hoc potius uni eorum committitur, & ille quidem præferri ceteris solet, qui satisfactionem obtulerit. Sin autem, qui cavere velit, nemo inveniatur, illi bonorum, pupillo relictorum, demandatur cura, quem testator ipse elegit, ut in se tutelam susciperet: & tunc sane reliqui tutores sunt honorarii, *l. 3 §. 1 D. de Administrat. & peric. tutor. & curat. & l. 14 §. 1 D. de Solut. & liberat.* Nullo contra electo a testatore, ex majoris partis consensu uni tutelæ munus defertur: illis vero non consentientibus, judex eligit, cui quippe semper curæ esse debet, ne per plures spargatur tutela, quod res pupilli majori cum emolumento per unum administrari tutorem queant, per *d. l. 3 §. 6 D. de Administr. & peric. tutor. & curat.* Sed quid, si omnes tutores satisfactionem præstare velint? Respondet Auctor noster ex *l. 17 D. de Testam. tutela*, judicem omnibus concedere administrationem posse, & quod observavit ille de tutoribus, id eadem ratione ad curatores quoque pertinere, monet. *Theophilum*, Græcum Paraphrasten, sine autore ullo scripsisse ait, testamenta calatis comitiis bis in anno fieri consuevisse. Longius enim fuisset semestris temporis interval- lum, quo testamentum facere liceret, multique interim inter- flati decedere potuissent. Affirmat potius Auctor, certos fuisse dies comitiales, quibus comitia haberentur, & ageretur cum populo, istosque in singulis mensibus fuisse distinctos a fastis, nefastis, nundinis, & feriis, & proinde diebus hisce, non expectato tempore semestri, testandi facultatem liberam fuisse Quiritibus. In *Proœmio Instit. de Milit. testam.* pro verbis, vel

Pag. 85.

171.

178.

fuis adibus, alii legere malunt, *fuis sedibus*. Sed, illam lectionem hac esse meliorem, docet *Merillius*, eamque Βασιλικῶν quoque Autores secutos esse refert. Et sic, ex ejus sententia, retineri debet isthæc lectio *l. ult. C. de Restitut. milit.* quæ est portio *l. penult. C. de Milit. testam.* Obstare hoc loco videri posset *Theophilus*, cujus vero mentem satis feliciter explicat Noster, quod scilicet milites, si in aliis locis degant, quam in sedetis, vel in his locis, ubi agere necesse est, jure militari non possint testamentum facere; & quia *Theophilus* sedeta, id est, castra, valla, seu fossata, & alios locos, comprehenderit, ubi milites agere necessario debent, dici omnino queat, etiam milites, dum in stativis sint atque præfidiis, jure militari testari posse, licet in expeditione non sint constituti. Ex

Pag. 204. *§. ult. I. Quibus mod. testam. infirm.* manifesto colligitur, Principem non pœnariis modo legibus solutum fuisse apud Romanos, veluti Lege Julia & Papia, ut Græci conjiciunt ex inscriptione *l. 31 D. de LL.* sed aliis etiam Constitutionibus scriptis, ut nominatim *Dio* refert *Lib. LIII Histor. Rom.* Et ita suas ipse leges egrediebatur *Augustus* apud *Tacitum Lib. III Annal.* atque *Valentinianus* in antiqua quadam inscriptione dicitur *Dominus legum Romanarum.* Addit tamen *Merillius*, optimos quosque Principes suis etiam legibus se subjecisse, idque exemplis nonnullis, ex *Juris Romani Collectione* desumptis, luculenter probat. Non satis accurati videntur Autori, qui, inofficiosi testamenti querelam Lege *Glicia* inductam esse, dicunt, & inscriptionem *l. 4 D. de Inoff. testam.* hujus rei causa in partes vocant. Ejus potius originem prudentibus adscribit, qui, testamentum inofficiosum impugnari posse, admiserunt,

429. quasi a furioso aut demente conditum. Non expeditum prorsus certumque hodie est, quodnam fuerit furtum conceptum, quodque per lancem & licium concipiebatur, ut est apud *Gellium Lib. XII Cap. 2,* & *Sextum Pompejum* in verbo *Lanx*, ubi existimat, furtum conceptum fuisse per lancem, quia lictores, seu viatores Magistratum, qui res furtivas conquirebant, lancem, quam ferebant, ob oculos ponerent, ubi in conslave aliquod inatronarum venissent; at, quia concipi dicebatur per

per lanceam & licium, putat *Merillius*, lanceam gestatam fuisse a lictoribus, qui libripendes erant, & servi publici, & hac lance dignoscebantur, ut a licio, quod insigne erat lictoris. Plura specimina non accumulamus, vel paucis his, quantum boni insit Operi huic *Merilliano*, ostendisse contenti. Id unum adhuc non possumus non repetere ex *Celeb. Trozii* Præfatione, ex his animadversionibus notisve de eruditione & doctrina *Merillii* non satis rectum ferri posse iudicium. Elegantiora enim ingenii monumenta exstant in Libris ejus *Observationum*, ante paucos annos Neapoli recufis, quas, dici non potest, quanti semper æstimaverint præstantissimi quique Jcti, & humaniorum literarum cultores.

CAROLI LINNÆI, MED. DOCTORIS, SOC. ACAD.
Imp. Nat. Curiosorum, Critica Botanica, in qua nomina plantarum, generica, specifica, & variantia, examini subjiciuntur, selectiora confirmantur, indigna rejiciuntur, simulque doctrina circa denominationem plantarum traditur, seu Fundamentorum Botanicorum Pars quarta.
Accedit JOANNIS BROWALLII de necessitate Historiæ naturalis Discursus.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1737, 8.
 Plag. 20.

Quæstio de eo, quod justum est circa impositionem nominum, Philosophos æque ac Medicos Botánicos haud mediocriter exercuit. Sunt, qui putent, cum vox sit notio omnium in arte peritorum consensu aut principis in arte viri arbitrio enata, & intrinseco significandi valore prædita, non licere uni, etiamsi in arte præstantissimo, deturbare a pluribus agnita, nec barbara aut sterilia, nomina. Alii contrarium sentiunt, & pro reipublicæ literariæ libertate, ex sufficientis rationis principio, omnibus in arte peritis licere titulos innovare, arbitrantur. Nostrum non est, tantas componere lites. Sicut nummi, ita & verba, valent ex arbitrio dantis & accipientis.

In-

Industria singularis & ingenii haud minor felicitas est, qua Clar.
Linnaeus a Pleudonymiis, Homonymiis, Polyonymiis, Caconymiis, purgare artem sustinuit. Quo successu id peractum fuerit, *Genera* edocuerunt, quæ, cum in omnium manibus sint, a singulis, prout unusquisque huic aliive methodo favet, diversum iudicium ferent. Clariss. Autor rejicit nomina nisi a Systematicis data; antiqua, nisi casu bona, ipsi non placent; nomina, ab alio, quam genuino, Botanico amicis inscripta, abesse jubet. Tituli, sanctimoniarum faciem præ se ferentes, gratia Dei, flos passionis, parum significant. Magnorum & bene meritorum hominum nomina, plantis *Bontia*, *Breynia*, *Ruyfchiana*, *Drakena*, celebrata, expirant. Hinc stabiliuntur regulæ, ferendis nominibus idoneæ. Quæcunque plantæ genere conveniunt, eodem nomine generico sunt designandæ. Circa hanc regulam varii vario modo progressi sunt, aliis ex specie genus conficientibus, quæ methodus est recentiorum, aliis genera reducentibus ad species, quod *Tournefortius* præstitit, cum Elatinem & Cymbalariam Linariis accenseret, Alifina, Populaginem, Hepaticam, Ranunculis. Doctiss. Autor multiplicandis generibus favet secundum regulam: Quæcunque plantæ genere differunt, diverso nomine generico designandæ sunt. Tunc quaestio oritur de genere ipso constituendo, & artificio methodico, quo characterum vis & indoles declaratur, & a qua parte plantæ signum summorum generum vel his inferiorum desumendum sit, disquiritur. Rejicitur habitus foliorum externus ob conceptus vagos, & folii ipsius aliquando in plantis absentiam, vel nominis, quo circumstantia sensualem describi possit, inveniendi impossibilitatem. Hinc trifolia, millefolia, bifolia, quinquefolia varia, nunc diversis indicantur nominibus, Loti, Menianthis, Hepaticæ. Unicum etiam nomen unico generi postulatur. Interea, si quis ingenio abundare, & memoriæ felicitatem ostentare, voluerit, nec illicitum, nec indecorum est, synonymias, quibus antiquis, mediis, novissimis, hæc vel illa planta appellata fuerit, describere, vel mente tenere, id quod ad polymathiam Botanicam, Autori ipsi adeo familiarem, pertinet. Homonymia ipsa Synonymia pejus est dictionis vitium, quando

do una dictio plura genere diversa denotat. Hinc nomen genericum unum idemque, ad diversa designanda genera assumuntur, altero loco excludendum erit, sicut uno nomine impossibile est leonem & ursum significari. Sic e. g. male Cannabina, modo plantam, galeopsideam post dictam, modo plantam, inter diœcias aut diversi sexus habitam, floriferam scilicet, denotabit, & sic porro. Cui autem in potestate relictum sit, nova nomina constituere, quaeritur; & responderetur, illi licere, qui sit Botanicus. Hinc modestos nimis esse, qui suis inventis nomen denegent. Ast faciunt id alii, modestorum brabevæ, sicut Tithymaloidem nunc *Kleiniam* appellamus, sicut & dubiam plantam Yervam moram horti *Bosiani* ipse Autor nunc *Bosiam* appellavit. Hortus ille non obscuri nominis haud ægre tulit, alium quempiam nomen conveniens imposuisse plantæ illi, quam nuper admodum in icone dedit, flore monopetalo irregulari decandrio monodynamio baccam moliente, floribus pluribus in spicam digestis, cui similis alius in omni re herbaria haud exstitisse visus est. Hæc planta sequenti nomine in catalogo Horti *Bosiani* nuper edito exstat: *Pseudo-Acacia Virginiana, non spinosa nomine missa*, (misit autem Sberardus, immortalabile nomen,) *anonyma, donec nomen detur a peritis*. Hanc plantam postea in Horto *Clyffortiano* amorpham dictam fuisse intelleximus. Descripsit tamen eadem ante *Linneum* Hortus *Bosianus*, & Icone expressit. Certe dignus est, qui filium genuit, ut & nomen imponat. Nihil monendum contra onomatopœiæ rationem philosophicam; ast condonandum est aliquid societati, in qua vivimus, & cum qua loquimur, dum spurca, incondita, impia, nomina expellantur; reliqua patienter ferantur, ne, dum breves esse laboramus, fiamus obscuro. Habiturus est pro sua causa eruditus optimus *Linneus*, dummodo, quod ipse fieri debere fatetur *pag. 24, certos assumat limites*. Impatienter ferunt magni quandoque viri, prout eadem pagina factum, se durius & immerenter castigari. Recte monet, emendandam esse barbariem quarundam vocum mediarum, quæ dubium genus denotant, quales sunt *Chenopodio morus, Cytiso*

Genista. Quodsi autem quis evinceret, hæc genera vere inista esse, nam natura nunquam committit saltum, & inter duo genera semper medium aliquod relinquit, quod utrinque tenet, liceret eadem tunc hybrido etiam nomine uti. Moris id est in aliis Historiæ naturalis disciplinis, habenturque Papilio Musca, Formica Leones, &c. In Lithologia Smaragdo-Prasios, Sardachates, Sardonyches, nominamus. An Chamædris, Chamæpitys, Chamæstrenos, plantæ, sua nomina dimissuræ sint, tempus docebit. Sicut dissimilis est nostra elocutio prioribus aliquot Secula retro temporibus, ita abnepotibus obscurius dixisse videbimur. Futuri sunt, quibus nostra displiceant, sicut antiqua, non prorsus absurde dicta, nobis displicent. Actum est de re anatomica, nisi terminos pro arbitrio artis peritis flectere liceat. Quid fiet de tunica choroidea, plexu choroideo, allantoide osse hyoide? Fortasse & hæc barbare dicuntur. Quod Pseudo-Botanicos attinet, quorum mentio fit pag. 31; næ illi sese veros nondum esse docuerunt, qui falsos arguunt alios. Suum cuique pulchrum. Quod spectat ad Classium definiendarum nomina, laudandus est *Linneus*, in quo omnis Græcia suos thesauros prodiga deposuit, quod concinne admodum diversas notiones unica dictione extulerit. Jam nostris illi termini in ore sunt, & sono placent. Artis est, celare artem, & monendi sunt omnes eruditi, velint artis medicæ divitias Græcarum dictionum munimentis circumvallare, quo arceantur, qui Græca ignorant. In eo dabit veniam, si novorum generum, quæ uberrima adsunt, vel nominum immutatorum, usum nondum fecerimus. Nam certum nondum existit, cui ex tot nominum novorum artificibus (siquidem aliquando plures uni plantæ diversa dederint nomina,) assensum præbere debeamus. Relinquendum est aliquid temporum opportunitatibus; interea loquimur cum pluribus, & sentimus cum *Linneo* & eruditis.

BREVE RAGGUAGLIO DELLA NATURA E QUALITÀ dell' acqua nomata dal volgo in Assisi di Mojano, &c.
h. e.

BRE-

BREVIS EXPOSITIO DE NATURA ET QUALITATIBUS AQUARUM, quibus vulgo *Affisensium* *Mojanarum* nomen est, instituta a NICOLAO ANTONIO CATTANI, Medico abhinc Spoletano, nunc Bevagnensi Umbriae. Accedit sub finem *Dissertatio compendiaris Epistolaris, de usu nunquam satis laudandae dietae aquae.*

Affisi, per Andream Sgarigliam, typographum Episcopalem & publicum, 1737, 4.

Plag. 17.

Post medicas aquas, quibus regnum Neapolitanum abundat, Lucullianas, variasque in sinu Bajano erumpentes, post Ischianas, seu eas, quibus Enaria Insula abundat, laudantur fontes, qui prope urbem Assisium, Metropolitanam Episcopalem, scaturiunt. Mons Jani forte hodie Majanus dicitur locus, quo fons erumpit. Dulces sunt frigidae & subpingues aquae, aestate argentes, hieme calidiores; id quod optimorum quorumque fontium est. Cito incalescunt, citoque deservent; nempe id *Hippocrati* & *Celso* inter signa salubrium fontium adducitur. Nihil epotae ventriculum aggravant, sed cito per alvum, urinam, & udorem, depluunt. Quamvis parum mineræ istis aquis inesse deprehendatur, neque proinde laudabiles minus sint aquae, quo ferro aliove fossili pauperiores; cognitum tamen fuit, sal subesse alcalinum, quod sapore sal tartari fixum exprimeret; siquidem & fervor cum acido, & mutatio syrupi violarum in colorem viridem, id uberius confirmavit. Cum oleo tartari per deliquium lactescit, cum rhabarbaro in rubrum mutatur colorem, cum pulvere gallæ levi rubore tingitur. Terra inest dulcis, subadstringens, samizæ haud ablimilis. Quapropter virtutes terræ samizæ, quas *Dioscorides* prædicat, huic etiam aquæ attribuuntur. Externe æstum partium resinguit; fluxum mensium, floribus Punici mali infusa, coerct; secundum principium suum martiale hypochondriacis sævet. Diuresin etiam movet, nec quidquam exinde metuendum, quod terræ abundantis particeps sit: cum nec *Thermæ Carolinæ* in Bohe-

nia, quas pecora potant & homines, quidquam topi in corporibus eorundem produxisse observentur, quas tamen lapidea materia factas esse, abunde constat. Accedit politissimo Operi Epistola, quam Cl. *Hieron. Martelli*, Ferrariensis, ad Antorem doctissimum, & rerum naturalium scientia ornatissimum, de præstantia aquarum montis Jani dedit. Ultimus Sermo, qui de aquæ in medicina præstantia peroratur, secundum regulas hydraulicas, hydrostaticas, & omnem de circuitu sanguinis doctrinam, perpolitus est. Peracta digestionem, omnique cibo superato, frigida bibitur: determinata aquæ quantitas intra biberium sorbetur. Exacerbato morbo non bibitur, sed exantlato paroxysmo: inedia frigida usum comitetur: eo usque abstineant a cibis ægri, donec summa eosdem cibum appetendi necessitas invadat ad languorem usque. Frigida, vel calida, secundum ægri dispositionem bibitur; juscula carniū una proponuntur. Ad colatoriam corporis respicitur, num aperta eadem sint satis ad transitum aquæ concedendum, num sudet, mingat æger, epota aqua largius. Dentur, quæ hæc omnia juvare possunt, remedia: sin effluere ocyus detrectent, abstineatur quanto cyus. Omnes febres acutæ & chronicæ, morbiq; contumaces quam plurimi, frigida usu exsuperantur & debellantur.

THE DOCTRINE OF FLUXIONS, &c.

h. e.

JACOBI HODGSONI DOCTRINA FLUXIONUM, methodo ISAACI NEWTONI superstructa.

Londini, 1736, 4.

Alph. 2 plag. 12.

Licet non desint hodie libri, quibus fluxionum doctrina traditur; operæ tamen pretium se esse facturum existimavit Cl. Autor, si de eodem argumento fuerit commentatus. Nam, ut ad hunc librum scribendum adjuiceret animum, eo potissimum fuit commotus, quod intellexit, plurimos, qui de fluxionibus exponere instituerint, nomine magis, quam re, fuisse usos, & methodum differentialem cum methodo fluxionum

com-

commisuisse; quod magno hujus scientiæ incommodo accidisse arbitratur. Quamquam enim hæ methodi in ipso quidem calculo minime discrepant; tamen, cum ab initiis proficiantur longe diversis, factum esse putat earum confusione, ut multi methodi fluxionum neque naturam penitus perspexerint, neque certitudinem satis tenuerint. Itaque consilium cepit Cl. *Hodgsonus*, suam de methodo fluxionum tractationem solis illis superstruere fundamentis, quæ summus *Newtonus* in Libro de *Quadratura curvarum* jecit. Totum Opus in tres divisum est Partes, quarum prima naturam fluxionum explicat, & præcipuas regulas methodi fluxionum demonstrat, reliquæ due usum utriusque methodi, tam directæ, quam inversæ, ostendunt. Et in prima quidem Parte, præmissis Arithmetica exponentium, cujus regulæ ex natura & generatione potentiæ demonstrantur, & doctrina de seriibus infinitis, in qua extractio radicum, elevatio polynomiarum quantitatum ad dignitates quascunque, cum theorematibus binomiis, infinitinomiis, ceteris, traduntur, pergit Autor ad veram indolem fluxionum ex generatione mathematicarum quantitatum per continuum motum & perennem fluxum explicandam; deinde fluxionum omnium ordinum notationem & Algorithmum exponit, regulas inveniendi fluxiones exponentialium quantitatum demonstrat, demique ex fluxionibus fluentes inveniendi varias docet methodos, quæ cum & ad quasdam tantum fluxionum species sint restrictæ, & hodie satis vulgatæ, iis recensendis non immorabimur. Altera Parte methodi fluxionum directæ ad Geometriam curvarum præcipue applicatio ostenditur; & cum maximus hujus methodi in tangentibus curvarum ducendis, in Problematibus de maximis & minimis solvendis, in puncto flexus contrarii curvarum inveniundo, in evolutis curvarum definiendis, in curvis catacausticis & diacausticis determinandis, sit usus, omnem operam Autor impendit, ut ejus methodi ad hæc Problemata applicationem perspicuis regulis & selectissimorum exemplorum apparatu declararet. Sed adjunxit etiam Problematum quorundam Physicorum & Mechanicorum solutiones, in quibus magna apparet hujus methodi utilitas; v. c. de legibus reflexionis & re-

fractionis luminis, de curva celerrimi descensus, de curva, cujus circa axem rotatione solidum gignitur, quod, in fluido quiescenti motum, minimam resistantiam offendit. *Tertio Pars* tradit rectificationem curvarum quarundam, nimirum sectionum conicarum, spiralis logarithmicæ, *Archimæda* & reciprocæ, cycloidis, cissoidis, & logarithmicæ, quadraturam earundem curvarum, inventionem superficiæ, soliditatis, centri gravitatis, & percussione vel oscillationis variorum solidorum. Hæc summa fere capita sunt, quæ hic Liber complectitur, in quibus singulis pertractandis Cl. Autor ita versatur, ut, quam in usu methodi fluxionum viam & rationem Analystæ huc usque maxime fuerint secuti, distincte quidem & perspicue exponat, docere tamen exemplis, quam præceptis, maluisse videatur; ut adeo nullum sit dubium, quin divinæ hujus artis tirones hisce Institutionibus magno cum emolumento uti possint.

A COURSE OF EXPERIMENTAL PHILOSOPHY, &c.
h. e.

CURSUS PHILOSOPHIÆ EXPERIMENTALIS,
Autore J. T. DESAGULIERS, LL. D. & R. S. S.

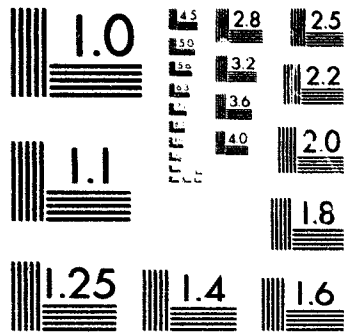
Volumen I.

Londini, apud Jo. Senex, W. Innys & Rich. Manby, J. Osborn,
& T. Longman, 1734, 4.

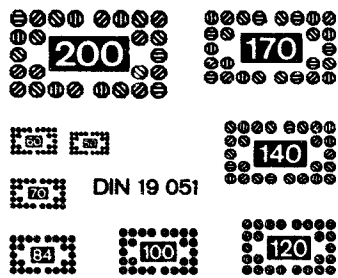
Alph. 2 plag. 18, cum Tabb. æri incisis 32.

Clarissimus Autor jam diu summa ope nisus est, ut Philosophiam naturalem, & maxime ea ejus capita, quæ magnus *Newtonus* pertractavit, variis, partim jam antea factis, partim etiam novis, experimentis atque tentaminibus illustraret, suisque Auditoribus exponeret. Neque vero eos sibi sequendos putavit, qui ipsis experimentis contenti, de ordine eorum & nexu in *Cursibus* suis ac scriptis parum solliciti fuerunt; sed, *Jo. Keilii* exemplo, non tam de *Cursu* Experimentorum, quam potius de

de Cursu Philosophiæ experimentalis, cogitavit. Itaque omnia ordine mathematico inter se connectenda, verisque rationibus confirmanda, censuit: difficiliore etiam Geometrarum demonstrationes non plane omittens, sed partim in ipso Opere, quod, Anglorum more, in Lectiones dividit, partim in subjunctis copiosis Annotationibus, nunc propriis, nunc *Newtoni*, aliorumque verbis, asserens. Anno 1710, quo *Keilium* Academiam Oxoniensem reliquit, ipse Cursus suos experimentales methodo *Keiliana* exorsus est, eosdemque deinde Londini, ab A. 1713 ad præsens usque tempus, non intermisso studio continuavit, auditores & spectatores nactus (quod etiam publici nuntii sæpius testati sunt) utriusque sexus & omnium ordinum quam plurimos. Tam indefessus hæc in re fuit, ut ab A. 1710 ad 1734, quod mirum sane videtur, 121 Cursus absolverit, atque ut ex undecim vel duodecim viris doctis, quos ad præsens in Anglia atque aliis orbis terrarum regionibus Cursus experimentales instituire putat, octo suos numeret discipulos. Hoc certum est, eum esse non minus, quam *Keilium*, sectæ *Newtonianæ* penitus addictum, de aliis Philosophis, atque imprimis de *Cartesiano*, parum benigne sentientem. Itaque dogmata ejus nova sunt. Experimentorum magna est varietas: inter quæ non pauca, quanquam nihil aliud conficiunt, quam quod per simpliciora tentamina, vel æque facile, vel etiam facilius, confici potest, ad scopum tamen Clarissimi Viri, atque ad captum auditorum ejus, utique videntur accommodata. Restat, ut, quæ hoc primo magni Operis Volumine (nam plura expectanda sunt) continentur, breviter commemoremus. Post Dedicationem & Præfationem, notabilesque catalogos Dominorum Subscriberum, & erratorum typographi, quinque sequuntur Lectiones, cum adjectis annotationibus, de quibus supra dictum est. Accedunt, præter descriptionem Planetarii, ab Autore inventi, addenda quædam, & Index. *Prima Lectionis* id agit, ut doceat, proprietates illas corporum, quales sunt gravitas, attractiones, & repulsus, non esse occultas qualitates, sed vere existere, & ipsis sensibus exhiberi per varia experimenta posse: eademque certos producere effectus, certis legibus con-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

conformes. *Alteræ Lectio* de viribus & motibus corporum in genere, de celeritate & linea directionis, de centro motus & gravitatis, de quantitate materiæ & vacui: *tertia* de machinis simplicibus & compositis: *quarta* de frictione machinarum, agit. *Quinta* denique tres leges motus *Newtonianas* interpretatur: qua occasione etiam de motuum compositione & resolutione, de motu pendulorum, de motu projectorum ipsorumque astrorum, complura asserta notatu digna.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI, D.
S. S. Theol. & Hist. Lit. Prof. Primitiæ Gottingenses
Academicæ, hoc est, Dissertationes, partim Theologicæ,
partim Historico-criticæ, in Georgia Augusta ante ejus
inaugurationem ab ipso editæ. Accedit Exaugura-
tio Gymnasii Gottingensis.

Hanoveræ, in officina Fœrsteriana, 1738, 4.

Alph. 1 plag. 15.

Cel. Antor, cum A. 1717 prioris sui muneris Gottingensis primitias edidisset, in his *Actis A. 1718 Mens. Januar. pag. 39 seq.* recensitas, nunc in nova Academia constitutus Professor, hujus quoque sui muneris primitias conjuncte publicandas censuit, hoc est, triennio ante inaugurationem edita Programmata, partim suo solius, partim publico, nomine scripta, Disputationes item, illo temporis tractu habitas, duas denique Epistolas, & Orationem unam. Nec alienum duxit, Orationem annexere exauguralem, una cum præmissis ei Programmata. Primum quidem locum tenet ejus invitatio prima ad Lectiones suas Theologicas. Sequitur *Dissertatio de fictitio Joannis Apostoli Pontificatu maximo.* Scilicet, quæ de hoc Pontificatu leguntur in *Eusebio & Hieronymo*, mirum in modum exercuerunt doctissimorum hominum ingenia. Noster autem, omnes secutos esse falsam verborum *Eusebii* interpretationem, docet, observatque, verba illa non ad *Joannem* esse applicanda, sed ad
 Chri-

Christum, Pontificem utique vere maximum a patre suo constitutum. *Tertia* Dissertatio *historiam* exhibet *gladii Academicæ*, docetque, inde demum a bello Germaniæ tricennali Studiosos cepisse cingi gladio: quam in rem justæ & idoneæ proferuntur demonstrationes historicæ. *Quarto* loco e *Jacobi III. 17.* consideratur *idea Theologi Jacobæa*, eoque diligentius, quod nemo adhuc hunc hujus Apostoli locum debita illustravit diligentia. Omnes igitur Noster intendit nervos, ut singulorum hujus Apostoli verborum sensum recte perciperet, minusque probas aliorum interpretationes refutaret. E. g. cum, *ἀγνή* esse oportere Theologiam, *Jacobus* pronuntiet, Noster accurate docet, verbo isto significari puritatem doctrinæ sive orthodoxiam: hac occasione ostendens, etiam a priscis quibusdam Philosophis *veram doctrinam* appellatam fuisse *δόξαν ἀγνήν*. Quid sit hoc loco *ἐπιεικής*, quid *ἀδικήτος*, etiam hic edisseritur haud perfunctorie. In *quinta* Dissertatione nomen *Schilob Gen. XLIX, 10.* excutitur, contenditurque, vetustissimos Hebræos non *מִשֵׁי* (*misit*) dixisse, sed *מִשֵׁ*, atque hinc natum esse nomen *Schilob*, & proinde *legatum* significare: ut adeo Christus & primo & ultimo (*Malach. III, 1.*) Veteris Testamenti loco nominetur *legatus Dei*. *Sexta* Dissertatio est *de Christi passione majestatica*. Videtur scilicet scandalum crucis & ea re tolli, si perpendamus, qualem se gesserit Christus in ipsa cruce & in tota sua passione: quod nimirum omnia ita fecerit, ita locutus, ita passus sit, uti conveniebant personæ filii Dei, personæ Messias, personæ ejus, qui erat Rex hujus universi ac dominus eorum, qui in ipsum exercebant injustum iudicium. *Oportebat eum*, inquit Noster, *hoc tempore minime dissimulare, se esse Messiam: nullas debebat ad iudices emittere preces supplices, nullam animi abjectionem, nihil vitiosa humanitatis, ostendere: factis etiam mere divinis oportebat eum docere, affixum esse cruci Dei filium*. Jam igitur perlustrans historiam passionis Christi, sedecim observavit specimina majestatis, a Christo tempore passionis suæ edita. Non licet nostræ brevitati recitare singula. Illud fatemur, hanc meditationem multum facere ad confirmandum animum de divinitate Christi.

fianz religionis. Nec illud prætermittere possumus, Autorem nostrum narrationem *Matthæi XXVII, 52, 53*, ita interpretari, ut credat, eos, qui tunc in vitam redierint, novissime fuisse vita defunctos, cum agnovissent, Jesum esse verum Messiam, resuscitadosque, in urbem Hierosolimam reversos, suam quemque domum repetiisse: atque ita multis obviam factos esse, qui ipsos viderint ferali adhuc veste illa indutos, in qua elati fuerant. In *septima* Dissertatione accurato examini subjicitur testimonium militum de resurrectione Christi, *Matth. XXVIII, 11-15*, & simul singula hujus historię verba illustrantur, allatis pluribus, alibi non obviis, animadversionibus. Hic etiam nota stultitię liberatur dictum illud militum: *Discipuli corpus ejus abstulerunt nobis dormientibus*. Dissertatio *nona* illustrat locum *Pauli Eph. III, 18, 19*, de Christi amoris erga homines inmensurabilitate, ostenditurque, interpretes infirmas proferre subtilitates de hujus amoris & latitudinæ, & longitudinæ, & profunditatis, & altitudinæ: cum mere proverbialis hæc sit dictio, inmensam significans & infinitam rei cujuscumque magnitudinem. In Appendice huic Disputationi subjecta primo locus ille *Matthæi II, 23*: *Christus vocabitur Nazareus*, consideratur, doceturque, a *Matthæo* respici verba *Judic. XIII, 5*, de *Simone* prolata; deinde ostenditur, duo presbyterorum genera, *1 ad Tim. V, 7*, commemorata, esse Episcopos & Diaconos primitivę Ecclesię, frustra que sudasse in hujus loci interpretatione viros doctissimos. *Undecima* Dissertatio est *de ortu nominis Christianorum*, ad *Act. XI, 26*. Hic primo probatur, nec Judęos, nec ipsos Christianos, fuisse hujus appellationis autores: deinde pluribus demonstratur argumentis, factum fictumque esse nomen *Christianorum* ab ethnicis. Hac occasione etiam ratio redditur, cur Germani non dicant *die Christianer*, sed *die Christen*: itemque ostenditur, quomodo factum sit, ut nomen *Christiani* fieret nomen proprium. In Dissertatione *decima tertia* disputatur *de tribus mensuris effusionis Spiritus S. in N. Testamento*, & adhibetur hæc meditatio ad eripienda enthusiastis sui erroris præsidia. *Decima quarta* Dissertatio *historiam Estherę* ita illustrat, ut illi sua vindicetur divina autoritas, evulsis & piarum & impiarum

men-

mentium scrupulis. Dubitationes de *ἀποδεδρυία* atque auctoritate canonica hujus libri proferuntur septem §. V, ad easque singulas deinceps responderetur. Nos hæc tantum inde referimus, *Abasverum* Regem esse *Artaxerxem Longimanum*, novis hic probari argumentis, ex ipso hoc libro petitis; ostendi, scriptorem hujus libri fuisse *Mardocheum*; collocari hunc librum in sacro Codice oportere medium inter *Historiam Esdra & Historiam Nehemia*. Hic simul contenditur, dictum illud *Jeremia XXXI, 22*, esse vaticinium de liberando per matrimonium *Estheræ* e captivitate populo sacro. Dissertatio *decima quinta* sollicitè adstruit & vindicat Spiritus S. testimonium internum de religionis nostræ divinitate. Subsequens vitam & scripta *Isidori Pelusiotæ* considerat, horumque editiones & versiones, simul docens, & aliquot argumentis confirmans, plerasque ejus *Epistolas* esse fictitias, hoc est, non ad eos, quorum præscripta sunt nomina, missas, sed in usum discipulorum Rhetorices elaboratas. Tolluntur etiam aliquot errores publici de hoc *Isidoro*, e. g. quod fuerit Abbas, quod discipulus fuerit *Chrysostomi*. In *decima septima* Dissertatione docetur, ubi & qualis Episcopus fuerit *S. Hippolytus*, Seculi tertii scriptor ecclesiasticus. Cum scilicet & *Eusebius* & *Hieronymus* frustra quæsierint Ecclesiam, cujus Episcopus hic fuerit *Hippolytus*; Noster docet, eum plane non fuisse Episcopum ecclesiasticum, sed, cum ethnicus adhuc esset, Romæ fuisse Episcopum navium publicarum. Hac occasione ostendit, nomen *Episcopi* etiam civilis dignitatis olim fuisse appellationem: quem in modum & *Superintendentis* titulus æque de politica, ac de ecclesiastica, dignitate usurpari consuevit. Ultimo loco & illa sententia fundamento carere dicitur, qua vulgo creditur, *martyrem* fuisse illum *Hippolytum*. Locum *decimum octavum* occupant *Elogia doctorum Gallorum Seculi quinti, ex Apollinaris Sidonii Operibus excerpta*. Horum cum plerorumque mentio ne in diligentissimi quidem *Fabricii Bibliotheca medii ævi* fiat, & in *Leyseri Historia Poetarum medii ævi* ne unius quidem horum, accessione hac Noster locupletare studuit Historiam literariam. Observatur hic *pag. 264, versus Iovinios* nomen accepisse a *Leone* quodam, hujus Seculi Poeta in-

signi, eodemque duorum Regum Gothorum Consiliario. Observatur hic item, *Probam Falconiam*, illam *Centonis Virgiliani* autorem, non fuisse uxorem *Adelphii* Proconsulis, quæ quidem inveterata est opinio, sed *Adelphii* Rhetoris, de quo sola superest mentio *Sidoniana*. Sequitur pag. 271 seq. *Exauguratio Gymnasia Gotingensis, majori scholæ cedere jussu*, constans Programmata & Oratione. Agmen claudit *Oratio, primo Academia Gotingensis Collegio* (quod vocant) *Theologico* a Cel. Autore nostro *præmissa*: in qua tractatio doctrinæ religiosæ systematicæ defenditur, ac simul magnis laudibus afficitur *B. Budæi Theologia dogmatica*.

BIBLIOTECA VOLANTE, &c.

h. e.

BIBLIOTHECA VOLITANS JOANNIS CINELLI CALVOLI, continuata per **D. DIONYSIUM ANDREAM SANCASSANUM**. Editio altera, in meliorem formam redacta, ac variis accessionibus observationibusque locupletata. Tomus secundus, dedicatus Reverendissimo Patri **ALEXANDRO ROSSI OLIVETANO**, Abbati Cœnobii di

Rovigo.

Venetiis, typis Joannis Baptistæ Albrizzii, 1735. 4.

Alph. 1.

Præfatio partes Tomi ac potiora momenta denuntiat. Vindicat D. *Joannis Cinelli Calvoli*, quas ipse emisit in controversia medica contra *Bernbardum Ramazzinium* ac alium quendam, sequuntur deinde, quibus plus caloris ac imaginationis inflammatae, quam judicii sobrii, inesse intelligitur. Hasce excipiunt literæ & *Vallisnerii* & *Calvoli* ad *Sancassanum*. In Bibliotheca ipsa recensentur Autores librorum ac opusculorum ad legem Alphabeti, & quidem secundum literas C, D, E, & F. Accessiones in calce Tomi adjiciuntur pag. 355-360. Decerpemus passim nonnulla, quæ videntur jucunda. In monasterio primo S. Mariæ novæ Florentino veteres sunt pictu-

rz de Creatione mundi, quarum una sacrificium *Abelis & Caini* Pag. 2 &
exhibet cum hoc vulgari versu retrogrado *Polittani*: 165.

Sacrum pingue dubo, non macrum sacrificabo.

Abelis hæc mens ab initio orsa tribuitur. *Caino* tribuuntur verba retrorsum lecta. Singularia nonnulla de hoc versu attulit *Frid. Otto Menkenius*, Collega noster, in *Vita Angeli Politiani*, A. 1736, 4, edita. *Constantini Cajetani*, Abbatis Cassinensis, scripta curate & copiose hic recensentur ex Abbatis *D. Mariani Armellini* Bibliotheca Cassinensi. In eis obvia est brevis descriptio eorum, quæ in Anglia gesta sunt adversus Catholicos a ruptis cum Hispano conjugii fœderibus, & cum Gallo iniri captis, per *M. Antonium de D. C.* cum in urbem redisset, suæ sanctitati fideliter representata. Reliquit Abbas *Cajetanus* multa MSta sacra, eaque in Tomo *Miscellaneorum sacrorum* nonnullos distribuit. Notamus, in Tomo secundo contineri vitam *D. Bennonis, Episcopi Misnensis*, autore *Hieronymo Emfero* scriptam. Addit *Sancaffanus: Litera nuncupatoria data est A. 1512 ad Sergium, Saxonix Ducem* - - Notat præterea, deesse annum impressionis. Sed Dux ille vocandus erat *Georgius*. Liber vero ipse formis publicis Lipsiæ fuit expressus. In fine enim ejus hæc leguntur: *Melchior Lotterus, Lipsensis Calcographus, imprimebat anno salutifere incarnationis domini millesimo quingentesimo duodecimo*. In Bibliotheca eadem existit *Constantini Cajetani Liber apologeticus de fidei sinceritate ac vite innocentia Joachimi, Abbatis monasterii S. Joannis de Flore in Calabria*. Commendandus hic est Ven. *Joanni Lamio*, qui nuper *Joachimum* in suspensionem Tritheismi adduxit. In Tomo V MStorum Bibliothecæ *Cajetani* memorantur *Quinque prudentes Virgines Evangelicæ Benedictinæ, Elisabet, Hildegardis, & Gertrudis, Abbatissæ, Rosvinda, Meibildis, sanctimoniales, a D. Constantino una cum earum libris Spiritu Sancto dictante conscriptis, scholiis illustratis & recensitis, mundo exhibitæ. Cajetanus A. 1632, completo ætatis suæ anno 72, adhuc libros MStos descripsit. Platinam conscripsisse etiam Cardinalis Joannis Milcini vitam ad Celsum Milcinum Latine, ex Catalogo Bibliothecæ Cajetani discimus. Episcoporum Torojulientium*

- series emendatur pag. 48 seq. unde D. *Ferdinandi Ughelli Italia sacre Tomus II* suppleri potest. *Christophori Cellarii, Smalcaldiensis, Historia antiqua, ex genuinis documentis declarata, ab initio Imperiorum usque ad Constantini Magni aetatem, cum Notis perpetuis & Tabulis synopticis, Cizæ, 1685, 12,* edita, recusa fuit Senis in Italia A. 1597. *Hermanni Conringii* scripta laudantur, ac magnam partem nominantur, ipse autem appellatur vir medicinae peritissimus, & Philosophia, bonis literis, ac Jure publico, suæ ætatis in Germania inter primos cultissimus. De *Henrico Catharino Davila* asseruntur memorabilia, isque perhibetur libros suos de bello Gallico civili in bello, & *Zaræ* quidem in Illyrico, finisse. In *Christianum Daumium, Scholæ Cygnæ Rectorem*, elogia conferuntur exquisita. *Thomæ Dempsteri* scripta recensentur pleraque. *Bodini* Heptaplomeres concise exponitur. Plerorumque librorum titulis nihil adjungitur, quod vel libri summam, historiam, & fata, vel Autoris historiam, detegat, excepto, quod Medicus ad recensionem scriptorum medicorum subinde paucula fuerit commentatus. Memoratu digna est *Clementis XII Oratio Consistorialis, Literæ Apostolicæ, & Breve, quibus bona ecclesiastica in ditione Saxonica iis, qui ad catholicam ecclesiam redierint, remissa declarantur. Romæ, 1732, ex typographia Reverendæ Camere Apostolicæ, fol.* Unde patescit, Constitutiones, quæ ab Imperatore, Regibus, & Principibus, sancuntur, Romæ pro irritis haberi, nisi approbatio Pontificum accedat. Quid enim de bonis ecclesiasticis in pace Passaviensi, ac regia Augustana, nec non Westphalica, fuerit decretum, nemini est obscurum.

PARERGA, SIVE ACCESSIONES AD OMNIS
generis eruditionem.

Tomi I Libri IV.

Gottingæ, apud Abr. Vandenhœck, 1736, 1737, 1738, 8.
Alph. 2 plag. 8.

Est hæc Sylloge Dissertationum de selectis varii generis argumentis, compositarum a novæ Academiæ, quam Gotingæ condidit Rex magnæ Britanniæ tanquam Princeps Elector Germaniæ, Professoribus: quibus tamen aliquot exterorum Dissertationes adjunctæ sunt rari solideque tractati argumenti. Præfationem præmissam huic Operi esse novimus a Cel. *Heumanno*, in qua consilium hujus instituti exponitur, certæque iis, qui *συγγοι* esse voluerint, præscribuntur regulæ. Non licet nobis per brevitatem nostram, singulas has Dissertationes recensere plenius. Sufficiet igitur, nominatim laudare singulas, ad quas perlustrandas facile invitabit ipsa instituti novitas.

Liber primus exhibet Joach. Oporini *Gloriam obscurioris de Messia testimonii Prophetici*; G. S. Treueri *Observationem de significato honorum, qui in feudorum concessione commemorantur*; Magni Cruxii *Observationes in Judicium Revisorum de libro Gallico: Histoire du peuple de Dieu*; a Jo. Matth. Gesnero editas *duas Epistolas Lipsii, & duas Jos. Scaligeri*; G. Mascovii *Præteritum institutum ad l. 3 C. de inoff. test.*; S. C. Hollmanni *de vermiculis seu animalculis feminalibus Observationem*; C. A. Heumannii *Dissertationem apologeticam pro Davide omnis turpitudinis notis insignito a Bælio*; J. D. Kœleri *Dissertationem, an Romani ad unumquemque nummum formandum novo typo usi sint*; J. C. Kœcheri *Dissertationem de vera Academia notionem*; C. A. Heumannii *Observationem, qua numero Jurconsultorum eximitur Minutius Felix*; Ejusdem *Dissertationem de hostili Judæorum excussione pulveris, ad Actor. XIII, 51.*

In *secundo Libro* prodit D. G. Strubenii *Observatio de Officio litonico*; G. S. Treueri *Monstrum arbitrarii Juris territorialis, a legibus Imperii & Germania prostigatum*; G. C. Gebaueri *Observatio de Plinii loco Hist. nat. Lib. III Cap. 16*; H. C. Senckenbergii *Diff. de occasu inferioris Alsatia Landgraviorum sive Comitum de Werle*; Ejusdem *de communibus decretis (gemeinen Bescheiden) summorum Imperii ducastriorum*; J. C. Harenbergii *de Mesim & Repbaim, Jes. XXVI, 14, 19*; F. H. Witzcu-

Witzendorffii de *etymo & primordiis Lunenburgi*; *Christi Sandii & Huetii Epistola aliquot amabae*, ineditæ; *Nodi Quintilianei*, propofiti a J. M. Gesnero; *S. Bonifacii Epistola visionalis*, emendata & atro carbone notata a C. H. Heumanno: cujus & sequitur *Interpretatio initti Canonis Sexti Concilii Niceni*.

Tertius Liber continet tres veteres *Epistolas de Joanne Hiltenio*, nunc primum editas a C. A. Heumanno; J. A. Segneri *Dissertationem de tubis capillaribus vitreis*; C. A. Heumanni *Illustrationem novam historiae sacrae de Melchisedeco*; *Gostingensia quedam circa initia Seculi XVI*, eruta a J. M. Gesnero; C. D. *Dissertationem, qua tollitur error historicus e Vita Alberti Ursi*; G. S. Treueri *Padiam Juris feudalis universalis*; E. F. *Parergon Boddingicum*, vom Boddings-Steine zu Stade; H. C. Senckenbergii *Conjecturas de Gunthero, scripsore Ligurini, quod scilicet sit scriptor suppositivus*; D. G. Strubemii *Observationem de vestitu vasallorum*; *Varias lectiones Codicis MSi Gothani LaStantii, cum animadversionibus J. M. Heusingeri & C. A. Heumanni*; J. M. Glæneri *Disquisitionem de testimonio Judaeorum pro veritate religionis Christianae caute allegandis*; C. A. Heumanni *Refutationem fabulae, qua Dionysius, Siciliae Rex, in exilio suo factus esse traditur magister puerorum*.

In quarto denique *Libro* subjicitur oculis eruditorum G. H. *Memoria Henrici Minniko, Hildesheimii A. 1225 haeresis condemnati, & ignis supplicio affecti*; J. K. *Indiculus doctrinarum, ob quas Augustae Vindelicorum A. 1391 complures cives ignis supplicium sustinuerunt*; J. F. Bertraani *Interpretatio meteorismi Lucæ XII, 29*; J. P. Kohlii *Consultatio de scribenda Bibliotheca Slavonica*; J. A. Danzii *Dissertatio, nunc primum edita, de Tryphone, Justinii Martyris collocutore*; L. M. Kahlii *Descriptio & Explicatio annuli rarissimi & antiquissimi, in Anglia asservati*; Eiusdem *Observatio περὶ οὗτο ἱερουργμάτων Marci XV, 23*; Eiusdem *Dissertatio de editione rarissima Indicis librorum prohibitorum & expurgatorum*; C. A. Heumanni *Observatio de Bibliotheca Pauli Apostoli, 2 Tim. IV, 13*; A. C. Wernerii *Observatio philologica de nomine Abrech, Josepho*
hono-

honoris ergo imposito, Gen. XLI, 43; Epistola de nova arte typographica, A. 1734 scripta a J. B. de Lana ad Professores aulicæ Gottingensis Academix, nunc edita a C. A. Heumanno.

Ingenue fatemur, & argumenta harum Dissertationum sua se partim raritate, partim novitate, commendare, & elaborationem earum non esse perfunctorias, sed demorfos sapere unquam. Quare vehementer optamus, ut Tomo huic primo non solum secundus succedat, sed aliquando etiam centesimus, atque sic ex novæ Academix Georgiæ Augustæ conatibus plurimum ad literariam rempublicam commodi redundet.

JO. HENR. A SEELEN, S. S. THEOL. LIC. ET
Gymn. Lubec. Rectoris, Meditationum Exegetiarum,
quibus varia utriusque Testamenti loca expenduntur & illustrantur, Pars tertia.

Lubece, sumtu Jonæ Schmidii, 1737. 8.

Alph. 2 plag. 17, cum Tab. æn. 1.

Doctrinam & veritatis divinæ studium, lumina duo fulgentissima, dudum in Cel. Seeleno suspeximus. Ut magni faciamus merita ejusdem literaria & orthodoxæ plena in posterum, nos adducit hæc quoque *Pars Meditationum Exegetiarum*, inscripta Viris summe Venerabilibus Celeberrimisque, *Erico Benzelio*, S. S. Theol. D. & Episcopo Lincopiensi, nec non *Georgio Wallino*, itidem Theol. Doctore, & Superintendenti Gothico. Ne autem doleamus, hanc *Partem* vocari ultimam, efficit promissum Autoris, in Præfatione datum, quo spes nobis facta est, fore, ut aliam posthæc inscriptionem adhibeat. Celebrat merito D. *Georgii Gezzii*, Norimbergensis, institutum Noster, quo *varias Observationes celeberrimarum Medicorum*, quibus multa Veteris ac Novi Testamenti loca doctè illustrantur, edere in animum induxit. Pleraque in *tertia* hac *Parte* comparent auctiora. Recentes plane sunt *Observationes II, III, IV, V, XXI, XXXII, XXXIII, XXXIV*. Nostrum est, e singulis aliquid in usus decerpere communes. *Observatione prima* disseritur de Codice rarissimo Psalterii, in Sæcra inferioris linguam translato, & glossis aucti. Ipla vero voca-

- tur *Commentarii prior*. Pfalterium jam enarravit Autor MSturm Latino-Germanicum, quod Maxime Rever: *Neumeisterus* possidet. Recensionem ejus scholis exegeticis instruxit Noster in *Paris II* harum *Meditationum pag. 517 seq.* Nunc aliud illustrat Pfalterium, rarissimum, Lüneburgo in Angliam ad Bibliothecam Illustris *Stoanti* instructissimum deportatum. Constat illud versione Saxonica antiqua, membranae impressa, figuris & literis deauratis brevi post artem typographicam inventam decorata, 257 foliis, quibus in fronte desunt alia 23. Typothera vel librarius fuit Saxo superior, eo quod ex sua dialecto admisit voces pauculas. Lubecæ videtur id debere sua incunabula. Annus editionis, & Autor versionis, ignorantur. Autor Papirino satis crasso fuit inbutus, affectavit studio nimio sensum mysticum, nonnunquam tamen veritatis exhibet testimonia, e *Lyra* fortassis hausta. In inscriptionibus Psalmorum sæpius historię *Davidicæ* habet rationem, ac præterea indicat, ubi in iisdem agatur de Christo. Glossæ per multis locis infertur. In fine adjecta sunt nonnulla additamenta. Vocem *Sela* interpret Saxonicus, quippe quam non intellexit, omisit plane. Per solem ad *Pf. XIX, 5, 6, 7*, intellexit *corpus Mariae*, ansam præbente vulgata. Per *1:ntorium* quid ibi declaret Hieropsaltes, interpretes non satis conveniunt. Interpret vetus Saxo in *Pf. XXV, 11*, justificationem hominis ex solius meriti Christi imputatione repetivit. Ad *Pf. LIII, 2*, opinatus fuit, atheum intelligi practicum, cum tamen theoretici, quales ad tempus omnino dantur, excludendi haud sint. *Observatione II* exhibetur *Ora-tio secularis de integro Opere Biblico Lutherano, lingua Saxonica inferioris Lubecæ primum excusa, 15 A. 1534 d. 1 April. finito, ac felicitate ad Saxones, laude ad Lubecam, inde redundante.* Agitur in ea de festorum causis, discrimine, & multitudine: de scriptoribus, festa illustrantibus: de festo, in memoriam versionis Lutheranae a *Jo. Bugenhagenio* quotannis celebrato: de utilitate, quam *Mart. Lutherus* cœtui sacro versione Bibliorum Germanica attulit: de providentia divina, quæ in hoc negotio sese exseruit: de Bibliis in Saxonica inferioris linguam translatis: de *Bugenhagii* & aliorum huic rei navata opera: de clivibus

vibus Lubocensibus, qui opus Biblicum sumtibus suis excudendum curarunt, & præsertim de *Ludov. Dietzio*, claris typographis annumerato: de Saxonum inferiorum felicitate, & facultate legendi S. Scripturam ostensa; de *Nicolao le Maire*, qui notatur: de Psalterio, Lubecæ A. 1493, 4, edito: de Bibliis, ibidem A. 1494 in folii forma evulgatis, in quæ jam commentatus fuerat Autor in *Select. Litter. pag. 211 seq. 657 seq.* *Observatio III* complectitur *Commentationem posteriorem de Codice rarissimo Psalterii, in Saxoniam inferioris linguam translatis, & glossis aucti.* Vocabulum *Hors* in eo occurrit, hoc est, *Intum,* 76.
Pf. XL, 3, & LXIX, 3. *Haquinus Spegelius* in Glossario Sueo-Gothico *pag. 187* notavit, in lingua Gothica *stercus & Intum* vocari *horo*, ac in Anglo-Saxonica *fordidos* appellari *borrig.* Addimus cum *Cl. Frischio*, menslem *Hornung* inde dici, quasi lutulentum. De vocula *Hors*, qua Lutherus *rupem* expressit *Pf. XIX, 15*, differit Autor, ita, ut eam denotare existimet thesaurum & locum custodiendi thesauri. Addimus, ad *Visurgim* & *Leinam* exstare eam vocem, & simplicem, & in compositione. Vocant rustici crates, quibus noctu conclusæ asservantur oves in agris, *Hors, sine Schaper-Hors*, ac quadratum e viminibus contextum pro caseis siccandis receptaculum *sine Kase-Hors.* Unde patet, designari ea voce receptaculum, quo aliquid securitatis causâ asservatur & custoditur. Gothis veteribus *birde* est *custodire.* Quare *birto* est *custos.* *Lucke* vero est fors. Unde olla sortilegorum vocatur *Lückepot.* Calix notat *demon-* 87.
sum calamitatis Pf. CXVI, 13, Marc. X, 38, Matth. XX, 22, ex sententia quorundam. In primo loco accedendum omnino est *Theodoro Dassovio*, qui poculum paschale quartum, gratiarum actioni adjectum, pro symbolo benedictionis habet, dummodo demonstratum fuerit, illud ætate *Davidis* moribus fuisse receptum. Habent versiones nostræ veteres usum non contemnendum in explicandis vocum radicibus, ac in comparatione caliginis temporum superiorum cum luce, qua fruatur ætas nostra. *Observatio IV* illustrat *Psalterii Codicem MSum,* 89.
quem asservat Bibliotheca Lubocensis, insertis passim annotationibus exegeticis. Scriptor ignoratur. Exegesis ejus nimis sensus

- sensus mystici affectatione laborat. Tralucet tamen ^{sepius} ~~sepius~~
 Pag. 96. veritas. Errores vulgatae versionis fideliter retenti. Monachus
 Cœnobii S. *Anna* Lubecensis videtur in eo elaborando de-
 studasse. Vox *eo* pro *co*edere passim in illo occurrit. Recte
 105 seq. refellitur ingeniosus *Theodori Haski* usus, qui incisum pri-
 mum primi Psalmi de Christo per vocum dilacerationem, ac
 punctorum vocalium immutationem minus justam, violenter
 exposuit. Interpres Berleburgensis merito castigatur, qui ge-
 113. nerationem Christi a Patre æternam, *Psalmo II* significatam,
 extendit ad generationem Fanaticorum, qua Deus in animis in
 nihilum redactis Christum generasse & generare perhibetur.
 123. Vox *buchel*, vel *buckel*, quod addimus, non sicuti tantummo-
 do mediam partem seu umbonem denotat, sed proprie indi-
 cat rotundum ad mediam partem, acclivem & exporrectum,
 locum, qualis est umbo. Nostri librum umbilicis seu um-
 bonibus ornatum *en bok mit pucheln berlagen* vocant. In
 phaleris equorum pariter occurrunt umbilici e metallis facti,
 vulgo *puckeln*. Gibbum nostri vocant *puckel*, & gibbosum *pu-
 131. ckeht*. Solida est emendatio versionis *Lutheri*, qua Autor
 dictum illud *Pf. XXXVII, 25*, ita legit: *Ich bin jung gewesen
 und alt worden - oder seinen Samen, nach Brod gebend*.
 Justus enim, ejusque progenies, eidem virtuti operans, non
 deseritur a Deo, licet hæc, licet ille, panem etiam ostiatim ad tem-
 pus conquireret. In Ebraico enim legitur *שקטם* participium,
 132. non infinitivus. In *Mosis* Pentateucho de Christo oracula
 exstare, constat ex *Pf. XL, 7, 8, 9*. Utinam hoc Interpres
 134. *Wertheimensis* notasset! Per montem *Pf. LXVIII, 17*, Noster
 intellexit *ecclesiam*, per *Benjaminem parvum* v. 28 *Paulum*
Apostolum. Apostolorum ultimus & minimus *1 Cor. XV, 9*,
 nomine denominatus *Pauli*, id est *פאול*, *parvi*. Quod vero
 per *רם*, *dominantem ipsis*, designetur præceptor cum imperio,
 140. *Paulus* cum virga, id nonnullis fortassis videbitur longius re-
 positum. Per *montes rapina* *פרי טרף* *Pf. LXXVI, 5*,
 intelligit montes, in quos olim prædones secedebant, in viis
 spolia exercentes, ac in occulta petrarum congerentes. Egre-
 gius ex historia exemplis hanc cogitationem illuminat. Mira-
 culum

culum columnæ nubis ac ignis, *Pf. LXXVIII, 14*, decantatum, Pag. 148.
 debite vindicatur adversus Cl. *Hardium*, præeunte *Christiano*
Miindensio, Francofurtensium Ephoro merentissimo. *Petrum*
 existisse Romæ, Noster cum *Friderico Spanhemio* inficiari vi-
 detur. Controversiam de anima, a *Davidæ* manibus gestatam, 190.
 ad *Pf. CXIX, 109*, recenset, flammis involutam A. 1723 in Sa-
 xonia inferiori. Obiter observamus, dissidentium sententias 155 seq.
 posse inter sese conciliari. Qui enim, de *solicita anima cura*
Davidem fuisse locutum, existimant, animam periculo exposi-
 tam fuisse largiantur, necessum est. Unde enim est animæ sollici-
 tudo, nisi a periculo? Ubi vacamus periculo, ibi cessat sollicitudo.
 Idæz illæ sunt relativæ, ac una earum complectitur alteram.
 Alteram de periculo manifesto expositionem exemplis solide 179 seq.
 adductis congestisque comprobat Autor. *Observatione V* dif- 186 seq.
 ferit de *Psalterio MSto Capelliano*, ob singularem elegantiam
commemorabili. Dicitur illud ita a *D. Rudolpho Capello*, Pro-
 fessore quondam Hamburgensi, qui illud olim possedit. *Observa-* 196 seq.
tionem VI de *Timotheo confessore*, ad *1 Tim. VI, 12*, exponi-
 tur. Sapit illa unguis demorsos, lucernamque olet. In fine
 nonnulla adjiciuntur de confessione Salisburgensium Protestan-
 tium, qui arva patria nonnullis ante annis ob religionem de-
 ferere coacti sunt, & læti reliquerunt. *Timotheum* fuisse ba- 211
 ptizatum, ipse ex eo comprobat, quod aperte vocatur *μαθη-*
της, *Actor. XVI, 1*. Succedit de *Christo Confessore*, ad *1 Tim. VI,*
13, 14. *Observatio VII*, lectione omnium admodum digna. 231 seq.
Observatione VIII de *Magistratibus ministris Dei*, ad *Rom.* 264 seq.
XIII, 6, Ecloga exhibetur. De Liturgiis, Liturgia, ac Liturgiis
 supposititiis, ac Fanaticis, magistratui politico perperam infe-
 stis, egregie in ea disserit Autor. *Observatione IX* agitur de 281 seq.
Electa domina, cujus fit mentio *2 Jo. v. 1*. *Joannem* Com-
 mentator Apostolum credit dici presbyterum, eique secundam
 hanc Epistolam asserere contendit, accipiens electam dominam
 cum *Luthero* appellative. Ecclesia nequit denotari per eam,
 quia Apostolus, teste inciso 12, scripsit ad matronam, quæcum
 sese coram collocaturum sperat, & cui sororem, nec non so-
 roris liberos, tribuit. *Observatio X* agit de *vincente*, a *Deo* ha-
 redæ & filio nominato, ad *Apoc. XXI, 7*. Beatitudinem regem- 297 seq.
 torum

torum in hac vita non nisi spei esse, conjunctæ cum lachrymis & pugna, ostenditur; beatitudinem & rei & victoriæ ad vitam sempiternam pertinere, pulchre monetur. Vocem עֲרִירָה *Lutborus* vertit *deina guldene Rose*, id est, decor tuus, quasi legisset Pag. 325 seq. עֲרִירָה ex עֲרִירָה vel עֲרִירָה. Sed salva res est. Sequitur enim tertia persona generis feminini עֲרִירָה, *veniet*. Adjuvat accentuatio. Quid impedit, quo minus vox ipsa existerit עֲרִירָה, ac intelligatur *complexus omnium ornamentorum, quodvis decus*, quale quid in rosa consecrata, quam Romani pro præstantissima habent & aurea, recentior ætas consistere credidit. Ad turrim Ader seu gregis decus quodvis redandavit, dum pastores, ad eam excubantes, ovibus custodiendis intenti, gloriam Domini & Angelorum doxologiam in eo tractu animadverterunt, ea, ut Bethlehemum irent, incitati. Turris Ader vocatur *clivus Zionis*, eo quod per colles & montes inde ad Zionem, ecclesie Christi typum, iter patuit ascendenti. Ex forma עֲרִירָה vel עֲרִירָה fluere potuit עֲרִירָה, uti ex עֲרִירָה est עֲרִירָה. Forma כִּלְיָה & כִּלְיָה & כִּלְיָה non differunt significatibus. Digreditur Autor ad rosarum virtutes, ac *Observatione XII de filio sapiente patris gaudio*, ad *Prov. X, 1*, exponit. *Observatio XIII* inscripta est *de proba conjuge cum navibus mercatoris*, *Prov. XXXI, 14*, *elegantè comparata*. *Observatione XIV* disseritur *de Joanne lumine ardente & splendente*, ad *Jo. V, 35*. *Observatio XV de Thesuro Jacobi*, ad *Jer. X, 16, LI, 19*, agit. *Observatione XVI* exponitur *de Deo sulis & clypei nominibus insigni- to*, ad *Pf. LXXXIV, 12*. *Observatione XVII* disseritur *de firma Davidis in Jehovaham fiducia*, *Pf. XXVII, 1*. *Observatione XVIII* tractatur *de Ornatu Ecclesie spirituali cum sponsi & sacerdotis quidem, ac sponse, ornatu*, *Es. LXI, 10*, comparato. *Observatione XIX* exhibetur *Judas, Apostolus junior, Anti-Fanaticus*. Habes hic magnam Theologiæ anti-fanaticæ partem. *Observatione XX* delineatur *pastoralis divinum ex Jer. III, 15*. *Observatione XXI* exponitur illud *Cobel. VII, 29*, *de homine uno e millibus invento*, hoc est, Messia. *Observatione XXII* representatur *divinus Judex sanctioris reipublica salvator*, ad *Es. XXXIII, 22*. *Observatione XXIII* exponitur *de Patria a fidelibus Vet. Testamenti quasita*, ad *Ebr. XI, 14*. *Observatio*
XXIV

XXIV inscripta est de *Ornatu sanctarum seminarum*, ad *1 Petr. III, 3*. *Observatio XXV* laudibus *Joannis Alberti Fabricii* est sacrata, inscripta de *fama egregia praestantia*, ad *Prov. XXII, 1*. *Observatione XXVI* agitur de *Jehova; Jacobi, in patriam revertentis, Deo viali*, ad *Gen. XXXI, 3*. *Observatio* postrema, nempe *XXXII*, offert philologema de *integritate vocis Απὸ Marc. XIV, 41*. Subjecta sunt Operi analecta nonnulla ad *Partem I, II, & III*, atque Index satis accuratus. Gaudemus, Exegetam solidum, ac novitatis prout haud infectum, spem nostram non solum implere, sed etiam superare.

FRIDERICI HOFFMANNI, CONSILIARII ET Archiatri Regii, Com. Pal. Prof. Med. Primar. Scient. Imper. Carol. Russ. & Boruss. Sodalis, Medicus Politicus, sive Regulae prudentiae, secundum quas Medicus juvenis studia sua & vitae rationem dirigere debet, si summam sibi felicemque praxin & cito acquirere & conservare cupit.

Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonk, 1738, 8.

Plag. 18.

Incidit librarius *Phil. Bonk* in Praelectiones has Illustris *Hoffmanni*, quondam privatissime habitas, atque ita manu exaratas, prout ex ore summi Viri a quodam Auditorum celeriter tum calamo fuerant exceptae. Quas, quoniam ipsi variis ex causis placuerunt, inscio & inconsulto primo earum Autore prelo tradidit, ut in plurimum manus elegantissimae praeciputiones venirent. Dividitur Opusculum in *Partes tres*, quarum *prima* prudentiam circa personam ipsius Medici exponit, atque *Cap. 1* de religione & studiis Medici, *2* de adminiculis in studio medico, *3* de virtutibus peculiaribus, ad famam conservandam summe necessariis, *4* de peregrinatione Medici, & *5* de promotione ejusdem, agit. *Pars II* officium Medici circa personas externas, idque *Cap. 1* circa Pharmacopœum, *2* circa Chirurgum, ejusque operationes, *3* circa obstetricem, ejusque munus, *4* circa testimonium

monium exhibendum, complectitur. *Pars* denique *III* prudentiam Medici circa ægrotos explicat, atque inprimis *Cap. 1* de officio Medici circa vilitationes ægrotorum, *2* de eo, quod Medico observandum est in ægro sub morbi statu per varia experimenta, quo loco iudicium ex inspectione urinæ, ex oculis, ex saliva, & lymphâ, ex temperamentis, ex consuetudine ægrotantium, occurrere videas, *3* de Medici prudentia respectu sui erga ægros, *4* de officio Medici circa specialiora objecta, specialissime circa Principes & magnates ægotantes, *5* circa pauperes, *7* circa infantes, eorumque morbos, *8* circa variæ ætatis homines, *9* in morbis acutis & chronicis, *10* circa solum, cautiones inculcat. Ea vero ubique est methodus, ut in singulis *Capitibus* breves regulæ, sive aphorismi, proponantur, & deinceps copiosius deducantur, explanentur, atque illustrentur. Quas etsi pulchras, Medicoque pragmatico pernecessarias, esse non diffitemur, facile tamen eadem plurimum accessiones, atque longe ampliorem expositionem, paterentur. Testatur verò tum argumenti tractatio & ordo, tum rerum nexus, imò & dictio, Opusculum hoc non ipsius Illustris *Hoffmanni* curis prodidisse, sed, prout ex recitationibus, quas tunc maximam partem ex tempore habuerat, exceptum constat, in publicam lucem evasisse. Ut ea diversitas luculentius pateat, exempli causa regula *6 Capituli 1*, quæ Medicum esse eruditum cupit, & propterea de scientiis eidem necessariis, atque libris, qui eo potissimum pertinent, tractat, contendatur cum Præfatione *Hoffmanniana*, *Conringii* Introductioni in artem Medicam præmissa, quæ idem argumentum, sed longe alia & multum excellentiori, ratione enucleat. Ceterum, ut facile intelligitur, si quem alium, Celeberrimum certe *Hoffmannum* esse, qui ex longo rerum usu, atque amplissima artis exercitatione, de illo prudentiæ genere commentari pro dignitate queat, ita lætum hic nuntium ex ipsius literis afferimus, se laborem hunc suscepturum, & longe diligentius perfecturum esse, quam primum, Medicina systematica ad umbilicum perducta, licuerit. Quod ut proxime eveniat, integram corporis valetudinem, otiumque & serectutem tranquillam, ipsi ex animo comprecamur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXXIX.

Pars I.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB
Anno *Ære Christianæ* M ad MD. LUDOVICUS
ANTONIUS MURATORIUS, *Sereniss. Ducis Mu-*
tine Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit,
& Præfationibus auxit.

Tomus XXIV.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1738, fol.

Alph. 7 plag. 7.

Eat igitur jam *Muratoriana* Musa, & post confectum difficile & complurium annorum iter, post exornatas mirifice, & nova quasi quadam luce illustratas, res Italiæ, regionis florentissimæ, & antiquam adhuc dignitatem sustinentis, post ditatam incomparabili thesauro literariam rempublicam, debitas suis meritis laureolas ferat, publicosque bonorum omnium applausus & congratulationes colligat. Jam enim, quæ cœpta olim auspiciato fuerant, postea Augustissimi Imperatoris *Caroli VI* commemoranda seris posteris munificentia, Societatis Palatinæ sumptibus & curis nobilissimis, *Philippi Argelati*, Viri optimi & eleganter docti, studio præclaro, denique ipsius *Muratorii* fatigata nunquam & prorsus ferrea industria, felicissimos successus habuerunt, ad bonum atque letum tandem, quem votis omnes expetierant, sperarant pauci, bene multi desperaverant,

Ppp

non

non videamus tantum, sed effusissime etiam gaudemus, exitum perducta. Nimirum *Scriptorum Italiae*, quos sordidissimis eductos latebris, & tanquam ab inferis revocatos, honestissimo hospitio non Italia tantum, sed omnis etiam, qua patet, orbis cultior, accepit, *Volumen* omnium *postremum* prodit, tanto majorem sine dubio apud lectores quosque gratiam habiturum, quanto magis ex omnium id voto accidit, ut Bibliothecas nostras oruare in posterum Opus plenum, & omni ex parte absolutum, possit. Nos igitur, quos justos omni tempore suorum meritorum æstimatores habuit Vir summus, *Muratorius*, jam, cum universam hanc Scriptorem Italiae coloniam & tanquam reipublicam ante oculos habemus, &, ab uno homine præstari tantum potuisse, quantum nec integræ Societates præstiterunt unquam, intelligimus, spectatam hanc virtutem, in uno Itatorum cive eminentem, laudibus præconiisque omnibus majorem decernimus, & pulcherrimum illud, quod ipse vivus vidensque sibi posuit, ipsi æternitati monumentum consecramus. Quandoquidem vero ita in fatiis fuit, ut sospes ipse & incolumis longissimum illum ac pene immensum cursum conficeret, jamque ei ad tentandum, si non amplitudinis ejusdem, ejusdem tamen pretii & dignitatis, Opus adhuc vigoris satis atque roboris superlit; porro tuendum servandumque Superis nobile hoc dignumque immortalis vita caput commendamus, & ita semper bene esse artibus præclaris rectoribusque studiis precamur, sicut salvo hoc Viro efflorescere, & ad maturitatem suam contendere, bonas literas videmus. Interea, dum partus æque nobiles & gloriosos ex officina *Muratoriana* expectamus, jucunda lectio nos teneat præsentis Operis, in quo perficiendo, & in dies magis eliminando, adeo defatigari se non passus est Vir magus, ut lautiores quodammodo in ultimo *Volumine*, quam in prioribus illis, nobis epulis instruxerit. Quam enim Parti huic adjecit, ad supplendum Opus universum pertinet *Appendix* amplissima, nec, quod suspicari quis possit, levia tantum, aut ubivis obvia, sed selecta quæque, continet, nec aliam ob causam, quam quod tardius in manus Editoris venerint, ad ipsam universi Operis calcem collocata. Sequemur igitur

igitur exemplum *Muratorii*, nec minorem in recensendo ultimo *Volume*, quam in prioribus, quæcumque nos præcones olim habuerunt, diligentiam adhibebimus. In hujus fronte fulget splendidissimum gemmarum par, *Franciscus Stephanus & Maria Theresia*, magni Duces Etruriæ, quorum immortale nomen, tanquam tutelare quoddam fidus, suis rebus in posterum præsidio futurum, supplices venerantur Palatini Socii. Scriptorum, quos liberalis manus *Muratorii* ex tenebris in lucem jam protraxit, primus est *Marinus Sanutus*, *Leonardi* filius, cujus hic legitur *de Bello Gallico, sive de rebus in Italia gestis a Carolo VIII & Ludovico XII, Galliarum Regibus, ab A. 1494 ad A. 1500*, Italico sermone scriptus Commentarius. In Codice Estensi, unde huc migravit Opus, non adscriptum est *Sanuti* nomen; ideo tamen huic tribuendum putat Editor, quod *Vitis* ejus *Venetorum Ducum* in Codice eodem, tanquam pars hujus Historiæ, subiectum extet, nec de eo sit dubitandum, fuisse omnino de Bello Gallico aliquid literis proditum a *Sanuto*, quod quale sit, si præsens non sit Commentarius, vix dicere cuiquam liceat. Ut vero præ multis aliis, qui belli Gallici in Italia turbas descripserunt, hunc maxime Scriptorem publicandum duceret, ad id satis sibi habuisse causæ videtur, tum quod grata futura, quæ sunt nova, speret, tum quod aliis ingenii exculti monumentis ita clarum sit *Sanuti* nomen, ut ab hoc etiam labore vulgare nihil expectari debeat. At cessit ex magno commodo Lectorum, quod, relictis fabulis & inutilibus narratiunculis, a quibus non satis sibi caverat *Sanutus*, ea saltem legenda nobis dedit *Muratorius*, quæ usum aliquem afferre rerum illo tempore gestarum curiosis possent. De Autore ipso, cive Veneto, *Aldi Mantii* æquali, jam olim in *Scriptorum Italiae Tomo XXII*, cum *Vitas Ducum Venetorum* evulgaret, amplissime commemoravit *Muratorius*, unde & nos nonnulla dedimus excerpta in *Actis A. 1734 Mens. Aug. pag. 346 seq.* Historiam hanc subsequitur *Diarium Ferrarientis, ab A. 1409 usque ad A. 1502*, ab Autoribus variis, hisque synchronis, sed quorum nomina prorsus latent, sermone Italici patrio contextum. Pertinet hoc ad supplendos *Annales*

Jacobi de Delayo, jam olim *Tomo XVIII Scriptorum Italiae* publicatos, quorum narratio cum in anno 1409 subsistat, in hoc *Diario*, quæcunque ab illo tempore per integrum fere Se- culum a Principibus Atellinis Ferrariensibusque gesta sunt, ita commemorantur, ut simul finitimorum populorum historia lucem hinc accipiat. Accesserunt his nonnulla, quæ leviora & notatu vix digna videri possint, sed a quibus falcem abstulit Editor, quod usum aliquem afferre, si non omnibus, saltem iis, possint, qui res non publicas tantum, sed privatas etiam, vetustiorum temporum, moresque majorum nostrorum, cupiunt cognoscere. Stilum operis humilem & plebejum facile ferent, qui rerum majori, quam verborum, in hujus generis libris studio tenentur, & fieri vix posse, ut elegantiam sectetur *Diario* scriptor, probe sciunt. Jam legendum se nobis exhibet Opus magnum, & hoc in prius tempore, quo turbarum Corsicarum fama universum terrarum orbem implevit, multos lectores habiturum, *Petri Cynæi, Clerici Aleriensis, de Rebus Corsicis Libri quatuor, a temporibus Romanorum usque ad annum 1506*, quorum copiam *Cel. Editor* ex unico Bibliothecæ Regis Christianissimi Codice liberaliter olim fecit *Jo. Boivinius*, dignissimus ejusdem Bibliothecæ præfectus, & Galliæ suæ ornamentum maximum. Jucundissimum fuerit, ex hoc Scriptore efferos omni tempore Corsorum mores, & ingenium seditiosum, novarumque rerum studiosum, cognoscere. Nam, si ulla unquam gens civilium dissidiorum fluctibus agitatam se vidit, & alia ex aliis bella movit, certe Corsi moverunt. Omnem Historiam Autor *Libris quatuor* complexus est, quorum primo ultimas Insulæ origines persequitur, & antiquissimam ejus faciem, qualis ad ætatem usque Imperatorum Romanorum fuit, notatis simul *Strabonis* erroribus nonnullis, spectandam exhibet; altero, neglecta priorum a Christo nato Seculorum historia, Saracenorum incursiones, & urbis Bonifacii obsidionem, ab *Alphonso*, Siciliæ Rege, A. 1420 susceptam, & subsecutas atrocissimi belli turbas, tam copiose & diffuse, ut nemo sine tædio hæc possit legere, describit, rem eandem laboriose agens *Libro tertio*, quo, quicquid in Republica Corsorum ad annum

annum usque 1474 gestum est, ne his quidem, quæ levissimi momenti sunt, prætermittis, memoratur. *Libro* denique *quarto* narrationis filum ad A. 1506 deducit, nec ultra illum terminum scribendo progreditur. Multa hic passim de se ipso, & factis suis tristioribus, loco non satis oportuno admiscet, parcior in his, quæ rem Corsorum publicam spectabant. Jure in hoc Opere Lector delicatior desiderabit monumentorum veterum, quæ rudior Autoris ætas negavit, delicias, nauseabit vero copiam narrationum de intestinis civium dissidiis, quibus ita redundat liber, ut præ his utiliora vix agnoscas. Sed, ut hæc se habeant, minime est dubitandum, quin in paucitate illa Scriptorum, qui de rebus Corsicis commemorarunt, Opus hoc, ipsi *Philippino*, diligenti Corsicæ historiæ scriptori, ignotum, multis sit gratissimum futurum. Gente Corsus *Cyrneus*, patriam Alisianum, ditionis Aleriensis oppidum, habuit, anno hic 1447 natus. Nomen *Cyrnai*, rejecto gentilitio *Filicis*, ipse sibi imposuit amore patriæ, quam constat olim *Cyrnen* dictam. Pater ei *Picinus Filix*, avus *Guilelmucci*, proavus *Joannes*, fuit. Urgente re familiari domo patria egressus, permisit se fortunæ fluctibus jactandum, donec, pervagatus diu Italiam, Venetias appelleret, qua in urbe, præceptore usus per annos duodecim *Benedicto Brugnolio*, Græcæ & Latinæ linguæ Professore, inter Sacerdotes professus est nomen suum. Postea, cum vix haberet, unde viveret, ludum literarium aperuit, & corrigendis librorum mendis egestatem sustinuit. Scripsit ibidem *Commentarios* hos rerum *Corsicarum*, nec non alterum Opus *de Bello Ferrariensi*, cui jam olim in *Tomo XXI Scriptorum Italia* lucem videre contigit. Corsicanam Historiam commode sequuntur *de Rebus Genuensibus Commentaria* Bartholomæi Senaregæ, *Genuensis*, ab A. 1488 usque ad A. 1514, ex Codice MSto Bibliothecæ Vaticanæ, cum suis, forte accuratiores, civitas Genuensis negaret, nunc primum publicata. Auget hic *Senarega* numerum Scriptorum Genuensium, quibus in magna hac Collectione locum dedit *Muratorius*, in hac historiæ Italianæ parte, a Scriptorum plurimis illustrata, quam in ulla alia, felicior. Ortu Genuensis

fuit, cujus ideo non potuerunt mentionem non facere *Justinianus, Odoinus, Sopranus*, & quicumque virorum in Liguribus illustriorum memoriam scriptis conservarunt, non eum nominantes tantum, sed laudantes etiam, & in doctissimis annumerantes. Inprimis, quæ ejus in Republica Genue[n]si munera publica fuerint, quid commodorum præstiterit civibus suis, diligenter annotavit *Federicus de Federicis* in amplissimo de *Familiis Ligusticis* Opere, nondum edito, & adhuc in Bibliotheca Patrum Capucinatorum Genue latente, unde potiora attulit *Muratorius* in Præfatione, huic Scriptori præmissa. Anno adhuc 1514 in vivis eum fuisse, ex ipsis his *Commentariis* cognoscas; cui tempori an diu superstes fuerit, nemo nos docet. Si quid forte in Opere hoc vitiose positum, aut per incuriam omisum, animadverterit Lector, culpam hæc Codex Vaticanus, unde desumptum est, aut librarius, qui descripsit, præstabit, non *Muratorius*, justas querelas movens de invidia civium suorum, quorum nullum fuisse scribit, qui ad communicandos secum hujus Operis Codices MStos, magno numero per Italiam obvios, ullis adduci precibus potuerit. Hic finis est Scriptorum, quibus in magno hoc *Rerum Italicarum* Corpore locum destinaverat *Muratorius* doctissimus, non item *Voluminis* hujus, qui, ut prioribus omnibus ipsa mole æquale esset, adjecit Noster amplissimam *Appendicem*, Opuscula continentem aliquot historica, serius ad ipsum perlata, quæ, si alii Scriptores in promptu fuissent, justam huic *Volumini* formam daturi, in *Appendicem Antiquitatum Italicarum ævi medii*, in quibus jam edendis occupatur *Muratorii* industria, migrassent. Legitur hic primo loco illa Autoris ignoti de *Constantio Choro, Constantino Magno, & aliis Imperatoribus, Excerpta*, quæ jam olim, annotationibus *Hadriani Valesii* illustrata, hujus frater, *Henricus Valesius*, ad calcem *Ammiani Marcellini* posuit, jam, ad insigne Lectorum commodum, forte etiam, quod paucarum paginarum spatium implerent, hic repetenda duxit Editor. Quæ his subjuncta sunt, e tenebris nunc primum prodeunt *Historiæ Pisane Fragmenta*, Autore non uno, nec eodem tempore, conscripta. Conjunxit enim eodem in loco *Murato-*

rius

rius Scriptores duos, alterum Anonymum, ad vetustiora tempora referendum, qui res Pisanas ab A. 1191 ad 1294 ordine continuo descripsit, tum, interrupta paululum narrationis serie, quod ipsum occasionem præbere suspicioni potest, ad Autores uno plures pertinere hoc Fragmentum, recentioris ætatis gesta ab A. 1328 ad 1337 persecutus est, sermone usus Italico, & Pisana quidem dialecto, multum æruginis, & ob id obscuritatis, habente, quam, ut discrimen hinc Lectores, quod est inter Florentinum & Pisanum sermonem, discernent, ita, sicut in Florentino Codice vetusto Bibliothecæ Antonii Nicolini exhibebat, retinendam hic putavit Editor; alterum *Guidonem de Corvaria*, sive *de Vallechia*, qui gesta Pisanorum ab A. 1271 ad 1295 literis Latinis prodidit. Nobilissima, unde genus duxit Autor, & olim fuit, & nunc est, *Corvariorum & Vallechiorum* domus, adhuc superstes in duobus ramis, *Galeffis & Albianis*, & ante paucos annos novis Nobilitatis insignibus a Magistratu Florentino donata. Et ipse *Guido* apud cives suos plurimum autoritate valuit, variis illorum nomine ad exterarum Respublicarum legationibus functus, supremi etiam Judicis illustri dignitate ornatus. Postea vero, anno nempe 1286, addixit se Fratrum Minorum sacris, quibus brevi post relicta, nomen suum A. 1287 inter Regulares Sancti *Fridiani* Canonicos Lucenses professus est, anno demum 1290 Sacerdotio inauguratus. Uxorem ipse suam *Cocctam*, filios tres, *Bactomeum*, *Bonaccursum*, & *Landum*, fratrem *Orlandum*, nominat. Scriptor est hoc fide dignior, quod rebus, quas descripsit, ipse testis & Spectator interfuit. Codicem MSum membranaceum, unde hinc transferre hoc Fragmentum licuit, Cel. Editori ex Bibliotheca *Sirozziana* pro humanitate sua libenter suppeditavit *Franc. Maria Biscontius*, J. U. Doctor, & Bibliothecæ Medicæ, quæ urbem Florentinam mobiliter, præfectus. In eodem Codice duo alia ejusdem *Guidonis* Opuscula legebantur, alterum sic inscriptum: *Liber primus Vassalorum, fidelium hominum, commanitorum, terrarum, factuum, & rotius redditus filiorum quondam Domini Ugolini de Vallechia, factus seu inceptus a me Guidone Judice quondam dicti Domini Ugolini sub Annis Domini 1265, Indictione 13, die Veneris,*

ris, 12 intrante Mense Martii; alterum hæc in fronte verba gerens: *Hæc est memoria facta a me Guidone Judice quondam Domini Ugolini de Vallecchia, Instrumentorum veterum, in quibus potest esse aliquid utilitatis, quæ inveni in domo, & quæ tunc habeo, & etiam aliorum Instrumentorum & Contractuum a me initorum pro me, & meis fratribus. Incepta Pisis in domo Hospitalis Carraria S. Andrea in Kinsicba, Dominica Incarn. Anno 1269, die Veneris, 7 die exeunte Mense Januarii. Sed hæc, utpote privata magis, quam publica, parum, si ederet, habitura apud Lectorem gratiæ putavit Editor. Ordine ducimur ad *Fratri Bartholomæi Ferrariensis Polyhistoriam*, quæ Principum Ferrariensium res gestas, omnemque illius Reipublicæ ab A. 1287 ad A. 1367 historiam, mirifice illustrat. Partem hic habes majoris Operis, quo, quicquid ab ipsa inde mundi origine ad ætatem usque recentissimam, annum nempe 1367, quæ qua terrarum parte gestum est, more illis temporibus familiari, complexus est Autor, eo quidem ordine, ut *Libris tribus* magnam earum rerum varietatem, quæ imperium *Octaviani Augusti* præcesserunt, quarto cetera omnia, descripta dederit. Quorum cum pars maxima ita comparata videretur Editori, ut parum hinc Lectori, aliunde rectius hæc cognituro, sperari utilitatis posset, bene facturum se putavit, si, relectis his, quæ ad vetustiora tempora spectabant, ea saltem publicaret, quæ aut vivente Autore contigissent, aut ætatem ejus proxime attingerent. Fecit igitur exordium narrationis in anno 1287, finem in anno 1367, ultra quem nec ipse Autor progressus est. Hic ad A. 1348 *devotissimum* se dicit *servum* Aldrovandini, Principis Estensis, quem Episcopatu primum Mutinensi, postea Ferrariensi, donatum refert; ad Annum vero 1353 inspectum a se testatur luctum acerbissimum, quo suprema Marchionis sui, *Obizzonis*, funera profecuti sint Ferrarientes cives. Opus suum inscripsit *Nicolao II*, Marchioni Estensi, quem copiose laudat ad A. 1367. Ex quibus omnibus ætatem Autoris facile cognoscet Lector. Nomen ipse suum Operi non inscripsit; ut clarissime id patet ex *Peregrini Prisciani Libro VII Annalium Principum Estensium*, ubi hæc legas: *Bartholomæus, Reverendus**

duc Pater ille, haeretica pravisais Inquisitor, qui immensum quoddam Opus illud scripsit, quod Polihorium appellavit. Unde simul, quis fuerit Bartholomaeus iste, discimus. Nec ignotus fuit aliis Scriptoribus, inprimis Plodio, Guzzio, Antonia Semens, Ambros. Taegio, Alamura, Rivalia, & Rovetta, qui inter illustriores Ordinis Praedicatorum Scriptores ei locum tribuunt. Hi ad unum omnem Ferrariae natum dicunt, & vitam ejus inter annum 1343 & 1390 ponunt. Idem scripta ejus nominant Sermons varios, Tractatum moralem de illis, qui pestilentia tempore a civitate egredi non deberent, & alia Opuscula; de Polyhistoria, quod miraris, omnes tacent. Codex MStus, unde huc migravit Opus, Mutinae servat Marchio Bonifacius Rangonius, adolescens nobilis & praeclare doctus. Scripsit hunc Ferrariae A. 1387 d. 25 Sept. Frater Nicolaus Ferrariensis, S. Theol. Magister, & Monasterii S. Bartholomaei prope Ferrariam Abbas, qui & ipse addidit nonnulla ad annum usque 1387. memorans inprimis violentam Joannae I, Reginae Apuliae, mortem, & Francisci Carrariensis, Senioris, vitam. Sed haec, nescimus qua de causa, conjungenda cum Opere Bartholomaei Cel. Editor non putavit. Offert is jam nobis ignoti Autoris Annales urbis Aretinae, ab A. 1192, si rubro fidem habeas, ab anno vero 1200, si opus ipsum inspicias, usque ad 1343. qui, etsi perbreves, vel ideo tamen luce digni videbantur Editori, ne una Aretina civitas, satis & antiqua & nobilis, rerum suarum in magna hac Collectione Scriptorem desideraret. Servat Codicem, ex quo descripta est opella, Bibliotheca Gregorii Redii, Equitis S. Stephani, unde in manus Muratorianas venit paravo Paulo Redio, Monacho Aretinae civitatis Benedictino. De Autore nihil constat, nisi vixisse eum A. 1330, quo ipso obiisse matrem suam Pucciam, ipse refert. Fuisse & huic anno superstitem, alia, quae passim commemorat, suspicari jubent. Annales hos sequitur Chronicon Neritinum, sive brevis historia Monasterii Neritini, ab anno 1090 usque ad 1608, Autore Stephano, Monacho Benedictino, Abbate Montis Alti, compositum, sed ab alio Scriptorum continuatum usque ad A. 1512. Auget hoc Opus pobilem Monasteriorum historiam,

riam, nec facile quidquam hic prætermiffum est, quod ad no-
 scenda Ecclesiæ Neritinæ fata ullo modo pertinere videbatur.
 Lucem hinc etiam ipsæ urbis res accipiunt, &, quæ de Japygia
 hic memorantur, haud parum faciunt ad illustrandum *Ant.
 Galatæi de Situ Japygiæ* libellum. Autor Chronici, *Stephanus
 Neritinus*, Monachus Benedictinus, qui A. 1361 præfectus est
 Abbatæ Monasterii S. Mariz Montis Alti, historiam suam ad
 annum usque 1368 deduxit. Addidit nonnulla Autor quidam
 Anonymus ad annum usque 1413, quo ipse *Joannes XXIII*,
 Pontifex, huic Monasterio Episcopum præfecit. Codicem,
 unde transcripta est opella, utendum *Muratorio* concessit
Jo. Bernardinus Tafurus, ortu Neritinus, Vir doctrina & scri-
 ptis clarissimus, qui & ipse eruditas huic Chronico annotatio-
 nes adjecit, hisque Præfationem præmisit lectu utique dignissi-
 mam. Accedit huic *Chronico* Appendicis loco Angeli Tafuri, *Ne-
 ritonenfis, historica Descriptio belli Veneti A. 1484 adversus Gal-
 lipolitanos, Neritonenfes, aliosque populos Hydruntinæ provin-
 ciæ*, brevior illa quidem, sed accurate & diligenter scripta.
 De Autore id unum constat, fuisse ei patrem *Stephanum Ta-
 furi*, matrem *Catbarinam Manfredi*, nepotem *Bartholomæum*,
 qui studiose conservavit hoc Opusculum, traduxitque ad filium,
Joannem Bernardinum, adhuc viventem, qui cum suis id anno-
 tationibus jam in lucem, obfetricante *Muratorio*, produxit.
 Convertimur ad *Monachi Sublacensis Anonymi Chronicon Sub-
 lacense, sive Catalogum Abbatum Monasterii Sublacensis*, ab anno
 circiter 595 usque ad 1390, paucarum plagarum opus, sed un-
 de plena satis Abbatum hujus monasterii, nulli nec antiquitate,
 nec Antiflitum fama, secundi, & ab his gestorum, notitia hauriri
 potest. Sed aliud etiam, longe copiosius, hujus Monasterii Chro-
 nicon dedisset *Muratorius*, si ad exhibendum id, & in com-
 munes usus concedendum, paulo minus morosos invenisset hos,
 qui secum tenent. Idem scire se negat, an præfens Chronicon
 idem sit illud, cujus in *Museo Italico* mentionem fecit *Mabillo-
 nius*. Munusculum hoc debere se ait *Dominico Maria Jacobatio*,
 Mutinensi, Ducis Mutinæ a Consiliis & Secretis, qui Opus hoc
 Romæ olim satis diligenter ex antiquo Codice descripsit. Adjecit

NON-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXXXIX. P. I. 491

nonnulla Editor, ex tabularii Sublacensis monumentis decerpta, quæ, periti erit Lectoris, conjungere cum ipso Chronico, aut saltem conferre. Subsequitur *Diarium Romanum, ab A. 1404 usque ad 1417*. Autor est *Antonius Petri*, cujus nomen an ab eo sit, quod pater ei *Petrus* fuerit, an quod ex majoribus ejus *Petrus* aliquis posteris cognomen dederit, non satis liquet. *Antonius Joannis Petri* ipse sibi in hoc Diario vocatur. Vixit ineunte Seculo XV, & in Basilica Vaticana munus *Beneficiati* gessit, ibidemque rem sacram administravit. Quæ in Urbe gesta sunt ipsius tempore, stilo simplici narravit, nihil admiscens exterarum rerum, quarum non adeo fuisse curiosus videtur. Nullam ejus, quod mireris, mentionem fecit *Odoricus Raynaldus* in *Annalibus Ecclesiasticis*; ut suspicari hinc liceat, frustra hunc in ipsa Urbe quæri. *Muratorio* Codicem MStum, sed parum emendate scriptum, Bibliotheca Estensis suppeditavit. Idem Opus, Italico sermone scriptum, obvenit olim Editori Celeberrimo in Ducis Massæ, *Alderani Cybo*, Bibliotheca. Inscriptum hic nomen Autoris *Antonio di Pietro Tosti, o Torti*, legebatur. Dubitari igitur possit, sitne hoc, an alterum, quod publici jam fecit juris *Muratorius*, verum Autoris opus dicendum. Pugnat pro Latino *Muratorius*, vel ideo inprimis, quod erroribus non careat Italicum, & multa ex Latino sint supplenda. Addidit tamen & subinde Italicus interpres, quæ in Latino frustra quæras. Eam in rem exempla affert Editor, qui opusculum utrumque diligenter inspexit. Editione hujus Diarii gratissimam operam iis præstitit, qui res Romanas noviorum temporum cognoscere, & cum vetustioribus conferre, cupiunt. Illustratur hic inprimis nobiliorum illius urbis familiarum historia, unde universæ rebus Italiæ lux accendi potest. Quod *Ladislau*s, Rex Neapolitanus, passim hic vocetur *Wenceslaus*, id vitio libratorum factum est, qui commune id habuerunt cum aliis Chronicorum scriptoribus, nomine hoc *Ladislau*m ex more vulgi appellantis. Progredimur ad perbreve Antonii Nerlii *Chronicon Monasterii Mantuani S. Andreae, Ordinis Benedictini, ab A. 1017 usque ad 1418*. Habes hic seriem Abbatum Monasterii S. *Andreae* in urbe Mantuana,

olim florentissimi, sed cujus jam non nisi vastissima Basilica superest, expulsi jam dudum monachis, & parte reddituum Clericis Secularibus concessa. Autor Chronici, *Nerlius*, ipse in Abbatum numero fuit, muneri huic A. 1393 praefectus. Ejusdem, sicut & successoris, *Joannis de Cumis*, vita in hoc Chronico descripta legitur, quam ab ipso *Antonio* non fuisse additam, ipsa facile narrandi ratio nos docet. Codicem autographum Ferrariae servat Ordinis S. *Benedicti* Monachi. Sed alius, ex illo descriptus, in Bibliotheca Monachorum Padolironensium Monasterii S. *Benedicti* latet, unde in *Cassiodori Montagnoli*, Monachi Mutinensis non indocti, &, hujus beneficio, in Cel. Editoris nostri, manus pervenit. Comitatur hanc Historiae monasticae particulam *Anonymi Fragmentum Siculae Historiae, ab Anno 1287 usque ad 1434*, ex majori Opere, historiam Siciliae a Seculo XI initiis ad annum usque 1434 exhibente, cui ideo, quod parum differre a publicata dudum *Gaufridi Malaterrae Historia* videretur, hic locum concedendum non putavit Editor, decerptum, res Seculi XIV & ex parte XV maxime commemorabiles exponens. Autor, cujus ignotum est nomen, sermone usus fuerat Latino; sed in Siculum deinde maximam operis partem transtulit Frater, *Simon de Lettio*, Ordinis Minorum, quem vixisse A. 1358, certum est. Acceptum referret hoc, quicquid est operis, posteritas munificentiae *Innocentii Rochasorte Bonadier*, Nobilis Catanensis, Viri antiquitatum Sicularum peritissimi, qui Codicem, quem tenebat, MStum *Muratorii*, amici sui, usibus libenter permisit. Subjiciuntur huic *Fragmento Miscellanea historica, ab A. 1433 ad 1446*, quorum Autor est *Paulus, Lelii* filius, *Petronus*, Romanus, quem *Odoricus Raynaldus* in *Annalibus Ecclesiasticis* *Paulum Lelium Petronum* vocat. Vixit sub *Nicolao V* Papa A. 1447. Commentariis his, lingua patria conscriptis, res Romanas sui temporis, maxime ecclesiasticas, complexus. Videtur autem a creatione *Martini V*, quae incidit in annum 1417, aut ab *Eugenii IV* electione, hoc est, ab A. 1431, narrationis exordium cepisse; sed illa omnia, quae annum 1433 praecedunt, e Codice MSto Vaticanae Bibliothecae, unde, operam ferente *Pompejo Frangepane*, Marchione, partem reliquam

huc

huc transtulit *Muratorius*, injuria temporis sustulerat. Majorem Autor rebus, quam sermone, curam adhibuit, non eloquentis historici, sed humilis narratoris, laudem affectans. Jam, qui literarum Historiarum deliciis capiuntur, cum voluptate legent Michaelis Sovanorolæ *Commentariolum de laudibus Patavii*, A. 1440 compositum, nec ad hunc diem publicatum, etsi, vel ob id imprimis, quod nobilissimi omni tempore Gymasii Patavini fata eleganter hic descripta legantur, luce dignissimum. Latuit huc usque Codex Manus in Bibliotheca Comitis *Sertorii Ursati*, cui avus fuit *Sertorius* ille *Ursatus*, Scriptor de Italiae suae antiquitatibus meritisissimus. Inde ut ad *Muratorium* perferretur, sua opera effecit *Adamus Rivatus*, S. Theol. Doctor, & Sacerdos Patavinus. Autor Operis, *Michael Sovanorola*, civis Patavinus, nobilissimo ortus genere, dignitatem olim tenuit Equitis Hierosolymitani, sed, ea deposita, a Pontifice Romano veniam impetravit ducendi uxorem, ex qua filios, non degeneres, procreavit. Præcipuam operam navavit Physicæ ac Medicinæ studiis, successu tam felici, ut eo nomine commendatus *Nicolaus III*, Marchioni Estensi, ab hoc laudatissimis conditionibus evocatus fuerit Ferrariam, ubi stabile sibi posterisque suis domicilium fixit. Erga pauperes ægrotantes ita se liberalem gessit, ut nihil ab his mercedis pro medicina poposcerit. Nepos ei ex filio *Nicolaus* fuit *Hieronymus* ille *Sovanorola*, cujus sanctimoniam vitæ, & atrocissimum mortis genus, nemo facile ignorat. Obiisse *Michaelem* nostrum A. 1431 Ferrariæ, annos unum & septuaginta natum, *Bernardin. Scardeonius* & *Angelus Portenarius* scribunt; sed verius mortem ejus in anno 1466 *Guarinus* ponit, & rationibus firmissimis, ex ipso hoc Opere ac aliunde petitis, Cel. Editor ostendit, ad annum saltem 1461 vitam ei productam. Libros ejus, ad rem medicam spectantes, & dudum publicatos, *Scardeonius* memorat *Introductionem Præctice medendi*; *Opus ad componendas medicinas maxime idoneum*; *Canonicam de Febris*, *de pulsibus*, &c. *de usu vitalis aquæ*, & *quomodo conficiatur*, & *Physionomia Speculum*, a *Theodoro Gaza* Græce conversum. Sed latent adhuc in Bibliotheca Estensi, inde forsitan aliquando proditura, varii argumenti

Opuscula, *Opus* nempe *Asceticum*; *Confessionale*; *de Aqua ardente Liber*; & *de Nuptiis Dialogus moralis*. Claudunt hoc Volumen, & simul pretiosissimum hunc Scriptorum Italiae thesaurum, *Fragmenta Chronici Forojulienfis*, a *Juliano*, Canonico Cividatensi, scripti, sed ab aliis nonnullis aucti, ab A. 1252 ad A. 1364. In paucitate Scriptorum, qui rerum Forojulensium notitiam suppeditant, vel tenuem hanc majoris Historiae particulam grato animo accipient Lectores. Hujus duplex Codex MSus ad manus fuit *Muratorio*, alter ab Abbate *Josepbo Binio*, Forojulensi cive, alter a *Laurentio del Torre*, Canonico Forojulensium Decano, in publicos usus concessus. Quorum miram inter se diversitatem animadvertens Editor, utrumque diligenter recognovit, alterum ex altero supplevit, vitia scripturae sustulit, annorum inprimis notas emendavit, & ex duabus quasi Historiis unam confecit, non neglecto lectionum variantium, quae momenti esse non nullius videbantur, indicio. Praeter *Julianum*, quem A. 1293 Canonicum Cividatensem, hoc est, Forojulensem, nominatum fuisse, ex ipso hoc Chronico intelligitur, aliquid operae huic libello frater ejus, *Joannes*, impendit; nec aliorum defuit industria, quandoquidem per se patet, *Julianum*, A. 1293 in Collegium Canonico-rum cooptatum, res A. 1364 gestas describere non potuisse, & id indicare quodammodo videtur Codex *Laurentii del Torre*, manu quippe non una scriptus.

RECENSIO CHRONOLOGICÆ SACRÆ ET PROFANÆ VIGNOLIANÆ continuata.

Vide *Nova Acta* Anni praesentis *Mens. Mart. P. I. pag. 97*, & *Mens. Aug. pag. 438*.

Libro IV & V *Chronologiae suae sacrae* Venerabilis *Vignolius* res gestas gentium Palaestinae finitimarum, quarum in sacris monumentis memoria recurrit, sibi perlustrandas suscepit, tum ut antiquissimis temporibus veluti face prae-luceret, tum praecipue, ut fidem Auctorum divinorum tueretur. Praesentitur *Libro IV Tabula Chronologica generalis*, qua Reges Judaeorum, Tyri

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXXXIX. P. I. 495

Tyri itidem, Syriæ, Assyriæ, Mediæ, Babyloniz, ac Persiæ, *ού-
ξενοι*, adjectis & suis annis, & annis Periodi Julianæ, itidem-
que annis ante Christum, ordine collocantur.

Tyrii chorum ducunt. Tyrus, urbs quondam navigatio-
nibus, mercatura, divitiis, opibus, nobilissima, extremum litoris
Phœnicii angulum occupabat, ducentis infra Sidonem stadiis,
cum qua urbe sæpissime ita conjungitur, ut primo loco collo-
cetur. Sidonem nihilo minus Tyro esse antiquiorem, imo no-
biliorem, & ipsius Tyri matrem, rectissime statuit, & multis
confirmat Autor. Jam notæ sunt virorum doctissimorum,
Marshami præcipue, *Perizonii*, *Relandi*, *Viringæ*, aliorum;
de Tyro disceptationes, de Tyro scilicet insulari, deque Palæ-
tyro in continenti exstructa. Autor, ad dirimendam hanc li-
tem, primo ex *Plinio* magnitudinem Tyri totius eruit; dein-
de urbis antiquitatem, quam nonnulli in dubium vocaverant,
adstruit, & serupulis liberat. Tyrios jactasse suam antiquita-
tem, Propheta testatur *Es. XXIII, 7*: *Hæcine est civitas exul-
tabunda, cujus est antiquitas a diebus vetustis?* Porro, *Cad-
mum* & *Phœnicem* ætate *Josue* regnavisse, apud *Eusebium* no-
tatur. Erat autem *Cadmi* pater *Agenor*, quem Tyrum con-
didisse, memorant Scriptores. Vetusiorein tamen *Agenoro* fuisse
Tyrum, ex templo *Herculi* consecrato apud *Herodotum*, &
ex fragmento *Sanchoniathonis*, Autor ostendit. Sane, apud
Josue Tyri, ut urbis conditiæ, nomen extare, mox videbimus.
Ratio autem, cur de origine Tyri tantopere dissentiant viri do-
cti, quærenda videtur in ipsius hujus urbis varia conditione
& vicissitudinibus. Invaluit quidem opinio, Tyri in princi-
pio fundamenta fuisse in continenti constituta, & hinc ortum
Palatyrum. Sed, Tyrum insularem præcessisse, recte conclu-
ditur, primo ex ipso nomine *Ἱζ*, *Tzur*, petra. Rupes videli-
cet insula illa erat, mari circumdata, cui Tyrus incunabula de-
bet, de qua re post *Bochartum* consulatur *Simsonius* in *Chro-
nico*. Secundo *Herculi* duo templa a Tyris erant dedicata, in
insula unum, in continenti alterum; sed, insulare templum an-
tiquitate præcessisse, apud *Arrianum* legimus. Tertio constat
ex *Sanchoniathonis* fragmento, primos Tyrios sibi construxisse
casas

Cap. I
pag. 17.

20.

29.

37.

casas ex arundine & juncis, piscationi rebusque marinis operam dedisse, quæ omnia insularis magis conveniunt, quam continentem incolentibus. Accidit autem, ut, cum Tyrionum res sub *Salomone* florent, per *Hiramum* insulari Tyro adijceretur altera Tyrus in continenti, quam & *Salmanasserem* & *Nebucadnezarem* oppugnasse, Tyriosque, qui cladem evaserant, insulam de novo munitam habitasse, cognoscimus, unde sensim factum, ut altera illa in continenti sensim diceretur Palatyrus, *Tyrus antiqua*, cujus rei prolixior commemoratio ex Autore repetatur.

- Pag. 42. Nunc progreditur ad Reges Tyrios, de quibus ex Annalibus Tyriis *Menandri* Ephesii duos nobis catalogos, vel potius catalogorum fragmenta, conservavit *Josephus* in *Antiquit. Lib. VIII.* Prioris catalogi insignis est usus in Chronologia sacra. Reges enim occurrunt, quorum sancta oracula nobis conservarunt nomina, regnante *Davide*, *Salomone*, & *Achabo*. Itaque, cum in numeris catalogi apud Scriptores aliqua discrepent, doctissimus *Vignolius* illos inter se & cum aliis comparando restituit, quæ res nos non morabitur. Fixa deinde Epochæ ex *Josepho*, annum *Hirami* XII concurrisse cum *Salomonis* IV incunorante, ad res Regum Tyri, in sacris obvenientium, ordinandas accedit. Cum in catalogo *Menandri* primus Rex dicatur *Abibalus*, secundus *Hiramus*, *Salomoni* cœvus, queritur, quisnam haberi debeat *Hiramus*, *Davidis* amicus, 2 *Sam. V*, 1. 9. Hunc enim non confundendum cum *Hiramo* posteriori, ex annorum intervallo manifestum est. Autor, aliorum sententiis examinatis & rejectis, statuit, catalogum *Menandrianum* capite esse truncatum. Id minus ad rem *Josephi* fecisse. Igitur *Abibali* patrem agnoscit *Hiramum*, *Davidis* familiarem, filium quoque *Abibali* *Hiramum*, *Salomoni* amicitia & fœdere junctum. Hanc sententiam ex ipso sacro Codice roborari. 2 *Chron. II*, 13, hæc *Hiramus* scribit *Salomoni* ex versione vulgata: *Misi tibi virum prudentem & scientissimum*, *Hiram*, patrem meum, *filium mulieris de filiabus Dan*, *cujus pater fuit Tyrius*, qui novit operari in auro, & argento, & ære, & ferro. Quæ ratione Rex Tyrionum

Tyriorum fatetur, se patre artifice oriundum, eundemque patrem suum, *Salomoni* ut interviret, transmissurum. Rem incredibilem, & quodammodo absurdam, tollit *Clericus* meliori interpretatione: *Nunc ergo ad te mitto virum peritum & doctum, qui fuit patri meo Hiram.* Nihil frequentius in sacris literis ellipsi pronomini **ἦν**. Addit *Vignolius* noster, avum in sacris sepe numero *patris* nomine venire. Itaque fieri potuisse, quod jam *Dodwellus* fatetur, ut inter duos *Hiramos* medius vixerit *Abibalus*, illius *Hirami* decessor, cujus annus XII cum anno *Salomonis IV* conferatur.

His ita evolutis, ad ipsos Reges acceditur. *Hiramus I* decessit *Abibalo*, cui in catalogo anni XX assignantur. Is igitur diem obiit regni *Davidici* anno XXXII, quo ipso *Hiramus II* sceptrum regium capessivit, socius non solum & amicus, sed & quodammodo beneficiarius, *Salomonis*, cui munera misisse legitur. Ceterum, hunc *Hiramus* Tyrum reddidisse ampliore, adjecta urbe continentis, deinceps dicta *Palatyro*, eandemque ope aggeris in freto exstructi cum insula conjunxisse, ex testimoniis *Dii* ac *Menandri*, apud *Josephum Antiqu.* Lib. VIII extantibus, docte probat *Vignolius*, objectioni simul satisfaciens, quæ ex aggere *Alexandri M.* moveri posset. Lucem quoque affundit loco *Theophili*: *Salomonem misisse Hiram columnam auream, in templo Jovis dedicandam, cui includebatur sterna filia ejus (Hirami), quam forsitan in matrimonium duxerat Salomo.* Qui Reges in catalogo *Menandriano Hiramus II* excipiunt, ad *Ithobolum*, in Scriptura S. silentio transmittuntur. Hujus autem mentionem injicit *1 Reg. XVI, 31*, ubi *Achabum, Israelis Regem, Isabelem, Ethbaalis, sive Itkobalis, filiam, uxorem duxisse* reperimus. Intervallum in annis catalogi cum Scriptura S. exacte congruit, & cum nota sit fames, ætate *Achabi* Palestinam affligens, ejusdem quoque meminit *Menander*, uti legere est apud *Josephum Antiqu.* Lib. VIII. Ultimus primi catalogi Rex est *Pygmalion*, cujus exordium incidit in regnum *Jehu*. Post hunc *Menander* Regis *Elulci* meminit, qui nec in priori, nec posteriori, catalogo deprehenditur. Hujus *Elulci* ætatem incidere in annos *Salmanassaris, Regis Assyrio-*

- Pag. 74. Tyrionum, Autor ostendit, & hac occasione de *Cittiensibus*, quibuscum Tyrri bellum gesserant, de Palætyro, deque aquæductibus Tyrionum, quorum rudera adhuc conspiciuntur, multa lectu sane digna in medium adducit. Posterior catalogus Regum Tyri excerpitur ex *Josephi Libro I* contra *Appionem*. Hujus Regis primi *Ithobalis* tempore *Nebucadnezarem* Tyrum per 13 annos obsidione cinxisse, refertur. Unde patet, quomodo catalogi anni cum *Per. Jul.* connecti possint. Reliquorum deinde Regum appellationes ad ætatem *Cyri* sequuntur, in quibus, cum nihil occurrat, quod ad Scripturam illustrandam faciat, Venerabilis Autor verbosus esse noluit.

- CAP. II
pag. 89. Sequuntur *Syriae* Reges, de quibus apud profanos Scriptores altum est silentium, si a *Nicolao Damasceno* discesseris, qui tamen sua ex sacris fontibus haulisse videtur. I) Primus *Hadad Ezerus*, aut *Hadarezerus*, Rex *Sobæ*, a *Davide* victus legitur 2 *Sam. VIII*. *Sobam* forsitan esse *Syriam Sophenen*, disceptatur, ut hinc appareat, hunc Regem ultra *Euphratem* sui regni limites extendisse. II) Iisdem temporibus floruit *Tbou*, Rex *Hemathensium*, *Hadadezero* infensus, quem filium ad *Davidem* gratulandi gratia misisse, sacer Historicus commemorat 2 *Sam. VIII, 9*. III) Tunc quoque *Damascenorum* nomen observatur, 2 *Sam. VIII, 5, 6*, Regis nulla facta mentione, quem *Josephus* tamen nuncupat *Adadum*, cum quo *Nicolai Damasceni* testimonium consentire videtur. IV) *Salomoni* ad finem vergenti duos excitaverat Deus adversarios, *Adadum*, *Idumæum*, & *Rezonem*, *Syrum*, quem posteriorem *Damasci* regnasse, apparet ex 1 *Reg. XI, 25*. Difficultatem aliquam parit postremum, quod allegavimus, comma, quod Venerabilem Autorem induxit, ut fere statueret, *Hadadum* æque ac *Rezonem* *Damasci* imperasse. Sed, modo ad *Hebræa* attentius respiciamus, omnis difficultas evanescet. Nobis verba ita transferenda videntur: *Congregavit (Rezon) viros, quorum Dux & Princeps factus est, qui, Damascum profecti, ibidem sedem fixerunt, & regnum contriverunt. Ipse (Rezon) autem infestus fuit Israelitis, regnante Salomone, quod accessit illi malo, quo Hadad illos affixerat.*

Mole-

Molestè autem tulit (Rezon) Israelitas, & regnavit Damasci. Pag. 98.
 V) Sequuntur *Hiczion*, VI) *Tabrimmon*, & VII) *Benhadad I.*
 Illorum quidem nomina tantum exhibentur 1 *Reg. XV, 18*;
 ad hunc autem *Baesa*, Rex Israelis, dona misit, ut sibi con-
 tra Judæos auxilio veniret. VIII) His omnibus illustrior est *Ben-* 100
hadadus II, cujus res gestæ cum *Achabo*, & aliis Israelitarum
 Regibus, copiose referuntur. Venerabilis Autor hæc omnia,
 quantum in tanta monumentorum raritate fieri potest, illustrat,
 & ad annos suos quælibet reducit. *Benhadadum* excepit IX) *Ha-* 105
zael, rebus gestis, sed & crudelitate, notissimus; cujus filius
 X) *Benhadad III* fere omnia amisit, quæ pater acquisiverat.
 Denique postremum Regum Damascenorum XI) *Resnum*
 Rex Assyriæ vicit, eoque occiso, Syriam in formam provinciæ
 redegit, 2 *Reg. XVI, 8, 9*, de quo in Chronologia Assyriæ Re-
 gum plura differuntur. Autori facile fuit, constitutis semel
 Annalibus Regum Judæ & Israelis, res gestas Syrorum suis cer-
 tis annis assignare, quod indicasse hic suffecerit.

Festinemus ad Reges *Egyptiorum*, ubi Venerabilis Autor CAP. III
 in principio rationem reddit diuturnæ illius pacis, quæ per pag. 114.
 sex circiter Secula *Ægyptios* inter & *Israelitas* duraverit. Primus,
 quem bellum intulisse Judæis legimus, nuncupatur *Sesacus*, qui
 anno *Rehabeam* quinto Hierosolymam ἀμαχῆτι cepit, &
 expilavit, 1 *Reg. XIV, 25*. Cum similis historia occurrat apud
Herodotum, sed *Sesostri*di attribuatur, Autor ostendit post do-
 ctissimum *Perizonium*, in nomine solo aberrasse patrem histo-
 riæ. Deinde in Dynastiis *Ægyptiorum*, acri studio in *Sesacum*
 inquirens, reperit Regem primum *Dynastie XXII Sesonchi-*
dem, cujus inventi veritatem in fine hujus *Capitis* ex collatio-
 ne omnium Regum manifestam facit. Post *Sesacum* sacra ora- 124.
 cula memorant, *Saram*, aut *Serachum*, Cuschæum, cum ingenti
 exercitu Judæam invasisse, 2 *Chron. XIV*; sed totam illam mul-
 tudinem divino auxilio fero ad internecionem deletam. Per-
 peram hunc *Saram* existimari Regem *Æthiopum*, notat Autor,
 cum potius inter *Ægyptios* sit collocandus. Partim igitur ex
 nomine ipso, partim ex annorum intervallo, hunc *Saram* esse
 Regem secundum *Dynastie XXII Osorath*, sive *Uforthon*, colli-
 git.

- Pag. 127. git. Post longam intercapedinem *Hoseas*, postremus Israelitarum Rex, legatos misit ad Regem Ægyptiorum *So*, 2 *Reg. XVII, 36*. Hunc *Soum* Autor deprehendit in *Serecho*, Rege secundo *Dynastia XXIV*. Anno 14 *Ezechie* Regis memoratur *Tbirbaca*, Æthiops, sive *Cuschaus*, cujus metu *Sanberib*, Rex Assyriorum, relicta *Palæstina*, retro cessit. Hunc *Tbirbacam* Autor affirmat esse *Tarcum*, tertium Regem ejusdem *Dynastia XXV*. Ætate *Josia* innotuit *Neco*, de quo multa lectu dignissima attulit *Herodotus*. Sed & sacre literæ hujus *Nechaonis* gesta non plane prætereunt. Is enim, *Josia* victo, *Hierosolymam* cepit, & Regem *Judæis* ex arbitrio dedit, 2 *Reg. XXIII*. Eandem historiam dum tangit *Herodotus*, addit, superatis *Palæstiniis*, *Nechaonem* cepisse *Cadytin*, magnam *Syræ* urbem. Notæ sunt virorum doctorum de *Cadyti* disputationes. Venerabilis Autor cum *Clerico* arbitratur, non disferre ab urbe *Cades* *Naphthalitarum*. Sed nondum satisfactum credimus argumentis, & a *Prideauxio*, & ab *Heinio*, utroque Viro doctissimo, adductis, quibus plane evicerunt, *Cadytin* ab *Hierosolyma* neutquam esse diversam. Ceterum *Nechao* in *Dynastia XXVI* sextum locum occupat, ubi Autor in transitu observat, hujus *Dynastie* plurimum lucis ab *Herodoto* affundi. Denique postremus Regum Ægypti, in sacris memoratus, dicitur *Hophra Jer. XLIV, 30*, in *Dynastia XXVI*, octavus *Apries*, de quo pluscula habet *Herodotus*. Jam Autor venerabilis, ut demonstraret consensum suæ *Chronologie* cum *Dynastiis* Ægyptiorum, exhibet *Dynastias XXI* usque ad *XXVII* singulari *Tabella*, annosque ex collatione *Julii Africani* & *Eusebii* emendat, tum *Epocham* fixam reperit in anno *Cambyſis quinto*, quo Ægyptum hic *Perſarum* Rex occupavit; cum autem ex *Canone Ptolemæi* eruatur, annum 5 *Cambyſis* concurrere cum *A. Per. Jul. 4189*; facillimo negotio Regis cujuslibet anni determinatur, quod felicissime præstitisse Autorem, fatebuntur omnes, qui *Caput hoc tertium* cum aliorum laboribus comparabunt.
- CAP. IV
pag. 161. Ad annos Regni, aut, si mavis, Imperii, *Assyriaci* digerendos *Capite IV* se confert *Venerabilis Vignolius*. Duplex Regum *Assyriorum* familia notatur, prior & posterior. De priori,

priori, ut antiquiori, hoc *Capite* disputatur. *Exstat Catalogus Regum Assyriae* apud *Julium Africanum*, in quo ordine Reges XLI producuntur, quorum primus *Beli*, postremus *Sardanapali*, nomine citatur. Hunc Autor integrum, cum annis Regum excerptum, exhibet: &, quoniam tam apud *Eusebium*, quam alios, quaedam reperiuntur varietates, ante omnia eundem suae integritati restituit. Affirmatur autem in hoc Catalogo, regnum Assyriae a *Belo* ad *Sardanapalum* annos 1459 floruisse. Contra hunc numerum, totamque illius Regum seriem, plerique nostri temporis Chronologi insurgunt, fabulis ac figmentis omnia accensentes: cum & in Sacris Monarchiae Assyriae nulla fiat mentio, & *Herodotus* asserat, Imperium Assyriae stetisse tantum annos 520. Ad silentium Scripturae postquam Autor respondit, auctoritatem *Herodoti* in rebus Assyriacis aggreditur, & pluribus argumentis ostendit, hujus, alioquin laudatissimi, Historici hic exiguam vel nullam esse peritiam, praeterquam quod fieri potuerit, ut numerus 520 annorum apud ipsum *Herodotum* sit corruptus. Deinde, quoniam Catalogus *Africani* per testimonium *Ctesiae* confirmatur, de *Ctesia* prolixius agit, ejus auctoritatem cum *Herodoti* fide comparat, ac tandem docet, etiamsi *Ctesias* in aliis scriptis fabulas meras commemoret, hic tamen ejus testimonium praefendum esse, cum scripserit inter Persas, in aula Regia, & Archivum Regium ipse consuluerit. Hanc sententiam aliorum Scriptorum testimoniis stabilit, *Castoris Rhodii*, *Diodori Siculi*, *Trogi Pompeji* ex *Justino*, *Emilii Surae*, *Velleji Paterculi*, *Cephalonis*, *Theophili Antiocheni*, *Simplicii*, aliorum, ut inde appareat, veteres plerosque fecisse cum *Ctesia*, & Reges agnovisse in Catalogo *Africani* existentes. Haec omnia ita sunt pertractata, ut in compendium redigi nequeant. De Epochâ veri imperii Assyriaci, & annis Regum, *Capite* sequenti plura docentur.

Hoc videlicet *Capite V* rebus *Medorum* tantam lucem accendit, quanta quidem in his tenebris accendi potuit. Principio ex *Herodoto*, qui in rebus *Mediae* satis copiosus est, Catalogum & Historiam Regum *Mediae* exhibet. Commemoratur autem ille Reges IV, *Dejocem*, *Phraortem*, *Cyaxarem*, & *Astyagem*,

gem, qui postremus ex historia *Cyri* satis innotuit; & his omnibus anni assignantur vel 150 vel 156. Ab altera parte ex *Ctesia* (quem *Diodorus Siculus* sequitur,) discimus, post interitum *Sardanapali*, ultimi Assyriorum Regis, *Arbacem*, Medum, regni novi fundamenta posuisse, cujus octo successores nominibus plane diversis a Catalogo *Herodoti* commemorantur, videlicet 1 *Arbaces*, 2 *Mandaucis*, 3 *Sofarmes*, 4 *Artias*, 5 *Arbianes*, 6 *Artas*, 7 *Artynes*, 8 *Astibares*, 9 *Apandas*, qui & *Astyages*. Hos omnes Reges *Vignolius* accuratiori examini subicit, & eorum res gestas ex aliis scriptoribus illustrat. Quo facto *Ufferis* singularem sententiam sub incudem revocat, sed, quia eandem, una cum *Eusebii* & aliorum opinionibus, ad solvendum nodum sufficere non existimavit, ipse concordiam *Herodoti* atque *Ctesie* tentavit, quod ut eo melius lectores benevoli intelligant, Tabulam conciliationis ex pag. 235 & 263 hic inferemus.

Pag. 226.

<i>Per. Jul.</i>	<i>Ctesias.</i>	<i>Herodotus.</i>
3814	1 <i>Arbaces</i> 28	
42	2 <i>Mandaucis</i> 50	
92	3 <i>Sofarmes</i> 30	
3922	(4 <i>Artycas</i> 33)	
57	5 <i>Artias</i> 50	
4005	6 <i>Arbianes</i> 20	
15	7 <i>Artas</i> 40	1 <i>Dejoces</i> 53
24	8 <i>Artynes</i> 22	2 <i>Phraortes</i> 22
67	9 <i>Astibares</i> 40	3 <i>Cyaxares</i> 40
89	10 <i>Apandas</i> , qui	4 <i>Astyages</i> 35
4129	& <i>Astyages</i> (35)	
	350	150

295. Ab ultimis fiat conciliationis exordium. *Apandas Ctesie*, cum appelletur quoque *Astyages* a Graecis, ab *Astyage Herodoti* discrepare non videtur, cumque *Astyagi* competant anni 35, totidem sunt tribuendi *Apanda*; hujus enim anni apud *Diodo-*

rum non reperiuntur. Nono *Ctesia Astibari* dantur anni 40. Totidem sunt *Cyaxaris*. *Cyaxares* itaque idem, qui *Astibares*. In annis quoque consentiunt octavus *Ctesia Artynes*, & secundus *Herodoti Phraortes*. Possemus probare, si hoc jam ageremus, nomina *Apandas*, *Astibares*, & *Artynes*, parum differre a nominibus *Astyages*, *Cyaxares*, & *Phraortes*: quo ipso sententiae *Vignolianae* robur accedit. In primo *Herodoti Dejocae*, & septimo *Ctesiae Artaeo*, annorum est dissonantia. Illi 53, huic 40, assignantur. Itaque credit Autor, duos hos distinguendos Reges, & *Artaem* quidem *Susis*, sed *Dejocem* *Ecbatanis*, sedem fixisse, in *Phraorte* autem, *Djocis* successore, utranque sedem uni paruisse. Quartum *Catalogi Ctesiani* Regem, *Artycam*, a nobis parenthesi inclusum, ex conjectura admodum probabili Autor inserit, & hoc modo durationem regni Medici ab *Arbace* ad *Cyrum* per annos 350 superius allegatos extendit. Jam, cum necessarium videatur, ut Epocham quandam fixam & indubitatam nanciscamur, cujus ope res Medorum cum notiori Epocham combinari possint, Autor selegit nobilem illum solis defectionem, quam *Thales Milesius* produxit, & quam *Herodotus* refert accidisse, cum *Lydi* ac *Medi* praelio certare parati essent; *Lydi* quidem duce *Alyalte*, Rege, *Crasi* patre, *Medi* autem duce *Cyaxare*, vel *Astyage*. Tunc enim, ait *Herodotus*, *Lydi ac Medi, ubi diem noctescere viderunt, a pugnando desierunt, & pacem inter se constituerunt*. Cum *Herodotus* anai, quo haec Eclipsis contigit, nullos praeterea characteres indicaverit, Chronologis aqua saepius haesit. Itaque Autor primo omnium illorum testimonia protulit, qui hujus Eclipsos meminerunt. Deinde sententias virorum doctorum in fasciculum collegit. Sunt autem omnino novem, quorum primus Eclipsu Anno Per. Jul. 4107, postremus eandem Anno Per. Jul. 4133, alligavit. Expensis omnium sententiis, docet, Solem defecisse Anno Per. Jul. 4129, Maji die 28, circa horam sextam vespertinam: quod prolixè, sed & exactè, demonstrat, ut adeo in posterum nequiquam de hoc negotio deliberandum videatur. Cum vero adhuc dubitetur, quo Rege sol in tenebras incidit, nonnullis *Cyaxarem*, aliis *Astyagen*, allegantibus, hunc scrupulum eximit

mit Autor, docendo, utrumque prælio adfuisse, patrem filiumque, sed *Cyaxarem* patrem, paulo post mortuum, eodem anno regnum *Astyagi* filio reliquisse. Hoc modo anni Regum tam apud Medos, quam apud Assyrios, facili negotio ordinantur. Annus enim *Per. Jul. 4129*, Eclipsi insignis, annus est 4 Olympiadis 48, annus postremus *Cyaxaris*, ac primus *Astyagis*, itidemque annus ante Christum 585; quo pacto retrogradiendo Autor tabellas Chronologicas tam Regum Assyriæ, quam Mediæ, construxit, & pulchra curiosa, de bello Trojano, Rege *Teutamo*, *Tirbono*, *Memnone*, aliis, in medium attulit. Huc vero delatus, novam hypothesein ad illustrandam Historiam *Estheræ* proponit. De *Estheræ* marito si quis avet opiniones & conjecturas interpretum cognoscere, *Jungmannum* adeat in *Daniele referato*. Venerabili *Vignolio Acharverus Estheræ* non differt ab *Astibaro Ctesia* & *Cyaxare Herodoti*. Circumstantias utrobique consentire, ait. Susas tunc temporis sedem fuisse regiam Medorum, Judzos quamplures in captivitatem Susas abductos, *Cyaxarem* populos Asiaticos primum in Provincias & Satrapias distribuisse, & quæ alia sunt, apud Autorem ipsum legenda. Addimus tamen, quod huc maxime facit, *Cyaxarem* & *Acharverum* eodem gaudere nomine. *Cyaxares* componitur ex *Cy* & *Axares*. *Cy*, vox Orientis populis haud incognita, significat dominum, Regem magnum ac potentem. *Axares* autem ab *Acharveros* derivari, sola pronuntiatio ostendit. Ceterum arbitramur, novam hanc hypothesein sese æquis lectoribus mirifice probaturam esse.

CAP. VI
pag. 279. Progredivimur cum Autore ad alteram familiam Regum Assyriæ, recentiore, quam fere solis sacris literis debemus. Postquam monuisset, majora imperia sæpe in multas partes discindi, & pluribus regnis originem dare; hoc idem ait prisco Assyriorum imperio evenisse: ex quo post *Sardanapali* discessum & regnum Mediæ, & Babylonis, & novum Assyriacum, procreatum sit. Hujus incunabula etsi vix appareant, *Castorem* tamen *Rhodium* apud *Syncellum* asserere, post *Sardanapalum* imperium apud Assyrios obtinuisse *Ninum II*, & huc collineare locum quendam *Diodori Siculi*, qui ex *Athenæo* suppletur ac emenda-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXXXIX. P. I. 505

emendatur. *Nini II* ortum Autor connectit cum A. Per. Jul. 3814 & A. Chr. 900, eidemque ex conjectura largitur annos 19. Post mortem *Nini* nihil occurrit, quod huc referri possit, excepta historia *Jona*; in ejus enim prophetia memoratur Rex *Ninives*, sed nomine tacito. Hoc potuit diebus *Jerobeami II* convenire. Tandem sacrae literae Regem Assyriae suo nomine produunt, *Phulem*, qui, *Jerobeamo II* mortuo, Syriam invasit, & Reges Israelitarum sibi beneficiarios reddidit. Hujus Regis annum 1 conjungit Autor cum A. Per. Jul. 3937 & A. Chr. 777, eidemque tribuit annos 30, ubi obiter *Usserio* aliisque errores evelluntur. *Phulem* in Sacris excipit *Thiglat-phul-assar* A. Per. Jul. 3967, A. Chr. 747, qui *Rezinem* occidit, Syriam subegit, & tribus transjordanicas in captivitatem abduxit. Qua occasione locis quibusdam Scripturae, praecipue vaticiniis, lux accenditur, ac disseritur de Rege *Jareb*, cujus est mentio apud *Hoseam V, 13*. Sequitur *Salmanassar* A. Per. Jul. 3987, A. Chr. 727, cujus nomen in Tyriorum Annalibus reperiri, testatur *Josephus*. Hunc tandem, expugnata Samaria, regnum decem tribuum excidisse, & abductis Israelitis, Samaritanorum regionem novis colonis impleisse, narrant sacrae literae. Ubi Autor illos refutat, qui hunc *Salmanassarum* aut cum successore *Senacheribo*, aut cum *Nabonassaro*, confundunt. Post regnum annorum 15, A. Per. Jul. 4002, A. Chr. 712, successit *Senacherib*, qui anno 14 *Ezechie* Judaeam invasit. Hanc memorabilem expeditionem Venerabilis Autor pluribus illustrat ex *Esaie X*, ubi Propheta ipsum ejus iter describit, addens, Regem deinde, Hierosolymam praetergressum, post varias minas in *Ezechiam* ac Deum ipsum frustra jactatas, misisse *Tbartanem*, qui Azotum obsidione cingeret, adeoque *Sargonem Es. XX* esse ipsam *Senacheribum*; hunc vero festinasse in Aegyptum, & eandem valde afflixisse, donec, elapso triennio, a *Thirbaca* coactus, retro cessisset. Cum vero hujus expeditionis memoriam quoque conservaverit *Herodotus*; ejus narrationem confert Autor cum Historia sacra, & praecipue quoque *Nabumi* vaticinium interpretatur. Occiso a filiis anno regni 15 *Senacheribo*, regni habenas cepessit *Afarbaddon*, qui cum in

Pag. 286.

291.

299.

306.

316.

320.

Canone *Ptolemæi* exstet, cumque adeo hic *Asarhaddon* imperium Assyriæ & Babylonæ conjunxerit, & ab ejus tempore historia velut e caligine extracta in luce versari incipiat, *Libro* sequenti *V* de eo, ejusque successoribus, disputabitur. Claudio *Liber IV*, adjecta Tabella chronologica Regum Assyriæ, a nobis memoratorum. Ex his, quæ breviter recensuimus, apparet, quanta rerum varietas hic recondatur, & quanta lux vetustissimis historiis etiam ex *Libro III & IV* hujus sacræ Chronologiæ affulgeat. Superfunt *V & VI*, in quibus de rebus Babyloniorum, & Anno vetusto, magno cum eruditionis apparatu disseritur; sed de his proxima occasione avidos Lectores copiosius instruemus.

LA THEORIE ET LA PRATIQUE DE LA COUPE
des Pierres & des Bois, &c.

h. e.

THEORIA FT PRAXIS SECTIONIS LAPIDUM
& Lignorum, pro construendis fornicibus, aliisque
adificiorum tam civilium, quam militarium, partibus;
sive *Traëctatus Stereotomicus, in usus Architectonicos.*
Autore FREZIERIO, Ordinis militaris S. Ludovicæ
Equite, Architecto militari Regio & primario
Landaviensi.

Tomus II.

Argentorati, apud Jo. Daniel. Dulsseckerum, fil. & Parisiis apud
Carol. Antonium Jombert, 1738, 4 maj.

Alph. 2 plag. 17, Tabb. an. 42.

Non minori cum voluptate secundum eximii hujus Operis *Tomum*, quam primum olim, de quo satis diximus in *Actis A. 1737 Mens. Julii pag. 312 seq.* accepimus iustitiamque. Jactis scilicet in superiori *Volumine* fundamentis theoreticis scientiæ *Stereometricæ*, jam in eo versatur Cel. Autor, ut ipsam *Tomotechniam*, id est, artificiosam solidorum sectionem, fornicumque constructionem, quæ tota exinde pendet, copiose & luculenter tradat. Cumque

que jam in *prioris Tomi* recensione præmonuerimus, fornices ab ipso distingui in simplices & compositos; facile consequitur, universæ tractationis eam esse rationem, initium ut a simplicibus, progressus deinceps ad compositos, fiat. Tantum vero abest, ut pauca sint, quæ dici possint de simplicibus, ut illorum explicatione integrum hocce *Volumen secundum* implere necesse habuerit Autor. Animus enim Viro Cel. fuit, omnia tradere, quæ apud Autores alios passim leguntur, sed ita tradere, ut praxium demonstrationes ex principiis suis semper exhibeat. Id enim maxime desiderabatur huc usque, ut ars solida secandi, empiricis Architectorum vel opificum praxibus ut plurimum innixa, ad formam scientiæ revocaretur, & fundamentis inconcussis superstrueretur. Cum hoc ageret Autor, errores detexit quamplurimos, ex defectu Theoriæ oriundos, qui in praxibus ordinariis non solum huc usque obtinuerunt, sed variis quoque Autoribus pro veritatibus habiti sunt, ex quibus recentissimum, *de la Rue*, nominasse sufficiat. Hos igitur correxit atque sustulit, novaque addidit quamplurima, tam ex sua penu hausta, quam ex *Lectio*nibus Architectonicis *B. de la Hire*, quæ tamen, cum absque demonstratione essent proposita, hic ex suis confirmanda principiis fuerunt. Omnia vero complexus est *Capitibus* numero *decem*, de quibus singulis expressius dicere, nostrum est. Igitur *Cap. I* traduntur elementa Tomotechniæ, sive sectionis Lapidum & Lignorum. Varia superficierum genera, usum in arte habitura, explicantur, nec minus angulorum positio determinatur, quos efficiunt partes superficierum resectæ a planis, variis modis ipsas secantibus. Superficies vero, quæ maxime hic considerandæ veniunt, sunt Sphæricæ, Cylindricæ, Conicæ, Sphæroidicæ, aliæque. Maxima difficultas in eo est posita, ut corpus irregulare, v. g. lapis, in solidum aliquod figuræ desideratæ conformetur, superficie curva, veluti Sphærica, Sphæroidica, &c. præditum. Quod cum non nisi auxilio superficierum planarum fieri queat; tres methodos exponit Cel. Autor, quarum in hoc negotio usus est insignior. Prima in eo consistit, ut corpus irregulare reducat ad formam parallelepipedo, super quo deinceps projectio solidi desi-

derati designatur. Hanc methodum appellant *par Equariffement*. Secunda in eo ponitur, ut superficiei desideratæ formetur exemplar, & solido irregulari applicetur; quam priori longe præstare, manifestum est. Gallice appellant *par paineaux*. Addidit B. de la Hire tertiam, quæ media veluti est inter duas modo recensitas, Autori eapropter dicta *par demi-equariffement*. Hisce præstructis, ostenditur, quomodo segmenta Sphærica, Conica, Cylindrica, Sphæroidicaque, fieri debeant. Pro segmentis Sphæroidicis Problema solvendum fuit sequens: Per data tria puncta in superficie Sphæroidis, cuius projectio habetur, describere Ellipsin, quæ basis sit segmenti, facti a plano, per hæc tria puncta transeunte. Quo facto, aliarum adhuc superficierum, magis irregularium, effectio traditur, quarum frequens usus est in variis fornicum generibus. *Capite secundo* ostenditur, qua ratione anguli, acclivitatem habentes, (*angles en Talud*.) ad rotunditatem sint reducendi, cuius praxeos frequens usus in Architectura militari existit. Quoties enim sunt nimis acuti, e. g. minores 60 gradibus, præstat rotunditatem ipsis inducere, quo solidiores sint. Rotunditas iis vel cylindrica, vel conica, dari potest, prout visum fuerit. Dantur casus subinde difficiles, ubi artifices non semel hæcere observavit Autor, præsertim ubi duo anguli, crura, vel latera, acclivitates diversas habent. *Capite quarto*, (*quarto*, inquam, *tertium* enim non numeratur, typosethæ forsan incuria, adeoque re vera volumen *Capita* solum *novem*, non *decem*, habet,) agitur de Fornicibus planis, tam horizontalibus, quam inclinatis. In eorum equidem constructione ordinaria non ita magna vis est Tomotechniæ, sicut in aliis; ne vero quidquam desiderari possit, de iis, cum subinde usu veniant, mentio utique fieri debebat. Quacunque ratione construuntur, eo premuntur incommodo, quod energiam omnium maximam erga pilas sustinentes exerceant, quibus adeo plus roboris, quam in alio quocunque casu, tribuendum est. Plurimi Architectorum in id incubuere, ut majorem hisce fornicibus soliditatem tribuerent; quæ tentamina cum recensisset Cel. Autor, suum quoque de iis iudicium ponit. Ceterum novum
for-

fornicis plani genus A. 1699 inventum est ab *Abeillio*, Architecto militari, & ab Academia Scientiarum approbatum, ceu videre est in *Tomo I Machinarum & inventorum* ab Academia approbatorum, pag. 159. Nos quoque in *Actis A. 1737 Mens. Januar. pag. 30* de eo quædam dixisse meminimus. Cel. Autor suas de hoc invento, satis ingenioso, conjecturas affert, quod ipse magis perfecit, cum in eo iam pridem desudasset *P. Sebastianus*. Quinque omnino sunt methodi, quæ ad constructionem proponuntur; subditur tamen, totum inventum magis videri ingeniosum, quam utile. Difficilior est constructio fornicis plani ad horizontem inclinati, qui non nisi duobus lateribus inferioribus & contiguis innititur; Architecti appellant *Trompe plate*. Est quædam fornicum conicorum imitatio. *Capite quinto* tractatio habetur de fornicibus cylindricis cujuscunque generis, quos generali nomine appellant *Berceaux*. Ubi statim reprehenduntur opificum praxes in designandis ellipsis, quas ex arcibus circularibus, invita Geometria, componunt, quo quidem errore nihil est communius inter homines Theoria destitutos. Formatio fornicum cylindricorum generalissima hæc proponitur: Concipiatur quadrilaterum quodcumque super curvæ cujuscunque perimetro moveri, ita quidem, ut latus, super curva incedens, sibi ipsi semper maneat parallelum, & perpendicularare ad Curvam in quolibet puncto, vel, quod idem est, ad Tangentem Curvæ; tunc alterum latus arcum fornicis cylindrici designabit. Exinde statim patet, commissuras Lapidum (*joints*) ita designari debere, ut ad arcum fornicis, cujuscunque Curvæ portio sit, recti existant. Falla igitur opificum praxis est in arcibus ellipticis, qua commissuras omnes versus centrum ellipseos dirigunt, cum re vera dirigendæ sint ad Curvam illam, ex cujus evolutione Ellipsis describitur, id quod ratione perspicilli obtineri potest. Ex quo certissime liquet, quantum absque Geometriæ præsidio a perfectione sua absint artes, quamdiu manibus Empiricorum duntaxat tractantur. Omnis autem fornicum cylindricorum variatio ad duo capita commode revocatur. Etenim illa consistit vel in curvis, ex quibus formari arcus possunt; vel in directionum varietate, quam axes

fornicum habent cum planis anterioribus & posterioribus; quodsi enim axis fornicis est ad hæc plana rectus, habebitur fornix rectus, ceu cylindri recti sectio per axem horizontalis; si non est rectus, habebitur fornix obliquus, ceu sectio cylindri Scaleni per axem. Curvæ autem, quarum in formandis arcibus (*ceintres*) usus maxime invaluit, sunt Circulus & Ellipsis. Monet tamen Autor, alias esse, quæ ei negotio inservire possent. Certe, si lapides cæsi (*voussôirs*) omnes sumantur æquales, nulla convenientior esset Catenaria, quæ ad parabolam satis accedit, ut differentia in praxi insuper haberi queat; sed ejusmodi arcus, verendum est, ut oculos delectet, parum quippe a Gothicorum forma recessurus. Qua ratione adducti Architecti lapides potius inæquales sumserunt, diminutione versus verticem arcus continua; unde accidit, ut arcus interior & exterior curvatura prorsus differant. Quodsi vero lapides sumantur inæquales, curvas alias proponit Autor, quæ formando arcui interiori inservire possunt; verbi gratia, ovalem *Cassini*, cujus hæc est natura, ut, ductis ex duobus focus ad quodlibet curvæ punctum rectis, earum rectangulum sit constans, porro cycloidem, & spiralem, tam *Archimedeam*, quam *Variationianam*, pro arcibus repetitis. Certissimum est, arcus hujusce formæ satis pulchras exhibituros. Præterea in iis facile ducuntur Tangentes, quod in delectu Curvarum semper est observandum, ob lapidum commissuras. *Blanchardus* ex duobus arcibus Parabolicis arcus formavit suos, quæ delineandi ratio defectibus non omnino caret. Quod ad obliquitatem fornicum ulterius attinet, in illa plurimum inest differentia. Sæpissime accidit, ut facies sive pars anterior aut posterior fornicis ad horizontem non sit recta, sed inclinata, in munimentis præsertim, quorum muri semper aliquam acclivitatem habent, ut valli energiam eo melius sustineant. Nec minus usu venit, ut basis fornicis, sive sectio Cylindri per axem, non sit horizontalis, sed inclinata, unde nova varietas. Quantuscumque autem variationum & combinationum numerus existat, res omnis unice reducitur ad varias Cylindri sectiones. E. g. quando pars anterior fornicis non ab uno, sed a duobus planis,

nis, angulum constituentibus, comprehenditur, liquet, duas ibi obtinere ejusdem Cylindri sectiones; exinde in ipso opere difformitas aliqua nasci posset, nisi in seligendo arcu primario, ex quo scilicet reliquorum omnium in quavis delineatione determinatio pendet, circumspectus sit Architectus. Cel. Autor in omnibus hisce explicandis, & ad praxin commodissimam certissimamque traducendis, perquam industrius & copiosus est. Nunquam non refellit receptos nimium errores, & tutiora ipsis substituit, Geometria duce utens. Sub finem *Capitis* hujus tradit explicationem methodi universalis, qua olim usus est *Desargues*, qui & eam dudum publici juris peculiari scripto fecit. Autor iste, cum terminorum obscuritatem summam affectaverit, nec fundamenta methodi suæ satis retexerit, adeo parum lucis Tomotechniæ affudisse visus est Architectis, ut a libelli, quem publicavit, lectione deterriti fuerint quamplurimi, methodum hanc repudiandam exillimantes. Noster autem in aprico eam collocat, bonamque esse, luculenter demonstrat, explicando terminos insolentes, adeoque libellum ad captum hominum magis accommodando. Quo ipso haud sane ingrati Architecturæ studiosis operam præstitisse dicendus est. *Caput quintum* occupatur circa fornices conicos, qui duplicis sunt generis, prout ex semi-cono integro, vel ex semi-cono truncato, constant. Priores generaliter appellantur *Trompes*, posteriores autem *Foues en Canoniere*. Majores conici fornices non nisi raro executioni dantur. Unicum ejus generis profert Autor, a famigeratissimo *Bernino* Romæ in Vaticano constructum. Frequentissimus vero minorum usus est in plurimis Architecturæ utriusque operibus. Basis conici potest esse circularis, elliptica, vel, si placet, portio curvæ cujuscunque, cujus Tangentes expedite duci possunt. Ut enim proba constructio sit, in conicis perinde ac in cylindricis fornibus commissuræ lapidum axem conici vel cylindri respicere debent, si basis sit circularis, sin portio alius curvæ, ad Tangentes recti sint. Nullum est dubium, quin formari quoque fornices conoidici possint, id est, tales, qui gignantur revolutione parabolæ, hyperbolæ, &c. circa axem. At verendum, ne opifices difficultate deterreantur. Ceterum, quæ in fornibus cylindricis

cylindricis inest varietas, eadem omnino in conicis obtinet, ut adeo plura in eam rem dicere superfedeamus. *Caput sextum* circa Fornices Sphæricos versatur, quorum insignis est usus. Completi sunt, quando integro constant hemisphærio; incompleti, quando segmento minori. Plurimæ in constructione talium fornicum, quantumvis usitatorum, difficultates sese produnt. Superficies sphærica in rectam explicari nequit, ut exinde formari possint lapidum exemplaria (*panneaux*). Præterea duplici superficie sphæricus fornix constat, interiori & exteriori, quæ sunt inæquales, & spatium inter utramque conis truncatis repleri debet, qui differentes induunt facies; nec minus lapidum commissuræ haud leve negotium facessunt, quæ variis modis disponi solent, quorum tres cum recensuisset Autor & explicasset, quartum, in quem ipse incidit, subjungit. Quodsi strata lapidum horizontalia vel verticalia desiderentur, fornix sphæricus construi poterit, formando segmentum sphærx, cui inscribuntur latera lapidis, vel reducendo sphæram in cylindros inscriptos, aut conos truncatos, aut denique Polyedra inscripta circumscriptave. Possunt autem aliæ stratorum dispositiones usu venire, exindeque fornix tribus iterum methodis constitui. Quod ad constructionem fornicum incompletorum attinet, ea fide satis traditur sub finem *Capitis*. *Septimo & octavo* agitur de Fornicibus sphæroidicis, in quibus extruendis plurimum erraverunt Architecti, & qui ea de re scripserunt. Errores recenset Autor, & quantum res patitur, corrigit. Dicimus, quantum res patitur; proorsus enim eos tollere non licet, nisi alia construendi ratione substituta. Dividit fornices hosce in regulares & irregulares. Regulares quidem, qui generantur revolutione Ellipticos circa axem suum majorem; irregulares vero eos, in quibus strata lapidum horizontalia in planum horizontale projecta, efficiunt Ellipses similes & concentricas. Tales enim ex revolutione gigni nequeunt. Vulgaris error est, Ellipses similes & concentricas simul parallelas esse, id quod maxime a veritate abhorret. Lapsum hunc sæpissime observavit Vir Cel. ac emendavit. Quæ methodi in fornice sphærico construendo usum præstare possunt, in sphæroidicis non minus adhiberi queunt. Irregulares, quos etiam Ellipsoidi-

lipsoideos vocat Autor, in templis frequentissimi existunt, qui Tholis (vulgo vocant *Cipolas*) ornantur, non exiguo splendore ac majestatis augmento. Observationes suas de Tholorum figuris exterioribus subnectit Autor; quo facto, inserit solutionem Problematis sequentis, quod huc pertinet, olim a *Cel. de la Hire* in Lectionibus Architectonicis absque demonstratione datam. Invenire scilicet duos axes conjugatos Ellipseos, quæ tale spheroides generet, ut in data distantia & altitudine visa apparentiam corporis spherici exhibeat. Ceterum fornices spheroidici truncati non minus fieri possunt ac spherici. *Caput. novum* tractationem de Fornicibus annularibus exhibet, quos Gallice vocant *Voutes sur le noyau*. Eorum formatio ita exponi potest, ut concipiatur semicirculus vel semiellipsis verticaliter erecta super curva quacunque in plano horizontali descripta ita moveri, ut centrum ejus semper in perimetro curvæ sit, & diameter ad Tangentem curvæ recta; ea enim ratione una diametri extremitas exteriorem fornices perimetrum, altera vero interiorem, sive nucleum, describet. Constructio eadem ratione, qua spherorum fornices, perfici potest, vel per inscriptionem cylindrorum, vel eorum truncatorum. Dantur quoque fornices annulares incompleti, ad imitationem spherorum; quibus breviter expositis, ad eos progreditur Autor, qui helicoides, (*berceaux tournans & rampans*) audiunt, quorum generatio ab annularibus in eo duntaxat differt, quod semicirculus genitor, dum revolvitur, juxta helicem aliquam sese attollit, salva interim inclinatione plani sui & diametri, nec non directione versus axem helicis. Dantur quoque tales incompleti, ad analogiam præcedentium. Tandem *Capite decimo*, quod coronidem toti *Volumini* imponit, de iis fornices agit, quorum superficies sunt irregulares. Ii autem in duas classes distinguuntur. Ad primam pertinent conico-cylindrici, qui utriusque horum solidorum proprietatibus gaudent; ad secundam ii, quorum superficies duplicis est curvaturæ, quales sunt conico-spherici, spherico-cylindrici, & spherico-prismatici. Atque sic quidem de omnibus Fornicibus simplicium generibus copiose & luculenter egit *Cel. Autor*, atque ita egit, ut

non minus doctum sese Geometram, quam eximium Architectum, præstiterit. In dubium revocat Vir egregius, an plures excogitari Fornicum formæ possint, quæ ab iis, quas exposuit, multum, & quidem intrinsece, differant. *Tertium* igitur Operis *Tomum*, qui de eo, quod in Tomotechnia difficilimum est, de Fornicibus nempe compositis, ager, cupide expectamus, eumque in lucem publicam brevi proditurum, confidimus. Dum vero id fiat, fruamur præsentibus.

AN ENQUIRY INTO THE NATURE AND PRINCIPLES OF THE SPAW-WATERS, &c.

h. e.

SCRUTINIUM NATURÆ ET PRINCIPIORUM Soterii fontis Spadani, cum mechanica explicatione virtutum ejus in diversis morbis. Accedit Disquisitio brevis de natura & facultatibus Thermarum, quæ sunt Aquis Capelle. Autore CAROLO PERRY, Med. Doct.

Londini, impensis Jacobi, Joannis, & Pauli Knapton, 1734. 8. Plag. 9.

Chorographia urbis Spa præmittitur, locique salubritas, ob montium circumjacentium juga, describitur. Diversi sunt fontes, ex quibus aquæ salubres hauriuntur: *Pouhon, Geronster, Souveniere, Tonnelet, & Wartroz.* *Pouhon* fons princeps est, qui suas aquas Britannis aliisque gentibus transmittit. Ideo volatilitatis majoris particeps dicitur, quod mediocri ignis gradu, cum frigidissimus sit, parvæque temporis mora, ebulliat, & calidissimus fiat. Hinc fons, qui frigidus, visui gustuique gratus acceptusque erat, nunc, postquam defervit, nauseosus admodum turbidusque habetur. Oleum vitrioli turbavit aquas, quas tamen vitrioli seu martis jam participes esse constat, ideo, quod aqua marte jam satis facta sit, nec plures istarum partium sustinere possit. Magna aquarum quantitas excocta mediocrem secum quantita-

tem

tem cinamomei coloris reliquit, quas nullius sulphuris participes intellexit Autor, sicut nitri vestigia in aquis excoctis, nequitiani autem aluminis rudimenta, quod aliis ita visum fuit, deprehensa fuerunt. Ex omnibus una sumtis experimentis infert Autor, Martem, Nitrum, Vitriolum, partemque Salis acrioris, elementa aquarum istarum salubrium constituere. Occasione ferri in aquis Spadanis deprehensi, partim de ferri effectum in corpore humano, partim de ejus genesi & consistendi modo, plura commentatur Autor. Allegatur *Nestlii* sententia de aquis Spadanis, qui easdem secundum ideas divinitus concessas, queis humorum diversis texturis sese accommodare norint, agere arbitratum. Ad normam methodumque mechanicam, quam passim laudat, magnos, illam secutos, viros, præsertim *Freindium*, *Berhaavium*, *Morgagnium*, commendans, virtutes aquæ ita describit, ut melius quis nequeat, dum omnia ad numerum, proportionem, figuras, actiones, resistencias superatas, & sic porro, revocat. Allegantur denique magni aquarum istarum in variis morbis effectus. De aquis Capellanis habentur sequentia. *Hovesbiius* calorem thermarum istarum ab alcalino sale dependere affirmat. *Blondellus* & *Dilicrius*, sal marinum, aluminosum, & nitri una mixtum, inesse, putant; *Franciscus de le Bœ Sylvius*, sal gemmæ vel nitrum subesse, negat. Aliis alia placet sententia. Sal, ex aquis coctum, neutrum est, prout thermarum esse solet. Recensentur thermarum virtutes. Calefaciunt intestina, & motum eorundem peristalticum obscurant, vermes eorundemque seminum destruunt, tussi asthmaticæ medentur, ictero prosunt, rheumatismis opitulantur, præstantissimum sunt calculosorum remedium. Annectitur aquarum calidarum urbis Huy, inter Liegam & Namurium sitæ, breve scrutinium, itidemque aquarum Cheveronensium & Louranæ ejusdem agri expositio, iisdem, quibus antea factum fuerat, experimentis. Præsertim problema de fluxu & refluxu aquarum Louranæ, num æstui & recessui maris non procul distiti sit achronos vel syachronos, & qua ratione phenomenon illud exponi debeat, sistitur.

EXERCITATIONES MEDICÆ QUATUOR,
I) de Motu vitali, II) de Somno & vigilia, III) de
Fame, IV) de Siti; Autore JOANNE DE GORTER,
Med. D. & Professore Ordinario.

Amstelædani, apud hæredes J. Ratelband, 1737, 4.

Alph. 1 plag. 14.

Pluribus jam dudum scriptis orbi erudito notus, & in *Actis* nostris aliquoties meritâ cum laude commemoratus, Cl. *Gorterus*, potiora quædam in corpore nostro phænomena, nondum ex dignitate explicata, denuo sub iudicium vocare, suamque de iis mentem his Exercitationibus, quarum modo indicium fecimus, cum eruditis communicare operâ, pretium duxit, e quibus pauca pro more nostro delibare liceat. *Primam* motus vitali dicavit. Esse nempe in nobis motum, qui neque a mentis imperio dependeat, neque soli structuræ partium mechanicæ obediat, experientia testatur. Si enim a voluntate penderet, uti motus animalis, interdum remitteret: at hic ad vitæ finem constanti motu perseverat; si a sola structura deducendus esset, non cum ipsa vita exstingueretur, qua cessante, neque elasticitate partium, neque textura organi, neque in fluore conservatis liquoribus, illum resuscitari posse novimus. Maxime conspicuus hujus motus vitalis organa in cordis & pulmonum motu videmus. Cor enim per omne vitæ tempus alterne constringi & relaxari constat; quæ actio ab influxu spirituum vitalium per nervos e cerebello ad cor jure derivatur; sed, cum interpolatus sit ejus motus, non solum spirituum influxus, sed etiam pro tempore impeditus transitus, explicandus est. Inter varias sententias, hujus phænomeni gratia expositas, assensum meretur illa, qua, arterias aortam & pulmonalem, tempore constrictionis majore sanguinis copia dilatatas, interpositum nervum comprimere, fluxumque spirituum in cor intercipere, existimatur. At vero hæc explicatio cum in aliis organis, motu vitali agitis, locum non inveniat, & illius tamen leges ubique eædem esse debeant, aliam, magis generalem, assignandam putat, nimirum ipsas fibras contractas spirituum influxum intercipere. In respirationis negotio alterno
 expli-

explicando non minores occurrerunt difficultates. Etsi enim respiratio pro lubitu accelerari aut retardari possit, & sic animali etiam motui pareat; tamen, hoc etiam remittente, solo motu vitali, ut in dormientibus, continuari novimus. Quæ cum potissimum ab actione diaphragmatis pendeat, causa querenda, cur alternis vicibus diaphragma relaxetur, quod putant ob defectum sanguinis, versus cerebellum tempore inspirationis parcius fluentis, hincque turbatum influxum spirituum in diaphragma, fieri. Sed, hanc causam non esse adequatam, inde patere censet Cl. Autor, quod sic omnes partes, motu vitali gaudentes, & a cerebello nervos accipientes, eodem tempore deberent paralyticæ fieri, cum tamen constat, cor ad minimum ter vel quater constringi, tempore, quo semel attrahitur aer. Pluribus difficultatibus laborat illorum assertum, qui ab altera constrictione duræ meningis hunc motum deducunt, cum neque illius cum cranio cohesio talem admittere motum videatur, neque explicetur, unde hæc membrana alternatim se movendi vim obtineat, & sic æque obscura maneat motus vitalis ratio. Quod si a cerebello causam motus reciproci derivemus, admittendum esset, in principia fibrarum nervosarum in cerebello, ad partes discrepante motu gaudentes deducendarum, alterne majorem vel minorem spirituum copiam derivari; quæ vero causa esset, hos motus diversos dirigens, æque obscurum maneret. Quare nihil aliud restat, quam ut in ipsa organi motu vitali agitati fabricæ causa latent, quæ, licet spiritus a cerebello lento & æquabili motu ad partem derivetur, nihilo minus alternam reclat contractionem & relaxationem. Requiritur hujusmodi organi esse, ut, dum tenditur fibra vitalis motus, sensim ipsa sua tensione vel intumescencia comprimat eam fibram nervi, per quam fluit spiritus, æquabili motu hanc fibram muscularem constringens. In fibris autem muscularibus, motus vitalis instrumentis, observavit Anatomici, fibras, secundum longitudinem musculi decurrentes, in medio crassiores esse, atque inter se necesse filamentis tenuissimis ad minutissimos usque fasciculos. Etsi vero ulterius in abscondita musculi fabrica detegenda progredi non licuerit, ex concessis tamen colligit, longi-

tudinales simplicissimas arteriis vel cruentis, vel lymphaticis, originem debere, atque intus cavas plenas esse liquoribus, transversales autem esse fibras nervosas, quæ, impletæ suis spiritibus, comprimentes fibras longitudinales, figuram illarum cylindricam mutant in aliam, ex multis quasi vesiculis constantem. Si jam ab intumescencia harum fibrarum longitudinalium vesiculosa comprimatur nervus, sufficientem spirituum copiam transmittere ad constrictam retinendam fibræ non poterit. Hinc relaxabitur fibra, & libertas iterum concedetur spiritibus, fluendi per fibras nervosas, unde renovabitur fibræ muscularis constrictio, & sic motus vitalis alternus excitabitur. Ab hoc motu vitali transitum humorum per vasa, viscera, & membranas, derivandum esse, fusius ostendit, & plura inde phænomena, in œconomia animali obvia, resolvit. *Secunda Exercitatione* de Somno & vigilia, quæ ad corpus sanum conservandum mutuo se excipere debent, disquirat Cl. Autor. Cum vero in vigilia non solum æquabilis spirituum per nervos sensus & motus fluxus requiratur, sed illos etiam ad motum muscularem præstandum majori copia ad partes ferri, atque ad sensus exercendos organorum nervos largius implere, necesse sit; utrisque diutius continuatis inutiles redduntur spiritus, novaque ex aliis requiritur restitutio. Major enim illorum fit conlumptio, quam per circulationem eorundem expectanda est secretio. Ad horum productionem requiri monet partim præparationem humoris, qui materiem spiritibus præbeat, partim ex illo spirituum elaborationem. Materiam gelatinosam, ex qua spiritus in cerebro generari possint, rectius tempore somni elaborari, illorum vero separationem in vigilantibus promptius succedere, tuetur. Cum ergo in vigiliis ob motus auctiores, cum animales, tum vitales, partim auferantur spiritus animales, partim confectio succi gelatinosi præpediatur, varii effectus in corpore ex illorum defectu oriuntur, solo somno iterum tollendi. Qua occasione contra *Sanctorium*, & qui illum sequuntur, defendit, insensibilem transpirationem in vigilantibus majorem esse, quam in dormientibus. •Eti enim post somnum placidum semper corpus sentiatur alacrius & levius, post vigiliæ autem lassum

sum & ponderosum, illam gravitatem non pendere a majori humorum accumulatione, sed a diminutis viribus, existimat, cum, ponderato corpore post vigiliis, illud comparative semper levius sit, quam post somnum placidum. Cum subinde quærat, an coctio alimentorum juvetur aut prohibeatur in vigiliis, distinguendum putat inter alimentorum mutationem in chylum & digestionem in sanguinem, quæ promoveantur in vigiliis, humoribus solventibus copiosius ad viscera delatis, & actione viscerum chylum elaborantium fortiori; at vero, ulteriorem chyli in succos nutritios conversionem, sola moderata circulatione obtinendam, in vigiliis impediri, somnique tempore commodissime absolvi, statuit. Deficientibus igitur spiritibus, eorumque materia, somni ingruit necessitas, quæ tamen cum a variis subinde causis, in sanitate æque ac morbis, cum insigni virium jactura eludatur, illas pluribus indicat, & noxas inde metuendas ostendit. Somni accurata idea semper formatu difficilis visa est; hanc tamen phænomenis hominis sani perfecte quiescentis, sine perceptione sensuum interiorum, & promptitudine ad motum animale ac sensus externos, contineri censet. In phænomenis somni recensendis copiose contra illos disputat, qui, motum vitalem in somno auctiorem esse, contendunt, eorumque observationes refellit, non solum motum animale penitus cessare, sed & vitalem remissiorem esse, ac in nervis cerebri æque ac cerebelli spiritus lentissime moveri, pluribus ostendens. Cum, in somnolentis, omnia phænomena testentur, vel deficere spiritus, vel tam tarde fluere, ut nervi minus impleti vigiliis continuare nequeant, somni naturalem causam constituit tardiores spirituum fluxum per nervos ad sensuum & motus animalis organa, qui cum a variis causis pendere queat, spiritibus vel exhaustis, vel inviscatis, vel interceptis impedito affluxu sanguinis, vel nervo compresso, de causis remotioribus copiose agit, ut pateat, quid boni vel mali præstet somnus, ex variis causis inductus. Effectus somni moderati ad vigorem corporis conservandum insignes pluribus persequitur. Inprimis reparatio materiæ spirituum in somno placido optime succedit, quam materiem gelatinosam sanam, nostrorum humo-

humorum actione elaborandam, appellat, cerebri ope in spiritus commutandam; cujus sit sufficiens nata sit copia, evigilare hominem, si vero diutius quiescat, tarda nimis circulatione inviscari hanc materiem, ut inde spiritus promte expediri nequeant, unde gravitas totius corporis, capitis inprimis, oritur, excitata demum validiori circulatione iterum dissipanda. His positis fundamentis, pluribus regulas diæteticas, quamdiu dormiendum sit, an corpore repleto, an inanito, multisne, an paucis, stragulis opertum, an prorsus nudum, somnum capere præstet, qualis decubitus maxime conveniat, proponit, & de somni inquieti ac nimii in corpore effectibus pluribus agit. *Tertia & quarta Exercitatione* de Fame & siti Cl. Autor disquirit. Cum enim corpus nostrum actione vitali quoad solida & fluida perpetuo se ipsum destruat, nutrimento convenienti illam quotidie resarciri jacturam necesse erat, quod triplex potissimum esse censet, aerem, aquam, & cibum, ad quæ appetenda inditus est peculiaris sensus, qui ad ea appetenda nos invitat. Qua occasione fusius ostendit, famem æque ac sitim ad sensus pertinere, & quidem distinctam illorum speciem, neque ad sensum tactus, quod multi fecerunt, simpliciter referri debere, sed in peculiari organo diversa a reliquis ratione excitari. Expositis ac refutatis aliorum de causa famein generante sententiis, putat, illam pendere partim a perceptione defectus chyli in sanguine, partim a dispositione ventriculi ad nova alimenta accipienda & subigenda. Sitis vero causam naturalem censet improporionatam humiditatis quantitatem ad reliquas humorum partes, dum evacuatio naturalis humidi spissiore & densiore reliquerit massam; tales enim humores, ad nervos, sitim percipientes, delatos, in his sensum singularem producere, dum vascula & partes reliquæ firmæ exarescunt, atque bibulæ & constrictæ redduntur. His præmissis, causas, sitim atque famem morbosam inducentes, exponit, & qua ratione operentur, quæ item hos sensus obtundere & corrumpere possint, allegat, quibusve remediis ad naturalem conditionem reduci possint, fusius ostendit, quæ tamen rectius ex ipso Opere cognosci poterunt, quod cum studio perlustrasse neminem pœnitebit.

ELO-

Justo Platonico, quem *Clemens Alexandrinus*, sæpe lapsus, rhetoricatur ad Christi cruciatus adumbrandos pertinere; sed Auctor rectius ostendit, *Platonem* in genere justos homines, malevolorum injuria oppressos, doluisse. *Platonis* dolori conveniens est locus *Sap. 11, 12*, ex LXXvirali depravatione *Jes. III, 10*, depromptus, atque ab *Augustino*, *Ambrosio*, *Lactantio*, pluribus, de perpeffione Christi, sed frustra, intellectus. Venitur ad Christianæ præstantiæ testes oculatos, inter quos *Pilatatus* excellit. Titulus crucis ab ipsa demum *Heiena*, matre *Constantini M.*, agnitus esse videtur *Jo. Andr. Schmidio*, cui cautissimus Auctor, ob unius *Eusebii* silentium, non audet assentiri. Sequitur judicium de Epistola, ad *Tiberium* data, item de actis *Pilati*. Nec plane negatur, *Tiberium* voluisse, ut Christus in numerum Deorum referretur. Centurio *Matth. XXVII, 54*, filium Dei fortasse heroicum laudavit. Testimonium *Josephi Ant. Jud. Lib. XVIII Cap. 4*, etsi ab Historico male erga Christum animato, vere tamen, perhibitum, nec pia, ut ajunt, fraude subornatum esse, cum præstantissimis Criticis, propter consensum veterum Codicum, & *σιχων* numeratorum fidem, censet. *Plinii* relationem, Christianos carmen Christo quasi Deo dicere, sic interpretatur, ut particula *quasi* non imminuendi, sed declarandi, vim habeat, utpote Deo, sive qui Deus esse dicitur. Omittimus plura, quæ de *Hadriani* templo, de *Alexandri Severi* larario, de falfariorum Judæorum Mahummedanorumque bilinguam pietate erga Christum, disputat. Unum illud reticere non debemus. *Philopatridos* Autorem esse existimat *Lucianum Samosatensem*, qui sub *M. Antonino Philosopho*, eoque defuncto, vixit, cujus longissimum vitæ spatium a nonnullis exceptionibus vindicat, tandem *Gesnero* & *Heumano* considerandum reliquit.

Pag. 100.

111.

114.

119.

129.

Cap. V.

151.

154.

183 seq.

158.

RHETORICÆ ARTIS COMPENDIUM, EX CICERONE, Quintiliano, aliisque Scriptoribus, depromptum; Autore D. FRANCISCO DE NICOLAI, ex Marchionibus Canneli.

Uuu

Vene.

Venetiis, apud Petrum Bassaleam, 1732, 8.

Plag. 64.

Ut aureorum pretia numerorum, sic dicendi facultatem, ad imaginem ætatis aureæ effictam, vetustatis gloria mirifice commendat. Dolendum igitur est cum *Jano Vincentio Gravina*, in ipsa Italia, antiqua illa sede & officina eloquentiæ, non scriptoribus, sed monstris, quæ vocat ille tumidos ingeniorum abortus, animos studiosorum obsideri. Quem impetum barbariæ, quicumque sunt optimarum partium, exemplo & consilio repellunt. Alii, ac ne isti quidem male notæ scriptores, veterum præstantiam intuentur, & quæ novos delectant homines, adjiciunt. Apud hos nomen profitetur suum Rhetor Venetus, cujus fortuna neque generis nobilitati, neque culturæ mentis, respondet. Dedicat Opusculum fratri, *Josèpho de Nicolai*, Comitæ Archiepiscopo, oppidorum S. Andreæ & S. Mennæ Baroni, ac Feudi Palrotundi Domino, a quo temporibus afflictissimis præsidium, & hujuscæ libelli commendationem, in collegio Comfano valituram, petit. Utitur genere scribendi facili & plano, bona fide repetitis animadversionibus, quæ solent a Rhetoribus fieri. Inventionem ex Topicis derivat. Testimonium divinum illud esse scribit, cujus Deus autor est, sive per se ipsum, sive per alium, ut summorum Pontificum decreta etiam pro testimoniis divinis haberi posse videntur. Laudat etiam anagrammata, quo quippe eruditionis genere maxime hæc ætas gloriatur. Censet, exordium, cum sit caput, convenire debere corpori orationis, ita, ut duodecimant, vel, ut alii volunt, nonam & octavam, totius orationis partem non excedat. Exempla non pauca repetiit ex Patribus ecclesiasticis; præterea *Tullii* monitis *Fubisque* paruit, prout filius cessit.

Pag. 7 seq.

14.

17.

24.

ELOGIUM JOANNIS JACOBI HOTTINGERI,
S. Theologiæ apud Tigurinos quondam Professoris.

Celebrius nomen est *Joannis Jacobi Hottingeri*, quam quod ab hominibus eruditis ignoretur, & gloriosior multo re-

rum

rum ab ipso in civitate literaria gestarum memoria, quam quæ nostros effugiat annales, quibus antiquus omnino mos est, viris de re literaria bene promeritis etiam post fata justum statuere monumentum. Licet enimvero serius justo fungi hoc nostro officio videri queamus, facilem tamen Lectorum veniam consecuturos nos esse, eo magis confidimus, quo vehementius optamus, ut & de hoc nostro labore tritum illud valeat: *fat cito, si fat bene.* Natus est *Hottingerus* Cal. Decembr. anni a Christo nato 1652, parentibus *Joanne Henrico Hottingero*, & *Anna Huldrica*, *J. H. Huldrici*, Eccles. in Templo ad Spir. S. Ministri, filia unica, *Jacobi* vero *Huldrici*, S. Theol. Prof. & Collegii Carolini Præpositi, nepte. Erat pater, cujus inclutum toto orbe nomen est, cum hic filius, paternam famam præ ceteris aucturus, ei nasceretur, Historiæ Ecclesiasticæ, ut & Theologiæ Catechetiæ, Linguarumque Orientalium, in utroque Collegio Tigurino Professor; at paulo post Heidelbergam concessit, filiumque trium annorum puerum secum ducens, primis illum literarum rudimentis in alma illa Musarum sede imbui curavit, ubi mox Noster ea bonæ indolis indicia ex se edidit, ut vel Principibus viris, puerulus licet ac infans, placeret. Contigit enim aliquando, cum parens cum tota domo sua ad prandium in aulam Serenissimi Principis vocaretur, ut in ludo inter Principes pueros instituto Interpretis personam ageret, eaque re adeo sese probaret, ut eleganti veste ornaretur; cujus rei memoria pictura etiamnum asservatur. Nonæ ætatis suæ anno, cum in patriam doctissimus ipsius parens revocaretur, in tertiæ classis discipulos relatus ipse est. At, cum annum decimum quintum agens Musis in Collegio Humanitatis operam daret, gravissimum vulnus passus est optimi fidelissimique parentis morte. Ne autem hic minor fieret, quam vivo parente futurus fuisset, Dei optimi providentia cavit, quæ, quod in *Hottingero* patre ablatum erat, in filio reddere decrevit. Hoc fato, post obitum parentis, literarum in eo amor magnopere crevit, atque tam solerter sui rationem ille habuit, ut nihil posset esse melius. Ita enim v. g. memoriæ, quam debilio-

rem sibi contigisse moleste ferebat, acuenda & confirmanda causa *Psalmum CXIX, Pauli ad Romanos, Ephesosque*, scriptas Epistolas, memoriter addidit, raro utique exemplo, ac adolescentibus serio commendando. Cucurrit etiam deinceps in studio Mutarum, quod ingressus erat, gravior ac tanta cum laude, ut publicum profectuum suorum specimen edere potuerit, Dissertationem scilicet *de Spiritu predicante spiritibus in carcere, ad 1 Petr. III, 19, 20*, quam A. 1672 conscripsit, ac publice defendit. Qua quidem habita, cum jam ad metam adspirare posset, adeo tamen hic non quiescendum, aut S. Ministerii honorem suscipiendum esse, putavit, ut potius, id quod sapienter factum, de augenda magis in divinis humanisque literis scientia serio cogitaret. Eo igitur consilio, monitis impullus *Cel. Heideggeri*, ac affinis sui, *Jo. Casp. Wolfii*, quorum illi posthac a Numine successor, huic collega, datus est, Basileam petiit, Theologorum eruditissimorum ibi scholas frequentaturus. Fuit ibidem in magnis deliciis *Luca Gernlero*, Theologo & Antistiti Ecclesie Basileensis, qui quanti Nostrum faceret, tum privatis literis, tum publica compellatione, testatus est; ab *Hottingero* autem maximi nunquam non vicissim habitus, ita, ut, hunc divino sibi munere alterum parentem datum fuisse, gratus saepenumero predicaret. Basileam cum reliquisset A. 1674, exteris oras cogitabat, Marburgum Cattorum petiturus, nisi infesta saevo Marte itinera fuissent; at, temporum injuria coactus, veteres repetiit hares, non multo tamen ita post, *Gernlero* extincto, Genevam commigravit A. 1675, ubi tum *Franc. Turrazinum*, ceterosque Academiæ hujus viros celeberrimos, frequenter audivit, tum & suæ ætatis optimos quosque sibi conciliavit, e quibus *Bened. Piæctum* nominamus, Theologum posthac Genevensis clarissimum, cum quo amicitiam, illo tempore institutam, sanctissime deinceps conservavit. Geneva tandem Tigurum reversus, Deo Ecclesieque se consecrans, S. Ministerii gradum conscendit, habita concione in monitum *Pauli 2 Tim: III, 14: Tu vero in his, que didicisti, & de quibus persuasum tibi est, mane, cum scias, a quo didiceris: quo monito nihil ipsi prius, antiquius nihil, unquam fuit, sicque*
mens

mense Martio A. 1676 sacro ordini adscriptus est. Ab hoc jam tempore cum docendo juvenibus operam suam præstaret, atque, ubicunque daretur occasio, concionando utilis esset, factum divina providentia est, ut A. 1680 cura cœtus sacri Stallikonensis fidei ipsius concrederetur; quod sacrum munus mense Julio concione inaugurali in *Ef. LI, 16*, auspiciatus est. Princeps ei cura fuit, ut gregem sibi commissum fideliter pasceret, & toti etiam Ecclesiæ Reformatæ pro viribus prodesset. Quapropter ægre ferens insultos Monachi cujusdam conatus, *Mariani Schotti*, qui Catechismum Tigurinum laceraverat, defunctoque parenti, *J. H. Hottingero*, temere insultaverat, repressit hominis audaciam, famamque patris contra obtrectatorem egregie vindicavit. Ad majora igitur adhiberi cœpit, cum fidem suam ita probaret, atque A. 1686 a Conventu Carolino dignus judicatus est, qui in Ecclesia Cathedrali officio Diaconi fungeretur; cui is etiam administrando 4 Non. Sextil. sacro sermone in verba Pauli *Rom. X. 13-15*, initium fecit. Eodem autem animo huic officio, quo priori, præfuit, atque Reformationis sacræ historiam, quæ Supplementi vice esset ad Historiam Ecclesiasticam, a magno parente *IX Tomis* editam, condere incepit, cujus rei telus liber est: *Sfortia Pallavicinus infelix Concilii Tridentini vindex*, ab ipso A. 1692 in lucem publicam emissus. Verum ab eo labore mox deductus alia Ecclesiæ necessitate, monachorum duorum, *Caspari Langii & Gervaldi Wielandi*, infelices libellos, fallendi simplicis popelli gratia, invita Minerva conscriptos, refutavit solide, hominumque istorum studium reddidit irritum. Hæc ratione impulsus quoque fuit ad scribendum nobilissimum Opus *Historiæ Ecclesiarum Helveticarum*, in quo gen-ivam rerum sacrarum faciem, prout in Helvetia gestæ fuerunt, luculenter admodum ac dextre descripsit, illudque in VII Libros distributum, *tribus Tomis* edidit A. 1698 & 1707, cui etiam, ne quid deesse videretur, anno hujus Seculi 29, *quartum Volumen* addidit, quo tum hujus Seculi res gestas persecutus est, tum Supplementa nonnulla, ad priores Operis partes spectantia, adjecit. Novum decus *Hottingero* Tigurum addidit A. 1698, quo *primus* Operis modo dicti *Tomus* in lucem

prodibat, cum, satis funesto Viro celeberrimo, *Joanne Henrico Heideggero*, dignissimus reperiretur, qui succederet. Itaque Professor Theologiæ legitime constitutus, novum munus, habita Oratione inaugurali, *de prerogativis Theologiæ Reformatione præ Pontificia*, feliciter suscepit, in eoque exornando & bene administrando cum omne studium collocaret, id quoque felicitatis ei obtigit, ut per duodequadragesima annos Collegas haberet *Joannem Casparum Wolfium*, *Joannem Jacobum Lavaterum*, patrem, utrumque jam defunctum, & qui adhuc superstes est, *Joannem Rudolphum Cramerum*, Viros egregios, sibi que naturæ affinitatisque jure conjunctissimos. Multiplici autem ratione de sparta sua promeritus Noster est, & ita quidem, ut tum in prælectionibus publicis accuratissimam adhiberet diligentiam, tum Scholæ regimen, cui bis, non modo serente ita ordine, sed etiam extra ordinem, per tres annos utraque vice, præfuit, singulari cum cura, summaque autoritate, gesserit, scriptis etiam quamplurimis famam sibi nominis, haud vulgarem conciliaverit. Possunt hæc in tres potissimum classes non incommode distribui. Quæ ad Historiam Ecclesiasticam, imprimis Helvetiæ, illustrandam faciunt, primam horum classem constituunt; at, quæ supra jam indicavimus, ad has classes referre volumus. Erant, qui, speciem pietatis mentiti, doctrinam male sanam ac pietati germanæ noxiam spargebant, ac infirmioribus palpum obtudere conabantur; qua re inductus ille, in lucem edidit libros vernaculo sermone scriptos, *de animæ post mortem statu*, A. 1715, *de Gratia Dei regenerante* *γδλα ἀδολον*, *lac sincerum*, A. 1716, atque imprimis ampliorem librum, quem *Horam tentationis* inscripsit, A. 1717, quo in Opere non eas modo, quæ multum jactabantur, *Inspirations* sub judicium vocavit, sed etiam alias gravissimas quæstiones, de verbo Dei, de statu Ecclesiæ, de ministerio verbi, de regno Christi, &c. solide discussit. Proximum ab his locum occupant, quæ inter ac propter sacra civitatis Tigurinæ secularia A. 1719 prodierunt. Proposuit namque ad conflictum publicum *Dissertationem solennem de necessaria majorum ab Ecclesia Romana secessione, & impossibili nostro tum in eandem Ecclesiam regressu, tum pace cum ea*, eandemque egregie

gie defendit; quam cum post elapsum demum biennium invaderet Monachus Italus, *Ludovicus Rufca*, scripto, ut vocavit, *Ecclēsiastico Judicio Seculari, Dissertationi opposito*, nihil Noster veritati cedendum ratus, in tuto eandem collocavit scriptis vindictiis, hominisque iniquissimam vanitatem ostendit, neque regessit quidquam, cum alterum in ipsum Monachus impetum faceret, atque *Judicii Ecclesiastici confirmationem A. 1725 quatuor Tomis in 8* publicaret, ne scilicet, inutiliter litigando, melioribus rebus destinatum tempus sibi eriperetur. Tandem etiam industria illius cum maxime solers fuit, cum de ineunda pace Augustanae inter Confessionis socios & *Calvini* sequaces serio cogitaretur. In hoc enim negotio, cum ille acriter suae Ecclesiae dogmata defenderet, deque iis nihil vellet concedere, sed laxiorem solum differentiarum tolerationem suaderet, caruit res omnis eventu, prout notum est, & dissipata protinus consilia, minus tuto istiusmodi pacem iniiri, nec salva veritate posse, satis superque docuerunt. Neque potuerunt illius scripta, ceteroquin haud indocta, eo res convertere, ut nostrae fundamentum fidei non labefactari hac unione, cordatiores intelligerent, quo tamen ille omnem intendit nervum scripta A. 1723 *Historie Formulae Consensus Helveticae, ejusque vindictis, tum in dem Anhang an den nebern Entwurff von der Vereinigung der Protestanten*, variisque Dissertationibus hanc in rem exaratis, v. g. *de veritatis & caritatis amicitissimo in Ecclesia Protestantium connubio, de Synodo Dordracena, de gratia Dei salutifera & connexis capitibus*. Cum igitur hac re eo induceretur, ut nunquam e manibus dimitteret dulcissimum sibi de gratia Dei argumentum, ne quid intentatum relinqueret, jam tenax ad gravissimum laborem animum appulit, ac *Fata doctrinae de Praedestinatione & Gratia Dei salutari secunda & adversa inde a beato SS. Apostolorum excessu, ad haec usque tempora, in Annales digesta*, recensuit, quod Opus, non unius noctis labore natum, A. 1727, 4, prodit. Reliqua viri docti scripta minora hic non enumerabimus, chartae rationem habentes, cum singularem illorum catalogum ediderit dignissimus *Hottingeri* successor, *Jo. Jac. Lavaterus*, Vir Clarissimus, ad calcem *Orationis Inauguralis, qua, praemissa brevi icono Theologi, describitur vita Viri Clarif-*

*Clarissimi, τῆ ὡν μακαρίτη J. J. Hottingeri, recitata d. 7 Cal. Jun. A. 1736, eodemque anno Tiguri in forma quadripartita typis excusa, ex qua nostra hausimus. Duo igitur adhuc restant commemoranda, ad quæ jam convertimur, matrimonium scilicet illius ac obitus. Uxorem duxit Noster, Pastor Stallikonensis constitutus, *Elisabetam, Joannis Lavateri*, Philosophiæ in Schola Carolina Professoris, mascula probitate viri, filiam natu majorem, feminam piam, modestam, frugalem, & beneficam, quacum in casto & fortunato matrimonio per integros 40 annos, & quod excurrit, vivere ipsi contigit, atque ex eadem liberos magno suo solatio suscepit. Horum duos, filium, filiamque, non obscuro loco positos, & honoribus auctos, superflites reliquit, majorem vero natu filium *Joannem Jacobum, V. D. M.* & in æde Carolina quondam Diaconum, virum integerrimum, quinto ante anno, quam ipse fatis erat functus, repentina improviseque mors, magno & parentis, & totius domus *Hottingerianæ*, dolore, abripuit. Reliqui minori ætate obierunt. Ceterum valetudine usus est Vir præstantissimus fatis prospera, atque corporis animique sensibus integris ad annum usque ætatis 77 pervenit. Illum vero agens hemiplexia correptus est, ex quo casu sinister oculus cum illa faciei parte nonnihil diducebatur, quod ipsi post tot exhaustos labores, multarumque nocturnum vigiliis, accidisse, nemo mirabitur. At brevi tempore, divino singulari beneficio, in gratiam cum sanitate ita rediit, ut deinceps per quinque fere annos universis suis laboribus præesse sine ulla virium jactura potuerit. Tandem vero, annum ætatis suæ agens tertium atque octogesimum, senectutis incommoda sentire cœpit, iisque debilitari; & quamvis per intervalla illud fieret, penitus prostratis & attritis viribus, die 18 Dec. A. 1735 pie sese componens, ex fragili hac & caduca vita migravit. Nos interim, qui insignia defuncti merita, ut par est, etiam post illius fata veneramur, ita singulares ejusdem virtutes, industriam, prudentiam, mansuetudinem, modestiam, facilitatem, pietatem imprimis in Deum, & qua præ aliis emittit, animi in omni fortuna tranquillitatem, nostro Lectori quam commendatissimas cupimus, probe gnari, his demum ornari eximie, ac julte perfici, hominem Christianum, maxime vero Theologum.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXXIX.

Pars II.

CEREMONIES ET COUTUMES RELIGIEUSES DE
tous les Peuples du Monde, &c.

h. e.

*RITUS SACRI OMNIUM TOTIUS ORBIS GEN-
tium, representati Figuris splendidis, in æs incis, ma-
nu BERNARDI PICARDI. Accesserunt harum Fi-
gurarum explicatio historica, & Dissertationes
aliquot lectu dignæ.*

Tomus III.

Amstelodami, apud Jo. Frid. Bernardum, 1733, fol. max.

Alph. 4 plag. 8, Fig. æn. 19.

Merito Latinæ Græcam Autor Ecclesiam subjungit, quæ
pari certe, nisi majore, cum illa decertat antiquitate, tanto-
que olim splendore enituit, ut vix umbram referre nostris
temporibus videatur illius dignitatis, qua se sub Imperatoribus
Constantinopolitanis extulit. *Tribus Dissertationibus* ea absol-
vuntur, quæ Græcam fidem spectant. In fine enim adjectos
esse Protestantium ritus, ut justa moles constaret Volumini,
infra videbimus. *Dissertatione prima* historiam Schismatis
occidentalis & orientalis Ecclesiæ e libro *Maimbourgi*, data
opera id exponente, & *Fleurii* Historia Ecclesiastica, exsequitur.

Xxx

Origi-

Originem mali quærit in *Photto*, quem ita depingit, ut non virum egregiis meritis in utrasque literas insignem, non Præfulentissimum cœtus, non hominem, sed diram quandam bestiam, sed venenatam viperam, sed monstrum, quo pejus terra non aluit, intelligas. Nemo scilicet illo tempore, aut postea, Græcorum exstitit, qui, qua *Photius*, ea magni animi constantia, virtute, ac doctrina, surgentes Romæ cristas represserit, freudentemque livore ac rabie eluserit superbiam. Describit præterea Autor tentatam sæpius a Græcis Imperatoribus, sed nunquam confectam, utriusque partis conciliationem. Novimus, A. 1112 *Alexium* cum *Pascale II*, A. 1249 *Vatacem*, Imperatorem Nicænum, & *Manuelem Caritopulum*, Patriarcham, cum *Innocentio IV*, hujusque legato, *Jo. Parmensi*, Generali Ordinis Minoritarum, (quem Autorem credunt *Æterni Evangelii*,) A. 1261 & subsequens *Michaelem Palaologum* & *Jo. Veccum* cum *Urbano IV* & *Clemente IV*, A. 1351 *Jo. Cantacuzenum* cum *Clemente VI* & *Innocentio VI*, & A. 1439 *Cantacuzeni* successorem, *Joannem VI*, nec minus *Joannem VIII*, *Palaologos*, cum *Eugenio* in Concilio Basileensi ac Florentino id fuisse operis molitos. Sed coire nunquam poterant animi, acerrimis utrinque distracti diffidiis, cum Græci tutelam vindictamque in hostes desflagitarent, Latini contra fidei fœderisque fociis imperare ceu mancipiis, ac communem rem versare pro arbitrio, quod solebant in Occidente, cuperent. Norant Pontifices, irrudente undique Tatarorum, Turcarum, ac Saracenorum, vi labascentes jam ac tremiscentes Græcæ Dynastiæ columnas brevi succussum ac eversum iri. Norant quoque scitis artibus Græcos eludere ac frustrari vana spe submittendi auxilii, cum malis patriis oppressi in Italiam confugerent, & ad Vaticani numinis pedes prostrati fidem pollicerentur. Accedebat, quod Latini Græcos vexare & contumeliis afficere nunquam dubitarent. Non obscurum est, quanta temeritate *Humbertus* Cardinalis A. 1054 cum aliis S. *Sophiæ* templum ingressus, *Michaelem Cerularium* sacrorum societate ejecerit, cum peculiari libro *Leoni IX* Pontifici panis azymi usum & jejunia Sabbathica exprobrasset. Constat, quam insolenter A. 1097 Constantinopoleos continuis insultant Cruciani milites.

tes. Novimus, quam impie, quam crudeliter, Latini A. 1185 in Thessalonicenses fuerint grassati. Fieri itaque aliter non poterat, quam ut animi, metu infracti sopitique, (eo præsertim Seculo, quo Latini Reges Constantinopolin tenebant,) interdum resumerent spiritus, gliscentesque sub cineribus ignes, vel levissima adspirante aura, erumperent. Latinos A. 1182 sub *Alexio Comneno* ingenti numero casos affirmant Annales, qui, in civitatem recepti a *Manuele*, arroganter despectos pro more Græcos afflixerunt. Legimus etiam, paulo ante captam a *Morade* Constantinopolin dixisse Græcos: se malle dominantem videre Turcarum tiaram, quam insulam Latini Cardinalis. Radices tam altas egit odium, tot Seculorum decursu, tot acceptis injuriis, tot editis documentis Christianæ in Christianos perfidiæ, ut, coentis licet nutui consensus buccinatoribus plurimis, institutis etiam Seminariis, deleri prorsus ad hunc diem non potuerit. Sed ad alia. Pag. 25 faciem & conditionem Ecclesiæ Græcæ describere Autor aggreditur, duasque e *Simonio* notitias affert, quarum unam, secum communicatam a *Nilo Daxopatrio*, primus exhibuit *Allatius* in *Conf. Eccl. Occ. & Or. Lib. I Cap. 24*, alteram *Thomas Smith*, Anglus, in libello egregio *de Græca Ecclesiæ hodierno statu* suppeditavit. Ita autem per totum Opus partes suas agit Autor, ut *Richardus Simonii* integrum librum, *de fide & ritibus Orientalium*, in partes scilicet concisum, inserat, illustret ex aliis, quæ luce indigent, suppleat omnia, & mori suo accomodet, quo dogmata primum, deinde ceremonias, solet exponere. Pag. 29 locus *Simonii* legitur, quo e fide *Patricii* cujusdam Veneti, *Cauci* puta, Missionarii Apostolici, & Archiepiscopi tandem Corcyrani, tredecim theses recensentur, quibus Græci a norma Tridentini Concilii recedunt. Historia *Cauci* illius *de Græcorum recentiorum hæresibus* in Bibliotheca Regia Parisiensi asservatur inedita, quam, cum *Allatius* nec honeste scitis, nec fideliter, impugnasset, *Simonius* vindicandam ab injuriis judicavit. Magnis quoque motibus diu fuit disceptatum, quid Græci de transubstantiatione sentiant. Necesse ergo fuit, ut non *Simonium* tantum in scenam produceret, qui Protestantes,

Pag. 73.

præfertim *Tb. Smitbium*, admodum cautos & dubios hac in re, convelleret, sed & amplissimis suis notis ostenderet, multa nos affinxisse Græcis, ut nostrum simillimi viderentur. Nec minoris erat momenti, definire *pag. 59*, num Eucharistiam isti homines adorent. Ad sua compilanda Autor *Christophoro Angelo, Ricauto, la Croixio, Haberto, Dandino, Aimonio, Arnaldo, Claudio*, præter citatos, usus est. *Aimonium* tamen non adeo magni factum a Nostro fuisse, ut pluribus locis, ita *pag. 29*, apparet, ubi illum falsarium appellat. *Gr. Feblavium, Angeli* interpretem, *pag. 34* citat, eo addito encomio, ut hominem contentiosum dicat, loquacem, inconditum. *Covelum*, Anglum, quem semel tantum nominat, e Diariis literariis tantum cognosse videtur. *Heineccium* nostrum, ignarus sine dubio linguæ Germanicæ, neglexit. *Dissertatione secunda* ritus sacros complectitur. Patriarcharum electionem, tot tricis implicatam, tot infamem nequitias, tot difficilem largitionibus, tot meticulosam periculis, e *Ricauto* audire, fuerat operæ pretium. Commemorat quoque, qui sint horum reditus, qui ministrorum ordo, quæ munia, synodi, liturgiæ, homiliæ, preces, missæ, communio Laicorum, & quæ sunt alia, his affinia. Quibus mysteriis templorum ponantur fundamenta, quæ sint Græcorum, quæ Turcarum, quæ Arabum, Talismanes seu *ταλίσματα*, quæ *ἀντιμήσια*, seu aræ portatiles, quæ jejunia, qui festi dies, secundum mensium ordinem recenset. *Pag. 113* Sacramenta enumerat, ubi omnia occurrunt, quæ Baptisimum, sacram Cœnam, confirmationem, excommunicationem, præsecutionem e sepulchris, ejectionem demonum, *εὐχλαϊόν*, seu oleum sacerum, connubium, funeralia, ministrorum munerumque factorum institutionem, Monachorum statuta, eorumque imprimis vivendi morem, qui celebratissimum montem Athos tenent, aliaque, quoquo possunt modo attingere. In fine addit, quæ habebat de superstitionis quibusdam Græcorum ritibus innotenda, quo pertinent oraculum illud Archipelagi non ignotum, urna scilicet Amorgos, sacer ignis, qui pridie Paschatos cœlo delabitur, aves, quæ per magnam hebdomadam in tractu Hierosolymitano obmutescunt, lapilli albi circa Bethlem, qui, lacte B.

Vir-

Virginis prognati, lacte implent fccas mulieres, terra Nilotica, quæ proximo ante Paschatos festum die (observatis prisca Calendarii temporibus,) evomere mortuos, exactoque triduo rursus absorbere dicitur. *Tertia Dissertatio* non tam de Græcis ipsis, quam eorum sectis & propaginibus, commentatur, quas multas in Africa & Asia deprehendi novimus. Primi sunt Melchitæ, quos excipiunt pag. 149 Georgiani, e fide *Tourneforti*, *Zampi*, & *P. Archangeli Lamberti* in *Relatione de Mingrelia*. Sequuntur pag. 162 Nestoriani, e *Petro Stroza*, *Bruni Liturgiis*, *Brerewoodo*, *Bessono*, *Kirchero*, & *Renaudoto*, de quo id notetur, verba pag. 168 nota b Lectorem ablegare ad pag. 228 seq. ubi occurrere dicuntur *Renaudoti* Dissertationes quædam de *duabus antiquis Indorum & Chinarum relationibus*. Sed, consilium fuisse mutatum, judicamus; loco enim allegato tale quidquam non deprehendas. Trahunt illi pag. 171 Christianos S. Thomæ seu Indos, e *la Croze*; quorum vestigiis pag. 185 Jacobitæ inhærent. His pag. 187 adjunguntur Coptæ ex ore *Wanslebbii* & *Luca* in *Itin. Egypti*. Pag. 197 Abyssini seu Æthiopes occurrunt, e *Grandi* in *P. Lobi Itinera* Dissertationibus recensiti; in quibus majorem scilicet vim doctrinarum mireris, quam in *Ludolfi* Latinis Commentariis. E *Galani* & *Monnier* testimoniis Armeni habentur pag. 210. Quæ de Maronitis disleret pag. 232, suppeditarunt *Assemanni*, *la Rocque*, *Dandini*. Pag. 242 Nasserii, Kelbitæ, Christiani S. Joannis, Drusi, ac Kurdi, (non tam Christiani furculi, quam miscella horum ac Muhammedanorum colluvies,) leguatur e *Cardino*, *Hyde*, *Thevenot*, & *Herbeloto*. Adjungere quædam voluit Autor de Abrahamitis, quos nuperum aliquod Græciæ & Egypti Itinerarium commemoravit. Sed, cum ita illos ille descripserit, quisquis est, homo, ut a Batavorum Anglorumque consuetudine proxime abesse viderentur; Autori suspecta aliquantum illius fides fuit, ut non nisi breviter notis illa inferere voluerit. Ne tandem aut pios *Simonii* manes irritaret, aut offenderet æquitatem, quæ integra servare, non truncare, jubet doctorum hominum scripta, ultimum modo dicti *Simoniam* libri

Pag. 147.

Caput nequaquam negligendum duxit *pag.* 250, quamvis, cum de Muhammedanis agat, ultimo *Tomo* fuisset reservandum. *Simonius* Russos neglexit, hinc e *Perry Statu Russia* designatos illos *pag.* 258 videmus.

Pars secunda tertii hujus *Tomi* circa Christianos versatur, qui communi Protestantium nomine, vel speciali Evangelicorum aut Reformationum, definiuntur. Quos illis nominibus notet Autor, cuique facile intellectu erit. Sunt Lutherani, Reformati, Angli, quorum illos duos priores hoc *Tomo* exhibet, hos vero cum aliis *quarto* destinavit. *Prima Dissertatio pag.* 277 ortum ac progressum Lutheranismi depingit, ductu Cl. *Maichelii*, in quibus tamen satis observes, quæ sit Autoris de fide nostra sententia, cum nonnulla in notis afferat, quæ *Lutheri* famæ detrahere possunt, neque ea tamen, quæ par erat, æquitate excuset, aut diluat. *Secunda Dissertatio pag.* 312 Albigensium & Waldensium, præcorum pariter ac recentiorum, mores exsequitur, ex *Legero, Giller, Bossueto*. *Tertia* Frâtes Bohemos describit *pag.* 325 e *Comenio & l' Enfant*. *Quarta* in Lutheranorum speciales ceremonias digreditur *pag.* 335. *Quinta pag.* 380 ultimo loco Calvinianorum ritus exponit.

JACOBI GRETSERI, SOCIETATIS JESU
Theologi, Opera omnia, antebac ab ipsomet Autore accurate recognita, Opusculis multis, Notis, & Paralipomenis pluribus, propriis locis in hac editione insertis, aucta & illustrata, nunc selecto ordine in certos titulos revocata.

Tomus VII & VIII.

Ratisbonæ, sumtibus Jo. Conradi Peetz, & Felicis Bader,
1736 & 1737, fol.

Tomus VII Alph. 10 plag. 17, Tomus VIII Alph. 11.

Diu deliberavimus, num fas sit nobis dicere de scriptis ejus hominis, quo non atrocior *Lutherus* olim noster, & quicum-

quicumque ab eo nomen ducimus, hostem habuimus, cujus & ferocia cum tanto divinarum veritatum contemptu conjuncta fuit, ut abolenda potius, quam conservanda, tam indigni capitis memoria videatur. Sane enim, quo longius extenditur hæc Operum *Gretseri* collectio, hoc magis effecta, in quam conjicimur, maledictorum & conviciorum latrina est, a qua, nemo est hoc tempore tam adversus rebus nostris, qui non oculos naresque removendos putet. Tandem inuneris, in quo versamur, rationem expedientes, & rei judicantes interesse literarum, librorum, quicumque existant, omnium, a Troe Rutulove scripti sint, notitiam suppeditari, haud difficile a nobis impetravimus, ut homini, quantumvis immerenti, locum hic concederemus, inprimis cum inter recte sentientes satis jam de turpitudine dictorum factorumque blateronis Ingolstadiensis constet, penes ceteros vero parum habiturum momenti silentium nostrum videatur. Docemus igitur Lectores nostros, satis ex voto procedere Typographis Ratisbonensibus magnæ Collectionis hujus, ad amplificanda regni Pontificii pomercia susceptæ, negotium, sexque illis *Voluminibus*, de quibus jam olim in his *Actis* dictum est, quatuor jam alia prioribus non mole tantum, sed externo etiam splendore, prorsus sumillima, accessisse. Horum singulis quid libellorum insit, summam breviterque dicemus. Communodum in eo ordinem tenuit, quicumque colligendi operam suscepit, quod ad unum quasi caput revocavit, & eodem *Volumine* conjunxit, quicquid scriptorum convenire aut scribendi ratione, aut ipso argumento, videbatur. Inscriptus est igitur *Tomus septimus Romanorum Pontificum Defensio*, quippe quo scripta continentur, ad id composita, ut summæ Pontificis Romani in rebus Ecclesiasticis potestati novum robur ac præsidium daretur. Horum primum est: *Βασιλικὸν δῶρον, sive Commentarius exegeticus in Sereniss. M. Britannia Regis Jacobi Præfationem monitoriam, & in Apologiam pro Juramento fidelitatis, Apologiam pro Juramento fidelitatis, a M. Britannia Rege, Jacobo, editæ, oppositus, & Ingolstadii A. 1610 primum vulgatus. Capita*, quibus Autor institutum suum exequitur, numero

XVIII sunt, quorum prioribus *quatuor*, *fidem*, quam Rex *Jacobus* profitetur, nec *esse vere Christianam*, nec *Catholicam*, nec *Apostolicam*, nec *primitivæ Ecclesiæ*, aut *Martyrum*, *sanguine firmatam*, probare conatur. Inde *Capite quinto* ad exempla Regum & Principum respondet; *sexto* id agit, ut, in jurejurando, quod *Jacobus* civibus suis Pontificiis proposuit, contineri vere Christianæ, Catholicæ, & Apostolicæ, fidei ejurationem & abnegationem, doceat; *septimo* in originem hujus jurisjurandi inquirat, & sententiam, qua nulla unquam prodit monstruosior, propugnat, *Reges hæreticos a summo Pontifice posse excommunicari & deponi*; *octavo* judicem agit quæstionis, utrum Rex *Jacobus* sit superior Pontifice, vel eidem saltem par; *nono* primatum summi Pontificis extollit & defendit; *decimo* & sequentibus, usque ad *decimum quintum*, ad confutandam Regis *de Antichristo* Disputationem progreditur, & de *duobus testibus ex Cap. II Apocalypseos*, de *persona Antichristi*, de *quatuor versionibus Apocalypsicis*, de *bonis ecclesiasticis*, & *immunitate ecclesiastica*, denique de *electione Regum*, copiose agit; *decimo sexto*, falli in eo *Jacobum*, quod neminem in Angliæ religionis & conscientiæ causa interfectum dixerit, variis exemplis ostendere laborat; *decimo septimo* de *lectione Scripturarum* agit; *decimo octavo*, quod ultimum est, nihil valere tela illa, quibus Brevia Apostolica, & Card. Bellarmini Epistolam ad Archipresbyterum Angliæ, oppugnaverit *Jacobus*, audacter pronuntiat. Librum hunc sequitur *Mysta Salmurienfis*, seu *Mysterium iniquitatis*, editum quidem a Philippo Mornayo, Plethiaci Domino, nunc autem a Jacobo Gretsero, Societatis Jesu Theologo, revelatum, & dilucide explicatum. Id olim Ingolstadii A. 1614 prodierat. Amplissima ei præmissa sunt *Prolægomena*, meritis contumeliis, ut solent *Gretseri* omnia, referta. Nam *dedicatoriam Mornæi Epistolam ad Jacobum*, *M. Britannicæ Regem*, & *ad Catholicos Præfationem*, *seditionem*, & *publicæ pacis turbatricem*, Præfationem vero *ad Regem stultitiarum plenissimam*, vocat, fidem ejus, & cui se addixerat, ecclesiam, execratur ac detestatur, sententiam de Antichristo fraudis & imposturæ postulat, Scripturæ testimoniis utendi rationem per-

versiffi-

versissimam pronuntiat, & quæ sunt alia calumniarum monstra, nemini nisi cum fallitio & sacro quodam horrore spectanda. Opus ipsum *Capita* habet *LXXVII*, de quibus si unum id dixerimus, ita hic summorum Pontificum, a *Victore* inde *Martyre* ad *Leonem* usque *X*, laudes celebrari, ut, quæcunque his objecerat *Mornæus*, ad calumnias & fabulas rejiciantur, tantum dixisse, quantum satis est, putabimur. Inde locum dedit Editor *Considerationum de Controversia inter S. D. N. Paulum V, Pontif. Max. & Rempublicam Ven. tam Libris tribus*. Satis est notum, quæ A. 1602 & sequentibus controversiæ intercesserint Senatam Venetam & Pontificem *M. Paulum V*, illo supremam sibi in rebus ecclesiasticis potestatem vindicante, & bona Clericorum suæ jurisdictioni adstringente, hoc vero ad Superos inferosque inauditum facinus deferente, & ad fulmen suum, tanquam ad sacram anchoram, confugiente. Neutri parti patroni defuerunt ac defensores sui. Nominat *Grotserus* Scriptores 67, quorum 38 pro Pontifice, ceteri 29 pro Senatu Veneto, pugnarunt. Ipse, quod facile credas, a partibus Pontificis stetit, ceteris omnibus, si non fortior, animosior tamen clamosiorque, defensor. Legitur jam *Responsum ad Theses Egidii Hunnii, Prædicantis Wittenbergensis, de Colloquio cum Pontificibus incundo*, A. 1602 editum, in quo non pauca de proxima *Disputatione Ratisbonensi, deque Controversiarum norma & judice*. Huic accesserunt *Digressiones sex adversus eundem Hunnii calumnias, quas effudit partim in Relatione sua de Colloquio Ratisbonensi, partim in Notationibus ad Epistolam Anonymi*. Præmissa est *de modo, quo Hæretici S. Scripturam citant*, Præfatio. In *Responsò*, Scripturam esse unicam omnium controversiarum normam, *Grotserus* negat, pro Conciliorum & summorum Pontificum autoritate acriter pugnans. *Digressionum* prima est *de Latrone cum Christo crucifixo*; altera docet, *quo remedio peccatum originis deletum sit in infantibus sub lege naturæ, & in femellis post institutam circumcisonem, itemque in masculis ante octavam diem defunctis*; tertia *de Aaronis lapsu, factoque Uriæ Pontificis*; quarta *de fermento Phariseorum*; quinta & sexta *de Judice controversiarum*, agit.

Ejusdem argumenti est, quod sequitur, *Antimonium pro deliro quodam Medico, qui nominis sui oblitus se Basilium de Varna nominat, deliranti eo sine per distinctas doses porrectum, ut, expurgato cerebro, cum alia, tum etiam hoc, discat, quænam sit controversiarum norma, & quis iudex.* Discas vel ex rubro humanitatem & modestiam hominis, & quam paratum ei, cum in aciem processit, ad dicta jocularia ingenium fuerit. Nec minus ineptus est in subsequente hanc, edita A. 1705, opella: *Bavium & Mævium, ille, ut delirus Alchymista, antimonio, hic, tanquam inspicuus prædicans, belleboro nigro, curatus, ut tandem, expurgato cerebro, intelligant, quis sit controversiarum fidei iudex, & quæ norma.* Accessit portiuncula quedam *bellebori pro male sano capite cujusdam Padoeriba Wittebergenfis, & Lithi Miseni, Calvinista.* Claudit hunc Tomum *Palæmon, sive Judicium super controversia de Norma et normato inter Rudolphum Goclenium, Philosophiæ Professorem Marpurgicum, & Bavium, Tubaro-Rotenburgensem Arsenicarium, propter Jacobum Gretserum exorta.* Arbitrum hic agit inter duos, nostris sacris addictos, viros doctos, *de norma & normato* disceptantes, talem quidem, qualem expectabant omnes. Nam, cum facere cum ipso non una ex parte videretur *Goclenius*, non poterat non vicillim huic æquorem se, quam *Bavio*, præbere.

Tomus octavus & nonus scripta, quæcunque spectant ad defensionem librorum *Bellarmini*, continent, inscripti ideo: *Defensio Operum Bellarmini.* Horum lectione pascat, per nos licet, ingenium suum, quisquis rudem & vix a fordidissima plebe auditam unquam verborum amat insolentiam, & conviciis delectatur non sale, sed aceto, tinctis, & tanquam ab una sororum infernalium dictatis. A nobis, cum titulos acceperis, nihil præterea expectes. Dicemus jam de *Tomo octavo, nonum* proxime addituri. Primum in *Tomo VIII* locum occupat *Controversiarum* Roberti Bellarmini, *S. R. E. Cardinalis amplissimi, defensio; Tomus primus de verbo Dei, adversus* Witackerum, Junium, Danæum, Sibrandum, Hunium, aliosque sectarios. *Tomus hoc priori Controversiarum*
Bel-

Bellarmini *Libri quatuor* defenduntur. Scripta, quæ hic impugnanda fuisse *Gretserus*, hæc sunt: *Wilh. Witackeri de Verbo Dei scripto & tradito Disputatio*; *Sibrandi Lubberti de Ecclesia Liber*; *Lauberti Danæi primus & secundus Tomus Operum Bellarmini refutatus*; *Franc. Junii Animadversiones in controversias Bellarmini*, & ejusdem argumenti liber *Agid. Humii*. Accellere *Defensioni Libri primi Controversiarum Bellarmini Appendices quatuor*, prima *adversus Joannem Pappum, Prædicantem Lutheranum Argentoratensem*, altera contra *Rullum, Calvinistam Basileensem*, tertia *contra novellum quendam Prædicantem Lutheranum*, quarta *de vanitate & impudentia extrema Sibrandi Lubberti, Calvinista*. *Alterius Libri Defensioni* adjunxit Autor *Tractatum de novis Hereticorum translationibus Biblicis*, quæ *insulse, insipide, profane, omni spiritu destitute*, & ideo *fugiende*, dicuntur; præterea *Appendices duas*, quarum prima *in Savobrandum Lubbertum, Calvinistam*, altera *adversus patellarios quosdam Prædicantes, Gripum, Lawinganum, Labracem Wittebergensem, Mortonum Mortualem*, & similes, arma stringit. *Libri tertii Defensioni* addidit *Gretserus Appendices duas*, alteram contra *Rullum Basileensem, & Pareum Heidelbergensem, Calvinii sectatores*, alteram contra *Gripum Lavinganum, Labracem Wittebergensem, & Mortonum Anglicanum, directam*. *Libri quarti Defensionem* comitatur *Tractatus de Questione, unde scis, Scripturam cum generatim, tum speciatim hanc vel illam ejus partem, canonica autoritate constare?* *adversus Pareum, Rullum, Pappum, aliosque Calvinianos & Lutheranos Prædicantes, illustrissimi Cardinalis Bellarmini calumniatores*; tumque alius *Tractatus de Questione, unde scis, hunc vel illum esse sincerum & legitimum Scripturæ sensum?* quem excipit *Examen secundæ Disputationis Pappicæ, de S. Scripturæ versionibus, & de ejusdem necessitate*. Finem huic Tomo imponit libellus, ita inscriptus: *Tropheum Pappicum constat quinquaginta axiomatis, quorum pleraque sunt mendacia: quibus post verba D. Augustini subjunguntur semper alia mendacia, ut principium respondeat fini.*

VIE DE L'EMPEREUR JULIEN, &c.

h. e.

VITA IMPERATORIS JULIANI, CUM DUA-
bus Tabulis Geographicis, ad intelligenda eventa inibi
enarrata.

Partes II.

Amstelodami, typis Francisci Honorati, 1735, 8.

P. I plag. 8, P. II plag. 9.

Autor hujus Commentationis, adhuc incognitus, *Tomum I Libris III*, totidemque *Tomum II*, sexque adeo *Libris* universum Opus, distinxit. Ipse, *Juliani Opera* editurus, hoc præmissò opere viam Præfationis loco sibi ut pararet, studuit. *Cuneus* in Præfatione ad Satyras de Cæsaribus *Julianum* ex professo defendit, quas *Spanhemius* in sermonem Gallicum transtulit, ac docto exornavit Commentario. *Leunclavius* in Apologia pro *Zosimo*, nec non *Gothofredus Arnoldus*, malis patrociniis, bonos notans, *Hæresiologia Lib. IV Cap. I pag. 132*, eundem callem insliterunt. In omnia alia ivit *Petavius* in Præfatione ad Opus Imperatorum *Juliani*, nec non *Ruperius* in *Observationibus ad Synopsis Besoldi pag. 436 seq.* *Philippus Beroaldus* scripsit *Julianum Imperatorem Philosophum* Pils A. 1641, 4, recusum in *Meuschenii Vitæ summorum Virorum Tom. II pag. 65 seq.* *Observator Halensis* studuit eis, quæ *Sozomenus* de *Juliano* memoriæ prodidit, fidem detrectare *Tom. I Obs. XXII §. 1 pag. 376*, negans, *Julianum* a religione Christiana descivisse, quam quippe nunquam fuerit amplexus, *Tom. III Obs. IX*. Cui opposuit *M. Joannes Joachimus Weidnerus* Rostochii A. 1703 per modum Dissertationis *Julianum ex Historicis geminis vere Apostatam*. Præter scripta *Juliani Ammianus, Zosimus, Zonaras, Libanius, Theodoretus, & Sozomenus*, hic solent consuli. Opera *Juliani Ezechiel Spanhemius* A. 1696 Lipsiæ curavit pulchre edenda. Apostasiam *Juliani* Autor Cl. in dubium haud revocat, credens, vitam ejus esse complexum virtutum perquam eminentium, defectibus navisque insignem, ac male conformatum, siqui-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXXXIX. P. II. 541

siquidem nec religio, nec ratio, actionibus ejus præfedit, sed
vanitas & ostentatio. Historici duobus sese immerferunt præ-
cipitiis, de *Juliano* commentati. Alii enim panegyrico sermo-
ne eum extulerunt, alii eum accusationibus continuis sædarunt.
Hos inter medius incedit Autor, ejus Librum in compendium
sumus redacturi. Ipse in expeditionibus *Juliani* militaribus
delineandis non est multus, id potissimum respiciens, ut cha-
racteres animi vitæque ejus exponat, quem putat fuisse homi-
nem, non magnum, sed singularem. Tanto gloriæ æstu fla-
gravit *Julianus*, ut ad eam non trahi, sed fanatico furore rapi,
videretur. Notabilibus sese subtraxit vitiis, delectatus subtili-
bus, quæ amor sui immodicus non nisi in aliis observat. Genea-
logiam ejus ita instruxit Autor:

Pag. 2.

3 seq.

Eutropius, uxor Claudia

Constantius Chlorus, ux. 2 Theodora

Julianus Constantius, ux. 1) Galla, 2) Basilina,
filia præfecti Juliani, Christo addicti, cito mortua.

I.	I.	I.	2.
Filia, nu- pta Con- stantio Imp.	Filius.	Gallus, Cæ- sar A. 351, ux. Constantina, Constantii soror.	Flavius Claudius Julianus, natus A. 331 d. 6 Decembr. † A. 363 d. 26 Jun. ux. Helena.

Quod *Juliano* sincerus erga Christianam religionem amor haud
fuerit instillatus, id ex variis rationibus deducit ipse. Inprimis
Mardonius, eunuchus & Scythæ, qui mores illius formavit,
Homerum ac Philosophiam ei potius ingessit, quam Christi do-
ctrinas. Ingenium inerat *Juliano* vivax, indoles prompta, & me-
moriam prodigiosa. Latine loqui & scribere norat; Græcam
linguam callebat; Musicam magni æstimabat. In Macello, ar-
ce Cappadociæ, Christiana religione fuit diligenter imbutus, ac
ipse cum fratre *Gallo* Nicomediæ in Ecclesia publice egit Lecto-
rem. Cum vero magis ad doctrinam Christi egeretur, quam
duceretur, fastidire eam cepit, homo quippe ingenii liberioris.

6 seq.

11.

- Gallum *Constantius* appellavit Cæsarem A. 351 d. 15 Martii, elocata ei in matrimonium sorore sua *Constantina*. *Gallus* itaque
 Pag. 13. cum *Juliano* ivit Constantinopolin. *Julianus* in disciplinam
 Christiano Sophistæ, *Ecebolo*, traditus, minarum sensit impedi-
 16. menta, ne *Libanio* auscultaret, cujus nihilo minus scripta clanculum legit. Controversiæ Christianorum de Trinitate, *Constantii* ardor in Arianismo defendendo, amor scriptorum veterum, mens admodum scientiarum cupida, *Julianum* a Christiana religione reddere alienum valebant. Adde, quod plerique Grammatici, Poetæ, Sophistæ, & Philosophi, paucissimis exceptis, simulacrorum cultui erant adhuc addicti, qui fabulis stolidissimis sensus reconditos, phycos, morales, & theologicos, adjungebant. Platonicam eam fugendi artem jam tentarunt, ut absurda popularium dogmata enollirent. Sed expositiones eorum mylicæ destituebantur omni fide historica, nec quemquam reddebant meliorem. Platonicam, qui *Juliani* ætate flore-
 24. bant, Orientalium emblemata adfuerant sive Philosophiæ instar centonum. *Ædesius*, princeps Platonorum, discipulus ac successor *Jamblichi*, Pergami, urbe Mysiæ, agebat. Ejus fama allexit *Julianum*, ut in senis hujus decrepiti colloquium veniret, ac ab eo reciperet consilium, audiendi discipulos *Ædesii*, *Eusebium* & *Chrysanthum*, qui ex composito alter alterius gloriæ serviebant. *Maximus* vero, Ephesi Sophista, oculis ac voce adeo ad sese traxit *Julianum*, ut ipse, perhibente *Libanio*, oraculo hoc novo impulsus, instar leonis omnia, quibus adhuc religioni Christianæ erat adstrictus, vincula rumpere. Quo facto, *Julianus* mysteriis Platonorum theurgicis, præeuntibus *Maximo* & *Chrysantho*, fuit initiatus, ac *Maximus* ei imperium prædixit. Hæc ejus fuit *apostasía*, quam tamen studiose dissimulavit, siquidem ad cutem usque capitis tonsus, vitam coluit monasticam, ac explevit munia Lectoris in Ecclesia Nicomedien-
 36. si. Inter hæc *Constantius Gallum*, *Juliani* fratrem, quasi rebus novis studentem, perire jussit. *Julianum* ni Imperatrix *Eusebia* texisset, aulicorum delationes etiam ipsum
 46. morti addixissent, cui eum jam reddiderant vicinum. *Julianum Constantius* paullo post Cæsarem appellavit. Atque hoc est
 primi

primi Libri argumentum. Fuimus copiosi, ut naturam apostolice exponeremus, tantis obseptam difficultatibus. *Libro secundo* Cæsaris novæ exercitationes, expeditiones, obsidiones, & victoriæ bellicæ, enarrantur. *Juliani* de bello Gallico Commentarios interuisse, dolemus, opus tam insignis Historici. Adversus Gallos, Sarios, Alamannos, & Germanos, insignis illius emicuit virtus, qui in egenos misericordiam, in oppressos clementiam, in omnes æquitatem, ostendit. A militibus ipse proclamatus fuit Imperator A. 360 incunte vere, cum tertium esset Consul. *Constantius* hæc tulit ægerrime, sed mutare haud valuit. *Libro tertio* Autor id ipsum copiosius exposuit, studiose annotans, *Julianum* huc usque sese Christianæ religioni addictum simulasse. Uxore *Helena* mortua, *Julianus* creditur inviolata castitate enituisse, nec venereum quidquam agitasse. Sed falso. Ipse enim, sibi spurios fuisse, non abnuvit. Cum arma in *Constantium* sumeret, bellumque aggredereur intestinum, publice professus est idololatriam. *Gregorius Nazianzenus*, *Constantium* a *Juliano* fuisse veneno sublatum, tradidit, quam narrationem Autor ostendit esse penitus vero absurdam. Reducere cepit *Julianus* religionis idololatricæ specimen, sed non aperta violentia, usus potius astu & artificiiis occultis, quorum expositione admodum pragmatica concluditur *Tomus primus*, ejusque *Liber tertius*. *Liber quartus* a Calendis Januarii A. 362 procedit, ac a sacris inchoatur Calendarum, in quibus *Mamertinus* in *Juliani* honorem publice dixit panegyricum. *Maximus*, qui *Julianum* ad Græcam Philosophiam amplectendam, & a religione Christiana discedendum, sollicitaverat, in aulam vocatus superbe egit, a *Valente* postea in vincula conjectus, liberatus tandem, ad ultimum capitis supplicio plexus interiit. Epistolæ *Juliani* ad *S. Basilium*, & hujus ad illum, datæ, suppositionis nota laborant. Non vacat, persecutionis momenta, quam *Julianus* Christianis intentavit, repetere, egregie hic exposita & deducta. Divi & Serendivi, qui ex India ad *Julianum* miserunt Legatos, judice nostro Autore, fuerunt incolæ Insularum *Divi* & *Ceylan*, quarum posteriorein Arabes vocant *Serandib*. *Iustitiam* de cetero *Julianus* exercuit æquali temperamento, urbium privilegia

Pag. 68.

97 seq.

104 seq.

109.

116.

124 seq.

136 seq.

154.

160.

198.

- legia & florem instauravit, delatores fecit parvi, patronis cau-
 farum dedit multum licentiæ, munimenta reparavit, copias
 firmas instruxit, terroremque nominis sui ad barbaros usque
 disjunctissimos transmisit. Bellum vero in Persas suscepit, ma-
 gis vana gloria impulsus, quam solida ratione. Iter ejus per
 Pag. 199 Asiam, Syriam, ac porro, confectum, Autor, diligentia non
 seq. vulgari adhibita, egregie exponit, ac eleganter exequitur.
- 220 seq. Eventuum futurorum series ex extis *Julianus* noscendi cupi-
 dus, dicitur homines enecuisse, quod Autor in medio relinquit.
 Christiani Antiocheni certe sævitiam *Juliani*, philosophicam
 moderationem alioquin affectantis, senserunt haud mediocrem,
 228 seq. nec obscura ibi erat Dei, Christianos tegentis, gloria. Nec mi-
 nus insignis emicabat veritatis divinæ honor, cum *Juliani* con-
 248 seq. sillum, templo Hierosolymitano in gratiam Judæorum reedifi-
 cando intenti, ignis eluderet. De expeditione ejus Persica ac
 fatali nihil addimus, id unice adjungentes, Autorem erudite ac
 solide prostravisse famam illam vulgarem, qua permulti per-
 319 seq. hibent, *Julianum*, mortifero jaculo ictum, exceptum sangui-
 nem versus cælum projecisse, ac exclamasse: *Vicisti tandem, Ga-
 lilæe*. Tria *Juliani* capita, ex numis rarioribus desumpta, libro
 sunt præfixa. De cetero ingenue fatemur, Autorem tam so-
 lide, tanque venuste & pragmaticæ, vitam *Juliani* pinxisse, ut
 operis gloriosi ac pulchri ipsum nec pœnitere, nec pudere, que-
 at unquam, tantum abest, ut ratio ulla sit reliqua, cur nomen
 suum debeat dissimulare. Est ipse quidem Parisiensis, ac Pon-
 117. tificiæ religioni addictus, siquidem Apostolicis Seculis doctri-
 nam, sacrificio incruento saventem, tribuit; ita tamen sese in
 describendo *Juliano* gessit, ut nec veritati per partium studia
 nocuerit, nec fidei Christianæ per laudes nonnullas in *Julia-
 num* collatas detraxerit.

TRAITE' DU VRAI MERITE DE L' HOMME, &c.

h. e.

TRACTATIO DE VERO MERITO HOMINIS,
 considerati secundum singulas ætates & conditiones.

Acce-

Accedunt principia educationis recte instituentæ, adolescentibus ad virtutem formandis accommodata, Autore LE MAITRE DE CLAVILLE, Thesaurario Franciæ Rothomagi. Editio altera, revisa, correctæ, Et ab Autore aucta.

Parisiis, sumptibus Salgranii (Saugrain), 1736, 8.

Alph. 1.

Facetum & jocosum est libri exordium, licet in hac editione paulisper immutatum. Tractatio ipsa est de re seria ac minus jocosa sic instituta, ut ad conversationis honestæ ac virtutis commercia excolenda nullus facile liber amœniorem aperiat aditum. Educationis principia libro non sunt subjuncta, sed per librum omnem disseminata. Ipse Autor Illustris mores *ridendo castigat*, ac, dum adolescentes ad virtutem adducere studet, stilum adhibuit, retinendis teneris mentibus attemperatum. Quo sine interstrepunt subinde versus Gallici venustiores sermonem pedestrem, inprimis ex *Horatio* desumpti, quem summi æstimat. Historiam inprimis excoli legique vult ab eis, qui honeste & cum gloria meritum florere cupiunt. Ipse credit, Deum inde ex ultimis temporibus Romam voluisse efficere Hierosolymam doctrinæ Christianæ ac sedem suæ religionis primariam. Exprobrat deinde conterraneis suis neglectum, quo feruntur erga reliquas Europæ linguas. Addit egregie: *Germanis profundam eruditionem denegare non possumus. Si ipsorum lingua paulo est difficilior, necessitas eo est major, non solum ob orbis Christiani caput inter Germanos commorans, sed etiam ob varias Principum Germaniæ potentiorum aulas, in quas Rex Galliarum nonnunquam Legator dimittit.* Nobilibus ac genere excelso editis viris ex favore quodam natali attribuit sanguinem puriorem ac limpidiorem, quocum iudicii lumen purius, quantum ad facultatem attinet, solet esse conjunctum. Virtutem ac veri meriti naturam pro rebus eisdem reputat, quarum fons & fontigo sit studium sapientiæ. Virtus, ipso iudice, est exercitium vivendi secundum æquitatem, fortitudinem, & sapientiam. Galli discernunt *homme galant &*

Pag. 5.

20.

23.

25.

27.

38.

51.

57.

- Pag. 63. *galant homme*. Prior est nugivendus, amoris studiosus, & ardelio; posterior est limatus homo & expolitus, cujus destinationes sunt certæ & jucundæ, cui sunt dotes nativæ & adscitæ, quibus nævi insunt nulli. Autor Illustris, postquam ea, quæ ad hominem meritis gravem attinent, delineavit, nulli parcit operæ, ut adolescentes a vitiis revocet, & ad virtutes amplectendas invitet, quem in finem momenta ingenii suavis, docilis, modesti, taciturni, exponit. *Caput III* lectioni recte instituendæ est proprium, quam non exigit continuam vel prægravatam, sed ad bene vivendum, recreandum, & conservandum, accommodatam.
134. Poetica lectionis commendat opera *Boilavii*, *Molierii*, *Cornelii*, *Cercavii*, Abbatis *Regnerii*, illustris sceminx *des Houlieres*, *Quinalsi*, *Pavillonii*, ac *Fontanii*. Oratores suadet legendos *Flecbierium*, Sermones R.P. *Cheimais*, Telemachum *Fenelonii*, opera *Fontenellii*. Versus, quos *Cornelius* ætate media scripsit, imitationem respuunt, reliqui sunt vix mediocri pulchritudine. *Boilavii* poemata senilia sapiunt ætatem imbecillem & decrepitam.
193. *Capite quarto* agit Cl. Autor de utilitate feligendi ac adhibendi voluptates, de lusu, de differentia inter lutores, de venatione, saltatione, spectaculis, musica, mentia, de cura valetudinis, deambulatione, refugio opportuno, ac de commercio cum sceminis honeste instituendo. *Capite V* disserit de excellentia voluptatum animi ac mentis præ voluptatibus corporis, de justitia, grati animi officio, ac generosa animi indole. *Capite VI* pertractat cautiones, iniquitati hominum, avaritæ, & immoderatæ cupiditati, opponendas. Addit certi vitæ generis delectum necessarium, parallelisimum seu comparisonem inter eloquentiam & fortitudinem instituit, luxum dissuadet, animi constantiam, intrepidumque ejus robur, celebrat.
341. *Capite VII* disserit de matrimonio, modisque eo feliciter utendi, de conjugio secundo, officiis parentum & liberorum mutuis, de officio patrumfamilias educandis liberis proprio, de testamentis, de fortuna familiarum conjunctarum prospera, de officio erga vicinum, quemvis alium, & amicos, de amicitia. Ad ultimum exponit *Capite octavo* officia moralia, de tempore recte locando, de excellentia religionis catholicæ, de observantia

tia erga honoratioris, de favore, de ira & vindicta, de maledicendi studio & calumnia, de gulæ studio, de hyprocrisi, de lectione sacrorum librorum, de Protestantibus, de bonis operibus ac elemosynis, de precibus, verbo Dei, Missa, & observantia Sacerdotibus Clericisque exhibenda, de meditatione, de miseriis ac dignitate hominis, de fastu & impietate, ac de morte citra pavorem expectanda. Sed quid de Protestantibus differit? Dabimus ejus verba Latine reddita: *Deploremus illos, qui improspere nos dereliquerunt. Amisimus homines excellentes, quorum ardor pietati infixus ac eruditio religioni Christianæ potuissent insigni esse ornamento, ac quorum vis haud fuit tanta, ut novitatibus, quæ Europam dividerunt inde a Seculis duobus, resistere valuerint. Abadius, cujus nomen est ipsa eloquentia, qui tantum poterat, qui tantum ardoris susceperat pro causa communi, quique excellentiam religionis Christianæ tam præclare habuerat cognitam, nobis fuit elapsus.* Addit plura, quæ ponuntur, non comprobantur, nec ad arcem causæ ipsius pertinent. Deprecantur Protestantes novitatem dogmatum, ipsis vulgo tribui solitam, detestantur ea, quæ oraculis Dei sunt adversa, & eandem Symboli Apostolici, Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, ac Chalcedonensis, fidem tenent. Si qua de interpretatione locorum difficiliorum, & de modis adminiculorum gratiæ, inter ipsos est varietas, ea non est tanta, quantam Patres sancti & orthodoxi per singula Secula, ac inprimis Ordinum monasticorum sectæ, Scotistarum, Thomistarum, Jansenistarum, & aliorum, familiæ, amplectuntur.

Pag. 477.

Zusammentrag der Stadt Nürnberg erteilten Freyheiten, ic.
h. e.

HISTORIA NORIMBERGENSIS DIPLOMATICA, Prodromo instructa, ac in tres Partes divisa, nec non Annotationibus referta, ad illustrandam Historiam mediæ ævi, & inprimis Reformationem Noricam.

Norimbergæ, apud Jo. Andr. Endteri hæredes, 1738, fol.
Præf. Alph. 4 plag. 4, P. I Alph. 3 plag. 9, P. II Alph. 5 plag. 7,
P. III Alph. 3 plag. 1.

In Præfatione Autor instituti sui, ut moris esse solet, reddit rationem, simulque, si veritati quædam in hoc Opere deprehendantur contraria, pro non scriptis habiturum declarat, ac colligendi Acta publica necessitatem & utilitatem generatim commendat. Sequitur Prodromus, sive introductus, in Historiam Noribergensem Diplomaticam, quasdam continens animadversiones in Privilegium, a *Friderico II* Imp. Noribergenibus A. 1219 concessum. Hujus autem Prodromi initium facit hæc ipsum Privilegium, figura ænea in fronte exornatum. Illud excipiunt animadversiones, quarum præmonita, ut vocare solet Autor, X inclusa *Sectionibus*, primo loco comparent. Horum *Sectio I*, quæ de eo privilegio generatim, & circa illius introitum & subscriptiones speciatim, notari merentur, persequitur.

Præf.
Sect. I
pag. 17-38.

17 seq.

22-25.

24 seq.

26 seq.

30-37.

Ostendit e. g. in *Wagensæilii* Commentatione de Noriberga Cap. XXVII sub annum 1209 illud locari, & in *Linneæ* Jur. publ. Lib. VII Cap. 3, *Goldasti* Constit. Imper. Tom. I pag. 291, *Knipfchildii* Tract. de Juribus & privilegiis Civitatum imperialium Lib. III Cap. 38 n. 56, & *Lunigii* Archivi Imper. Vol. XIV pag. 85, deprehendi quidem, sed ex parte mancum ac mutilum. In annotatione adjecta prima Autor copiose de Imperatorum veterum sigillis, nec non aquilæ bicipitis signo, ejusque origine, disserit. Iphis Observationibus insertæ leguntur *Henrici VII*, *Ludovici IV*, & *Caroli IV*, confirmationes illius privilegii Noricæ. Generatim adeo multa in his annotationibus deprehendantur, quæ forsitan nemo hic quæsierit, vel divinando etiam facile quæret, ut ea ne in compendio quidem commode fisci queant. Ita verbi causa e *Zschackwitzii* notitia mercaturæ omnem pæne mercaturæ Germanorum historiam Autor dedit. Quid? quod neque porro Statuum Imperii notitiam, & civilem Germanicæ originem, & quæ super *Witticbindi* sede, ubi *Henrici* Saxonis de urbibus instituta exponit, a Juris publici Doctoribus, magno numero excitatis, & a *Zschackwitzio* potissimum, disputari solent,

lent, prætermisit. Hac quippe via ipsi incedendum fuit, ut tantæ molis opus conscriberet. *Sectio*, quæ sequitur, *secunda* privilegii, de quo diximus, argumentum exponit, ac rationibus sat validis comprobatur, esse illud fundamentum omnium reliquorum privilegiorum Noricorum. Ex illa autem tantum adduxisse sufficiat, Autorem sub ejus imprimis initium, in causas, quæ Noribergenses impulerint, ut id ab Imperatore peterent privilegium, cum tamen eo jam tempore immediate imperio subiecti fuerint, quis porro sensus verborum, *quilibet ejusdem loci civis*, & quæ vocis *Advocatus* genuina sit indoles, inquirere. *Sectio III* exhibet argumenta, quæ comprobant, Noribergam inter civitates imperiales debere referri antiquissimas; pag. 67-128. ubi quidem Autor ostendit: 1) Noribergam ante *Caroli M.* tempora jam conditam, ibique partim repetita, quæ in notis ad Cod. Statut. dicta sunt, partim fusius explicata, deprehenduntur; 2) Noribergam *Henrici I* ævo civitatis jura vel obtinuisse, vel jamjam habuisse; 3) Noribergam *Henrici IV & V*, nec non *Lotharii II*, ætate infelicissimam obsidionem & excidium pæne perpeffam; ac 4) *Friderici II* tamen tempore ita rursus floruisse, ut Imperator ille eam civitatem carissimam sibi nominaverit. *Sectio IV* monstrare debet, Noribergam semper tractum terrarum peculiarem, Cæsari & Imperio immediate subiectam, sub se continuasse. Quem in finem tres statuit periodos Autor: primam a *Carolo M.* ad *Fridericum II*, secundam a *Friderico II* ad *Carolum IV*, & tertiam denique a *Carolo IV* ad nostra usque tempora. *Sectio V* Advocatiæ Noricæ (*Land-Vogtey*) antiquæ naturam & indolem describit, Advocatorum imperialium conditionem generatim, & Noribergensium speciatim, horumque historiam & singularia jura, explicans. *Sectio VI* de Burgwardiis (*Burg-Hütten*) & feudis castrensibus, quæ olim ad castrum imperiale Noricum pertinere, agit, & quæ 1) generatim hic notanda occurrunt, nec non 2) Burgwardiorum Noricorum rationem, eorumque 3) jura, persequitur, feudorum pariter, & imprimis eorum, quæ a castris nomen accepere, originem indolemque sistit. Quæ sequitur *Sectio VII*, summam omnia documenta, in hac Historia Sect. II pag. 38-67. 39 seq. 40-43. Sect. III pag. 67-128. 68-87. 87-94. 94-107. 107-128. Sect. IV pag. 128-151. Sect. V pag. 151-163. Sect. VI pag. 163-177. Sect. VII diplo-

- Pag. 177-238. diplomatica collecta, & quæ illustrationi privilegii Norici, A. 1219 concessi, ejusque penitiori cognitioni, & veræ territorii Norici rationis dijudicationi inservire possunt, prout illius inscriptio docet, enumerat, eorum argumenta exponit, & notis illustrat copiosissimis. Sed hic nihil tamen aliud Autor agit, nisi ut, præmissa tractatione generali, doctrinæ de territoriorum clausorum & non clausorum in Germania indole sequentia expendat momenta: I) Noribergam ante, nec non ipsius *FridERICI II* Imp. & post ejus ævum, territorium clausum ignorasse; quod assertum inde probat, quod jam A. 1219 ea civitas juribus mox enarrandis gavisa sit, quæ id, de quo sæpe diximus, privilegium tantum confirmarent. Immediatam puta erga Imperium qualitatem, & plenam immunitatem ab omni advocatia, jus porro monetæ, telonii, mercatus, immunitatem a jure feudali, judiciis provinciali & duellico, & quæ sunt
- 181-191. alia XII numero adducta. II) Noribergam ab A. 1273 ad 1427 pariter territorio clauso fuisse destitutam, idque locis nonnullis, 191-217. ex publicis Actis excerptis, probare Autor annititur. III) No- 217-233. ribergam ab A. 1427 ad 1587 territorii clausi naturam non induisse, suamque hic sententiam Autor firmam reddere alla- borat ex venditione jurium *FridERICI*, Burggravii Norici, civi- tati facta, & quidem 1) ex ejus occasione, 2) Cæsaris consensu & confirmatione, 3) venditione ipsa, 4) desuper confectis do- cumentis, 5) venditis, & 6) reservatis juribus. IV) Noriber- gam & totam Franconiam omni tempore territorium clausum abhorruisse, & adhuc abhorre, idque evincere studet Autor antiquorum Ducum & Comitum hujus terræ indole, & quod districtus non a Comitum nominibus, ut alibi, sed a limitibus suis, signati fuerint, ac aliis denique ejusmodi argumentis, quæ non adeo firmo semper talo stare solent. *Sectio VIII*
- Sect. VIII pag. 233-258. verbo privilegii: *Item, quicquid aliquis Noribergensis ibidem delinquat, pro quo delicto puniendus esset, in persona aut rebus, si satisfecerit Sculteto nostro, nulli amplius respondere debet de hoc delicto, & gratiam nostram percipiet*, explicat, simulque ostendit, quis eo ævo magistratus & jurisdictionis criminalis (*der Freislichen Obrigkeit*) status fuerit. Docet nimium

rum Autor hoc loco 1) nexum cum superioribus articulis, & quæ hic veluti sint præsupponenda, 2) exponit judicem, 3) locum judicii, 4) reos, 5) delicta, ac denique 6) horum pœnas. Sectio IX huc usque (scilicet in omnibus antecedentibus VIII Sectionibus) deductorum cum aliis scriptis harmoniam, si ita dicere fas est, ostendit, vel ostendere debet. Hoc enim ut probet Autor, sequentia momenta affert & explicat, ac fuse quidem satis: I) in *Gylmanni & Tilemanni* scriptis statum controversiæ & causæ (nimirum civitatis Noricæ cum Sereniss. Marchionibus Brandenburgicis lineæ Franconicæ) nec integre adductum, nec accurate tractatum, tam quoad formalia, quam materialia; II) dictos scriptores præcipua & antiquissima Noribergensia documenta vel profus omittere, vel falsa & a veritate aliena ratione citare; e. g. eos tot vicibus laudatum privilegium, Noribergæ A. 1219 datum, plane ignorare; & in investitura prima Burggravii Norici de A. 1273 & 1282 plura se reperisse credit Autor, e. g. Advocati officium (*Schultbeisen-Amt*) Burggraviatui subordinatum fuisse, de quibus tamen ibidem ne hilum quidem reperitur, ubi simul Autor in adjecta nota quam amplissima varios scriptorum recentiorum modos explicandi dicta monumenta de A. 1273 & 1281 persequitur; III) loca indicat, ex quibus, ut asserit, patet, excitatos scriptores contra jura & constitutiones Imperii generales scripsisse. In quo quidem momento Autor fundamenta jurium Burggraviorum Noricorum contra civitatem, & hujus contra illos, summatim indicat, expendit, & quæ sunt pro civitate, fusius explicat, priora, Sereniss. scilicet Marchionum, ubique refutans, simulque catalogum proscriptionum ex agro Noribergensi, ex antiquo libello, *Acht-Büchlein* dicto, ab A. 1308 ad 1359, & longam seriem casuum jurisdictionis criminalis, a civitate Norica in agro Noribergensi ad nostrum usque ævum exercitiæ, affert. IV) Exponit ea, quæ tot vicibus memorati scriptores contra Historiæ antiquæ & novæ fidem protulerunt, e. g. Burggravium Noribergæ in causis criminalibus judicasse. V) Enumerat loca, quæ testari ex mente Autoris debent, illos Scriptores documentis ab utraque parte in lucem editis adversari. Ita ab illis adduci

Sect. IX

pag.

258-314.

260-262.

266-270.

270-291.

271.

278 seq.

279-286.

291-295.

291.

295-297.

296.

- adduci scribit verba *Burggrafibus - Herrlichkeit auswendig der Stadt*, quæ tamen in nullo edito documento comprehendantur. VI) Notat loca dictorum scriptorum, quæ Autor sibi ipsis contradicere credit, ac denique VII) exhibet compendium eorum locorum, in quibus memorati scriptores Sereniss. Marchionibus, imprimis præsentibus ipsorum principis, & publicæ tam in *Actis*, quam aliunde, confessioni prolatae, prorsus adversarentur. *Sectio X* historiam status rei monetariæ, & juris nummi percutiendi, apud majores nostros tradit, simulque monstrat, illud non a jure status vel territorii derivandum, sed ex sola gratia Imperatorum, & Regum Germaniæ concessione, fluere. Suam autem thesin ut firmam reddat Autor, repetit 1) generatim ex Illustriss. Domini *de Bünau Dissert. de Jure monetandi in S. R. I.* originem tam juris monetandi, quam usus pecuniæ & monetæ signatæ in Germania, ejusque progressum & rationem, intuitu Cæsaris & Statuum; 2) speciatim jus monetandi civitatis Noricæ persequitur, & exinde & aliis argumentis ac testimoniis conclusionem elicit, jus monetandi, ut dictum, semper gratiæ Imperatorum & Regum Germaniæ fuisse adscriptum, nec a jure territorii aut status dependisse. Deprehenditur hic quoque in *nota 1* copiosissima narratio de loco *Furtb*, in quibusdam Diplomatum occurrente.
319. Quem sine dubio in finein Autor integra *Henrici II* de A. 1007, & *Henrici IV* de A. 1072, documenta, in quibus hic locus occurrat, inferuit, iisque alias quasdam chartas, e. g. ejusdem *Henrici IV* privilegium, Wormatiensibus super immunitate a teloniis in civitatibus regni assignatis de A. 1073 datum, *Henrici V* privilegium, dictæ civitati in teloniis & re judiciaria, cum formula de non revocando, concessum, de A. 1112, &c. adjunxit. Sequitur, ut ita dicamus, in textu, *Mülleri* Relatio seu notitia juris monetandi & status rei monetariæ, Advocatiæ Imperialis, Burggravorum, & civitatis Noribergensis, a *Caroli IV* xvo ad A. 1626, Cel. *Jo. Dav. Kaleri* Operi, cui titulus *Münz-Belustigungen*, maximam partem inserta, hic vero integre descripta, notisque Autoris illustrata, quæ cum ex subsidiis aliis plane incognitis sit composita, utilitate sua & laude non videtur defraudanda. Coronidis loco Autor brevissimam
- 320.
- 321.
- 322.
- 326-380.
- 380-384.

vissimam continuationem relationis, seu notitiæ *Mullerianæ* ad nostra usque tempora, ac summam libri, Ratisbonæ A. 1665 in lucem editi, *de novis monctarum in Imperio nostro*, apponit, simulque Prodromum claudit, addita pariter, ut in fronte, figura ænea. Prodromum excipit Diplomaticæ Noricæ Historiæ *Pars* vel *Periodus I*, continens 116 documenta, ad annum usque 1347, seu initium imperii *Caroli IV*. Periodi seu *Partis* hujus initium denuo exornat figura ænea. Inter Documenta autem primo comparet *Copy eines alten Pergamenen Salbüchleins, worinnen verzeichnet ist, was zu des Reichs-Vesten zu Nürnberg vor Jaren gehörig gewesen, und woraus zugleich erhellet, das zu und um Nurnberg ehedin eine Kayserliche und Reichs-Landvogtey angeordnet sich befunden, das sind die Guter, die zu dem Reich gebierend auf die Burg zu Nurnberg*. In adjectis annotationibus Autor de Præfectis provincialibus generatim agit, in tempus conscripti hujus Documenti inquirat, & loca ibidem contenta fuscè describit. Diplomatum hujus *Partis* agmen claudit *num. 116*, vi cuius *Conradus ab Asebe*, iudex provincialis Noricus, *Alberum*, Episcopum Eychstadensem, ab intentata contra eum actione absolvit. Sequitur *Pars* vel *Periodus II* Historiæ Diplomaticæ Noricæ, sistens Acta publica ab A. 1347. *Caroli* scilicet *IV* imperio, ad tempora usque *Caroli V*. Sub initium statim rursus conspicere licet figuram æneam. Documentorum autem primum est *num. 317* in ordine, *Caroli* scilicet *IV* confirmatio omnium privilegiorum & immunitatum, Noribergæ a suis antecessoribus Imperatoribus & Regibus Romanorum collatis, de A. 1347. In annotationibus Autor, quæ sub regimine *Caroli IV* & *Wenceslai* filii notatu imprimis digna, tam intuitu totius Imperii, quam Noribergæ, acciderunt, persequitur, & potissimum, quot vicibus *Carolus IV* & *Wenceslaus* Noribergam venerint, fuscè exponit. Periodum claudit *num. 323* summa sententiæ, A. 1518 inter *Fritzen, Koler, Cunzen, Humbser, & Hansen*, rusticos *de Elltersdorff, & Hansen Saubern* ac *Barbaram Sraudacherin*, latæ, quam Autor annotationibus desitutam reliquit. Huic Periodo adjecta est Appendix, indicis veluti loco, summam indicans, quæ in Prodromo, nec non

Pars I.

Pag. 1 - 7.

7 - 22.

Pars II.

Pag.

315 seq.

316 - 323.

318 - 323

783 seq.

785-800

- I & II Periodo hujus Historiæ, dicta sunt. Quæ autem hanc excipit Periodus vel *Pars III* Historiæ Diplomaticæ civitatis Noricæ, Documenta a *Caroli V* imperio ad nostrum usque ævum comprehendit, in fronte pariter atque in fine figura ænea, ut in usu esse solet, exornata. Documentorum quasi exercitum ducit *num. 324* in ordine Charta *Caroli V*, qua omnia ab antecessoribus suis Noribergensi civitati concessa jura & immunitates confirmat, de A. 1520. Annotationes seriem de religionis negotio & reformatione in politicis ecclesiasticis, intuitu totius Imperii ab A. 1517, Noribergæ autem ab A. 1431, & ratione utriusque ad A. 1650, ductu relationum quarundam MStarum, ob oculos ponunt, amplissimis instructam notis, in quibus, quæ in modo citatis relationibus MStis breviter dicta sunt, fufius deducuntur. Postremum vero in hac Historia Diplomatica occupat locum *num. 471* confirmatio præsentis Imperatoris *Caroli VI* privilegii divi *Leopoldi*, senatui Noribergensi A. 1697 de usu tituli *Edel* concessi, in qua simul tribus supremis Præfectis (*Obrist-Hauptleuten*) titulus Consiliariorum Cæsaris actu talium, cum juribus huic annexis, gratiosissime conferitur, de A. 1721. Operi finem imponit Index, pro libri mole, brevitate pæne laborans. Sicuti autem in vasto illo Annotationum ad Codicem Statutarium Noribergensem Opere, ita & hic, plurima deprehendere licet, a scopo prorsus aliena, hæc pauca quoque vulgaria, levia, & parum accurate dicta, ut adeo vel solo multa congerendi studio sese commendare Autor iste videatur. Nec genus dicendi denique ita comperatum est, ut ad præsentis Seculi palatum esse queat.

**GOTTFRIDI MASCOVII, D. NOTITIA JURIS
& Judiciorum Brunsvico-Luneburgicorum. Accessit
Notitia Juris Osnabrugensis & Hildesensis, ad
usum Auditorum.**

Gotttingæ, apud Abramum van den Hoeck, Academiæ typographum, 1738, 8.

Alph. I plag. 14.

Læto

Læto serenoque vultu res Jctorum publica tollit eruditum hunc Musæ *Moscovianæ* partum, tanto amplioribus commendandum ornandumque laudibus, quo clarius nemo non perspicit, qui Germanicæ Jurisprudentiæ studio delectatur, quantum lucis ex ejusmodi scriptis capiant complures majorum nostrorum Constitutiones. Occasionem scribendi hujus dedit Compendii nova Academia, quæ Gottingæ nuper ritu solenni inaugurata est. Cum enim docendi Juris provinciam in ea suscepisset Celeberrimus Autor; prima hæc ipsi cura, primus labor fuit, ut cives Academicos, in terris Brunsvicensibus & Luneburgensibus natos, ejus, quod receptum ibi est, Juris notitia probe imbueret, eorumque animos ad recte gerenda aliquando civitatis negotia præpararet. Sed circumspicienti undique, quem commode sequeretur in Prælectionibus suis ducem, invenire plane neminem licuit, eamque ob causam ipse manus admoveere operi instituit, in quo concinnando nec diligentia pepercit ulli, nec ceteras boni laudandique scriptoris virtutes neglexit. In Præfatione periculum fecit præstantissimus *Moscovius* tradendi instituta Luneburgensium & Ultzensium, qui Statutum quidem Luneburgense sequuntur, ita tamen, ut singularibus consuetudinibus ab eo nonnunquam recedant. Ante vero, quam ad enarrandam ipsam Juris Brunsvico-Luneburgici notitiam se converteret Vir Amplissimus, præmittere ipsi visum est Proœmium, in quo copiose eleganterque docet, in Ducatu Luneburgico, aliisque terris omnibus, eo comprehensis, per longum temporis spatium servatas custoditasque fuisse leges Saxonum, quas illibatas iis *Carolus M.* reliquerat. Hoc tamen non inficiatur, pagis, vicis, & oppidis, sensim sensimque crescentibus, id concessum datumque fuisse, ut suis, non aliorum, adstringerentur Constitutionibus, id quod ex Statutis Luneburgensibus & Sotatensibus luculenter apparet, quorum illa sponte recepit Ultzena civitas, hæc Lubecæ, recens conditæ, tributa ab *Henrico Leone*, cujus urbis leges ultro deinceps receperunt civitates Vandalicæ, Hamburgum, Wisnaria, Rostochium, Stralsunda. Præterea invaluit quoque Jus Romanum atque Pontificium, Sacerdotibus pro hoc, amicis

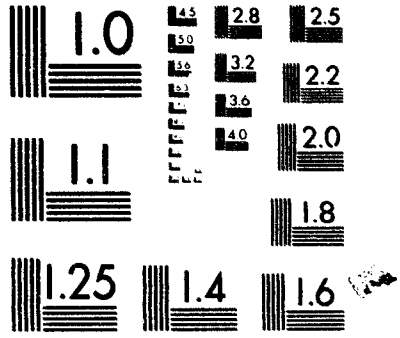
vero Principum pro illo, mascule pugnantis, usque dum ipsis tandem Principum Constitutionibus peregrina Jura patriis anteponebantur. Ad Feudorum quod attinet jura, quæ in terris Saxonis antiqua sunt, illa magnam partem consuetudinibus cesserunt Langobardicis, ita quidem, ut ad Jus provocanti Saxonicum incumbat probatio, Jus Feudale Saxonicum hac in re ab usu non recessisse, nisi observantia unicuique fuerit cognita, qualis in simultanea investitura est, ceu novissime adhuc pronuntiatum refert Doctiss. Autor in supremo, quod Cella est, Provocationum tribunali. Non pauca etiam Recessibus Provincialibus, pactis hæreditariis, & Ordinationibus judicialibus, fuisse immutata, exemplis quibusdam confirmat. Jam ipsum ædificium, ex atrio velut egressi, contuebimur. *Pars prima quatuor distincta Capitibus est, quorum primum de Jure agit Brunsvico-Luneburgico in Calenbergico Principatu & Gotingensi.* Sublata Principum Calenbergicorum stirpe A. 1584, Principatus Calenbergicus Guelpherbytano accessit, & sic ipse quoque, Jurium Saxoniorum loco, peregrinis fere solis uti cœpit, litesque, inter cives motæ, in Cancellaria, & ut suspicatur Ill. Autor, in Curia etiam Guelpherbytana, ad Juris Civilis regulas compositæ fuerunt. Postquam deinceps a Principatu Guelpherbytano separatus fuit A. 1636 Calenbergicus, ex auctoritate Ordinationis Judicii Aulici, a Duce *Georgio*, atque Ordinationis Cancellariæ Calenbergicæ, a *Georgio Guilielmo* latæ, soli communi Juri Cæsareo, aut, si mavis, Justiniano & Canonico, locus fuit concessus. Obtinet ibidem, ut & in Principatu Gotingensi, Comitatu Spiegelbergenfi & Hohensteinensi, in Ecclesiasticis *Corpus Julium*, a *Chemnitio* & *Andrea*, Doctoribus Theologis, confectum, porro *Julii*, Ducis, Ordinatio Ecclesiastica, A. 1569 promulgata, Recessus Gandersheimensis Articulus I, Recessus Elzenfis de A. 1614, Recessus Hannoveranus de A. 1639 & 1642, & Constitutiones aliæ complures. Reliqua, notatu in hoc *Capite* dignissima, instituti nostri memores prætermittimus, paucis ex eodem Collegia, quæ in his terris florent, juridica enarraturi. Pertinet huc Cancellaria justitiæ Hannoverana, quæ in pruna, ut vulgo dicunt, instantia in omnibus causis, contra

Officia-

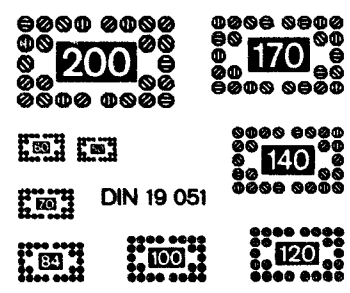
Officiales Regios, Præfecturas Regias, Capitula & Monasteria, Nobiles, & majores omnes, quasdam etiam minores, civitates, Procuratores Cancellariæ, & alios, jurisdictioni ejus subiectos, instituit, jus dicit. Eodem in altera devolvuntur instantia appellationes quæcunque ex Præfecturis Regiis, judiciis Nobilium, civitatibus, aliisque primis instantiis, in quibus tamen omnibus Cancellaria concurrentem habet jurisdictionem cum Regia & Electorali Curia Provinciali, exceptis tantum Criminalibus & Grubenhagensibus causis. Ad Consistorium referuntur omnes Clericorum cause, res causæque spirituales & ecclesiasticæ, tam ex Principatu Lüneburgico, quam Calenbergico, cujus postremi nomine Principatum quoque Gottingensem & Grubenhagensem Cel. Autor complectitur. Ab his vero judiciis, si summa appellabilis fuerit, provocaciones ad supremum Cellensium tribunal devolvuntur. Res metallicæ in saltu Hercynio a Præfectura metallica, & res forestales a forestali, curantur. In montanis civitatibus civili non minus ac criminali jurisdictione gaudet Senatus in officiales suos, scabros, cives, fossores metallicos, & reliquos incolas & peregrinos. Concurrent tamen in criminalibus causis rei metallicæ Præfecti, seu Capitanei, qui in civilibus etiam Acta poscere ad inspiciendum, & mandata dare possunt de justitia administranda. Provocare autem licet ad Cancellariam justitiæ Hannoveranam, & Supremum Appellationum tribunal, Cella constitutum. Quibus erudite traditis, de jure Comitatus Hohenst. cum ecclesiastico, tum seculari, itemque Comitatus Diepholtini, potiora subiecit capita Amplissimus Mascovius, tandemque inter scriptores Calenbergicos Jo. Stuckium laudat, cujus *Consilia* Francofurti A. 1666 in folio edita sunt. *Caput II de Jure Brunsvico-Lüneburgico in Principatu Cellensi* inscribitur. Jus in his terris Saxonicum jam Seculo XVI videtur abolitum, ejusque loco introductum est, quod hodie quoque ibi servatur, Civile Jus atque Canonicum, quamvis nec desint singulares Principum Constitutiones, & Statuta Civitatum quarundam, quæ hic diligentissime commemorantur. Ut ex *Capite III* intelligimus, quod *de Jure Brunsvico-Lüneburgico in Principatu Grubenhagensi*

gens exponit, Juri quoque communi locus in eo est relictus; ideoque separatim de hoc Ducatu agitur, quod ejus causa Serenissimæ Domui Hannoveranæ votum & sessio in Comitii Imperii competat. Quod sequitur, *Caput IV Jus Brunsvico-Luneburgicum in Principatu Guelpherbyaro & Blanckenburgico* ante oculos Lectorum ponit. Refert in eo Ill. Autor, Ordinationes, Constitutiones, & Edicta, cum Receptibus Provincialibus, vim legis habentibus, nondum in unum collecta corpus esse, datumque id aliquando Illustri *Leysero*, lucido Leucoræ fideri, ut cum aliis quibusdam Jctis ejusmodi in se laborem susciperet; quæ vero tela, ob discessum forte eximii Viri ex Academia Helmstadiensi, ad hunc usque diem non fuit absoluta. Pars hujus *Libri Juris Lauenburgici* notitiam completitur. Sub initium statim monet Noster, non id accurate vulgo dici, quod in hoc Ducatu ex pristino more Juris Saxonici instituta vigeant, cum id non sine restrictione quadam sit intelligendum: fuisse enim olim his in terris hujus Juris usum observantiæ quasi limitibus circumscriptum. Succedit *Pars III de Jure Brunsvico-Luneburgico in Ducatu Bremensi & Verdensi*, qui uterque non multo ante terris feliciter accessit Luneburgicis. Intentatum ab aliis opus hic aggressus est Illustri *Mascovius*. Tenuerunt vero has terras, *Caroli M. xvo*, Saxones, & ante illos Cauci, de quibus Commentarium, *duobus* absolutum *Libris*, *Jo. Schildius* evulgavit. A Francis devicti Saxones, & Christianorum sacrorum mansuetudini assueti, Episcopum inter ceteros Bremensem acceperunt, cui postea Archi-Episcopi dignitas concessa. Illius sedes primo fuit Hamburgi, tum Bremæ, tandem, Ecclesia Cathedrali Hamburgensi pariter ac Bremensi a *Nicolao*, Pontifice, A. 858 ita unitis, ut utraque unam efficeret Ecclesiam, Bremevardæ; hac tamen conditione, ut Bremæ etiam Palatium esset Archi-Episcopale. Creati primum ab Imperatoribus, deinde postulative ab Ecclesiæ Cathedralis Capitulo electi sunt Archi-Episcopi. Nec suis destitutus fuit Episcopis Episcopatus Verdensis, qui non, ut Episcopatus Bremensis, ad Saxoniam inferioris, sed ad Westphaliæ, Circulum pertinet. Inter hos vero Episcopos sæpe fuit Archi-Episcopus Bre-

Bremensis; donec tandem in Pace Osnabrugensi hic Episcopatus, una cum Archi-Episcopatu Bremensi, & uterque quidem Ducatus titulo, tanquam perpetuum Imperii Feudum, ad Suecos perveniret. In utroque adhuc consuetudines & leges servantur, quæ antea in usu fuerant, & ideo tantum Juri annumerantur Brunsvico-Luneburgico, quia ab Augustissimis Magnæ Britanniæ Regibus sunt confirmatæ. At eo solum casu vigent adhuc illæ leges, cum a recentioribus non fuerint abrogatæ, facillique negotio ad statum hodiernum applicari queant. Ex Jure Bremensium militari illud videtur notatu dignissimum, quod miles, extra expeditionem constitutus, tam in criminalibus, quam in civilibus, causis judici subit ordinario loci, in quo degit miles, id quod moris etiam esse apud Belgas, subjicit Celebrerrimus Autor. *Parti IV, de Jure & judiciis Episcopatus Osnabrugensis*, prioribus longe fusius ab eodem, pluribus Documentorum subsidiis instructo, pertractata est. *Capita* hujus *Partis* hæc sunt: *Caput I de Jurisdictione Ecclesiastica Episcoporum Osnabrugensium in genere*, in cujus lumine Carolus M. Episcopatus Saxonie conditor laudatur; *Caput II de Jurisdictione Archi-Diaco-nali*; *Caput III de Judicio Officialatus*; *Caput IV de pristina Jurisdictione seculari Episcoporum Osnabrugensium in genere*; *Caput V de Judiciis hominum propriorum, & liberorum Ministerialium*; *Caput VI de Cojudiciis*; *Caput VII de Judi-ciis Forestalibus*; *Caput VIII de Judicio Feudali*; *Caput IX de Judicio Advocatiæ*; *Caput X de Judicio Vehmico*; *Caput XI de Statutis & Ordinationibus Osnabrugensibus Ecclesiasticis*; *Caput XII de Legibus Secularibus Osnabrugensibus*; *Caput XIII de Privilegiis, Statutis, & Consuetudinibus civitatum Episcopatus Osnabrugensis*; *Caput XIV de statu Jurisdictionis hodierno in Episcopatu Osnabrugensi*; *Caput XV de Scriptis ad Jus Osnabrugense pertinentibus*. Partem denique *V* conficit doctrina de *Jure judiciisque Episcopatus & Urbis Hillesien-sis*. Mantissæ loco adjecit Amplissimus Autor *notitiam de Scriptaribus, quæ Jus Brunsvico-Luneburgicum generatim attigerunt, item præci Juris partem, das Wietzen-Mühl-Recht, & Ordinationis Vehmiciæ Osnabrugensis exemplum,*
quod

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

quod supra promiserat. Totum denique Opus, docte ac summa diligentia compositum, longe reddit aptissimum legentibus accuratus præcipuarum rerum Index, quem tamen si perlustraverit Lector, complura deprehendet, non obvia ubivis, aut vulgaria, magnisque stimulis agitari se sentiet ad legendum relegendumque Opus hoc egregium Celeberrimi *Mascovii*, de Academia Gottingensi & universis terris Brunsvico-Luneburgensibus præclarissime merentis, cui hoc cultissimæ doctrinæ specimen ex animo gratulamur, acclamantes eidem, ut, quo dudum bene cœpit, sic pede semper eat, nobisque occasionem suppeditet, alia utiissimæ ingenii monumenta, quæ jam sub lima habere ipsum certo scimus, quamprimum his nostris Annalibus, cum debita laudis præfatione, inferendi.

*OPUSCULORUM VARIORUM, QUÆ AD LITES
& contentiones, inter Medicos & Chirurgos Parisienses
superioribus annis de dubia utriusque partis dignitate
& prærogativa motas, spectant, brevior recensio.*

Incidit nuper in manus nostras, Excellentissimi cujusdam Viri insigni humanitate, horum Opusculorum, sparsim ab aliquo inde tempore editorum, integra collectio; unde ut fructus aliquis ad Lectorem redundet, & titulos singulorum hic apponemus, & summa argumenta indicabimus. Scripta igitur, quæ ab utraque parte evulgata constat, hæc sunt: 1) *Guil. de Magny* Quæstio medico-chirurgica, an Chirurgus in arte sua Medico certior? Parisiis, 1737, 4, plag. $\frac{1}{2}$; 2) *Ludovici de Santcul* Quæstio medico-chirurgica: Estne Chirurgus Medico certior? Gallice & Latine, Paris. 1736, 4, plag. 2; 3) *Memoire, ou l'on fait voir, en quoi peut consister la preeminence de la Medecine sur la Chirurgie*, Paris. 1736, 4, plag. 2 $\frac{1}{2}$; 4) *Question de Medecine, dans laquelle on examine, si c'est aux Medecins, qu'il appartient de traiter les maladies veneriennes, & si la sureté publique exige, que ce soient des Medecins, qui se chargent de la cure de ces maladies*, par *M. B. L. F.* à Paris, 1735, 4, plag. 4; 5) *Lettre d'un Docteur en Medecine a un maître Chirurgien*, 4, plag. 1; 6) *le Bail-*
lon,

lon, ou Reflexions adressées à l'Auteur de la Lettre inserée dans le Mercure du mois d'Août dernier, au sujet de la dispute qui s'est élevée entre M. Maloet & un Quidam soi-disant Médecin Anglois d'une part, & les Chirurgiens de l'autre part, par M*** Médecin du Roi, à Amsterdam, chez Pierre Mortier, 1737, 4, plag. 1½; 7) Réponse de Mr. D* Maître Chirurgien d'Orleans, au Médecin Auteur du *Bailon*, 4, plag. 1½; 8) Second Mémoire pour les Chirurgiens, à Paris, 1737, 4, plag. 4¼; 9) Lettre de M. Astruc, Médecin Consultant du Roi, & Professeur Roial en Médecine, à Mr. N . . . Docteur en Médecine de la Faculté de Montpellier, sur un Ecrit intitulé, Second Mémoire pour les Chirurgiens, à Paris, 1737, 4, plag. 2¾; 10) Seconde Lettre de M. Astruc à Mr. N . . . &c. sur un Ecrit intitulé, Second Mémoire pour les Chirurgiens, à Paris, 1737, 4, plag. 2; 11) Réponse d'un Chirurgien de S. Cosme à la premiere Lettre de M. Astruc, au sujet du Mémoire des Chirurgiens sur les Maladies Veneriennes, à Paris, 1737, 4, plag. 12½; 12) Troisième Lettre de M. Astruc à Mr. Delaire, sur un Ecrit intitulé, Réponse d'un Chirurgien de Saint Côme, à Paris, 1737, 4, plag. 5; 13) Quatrième Lettre de M. Astruc à Mr. Delaire, &c. à Paris, 1737, 4, plag. 7; 14) Lettre de Jean Louis Petit à M. Astruc, 4, plag. 1; 15) Cinquième Lettre de M. Astruc à Mr. Delaire, sur l'Extrait, que l'Auteur des Observations sur les Ecrits modernes a fait de la IV Lettre, dans la feuille CLXII, à Paris, 1738, 4, plag. 1; 16) Lettres sur les disputes, qui se sont élevées entre les Médecins & les Chirurgiens par M** Chirurgien de Ronen, à M*** Chirurgien de Namur, & Docteur en Médecine, 1737, 4, plag. 21; 17) Lettre d'un Médecin de la Faculté de Paris, sur ce que c'est que le Brigandage de la Médecine, à Paris, 1736, 8, plag. 1; 18) Lettre de M.*** à un Ami de Province, à Paris, 1736, 12, plag. 1; 19) Lettre à l'Auteur des Observations sur les Ecrits modernes, sine loci & anni indicio, 8; 20) Cléon à Eudoxe, touchant la prééminence de la Médecine sur la Chirurgie, par Mr. Andry, &c. à Paris, 1738, 8, plag. 16; 21) Réponse à l'Ecrit intitulé Cléon à Eudoxe, touchant la prééminence prétendue des Médecins sur les Chirurgiens, à

Paris, 1738, plag. 7 $\frac{1}{4}$; 22) le Brigandage de la Chirurgie, ou la Médecine opprimée par le Brigandage de la Chirurgie, Ouvrage posthume de Mr. *Philipp Hecquet*, &c. T. I, à Utrecht, 1738, 8, plag. 18; 23) accessit le Brigandage de la Pharmacie, &c. par Mr. *Hecquet*, &c. Tome II, à Utrecht, 1738, 8, plag. 9.

Jan dudum gliscebant Chirurgorum Parisiensium odia, qui, rerum suarum successibus elati tumidique, ex quo Collegium Chirurgorum, a Cosino dictum, instauratum fuit, & Regis indulgentia eo res devenerat, ut artem docere ipsi publice auderent suos, effrænata libidine grassari cœperunt in dominam Facultatem Medicam Parisiensem. Acerbius haud raro castigati, cumprimis in libello, *le Chirurgien moderne*, ab instituto tamen haud destiterunt, & nunc potissimum cœlum terramque movent, quo sperato sine imperio Medicorum sese subtrahendi, potiri possint. Sunt, quæ Chirurgorum societati favent: sinistra Medicis fata; Aulæ favor; Chirurgi cujusdam primicerii, quem *Astrucius* castigavit, immensæ opes, quibus pauperculi alii in odia dominorum incenduntur; Chirurgorum quorundam insignis eruditio & in arte dexteritas, quam paucissimi Medicorum, si principes viros excipias, sunt assecuti; Medicorum denique plurimum oscitantia, & rerum ad Chirurgiam spectantium neglectus. His omnibus effectum fuit, ut Chirurgi in rebus artis suæ nunc libere agant, imperent, & sicut nova omnia plebeculæ placent, ita fieri aliter haud potuit, quam ut his, pro se, dum tondent, radunt, obligant, perorantibus, majora & mendicata suffragia aulæ urbisque forte caderent. Nunc pulpita S. Cosini jubilis strepunt; audias, qui Physicam, Philosophiam, Mechanicam, doceant; proponuntur ei, qui optime de argumento quodam dixerit, præmia; jam de Doctõribus publice enuntiandis cogitant; nec dubium est, imperatores proxime, quibus obedientiæ gloria suffecerat. Libelli, quibus Chirurgi rem suam acriter defendunt, id unicum persuadere imperitis laborant, Medicos morborum externorum, quos chirurgicos appellant, indolem ignorare; Medicos facienti Chirurgo a consiliis esse haud posse; Chirurgiam Medicina esse & antiquiorem & nobiliorem, eandemque, omni ætate
suis

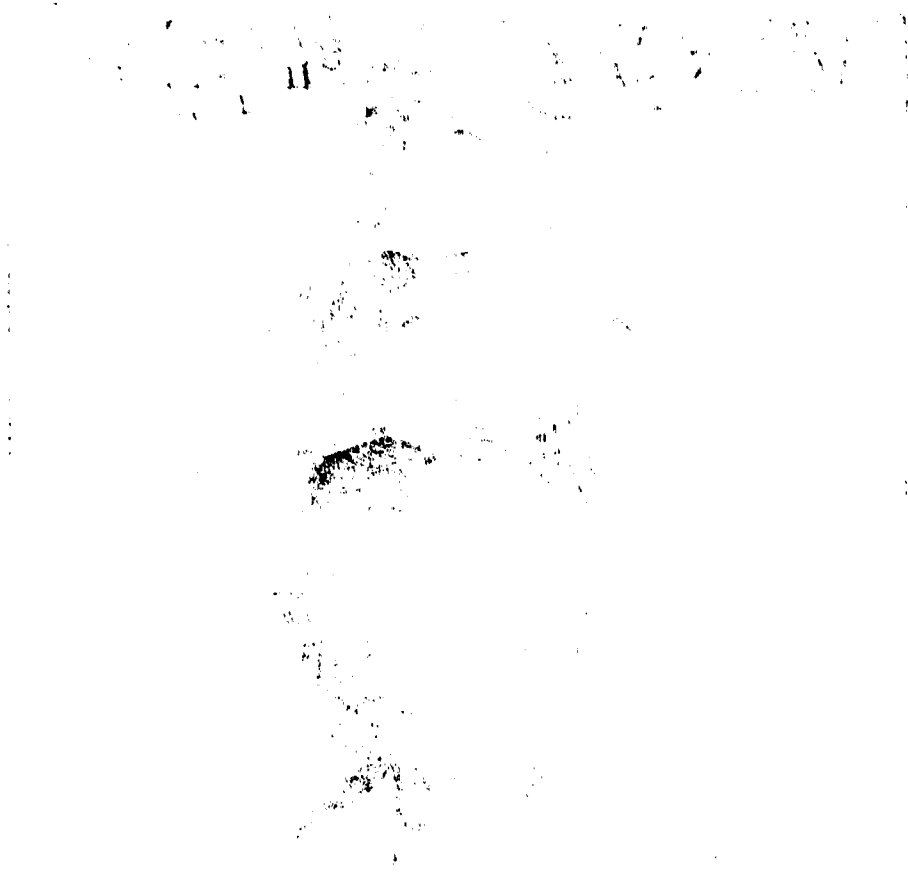
fuis propriis legibus & privilegiis usam, Medicinam dominam haud agnovisse; Chirurgum certitudine majore, quam quæ Medicorum, interna curantium, est, agere; Chirurgiam adeoque imperare Medicinæ. Nec in eo acquiescunt, quod Medicos a limine corporis humani averterint, ipsi nunc se internis corporum affectibus immiscent, diætam ordinant, purgant, vomitum movent, clysterium administrant. Maximum id est & primum, in quo totius contentionis cardo vertitur, mali Gallici medicationem ad Chirugos pertinere. Lucri cupidine illecti, quæstuosam mali curationem nolent Medicis relinquere. Non desunt argumenta, Chirurgorum quæ pro causa militant. Gloriantur omnes, sed, paucos jure gloriari posse, putandum, se Anatomes & structuræ corporis peritissimos, æconomix animalis haud ignaros, morborum ipsorum internorum & symptomatum, quæ externis morbis accidunt, conscios esse. Latina a se ignorari, se ab omni humanitatis studio alienos esse, sponte fatentur in libellis; ast, multum interesse, negant, an sciantur illa; se naturæ simplicissimum ductum sequi, clamant. Non ineleganter pro se perorarunt in libellis allegatis; omnis antiquitas in consilium adducitur; Chirurgia Medicina potior priorque omni ævo exstitit; *Philoxenes, Ammonius, Gorgias, Socrates, Apollonii*, quos *Celsus* adducit, omnes Chirugi ante *Hippocratem* fuerunt; morbi externi ipsi sollicitum magis, quam interni, auxilium postulant; *Archagathus* Romæ artem professus est, & inconsultis Medicis secuit, usit: quam quidem, *Archagathi* fortuna uti posse, voluptatem nemo Medicorum in votis unquam habuit; nam ob urendi secandique libidinem Roma exul factus est. Ipsa denique instrumentorum administratio pro Chirurgis causam dicit. Aut enim Medico faciendum est ipsi, aut Chirurgo fides habenda, quem, dum ferram ducit, modiolum circummagit, cathederem immergit, vulnus dilatat, tendinem profcindit, adjuvare in negotio Medicus nequit, cui in Chirugi dexteritate unico acquiescendum est. Quod luis Venereæ medicationem attinet, urgent, Chirugum fuisse, qui inunctionem seu Hydrargyrosin invenerit, Chirugos Parisiis jus venereos administrandi omni tempore exercuisse. Con-

temtati habitos fuisse garrulos a primatibus Medicis, quorum fama ab obrectatoribus secura est, res loquitur; nam Facultas ipsa medica armis cum hoste congrédi dignata non est. Discipulis, ex cathedra disputantibus, rem reliquit. Interea, mala fortuna, Chirurghi blaterantes excitaverunt contra se eruditissimum magnaque inter omnes sanæ Virum, *Joannem Astrucium*, Medicum & Chirurghum & scientem & facientem, qui mire depexos eosdem reddidit, exemplis docens, immerenter Chirurghorum nomine uti plurimos; barbitonsores esse plerosque, aut levis armaturæ milites; Chirurghos antiquorum temporum & Medicos eosdem fuisse, nec Medicum se esse gloriari hodie, qui non, quæ Chirurghi sunt, absente Chirurgho præstare audeat; *Berengarium Caspensem*, *Vigonem*, eruditissimos fuisse Medicos, nec Chirurghos simpliciter dictos; *Thierre de Heri & Pareum* imbelles esse rerum ad Chirurghiam spectantium doctores. Respondet *Petitius*, breviter admodum & dira comminatus, sed nihil effatur; prudenter admodum negat, se conscripsisse, quæ defendere non poterat.

*ANIMALIS RARIORIS, CHIMPANZEE DICTI,
ex regno Angola Londinum advecti, brevior de-
scriptio.*

TAB. V. Spectandum in Tabula, quam hic adiecimus, Lectori nostro exhibetur miri & valde tetra ad spectus, formæ & staturæ humanam referentis, naturæ ferocissimæ, animal, vix ulli civium nostrorum visum unquam, auditum forte paucissimis. Patriam agnoscit Angolam, Africanum regnum, a cujus incolis nomen *Chimpanzee* accepit. Ex illis oris allatum est anni 1738 mense Augusto Londinum ab *Henrico Homero*, magistro navis, *Speaker* dictæ. Sexus est fœminei, altum pedes duos quatuorque pollices, incedens corpore erecto, aliqua membrorum parte hirsutum, cetera robustum & musculosum. Ex stercore suo alimenta petit; sed amat etiam potum Theæ, quam hominum more ex vasculo bibit. Hortum præterea sonnum imitatur, nec prorsus ingenio caret, ipsa etiam voce garrulitatem humanam

nam exprimens. Mares, cum ad ætatem adultam venerunt, foeminas humanas stupro petunt, & viros, etiam armatos, ad pugnam provocant. Idem sæpissime ab hujus, in ære expressi, matre, pedum quinque altitudinem æquante, factum, quam nisi telo sustulisset Maurus quidam, vix in ejus unquam manus fœtus hic venisset. Hujus, menses unum & viginti nati, imaginem Londini affabre in ære insculpsit *Scotinus*, artifex peritus, consilium, si recte suspicamur, secutus *Joannis Sloanii*, Regiæ Scientiarum Societatis Præsidis, cujus etiam nomini, quicquid est peregrini hujus monstri, inscriptum videmus. Cujus imaginis nuper exemplum nacti, ut regni etiam animalis historia hinc lucem acciperet, eam dextra quadam manu repetendam hic curavimus.

MECHANICK DIALLING, &c.

h. e.

GNOMONICA MECHANICA, SIVE ARS NOVA

umbrarum; Autore CAROLO LEADBETTER,

Mathematico.

Londini, typis Eduardi Wicksteed, 1737, 8.

Pag. 13, Tabb. xii. ii.

In Tractatu hoc, erudite scripto, id imprimis agit Autor, ut partem Gnomonicam ab iis, quæ apud plerosque Scriptores obscura, superflua, atque erronea, visa fuerunt, omnino liberam sistat, methodoque tam plana ac facili exponat, ut a quovis promte addisci, & ope simplicissimorum quorundam instrumentorum, præceptorum, ac tabularum, exerceri possit. Præmissa sunt pauca quædam Problemata geometrica. Deinde ad rem ipsam accedit Autor, variisque exemplis præcepta & usum Tabularum illustrat. Adjecta etiam est Tabula satis ampla & correctæ, de elevatione poli & differentia Meridianorum in variis urbibus: denique nec methodum omittere visum fuit pingendi atque exornandi sciateria.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE, &c.

h. e.

Bbb b 3

COM-

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERRIMORUM in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Catalogi librorum, a singulis scriptorum, de iisque judicia.

Tomus XXX & XXXI.

Lutetiae Parisiorum, apud Briassonium, 1734 & 1735, 12.
Tomus quisque habet plag. 18, & totidem plag. dimid.

Post tot Vitas literatorum hominum, a doctissimo *Niceronio*, de cujus morte tristissimus nobis haud ita pridem nuntius venit, curate eleganterque expositas, sequitur nunc Vita *Johannis Jovundi*, Veronensis, Dominicani, qui & Graecæ linguæ præter suæ ætatis morem peritissimus, & magnus architectus, fuit, ac propterea versatus aliquot annis in aula Imperatoris *Maximiliani I*, posteaque in aula Regis Gallorum *Ludovici XII*, cujus cum jussu extruxisset pontes duos, ita lusit *Sannazarius*:

*Fundus geminum imposuit tibi, Sequana, pontem.
Hunc tu jure potes dicere Pontificem.*

Discipulos habuit *Jul. Cæs. Scaligerum* Viennæ, & *Guilielmum Budeum* Lutetiae. Utrobique enim & Latinas & Græcas docuit literas. A. 1514 eum Romam evocavit Papa ad perficiendum templum *Petri*. Mortuus est non ita multo post annum 1517. A. 1498 edidit *Plinii Epistolarum Libros decem*, a se e Codice MSto recognitos. Edidit item emendata a se & *Vitruvii & Julii Cæsaris Opera*, & Scriptores Romanos rei rusticæ. Quorum nunc Vitæ sequuntur, eorum sola indicabimus nomina. *Joannes Dartis*, Jctus Parisiensis, mortuus A. 1651; *Guilielmus des Autels*, Poeta Gallus, sed illaudatus, m. circa annum 1584; *Philippus Bonannus*, Jesuita Romanus, scriptor Operis magni de *Paparum numismatibus*, m. A. 1725 octogesimo septimo vitæ anno; *Joannes Revius*, Theologus Leidensis, m. A. 1658; *Carolus Clusius*, Medicus Leidensis, m. A. 1609 octogenario major; *Bonus de Merbes*, Concionator Gallus, m. A. 1684 octogesimo sexto ætatis anno; *Alamannus Ri-*
nucci.

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXXXIX. P. II. 367

nuccinus, Florentinus, m. A. 1504; *Josephus Acoſta*, Hiſpanus Jeſuita, m. A. 1600; *Thomas Reineſius*, m. A. 1667; *Domitius Calderinus*, Italus Philologus, m. A. 1477; *Petrus Lambecius*, m. A. 1680; *Eduardus Bernardus*, Anglus, m. A. 1697; *Bernardinus Teleſius*, Phyſicus Neapolitanus, m. A. 1588; *Chriſtianus Daumius*, m. A. 1687; *Suffridus Petri*, Hiſtoriographus Friſius, m. A. 1597; *Michael Neander*, Rector Scholæ, non Iſfeldenſis, uti Notter ſcribit, ſed Iſfeldenſis, m. A. 1581; *Lucas Gauricus*, Aſtologus, m. A. 1558; *Scipio Claramontius*, m. A. 1652, ſeptem & octoginta annos natus; *Ciccus Aſculanus*, Aſtologus, ob hæreſis crimen combuſtus A. 1327; *Jacobus Leſcius*, Jctus Genevenſis, m. A. 1611; *Nicolaus Catherinotus*, Jctus Gallus, m. A. 1688; *Nicolaus Camuſatus*, Canonicus Trecentis, m. A. 1655; *Elias Vinctus*, Philologus Burdigalenſis, m. A. 1587. Adjectus eſt huic Tomo Index alphabeticus Autorum, in decem ultimis hujus Operis Tomis deſcriptorum.

Accedimus ad novæ Decadis hujus Operis *primum Tomum*, qui totius Operis eſt *trigeſimus primus*. Cognosceimus ex eo, quam vitæ curſum peregerit, quidque librorum compoſuerit, *Robertus Bellarminus*, mortuus A. 1621; *Thomas Creechius*, Anglus, m. A. 1700 morte voluntaria; *Chriſtianus Kortholius*, m. A. 1594; *Lancelotus Addiſonus*, Theologus Anglus, m. A. 1703; *Josephus Addiſonus*, prioris filius, Poeta excellens, & Regius Secretarius Status, m. A. 1719; *Petrus Bertius*, Theologo Leidenſi Geographus & Hiſtoriographus Regis Galliæ, m. A. 1629; *Petrus Marcaſſus*, Prof. Eloquentiæ Pariſienſis, m. A. 1664; *Paganinus Gaudentius*, m. A. 1659; *Claudius Perigardus*, m. Patavii, ubi Philoſophiæ doctor fuerat clariffimus, A. 1663, anno ætatis 85; *Joannes Marius Creſcimbenus*, celebris Academicus Areas, cujus Academiæ ipſe fuit conditor, m. A. 1728; *Auguſtinus Lubinus*, Geographus in Gallia Regius, m. A. 1695; *Olaus Rudbeckius*, Autor *Atlantica*, m. A. 1702; *Hieronymus Analtous*, Medicus Italus, m. A. 1574; *Remigius Bellæqueus*, Poeta Gallus, m. A. 1577; *Baltuſar Beckerus*, ſcriptor *Mundi ſuſcinati*, m. A. 1698; *Joannes Eduardus*
Mo-

Memius, Poeta Gallus, m. A. 1586; *Joannes Buxtorffus*, m. A. 1629; *Jo. Buxtorffus*, filius, m. A. 1664; *Michael Hospitatus*, magnus ille Gallus Cancellarius, m. A. 1573; *Lucas Hæstius*, m. A. 1661; *Otto Menckenius*, conditor æterna laude dignus illius Collegii, a quo inde ab anni 1682 initio usque ad hoc nostrum tempus describuntur, descripta publicantur, totumque literatum orbem pervagantur, *Acta Eruditorum*, m. A. 1707; *Joannes Burchardus Menckenius*, filius, & Collegii modo laudati felicissimus propagator, m. A. 1732; *Salmonius Marcinus*, Poeta Gallus, m. A. 1557; *Renatus Cartesius*, m. A. 1650; *Franciscus Macodus*, Polyhistor Italix gloriosus, dignusque *Niceroni* nostri iudicio, quem in suo *de Charlataneria Eruditorum* libro non præteriret silentio B. noster *Menckenius*, m. A. 1681; *Conradus Lycosthenes*, m. A. 1561; *Emanuel Magnanius*, Philosophus eclecticus, m. A. 1676; *Guilielmus Grasarolus*, Medicus Basileensis, m. A. 1568; *Samuel Guichenomius*, Historiographus Ducis Sabaudix, m. A. 1664; *Wolfgangus Lazius*, Historiographus Cæsareus, m. A. 1564; *Franciscus Garassus*, Jesuita Gallus, m. A. 1631; *Carolus Sorellus*, scriptor Bibliothecæ Gallicæ, m. A. 1670; *Andreas Duvallius*, Doctor Sorbonicus, m. A. 1638. Hactenus hic *Tomus*. Qui post eum jam prodierunt in lucem, eorum recensionem non diu expectabunt Lectores nostri.

 NOVA LITERARIA.

Cultissimæ illi amabilique Gallorum genti, cui uni tantum debent, quantum aliis vix omnibus, elegantiores literæ, acceptam prope diem ferent suavitatum literariorum & Historiæ antiquioris studiosi novam *Scriptorum Gallicæ*, ævi a nostro remotioris, Collectionem, quæ quia dubiam thesauro *Chesudano*, *Pitavano*, aliisque, palmam sit factura, vel ipsa hujus instituti publica significatio, a præstantissimis Autoribus, quorum adhuc ignorantur nomina, copioso nuper Programmate facta, dubitare neminem patitur. Videmur igitur rem nec Lectoribus nostris, nec ipsis illis, in labore hoc egregio & salutari occupatis, Viris politicissimis, ingratam præstituri, si, quæ ex ipsa
Gallia

Gallia nuper ad nos transmissa est, contam hanc, nec parum suavitatis Gallicæ habentem, ad cultiores gentes Epistolam, huc, more nobis aliqui satis familiari, transferibamus. Ita vero doctentem audi, quisquis est, elegantissimum Autorem:

Opus aggredimur a Viris non vulgariter doctis jam diu tentatum, variis subinde probatum regni Ministris, qui ei patrocinium impertire honori duxerunt, novis tamen impedimentis semper retardatum. Opus sane tam in se utile, quam per se late patens; cum Regum nostrorum celebritate, nec non & cum gentis Francicæ laude, tam conjunctum, quam quod maxime. Exeunte Seculo XVI *Petrus Pitheus* præcipuos Franciæ Historicos, cum typis editos, tum manu scriptos, in unum corpus cogendi consilium cepit; quod quidem annis 1588 & 1596 executus est. Verum, perinde ac si Francia vicinis regionibus exemplum, quod illico imitari sunt, dedisse satis habuisset, Seculi sequentis pars effluxit, nemine viam, quam *Pitheus* aperuerat, insistente; nemine vel supplere, quod ille omiserat, vel continuare, quod inchoaverat, tentante. *Andreas Chesnius*, quem veluti nostræ Historiæ parentem merito suspicimus, libellum A. 1635 in lucem edidit, in quo novæ Collectionis, priori amplioris, ratio ac forma describitur. Prior duo tantum Volumina, alterum in 8, alterum in folio, complectebatur, atque in anno 1285 desinebat; cum posterior quatuordecim Voluminibus in folio ea omnia continere deberet, quæ ad generalem Franciæ historiam attinent, a gentis origine ad finem usque regni *Henrici II.* Priora duo Volumina publicavit *Chesnius* A. 1636; tertium vero & quartum prelo dum subiecit, fato fungitur, ea ætate, qua, gloriam tanto dignam molimine se collecturum, sperare poterat. Prodiere hæc duo A. 1641; quintum vero non nisi A. 1649, editionem accurate *Francisco Chesnio, Andreæ filio.* Nulla hæctenus visa est amplior Collectio. Anno duntaxat 1676 *Colbertus*, literarum patronus, pro ea ingenii præstantia, quæ virum prodit ad reipublicæ administrationem natum, multos eruditos Viros apud se congregavit, ut, ipso præsentem, simul consilia conferrent, ac vias reperirent, quibus opus ab *Chesnio* inchoatum absolvi

posset. Sed quonam fato sæpe sæpius usu venit, ut nimia sui fiducia ac invidia scientiæ sint comites, atque vel in eos ipsos, a quibus exulare deberent, imperium exercent? Adeo difficile est, siue in sua tuenda, siue in aliorum impugnanda sententia, moderationis terminos non excedere! Suam improbari moleste tulit *Cangius*, nec unquam ad aliorum sensum adduci potuit: quæ quidem pervicacia voluntatem ac studium *Colberti* penitus rescidit. *Tallerii*, Remensis Archiepiscopi, conatus, quos iuvabat Illustrissimi *de Louvois* gratia & auctoritas, in irritum quoque cecidere, sed dissimili prorsus ratione. Celeberrimus *Mabillonius*, humiliter de se sentiens, sibi que ipsi diffidens, onus detrectavit, cui forte solus par erat ferendo, & vehementissimis Præfulis efflagitationibus constanter refragatus est. Ut primum ad Cancellarii dignitatem promotus est Vir Illustrissimus, *Dagueffeau*, literati viri, qui non minori plausu, quam Iustitiæ Ministri, ejus promotionem comprobabant, suas vires simul cum spe sealerunt accrescere. Quorum ardor ne tepesceret, ipsis nostrorum Historicorum Collectionem, velut opus plane dignum, ad quod operam, laborem, ac vires, conferrent, proposuit. In conventibus, quibus ipse præerat, de modo, quo hoc propositum ad exitum perduceretur, diu deliberatum est: expensis atque ad trutinam revocatis variis doctissimorum Virorum ea de re scriptis, tandem unanimi omnium consensu nova Collectionis forma delineata est. Rem exequendam susceperat Vir doctissimus æque ac laboriosissimus, *Jacobus le Long*, Oratorii Presbyter. Quis Historiæ nostræ fontes, quos in sua Bibliotheca historica ipse indicarat, melius noverat? Sed, dum operi totus incumbit, dum monumenta undequaque colligit, A. 1721 moritur. A. 1723 *Dionysius de Ste. Marthe* a regni Administris obtinuit, ut in Congregatione S. *Mauri*, cujus erat Præpositus generalis, operi, quod quasi derelictum videbatur, manus admoverentur. Quam quidem provinciam nobis imposuit; nec ulla alia re, quam flagrantissimo in laborem studio, spem de nobis conceptam implere poteramus. Ex quo enim id oneris nobis impositum est, (liceat hoc de nobis proferre testimonium,) nunquam ardor il-

le deferbuit, nunquam manus ab opere continuimus. *Primum Volumen* jam typis est editum, *secundum* intra paucos menses edendum. In conventibus, tam apud *Colbertum*, quam apud Cancellarium *Dagueffean*, habitis, convenerat inter eruditos, præmittenda esse Collectioni ea prorsus omnia, quæ perfectam Gallorum, ante Francorum in Gallias adventum, cognitionem nobis dare possent. Hinc censebat *Cangius*, Historiæ, a *Scipione Duplex* conscriptæ, primam Partem iterum edendam, prius Latinitate donatam. Verum, quantumvis accurata ea Pars videatur *Cangio*, non certe digna est, cui tantus honor habeatur. Præterea, ut optime notat Abbas *Gallois*, non hic condenda Historia, sed ea colligenda instrumenta, quibus Historia condi possit. Inde initium ducemus. Excerptetur itaque e Latinis & Græcis Scriptoribus, quicquid de Gallis dixerint: Græca Græce cudentur cum interpretatione Latina. Hac ratione omittentur, quæ sunt ab recentioribus tractata de Gallorum origine, legibus, institutis, &c. At, si quid habent, uti sane habent, quod veterum Scriptorum verbis lucem afferat, hoc in his paginis annotabitur. Locum sibi vindicant in priori hac Parte *Cæsaris* de bello Gallico Commentaria: eorum vero interpretationem, Græce a *Planude* factam, non videmus, quorsum *Cangius* censuerit edendam simul cum *Commentatoribus*, a *Jungermano* editis, & aliis, ab ipso non visis. Quibus ducti rationibus hac in re *Cangio* non assentiamur, dicere supervacaneum est; ipsæ per se patent. In eam partem, quæ veteres Gallos spectat, si *Cangium* & Abbatem *des Thuilleries* audimus, referenda essent vetera eorum monumenta, Obelisci, Aquæductus, Amphitheatra, Arcus triumphales, Balnea, Sepulcra, Inscriptiones, Nummi. Quod quidem eo facilius esset, quod hæc pleraque jam collecta, & in æs affabre incisa, repræsentent Antiquitates, a *Bernardo de Montfaucon* editæ. Verum, cum pars esse videantur Historiæ Provinciarum, in quibus reperiuntur, ea ad acta Historiæ singularis amandamus. *Primi Voluminis* fronti præfigetur Tabula geographica Galliarum Cisalpinæ & Transalpinæ, prout a veteribus Scriptoribus & Geographis describuntur. E Tabula *Peutingertiana* pars, Galliam

continens, scalpetur, & suo loco collocabitur. Volumen claudent quatuor Indices: primus urbium, locorum, & populorum, nomina continebit; secundus urbium nomina Gallica & Latina repræsentabit; tertius hominum nominibus, quartus rebus ipsis, inserviet. Non deerunt notæ criticæ, ubi res postulabit. In marginibus, quantum fieri poterit, anni annotabuntur, quibus gesta sunt ea, quæ narrantur. In computandis annis ab Roma condita, non *Varronis* cum *Petavio*, sed *Verrii Flaccii*, Fastorum Capitolinorum Autoris, calculum cum *Sigonio* sequimur. Quæ quidem sententiæ unico anno discrepant, adeo, ut, qui *Varronianam* numerandi rationem adhibent, Romam a Gallis captam dicant anno ab urbe condita 364; qui vero *Flaccum* sequuntur, hanc Romæ expugnationem ad annum præcedentem retrahant. In Præfatione multa ad Gallos spectantia tractabuntur. Præfationem subsequetur Index Chronologicus, seu Annales Gallici & Francici, in quibus præcipua facta, huc illucque dispersa, temporum ordine collecta exhibebuntur. Hactenus de Collectionis profusionibus; nunc de ipsa Collectione paucis agendum. Notum nobis erat, *Chesnii* Collectionem, præterquam quod ultra *Philippi Pulcri* regnum non progredere, mancam esse in multis, atque ab ejus obitu innumera antiquitatis monumenta, quæ ejus oculos fugerant, e Bibliothecarum pulvere eruta fuisse. Nemo nescit, quantum Francorum Historiam locupletaverint *Labbei*, *Acherii*, *Mabilonii*, *Martenii*, *Baluzii*, & *Bollandianorum*, haud pœnitentiæ Collectiones. Ex variis Voluminibus, quæ hi Autores publicarunt, quicquid esset usui nostro, summa cura excerpimus: & successus, quem ex suo labore perceperant, adeo nobis addidit animos, ut & alias Bibliothecas, quas intactas reliquerant, perlustraverimus. In iis permulta repertum iri, quæ eos præterierant, spes erat non modica, nec fuit irrita. Nam vel juvantibus amicis, vel faventibus eruditis, quibus nos multum debere, confitemur non inviti, modo Codices manu exaratos, ab Editoribus non visos, modo Opera, nondum typis edita, deprehendimus. Adeo tandem assiduus fuit labor noster, ut Acta Historiæ primæ & secundæ stirpis jam in gerifoliis collecta, & suo

fuo quæque loco disposita, prelo parata sint; Actorum vero tertiae stirpis Collectio eo usque processerit, ut, eam ad *Francisci I* regnum productum iri, spondere non vereamur, si tamen Deus dies, quos tenet pro manibus, nobis non fecerit breviores. Ut nostra fiducia animo par esset, opus erat, ut quis nobis lucem præferret, viamque monstraret, quam sequeremur. Verum quam præclare nobiscum actum est! Franciæ Cancellarius & Operi & nobis patrocinium dignatur impertire: atque hac in re plus accessit auxilii, quam sperare licitum erat. Primarius regni Magistratus nos ad se vocavit, viros doctrina conspicuos congregavit, qui totius Operis formam, a nobis adumbratam, recognoscerent. In his doctis congressibus variae sunt coram eo propositæ & expensæ rationes: ac tandem, eo vel suggerente, vel indicante, monstrata via est, quam insistere, regula præscripta, ad quam gressus nostri dirigerentur. De Chronicis, inter se plane convenientibus, aut certe parum discrepantibus, quid facto opus sit, varie pronuntiant eruditi. Placet aliis, integra dari, aliis vero, recentiora sic truncari, ut ea demum edantur loca, in quibus ab vetustioribus discrepant. Videtur hæc quidem sententia longe potior, eamque sequimur. Hujusmodi enim fœtus quid aliud possunt, quam aut tædium afferre studiosis, aut Volumini frustra molem addere? Quid ex eis fructus capi, quid extrudi novi, potest? Annales, exempli causa, qui *Eginbardo* tribuuntur, in initio nihil aliud quam transcribunt *Loisellianos* Annales: item Annales *S. Bertini Loisellianos & Eginbardianos* ad verbum exscribunt. *Loisellianos* edi, satis erit, & in imis paginis varias annotari lectiones, quæ in aliis occurrunt. Idem de Historia Epitomatâ, seu de Epitome Historiæ, a *Gregorio Turonensi* conscriptæ, idem de *Aimoini* Historia ex *Gregorii, Fredegarii*, aliorumque Autorum, verbis confecta, factum voluissemus: sed, cum plurimi sint, qui parvum velint Chronicis omnibus, a *Chefnio* editis, cumque pauca suppetant instrumenta, ad primam nostrorum Regum stirpem spectantia, visum est, multis suadentibus atque hortantibus, utramque Historiam iterum vulgare. *Chefnius*, quo commodior foret Collectio, Chronica quædam in varias secuit partes, quarum singulas iis aptavit regnis, ad

quæ spectarent. Divisionem hanc, sat scimus, probant non pauci: quippe hac ratione, quæ cuique regno congruunt, in unum collecta corpus reperiuntur. At, in eo quicquid est commodi, certe non tanti aliis videtur esse, ut scripta, continenti orationis filo texta, frustatim discerpi consciandique debeant, maxime cum hoc alioqui suppleri abunde posse putent Indice, temporum ordini accommodato. Utrunque sunt incommoda; verum in postrema opinione majora occurrunt. Si enim Chronica intacta relinquuntur, atque ad regna, in quibus desinunt, collocentur, inter Acta cujuslibet stirpis nostrorum Regum nulla prorsus erit distinctio. Nam, cum Chronica ab una stirpe ad alteram transeant, in secunda multa occurrent Acta, quæ primæ conveniunt, in tertia nonnulla etiam reperientur, quæ primæ & secundæ congruunt. Cui malo ut medeamur, Chronica secamus, at non tam frequenter, quam *Cbesnius*. Primo ex Chronicis, quod ad primam, secundo, quod quadrat ad secundam stirpem, excerpimus, omittis iis omnibus, quæ nostræ Historiæ præcedunt initium. Ad tertiam stirpem quod attinet, quasdam Epochas statuimus, ad quas Chronica secabimus; ut, exempli causa, ab *Hugone Capeto* ad finem usque regni *Ludovici VII*, id est, ab A. 987 ad annum 1180. Hac ratione minus secabuntur Chronica, nec tot erunt sectiones, quot regna. Nec est, quod obijciatur, Chronica sic discerpta plurimum de pretio deperdere; in iis enim facta duntaxat quærentur, ac sæpe sæpius hæc facta nullam habent inter se connexionem. Præterea ex his Chronicis bene multas res exoticas, atque a nostra Historia alienas, detrahi erit necesse: quodsi nonnihil refecari de Chronicis potest, cur ipsa secari non possint, non videmus. Gallica *S. Dionysii* Chronica edentur e regione Latinorum Scriptorum, quorum interpretationem continent. Desinet in *Francisco I* Actorum Historiæ generalis Collectio. Primæ & secundæ stirpi, & in tertia cuilibet Epochæ, subjiciuntur Appendices quatuor. Prima illud omne continebit, quod e Vitis Sanctorum excerpitur, in quibus bene multa, & quidem optima, reperire est, quæ frustra a libi quæras. *Sigiberti* Regis, *Pippini* Ducis, *Loodegarii*, & quorun-

rundam aliorum, Vitæ, quæ directam habent cum Historia cognationem, integræ dabuntur, atque inter Historicos collocabuntur. Secunda Appendix historicas Regum, summarum Pontificum, Episcoporum, Abbatum, &c. Epistolas complectetur, secundum temporum ordinem dispositas, nisi forte fatius sit, ejusdem Autoris Epistolas simul conjungi. Cuilibet Epistola summarium præmittetur. Tertia capiet Leges, Formulas, Regum Constitutiones, & quædam ex Conciliis & Capitularibus excerpta, quæ ad mores, vel ad historiam, pertinent. In prima stirpe edentur tantum Leges Salicæ & Ripuariorum: Burgundionum ac Wisigothorum Leges prætermittentur. Quarta Appendix Regum nostrorum Diplomata exhibebit, quæ proferentur tantum ad exitum usque regni *Philippi Augusti*: ex sequentibus vero seligentur, quæ præcipua sunt atque historica, ut Ecclesiarum & Monasteriorum foundationes, Regum ac Principum matrimonia, Fœdera pacis, alia Pacta atque Conventa, Donationes, ad Regium patrimonium Additiones, Possessiones fiduciaræ, Testamenta Regum, Reginarum, ac Principum, atque alia hujusmodi. Diplomatum vero, quæ in his regionibus emissa sunt, quæ Monarchiæ Francicæ pars esse desierunt, inscriptio duntaxat & subscriptio exhibebuntur. Videntur sane Diplomata Historiis Provinciarum singularibus accenseri debere; fatius tamen fore ducimus, si ad cujusque stirpis finem simul colligantur. Cum ad Historias singulares ventum erit, Lectorem admonere sufficiet, quo sint Volumine ac loco edita Diplomata, ad illas spectantia. Est enim illud ab Abbate *des Thuilleries* sapientissime observatum, Historiæ generalis Acta ita cum Actis Historiarum singularium apta esse atque conferta, ut unum in corpus coalescere debeant, & vicariam sibi operam impendere. Angebitur unumquodque *Volumen* Prælationibus, Notis criticis, & Indicibus. Anni in marginibus apponentur, quando ab Autoribus omittentur; vel, si quid erratum est, emendabitur. Quæ quidem omnia in editione *Chesni* desiderabantur, si tamen Indices exceperis, sed quos indiligenter factos judicant harumce rerum æstimatores. Præter Indices, quos *Volumini primo* subdendos diximus, hic & adijci possent alii duo, quo-

rum primus exoticas obsoletasque voces contineret, addita earum explanatione; alter Principum ac aliorum Procerum genus describeret, deductis ex ipso Volumine probationibus. Cuique Regum stirpi præfigetur Tabula geographica, quæ ditionis ejus fines exhibeat. Titulus Operis, Præfationes, Annales seu Indices Chronologici, atque alia nonnulla, Latine & Gallice edentur. Bellorum sacrorum actus potest suus in Historia generali locus dari. At vero qui locus, quive ordo? Si suis quæque regnis illigantur, sane, quot regna sunt, totidem in partes Acta distraherentur. Annon convenientius est, ea simul colligi, maxime cum in eodem versentur argumento, ac præterea satis multa sint, ut in unum corpus, idque amplissimum, coalescant. Plura quidem & *Bongarsius* Volumine duplici, & *Chefnius* in quarto Collectionis suæ Tomo, edidit; latent vero in Bibliothecis alia bene multa, speique adeo non mentitur seges, ut *Voluminibus quatuor vel quinque* complendis jam sufficiant. Restant Franciæ Antiquitates; Imagines, dico, Regum Francorum, Reginarum, Principum, Optimatum, quas etiamnum asservant Ecclesiæ, Monasteria, Aedes publicæ, Sepulcra, Libri veteres; dico & Annulos, insculptas Gemmas, Sigilla, Nummos, & alia id genus, quæ Collectioni nostræ non usui minus, quam ornamento, forent. Verum hanc laboris nostri partem occupavit *Bernardus de Montfaucon*, editis quinque Voluminibus de Monumentis Monarchiæ Franciæ. Quid jam superest, nisi eruditos rogemus, ne suum nobis ingenii lumen, sua consilia, suum favorem, invideant. Quod ut nobis impertiant, videtur non suus modo literarum amor, sed ipsa Regum celebritas, atque universa prorsus Gallia, postulare. Typographi, *G. Martin, Coignard, Mariette*, ambo fratres *Guerin*, qui hujus magnæ Collectionis impressionem curant, nec labori, nec sumptibus, parcunt, ut jam partem in sua arte famam retineant, imo & augeant. Sive chartam, sive typos, inspicias, nihil fere melius. Cui rei fides facit *primum Volumen*, jam impressum, quod omnibus hac in parte probatur.

Cum altera hac Mensis Septembris Parte prelo nostro exit Tomi tertii Supplementorum ad hæc Nova Acta Sectio XII, cui accesserunt titulus Voluminis universi, Præfatio, & Indices necessarii.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXXXIX.

HISTOIRE DE L'ORIGINE ET DES PREMIERS
progrès de l'Imprimerie, &c.

h. e.

HISTORIA ORIGINIS ET PRIMORUM PRO-
gressuum Artis Typographicæ, Autore PROSPERO
MARCHANDO.

Hagæ Comitum, apud Viduam Vieri & Petrum Paupie,

1740, 4 maj.

Alph. 1 plag. 20.

Vix literarium ullum est argumentum, in quo illustrando plus a Viris doctis sit laboris atque studii consumtum, quam in præclaro illo & jucundo de artis typographicæ, magno hominum bono inventæ, originibus, autore primo, patria, progressibus lætissimis, felicissimisque a superiori ætate ad hoc usque tempus incrementis. Videbatur enim horum, quicumque vetera rei typographicæ monumenta vestigarunt, nobilem industriam excitare publica hominum noscendi literariæ Historiæ partem hanc suavissimam cupiditas, quæ omni tempore tanta fuit, ut nunquam satis doctissimorum Virorum studio restinguì potuerit. Auxit hanc imprimis ipsius ratio argumenti, copiosi admodum, plenissimique eorum rerum, quæ cum voluptate cognoscuntur. Vix enim, qui de arte typographica diligentissime scripserunt, in his unus est, cujus, si non omni, saltem aliqua, ex parte industriam non vicerint, quicumque subsequuti sunt, scriptores, in eo prioribus feliciores semper, quod

D d d d

in

in monumenta aut numero plura, aut magis singularia, inciderint. Erunt igitur, qui, novi Operis, de quo jam dicere instituimus, inspecto saltem rubro, nec Autoris adhuc nomine audito, non hinc trita aut omnibus dudum nota, sed nova & lectissima quæque, expectent, & præclarum hoc, rem literariam ditandi, institutum omni dignum plausu & approbatione iudicent. Sed major horum confirmatorque spes erit, cum eum Operis Autorem cognoverint, qui, præter alia cultissimæ doctrinæ specimina, *Pereyra* olim Cymbalo mundi, denuo a se edito, doctissimam de Autore hujus libri Præfationem præmisit, novas, easque politissimas, Commentarii *Beliani* in verba: cogite eos intrare, *Roquiana* variorum de Eucharistia Scriptorum Collectionis, & *Chardiniani* in Persiam Itineris, rariori libello, *Couronnement de Soliman III*, insigniter aucti, editiones curavit, *Balii* item Gallicas Epistolas, a Cl. *Des Maizeaux* olim publicatas, in concinniore ordinem relegit, & doctrinæ non vulgaris annotationibus instravit, nuper etiam Historiam admirabilis Equitis *Inigo de Guipuscoa*, Hagæ A. 1758 iterum vulgatam, notissimo illo scripto critico, *L'Anti-Cotton*, & elegantî Dissertatione, præcipua libelli hujus capita illustrante, locupletavit, inprimis vero, *Beliani Lexici* eam editionem, quæ A. 1720 proliit, diligenter adornando, & novis ipsius Autoris Supplementis adaugendo, insignem a bonis omnibus gratiam laudemque tulit; porro, cum in Opere hoc conscribendo non, quod multi solent, leviter, sed a viginti inde annis diligentissime, versatum, idque unum egisse curis omnibus, didicerint, Autorem, ut anno proxime secuturo, typographorum filiis solenni maxime ac seculari, justam hi quandam elaboratamque artis suæ, jam jure suo inter florentissimas numerande, historiam haberent. Sed huic deinde, quanta quanta fuerit, expectationi satisfactum omni ex parte iudicabunt, cum ad ipsius lectionem Operis se converterint, viderintque ea omnia, quæ a scriptore diligentissimo præstari possunt, plenissime ab Autore præstita. Si quid enim in hoc genere tractationum aut pertinax legendi optimos scriptores, & colligendi undique selectiora monumenta, studium, aut in æstimandis his, & ad usum aliquem accom-

modandis, criticum acumen, aut denique in ipsis rerum narrationibus solertia & fides, valent, hic certe valuisse plurimum cognoscimus, nec erit Lectorum unus, qui non, insigni illo rerum minime vulgari selectu, & narrationis suavitate, captus, omnibus Cl. *Marchandum* scriptoris accurati & plausu digni publico defunctum partibus existimet. In eo ipse sibi præstiturus parum videbatur, si, quæ obvia sunt vulgo, & scriptoribus sexcentis memorata, ea tantum dicendo repeteret, & volumine rem literariam oneraret, præter formam & Autoris nomen novi nihil habituro. Est enim hæc inutilis diligentia, parum laudis acquirens, si cum fructu, inde ad lectores redundante, comparetur. Illud potius ad gloriam laudemque comparatum recte judicavit, si, non prætermittis iis, quæ a ceteris scriptoribus vere sunt ac diligenter memorata, suumque adeo in artis typographicæ historia pondus ac momentum habent, certioribus hæc ipsa testimoniis firmaret, tum præcipuum in his, quæ satis adhuc obscura, & paucis cognita, putari poterant, industriam illustrandis poneret, collectas undique ex veterum librorum apparatu annotationes singulares exprimeret, perperam ab aliis narrata ita emendaret, ut quilibet agnoscere veritatem posset, dissidia scriptorum, intempestivo sepe gloriæ inanis studio coorta, tanquam ad id constitutus arbiter componeret, imprimis vero dirimendæ, quam magnis sepe animorum motibus agitatam constat, nobili de artis loco natalitio controvertiæ curam studiumque adhiberet. In quibus omnibus cum satis ingenium & doctrinam suam Lectorum unicuique approbaverit; erunt etiam, qui præcipuas quasdam ipsi dicendi rationi, & aptæ rerum narratarum dispositioni, laudes decernant, bene in eo commodeque factum judicantes, quod ipsa rerum inter typographos gestarum narratio continua quadam, quam *textum* vocant, oratione fluat, singulorum autem plenior probatio ac disputatio in subjectas pagine cuique annotationes, non præter rem accumulatas, nec lectorem fatigantes nimium, sed, quantum fieri potuit, restrictas, & tanquam in nervum contractas, sit rejecta. Quo genere scribendi imitatus Autor felicissime exemplum *Bellis* videtur, a cujus quippe *Lexico*, si

formam externam, & hanc tractandi rationem, spectes, Cl. *Marchandi* Historia ne minimum quidem discrepat. Tantis ac tam eximiiis dotibus, quæ requiri facilius in nostri Seculi scriptoribus historiarum, quam inveniri, solent, præclare exornato homini, si ad illustrandum rei literariæ argumentum nobile & tempore hoc opportunum se converteret, metuendum minime fuit, ne fiducia majore virium, quam facultate, accessisse ad id operis cuiquam diceretur. Commodum imprimis visum est Auctori, dicendorum apparatus omnem *tribus Partibus* distinguere, sicque institutum suum exequi, ut primo ipsam artis originem, & ut passim hæc in justam formam sit redacta, adductis simul vetustissimis editionibus, & suppeditata typographorum principum notitia, describeret; tum, quo successu postea, ad decimi usque sexti Seculi initia, cœleste hoc inventum sedem fixerit in plurimis Europæ cultioris civitatibus, doceret, & quæ dispellendæ urbium quarundam, maxime Harlemi & Argentorati, artis penes se inventæ ostentationi sufficerent, rationes afferret; his denique Scriptorum, qui de artis typographicæ historia ex instituto tradiderunt, quorum ipse circiter trecentum & quinquaginta collegit, Bibliothecam amplissimam, non mera nomina ac titulos, sed accurata etiam de singulis judicia, exhibentem, subjungeret. Insignem, Lector, rerum scitu maxime utilium varietatem cognoscis, unde jam specimina selecturi, continebimus nos intra fines quosdam; cumque in tanta opinionum de primo artis inventore diversitate nemo futurus sit Lectorum, qui non ipsam Auctoris ea de re capiat sententiam cognoscere, jucunda *Capitis prioris*, tanquam omnium præcipui, & annotationum singularium plenissimi, paululum nos lectio morabitur. Qui artis typographicæ originem ad *Saturnum*, aut ad *Adamum*, aut ad ipsum Deum, retulerunt, nec obscura rei tam novæ in *Boetio*, *Aufonio*, & ipso *Cicerone*, inventis sibi sunt vestigia, argumentis illi valde negatilis nituntur, & ingenio fabularum studio nimium indulgent. Prima inventionis gloria debetur sine dubio *Joanni Gutsberg*, cognomine *Gensfleisch*, antiqua *Zumjungtorum* domo nato, quem, valde probabilis est opinio, ortu Moguntinum, domicilio Argentinensem, fuisse.

Pag. 4 seq.

5.

fuisse. Equestrem ei dignitatem tribuere vel ideo non dubitat *Marchandus* noster, quod alius quidam *Joannes de Gutenberg* ab A. 1485 ad 1538 Canonicus fuisse templi Cathedralis Moguntini, Capituli Herbipolitani Decanus, & Præpositus *S. Albani & S. Victoris* Moguntiz, ab anno vero 1517 ad 1529 *Petrus de Gutenberg* Canonicatum tenuisse templi Cathedralis *S. Albani* in urbe Moguntia, legatur. Is *Joannes* circa A. 1440 prima artis hujus quasi rudimenta animo concepit; quam cum perficere diu frustra laborasset, adsevit tandem in laboris atque sumtum societatem nobiles aliquot urbis Moguntinz cives, inprimis *Joannem Meydenbach & Joannem Faust*, quem, sunt, qui, *Gutenbergio* excluso, primum salutare illud libros prelo excudendi cepisse consilium, nos doceant. His adjunxit se postea *Petrus Schoifferus*, unus ex *Fausti* famulis, hujusque deinde gener, quem inter majores suos *Jo. Schefferus*, magnum illud Sueciz & literarum ornamentum, numeravit, cujus & inter typographos principes nomen postea factum est clarissimum. Hi propolito suo exequendo consilia & sumtus contulerunt, remque generi humano tam auspiciatam a tenuissimis initiis ad justam maturitatem, sed lento, ut fit, successu, deduxerunt. Id ipsum extra omnem positurus dubitationem Autor, certissimis utitur Scriptorum septem, illi tempori æqualium, testimoniis, ipsi *Mullinkrotio*, quo nemo diligentius artis typographicæ historiam descripsit, aut ignotis prorsus, aut non satis accurate adductis. Ex his unum, ab ipso *Schoiffero* versibus, sed, ut tulit ætas illa, satis barbaris & inficetis, expressum, & *Institutionibus Justiniani*, quæ *Schoifferi* hujus prelo Moguntiz A. 1468, iterumque A. 1472, exierunt, subscriptum, partim quod in argumento isto ponderis non parum habeat, partim quod ingeniosæ obscuritatis laudem aliis omnibus præcipiat, dignum nobis, quod hic repetatur, visum est. Ita vero ille :

*Scena tabernaculi Moyses, Salomon quoque templi,
Haud præter ingeniosos perficiunt Dedalos.
Sic Decus ecclesie majus major Salomone
Jam renovans renovat Heselchel & Hyram.*

D d d d 3

Hos

10.

Pag. 6.

7.

8.

*Hos dedit eximios sculpendi in arte magistros,
 Cui placet en mactos Arte sagire Viros.
 Quos genuit ambos urbs Moguntina Johannes
 Librorum insignes Protocaragmaticos:
 Cum quibus optatum Petrus venit ad Poliandrum,
 Cursu posterior, introcundo prior;
 Quippe quibus prestas sculpendi lege sagitur
 A solo dante lumen & ingenium.
 Natio queque suum poterit repetere Caragma
 Secum, nempe stilo preminet omnigeno.
 Credere difficile est Doctores quam preciosa
 Pendat Mercede Scripta recorigere.
 Orthosynbeticum cujus Syntagma per Orbem
 Fulget, Franciscum presto Magistrum habet.
 Me quoque conjunxit illi non vile Tragma,
 Publica sed Commoda, & terrigenum Columen.
 O! utinam excubere falsis moliantur Ideam,
 Qui Syntagma regunt, & Protocaragma legunt!
 Aureola indubie premiaret eos Logotheca,
 Quippe Libris Cathedras mille suberudunt.*

Prima artis specimina in tabulis ligneis incisos literarum typos exhibebant, & ob id difficultatis plus, quam elegantie & usus, habebant. Constat, in hac typographice infantia prodidisse *Alphabetum*, & *Donatum*, in scholarum usum, *Grammaticam* etiam, *Rhetoricam*, *Poeticam*, *Joannis Januensis Catholicon*, *Confessionalia*, *Breviarium*, *Psalterium*, *Horologium Beate Virginis Mariæ*, a *Joseph Scaligeri* avia adornatum, *Artem memorandi notabilem per Figuras Evangelistarum*, librum *Figurarum Biblicarum*, *Canticum seu Historiam B. Mariæ Virginis in Figuris*, *Historiam S. Joannis Evangelistæ in Figuris*, *Artem moriendi*, *Speculum humane salutis*, aliosque plures libros, nullum anni, quo excusi sunt, indicium præbentes, sed probabiliter circa annum 1450 publicatos. Sed, hæc cum plurimis laborare defectibus primi illi artifices intelligerent, quippe destituti adhuc arte illa separandi literas, easdemque librorum

uno plurium editioni adhibendi, longius progressi meditando sunt, idque imprimis operam dederunt, ut modum fabricandi typos literarum plumbeos, æneos, & cupreos, hosque apte componendi, invenirent. Sed horum fortassis nihil effectum unquam fuisset, nisi rei pæne desperatæ subvenisset ingenium *Schoifferi*, hominis ad nova excogitanda nati, qui solus tandem formas illas, quibus literarum typi cuduntur, omnemque prelorum fabricam, & quicquid ad artem universam instrumentorum pertinet, invenit, integrumque Alphabetum in æs incisum *Fausso* obtulit, qui, auspicio rei diu frustra tentatæ successu mirifice exultans, præmii loco filiam ei suam in matrimonium dedit. Huic igitur *Schoiffero* vera inventæ, aut, si inavis, plane perfectæ, & ad usum communem accommodatæ, typographiæ laus debetur. Comparatis igitur jam rebus omnibus, sive artis nobiles quatuorviri, excudendo libri omnium sanctissimi, Scripturæ nempe sacræ, interpretationem Latinam, periculum fecerunt, & illustre hoc dignumque memoria æterna opus, majori literarum genere expressum, foras prodire anno circiter 1450 jussèrunt. Sed, quod facile credas, tanta postea cimelii hujus literarii raritas est facta, ut nusquam ejus nostro tempore vestigium appareat, nec, præter *Zach. Conr. Uffenbachium*, qui, si ipsum testem audias, vetustissimam hanc editionem inter librorum suorum ornamenta numeravit, unum ostendas, qui aut sibi unquam, aut aliis, inspectam hanc testetur. Æque incognitum multis est typographiæ veteris monumentum alterum, *Jovannis Januensis Catholicæ*, cujus mentionem faciunt *Jac. Quatif* & *Jac. Eschardus*, notissimi Scriptores, & quod, parum abest, quin in suis esse manibus ipse credat *Marchandus* noster. A duabus his editionibus, omni sive anni, sive loci, natalis indicio destitutis, quicquid librorum ab illo tempore evasisse prela constat, originem sine dubio genusque ducit. Officinam suam, unde exierunt nobiles hi partus, insulexerunt illi artis inventores Moguntiæ in domo *Guttenbergi*, *Zumjungen* dicta, quæ postea nomen *Impressorie* obtinuit ad annum usque 1508, quo eam habitare cepit *JCtorum* ordo, & ab

Pag. 19 seq.

22.

23.

24 seq.

Evans

Joanne Wittigise, Juris Canonici Doctore, Inscriptione hac ornata est:

*Joanni Gutenbergensi
Moguntino
Qui primus omnium
Literas inprimendas invenit
Hoc arte & toto bene merenti,
Wittigise
Hoc loco monumento posuit
D. VIII.*

- Pag. 26. Hujus inscriptionis ~~non~~ hodie superest, sed in ejus locum successit alia, longe plebrior & elegantior, non *Gutenbergi* tantum, sed *Fausti* etiam & *Schoifferi*, laudibus consecrata, quam, qui scire cupit, ex ipso Autore, qui diligenter eam descripsit, petat. Inventum novum diu in arcanis habuerunt Moguntini Socii, omnemque familiam suam, huic rei operantem, ne tale quidquam divulgaret, sacramento obstrinxerunt. Nata hinc est fabula, *Joannem Faustum*, Lutetiae Parisiorum commorantem, a civibus illius urbis, quibus novum Bibliorum opus venale obtulerat, rei novitatem & singulorum inprimis exemplarium inter se similitudinem mirantibus, criminis Magiae postulatum, ejectumque urbe, primum Moguntiam, postea Argentoratum, confugisse; quam idoneo carere teste, confidenter negat Autor, & ad supremos usque vitae dies rei typographicae in urbe Moguntina operam dedisse *Faustum*, lectoribus persuasum cupit. A *Kalero* inprimis, Altorfino olim, nunc Göttingensi, Professore, culpam adducti in magiae suspicionem *Fausti* in monachos conjiciente, quos, in describendis olim libris occupatissimos, non mediocri lucro novum typographiae inventum privaverit, adeo dissentit, ut, primos potius fuisse monachos, qui acceptam a *Gutenberg* & *Schoiffero* artem modis omnibus sint prosecuti, nec nisi tum typographiae nomen monachis invisum factum, cum exstiterint homines, qui, sacris instaurandis ab ea occasionem suppeditatam, dicerent, ostendat. Rupit tandem trium, quos diximus, artificum societatem commune

rante lucri studium, optimis plerumque hominum consiliis
 inimicum. Nam, cum partem impensarum, quas ex lege so-
 cietatis communes ferebant, *Fausto* restituere *Guttenbergus* re-
 cufaret, isque tandem autoritate iudicis impositam sibi solvendi
 necessitatem videret, rædio societatis A. 1455 Argentoratum abiit,
 novæ hic officinæ fundamenta positurus. Sed, ea urbe, in qua
 non satis res succedere ex voto videbatur, paulo post relicta, ty-
 pographicam supellectilem Harlemum secum abduxit, librisque
 hic excudendis ab A. 1459 operam navare cepit. Scriptores, qui
 illas *Guttenbergi* cum *Fausto* lites & contentiones memorarunt,
 nullam mereri fidem, ostensurum se libello integro, *Kælerus* pro-
 misit; de cuius labore quid sperandum sit, vel ex eo posse colligi
 existimat *Marchandus* noster, quod *Tritemium* hæc narrantem
 somniet, cui nihil unquam ea de re in mentem venerit. Novæ,
 Harlemi institutæ, officinæ fama cum ad aures perlata esset *Tho-*
ma Bourchieri, Academiæ Oxoniensis Cancellarii, misit is civium
 suorum duos, æque nobiles ac callidos, *Robertum Tournour*, *Hen-*
rico IV a vestimentorum cura, & *Guilielmum Caxton*, tunc met-
 catorem, postea typographum, in Belgium, inde, si fieri posset,
 artis arcana secum in Angliam abducturos. Nec hi diu frustra
 laborarunt; quandoquidem unus operarum *Guttenbergi*, *Fride-*
ricus de Corfeller, pecunia Anglorum facile se passus corrumpi,
 clam Harlemo se subduxit, artemque satis adhuc occultam Oxo-
 nium transportavit; unde factum, ut inter primas fuerit hæc
 civitas, quæ libros suis prelis excusos ad posteros transmife-
 runt. Harlemi minime subsistendum ratus *Guttenbergus*, ali-
 quot annos post urbem patriam Moguntiam repetiit; satisque
 constat, A. 1465 inter Aulicos *Adolphi* Electoris locum tenuisse,
 ibidemque d. 24 Februarii A. 1468 mortuum. Inscriptionem
 sepulcralem, memoriæ ejus positam, alii Moguntia, alii Heidel-
 bergæ, ostendunt. Utramque profert Autor noster, Moguntinæ
 majorem, quam Heidelbergensi, fidem habens. Dum ita
 per nobiles quasque urbes artem suam *Guttenbergus* circumfer-
 ret, Moguntia constantem sedem *Fausti* & *Schoifferi* tenuit ty-
 pographia, qui, minime dubitantes, a *Guttenbergo* dudum cum
 aliis communicatum hoc inventum, & ipsi sensum de occultan-

Pag. 28.

30.

31.

32.

33.

- do eo laborare desierunt, suisque libris notas subscripserunt, non obscura artis & supellectilis typographicæ indicia præbentes. Præterea, quod constat, tali signatus nota, A. 1457, Augusto mense, prodiit *Psalmodum Codex*, liber paucis notus, cujus hodie non nisi duo extant exemplaria, alterum in scholæ (Academiam non satis accurate dicit Autor noster) Freibergensis, alterum in Cæsarea Vindobonensi, Bibliotheca. Huic verba notatu prorsus digna sunt inscripta; *Præsentis Psalmodum Codex, venustate capitalium decoratus, rubricationibusque sufficienter distinctus. Adinventione artificiosa imprimendi ac characterizandi, absque calami exaratione, sic effigiatus. Et ad eusebiam Dei industrie est summatus. Per Joannem Fust, civem Moguntinum, & Petrum Schoiffer de Gernszheim. Anno Domini Millesimo CCCCLVII. In vigilia assumptionis.* Librorum, quos Argentorati aut Harlemi excuderit *Guttenbergus*, nihil est cognitum; illorum vero, quos aut ipse cum sociis *Fausto & Schoiffero*, aut hi soli, absente *Guttenbergo*, Moguntinæ publicarunt, quatuor & decem collegit Autor noster, qui, cum re vera sint omnium, unquam editorum, vetustissimi, quidni hoc in loco nominari mereantur? Sunt autem horum priores quinque omni sine typographorum indicio ante annum 1455 editi. Et quidem in tabulis ligneis impressos, librum *Alphabeti, Donatum, & Catholicon Joannis Januensis*, typis vero mobilibus excusos *Bibliorum Latinorum Codicem, & Catholicon Joannis Januensis*, supra diximus. Ceteros novem soli *Faustus & Schoifferus* ediderunt:
34. *Psalmodum Codicem*, 1457, in folio minori; *Durandi Rationale divinorum Officiorum*, 1459, in folio; *Clementis V, P. M. Constitutiones*, 1460, in folio; *Catholicon Joannis Januensis*, 1460, in folio; cujus libri editionem hanc fuisse tertiam, præter rationem *Jo. Alb. Fabricius* negaverat; porro *Dietheri, Electoris & Archiepiscopi Moguntini, Scriptum publicum in causa sua adversus Adolphum, Comitem Nassovium*, exiguæ molis libellum, cujus vix usquam hodie vestigium appareat; *Bibliorum Latinorum editionem secundam*, duorum formæ majoris Voluminum, 1462, Opus elegantissime excusum, & ad hunc diem vix simile sui habens; *Bibliorum Germanicorum* editionem Moguntinam,

1462, in folio, quam omnes Bibliographi & artis typographicæ Scriptores tacent, unus vero copiose describit *Jo. Alb. Bengelius* Pag. 40. in *Apparatu Crifæos sacre*, nuperæ *Testamenti Novi Græci* editioni subjuncto; *Bonifacii VIII Sextum Decretalium Librum*, 1465, in folio, quem an, præter Scholæ Freibergensis Bibliothecam, usquam invenire liceat, incertum est; denique *Ciceronis Officia & Paradoxa*, in folio minori, aut quarto majori, 1465 & 1466, quam utramque annorum notam diversa Operis hujus exemplaria ostendunt. Addit his libris alios *Marchandus* noster, nec annum indicantes, nec *Fausti & Schoifferi* nomine signatos, sed, quod chartæ & typorum similitudo docet, horum omnino prelo emissos. Sunt hi *Liber Regule pastoralis Sii. Gregorii Papæ ad Johannem Archiepiscopum Ravennensem*, in 4, antiquissimum sine dubio rei typographicæ specimen; *Magistri Mathei de Cracovia Dialogus Rationis & Conscientie, an expediat vel debeat quis raro vel frequenter celebrare vel communicare*, & *Magistri Henrici de Hassia Expositio super Orationem Dominicam, super Ave Maria, & Speculum Anime*, in 4; *Vincentii Beluacensis, Fratris Ordinis Predicatorum, Speculum Hystoriale*, in quatuor formæ majoris *Tomis*, quorum quisque octo Libros continet; *Liber Sermonum sancti Leonis primi Pape, Doctoris floridissimi ac eloquentissimi*, in folio; & *Augustini de vera vite cognitione Libellus*, in 4, quem Ulmæ Bibliotheca *Kraftiana* asservat. Cum post annum 1467 editioni nulli adscriptum sit *Jo. Fausti* nomen, & prima harum, quas solus curavit *Schoifferus*, d. 8 46. Octobr. A. 1467 prodierit, hinc facile colligitur, anno aut 1466, aut 1467, diem suum obiisse *Faustum*, cujus posteros, muneribus publicis insignes, scriptisque clarissimos, hic & accurate nominat, & copiose laudat, Autor noster. Defuncto *Fausto*, solus artem exercuit Mogunticæ *Schoifferus*, ad annum usque 1492, 47. ipsi, ut videtur, vitæ ultimum, librosque prelo suo emisit complures, quorum primum, *Clementis Quinti Opus Constitutionum clarissimum*, 1467, in folio, & postremos duos, *Psalmorum Codicem, cum Prophetarum Canticis, Muscis Notis illustratum*, 1490. in folio, & *Cronik der Sassen*, 1492, in folio, hic adductos legimus.

- mus. Filios reliquit tres, non minorem, quam parens olim, artis diligenter excultæ famam consecutos. Primus horum, *Joannes*, officinæ paternæ successor, ab anno inde 1503 ad 1533 prelo suo exire libros & numero multos, & eleganter excultos, jussit, quorum indicem sat accuratum, sed ab Autore nostro
- Pag. 48 seq. aliis sex locupletatum, nobilis Annalium Typographicorum scriptor, *Mastarius*, dedit. Alter, *Petrus*, Moguntia primum, postea Wormatiz & Argentorati, tandem Venetiis, typis exscripsit aliquot Opuscula, quorum hic septem nominantur. Tertius, prænomine *Ivo*, & ipse sublitit Moguntia, sed libros non nisi quinque edidit; saltem plures in notitiam Autoris nostri non venerunt. Qui deinde ex gente hac *Schoifferia* prodierunt nobiles typographi, maximam partem penates suos in Belgium transtulerunt. Horum multos ex vetustis monumentis diligenter collegit *Marchandus* noster, & varia de his singularia afferendo, memoriam eorum æternitati consecravit.
- 51 seq. 49. De *Joanne Meydenbachio*, quem supra diximus a *Gutenberg* in artis societatem adscitum, quid factum fuerit, haud satis constat; librorum enim, nomine ejus signatorum, nihil usquam apparuit. Sed legitur filii aut cognati ejus, *Jacobi Meydenbachii*, nomen inscriptum libro huic valde memorabili: *Hortus Sanitatis, id est, Liber de Herbis, Animalibus, Avibus, Piscibus, &c. cum eorum Figuris in Ligno incisis*, Moguntia A. 1491 in folio excuso, de cujus Autore & Germanica interpretatione, Lubecæ A. 1492 edita, æque diligenter, ac de multis aliis typographicæ monumentis vetustissimis, hic differentem videas Autorem. Pulcherrimam coronidem ipsi de ortu artis typographicæ narrationi impositurus Autor præstantissimus, rem facturum se lectoribus suis satis gratam & jucundam putavit, si, per nobilissimas quasque Europæ cultioris civitates eundo, quo anno unaquæque harum cœlesti illo viderit se munere donatam, & quam editionem paraverit primam omnium, indicaret. Dedit igitur locupletissimum urbium 187, totidemque librorum, quibus antiquiores non viderunt urbes illæ, Indicem, literariis annotationibus, mira eruditione refertis, tanquam gemmis quibusdam, exornatum. Eorum, quæ de ipsa artis typographicæ origi-

origine & tanquam incunabulis copiose attulit Cl. *Marchandus*, momenta hic præcipua summam attigimus, quibus plura addere, observatione nostra æque digna, angustia nos spatii, & instituti nostri leges, prohibent; quæ nisi essent, ceterorum etiam libri elegantis capitum, in quibus non minorem diligentiam, quam acumen criticum, ostendit Autor, recensione, tanquam pabulo quodam, ingenium Lectorum pascereimus. Sint igitur illa omnia, quæ nos inviti prætermittimus, Lectoris, harum suavitatum cupidi, non lectioni tantum, sed approbationi etiam, relicta, quæ, si Operis insigne merita spectentur, prorsus summa est futura, atque fatis ad id valebit, ut ingenio exulto & polito porro Autor doctus ad ornandas bonas literas utatur, & cui nostro tempore delicati quidam sublimiorum studiorum sectatores parum solent pretii statuere, Historiæ literariæ honorem tueri atque dignitatem pergat.

HISTOIRE DE L' EGLISE GALLICANE, &c.

h. e.

HISTORIA ECCLESIAE GALLICÆ, AUTORE
JACOBO LONGUEVAL, e Societate Jesu.
Tomus V & VI.

Lutetiæ, apud Franc. Montalantium, 1733, 4 maj.

Tom. V Alph. 3 plag. 9, Tom. VI Alph. 3 plag. 11½.

Hujus splendidissimi Operis, cujus *quatuor* jam *Tomos A. 1734* *Mens. Nov. pag. 495 seq.* recensuimus, *quintum* nunc *Tomum sextumque* recensituri, initio docemus Lectores nostros, eandem, quam prioribus in *Tomis*, servatam esse methodum, singulosque & hic *Tomos tribus* constare *Libris*, singulorum Conciliorum hic exhiberi Canones præcipuos, historias Episcoporum hujus ævi & Abbatum describi diligenter, itemque de Scriptoribus ecclesiasticis, eorumque scriptis, curate differi, nec silentio prætermitti traditiones de miraculis, hoc ævo frequenter patris a Sanctorum emortuis ossibus. Servat item Autor ordinem Chronologicum, progressus in *Libro XIII* ab

Ecc e 3

anno

anno 788 ad 814; *XIV* usque ad annum 829; *XV* ad annum 849; *XVI* ad annum 866; *XVII* ad annum 899; *XVIII* ad annum 987. Nostrum nunc est, ex hoc historiarum cumulo seligere, quæ Lectori nostro putaverimus cognitu jucundiora. *Libro* igitur *decimo tertio* describere pergit Noster Ecclesiæ Gallicæ sub *Carolo M.* statum, totum hunc *Librum* consuevens hujus Regis & Imperatoris historia. Ac initio eum hoc laudat nomine, quod se præstiterit obedientissimum Episcopis in opprimendis hæresibus, ac strenuum se præbuerit *executorem sententiarum*, ab ipsis in hæreticos latorum. Nata hoc tempore erat *Elipandi Toletani* & *Felici Urgelitani* hæresis, Christum habentium pro filio Dei adoptivo. Quod hac in causa A. 788 Narbone habitum fuisse perhibetur Concilium, ejus Acta Noster existimat esse corrupta, nec assentitur secus sentientibus *Baluzio* & *Fleurio*. Certiora sunt acta Concilii, Ratisbonæ A. 791 jussu *Caroli M.* habiti, in quo præsens *Felix* suum ipse errorem condemnavit. At, quanquam Romæ, quo ipsum *Carolus* ire jussit, condemnationem illam & abjurationem repetiit, redux tamen in Episcopatum suum perrexit errorem suum tueri & propagare. Cumque nec *Elipandus* desineret idem facere, scriptis etiam ad ipsum *Carolum* literis, hic A. 794 senatum sacrum vocavit Francofurtum: ubi *Paulinus*, Aquilejensis Patriarcha, librum composuit, huic errori oppositum. Eodem in Concilio cum actum fuerit de cultu imaginum; Noster primo laudat Concilium Nicenum secundum ob restitutum confirmatumque cultum illum, condemnatamque Iconoclastarum hæresin. Quorum vestigia cum postea infliterint Reformati, feliciter, si Diis Criticis placet, conjicit, nomen *Hugenot* ortum esse ex *Iconoc*, priori parte nominis *Iconoclastarum*. Deinde factum esse judicat partim ex odio erga Imperatricem *Irenen*, partim ex Græcæ linguæ imperitia, ut damnaretur Francofurti Nicenum illud Concilium. An *Libri quatuor Carolini contra cultum imaginum*, qui supersunt, ab *Alcuino* sint compositi, & a *Carolo M.* comprobati, pag. 39 & 43 dubitat, creditque, aliud fuisse scriptum, quod ad Papam miserit *Carolus* adversus Concilium illud Græcum. Non tamen

men sibi constat, pag. 40 agnoscens, ad libros *Carolinor*, quos adhuc habemus, accurate respondisse *Hadrianum* Papam. Hinc reliqua historiæ Adoptianæ, ut ita loquamur, persequitur, ac libri, contra *Felicem* ab *Alcuino* scripti, recensioem exhibet. Cetera omittimus, indicasse contenti, historiæ hujus controversiæ vel, ut nonnulli arbitrantur, logomachicæ ecclesiasticæ, uberrime esse ab Autore nostro expositam. Pag. 69 refert, hoc ipso temporis tractu docuisse quosdam, confessionem peccatorum non esse edendam ad sacerdotem, sed ad solum Deum: commemoratque epistolam *Alcuini*, errorem hunc refutantis. Cum autem inde concludit, errasse *Chemnitium* nostrum, docentem, ante decimum tertium Seculum confessionem illam non fuisse habitam necessariam, nos respondemus e *Chemnitiani Examini Concilii Tridentini Part. II Lib. IX §. 40*, hanc ejus fuisse sententiam, ante illud tempus (en ipsius verba!) non existisse præceptum in Ecclesia de enumerandis sacerdoti omnibus delictis, quorum quis remissionem a Deo querat. Seditionem, adversus Papam *Leonem III* excitatam Romæ, Noster pag. 77 seq. commemorat, traditionemque, quod tum Papæ eruti fuerint oculi, & abscissa lingua, quodque paulo post miraculo eximio recuperavit & oculos & linguam, ita defendit, ut indignetur Criticis, eam inter tabellas referentibus. Ac sane pluribus documentis Noster in hoc Opere docet, se non esse Historicum criticum, sed eas habere pro veris narrationes, quæ suæ Ecclesiæ videntur utiles ac gloriose. Pag. 88 referens, *Carolum M.* a morte uxoris *Luitgardis* quatuor successive habuisse concubinas, has putat (id quod pag. 145 & pag. 211 & pag. 314 repetit,) veras fuisse uxores, sed non solemniter ab eo ductas in matrimonium. Hinc describit iter a *Carolo M.* Romam A. 800 susceptum, postquam ad ipsum Paderbornam venisset Papa *Leo III*. Hic quoque Noster credit, *Carolum* renuntiatum a Papa fuisse Imperatorem & ignatum consilii Papæ, & invitum. Postea, quæ a *Carolo* Imperatore, & sub eo Imperatore, gesta sunt in Ecclesia, enarrat, leges imprimis *Caroli* recensens illas, quæ pertinent ad Clericos. Describit hic item *Alcuini* & eruditionem & mo-

res, simul scripta ejus commemorans cum genuina, tum supposititia.

In *Libro XIV* multa exhibentur Conciliorum, sub *Ludovici Pii* regno habitorum, decreta, Statuta item, ad reformandum statum monasticum edita: ubi & commemoratur monachorum, in pluribus monasteriis irregulari vitæ assuetorum, tumultuosa contumacia. Alia quæque Statuta hic occurrunt, statum reformatura ecclesiasticum. Inter hæc Noster *pag. 323 seq.* agens de legatione Imperatoris *Michaelis* ob cultum imaginum, omni cura causam agit superstitionis orientalis, sacrarumque imaginum cultores sollicitè defendit. Ac de Concilio agens, hæc in causa Pariliis A. 825 habito, ubi cultus imaginum & simul Concilium Nicenum II damnatum fuit, defensionique *Libri Carolini* contra *Hadriani* Papæ Epistolam; imperitiæ accusat & præcipitantæ (utriusque vitii ipse reus) Patres Patiensis Concilii. Fallus præterea *pag. 333*, hoc tempore Episcopos Galliæ statuissè, sacras imagines non esse infringendas, sed retineri in templis posse, ita tamen, ut nullus iis exhibeatur cultus religiosus; id ægerrime ferens, atro carbone notat *Claudius*, Taurinensem Episcopum, acriorem superstitionis iconolatricæ insectatorem. Nec proinde placent ipsi scripta *Jome Aurelianensis* & *Agobardi* de imaginum cultu, Pontificiæ quippe, quæ postea invaluit, de sacris imaginibus doctrinæ minus faventia. Imo *pag. 346* docet, cultum Sanctorum hoc tempore a Deo confirmatum fuisse plurimis miraculis, preces ad eos emissas secutis: quorum multa recitat, nostram quidem fidem excedentia.

Quæ *Libri XV* initio narrantur fuscæ de rebellionem filiorum adversus patrem *Ludovicum Pium*, prætermittimus, magis quippe ad Historiam civilem pertinentia, quam ad ecclesiasticam. *Pag. 453 seq.* recitat Noster Canones Concilii Aquisgranensis, A. 836 habiti, pulchre observans, solero sub Principe tali, qualis *Ludovicus Pius* fuit, plurimas dari leges, sed servari paucissimas. Quæ deinde tradit de reliquiarum translatione hoc tempore facta, e. g. S. *Liborii* Paderbornam, S. *Viti* Corbejam, merito præterimus. Delatus ad mortem *Ludovici Pii*,
ejus

ejus indolem ita describit, ut, ipsum solo zelo religioso fuisse similem patris, pronuntiet, bonosque inter Christianos, non item magnos Imperatores, numerari posse. Quæ post ejus mortem in Gallia gesta hic describuntur ad Historiam pertinentia civilem, omittentes, docemus, pag. 512 seq. copiose agi de *Hincmari*, Rhemenfis Archiepiscopi, Fatis, moribus, & scriptis. Noster cum vocat *gloriam Ecclesie Gallicæ, sive eruditionem spectat, sive zelum, terrorem hereticorum, animam & ecclesiasticorum & politicorum consiliorum in aula Regia*. Pluribus hic etiam agitur de *Paschasio Raiberto*, & ejus scriptis.

In *Libri XVI* exordio multis exponitur historia *Gotheschalci*, errantis gravissime in doctrina de prædestinatione. Simul pergit Noster acta ecclesiastica describere *Hincmari Rhemenfis*. Hic pag. 89 agnoscit ingenue fabulam, hoc Seculo diditam, de æterna *Caroli Martelli* damnatione ob occupata bona ecclesiastica. Singulari studio pag. 115 — 152 persequitur, quæ acciderunt ob *Lotharii* Regis secessionem ab uxore *Teutberga*, digna sine lecta vel propterea, ut cognoscatur, quam misera tum fuerit Regum conditio sub imperio vel potius tyrannide sacerdotali.

Initio *Libri XVII* laudatur *Nicolai I* Papæ fortitudo & prudentia, in schismate *Photiano* luculenter ostensa, simulque ejus, A. 867 d. 13 Nov. extincti, acerrimus prædicatur zelus tuendi autoritatem sive majestatem Papalem. Postea pag. 219 exemplo quodam docet Noster, quæ hoc tempore fuerit ratio examinis, ei subeundi, qui creandus esset Episcopus. Discimus inde, tantum eruditionis in eo requisitum fuisse, ut legere & intelligere posset unum Caput e *Gregorii M.* Pastoralis, & unum item Canonum ecclesiasticorum. Et tamen Noster pag. 226 miratur & laudat circumspectionem, hac tempestate adhibitam, ut bonos acciperet Ecclesia Episcopos. Singulari etiam diligentia hic describit ritus ordinationis Episcoporum. Pag. 241 seq. persequitur bellum sacrum, ut sic loquamur, sive concertationem duorum *Hincmarorum*, Rhementis & Laudunensis: quorum prioris a partibus Rex stabat, & Concilium, ea de causa habitum. Exauctorationem Laudunensis cum non

approbaret Papa *Hadrianus II*, quia scilicet facta esset non expetito ipsius consensu, atque ideo acerbiores literas mitteret in Galliam; Rex inter alia ipsi ita pag. 273 respondit: *Rogamus te per Deum & per Apostolos, ut in literis, sive ad me, sive ad Episcopos, scribendis, posthac abstineas stilo duriore, nec nobis causam praebeas literas tuas pariter & Legatos excipiendi contemtu.* Noster addit, Papam paruisse consilio huic, & postea scripsisse mollius. Pag. 321 seq. adventus *Joannis VIII* Papae in Galliam memoratur, & habitum ibi ab eo Concilium. Accidit hoc in itinere Papae, quod nec *Petro*, nec ulli Apostolorum, acciderat, ut ei furto surriperentur equi sui, & praeterea scutella argentea: quos profanissimos fures iusta ira incensus Papa confestim devovit Diris. Tum Concilium habuit in urbe *Trentensi*, quod hic describitur. Inito jam Concilio, accessit Rex *Ludovicus*, quem Papa tum coronavit. Venit huc etiam oculis privatus *Hincmarus* Laudunensis, suas ad Papam deferens querelas de *Rhemenfi Hincmaro*. Ac ei Papa potestatem largitus est Missis faciendi in caecitate sua, & ex Episcopalibus vivendi redditibus. Ibi etiam Papa excommunicavit usurpatores Ecclesiasticorum honorum. Postea Noster *Hincmaro* *Rhemenfis*, A. 882 d. 7 Dec. mortui, post gestum 37 annis, septem praeterea mensibus & quatuor diebus, Episcopatum, tum morum, tum scriptorum, vitia pariter & virtutes indicat ingenue.

Seculum decimum exordiens Autor *Libro decimo octavo*, non solum fatetur, recte id vocari *ferraeum* atque *obscurum*, sed dolet etiam, hoc Seculo a meretricibus fuisse creatos pariter ac depositos *Vicarios Christi*: gratulans tamen simul Ecclesiae de miraculo divinae providentiae, quae tam misera tempestate religionem conservavit incorruptissimam. Pag. 409 seq. describit transitum *Normanicae* gentis ad religionem Catholicam; commemorans etiam ortum & prosperos successus monasterii *Cluniacensis*. Pag. 484 - 515 describitur concertatio duorum Archiepiscoporum *Rhemenfium*, quorum alter quinquennis puer fuerat electus, alter postea Canonice in locum prioris. At pater hujus, Comes *Herbertus*, bello propterea suscepto cum Rege, qui puerum volebat esse Archiepiscopum, valde

valde afflixit Galliam: quanquam tandem justioris causa fuit victrix. *Pag. 532 seq.* exhibet Noster *Ratherium*, Episcopus Veronensem, postea Leodiensem, sed utroque exutum: quem ait non indoctum, nec sancti zeli expertem, fuisse, sed prudentia caruisse rectoria. Ejus fati mirabilibus descriptis, scripta quoque recenset ejus: quorum vel tituli produnt mirum Autoris ingenium. *Pag. 555 seq.* de *Flodardo* agitur, hujus temporis bono Historico, & Monacho præclaro, deque ejus scriptis, e quibus se fatetur Noster multa hausisse ad rite componendam hujus ætatis historiam. Claudit *pag. 576* hunc *Librum* Noster mentione *Hugonis Capeti*, conditoris familiæ Regiæ, quæ adhuc regnat, nullum tam longæ successionis exemplum habente historia omnis ævi.

**RECENSIO CHRONOLOGIÆ SACRÆ ET
profanæ VIGNOLIANÆ continuata & finita.**

Vide *Nova Acta Anni præsentis Mensis Martii P. I pag. 97, Mens. Aug. pag. 438, & Mens. Sept. P. I pag. 494.*

Quam *Libro V Chronologia sive sacra Venerandus Vignolius* de *Regibus Babylonie* nobis exhibet elaborationem, eam, non dubitamus, in tanta scribentium multitudine, qui circa hoc argumentum calamos exercuerunt, reliquis palmam prærepturam esse. Nobis, qui jam aliquoties recensione hujus non satis prædicandi Operis Chronologici vacavimus, summas rerum hic attigisse suffecerit, ut Lectorum sitim non tam restinguere, quam augere potius & incendere, videamur. Quoniam vero *Regibus Babylonie ex Canone Ptolemæi* lux lucidissima oritur, hic autem *Canon* ad *Æram Nabonassuream* constructus est; Autor primo agit de *Æra Nabonassari*, tum quoque de ipso, quem diximus, *Canone*.

Postquam docuit, exiguum aliquod esse discrimen inter *Æram* & *Epocham*, quæ vulgo vocabula inter se confundi solent, videlicet, *Æram* esse rationem annos numerandi, & *Epocham* initium, unde anni numerantur; ostendit ex *Ptolemæo*, *Æram Nabonassari* certum & fixum habere principium in *Anno Per. Jul. 3967*, ejusque *Febr. 26*, & hinc facillimo negotio

CAP. I
pag. 328.

- gotio omnium annorum principium in annis *Jul Per.* reperi-
 ri. Cum autem nonnulli viri docti existerint, qui negarent,
 ante *Claudium Ptolemaum*, Scriptorem Seculi post Christum
 natum secundi, hanc Epocham fuisse usitatum, eorum argu-
 menta Autor ordine expendit, & amotis scrupulis, concludit,
Alexandri Magni ætate hanc Æram a Babylonis excogitatam,
 CAP. II lentissime adhiberi ceptam esse. Accedit deinde ad ipsam
 pag. 346. *Canonem Regum*, cujus primo editiones *Scaligeri*, *Overulli*,
Calvisii, *Bairubridgii*, *Dodwelli*, enumerat. Atque utinam
 licuisset conferre observationes de *Canone Regum Astronomico*,
 ejusque Autoribus, Editionibus, MSis, & quæ eo pertinent, a
 doctissimo Chronologo in lucem emissas Amstelodami A. 1735.
 Hinc enim hanc pertractationem non tam locupletare, quam
 348. ornate magis & confirmare, potuisset. *Secundo* exhibet ipsam
Canonem, in sex columnas distinctum, quarum 1 annos Periodi
 Julianæ; 2 annos Christi; 3 dies annorum primos; 4 nomina
 Regum Assyriorum, Persarum, Græcorum, Ægyptiorum, Im-
 peratorum a *Nabonassaro* ad *Antoninum Pium*; 5 annos regni
 cujuscunque Regis; 6 summam annorum, representant. *Ter-
 351. tito* inquit in hujus Canonis Autore, & probabili conjectura
 assequitur, eum fuisse *Berosum* Babylonium, ex ejus tempore &
 357. studiis, ex *Josepbo*, ex *Hipparchi* observationibus. *Quarto* de-
 clarat methodum hujus *Canonis*, eamque plurimis exemplis il-
 lustrat. Quæ res, cum debeat esse Chronologis notissima, hic
 nos ulterius non morabitur. Saltem hinc constat, nos tuto ve-
 stigis *Canonis* insistere, in quo errores calculi locum habere
 non possint. Adstructa hunc in modum *Canonis* autoritate &
 veritate, Reges ipsos perlustrandos suscipit Venerabilis *Vignolius*,
 CAP. III illos præcipue, quorum nomina in sacris monumentis reperiu-
 tur, facto tamen exordio a *Nabonassaro* omnium primo, cui
 pag. 367. *Æra* nomen, & forsitan originem, debet. De hoc *Nabonassa-
 ro* cum taceant *Annales*, & de quo nihil prorsus sciremus, abs-
 que hac esset Epochæ, merito quaeritur, quis fuerit, & cur ab
 ipso Epochæ, quam diximus, exordium cepit. Statuit Autor
 eum viris doctissimis, post extinctum antiquissimum Assyrio-
 rum imperium in *Sardanapalo*, apud Medos Asia principatum
 sela-

refectis: Babylonios autem præfectis Regis Mediæ paruisse, donec, excusso Medorum iugo, *Nabonassar* primus Regum sibi nomen vindicaverit. Accessisse restitutionem scientiæ Astronomicæ, diu in his turbis neglectæ, & postea a Babylonis majorum in modum excultæ, quod fusius ab Autore probatur. Ceterum, ut diximus, annus *Nabonassari primus* est *Periodi Julianæ* annis 3967, & annus ante Christum 747. Sacræ literæ, regnante *Ezechia*, Regem nobis inducunt Babyloniorum *Merodach Baladanem*, quem nihil differre a *Mardocempado*, *Canone* Autor lucidissime demonstrat. Cumque *Mardocempadi* annus primus incidat in A. P. J. 3993, & A. C. 721, manifestus est synchronismus *Merodaci* & *Ezechie*. Hac occasione obiter agit de retrocessione Solis an Umbræ, deque causâ legationis Babylonicæ ad *Ezechiam*, quæ melius in ipso Libro legentur. Interjectis duobus interregnis, & Regibus aliquot, sequitur in *Canone Assaradinus*. Quod viri docti dudum conjecerunt, *Assaradinum* ab *Assarbaddone* Sacræ Scripturæ non discrepare, illud synchronismus nunc confirmat. Hisdem enim annis floruerunt; quandoquidem ex *Canone* primus *Assuradini* est Per. Jul. 4034, A. C. 680, qui ipse annus incidit in ætatem *Manassis*, quem synchronum fuisse *Assarbaddoni*, suo loco *Libro III* demonstratum est; ubi quoque vidimus, quomodo *Assarbaddon*, Rex Assyriæ, reperitur in *Canone* Regum Babyloniorum. Hac occasione Autor brevibus disserit de Colonis in Palestinam missis, & exiliat cum *Clerico*, *Aznapparem*, *Esra* IV memoratum, non ipsum *Assarbaddonem*, sed ejus fuisse præfectum ac belli ducem. Qui sequuntur in *Canone* *Sapraduchinus* & *Cinilatanius*, neque in Sacris, neque alibi, memorantur. Itaque, postquam in transitu aliter sentientem *Pezronium* correxisset, ad *Napolsassarum* transit Autor, patrem *Nebucadnezaris*, Regis Babylonis, & rebus gestis & fati in S. Scriptura illustrissimi. Ut autem eo melius intelligantur ea, quæ de hoc Rege, ejusque successoribus, in compendio dicemus, inferenda est Tabella ex *Canone*, cum annis Regnorum, annis ante Christum, & annis *Periodi Julianæ*.

CAP. IV
pag. 376.

CAP. V
& VI
pag. 385.
388.

CAP. VII
pag. 391.

CAP. VIII
pag. 397.

	A. Regn.	A. C.	A. P. J.
<i>Nabopolassar</i>	21	625	4089
<i>Nabocalassar</i>	43	604	4110
<i>Iluarodamus</i>	2	561	4153
<i>Niricassolassar</i>	4	559	4155
<i>Nabonadius</i>	17	555	4159
<i>Cyrus</i>	9	538	4176

CAP. VIII Principium *Nabopolassari* incidit in annum P. J. 4089, & pag. 397. ante Christum 625, quod non solum ex *Canone*, sed & ex memorabili Eclipsi Lunæ, confirmatur, cujus veritatem Autor pluribus adstruit. Hinc autem sequitur, *Nabopolassarum* cœpisse cum anno *Josæ XV*; &, etiamsi ejus nomen in Sacris non reperitur, celebre tamen fragmentum nobis *Berosi* conservavit *Josephus*, in quo pater *Nebucadnezaris* vocatur *Nabucodonosor*, quod propter nominum convenientiam facile accidere potuit. Hoc fragmento illustrato, & cum historia sacra composito, Autor ad ipsum *Nebucadnezarem* progreditur, cujus memoriam sacri Historici in suis monumentis æternam reddiderunt.

CAP. IX pag. 409. Hic autem propter rerum multitudinem ordine perlustrat primo annos ejus regni. Ex *Canone* cœpit A. P. J. 4110, A. C. 604, qui ipse annus respondet anno quarto & quinto *Jojakimi*, Regis Judæ; ex quo synchronismo simul immenso argumento evincitur, *Canonis Nabocolassarem* esse *Scripturæ Nebucadnezarem*: quod ipsum, propter insigne rei momentum, & quia tota sacra Chronologia per hunc synchronismum luce perfunditur, Autor copiosius explicat, & ab omnibus scrupulis liberat: quæ avidi Lectores ex ipso libro melius haurient. Nos nunc ad ulteriora festinamus. Nam Venerabilis Senex secundo agit de rebus gestis *Nebucadnezaris* ante regni exordium. Harum mentionem facit *Berosus* & *Daniel*, cujus in Prophetiarum initio hæc legimus: *In anno tertio regni Jojakimi, Regis Juda, venit Nebucadnezar, Rex Babylonia, Hierosolymam, eamque obsidione cinxit. Dedit autem Deus in manum ejus Jojakimum, Regem Juda, & partem vasorum*

forum domus Dei, &c. Jam, cum superius dictum sit, ac deinceps probetur, *Nebucadnezaris annum primum* convenire *Jojakimi anno quarto*, quaeritur, quare *Daniel* hunc *Nebucadnezarem anno Jojakimi tertio* Regem Babyloniae salutaverit, cum Rex nondum esset. Nonnulli huic dubio respondent ex eo, quod pater filium ante mortem socium regni adsciverit; sed Autor melius statuit, per anticipationem Regio nomine illum citari, quod tot exemplis ex veteri & recentiori historia probat, ut omnibus hic satisfactum existimemus. Recensitis deinde reliquis rebus ante regnum gestis, tertio ad regnum ipsum accedit, cujus principium *Jeremias XXV, 1*, extra dubitationem constituit: *Verbum, quod fuit ad Jeremiam adversus omnem populum Judae anno quarto Jojakimi, filii Josia, Regis Judae, qui est annus primus Nebucadnezaris, Regis Babyloniae.* Quid egerit anno primo regni, ex *Beroso* lucem accipit. Anno secundo somnium mysticum per quietem vidit, quod *Daniel* interpretatus est, *Daniel. II.* Anno septimo *Jojakimum* rebellantem vicit & interfecit. *Jeboniam* itidem, regno privatum, in captivitatem abduxit, substitutoque in ejus locum *Zedekiam*, quod quarto exponitur, *Cyaxari* Medo ita obsidione urbis Ninive fuit auxilio, quocum affinitatis vinculo erat conjunctus. Accidisse hoc anno nono *Nebucadnezaris*, ex synchronis, & ex libro *Tobie*, cujus testimonium spernendum non credimus, & aliunde, ulterius adstruit *Vignotus*, solato simul nodo ex *Ezechielis XXXI*, & illustrato in transitu *Nabum* tempore. Jam pergit ad obsidionem Hierosolymae sub *Zedekia*, de qua tamen cum ex professo egerit *Libro II*, hic tantummodo ea adducit, quae superioribus clarius intelligendis poterant esse adjumento. Itaque reperias hic *Diarium* hujus obsidionis accuratius expositum, & novis argumentis corroboratum; ipsa vero expugnatio incurrit in *Nebucadnezaris annum XVIII*. Ad res circa Tyrum gestas nunc se confert Venerabilis Senex. De hujus nobilissimi emporii fati vaticinatur *Ezechiel Capisibus XXVI, XXVII, & XXVIII. Capitis XXVI* hoc legimus exordium: *Anno undecimo, primo (die) Mensis.* Annus undecimus est a captivitate *Jebonia*, qua Epochae *Ezechiel* uti solet. *Le*

Pag. 436.

441.

447.

453.

attem

- autem componitur cum anno XVIII *Nebucadnezaris*. Cum vero Propheta diem quidem expresserit, omisso mensis nomine, conjicit Autor, hoc olim ex Codice Hebræo excidisse. Quod ad rem ipsam attinet, Tyri obsidionem refert ad annum *Nebucadnezaris* XX. Regem adeo Tyri fuisse *Ebbuaalem*, sive *Iibobaalem*; qua occasione verba quædam sancti Vatis dilucidat *Ezech. XXVIII, 2, 12*, itidemque historiam belli inter *Cyaxarem*, *Mediæ*, & *Alyassem*, *Lydiæ* Regem, quam apud *Herodotum* relatam legimus. Tandem, cum validissime resisterent Tyrii, post tredecim denum annos urbs in potestatem Regis venit, adeoque anno XXXIII. Hoc facto, Deus Regi, quasi in tam diuturnæ ac tam difficili obsidione operæ pretium non tulerit, Ægyptum præmii loco promittit *Ezech. XXIX, 17-20*. Itaque de bello Ægyptiaco, victo *Hophra*, sive *Aprie*, Ægyptiorum Rege, aliisque præclare gestis, Autor porro agit ad annum XXXV, quo post tot victorias, tot urbes expugnatas, tot gentium victor *Nebucadnezar* in patriam redux Babylonem exornare coepit, & summa magnificentia exstruere. Sed, cum propterea sese ultra modum efferret, judicium Dei incurrit, & per septennium ratione privatus est, donec, recuperato intellectu, supremam Dei in omnia potentiam agnosceret, ut apud *Daniclem* legimus: & paulo post supremum diem obiisse videtur anno regni XLIII; quæ omnia, ex caligine temporum eruta, in plenam lucem protraxit Venerabilis Autor. *Nebucadnezarem* excepit filius *Evilmerodachus*, qui *Jechoniam*, Judææ quondam Regem, anno 37 captivitatis libertati restituit, *2 Reg. XXV*. In *Canone* sequitur *Iivarodamus*. Cum autem tum ex nominum convenientia, tum aliunde quoque, constet, *Iivarodamum* ab *Evilmerodacho* non differre; illius autem annus primus sit: *Æræ Nabonassaræ* 187, & Periodi Jul. 4153, & captivitatis *Jechoniae* 37; certissimum habemus tandem *characterem*, cujus ope anni Regum Judææ cum annis *Nabonassaris*, & Periodo Juliana, combinari possint: quod sane in Chronologia sacra summi haberi debet momenti, uti Autor ostendit pluribus, & nos
- CAP. X supra innuimus. *Evilmerodacho* in *Canone* dantur anni 2, nec
 pag. 472. dissentit *Berosus*. Sed in successoribus *Canoni* neque cum *Beroso*,
- CAP. XI
 pag. 475.

roso, neque cum sacris, satis convenire videtur. *Canon* nobis exhibet *Niricassolassarem*, eique assignat annos quatuor. Hoc nomen reperimus in sacris. *Berosus* notat, *Evilmerodachum* propter vitia a *Neriglissaro* affine interfectum esse; eoque mortuo, successisse *Laborosoarchodum* per novem menses: quo etiam occiso, regnum pervenisse in potestatem *Nabonadii*. Itaque prima quaestio movetur circa *Neriglissarem*, in Sacris, ut credunt, tacitum, cum tamen eundem *Canon* ac *Berosus* exhibeant. Sententiam Autoris statim audiemus. Interim existimamus, *Neriglissarum* fuisse eundem, quem *Jer. XXXIX, 3, 13*, vocat *Nergar-Sar-Ezerum*, quem *Babyloniae* Principibus accenset, & Magorum praefectum appellat. Principi tantae autoritatis *Nebucadnezar* filiam in matrimonium denegare non potuit. Apud *Berosum* sequitur *Laborosoarchodus*, adolescentulus, Rex novem mensium. Cur hunc *Canon* omiserit, ratio patet. Nullius enim ibi Regis nomen comparet, cujus regni spatium intra annum concluditur. Neque affirmare possumus, *Laborosoarchodum* eundem esse, quem *Belschazarem* S. Scriptura nominat, etiamsi nomina consentiant. Hujus enim annus tertius in *Daniele* notatur. Cum autem in *Canone Niricassolassarum* statim excipiat *Nabonadius*, *Belsazaris* praeterito nomine; recte quaestiones moventur tum de *Belschazare*, tum de *Nabonadio*. Et praestantissimi quidem Chronologi opinantur, his duobus nominibus unum eundemque Regem designari. Sed aliter videtur Venerabili *Vignolio*. Itaque primum pertractat argumentum de *Belschazare*, & tum ex diversis nominibus, tum ex annorum discrimine, & rebus gestis, clarissime evincit, *Belschazarem* cum *Nabonadio* neutiquam esse confundendum. Nos quidem haec omnia, digna, quae cum attentione legantur, & expendantur, hic in compendio exhibere non possumus. Probabile tandem putat, *Belschazarem* ipsum illum *Canonis* esse *Neriglissarum*, cujus modo meminimus; cumque simul satisfaciatur objectionibus, quibus haec sententia impugnari queat, non credimus, in tanta obscuritate meliorem excogitatum iri. Sed ecce alius nodus vindice dignus! Post truncatum *Belschazarem*, *Daniel* memorat, *Babyloniae* regnum accepisse

Pag. 477.

CAP. XII
pag. 480.CAP. XIII
pag. 495.

pisse *Darium Medum*; in *Canone* autem vestigia *Niriglistari*, quem diximus esse *Belschazarem*, premit *Nabonadius*. Num itaque *Nabonadius* cum *Dario* Medo unam eandemque personam constituit? Vexatissima quaestio, circa quam ingenia Chronologorum mirifice sese exercuerunt. Autor sententias praestantissimorum Virorum, *Scaligeri*, *Petavii*, *Josephi*, quem *Usserius* sequitur, *Marsbami*, *Pezroni*, *Genebrardi*, accuratiori iudicio submittit, & tandem pronuntiat, *Nabonadium* Canonis, & *Nabonidam* Berosi a *Dario* Medo plane differre. *Nabonadium* ultimum fuisse Babyloniorum Regem, cujus tempore *Cyrus* Babylonem expugnaverit: eumque ante subactam Babylonem a *Cyro* victum, in *Borsippenam* urbem confugisse: ibi autem conclusum, & in angustias redactum, *Cyro* sese in manus tradidisse, & ab eo clementer habitum, ac *Carmaniae* praefectura donatum esse. Capta postea Babylone *Cyrum* Babylonis Regem dedisse *Darium Medum*, qui ipse fuerit frater *Astyagis*, ultimi Medorum Regis, & filius *Cyaxaris*. Hunc porro *Darium*, quia sexagenario major non integrum annum regnaverit, in *Canone* non comparere, sed *Nabonadium* proxime cum *Cyro* conjungi. Haec omnia, conjecturis ac tricis liberata, Venerabilis Autor pleniori luci exponit, & negotium feliciter exequitur, ut simul & *Historiae sacrae*, & *Canonis Ptolimaico*, sua veritas constet. Neque quemquam doctorum virorum in hoc perplexo argumento tam laudabiliter, & tanto acamine, versatum esse cognoscimus.

CAP. XIV
 pag. 524: Hoc adeo perfunctus labore, ad *Cyrum* dilabitur, quem sibi in hoc Chronologiae suae stadio metam constituit. De *Cyro* triplex exstat narratio *Herodoti*, *Xenophontis*, & *Ctesiae*. Cum vero *Herodoto* in omnibus non conveniat cum *Xenophonte*, & multi hujus auctoritatem *Herodoto* praefendam existiment; Autor de fide horum in historia Triumvirorum copiosius agit, ac multis rationibus evincit, *Cyropædiam Xenophontis Herodoto* esse postponendam. Fieri nequit, ut argumenta in medium proferamus. Sed credimus, *Vignolium* in hac pertractatione lectu dignissima omnibus æquis Lectoribus plene fuisse cisse. Hoc facto, inquirat in natalem *Cyri* annum, eumque ex *Cicerone* ac *Diono* alligavit anno A.C. 599. ubi simul

De juventute *Cyri* quædam interspergantur. Agit deinde de regno *Cyri* Persico A. C. 559, de bello Medico contra *Astyagem*, de bello contra *Crasum*, & aliis ad hoc intervallum spectantibus rebus. Tum accedit ad bellum Babylonium A. C. 559, ubi passim vaticiniis sacris lucem accendit, & Historicos illustrat, & *Xenophontis* narrationem cum *Daniæle* ac *Herodoto*, quantum fieri potest, componit. Tunc sigillatim pergit ad *Darium* Medum, cujus originem & regnum e tenebris eruit; & tandem *Cyri* imperium Babylonicum, annumque emortualem, clarius constituit. Post tot casus & discrimina perventum est ad finem captivitatis Babylonicæ, quem cum Autores sacri cum anno primo *Cyri* conjungant, iterum difficultas oboritur, quisnam sit ille annus *Cyri* primus. Negotio penitus excusso, cum plerisque sentit Autor, annum hunc primum *Cyri* primum esse Monarchiæ Babylonicæ. Itaque historiam liberationis Judæorum singulari cura explicat, & ex *Xenophonte* mirabilem locum adducit: *Cyrum*, jam Babylonei urbem ingressum, per vicos præcones dimisisse, qui clamarent, ut omnes *Syriacæ loquentes* intra domos se continerent, ne promiscue cum aliis in plateis occiderentur. His enim verbis *Judaos* significari, nullus forsitan dubitaverit. His expositis, cum *Darius Hystaspis* filius supersit, cujus ætate templum secundum perfectum legimus, ad solvendos nodos, qui hic nequicquam necti solent, progreditur, tandemque ex harmonia totius systematis sui Chronologici cum omnibus partibus docet, totum ædificium sacre suæ Chronologiæ firmo, solido, & immoto fundamento superstructum esse.

Librum VI inscripsit Venerabilis Senex de anno veteri, aut, si mavis, de anni antiquissimi forma. Etiam si hoc labore potuisset supersedere, cum intervallum temporis, quod illustrandum in se suscepit, antegrediatur; nihilo minus hunc *Librum* Chronologiæ sacre, totiusque materiæ Chronologiæ, Supplementum recte dixeris. Plenum enim reperies elegantissimæ disquisitionis, & rebus ac disceptationibus curiosissimis abundantem. Ceterum, cum fieri nequeat, ut propter frequentiores calculos hunc *Librum* in epitomen redigamus, summas res

Pag. 549.

555.

569.

CAP. XV
pag. 580.

594.

- indicasse suffecerit, ut benevoli Lectores saltem cognoscant; quantum eruditionis in hoc thesauro recondatur. Dum itaque tractationem exorditur ab *origine anni*, docet, primam temporis revolutionem esse *diem*, postea homines ex lunæ phasibus *mensē* didicisse, & tandem intercapedinem *anni* pervestigasse. Annum autem primis temporibus composuisse homines ex duodecim mensibus triginta dierum, adeo, ut annus ipse fuerit dierum 360. Hoc probari ex historia Diluvii, quæ in transitu luce hæc exigua perfunditur; ex traditionibus Chaldaeorum vetustissimis, ubi explicantur Sari, Neri, & Sossi, Chaldaicæ periodi, & evolvuntur anni 432000, quibus primi Chaldaeorum decem Reges regnasse leguntur apud *Berosum*; ex loco *Alexandri Polyhistoris*, scribentis, post diluvium apud Chaldaeos 86 Reges floruisse per annos 34080, ex annis *Calisthenis* 1903, quorum memoriam asservavit *Simplicius*; ex annis 720000 *Epigenis*, quot annis videlicet Babylonii habuerint cælestes observationes, cœtilibus laterculis inscriptas, ut testatur *Plinius*; ex annis porro *Berosi* 480000, quos idem *Plinius* allegat; ex annis itidem *Cicronis* 470000, & *Diodori Siculi* 473000; ex annis quoque *Hipparchi* 270000, & aliis nonnullis monumentis historicis. Eandem rem, videlicet annum non excessisse dies 360, confirmari ex distributione Zodiaci in signa XII; quodvis enim signum continere triginta gradus, pro dierum in mense numero: & totum circulum gradus 360. Adde denique ambitum urbis Babylonæ, quem *Ctesius* scripsit 360 stadiorum fuisse. A *Chaldaeis* progreditur Auctor ad *Aegyptios*, de quorum in Astronomicis peritia primo differit, deinde ostendit, illos anni *Juliani* notitia non fuisse destitutos, tametsi vulgaris annus fuerit dierum 360. Itaque annos illos veteres in antecessum cum *Julianis* confert; deinde, postquam *Aegyptiorum* regulas, secundum quas tempestates observabant, elucisset, præsertim ex observatione Canculæ, accedit ad *Dynastias Deorum*, quas iactabant, & *Semideorum*: quas easdem *Dynastias* ex vetusto apud *Synellum* Chronico dilucidat, & sic pervenit ad Catalogum Regum *Heliopolitanorum*. Discas hic præcipue *Cyclos* minores, *Aegyptios* ulteriores; sed ex professo
- expla-

explanatur *magnus Cyclus Canicularis*, five *Periodus Sothiaca* Pag. 669]
 annorum 1461. Cedro digna æstimamus, quæ hic ex anti-
 quitate eruit Autor, de anno magno, ejusque hieroglyphicis,
 serpente in se revoluto, & phœnice. Porro, dum ex notabili
Censorini loco clarissime demonstrat, *Cycli Canicularis annum*
 primum incepisse anno *Periodi Julianæ* 3389, *Julii die 20*, 675
 ostendit quoque, eodem die ortum esse Caniculam in Ægypto,
 five Sirium, aut Canem majorem, Ægyptiis *Tboth* appelli- 680
 tatum, cujus ortum non Cosmicum, sed Heliacum, intelligen-
 dum, simul monet, quando videlicet Sirius ante Solis ortum
 primum ex solaribus radiis emergere incipiat. Docet porro,
 ineunte hoc Cyclo majori annis adjectos esse dies quinque, *ἑπτα-
 γωνίαις*. Atque ex his quidem, quæ de Cyclis, tum mino-
 ribus Ægyptiorum, tum præsertim de magno Caniculari, disse-
 ruit, ac ex parte primus in lucem produxit Celeberrimus *Vi-
 gnolius*, petenda est *numeri enigmatici* resolutio, quem in
 effigie Autoris tabellæ, quam dextra tenet, ante frontispicium
 Operis insculptum reperias. Porro, quoniam dies 20 Julii in 685
Per. Jul. A. 3389 fuit *dies Saturni*, inquit in rationem, cur
 septem hebdomadis dies a planetis denominationes acceperint,
 & cur eo sint collocati ordine, qui naturali plane non respon-
 dere videatur. Vocatis sub eundem, & rejectis, rationibus
 Harmonica, Astrologicis, aliis, ostendit, ex Ægyptiorum Calen-
 dario hanc consuetudinem esse repetendam; hinc simul pate-
 re, cur *Saturno* temporum & annorum regimen adscribatur.
 Nunc Autor historiam quandam *Cycli Canicularis* exhibet, ad 698
 comparandos ejus annos cum annis *Periodi Julianæ*, ut Epo-
 chis quibusdam celebrioribus, quæ cum Cyclo connectuntur,
 lucis aliquos radios adspargat. Invenias itaque hic alligatum
Periodo Julianæ Æram Nabonassaræam, Æram Philippeam,
correctionem anni Julianam, Æram Actiacam, & novam anni
formam Alexandrinam, cum multis atque curiosissimis obser-
 vationibus, quas Lectores benevoli ex ipso fonte cum majori
 voluptate haurient. His ita constitutis, accedit ad Chronolo- 716
 giam *Regum Heliopolitanorum*; qua occasione *Plinius* illustra-
 tur, de his Regibus agens, itidemque de celeberrimo Obelisco
Ra.

- Fig. 721.** *Ramses*, qui post varios casus tandem Romam delatus est, haud proletaria in medium proferuntur. Affirmatur quoque, Israelitarum ope Reges in formandis obeliscis & pyramidibus usos esse, quod quoque *Perizonius* sensit. Tandem, cum scrupulus moveri possit, ex ejus Chronologia Regem Ægypti post transitum Israelitarum per mare rubrum fuisse superfluum, ait, ex Sacris nequaquam probari, Regem ipsum cum exercitu in undis perisse. Exstat *Eratoſthenis*, Historici & Astronomi doctissimi, Bibliothecæ Alexandrinæ præfecti, sub *Ptolemaeo Evergete* laterculum Regum Ægypti Thebanorum, quod *Marſhamus* vocat venerandiſſimum antiquitatis monumentum, & ad ſtabilienda Ægyptiorum tempora imprimis neceſſarium. In hoc itaque explicando *Vignolius* nunc operam ſtudioſumque ponit. Ceterum, uti Reges Heliopolitani in inferiori Ægypto, ita in ſuperiori Thebani, principatum obtinebant. Primum itaque ipſum Catalogum exhibet Autor cum annis Periodi *Juliani*, annis ante Chriſtum, & annis ipſorum Regum. Tum nobiscum communicat Viri & ſingularis humanitatis, & egregiæ doctrinæ, laude celeberrimi, *Jablonskii*, in Academia, quæ eſt Trajecti ad Viadrum, Profeſſoris Theologiæ, *Annotationes Latinas in hunc Eratoſthenis Catalogum*, quibus potiſſimum interpretatio ejus Græca nominum Ægyptiacorum examinatur & illustratur. Ceterum, uti ex omnibus hujus Diſſertationis lineis magna linguæ Copticæ doctiſſimi *Jablonskii* peritia ſatis elucet, ita, cum ad exitum ſpectemus, Lectores benevoli in malam partem non accipiant, quod nihil hinc extraxerimus. *Vignolius* vero ex fontibus Hiſtoriæ & Chronologiæ tum huic *Eratoſthenis* Catalogum, tum ſeriem Regum Memphitarum, explanat; & repertis Regum ſynchroniſmis, antiquiſſimam illam hiſtoriæ Ægyptiacæ partem, obſcuriſſimam & intricatiſſimam, quæ doctiſſimos tot viros nequaquam fere fatigavit, multa caligine liberat, & ſua inventa omnia brevi tabella Chronologica oculis lectorum ſubjicit. Græci reſtant Romanique, de quorum annis vetuſtis Autor ſibi agendum exiſtimavit. A Græcis exordium facit, quorum annum 360 dierum fuiſſe in principio affirmat. Argumenta priora ex hiſtoria belli Trojani deſumuntur.

tur. De hoc bello, velut in parenthesi, pluscula offendas, de *Helena*, belli causa, de exitu belli, Trojæ eversione, Græcis victoribus an victis, *Ænea* adventu in Italiam, aliis. In prius Trojæ captæ annus, mensis, ac dies, evolvitur. De Olympiadibus sequuntur nonnulla, huc pertinentia. Denique Autor sententiam suam de forma anni Græci plurimis testimoniis & factis adstruit. Sed hæc omittamus. Romani eorum claudunt. Horum annus præcis quam incertus fuerit, monetur, tum ex sententia *Tarructii* disputatur de *Romuli* conceptione, deque Romanæ urbis fundatione, & pluribus aliis, ad hoc negotium referendis. Sic Autor Venerabilis, postquam tot annorum Opus, tanta cura elaboratum, cedro dignissimum, quod Bibliothecis ornamento esse possit, quo ipse sibi exegit monumentum ære perennius, regalique situ Pyramidum altius, quod nec imber edax, nec fuga temporum, possit diruere, feliciter absolvit, de quo & ipsi & orbi literario gratulamur,

Cæsus. artemque reponit.

Pag. 819-

823.

848.

A NEW TREATISE OF THE VENEREAL DISEASE, &c.

h. e.

NOVUS TRACTATUS DE MORBO VENEREO, tribus Partibus comprehendens efficaciores methodos restituendi tonum & vigorem variorum affectuum organorum, per omnes morbi hujus species vel stationes: cui additur Dissertatio de natura & proprietatibus Mercurii, ejusdemque in corpore humano effectibus, qua clare demonstratur perniciosus salivationis eventus secundum varias morbi Venerei circumstantias; Autore NICOLAO ROBINSONO, Collegii Medicorum Londinensium Membro.

Londini, sumptibus J. J. & P. Knapton, A. Bettesworth & C. Hitsh, W. Innys & R. Manby, 1736, 8.

Alph. 1 plag. 3.

Enter

Inter celebres de morbo Gallico Scriptores locum mereri studeat, & meritis re ipsa est, Cl. *Robinsonus*. Præmisit is libro suo Chronologicam de origine & progressu morbi venerei inter Europæos tractationem, cum rationibus, quibus inducti homines; nomen Gallici huic morbo fecerint. Hinc, quid Autores de morbo istius, eum novus Europam invalisset, affectionibus scripserint, & quam dira lues isthæc primum per Italiam post obsidionem Neapolitanam fuerit, exponit. Eruuntur ista rerum momenta ex *Laurentii Pbristii* Opere de morbo Gallico, A. 1496 edito, *Jacobi Catanei* de morbo Gallico libro, A. 1494 publicato, *Nicolao Leonicensi*, novam hanc luem, & nunquam a veteribus visam, appellante. Adducuntur *Prosper Borgarutius*, *Joannes de Vigo*, *Baptista Montanus*, alique; quorum omnium ob rei novitatem immanes sunt querelæ, & in teterrimum morbum declamationes. Mira fuit istius morbi infectio. Legi merentur, quæ *Alex. Trajanus Petronus* de morbo Gallico habet: *Pauci in Europa, præsertim vero in Italia, sunt, qui vel hac labe affati vel infecti non sint. Senes, juvenes, mares, femine, graciles, obesi, liberi, servi, tam æstate, quam hyeme, tam vere, quam autumno. Id enim malum sentiebant magistratus, sentiebat humilis plebs, veloci unius ad alterum transitu. Sentiebant & ipsi fetus in utero, quippe ex inquinatis generant.* Primus istius morbi status, gonorrhæa virulenta, describitur, cum simplici materię purulentæ effluxu. Alter glandis præputiique perniciem intendit. Tertius denique, a suppressâ & male curata gonorrhæa virulenta ortus, est ipsa lues venerea, a redundantem viri ad sanguinem, genitalibus eo tempore non minus male mulctatis, quin Phimosi, Paraphimosi, Testiculus venereus, una affligant. Sub iudicium vocavit Autor ipsius veneni Venerei, quod ex genitali effluerat, naturam, oculo armato usus, & perspexit moleculas chrysellina facie spiculis horridiusculis & peracutis instructas, unde in salina acredine effectus atrociam consistere autumat. Inde, difficile non est, vel propagationis modum, cum salia fermentativa sint sui multiplicativa, declarare, vel phænomena atrocissima derivare. Prognosis in junioribus corporibus eventum haud ita dubium
indi-

indicat, sicut & gradus infectionis, & mali diuturnitas, rem definiunt. Cura adornatur regulis diæticis, pro restituenda gonorrhœa; liberius vitæ genus per aliquot dies permittitur; hinc cibi ordinantur diluti, lacticia, juscula carniū, carnes jūiores; alvus servatur libera; sanguis e vena dimittitur. Præferibuntur remedia pro statu penis corrigendo, si vel exulceratus, vel spasmo musculorum libidinosorum, prout vocantur, incurvatus fuerit. Communicantur liberaliter præstantissimæ remediorum formulæ, quorum nonnulla Æthiops mineralis, tanquam mercuriale, subingreditur. In ipsa lue venerea postquam se virus a parte genitali per totum corpus diffudit, agendi initium fit a vomitorio mercuriali, & præscribitur Turpethum minerale ad gr. viij. cum largo jusculo. Hinc decocta lignorum uberius epota adhibentur, donec ad efficaciora deveniatur remedia. Salivationem, a mercuriali inunctione excitatam, plurimi pro sacro luis venereæ curandæ Palladio agnoscunt. Sunt tamen, quæ moneri possunt in contrarium. Ipso morbo interdum pejus est remedium, nec exterminatur malum tediousa isthæ administratione adeo, ut non metuendus subinde sit relapsus. Hinc optatur methodus, qua sine salivatione mercurialium usus adhiberi possit, quam gloriam hæcenus Medici Montis Pessulani retulerunt; quo factum, ut ex Anglia illic migrarent varii, quibus non placuit os corporis cloacam efficere. Disquiritur paulo specialius Mercurii in corpora effectus. Gaudent moleculæ subtilissimæ Hydrargyri pondere specifico, quo omnes corporis humores superat. Accedit naturale frigus, quod iisdem connatum est. A rotunditate corpusculorum dependet motus vividos concitandi facultas, a volatilitate insinuandi potentia, a ponderis eminentia cohesiones impediendi vel dissolvendi robur, neque aliud efficacissimæ penetrationis sensibile exemplum, si Cantharides excipias, in omni materie medica, præter illud fluidum metallicum, apparet. Nam &, cantharidibus exterius admotis, interna renū viscera valide commoventur. Effectus equidem Hydrargyri, qui glandulas salivales purgat, sua luce clarus est; at magna oritur quæstio, an legibus nature accommodata sit violenta

isthæc operatio. Si enim pro lege regia agnoscitur *Hippocratis* effatum: *Quæ ducenda sunt, et ducenda, quo maximo natura viam affectat, per loca legi natura commoda*, sane hoc ipso clarum est, cum luis Venereæ motus criticus fiat in cute, male eandem per alia loca purgari. Hinc methodus proponitur, quæ sudorificis, laxantibus, diureticis, & mercurialibus, sine intentione salivam commovendi, virus venereum exturbatur.

AN ESSAY CONCERNING BLOOD-LETTING, &c.

h. c.

TRACTATUS DE VENÆSECTIONE, SISTENS
varios effectus & singulares commoditates sanguinis, ex diversa corporis humani parte extracti, maxime vero in pede missi, cum norma selectus instituendi, qui finis, in variis casibus proposito, optime respondeat; Auctore R. BUTLERO, Med. D.

Londini, impensis W. Mears, 1734, 8.

Plag. 19.

Velocitas sanguinis ex corde ad partes moti accurate definitur. Una hora 5250 unciarum, id est, 332 librarum, sanguinis ex sinistro cordis ventriculo projiciuntur. Quo propiores cordi partes existunt, eo violentior sanguinis intra easdem motus esse solet, dum & directio vasorum rectilinea, vel obliqua, eorundemque divisio in pauciores pluresque ramos, momenta motus definire possunt. Arteriarum capillares omnes una suntæ diametro trunci aortæ æquales censentur, sicut venæ capillares id ipsum sunt ratione venæ cavæ, in auriculam dextram confluentis. Quapropter effectus venæsectionis, qui in truncis venarum medix magnitudinis contingit, & capillares venas, & arterias minimas, his affines, tum etiam aortæ cordisque ipsius motum, maxime vero venam cavam, & sanguinis in illam influxum, variis modis afficit. Sanguis vel phlebotomia ex vena, vel arteriotomia ex arteria, vel scarificatione ex capillaribus utriusque generis cutaneis vasis, extrahitur. Antiquissima est illa, & ipsi Medicinæ cœva, operatio, quam *Hippocrates* &
Gale-

Galenus magno cum successu exercuerunt. Consideratur primum venæsectio tanquam evacuans, cujus utilitas ad totius corporis humani ambitum redundet. Quicquid enim sanguinis abstractum fuit, paulo post, quam id factum fuit, in omni vase omnium magnitudinum deficere incipit, quamvis certum sit, vulneris in vena secta magnitudinem, propinquitatem venæ sectæ ad partem affectam, non nullius momenti esse, unde certum sit, sectum venæ secundæ aliquem in variis casibus jure meritoque institui, maxime si in gratiam derivationis & revulsionis venæsectio sit instituta. Revulsionis effectus eo ipso tempore, quo sanguis ex vena secta profluit, contingit, siquidem venulæ minimæ, fluentis trunci, inanes factæ celeriore sanguinis arteriosi illapsum necessario commovent; quapropter sanguis alicubi stagnans derivatur placido flumine, vel influxu sanguinis arteriosi aucto per vim avellitur. Hinc intelligi clare potest & perspicui, quid venæsectio in pede instituta mensium obstructione vel hæmorrhoidum anomalia laborantibus prodesse possit. Regulæ, quæ sectum unius alteriusve venæ imperare possunt, insulciuntur doctrina de distributione arteriarum. Quæcunque partes sanguinem ab ascendente arteriæ aliquo ramo accipiunt, vena inferioris cavæ ramo sublevantur. Quæcunque partes ramos arteriæ ab aorta descendente nanciscuntur, bene sese habent, si vena secetur, quæ cavæ descendente, vel superioris, pars est. Quæcunque partes medio modo sese habent, ut partim de ascendente, partim de descendente, aortæ ramis participent, quales sunt mammae, thorax, œsophagus, gula, diaphragma, æquali modo afficiuntur, ubicunque vena secta fuerit. Quodsi tamen pars ejusmodi majores ab ascendente, quam descendente, aorta ramos accipiat, vena saphena inciditur; quodsi descendens majora tulerit, brachii vena secatur. Venæ jugularis sectio improbat ideo, quod sanguis per arterias carotides majori copia & majori impetu sanguinis ad inflammatas vel dolentes cerebri partes adducatur, præter quod in genere periculosum sit, majores venarum truncos secare. Datur etiam selectus venarum dextri vel sinistri brachii, ideo, quia arteriarum momentum in dextro aliud est, quam in si-

nistro, latere. Sinistri lateris subclavia nihil cum Carotidibus commercii habet; quapropter in affectibus capitis, satius est, sinistrum brachium vulnerare, cum affluxus per Carotidem ad caput augeri nequeat, secus ac in dextro latere, cujus subclavia Carotidem dextram largitur. Elegans est libellus, lectu admodum utilis & jucundus, & quod demonstrationem effectus venæ sectæ attinet, sublimis & prorsus novus.

IL NEWTONIANISMO PER LE DAME, &c.

h. e.

PHILOSOPHIA NEWTONIANA AD USUM
sexus sequioris accommodata, sive Dialogi de Luce
& Coloribus.

Neapoli, 1737, 4.

Alph. i plag. 15.

Ea est Philosophiæ *Newtonianæ* indoles, ut viros duntaxat, qui iudicio & Geometria pollent, huc usque sui cultores desideraverit. Insolens igitur plerisque videbitur, esse, qui eam ad captum vulgi accommodare, vel, si mavis, deprimere, contendant. Animam profecto ex ea tollere videntur, qui Geometriam tollunt. Nihilominus tamen de publico, vel saltem de nomine *Newtoniano*, non male merentur, qui tanti Viri inventa, demonstrationibus equidem rigidioribus exuta, at salibus floribusque rhetoricis egregie conspersa convestitaque, disseminant. Inter eos merito connumerandus est scripti præsentis Autor politissimus & valde doctus, cui nomen *Franc. Algarotti*, quod in sua ad *Cel. Fontenellium* Epistola dedicatoria profitetur. Cum enim probe nosset, quantum floris & ornamentis rebus Astronomicis, Physicæque cœlestis parti, *Fontenellius* attulerit ingemosis de pluralitate mundorum Dialogis; in mentem ei venit, ad ejus exemplum inventa *Newtoniana* de luce & coloribus, hoc est, *Opticam Newtoni*, eodem habitu indutam, in scenam producere. Nulli dubitamus, eum scopo suo satisfecisse, magnamque a feminis suæ gentis gratiam initurum, novo quippe curiositati earum pabulo subministrato. Jam & in Gallicum sermonem transusos esse hosce

Dia-

Dialogos, accepimus. - Numero sunt *sex*, Autorem inter & Marchionissam quandam, quam loquentem introducit, habiti. Sermonis genus satis est elegans, æquabile, floribus absque tumore interspersis. Illustrem feminam ab initio colloquii *Cartesiane* Philosophiæ principiis ponit imbutam; quæ ad *Malebranchii* castra dein transit; quibus desertis, ad *Neptuniana* tandem rapitur. Tres itaque celeberrimas Philosophorum sententias de Luce & Coloribus hoc sermone agitari videas. Per totum Opusculum omnes exulant demonstrationes geometricæ, quin termini mathematici fere omnes; & quis id aliter expectaverit? Varia sermoni inmiscentur leitu jucunda, ut inventorum opticorum historia, & quæ alia sunt, ne experimentorum continua recensio tedium pareret. Attractionum systema suo loco explicatur. Quæ cum ita sint, *Dialogi* hi Introductionis loco in universam Philosophiam *Newtonianam* esse possunt, quam quidem Autor a geometrica sua, quam vocat, austeritate ad jucundam plane & amabilem formam revocare imprimis studuit. Totum vero Opusculum feminis cum scriptum sit; nos, qui viris scribimus, plura de eo hic addenda non existimamus.

ALL SORTS OF WHEEL-CARRIAGE IMPROVED, &c.
h. e.

OMNE GENUS VEHICULORUM ET MACHINARUM, rotis instructarum, perfectius redditum, opera & studio JACOBI ROWE.

Londini, sumptibus Alexandri Lyon, 1734, 4.

Plag. 6, cum Tabb. æn. 5.

De frictione, quæ motui machinarum quarumque tam notabile impedimentum affert, vel parum solliciti fuisse superiores, vel nihil nos docere voluisse, videntur. Inter juniores imprimis *Casatus*, *Perraltius*, *Amontoni*, hoc argumentum sibi pertractandum sumserunt. *Sturmius* & *Leibnitzus* in primo *Volume Miscellaneorum Berolinensium* egregias quasdam observationes adjecerunt. Quos deinde alii secuti sunt, ac præter ceteros *Leupoldus* noster, in *Theatro suo Machinarum generali*.

Hhh h 3

rati.

rati. Autor præsentis Opusculi, *Jacobus Rowe*, ut Anglus, exte-
 rorum inventa non magnopere curans, nova quædam se repe-
 risse existimat, applausu & privilegio digna. Et fatendum est,
 attentionem mereri, quæ proponit, etiam si pro plane novis ha-
 beri nequeant. Ex consideratione variarum machinarum satis
 apparere arbitratur, plerasque frictionem non tam ex vi, quæ
 superficies fricantes comprimit, quam ex magnitudine illarum
 superficialium, æstimare: sibi vero, compluribus factis experi-
 mentis, contrarium innotuisse. Distinguit deinde frictionem oc-
 cidentalem a naturali: illamque ab asperitate & inæqualitate su-
 perficierum, hanc a pondere sive vi comprimente, oriri docet.
 Denique id agit potissimum, ut theoriam suam de imminuenda
 frictione naturali ad vehicula rotis instructa applicet, & quan-
 tum inde commodum expectare possimus, ostendat. Præci-
 puum artificium, de quo etiam *Casatus*, *Sturmius*, *Leopoldus*,
 mentionem fecerunt, in eo positum est, ut axes rotarum mo-
 biles, non superficiebus vel matricibus immotis, sed aliis rotis
 mobilibus, atque harum axes iterum rotis aliis, vel imponan-
 tur, vel quavis commoda ratione applicentur. Ejusmodi machi-
 nationem satis simplicem *Figura prima Tabule II*, quam & nos
 in ære exprimendam curavimus, & currum methodo Autoris
 perfectum *Figura I Tab. IV* sistit. Quoniam vero, propter
 inclinationes curruum, in viis minus planis incedentium, novæ
 quædam frictiones oriuntur, etiam has, adhibitis certis rotulis,
 imminuere docet Autor: ad cujus mentem aliquo modo ex-
 primendam, *Figuram IV Tabule IV* addidimus.

TAB. VI

Fig. 1.

Fig. 2.

**HERMANNI CONRINGII DE ANTIQUITATI-
 bus Academicis Dissertationes septem. Recognovit
 CHRISTOPH. AUG. HEUMANNUS, adjecit-
 que Bibliothecam historicam Academicam.**

Gottingæ, sumptibus Bibliopolii Academici, 1739, 4.

Alph. 4 plag. 15 $\frac{1}{2}$.

Raritas præstantissimi laudatissimique Operis *Conringiani* me-
 rito exstimulavit Editorem, ut id recudendum curaret.
 Cum

TAB. VI. ad Nov. Act. Erud. A. 1739 Mens. Oct. pag. 614.

Fig. I.

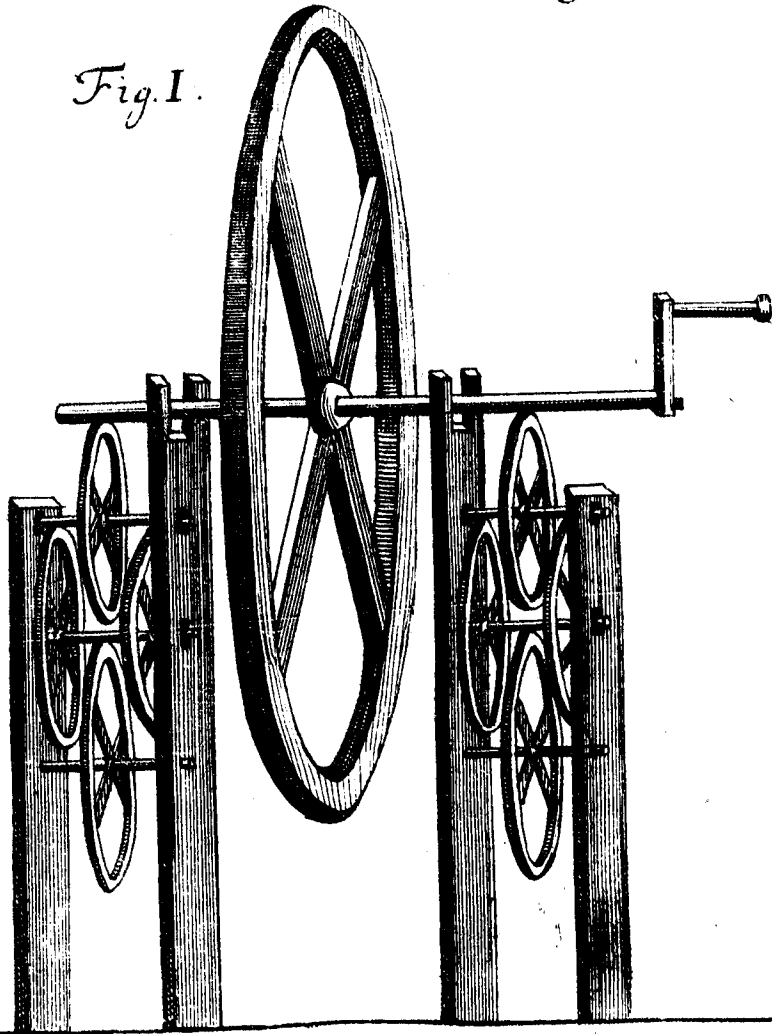
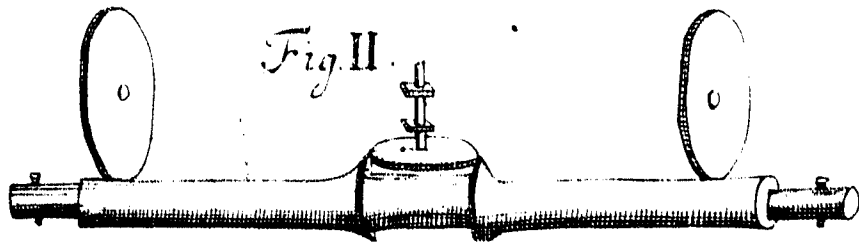

Fig. II.

Cum autem priores ipsius editiones (primum enim A. 1657, iterum A. 1674, prodierat,) & chartæ vilitate, & literis admodum detritis, oculos legentium vehementer offenderent, prætereaque interpunctiones subinde essent vitiosæ, nec errores typographici accuratius sublatis, novos hos novæ editioni absterfit Cel. Editoris diligentia: qui & suum cuique Dissertationi argumentum præfixit, atque *Addenda* textui inseruit, ac *Supplementorum* loca indicavit in margine, cui & paginas præcedentis editionis inscripsit, rejectis simul *allegatis*, quæ vocant, e marginibus in extremum cujusque paginæ. Adjunxit item Dissertationem *Conringii* huculentam *de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopolis*, emendans hac occasione locum quendam *Codicis Theodosiani*, quem minus feliciter correxerat *Conringius*. Ipse Cel. Editor nullas suas annotationes adjectas voluit huic Operi; in *Prefatione* tamen observationem protulit singularem de ortu Academiarum, deque appellationibus aliquot Academicis disseruit, docens, unde Collegia Professoria vocari cœperint *Facultates*, acroases sive lectiones *Collegia*, Studiosi *die Bursche*, Professores *Antecessores*.

Ipsium *Conringii* Opus recensere, ab instituto nostro alienum est, nec Lectoribus nostris necessarium, quos *Antiquitatum Academicarum* titulus satis docet, lectu dignissimum esse hoc Opus, a tanto Viro profectum. Quare statim convertimur ad Cel. Editoris *Bibliothecam historicam Academicam*, in qua Catalogus exhibetur librorum, ad historiam Academiarum pertinentium, ita confectus, ut verus libri cujusque titulus, annus & locus typographiæ, forma denique sive figura ipsa libri, indicetur. Ino iis libris, quos ipse vidit, asteriscum præfixit, omnem ita dubitationem exemturus lectoribus. Tanta vero hujus generis librorum multitudo venit sub oculos & in notitiam ejus, ut catalogus hic viginti sex impleat plagulas. Quamquam & hoc auxit magnitudinem libri, quod & pag. 125 - 142 inseruit, primumque nunc edidit, S. Rev. Jo. Christoph. Kæcheri *Historiam Academiae Osnabrugensis*, & de nonnullis libris uberius disseruit partim historice, partim censorie, e. g. de *Middendorpii Historia Academiarum universali* pag. 2 - 5; de
Bulæi

Bulæi Historia Universitatis Parisiensis pag. 151 — 159. *Tria* autem hæc *Academica Bibliotheca* habet *Capita*, quorum in *primo* commemorantur *Scriptores universales*, id est, ii, qui historiam omnium totius Europæ Academicarum persecuti sunt; in *secundo* *Scriptores nationales*, hoc est, ii, qui de certæ nationis Academicis sunt commentati; in *tertio* *Scriptores speciales*, qui vel totam unius cujusdam Academicæ historiam condiderunt, vel partem aliquam talis historię specialis exposuerunt. Hos inter occurrunt multi libri summæ raritatis, quos Cel. Autor penitus cognoscendos exhibet harum rerum curiosis. Nec vero libros solos hujus generis commemorat, sed etiam Dissertationes Academicas: ac præterea perfectiorem promittit hujus Catalogi editionem, si docti viri Supplementa ad ipsum mittere dignati fuerint, qui sive Academicarum, sive Gymnasiorum Academicorum, sunt Professores. Subjecit novissima Academicæ Gottingensis, ab Imperatore *Carolo VI* & a Rege *Georgio II* tributa *Privilegia*, summa diligentia descripta ex ipsis *πρωτογενήφοις*.

DANIELIS GERDESII EXERCITATIONUM Academicarum Libri tres.

Amstelodami, apud Hadr. Wor, 1738, 4.

Alph. 4 plag. 12½.

Theologus hic prius Duisburgensis, nunc Groninganz, Academicæ Celeberrimus, hoc Volumine conjungens elaboratissimas suas Disputationes, haud dubie gratum fecit plurimis, quorum sub oculos venire iis nondum contigit. Ac optandum omnino, ut doctissimus quisque eodem modo breviora sua metemata conservare, multisque communia facere, studeat. Tres autem noster in *Libros* congegit, quæ ad hoc usque tempus summa industria composuit atque edidit. Ac *primo* quidem in *Libro Historia Patriarcharum* illustratur, & plura hæc pertinentia sacri Codicis loca, scilicet *Hebr. XI, 3, Genes. III, 20, Hebr. XI, 4, Numer. XXIV, 17, Genes. IV, 7, Jude v. 14 & 16, Genes. IV, 26, 2 Petri II, 5, Genes. VIII, 21, 1 Petri III, III,*

III, 19, 20, *Genes.* IX, 4, XI, 4, X, 21, *Hebr.* XI, 13 & 19, *Genes.* XIV, 14, XX, 16, XXV, 18, *Hosæ* XII, 4, 5, *Genes.* XLVI, 27, *Hebr.* XI, 21, 1 *Chron.* VII, 21, 22, *Hebr.* XI, 22, *Genes.* XXI, 6, 8, 12, *Gal.* III, 16, *Genes.* XXII, 1-17, XXIV, 63, XXV, 21, XXXI, 42, XXV, 11, *Hebr.* XI, 20. Hunc librum cum S. Rev. Autor esse velit Supplementum, sive Ipicilegium, ad *Heideggeri Historiam Patriarcharum*, nobis proferre lubet ejus aliquot interpretationes locorum *Genesiorum* obscuriorum. *Genes.* IV, 26, doceri contendit, natum tunc esse *Enosum*, qui & ipse solemniter sit invocaturus nomen *Jehovæ*, & id alios quoque docturus. *Genes.* VIII, 21, per *hominem* significari Christum, jam a *Jo. Matthesio*, *Lutheri* discipulo, observatum fuisse ostendit, eamque sententiam, quam etiam tuitus est e nostratibus *Rambachius*, suam facit. Addimus, hanc sententiam jam placuisse *Calovio* nostro in exordio *Chronici Biblici pag. 55.* Ad *Genes.* X, 21, docet, pluribusque evincit, *Hebræos* non aliunde nomen accepisse, quam ab *Hebero*. *Genes.* XXIV, 63, verbo *קדש* significari docet sanctas *Isaaci* sive meditationes, sive preces, sive confabulationes. *Numer.* XXIV, 17, per *filios Sebi* intelligit semen sanctum, hoc est, omnes eos, qui aliquando sint sua vota *Messiae* addicturi, ipsique fideliter adhæserunt.

Libri secundi primum locum occupat singularis libellus *de Festo clangoris, & ejus mysterio*, pag. 235 -- 304. Hic *Cap. I* de initio anni Judaici diligenter disputatur, ac vulgaris de alio sacri, alio civilis, anni exordio opinio rejicitur. *Cap. II* de ipsa festi hujus celebratione agitur. *Cap. III* festi hujus causa & scopus exponitur, potissimum contra *Spencerum*. *Cap. IV* mysteria hujus festi explicantur, atque inter alia docetur, illud festum etiam respexisse ultimam Judæorum conversionem adhuc instantem. Sequitur *Dissertatio de Mysterio circumcisionis Christi*, ubi & ostenditur, quo pacto Christus sua circumcisione sustulerit veterem circumcisionis ritum. Hanc excipit *Dissertatio de Mysterio baptismi Christi*, *Matth.* III, 13 - 17; id quod hac in re maxime situm esse docet *Maximo Reverendus Autor*, quod fuerit illustris re-

præsentatio totius operis satisfactorii. Hinc differitur copiose ad *Matth. XX, 1 - 16*, de *operariis in vinea*. Per *patrem-familias* scilicet, si Nostrum audimus, intelligitur Christus, per *operarios* omnia nascentis tum Ecclesiæ membra, per *horam tertiam* tempus ante passionem Christi elapsam, per *sextam* tempus commemorationis Christi in terra post resurrectionem suam quadragesimalis, per *nonam* tempus vocationis Samaritanorum, per *undecimam* tempus vocationis ethnicorum Apostolicæ, per *vesperam* interitum reipublicæ Judaicæ, per *denarium* libertatem Evangelicam a duro sacrarum ceremoniarum iugo. Succedunt tres Disputationes ad *Psalmi XXII v. 23 - 32*: qui versus mystice explicantur de Christo & Ecclesia, postremo versu de futura ultimis temporibus conversione Judæorum exposito.

Tertii Libri principem locum implet eruditissima Dissertatio de *Synagoga Libertinorum, Actor. VI, 9*, commemorata. Propositis, iustasque ob causas rejectis, aliorum sententiis, de civibus *Liberti*, Africæ Proconsularis oppidi, locum illum esse capiendum, contendit Noster. Cujus oppidi mentio cum fiat in Actis Conciliorum veterum, jamque *Suidas* ac *Lyra* hunc locum eo sensu ceperint, satis demonstratam censet hanc suam sententiam. In subsequenti de *usu Eucharistiæ medico* Dissertatione refellitur *Cornelii a Lapide* aliorumque sententia, putantium, Eucharistiam subinde etiam corpus hominis vegetare & vivificare, morbos sanare, corporis pericula depellere. Hinc Disputatio secularis, in *memoriam Augustanæ Confessionis* habita, primo memorabilia quædam circa ejus exhibitionem persequitur, deinde ejus ostendit cum doctrina Reformatorum consensum, atque inde concludit, jure sperari duarum harum Ecclesiarum unionem. Addimus, Autorem nostrum hac oblata occasione paulo post elaborasse lingua Belgica, & Amstelodami A. 1731 edidisse, *Historiam Augustanæ Confessionis*. Quo quidem in libro cum *pag. 177 seq. e Saligii Hist. Aug. Conf. Lib. III Cap. 3 §. 15 & 16* traditionem illam recitans, qua *Lutherus* fertur paulo ante suum ex hac vita discessum abjecisse suam de sacra Cœna sententiam, sequentem §. 17 omittit, in quo *Saligius*

gius solide demonstrat, meram hanc esse fabellulam; callide id factum esse, haud injuria existimamus. Sequitur Dissertatio de particulari judicio animarum a corpore separatarum, idque potissimum ex Hebr. IX, 27, & Eccles. XII, 9, probatur, prætereaque ex certis, interque orthodoxos concessis, hypothesebus. Simul diluuntur accurate Scherlokii contra hanc sententiam objectionumculæ. Claudit Librum hunc tertium, totumque hoc Volumen, Dissertatio acroamatica de usu Prophetarum ad demonstrandam Scripturæ sacræ divinitatem, Orationes item duæ inaugurales, quarum prior est de doctâ ignorantia in Theologia, posterior ad 1 Joan. II, 20 & 27, de unctiõne, qua fideles docet omnia.

MISCELLANEA GRONINGANA, IN MISCELLANEOUM DUISBURGENSIUM continuationem publicata.
Fasciculus - I - IV.

Amstelodami & Duisburgi, apud A. Wor & G. Röttigerum,
Fasc. I & II 1736, Fasc. III 1737, Fasc. IV 1738, 8.
Alph. 2 plag. 2.

Miscellaneorum Duisburgensium duos Tomos cum recensuerimus, & primum quidem eorum, eorumque Fasciculum I & II A. 1734 Mens. Febr. pag. 94, tertium in Suppl. Tom. III Sect. I pag. 32; æquum omnino est, etiam Groningavorum notitiam a nobis accipere Lectores nostros. Utriusque enim Operis unus idemque director est Celeberrimus Theologus, D. Daniel Gerdesius, qui, ex Academia Duisburgensi evocatus, nunc eodem munere fungitur in Groningana. Quatuor nunc exhibemus Sylloges hujus Partes; quarum in prima prodit Jo. Sauberti Explicatio selectorum S. Scripturæ dictorum; Ge. Ulr. Rœmeri Descriptio regni Messie e Psalmo XIX; Jo. Jac. Schillingii Dissertatio ad 1 Cor. XV, 36, 37; Corn. de Witt Dissertatio de veste nuptiali, ad Matth. XXII, 11; Petri Jansenii Observationes in historiam tentationis Christi; Guil. de Water Diss. de Eliezaro, Exod. IV, 24-26; Henr. Dodwelli Epistola ad Perizonium, nunc primum edita; Excerpta e Richardi Jametii Epistolis ineditis; Jo. Jac. Scheuchzori

zeri *Περίματα e Nov. Test. Physica sacra*; Dan. Gerdesii *Diss. duæ ad Pf. XXII, 23 - 32*; ejusdem *Oratio de unctiõne, quæ fideles docet omnia. Fasciculo in secundo* conspicitur Petri Lornii *Diss. de Thymiamatis, ad Apoc. XVIII, 13*; Corn. de Witt *Explicatio phraseos Deut. XXIX, 19: Ebrum addere sitienti*; Frid. Ad. Lampii *ad Genes. III, 8*; Jo. Ge. Michaelis *ad Luca II, 49*; J. J. Schillingii *ad Rom. III, 13*; Bern. Win. Buddei *de conflagratione mundi, 2 Petr. III*; C. Lud. Runkelii *Ζητήματα critica & philologica*; Hier. van Alphen *Diss. in Epistolam ad Ephesos*; Em. Lucii Vriemoetii *Specimen e Philologia sacra & orientali. Tertius Fasciculus* continet Jo. Christ. Loersii *Observationes ad Matth. X, 12 - 16, Marc. VI, 11, Luc. X, 10, 11, 12, Act. XVIII, 6, Jes. LII, 7, & Jo. XIII, 1 - 10*, Jo. Ge. Michaelis *Diss. de Crustulis Pontificis maximi quotidianis*; Frid. Ad. Lampii *Diss. de Nethinæis*; Hier. van Alphen *Diss. de annis Judicium Hebræorum*; Dan. Gerdesii *Disp. ad Act. VI, 9, de Synagoga Libertinorum. In quarto Fasciculo* exhibetur Lampii *secunda Diss. de Nethinæis*; Henr. Heilsenii *Diss. de distinctione inter δὸς αἰγῶν & δῶρημα τέλειον, Jac. II, 17*; B. W. Bucklei *altera Diss. de conflagratione mundi, ad 2 Petr. III*; Jo. Lulosii *Diss. ad Luc. XI, 35*; Nic. Gurleri *Oratio de adventu & habitatione Christi in plaga Bremensi*; *Nova literaria Annorum 1735, 1736, & 1737, ad studium Exegeticum & Historiæ Ecclesiasticæ pertinentia.*

Ut pauca hinc producamus specimina, obscurum illum locum *1 Sam. II, 25, pag. 4* hac versione illustrat Saubertus: *Si is, qui in proximum suum, hominem aliquem, peccaverit, a Deo judicabitur, quanto magis ille certo & inexorabili Dei judicio subjacebit, qui Deum offenderit ipsum!* Jansenius *pag. 86 seq.* docet, diabolum suasisse quidem Christo, ut secum iret Hierosolymam, et ex ejus urbis templo se daret præcipitem; at, cum Christus id facere recusaret, diabolum eum non duxisse Hierosolymam, sed in deserto manentem alia ratione tentasse Filium Dei. Huic scilicet in montem deducto eum monstrasse omnia mundi regna, sive in charta, sive in arena, linearum ductibus expressa. *Pag. 140* suspicatur *Jamesus*, Christo cruci affixo *Marci XV, 23*, ideo Judæos propinasse *ὄνει δαμνησιμῶν*.

vov, ut cohiberent malevolentiam. Tali enim vino hanc proprietatem tribuere *Clementem Alexandrinum Pædog. II, 8*, ac *Martialem* in quodam Epigrammate testari, male olere condemnatos. Quæ pag. 150 seq. profertur analysis *Psalmi XXII*, itemque interpretatio, consideratione oppido digna est, cum Autor ejus inter nobiliores hujus ætatis Exegetas referatur. Pag. 271 seq. docetur, *Luc. II, 49*, τὸ τῆ πατρὸς μὲ ἐστὶν templum Dei, in quo tum erat Christus. Pag. 347 *Judic. XI, 31*, verbum וְעֵלֶיךָ יְהוָה nova interpretatione sic redditur: *Et offeram ipsi (Jehova) holocaustum*: ac ita magna hujus loci tollitur difficultas. Pag. 358 seq. copiose disseritur de mandata Apostolis excussione pulveris. Pag. 528 seq. verisimillimum redditur, *Libertinos, Act. VI, 9*, memoratos, fuisse Judæos, qui Africæ oppidum, nomine *Libertum*, incolerent. Ac indicantur vetera monumenta, in quibus hujus oppidi fit mentio. Pag. 594 seq. contenditur, *Petrum* in tertio posterioris sive Epistolæ Capite describentem mundi conflagrationem, significare judicium Christi in gentem Judaicam, tum exercitum, cum per *Vespasianum* destruxit Hierosolimam, totamque evertit Judæorum rempublicam. Pag. 683 seq. *Stephani VIII*, & pag. 709 seq. *Jo. Frid. Lackemacheri*, vita & scripta commemorantur.

AN ESSAY UPON THE USEFULNESS OF RE-
velation, &c.

h. e.

OPUSCULUM THEOLOGICUM, QUO UTILITAS
Revelationis ostenditur, quantacunque etiam sit rationis
humane excellentia; octo Sermones sacros complectens. Autore CHRISTOPH. ROBIN-
SON, M. A.

Loadini, apud Jo. Pembertonum, 1733, 8.

Plag. 9.

Cum in controversiis, quæ hac nostra ætate inter eruditos de Revelatione divina versantur, dissentientes, uti fieri solet, ad opposita probantur, ita, ut altera pars rationis vim & efficaciam extollat magnopere, altera e contrario deprimat; mediam sibi ingrediendam esse viam putavit Autor. Atque ex ea re utilitatem

Revelationis ea commonstrat ratione, nihil ut rationis excellentiæ dignitatiq; decedat. Quam quidem causam octo meditationibus, in locum *Jo. V, 30*, institutis, complectitur. *Prima* ergo ostendit, rationem excultam, dextreque applicatam, satis equidem mortales condocere, quænam sint eorum officia: injustum enim, quin & temerarium, esse, credere, Deum creaturas liberas ineptas creasse, ad officia sua cognoscenda atque observanda; at eum, quo sæpius homines suis facultatibus abutantur, eo magis bonitati divinæ conveniens esse, ut singulari iisdem revelatione opem ferat. Veræ revelationis character est, ut voluntatem Dei doceat. Hinc Autor primo, quid sit voluntas Dei, commonstrat, eam versari in hoc, quod universe optimum sapientissimumque est, docens; tum vero commoda recenset, ex observatione voluntatis divinæ redundantia. Præcipua ferè hæc sunt, hominem Deum, officiaque illi debita, cognoscere, tum vero certiozem reddi de bonitate Numinis, quod in creando homine nihil intendit aliud, quam ut facultatibus sibi conceditis recte utatur, adeoque felicitatem suam consequatur; denique obligari, tam ad justitiam, quam ad amorem mutuum ac benevolentiam, quæ omnia in Revelatione divina inculcari, breviter monet.

Sermone II inquit, utrum, in quantum, ac ubi, voluntas divina absque revelatione cognosci poterit. Homines enim, quamvis aptos natos, ut rationi convenienter cogitent, agantque, utrumque non facere, docet. Quanquam etiam natura atque attributa Dei sola ratione facile cognoscantur, non minus ac quædam momenta voluntatis ejus; rationem tamen in his etiam recte applicandam esse: at experientiam docere, longa demonstratione, attentaque meditatione, hæc talia perfici, paucissimosque mortalium ad utramque idoneos esse, sæpius ab ea abhorere, imo tempore excludi, occasioneque destitui. Denique fieri non posse, ut voluntas Dei, utcumque in nonnullis introspicatur, in omnibus tamen momenti summi rebus cognosci queat, nisi succurrat revelatio.

Hoc illud *Sermone III* ad liquidum perducturus, disputat, quousque ratio in detegenda voluntate Numinis procedere possit. Multas ei quidem oportunitates concedit, in pernoscendis officis,

officiis, quibus Deo, nobis, aliisque, obstricti sumus; attamen plurimis maximisque erroribus, opinionibusque, sæpenumero præjudicatis, implicitam esse dicit, æque facile credi posse, rem tam arduam hominum perversæ indoli infirmitatique mentis relictam esse: imo, quod multo adhuc deterius est, in nonnullis plane rudem esse; ignorare nimirum mediæ reconciliationis cum Deo, nescire, quidnam præcipue precibus suis impetrare velit, insciam esse multorum, quæ ad finem, excellentiam, defectusque, vitæ nostræ pertinent, sine quarum cognitione religionem ipsam, officiaque plurima, defectibus laborare non levibus oportet. Horum omnium veritatem ex imbecillitate humanæ mentis generatim, tum ex dominio affectuum, atque vi perturbationum, quibus agitur, corroborat, atque ex iis concludit, religionem Christianam naturæ rationali convenientem esse; eam ab religione naturali sæpe præter rem distingui; nihil ejus præstantiæ decedere, quamvis ea abutantur homines male feriat; nec excusari posse eos, qui, quamlibet revelatione caruerint, tamen rationis lumen non fuerint secuti.

Ejusmodi autem infirmitate, qualem sæpius jam questus est, hominem vere laborare, ut planum fiat, Autor *Sermone IV* lapsus hominis, ipsis gentibus cognitum, uti in Vet. ac Nov. Test. describitur, considerat, ac, statum hominum præsentem descriptioni huic convenientem esse, demonstrat. Quam in rem inprimis exemplo nimis, ac suis se finibus non continentis, gloriæ cupiditatis utitur, qua sibi ac aliis, quantumlibet ceteroquin mentem excolat, molestus est, veræque felicitatis particeps fieri nequit. Quibus sic disputatis, necessitatem revelationis ob oculos ponit.

Sermone V in eo est, ut evincat, homines, revelatione carentes, sibi que relictos, plurima quidem introspicere posse, quæ ad veram religionem pertinent, imo ad certissimam ejus cognitionem pervenire, sed tamen ineptos esse, ut alios eadem imbuant. Hinc inquit, quid fortissimæ quæque rationes valeant. Requiritur nimirum, si quid efficere debeant, attentio sedula, animus præparatus, ac ita constitutus, uti vi atque efficaciam, quo pollent, nihil adimatur. At enim subtilia argumenta non afficiunt plurimos, ut animam attendant. Pauculum, quam vim

habe-

habeant, norunt, adeoque ad assensum non coguntur, quem si praebere debent, majori autoritate ad illum sunt permovendi. Praeter ea pauci natura apti sunt, ut philosophicis rationibus locum relinquunt, nec operam impendunt, quam debebant. E contrario praedjudicatis capti opinionibus ad cognoscendam veritatem accedunt, & affectibus suis in transversum rapiuntur.

Sermone VI, hominem, docet, libertate donatum, sed ad mala proclivem, divina autoritate necessario a vitiis cohiberi oportere. Praemia igitur ac poenas non minus absolute necessarias esse, quam publicam earum declarationem. Hinc, quid sit libertas, explicat; tum insignem hominum proclivitatem, ad abutendum hac excellentia, distinctius exponit, in amore voluptatis, ambitione, atque avaritia, quam maxime conspicuam.

Quantis vero cum calamitatibus conficiendum sit bonis, quam necessaria illis ac fructuosa sit revelatio, *Sermone VII* uberius enarrat. Multis enim hi saepenumero commodis destituti sunt, atque illud minime sua culpa. Integritas vitae, bonaque mens, cui student, contemnitur a plurimis. Et quid magis in vulgus notum est, quam insuperabilibus propemodum difficultatibus virtutem esse obseptam. Miserrimam adeoque fore conditionem mortalium, existimat, si de futuro olim statu, praeter id, quod incertis precariisque humanae rationis, uti loquitur Autor, conclusionibus innititur, cognoscerent nihil. Denique, quantas revelatio miseris, rudibus, atque illiteratis, ipsis etiam virtuti operam navantibus, commoditates afferat, pauperibus item piisque, recenset.

Tandem *Sermone VIII* modum introducendi religionem, quo Deus usus sit, curatius considerat. Usus nempe est rationibus plenis ac simplicibus, iisque perpaucis. Postea autem artibus & literis, quas Aegyptus, Graecia, ac Roma, colebant, successus atque incrementa dabat. Qua ratione praeparatis hominum animis, quos ut liberos rationeque praeditos servare volebat, sospitatore mittere. Tum temporis etiam revelatione maxime opus erat. In summa enim literarum luce, artiumque flore insigni, homines tamen superstitionibus dediti de via decedebant. Maxime nihilo minus proni erant ad recipiendam revelationem veramque religionem. Praeterea Romanum imperium summa rerum potiebatur, cujus ope veritas propagari latius poterat.

Hac, & quae enarravimus, alia, cum in modum proponit Noster, facile ut pateat, magis cum commodis hominum illiteratorum, quam Metaphysicorum, inservire voluisse; id quod instituti ratio requirebat. Nihil enim in hoc Opusculo offendit illi, quod magnopere placeat, qui in demonstrando rigorem atque limatas ubivis meditationes, singulari acumine sese probantes, quaerunt. Ceterum, satis plane ac commode scriptum esse, haud diffitemur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXXXIX.

*HISTORIA LEODIENSIS, PER EPISCOPORUM
& Principum seriem digesta, ab origine populi usque ad
tempora Ferdinandi Bavari, studio & accurato labore
Rev. Patris FOULLON, e Societate Jesu, quondam de-
ducta, nunc primum ex eruditorum scriniis in lucem
edita, & doctorum quorundam cura ad ætatem no-
stram suppleta.*

Tomus I & II.

Leodii, typis Everardi Kints, 1735 & 1736, fol.

Tom. I Alph. 5 plag. 11, Tom. II Alph. 5 plag. 6½.

Legiam nascentem a gentis origine ad *Notgeri* usque Præsu-
lis tempora primum deduxit Plur. Rev. Autor, quibus ea
potissimum in hanc, quam hodie videmus, speciem adolescere
cœpit, deinceps sese confert ad *Erardum Marcanum*, qui Le-
giæ decora a ruinis denuo excitavit, ac *Notgerum* magnificen-
tia operum publicorum veluti in vitam revocavit. Verita-
tem sibi pro norma proposuit, medium tenens inter longi-
tudinem alicrum ac breviter, ut veritas neque obvolvere-
tur longitudine, neque brevitate exstingueretur. Gens Leo-
diensis olim invictam sese præstitit, Christianam doctrinam
avide suscepit, ac aliis diligenter instillavit. *Joannes Erardus
Fullonius*, qui Historiam suam venuste graviterque scripsit, Leo-
dii natus est A. 1609, Societatem vero Jesu iniiit A. 1625, ab an-

no 1637, quo studiorum curriculum & tertium ex Societatis more Probationis annum absolverat, reliqua deinde vita concionatus est in variis locis, & in sola urbe patria annos 14, præterquam quod Huenfis Collegii Rector exsisterit per triennium, ac deinde Tornacensis, quo in munere illum mors A. 1668 occupavit. Fratres habuit *Erasmum*, Principibus *Ferdinando & Maximiliano* a sanctioribus consiliis, & alium, qui in aulam Principis *Maximiliani* allectus fuit. Horum gratia suisque benemeritis subsidia, Historiæ scribendæ apta, sibi conciliavit. Compendium hujus Operis, in annos digestum, edidit Leodii A. 1655 typis *Joannis Matthiæ Hovii*, item Commentariorum perpetuum in Machabæos Libros, II, *Maximiliano Henrico* Principi inscriptos, quorum primus prodiit Leodii ex officina ejusdem *Hovii* A. 1670, ac secundus A. 1679. Exemplar hujus Historiæ integrum, accurate & nitide exaratum, a *Fullonio* ipso quondam recognitum, ejusque subscriptione firmatum, Editor a nobilissimo patriæ obtinuit magistratu. *Fullonius* Opus suum elausit administratione Principis *Ernesti*, exhibita duntaxat brevi delineatione rerum sub *Ferdinando* gestarum. Viri celebres recentiora jam elaborare student, quæ in *Tomo III* ut exstent proxime, providebit Editor. Opus *Fullonii* in *duos Tomos* idem distribuit. *Tomi primi Pars prior* exhibet descriptionem gentium variarum, quæ Leodicense solum incoluerunt, posterior ad *Joannis Valenrodii* administrationem inde a *Notgeri* Præfulis tempore decurrit. Utraque *Pars* complectitur *sex Libros*. *Tomi II Pars prior* complectitur res Leodienas a *Joannis Valenrodii* administratione usque ad *Erardi Marcani* electionem, *posterior* concluditur *Ernesti* Bavari e vita excessu. Documenta nonnulla publica ad calcem Operis fuerunt subjuncta; sed quam vellemus Diplomata antiquissima cum publico fuissent communicata! Addidit Editor seriem probatissimam Consulium urbis Leodienas, a *Fullonio* ipso ex tabulariis publicis erutam. *Tonus* uterque *octo* continet *Libros*. Dabimus primum eorum summam, ac deinceps unum alterumque ferculum Lectori apponemus, adjecturi judicium æquitate temperatum pro more nostro. *Libro primo* exponuntur

Leodiensis populi initia, vetera Leodiensium nomina, prisca regiones fines, gentis mores & lingua, res ante *Cæsarem* gesta, urbs Eburonum, Vatuca & Legia, Tongri, Christianæ fidei exordia, Episcopatus Tongrensis, quindecim Episcoporum, & deinde octo Episcoporum, vitæ, resque civiles Tongrorum. *Libro secundo* explanantur varia, vita scilicet Divi *Servatii* Episcopi, Tongrorum vastatio, Episcoporum novem vitæ, Francorum Salorum in Tongris rationes, Francorum dominatus, Episcopi *Domitianus*, *Monulphus* & *Gondulphus*, *Perpetuus* & *Ebregisus*, *Joannes Agnus*, *Amandus*, *Remaclus*, *Theodardus*, ac tandem res variæ gentis Tongrensis. *Liber tertius* continet vitam, *Lamberti*, Episcopi, cœlitibus adscripti, *Pipinorum* stemma & res, *Huberti* vitam, Leodii urbis & sedis Episcopalis fata, vitas D. *Floreberti*, *Fulcarii*, *Agilfridi*, *Gerbaldi*, *Valcandi*, *Pirardi*, *Hircarii*, *Franconis*, Episcoporum, Nortmannorum vastationis descriptionem, vitas *Stephani*, *Richardi*, *Hugonis*, *Faraberti*, *Ratherii*, *Baldrici*, & *Eraclii*, Episcoporum. *Liber quartus* complectitur vitas Episcoporum inde a *Noegero* usque ad *Albertum Cuiquinum*, Episcopum LXIV. *Libro quinto* commemorantur Episcopi inde ab *Hugone Petrapontio* usque ad *Joannem* Bavarum, Episcopum LXXIX, & Schisma Perviciacense. Et hæc est *primi Tomi* series & summa. *Tomus II* constat *Libris tribus*, *sexto*, *septimo*, & *octavo*. *Sextus* Episcopis inde a *Joanne Valerodio* usque ad *Joannem Horneum*, & bellis Marcanorum, inscribitur; *septimus* ab *Erardo Marciano* deducitur usque ad *Gerardum Grosbecanum*. Subjunguntur Gheusiorum turbæ, Leodiensis obsidio, Leodiensium res variæ, bellum Ordinum Belgicorum, & obsidio Trajectensis. *Liber octavus* complectitur vitam *Ernesti* Bavari, conventum imperii, Aquisium tumultus, Colonienſe bellum, populationes ab externo milite factas, acta pro religione firmanda, Aquas Spadanas, res miscellaneas, interceptam arcem & urbem Huenſem, Huum receptum, veneficorum Stabuletesium historiam, motus internos & externos, res varias, ac *Ernesti* suprema. Adduntur præterea privilegia *Philippi II*, *Henrici VII*, *Alberti*, duo *Sigismundi*, & unum *Maximiliani I*, ac transactiones.

- quæ ita denominatæ fuerunt: *Paix des Clercs, Paix de Fexbe, Paix de Vibogne, Paix de Jenesse, Paix de Flone, Paix de Waroux, premiere Paix des Vingt-deux, seconde & troisieme Paix de l'ingt-deux, Paix de Seize, cinquieme Paix des Vingt-deux, Reglement de Hinsbergh, Suite du reglement de Hinsberg, Paix de St. Jacques.* Et series Consulatum Leodiensium extremo loco fuit recensita. Ex hisce, quid Lector ex Opere ipso proficere queat, satis patescit. Incolæ tractus Leodiensis a *Cæsare* vocantur *Eburones*. Ipse Tongros non commemorat, *Plinio Tacito*que cognitos. Aduatici tenuerunt ibi loca, ubi nunc est *Hasbania*. Atuatica nunc vocatur *Heisdens*. Ex Condrosis superest *Condroz*. Ambivanitorum, quorum reliquiæ hærent in voce *Amp-t-van-Rets*, ac Taxandrorum provincia fuit una eademque. Grudii supersunt in Lössenlibus, ut patet ex locis *Groot Lonen, Banc van Graet, Gruyters Hovon*. Segnorum appellatio mansit in vico *Effencoux* ad Urtam fluvium. *Cæresos* agnoscunt aliqui in nomine vici *Serez, Seraing, Seranium*, primo a Leodio lapide. Genuina est Autoris confessio: *Prima Ecclesie etate Episcopus precipuis urbibus attributos fuisse, lubens quidem concessero, sed, circumscriptos ipsis provincie sue limites, non existimo.* Quæ *Tacitus* de *Tongris, nunc Germanis*, habet, veremur, ne similitre sint adhuc accepta. Ii, qui Gallos vicerunt Rheno trajecto, vocarunt sese alacres & fortes, *tanger*, quæ vox Saxonibus inferioribus & Westphalis adhuc usitata. Deinde eosdem dixerunt vulgo *bellicosos ex guerra, werra*, id est, bello, & *man*, id est, viro. Urbs Eburonum ab Autore statuitur quarto circiter a Leodio lapide ad fluvium Urtam fuisse sita in loco, quem accolæ vocant *Embour*. Ipse pro vulgata lectione apud *Cæsarem de B. G. Lib. IV Cap. 32* §. 3 *Atuatucam* legit ad *Vatucam*, ac hoc castellum cum *Wendelino* ponit in Cassella prope Vitteniam, Trajectum inter & Aquisgranum. Legia, seu Leodiuum, unde dicta sit, est satis obscurum. An a Ligis, Germaniæ populis, *Tacito* memoratis? An ex Lagio, Notitiæ Imperii inserto? An ex vacuo, *ledig, ledick*, quia *Cæsar* agrum Eburonum in solitudinem redegit? An ex *alloitio*, quod Galli vocant *Leode*? Nil certi Autor determinat. *Augustus*

stus sedem Eburonum dedit Tongris, ac Germaniam secundam
 vocavit, in qua Ubii & Tongri eminebant. Tongrensis urbis Pag. 22.
 incolæ tradunt, ex plano vallis proximæ sæpius erui malos,
 ancoras, & conchylia; unde omnino intelligitur, mare ibi olim
 exstitisse, certe magnum ac navigabilem lacum. Initia Chri- 23.
 stianæ fidei, Tongros illustrantis, Autor ponit ad annum 52 a
 Christo nato, ratus, *Petrum*, tunc Romæ Episcopum, misisse
 Treviros *Eucharium* cum sociis *Valerio* & *Materno*; negat 25.
 tamen, hunc *Maternum* fuisse viduæ *Nainitidis* filium. Sed,
Sulpitio Severo invito, hæc creduntur. Necdum videmus, scri-
 ptorum coævorum vel illibata traditionis documenta hic
 utramque facere paginam. Episcopatum Tongrensem, a *Ma-*
terno, Treviris tunc commorante, institutum esse, *Fullonius* 32.
 arbitratur, *Navitum* pro primo habens Episcopo, vel *Materni*,
 Treviros reverſi, ſucceſſore. A *Navito* ad *Servatium* usque
 grandis patet hiatus, nec constat, quinam fuerint Tongrenſibus
 Episcopi intermedii. In eum explendum collocat Noſter octo 35.
 Episcopos, quorum nuda nomina vix ſunt cognita. Treviros,
 Ubios, ac Tongros, unus dicitur Episcopus rexille ad *Conſtanti-*
ni Magni usque tempora. *Servatius* vocatur *Servation* in ſub- 44.
 ſcriptione Concilii Ariminenſis, *Sarbatius* in Sardicenſi, *Sabatius*
 in Athanaſio. Colonienſem Episcopum, *Euphraten*, ipſe *Ser-*
vatius cum aliis Galliæ Episcopis in Concilio Agrippinenſi A.
 349 damnavit, ac Episcopatu amovendum cenſuit, docentem
 quippe nova, ac inter ea, Chriſtum eſſe Deum, intrepide negan-
 tem. *Servatium* inter & *Athanaſium* magna interceſſit ami- 46.
 cilia. In Ariminenſi Concilio circumventus fuit *Arianorum*
 fraudibus *Servatius*, licet animi ſui robur ſatis oſendiſſet. Inde 48.
 Romam divertit, inde ad Vangiones venit, rediit Tongros, ac
 Trajecti obiit. Plurima vitæ ipſius miracula fuiſſe a poſteris 50.
 addita, nemo inſciabitur. Ex antiq. ſſimo Eccleſiæ Trajecten-
 ſis Codice *Wendelinus* docuit tempus mortis *Servatii*, ſcilicet
 annum 384, diem 13 Maji. Mortuo *Servatio*, *Harigerus*, alii- 52.
 que, eum ſecuti, annos 114 Eccleſiam Tongrenſem proprio Epi-
 ſcopo caruiſſe, affirmant. *Fullonius*, hiſce deſertis, Episcopos
 novem a *Servatione* ad *Domitianum* numerat, quorum ætate
 Tongri

- Tongri in Francorum venerunt potestatem. Salii legibus Romanis in Taxandria, permittente *Juliano*, sedem occuparunt. Eos Autor ex voce Teutonica *sabl*, quasi *aulicos & nobiles*, dictos fuisse credit. Quæ ipse addidit de Saliis cognomen *Quadorum* indeptis, id est, *ravidorum & rebellium*, minus videntur verosimilia. Salii, cum Tongris conjuncti, in unum populum coaluere, ac tenue Legensium præsidium, a Romanis relictum, expugnarunt. *Fullonius Wendelinum* in eo etiam affectatur, quod, leges Salicas in eodem Tongrensi solo conditas fuisse Latino sermone, existimet. Hunni Tongrin haud venerunt, licet *Aimoinus* ita tradiderit. *Stabuletum Remachus* in usus Monachorum paulo ante A. 675 ædificavit & instituit. *Pepinus Landanus*, *Grimoaldi* pater, ita a *Landa* appellatus fuit, oppidulo jam in extrema Brabantiae ora ad Leodieneses fines sito. Ad Landam vicus est *Hespen*, qui Hasbaniae ac Haspengowe tractui nomen dedit. Vita divi *Lamberti* imprimis diligenter fuit conscripta, insigne vero gentilitium, ei attributum, commento haud est dispar. Leodii origo ad *Lambertum* est referenda, quippe qui ibi villam tenuit, ac in ea oratorium, *Cornæ & Damiano* sacrum, in quo ipse abstinentiae & religioni vacare solebat. In eo satelles *Dodonis Lambertum*, humi decumbentem, telo confixit. Stemma & res *Pipinorum* necem *Lamberti* excipiunt. *Hubertus*, *Lamberti* successor, Leodii duo templa condidit, quibus totidem adjunxit monasteria. Addidit Autor: *Canonicos olim ubique cœnobitas fuisse constat, non tamen omnes Monachos Benedictinos, etsi eorum collegia vocentur monasteria.* Ex sepulcro *Lamberti* ac miraculis, ad illud fieri creditis, Legiæ seu Leodio, tenui ante *Hubertum* vico, obtigit incolentium multitudo & civitatis dignitas. *Huberto* Episcopo successit filius ejus, *Florebertus*. Sub *Stephano*, Tongrorum Episcopo, prima fit de duobus Diplomatum regiis mentio, sed admodum concisa. Ad A. 920 Pontifex Magnus *Joannes* hunc Episcopatum in literis vocavit *Leodensem*, Ecclesiamque appellavit *Legiam*. Idem *Richario* pallium concessit Romæ, eumque ipse consecravit. *Stephano* jus cudendi numos indultum. Omittimus reliquorum Episcoporum res gestas,

gestas, quæ non semper Inculentis Scriptorum coævorum testimoniis sunt superstructæ. *Egidius* plerumque refellitur. Requiritur autem in hoc Opere fidei castitatem, nexum scribendi pragmaticum, consilia & modos, quibus Episcopatum Præsules amplificaverunt, vincula cum dominis finitimis politica, & Diplomatum seriem. Privilegia perpaucæ, quæ Operi subtextæ comparent, pertinent ad jura & immunitates, quas *Albertus II.* Episcopus Leodiensis, civibus suis concesserat. Singulos *Tomos* singuli Indices claudunt, diligenter elaborati. Charta & diligentia typographorum sunt prorsus eximie.

**PRIMORDIA CORCYRÆ, POST EDITIONEM
Lyciensem anni MDCCXXV ab Autore nuperrime
recognita, & multis partibus adauctæ.**

Brixie, excudebat Joannes Maria Rizzardi, 1738, 4 maj;

Alph. 1 plag. 10, cum Fig. æn. 2.

Autor præclari hujus Operis est Eminentissimus *Angelus Maria Quirinus*, ex Abbate Benedictino-Casinenfi A. 1723 factus Archiepiscopus Corcyrensis, hinc A. 1727 Episcopus Brixienfis, eodemque anno Cardinalis, & postea Bibliothecarius Vaticanus, Vir non tantum generis nobilitate illustris, Dux, Marchio, Comes, sed & literis præsertim humanioribus, & antiquitate sacra pariter ac profana, solide eruditus, in cujus Animadversionibus *Euclideanis*, superiore Anno recensitis, commemorantur scriptus ab eo *Monastici Italici Protronus*, & *de veteribus Græcæ orthodoxæ officii* Libri, cui & veterum Brixie Episcoporum, *Philostrii, Gaudentii, Ramperti, & Adelmanni*, Collectionem debemus, Brixie A. 1738 in folio editam, cujus denique auspiciis S. *Ephraemi Syri* nupera editio, a Cl. *Assmanno* curata, prodit, & adhuc prodire pergit. Præsentis liber ex reconditis antiquitatis fontibus omnia tam limato judicio deducit, & tot eruditissimorum virorum hallucinationes citice perstringit, ut optandum esset, eundem integrum Thesaurum obici Antiquitatum, vel Thesauri Supplemento, inseri, ac posteritati commendari. Nos hic epitomen ejus tantum contractionem dare possumus.

Age-

- CAP. I Δρεπάνη hoc est, Falx, antiquissimum Corcyrae nomen fuit.
- pag. 1. Fabula fert, falcem ibi occultatam fuisse, seu *Cercheris* illa fuerit, qua metendi artem Titanas docuit, seu alia, qua *Cali* genitalia
5. *Saturnus*, aut *Saturni Jupiter*, amputavit. Verisimilius a figura hoc nominis habet, quod agnoscit Scholiastes *Apollonii Lib. IV*, & in Siciliae pariter Drepano vidit *Servius ad Aeneid. Lib. III*. Similiter *Macris* dicta Corcyra, non a *Macri*, *Bacchi* nutrice, sed διὰ τὸ τῆς Σεσείως ἐπισημίας, ut ejusdem nominis Euboeae rationem reddit *Eustathius ad Dionysium Periegetem*.
7. *Scheria* posthac appellata fuit ab ἰσχεῖν, quod cursum fluminum, ex Epiro labentium, sisteret. Ita *Aristoteles* apud Scholiasten *Apollonii*. *Bochartus* provocat ad Phoenicium vocabulum *Schara*, emporium. Denique *Corcyra* nominata est, quod Κερκύρα, *Asopi* ac *Methones* filiam, huc traduxerat scilicet *Neptunus*, vel secundum *Bochartum*, quod *Carcara* Orientalibus terra est, in qua pacate vivitur, quod de *Corcyra* praedicat *Homerus Olyf. VII*, quanquam ipse *Homerus* *Corcyrae* nomen nondum habet, & apud *Strabonem Lib. I & VII* reprehenditur *Callimachus*, Grammaticus, *Homericam* *Scheriam* *Corcyrae* vocabulo exprimens. Quo certius constat, memoria falli *Harduinum*, cum, vetus, inquit, est nomen (Κέρκυρα) apud *Homerum*. Κερκύρα utique, non Κερκύρα, est in numis. Audacius tamen *Execk. Spanhemius* ad *Callim. pag. 428* apud Autores ubique pro κερκύρα, κερκυραῖος, reponere jubet κερκύρα, κερκυραῖος, quod non scripsisset Vir doctissimus, si legisset *Eustathium* ad *Dionysii Periegesin v. 494*, ubi ancipitem apud veteres nominis scripturam esse observat, per κ & ο, ipse κερκύρα constanter scribens, quod & faciunt *Suidas*, *Hesychius*, *Etymologicon M.* in quos propter ordinem Lexicographorum non cadit mendae suspicio. *Cercuram* quoque appellatam non dubitamus; unde apud *Plautum* *Cercurus* navis est ab Insula Κερκύρα, rerum nauticarum scientia nobili, ut frustra sint interpretes, qui vocem *Plauti* vel eliminandam, vel aliunde repetendam, putant. Eimendanda hinc lectio apud *Hesychium* in Σχερῆν, qua voce indigitata est insula, κερῆ ἢ κερυαῖ, in cuius locum Κέρκυρα restituendum. Hodiernum nomen *Corfu* non ex vocabulo *Corcyrae*, ut vulgo putant,
- 11.
- 12.
- 13.

tant, corruptum, sed natum ex Græco κορυφῶν, quo medii ævii scriptores Corcyræ arcem designabant, teste *Niceta Choniata* CAP. III
Annal. Lib. II. Ex Neptuno atque Corcyra, Afopi filia, natus pag. 17.
Pheax, primus Insulæ Rex, unde Corcyræi Phæaces. Altum de *Phæacis* Regis rebus gestis silentium apud veteres facit, ut, quæ *And. Marmora* in Historia Coreyrensi de ejus legibus & potentia refert, commentitia credamus. *Jasonis* quoque appulsus ad Coreyram ad *Alcinoi* tempora, non ad *Phæacis*, spectat. Neque *Pheax* apud *Plutarchum* in vita *Thesæi* cum nostro erat confundendus a *Marmora*, nisi & tres alios *Phæaces*, quorum apud veteres mentio, Corcyræ Reges vellet constituisse. Fuit *Homeri* Poema *Φαιακίς* a *Tuticano* Latine factum, 19.
 teste *Ovidio Ep. 12, 16, Lib. IV ex Ponto*. Sed *Φαιακίς* *Homeri* carmen est in libro *de vita Homeri*, quod cum priore idem facit *Jo. Alb. Fabricius Bibl. Gr. Lib. II Cap. 2*, & pro *Φαιακίς* apud *Herodotum Halic. Cap. 16* *Φαιακίς* legi posse existimat. 20.
 At, cum ibi *Herodotus* scribat, *Homerum* in Phocæam contendisse, ibique Phocaidem suam elaborasse, res procul dubio Phocensium complexam, multo pronius fuisset *Fabricio*, suspicari, corrigendum *Ovidium* potius, quam *Herodotum*, & ibi pro Phæacida legendum Phocæada. Forte autem Phæacis *Ovidii* fuerit pars *Odysseæ* *Homeri*, quæ narrat ea, quæ *Ulyssi* in Phæacia contigerunt. Constat enim vel ex *Æliano Var. Hist. XIII, 14*, Poemata *Homeri*, in varias partes olim dissecta, diversis nominibus insignita esse. *Ælianus* quidem illam partem, quæ huc spectat, inseribit: *Alcinoi Apologi*; sed apud *Allatum de patria Homeri Cap. V* pro uno sunt tres tituli: *Ulyssis profectio ad Phæaces*, *Ulyssis accessus ad Alcinoum*, &c. Interpres Latinus 21.
Notitiæ Græcorum Episcopatumum voces *Κέρκυρα ἢ Φαιακίς* reddit *Corcyra*, nunc *Phæacia*, sæpiusque alibi verbum nunc de suo addit, ex veteribus vocabulis imperite nova effingens. Unde mirum, hunc errorem non animadvertum esse a *Jac. Goaro* in 22.
nova illius Notitiæ, defæcata scilicet, editione, ad calcem Ge. Codini, vel ab *Emman. Schelstratenio T. II Antiquitatum Eccles. in Appendice*, qui adeo in Indice notavit: *Corcyra, postea Phæacia*. Contra *Suidas*: *Κέρκυρα ὡν λεγομένη, Φαιακίς πρότερον ἐκαλεῖτο.* 23.

- λαῖτο. Censuram quoque meretur *Barnesius*, ad *Homeri* verbum Σχεῖν initio *Libri V* scribens: *Scheria, quæ post Phæacia, nonnullis Corcyra*, *Herodoto Oasis, ut Photius Biblioth.* Nam Phæacia Oasis ad Ægyptum spectat. Unde rectius ad *Photium num. 80* in margine notatum invenimus: *Alia e? Homeri Phæacia, quæ ceteris Corcyra dicitur.* *Nausitboun* deinde *Corcyræ* Principem exhibet *Homerus Odyss. VII* ex *Neptuno & Peribæa* natum, qui adeo a vulgo nec *Phæacis* filius fingi, nec cum *Phæace* confundi, debebat. Hic *Odyss. VI* initio dicitur *Phæacas* ex *Hyperæa* propter rapinas *Cycloperum* traduxisse in *Scheriam*, quam transmigrationem forte ignorarunt alii, v. g. *Conon* narratione III apud *Photium*, & *Apollonius Argon. IV*, quibus Phæaces in *Scheria* insula sunt αἰρώξθρες. Apud *Nausitboun*, ut autor est *Apollonius*, *Rex Hyllus*, ab *Hercule* ex *Melita* genitus, infans est educatus, sed is postea insulam reliquit, & ductis secum Phæacibus quibusdam, ad mare Saturnium confedit. Ignoravit hunc *Apollonii* locum *Jac. Gronovius Antiqu. Vol. I*, ad *Hylli* gemmam scribens: *Id notabile, quod caput cingatur diademate, cum Hyllus Rex legatur missiam.* Sed & latere illum non debebat alius *Hyllus Heraclida* Rex, multis laudatus. *Hyperæam*, ex qua Phæaces orti, *Melitam* insulam fuisse, disputat *Chuverius*; cui rei fidem facit mons *Corcyræ Melitejus* apud eundem *Apollonium*, ejusque Scholiasten. Phæaciam *Hyperæam* memorat præter *Hesychium* & *Stephanus de Urbibus* in *Argos*, unde & discimus, *Argos* nomine donatum fuisse *Corcyram*. Fallitur vero *Bercholius*, tradens, non alios veteres Scriptores eam *Argos* nominasse. Occurrit enim & apud *Eustathium*, *Dionysii* Scholiasten, ad v. 494. *Homerus Odyss. VII* *Nausithei* liberos, *Rhexenorem* *Alcinoumque*, refert, quorum hic fratris, ab *Apolline* intereunti, filiam, *Arctam*, duxerit. Sed *Conon* apud *Photium num. 186*, *Rhexenore* omissio, *Alcinoum* & *Loerum* *Phæacis*, non *Nausithei*, liberos facit, ex quibus *Lærus*, cum parte populi *Corcyræ* in *Italiam* trajiciens, ducta *Latini* Regis filia, ab *Hercule* sit occisus; unde *Locrensi*um cum Phæacidis cognatio. Quæ licet ab *Homero* ac *Latinorum Historicis* dissentiant, non observata reperimus a

recen-

recentioribus. Occurrit tamen vestigium cognationis inter
 Coreyrenses & Locrenses in numo Corcyraeorum, qui, *Har-*
duino, Golzio, & Marmora, non memoratus, reperitur in
Græcia antiqua Wolsfg. Lazii, cum navi, quod est insigne Cor-
 cyraeorum, & ab altera parte cum spica ac capite coronato, nec
 non literis ΜΕΤΑΠ. scilicet Μοταπορθων, qui erant Locren-
 sium finitimi. Venimus nunc ad Argonautas, qui, teste *Apollo-*
nio, cum thesauro & *Medea* rapta ad Corcyram delati & libe-
 raliter excepti sunt. Cumque infecuti Colchi *Medeam* repete-
 rent, & *Alcinous* pronuntiasset, si jam cum *Jasone* rem ha-
 buisset *Medea,* reddendam non esse, clanculum effecit *Arcta*
 Regina, ut proxima nocte cum *Medea Jason* in sacro antro
 concumberet, quod antrum ad *Apollonii* ætatem *Medea* antrum
 vocatum est. Colchi itaque, votis frustrati, cum sine *Medea*
 reverti puderet, in Corcyra manserunt, Argonautæ vero ex ea
 solverunt. *Jac. Gronovius* ad laudatam supra Corcyræ gem-
 nam, perinde ac si ipsi Argonautarum expeditio non comper-
 ta fuisset, ait, *Alcinoum* & Corcyram per *Ulyssis* navigationem
 inclaruisse apud Græcos, cum tamen jam ante *Ulysses* Argonau-
 tica expeditio Corcyram reddere debuerit celebrem. *Ulysses*
 tamen non multo post Argonautas ad Corcyram appulit, si-
 quidem ab eodem *Alcino,* eademque *Arcta,* benigne habitus,
 postremo a Phæacibus in Ithacam pervectus fuit, quæ pluribus
 libris enarrat *Homerus.* Unde lucem accipit vexata inter Chro-
 nologos quæstio de epocha expeditionis Argonautarum. Nam,
 ut *Alcinous* & *Arcta* Argonautis primum, deinde *Ulyssi,*
σύχρονος esse potuerint, non 79 anni interponendi sunt cum
 antiquo Chronologo apud *Clementem Alexandrinum* & *Jacobo*
Capello, imo *Eusebio.* Magis ad verum *Petavius* 40 annos, verius
Scaliger 20 circiter, ponit. Sed mirum, Duumviros celebres
 in fingenda epocha ad *Alcinoum* & *Arctam,* nomina sexcen-
 ties commemorata Argonauticis scriptoribus, non attendisse,
 quæ inprimis ante oculos esse debebant, non *Priami* ætas ex
Iliados parvæ supposito scriptore. *Alcinoi* tempore nobilissi-
 ma urbs princeps Corcyra, nobile palatium Regis, nobiles *Alci-*
nois horti, quæ *Libro VI & VII Odyss.* describit *Homerus.* Circa
 urbem

Pag. 40.

42.

45.

CAP. VI
 pag. 47.

49.

50.

CAP. VII
 pag. 60.

- urbem turres & mœnia sublimia, ab utroque latere portus, & singulis navibus stationes. Ipsa urbs intus plena Principum curiis, eminente tamen palatio Regia, cujus præ foribus aurei & argentei canes, opus *Vulcani*, intus folia cum pulvillis bene netis; tota domus auro, argento, gemmisque, resurgens. Maxime laudantur *Alcinoi* horti, adeo, ut *Bonjourius* in illis Paradisum quærendum duxerit, veteresque per proverbium dicant,
- Pag. 65. *Alcinoi poma dare, Martial. Lib. VII Ep. 41.* Ex his *Homericis* præsertim narrationibus intelligitur, cur *Dionysius Perieg.* *Corcyram* dicat *Λιπαράν*, cur eandem *πικρῶν* *Apollonius Argon. IV,* itemque *ἀμφιλαφῶν*, hoc est, interprete Scholiaste, utrinque commoda navium statione gaudentem, quanquam tertium portum addit *Scylax* in *Periplo*, & unum *γλυκὸν ὀνομασμένον* *Dio Lib. L* propter dulces aquas in eum illabentes. Fertilitate & amœnitate regionis captum quoque mirifice *Atticum*,
- CAP. VIII ex pluribus *Ciceronis* Epistolis intelligitur. Ipse *Cicero Lib. V*
- pag. 67. *Ep. 9 ad Att.* opipare se epulatum *Coreyræ* *Saliarem* in modum scribit. Gens fuit religiosa, & cultus Deorum studiosissima.
68. *Jupiter* imprimis *Cassius* apud eos colebatur, ut ex *Plinio IH, 12,* discimus, & numis pluribus apud *Marmaram*, in quibus hæc inscriptio: *Ζεὺς Κάσιος*, quod cognomen *Jovis* etiam celebrat *Lactantius de falsa religione I, 22.* Sed interpres *Joseph. Iseus* ad *h. l.* a *Callio* monte & urbe *Ægypti* nomen unice repetens, nescivisse videtur, *Jovem Cassium* non in *Ægypto* tantum, sed & *Phæacia*, cultum. *Suetonius* in *Nerone* *Cap. 22: Ut primum Cassiopen trajecit, statim ad aram Jovis Cassii canare auspicatus est.* *Calliope* oppidum celebre *Coreyræ.* *Cassius* & *Cassius* promiscue scribebantur. Leguntur præterea *Coreyræi* *Neptuno*, a quo genus ducebant, ejusque *Nymphæ Coreyræ*, tum & *Mercurio*, *Minervæ*, *Apollini*, *Juno* *bifronti*, *Baccho*que, sacra fecisse, quod & partim numi demonstrant. Quod ad reipublicæ conditionem spectat, sceptrigeros quidem Reges tredecim indicit *Homerus Odyss. VIII,* in quibus tertius decimus *Alcinoi*; sed tamen *Alcinoi* *Odyss. VI* *καίροσε Βίητο* tribuitur, unde *Festus*, regni & aristocratice
75. apud ipsos mixturam viguisse, colligit. Sceptrigeri ceteri, non quod

quod Reges, sed quod Judices. *Arete* prudens quidem fœmina & honorata; sed tamen ex arbitrio *Alcinoi* pendebant omnia. Plura de *Corcyæ*orum politia dici possent, si exstaret *Aristotelis* liber *περὶ τῆς κερκυραίων πολιτείας*. Hospitalitatem *Phæacum* probat *Argonautarum* & *Ulyssis* appullus; hæc tamen laus ad Principes magis, quam ad omnes, pertinet, de quibus potius *Odyss. VII.* quod hospites inclementius accipiant, id quod de nautica plebe exponit *Eustathius*. Unde *Æz. Spanhemius* ad *Callimachi* hymnum in *Delum v. 156* non tam confidenter rejicere debebat lectionem *κέρκυρα κακοξενωτάτη* pro *Φιλοξενωτάτη*, aut præterire tam aperte contraria hospitalitati testimonia *Homeri*. Landat tamen *Odyss. XIII* in nautis etiam fidem, qui *Ulysses* salvem in *Ithacæ* litore exponunt, eique ibi dormienti dona ab *Alcinoo* &c. data omnia afferunt. Fuerunt *Corcyræi* navigationis peritissimi. Incredibile tamen, quod ex *Coreyra* in *Eubœam* & *Rhacam* die uno trajecerint, *Odyss. XII*; longe portentosius, quod *Alcineus Odyss. VIII* naves suas, quamvis gubernatore & gubernaculis destitutas, scire ait propositum, quo tendant singuli & ipsa in caligine sine ullo damno trajicere. Hinc *Corcyræi δολιχέρησται, ναυσίκλυτοι, Φιλήρησται*, & nomina singulorum pleraque nautica, observante *Eustathio Odyss. VIII*. Numi *Coreyræi* nave insignes, & *Cercurus* *Coreyræi* navigii genus. Vigebant apud *Phæaces* quoque omnia ludorum genera, cursus, lucta, saltus, jactus, pugilatus; nihil horum vero tantopere admiratus *Ulysses* legitur *Odyss. VIII*, quam agilitatem in saltando, conjunctam interdum cum pile lulu. Excellebant etiam cantu *Coreyræi*, imprimis *Demodocus*, quem *Deorum* & ipsius *Ulyssis* gesta canentem facit *Homerus*, unde apud *Plutarchum* legitur carmine expressisse *Ithi* excidium, & *Veneris* cum *Vulcano* nuptias; imo *Veneris* & *Martis* scribere debebat, *Homerum* secutus. Eiusdem *Demodoci* & *Photius Pausanias*que meminerunt. *Cicero* ex ejus exemplo non dubitandum ait, quin fuerint ante *Homerum* Poetæ; quanquam *Allutius*, ut alio, sic Poetas ab *Homero* confictos esse, non male suspicatur. Male audiunt *Phæaces* ob luxum & comestiones. Ipse *Ulysses* hæc velut summum bonum

CAP. X
pag. 78.
80.

82.

83.

CAP. XI
pag. 85.
87.

88.

CAP. XII
pag. 89.

CAP. XIII
pag. 97.

101.

102.

CAP. XIV
pag. 104.

- Pag. 107. num commendat *Odyss. IX*, quod varie excusatur apud *Athenaeum XII, 1*, ubi *Eratosthenes* etiam pro *ἑυφροσύνη μὲν ἔχῃ κατὰ δῆμον ἅπαντες* legi iubet: *ἔχῃ, κακότητος ἀπούσης*. Observavimus, *Athenaeum l. c.* memoria lapsum, cum *Ulyssis* dicta *Alcinoo* tribuit, & cum *Alcinoi* verbis conjungit; nec probandum, quod in *Dalecampii* versione additur *haud recte*, perinde ac si *Athenaeus* ipse *Eratosthenis* emendationem rejecisset, quod ex Græco minime apparet. Ἀλκινόοιο τράπεζα pro luxuriosa mensa plus semel est apud *Gregorium Nazianzenum*; abfuerunt tamen Phæaces ab intemperantia, & certos fines in conviviis servarunt, quod pluribus ex *Athenaeo* discas. Vinolentos fuisse, existimaret aliquis ex *Dalecampii* versione, qui illud *Alcinoi* apud *Athenaeum I, 11*, μέθυ νεῖμον πᾶσιν ἀνὰ μέγεθος sic reddit: *Fac, ut sint temulenti in nostris adibus omnes*.
108. Reddendum erat: *Vinum distribue omnibus per domum*. Μέθυ cum μέθη confundit *Dalecampius*. Inter vinosos populos apud *Athenaeum X*, & *Aelianum III, 15*, Phæaces non reperiuntur; vinum tamen eorum & cellæ vinarix nobiles apud *Athenaeum*, *Xenophontem*, *Pollucem*. Stupidi a plerisque veterum habentur, quod narratiunculis *Ulyssis* de Lotophagis, Cyclopiis, Circe, bubus Solis, &c. aures præbuerint; unde proverbium,
109. *Alcinoi apologi*. Intellige autem *Ulyssis* sermones ad *Alcinoum*; nam falso illud adagium viri docti, & in his *Perizonius* ad *Æl. XIII, 14*, de ipsius *Alcinoi* sermonibus interpretati sunt. Easdem fabellas *Ulysses Penelopii* iterum, sed brevius, narrat, quo respicit *Aristoteles III, 16, Rhetoricorum*, *Alcinoi* Apologos ad *Penelopem* referens; in quo loco explicando *Erasmus*, *Manutius*, alique, tantopere aberrant a scopo, ut *Alcinoum* quendam Scriptorem commenti sint. Fœminis, v. g. *Nausicaæ*, *Alcinoi* filix,
- CAP. XV
pag. 114. *Odyss. VI* tribuitur aurigatio, lotio vestium, & interea, dum
117. ficarentur, pilæ lusus cum ancilla. Testatur *Athenaeus*, *Suidas*, *Eustatius*, ipsam inventionem *σφαίρας*, pilæ lusoriae, *Nausicaæ*
121. adscribi ab *Anagallide*, Grammatica Corcyræa. Celeberrimus vero *Isaacus Newtonus*, ad *Suidam* provocans, ridiculo propemodum lapsu *Nausicaam* constituit inventricem sphaeræ cœlestis, in libro *de la Chronologie des anciens Royaumes pag. 89*, verisimile putans,
- CAP. XVI
pag. 122. 126. 127.

putans, ab Argonautis eam didicisse. Ita ex sphaera lusoria fit eī sphaera cœlestis, quod tanto magis mirum, quia apud *Suidam* sequitur *σφαίριζα*, pila ludo. Laudatur quoque in fœminis **CAP. XVII** Corcyrae ars telas texendi *Odyss. VI, VII*, & in *Nausicaa* pu- pag. 131.
dor virgineus. Atque hæc ex *Homeri* antiquitatibus, quarum 140.
loco *And. Marmora* plane refragantia *Homeri*, & sine ullius
vetusti scriptoris autoritate conficta ex ingenio, obtrudit. Fa-
cilis quis ignoscat juveni ascetæ, Indici in *Bibliothecam Coisli-*
nianam autori, ubi *Alcinoos*, Phœacum Regi, *Alcinoi* Platonici,
qui 1300 annis a priori abest, tractatus *περὶ τῶν Πλάτωνος δογ-*
μάτων adscribitur. Mox post *Ulysses* Phœacias oras legit **CAP. XVIII**
Æneas apud *Virgilium Æn. III*, & *Ovid. Metam. XIII*, ubi pag. 142.
iterum *Marmora* fabulas cudit, *Helenum* in Corcyram appu-
lisse dicitans, cum in Epiro descendentem faciant veteres, &
Buthroti urbis e regione Corcyrae conditorem. Sed qui factum 144.
dicamus, ut Buthroti urbs, quamvis *Virgilio celsa*, se non con-
spiciendam dederit *Nic. Franc. Haymio*, qui in *Thefauro Bri-*
tannico ad Buthrotorum numum, qui affertur *Vol. II pag.*
101, fatetur, se prorsus ignorare, qua ea urbs terrarum parte sita
fit. In Corcyram colonia deducta est a *Chersierate*, expulsis **CAP. XIX**
prioribus incolis, atque ex eo tempore Corcyra dicta, teste pag. 148.
Strabone, Eustathio, & Conone apud *Photium*. Sexcentis annis 150.
post Troica tempora id factum esse, *Timæus* autor est, alii
aliter, & quamquam *Timæi* diligentiam Chronologicam com-
mendat *Diodorus Sic. Lib. V*, tamen *Periandri* ætas, quam
hæc deductio antecessit, non patitur, ut tanto intervallo hanc
deductionem a Troicis temporibus removeamus. Corinthiam 153.
originem Corcyraeorum numi Pegaso notati monstrant, quod
insigne urbis matris pro more colonia retinuit. Hic iterum 155.
urbem, a *Chersierate* conditam, *Marmora* quoad singulas
partes & ædificia describit sine teste. Vicissim Corcyraeo- **CAP. XX**
rum colonia, Epidamnus seu Dyrracchium & Apollonia. De pag. 157.
Dyrrachio inter Corinthios & Corcyraeos controversia & bel-
lum Peloponnesiacum ortum. Sic & Apolloniam, quam 159.
Strabo, Scymnus, & Pausanias, a Corcyraeis & Corin-
thiis repetunt, solis Corinthiis adscribit *Thucydides, Plinius,*
Dio-

- Diodorus, Stephanus.* Quod igitur apud *Stephanum* pro κορινθίων ἀπειρία *Berchelinus* legi vult κορκυραίων και κορινθίων, violentum est, fallumque, quod solus præter *Stephanum Thucydides* id asserat. Aliæ etiam fuerunt Corcyræorum coloniz, qui, toto circa mari potiti, Corinthios præ se contemserunt, auctore *Thucydide Lib. I*, unde inter populos Θαλασσοκρατῶντας in Chronici *Eusebiani* lacuna num. 13 & 14 forte locum
- Pag. 162. Corcyræi inveniunt. Incertæ ætatis sunt Corcyræorum quædam donaria, inprimis flagellum æreum, cum ære seu lebete Dodonæo conjunctum, sic, ut flagelli extrema, a vento agitata, sonum continuo in lebete ederent. Templum Dodonæi Jovis in continente Corcyræ opposita seu Thesprotia fuisse, colligitur ex excerptis ex *Lib. VII Epitomes Strabonis*. Proverbium autem Κορκυραίων μάστιξ, hinc ortum, quamvis aliter hæ plerisque expositum, videtur perinde ut alterum æris Dodonæi, ἀσπυγῆτοιο λέβητος, pertinere ad hominem improbæ & importunæ loquacitatis. Inferitur alius donarii inscriptio Corcyræa ex
- CAP. XXI pag. 166.
- CAP. XXII pag. 174.
186. *Diario Italico Montfauconii*, cujus versio obscurior explicatur; item Epigramma Græcum, mendis respersum, & ineditum existimatum in eo *Diario*, affertur absque iis mendis, cum nova versione, ex *Cyriaco Anconitano & Holstenio*. Epigramma pro
- CAP. XXIII pag. 189.
191. ἐπὶ γὰρ ᾠῆ poni, multis testimoniis ostenditur. Numi Corcyræi a *Marmoribus* imperite explicantur. Nomina propria Νινιδρωρ, Φίλων, Φιλωνίδας, conjuncta cum voce κορκυραίων, exponit: *Corcira degli amici, Corcira vedesti, Corcira vittoriosi*. Somniat & Corcyræorum Reges *Cheersicratem, Alcmeum*, alios pumos in honorem Corcyræorum cufos, ubi nulla eorum
193. mentio. Ex numo *Philippi* Imperatoris cum templo, argumentatur, Corcyræos illum pro Christiano habuisse; ex alio *Constantini M.*, in quo mulier cum palma, infert, jam ab eo tempore Corcyram Virginem & Martyrem in honore habitam; quasi nullum unquam apud ethnicos locum habuissent seu templa seu palmæ. Corrigitur explicatio variorum numerorum.
- CAP. XXIV pag. 200.
- De *Periandro* agitur, Corintho æque ac Corcyræ imperante, ejusque filio, *Lycophrone*, a Corcyræis interfecto. In bello Græcorum contra *Xerxem* Corcyræi cum auxilium promississent,
- missis

missis 60 triremibus, nihil egerunt, nisi ut eventum belli specularentur; quare, de defendenda Corcyra cum Græci consilium cepissent, a *Themistocle* deterriti sunt, qui deinde, velut de Corcyra bene meritus, in eam insulam confugit, quanquam inde ad Molossorum Regem se recipere coactus fuit, unde iterum *Marmora* falso regnum ibi tenuisse scribit. Post *Perian-* CAP. XXV
Ari excessum, & *Xerxiani* belli turbinem, Peloponnesiacum bel- pag. 205.
 lum atrox anno ante C. N. 431 exarsit. Origo fuit certamen Corinthiorum & Corcyraeorum de Epidamno. Hinc Corcyrae seditio funesta, cum Corcyraeorum 250 capti a Corinthiis, & humaniter tractati, ac deinde dimissi, id egerunt, ut Corcyram Corinthiorum ditioni adjungerent. De *Marmora* notandum, 216.
 quod ei ab Italo quodam calamum commodatum comperimus, quodque voluerit in nova editione multa supplere, multa emendare, teste *Sponio Itin. Tom. III.*

Accedit ad *Corcyrae Primordia* Appendix, sacra quaedam Corcyrae primordia representans, scilicet recens initam rationem Eminentiss. Cardinalis, pro innocue retinenda, quæ ibi viget inter Latinos & Græcos, in sacris consuetudine. In titulo est effigies urbis Corcyrae. Subjunguntur duæ tabulae æneæ, quæ representant sacras quasdam ceremonias, Corcyrae celebratas, quarum archetypa, Græco penicillo adumbrata, in Vaticana Pinacotheca asservantur. Argumentum primæ continetur hac Epigraphe: *Bis in anno Græcus Corcyrae clerus ad aulam palatii Archiepiscopalis solenni pompa accedit, multosque annos Romano Pontifici Græcis cantilenis apprecatur, & ipsi Archiepiscopo, a quo postea generosis vinis & bellariis donatur.* Alterius epigraphe hæc est: *Anno MDCCXXIV die XII Dec. Archiepiscopus Corcyrensis Ecclesiam Græcam S. Spiridionis solenni pompa, urbano Magistratu deducente, (quod nemini ex Prædecessoribus suis contigerat,) ingressus est, & Græco sermone panegyricam ad eum orationem habuit Græcus Orator.* Ipsa Appendix continet, præter allocutiones Emin. Cardinalis ad Corcyrenses & Brixientis, Epistolas ejus duas ad Papam *Benedictum XIII.*, de ordinationibus Græcorum per Archiepiscopum Latinum, & quibusdam ritibus Græcorum corrigendis, cum Papæ responso.

Versuch einer Kirchen-Historie, 1c.

h. e.

DELINEATIO HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ,
*quatenus ipsa est instar Isagoges ad Jurisprudentiam
 Ecclesiasticam. Seculum II. Autore JO. GEORGIO
 PERTSCHIO, JCo, Regi M. Britannicæ & Electori
 Brunsvicensi a Consiliis Aulæ, Assessore Dicasterii Aul.
 Hannoverani, Protosyndico Reipublicæ Hildesienfis, Di-
 rectore Dicasterii Ecclesiastici in eadem urbe. Acce-
 dunt Indices in Sec. I & II.*

Lipsiæ, impensis Jo. Mich. Teubneri, 1737, 4.

Alph. 3 plag. 7.

Inest Operi Tabula æri incisa, quæ systema exhibet Valentini-
 norum ad pag. 322.

Procedit auspicato Seculum II Historiæ Ecclesiasticæ, quam III.
Pertschio debemus. Inscriptit hanc Partem Serenissimæ *Elisa-
 bethæ Sopiæ Mariæ*, Viduæ Gloriosiss. Principis *Augusti Wilhelmi*,
 Ducis quondam Brunsvicensium & Luneburgensium. In præ-
 monendis disserit de eo, quod in Jurisprudentia est pulchrum,
 imitans exempla *Crofa & Jo. Franc. Buddæi*. Pulchritadinem
 distribuit in idealem & sensualem, atque ad utramque consti-
 tuendam requirit 1) *varietatem* in eis, quæ simul existunt,
 2) *concordiam eorum ad eundem finem*, 3) *regularitatem*, 4)
ordinem, & 5) *proportionem*. Deinde subjicit exempla & il-
 lustrationes, antequam ad §. 16 pervenit. Quo facto, succincte
 de varietate, concordia, regularitate, ordine, & proportione
 doctrinarum Juris haud unius disserit. An leges civiles uni-
 versæ eundem ad scopum sensumque tendant, ipse videtur du-
 bitare. Id imprimis in tractatione agit, ut Juri Ecclesiastico
 reformando materiem & fundamenta subministrat. Clericis
 & Theologis ubique adversissimum se præbet, horumque nævos-
 tam acerbè notat, ut magis vix possit. Jure id, an injuria, factum
 sit, alii inquirent. Tractatio ipsa constat *Capitibus XVIII. Pri-
 mo* exponit de statu religionis & Ecclesiæ Christianæ generatim;
secundo de corruptela religionis & irrepenti superstitione; *ter-
 tio*

tio de doctoribus Ecclesiæ celeberrimis, eorumque vita, opinionibus, fati, scriptis, & reliquis momentis, eodem spectantibus; *quarto* de locis Christianarum Congregationum; *quinto* de personis ecclesiasticis, & hierarchia; *sexto* de tempore conventuum Christianorum, de festis & jejuniorum statis diebus; *septimo* de cultu Dei externo & ceremoniis; *octavo* de Baptismo; *nono* de agapis, sacra cœna, & confessione auriculari; *decimo* de excommunicatione & pœnitentia ecclesiastica; *undecimo* de bonis ecclesiasticis, quæ consistebant nec in decimis, nec in primitiis frugum, nec in agris, statisve redditibus, sed in elemosynis & sponte oblatis; *duodecimo* de Conciliis & judiciis ecclesiasticis; *decimo tertio* de hæresibus, quas subinde excusat, licet munus advocati hæreticorum detrectet; *decimo quarto* de persecutionibus ac calumniis, in Christianos temere coniectis; *decimo quinto* de statu conjugali & œconomico Christianorum; *decimo sexto* de cura pro ægrotis ac defunctis; *decimo septimo* de nonnullis scriptis supposititiis; ac tandem *duodevicesimo* de statu Ethnicorum & Judæorum. Accedunt appendicis loco nonnulla conjectanea. Nunc dabimus ea, quæ Autori sunt maxime propria, nec alibi quærentibus facile offeruntur. Seculo secundo doctrinæ Christianæ puritas & Christianorum vita passim contrahere vitium, damnique pati, cœpit, si ipsius amplectendum sit iudicium. Antistites Ecclesiarum, sibi solis veritates patere, existimabant, per manus & hæreditatem quasi traditas. Ea, quæ in sacro Codice de perpetuitate & firmamento Ecclesiæ a sensibus disjunctæ leguntur perscripta, doctores Ecclesiarum de sese dicta credebant. *Irenæus* successio-
 nem doctrinæ verioris ab Episcoporum personali successione derivat. Nemo non ad traditionem Apostolicam provocavit, ac nonnulli ex eodem fonte *chiliasmum* propugnare haud erubuerunt. De principatu & prærogativis Ecclesiæ ipsæ cœperunt inter se concertare. Eæ, quæ videbantur eximia, reliquas sibi subjicere tentarunt. *Irenæus* Romanam habuit jam pro celsiori, seu *principaliori*. Nec tamen propterea Episcopus Romanus in Ecclesias reliquas potestatem obtinuit, licet eam cœperit anhelare. Viguit arctissimi mutique nexus consortium inter Ec-
 M m m m 2 clesias

Pag. 3 seq.

4.

5.

7.

8.

- clafias particulares, adeo, ut spiritus unus eos videretur ani-
 mare. Religio Christiana feſe longe lateque diffudit, in Gal-
 lias uſque. Diſciplinæ, qua Chriſtiani utebantur, ſeveritas re-
 ſprebat coronas in capite, unguenta exotica, ſpectacula, &
 ea, quæ ſpeciem peccati præbere poterant. Miracula nonnulla
 fuerunt effectui data eo ævo; vixit vaticinandi ÷divina facultas;
 in moribus cruentiſſimis ſubeundis conſtantia admodum
 mirifica eluxit. In ſcholis elementa religionis Chriſtianæ tra-
 debantur. *Lucium*, Britannorum Regem, nomen Chriſto
 dediffe, merito negatur. Seculo ſecundo nondum obtinuit
 Symbolum Apoſtolicum eam formam, qua illud nunc apparet
 inſtructum. Succellio Epifcoporum Romanorum difficultatibus
 ſuis laborat, licet *Pearſonus* & *Doctrinus* eam expedire & ex-
 tricare contenderint. Diptycha erant libri, in quibus ſcribe-
 bantur nomina Epifcoporum, bene de cœtu meritorum, & eo-
 rum, qui in communionem Eccleſiæ fuerant defuncti. Corru-
 ptelarum, in ſendum rei Chriſtianæ irrepentium, hi exſistere
 gradus. Epifcopi cœperunt affectare dominatum. Doctrinas
 Chriſtianas plerique e Philoſophiæ loculis illuſtrarunt, imo com-
 prebarunt. Epifcopatum domicilia pro ſedibus Apoſtolorum
 reputata. Chriſtiani cœperunt diſſidentes, Judæos & Gnoſticos,
 odiſſe & infectari. Signo crucis miram vim plerique
 tribuerunt. Martyria ſeu lavacra ſanguinis ſuſtinere vicem Ba-
 ptiſmi, ereditere multi. Veneratio, erga Martyres elucens, ju-
 ſto major cœpit red.ſi. Reliquias collegerunt & aſſervarunt
 Chriſtiani ex corporibus Sanctorum, eiſque primo honorem
 tribuerunt nimium, ex quo tandem ſequenti tempore adoratio
 earum ſuccevit. Diebus martyriorum conventus acti, & do-
 na, ſponte oblata, reddita, ex quo more officia pro requie &
 ſacrificia pro defunctis tandem enata fuerunt. Allegoriis præ-
 tium juſto majus fuit tributum. Sex millenniis exactis ſucceſ-
 ſurum eſſe diem extremum, nonnulli ſibi perſuaſerant. *Poly-
 carpum* habuiſſe pro capite Eccleſiarum Chriſtianarum Epifco-
 pum Romanum, fabulæ loco habendum. Autor ſuſpicatur,
 locum, quo *Joannes* dicitur in dolium ferventi oleo plenum
 conjectus fuiſſe, eſſe in Epiftole *Polycarpi* aliunde intruſum.

Agit hinc Autor de *Ignatio, Polycarpo, Agrippa Castore, Quadra-* Pag. 49.
to, Aristide, Aquila, Aristone Pelleo, Justino Martyre, Hegeffipo, 71.
 fabuloso rei ecclesiasticæ historiographo, *Dionysio Corinthiaco,*
 cœlibatus obtrusi refutatore, *Philippo,* Episcopo Gortyniorum, 76.
Melitone, Episcopo Sardensi, *Athenagora, Pinyto,* Episcopo
 Cuossensi, cœlibatus patrono, *Theophilo,* Episcopo Antiocheno,
Tatiano, Encratitarum autore, qui spiritum hominis ab ani-
 ma distinxit, *Mufano, Modesto, Claudio Apollinari,* apologeta, 79.
Miltiade, Ireneo, Historiæ philosophicæ imperito, exigui ju-
 dicii homine; *Panteno,* Alexandrino scilicet catecheta, *Apol-* 90.
lonio utroque, *Rhodone, Serapione, Theophilo Cæsareculi, Cle-*
mente Alexandrino, erroribus variis insigni, *Tertulliano,* se- 94 seq.
 vero morum magistro, *Polycrate, Athenogeno, & Abercio,* ac
 methodo demonstrandi, Patribus utitato. Nec templa, nec 108 seq.
 altaria, Christianis tunc erant. Presbyteris paulatim nomen
 inditum est *Sacerdotum.* Populus Christianus per consuetudi- 119.
 nem tacitam Clericis peculiarem ordinem, & inde enatam di-
 gnitatem, concessit. Episcopi jam ultra Presbyteros eminue- 120 seq.
 runt. De origine Episcoporum adduntur haud tralatitia, nec 130 seq.
 non de eorum munere. Metropolitani nondum Seculo se- 140.
 cundo innotuerunt. Multi Episcopi, Presbyteri, ac Diaconi,
 uxoribus erant instructi. De Monachis & Virginibus cœno- 153.
 bio inclusis alium ea ætate fuit silentium. Clerici honesto, 100 seq.
 communi tamen, vestitu utebantur. Philosophi, ad sacra Chri-
 stiana transgressi, pallii gestamen retinebant. Sabbatum ma-
 gnum vocabatur id, quod proxime festum Pascha præcedebat.
 Dies Veneris, quo Christus in crucem fuit sublatus, appellatus 175 seq.
 fuit Pascha. De figendo Pascharis die lites fuerunt motæ, quæ 176.
 hic copiose recensentur. *Oblationes pro defunctis factæ* ita 181 seq.
 sunt intelligendæ, ut ex quotannis in die martyrii & æmortaliter
 darentur effectui, constantes ex pane & vino. Cognati illius,
 qui mortem suam obierat, in conventum asportabant hæc do-
 na, ut ostenderent, illum in communione Christianæ fidei
 decessisse de vita. Dona autem ipsa, sponte oblata, transfe-
 rebantur ad usus pios, agaparum, sœcæ cœnæ, eleemosyna-
 rum. Diebus martyrum festis prælegebantur acta martyrii eo

- in loco, quo martyr brabeum constantiæ reportaverat, vel sepulturam nactus erat. Ut Christiani ad dies illos sancte celebrandos se præpararent, nocte antecedenti vigiliis agebant conjunctim. Hæc *vigiliarum sacrarum* fuit origo. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
184. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
- 189 seq. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
191. nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
195. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
- 212 seq. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
214. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
219. *Processio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deambulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea ætate erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio. *Montanus* prius leges de jejuniis modo & momenti tulit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit comprobari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus credebant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt continenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicendas institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejniis ad horam pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habuerunt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, semel a Christo peractum, quod non est repetendum. Orationes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
227. Infantes tum esse baptizatos, constat ex *Tertulliano*. Episcopus baptizabat, ejusque ex permissione Presbyter vel Diaconus. Sponsores aderant baptismi infantum, ut loco eorum renuntiarent Satanæ, & Confessionem fidei ederent. Nomina tum baptizatis fuisse imposita, Ill. Autor inficiatur. Baptizatus ter fuit immersus, præterea unctus, & manuum impositione ornatus. Baptizatis, veluti infantibus recens natis, lac & mel præbeatur. Ipsi novam vestem fuisse indutam, & crucem inter baptizandum impertitam, probabile est, nequaquam vero certum. Exorcismus non nisi obsessis fuit adhibitus. Obitus martyrum existimabatur baptismus secundus. Agapæ erant in usu, ac in abusum jam transierant. Disciplina arcana existit nulla, ne quidem in doctrinis mysteria complexis. Missam Pontificiorum & transubstantiationem, eis approbatam, Christiani

fiani ignorarunt. Sub utraque specie & Laici & Clerici fa-
 cram sumere cœnam, tum jejuni, tum pransi. De *antidoris* Pag. 263.
 & *eulogiis*, tum privatis, tum publicis, differit Autor concin-
 ne & præclare. Confessionem auricularem, vel ejus speciem, 268.
 sacræ cœnæ candidatis ante epulum illud solenne fuisse imper-
 titam, merito ipse pernegat. Non est opus, ut ejusdem sen- 272.
 tentiam de *excommunicatione* cum Lectoribus communice-
 mus, quam alibi fuse exposuit. *Pietissimi* vocem ferre nequit,
 hujusque architectos passim reprehendit, commemorans e
 contrario hæresin quandam, quam vocat *explorantium arterias*
Veneris. Seculo secundo certe hæc hæresis non fuit exorta.
 Illa utrum inter Jureconsultos, an inter Theologos, clancu-
 lum serpat, quibusque parentibus ac obstetricibus fuerit pro-
 creata, id malumus ex aliis discere, quam assequi conjectan-
 do. De Seculorum *tertii & quarti* historia, quam & ipsam
 super Ill. Autor prelo exire jussit, proxime dicemus.

LA FRIPONNERIE LAIQUE DES PRETENDUS
 Elprits forts d'Angleterre, &c.

h. e.

VERSUTIA FRAUDULENTA LAICA INGE-
 niorum Angliæ *fortium*, seu Annotationes PHILE-
 LEUTHËRI Lipsiensis in Cogitata de libertate co-
 gitandi, conversæ ex Anglico, secundum editionem
septimam, opera Anonymi.

Amstelodami, impensis Jo. Wetsteinii & G. Smithi, 1733, 8.
 Alph. i plag. 3f.

Operæ pretium fecit ille, qui hæc Annotationes in linguam
 Gallicam, Europæis familiariorè, ex Anglica transfudit,
 egregisque novis ditavit notatum accessionibus. Annotatio-
 num Autor extitit *Richardus Bentley*, primæ magnitudinis in
 orbe literario fidus, cui assurgunt merito, quicumque a doctri-
 næ solidæ & elegantis studio non sunt alieni. Ad libri noti-
 tiam externam nonnihil est commentandum, præeunte inter-
 preta-

pretationis architecto. Hoc enim pacto Lectoribus apponitur promissis, quæ salivam ad pernoscendam tractationem ipsam potest movere. Londini A. 1713 in publicam lucem, exiit Anonymi liber, qui præstat hanc inscriptionem: *Discours sur la liberté de penser, occasionné par la naissance & l'accroissement d'une Secte, qui en tire son nom.* Destinatio scriptoris, finisque libello præstitutus, versatur in prosternendis religionis universæ, tum naturalis, tum revelatæ, fundamentis, quasi libere cogitare non valeat quisquam, nisi atheismo patefaciat fenestram. Nec tamen Autor tantum audaciæ adhibuit, ut recta ad id enuntiandum sit grassatus, quod moliebatur. Prosligatum ivit Jus naturale & Christianum, quo homines solent sententias novas sub iudicium vocare, antequam eis assensum adjungant. Illusio hæc eo temeritatis processit, ut autoritas Jesu Christi ejusque sanctissimorum Apostolorum in comparationem cum sacerdotibus religionum quarumcumque fuerit adducta, quasi religionem iater ac imposturam ecclesiasticam nihil intersit. Nullum certe exstitit scriptum unquam insolentius & periculosius, ac Ecclesiæ Christianæ exitabilius illo, quod de libertate cogitandi est inscriptum. Editum id fuit primo A. 1712, datumque ad d. 29 Jan. A. 1713. Exempla fuerunt distributa mense Februario. Ordines summatusque Britannicæ eam ob causam coierunt ad concilium. Caput regni, Londinum, stupuit. Proceres, tum illi, qui *Wigs*, tum ii, qui *Toris* appellantur, dolebant, Autorem labefactum ire communionem Episcopalem, ita, ut symbola & fidem omnium Christiani orbis societatum evertere conaretur. Prima omnium cura in eo, ut Autor libri famosi cognosceretur, laboravit. Qui conjecturis nitentur probabilioribus, *Joannem Tolandum* designabant. Quæ opinio etiam in hæc *Eruditorum Acta* transit A. 1714 *Mens. Maj. pag. 229, & Mens. Jul. pag. 312.* Typographus *Joannes Darby*, ab administris status publici interrogatus autorem, *Antonii Collini* esse manuscriptum, quod in lucem emiseric, fuit professus. *Collinus* successioni Hannoveranæ favebat. Quare ii, qui hanc linis spectabant oculis, animum induxerunt ad credendum, aliisque persuadendum,

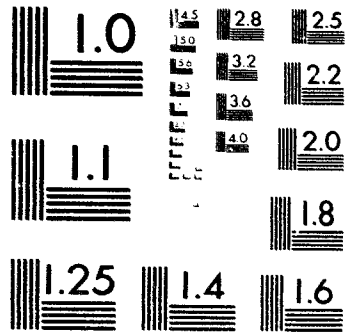
dendum, Libertinos, Deistas, ac Arianos, sub ea veluti umbone latitatos, quæ conjectura, infirmissimo, vel potius nullo, superstructa fundamento, nonnullos eo adegit, ut perperam arbitrarentur, proceres, qui vocabantur *Wigs*, fautores successione Hannoveranæ, favere Deismo ac Libertinismo, eorumque præsidio irreligionem in solio iri collocatum. *Collinus* jam ineunte anno 1710 ediderat librum: *Priestcraft in perfection*, id est, *de impostura ecclesiastica ad umbilicum adducta*. Agebatur in eo de parte ultima Articuli XX Confessionis fidei Anglicanæ, quæ docet, *Ecclesie propriam esse potestatem statuendi ritus ac ceremonias, ac definiendi intentatas fidei controversias*. Contendebat Autor, clausulam hanc abfuisse ab autographo, A. 1562 a Clericis consignato, A. 1571 ab ordinibus regni approbato, ac eapropter a Clericis primariis dolose intrusam. Turbæ *Sacheverellii*, quibus tum flagrabat Anglia, erant in causa, ut *Collini* ille insultus, quo ipsa in discrimen coniciebatur religio, a maxima doctorum, certe politicorum, multitudine & approbatione & elogiis ornaretur, licet viri & optimi & autoritate conspicui dissentirent, ac reclamarent audacissimæ & profusæ hominis licentiæ. Quibus momentis circumstantibus ipse *Collinus* adeo fuit accensus, ut majora concupisceret temeritatis præmia, ac de libertate cogitandi commentaretur. Hoc ipso excitavit Theologos ad apologias, religioni Christianæ afferendas, & ad sonnia *Colliniana* explodenda. Anonymi ediderunt in contrarium *Pensées libres sur le Discours de la liberté de penser*, paginarum 68, & *la Liberté de penser bien définie*, paginarum 131. *Samuel Bycroftus Colliniani* conatibus opponebat librum, particulatim scribi edique solitum, cui titulus: *le Gardien*, cui & methodus, & perfecta rerum tractatio, deerat. *Whistonus* ille famosus primam dedit operam, ut *Collini* stoliditatem bene depexam daret in libro: *Reflexions sur une Brochure anonyme*, 8, paginarum 55. *Benjamin Hoadly*, tum Rector Ecclesiæ S. Petri Pauperis, postea Episcopus Wintoniensis, scripsit suppresso nomine adversus eundem *Questions adressées aux Auteurs du Discours sur la liberté de penser*. Omittimus Dissertationes Virorum celeberrimorum.

morum, G. S. Treuxi, C. D. Koskii, C. M. Pfaffii, aliorum-
 que, quibus *Collini* licentiosus rei que Christiane inimicus ani-
 mus fuit repressus ac castigatus. *Richardus* enim *Bentlejus*
 senior nobis est unus instar omnium, qui ad utrumque para-
 tus, ad Philologi ac Theologi munus obeundum, eo usus est
 stilo, quo iguorantia & impudentia *Collini* protrahitur quan-
 maxime in lucem. Hic enim *Collinus* ostentavit in libro suo
 diffusam lectionis varietatem, & undecunque congescit loca &
 testimonia. *Bentlejus* contra ostendit solidissime, *Collinum*
 mala fide egisse, truncasse veterum testimonia, ea pervertisse,
 minus recte intellexisse, scholisque Philologorum debere ad-
 hac didactra. Et, cum *Collinus* in eo sese inprimis exercent,
 ut ecclesiastas atro carbone notet, risuique exponat, *Bentlejus*
 contemptum illum Clericis intentatum retorquet, ac in illud caput
 ridiculum, *Collinum*, materiam vilipendiorum rejicit, licet inter-
 pres ejus de vitis fraudibusque eorum, qui sacris operantur,
 non nihil Prefationi intexuerit, quod non ordini, sed hominibus,
 est attribuendum. *Collinus* non nisi testimonia veterum, fati-
 ris conspersa, representat, a philosophando satis remotus.
Bentlejus hæc duo ipsius propugnaeula ariete eruditionis ad-
 moto perfringit & subvertit, & plerumque cornicem Æsopi-
 cam, risus aliorum moventem, furtivisque nudatam coloribus,
 exagitat, par pari relaturus. Deducit ipse antagonistam ad
 sublellia Criticorum, ad expositiones, quas de autoritate testi-
 moniorum concinnare decet, ad ruborem, ad ignominiam.
 Trahit adversarium ad inspicendas fraudes technasque suas,
 quas ei ostendit, explicat, ac penitus detegit, nihilque facit re-
 liqui, ut societatem *Colliniam* propriæ stoliditatis, quam ipsa
 in Episcopis Presbyterisque Angliæ sese inventuram existimat,
 convincat. Sexcentas admisit *Collinus* imposturas admodum
 pelluentes, ac audacissimas fraudes, ratus, ea a sese esse compro-
 bata veterum testimoniis, de quibus hi ne quidem per somnium
 cogitaverant, ut sectam *Collini* haud immerito dixeris *solidam*,
impudentem, & *deceptricem*, complexum vero doctrinarum
 ejus pulchre solideque appellare liceat *Donquishotifinum*. *Bent-*
lejus initio edidit XXXIII primas annotationes, eas scopo sub-
 sectu-

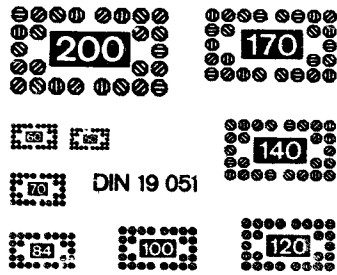
fecturas, sibi persuadens. Editæ fuerunt illæ anno ineunte 1713, consecratæque Doctori *Hare*, tum Decano Vigornienſi, nunc Decano Eccleſiæ S. Pauli Londini ac Epifcopo Cicellri-enſi. *Harium* inter ac *Bentlejum* ea ætate interceſſit ſumma amicitia amœnitas, quæ poſthæc ſublata fuit æmulationis impetu, quo uterque *Terentium* in publicam emiſit lucem. *Bentlejus* ſeſe vocavit *Phileleutherum Lipſenſem*, ut ea liberius proferret, quæ Anglum minus decere videbantur. *Harius* publice per *Epistolam* gratias egit *Bentlejo*, eumque ad opus continuandum obnixè impulit. Hiſce precibus hic adductus, *Partem* composuit ſecundam, XX annotationibus novis conſtantem, anno 1713 exeunte editam. Et, cum reſtarent nonnulla *Collini*, quibus vindiciæ vel reſponſiones videbantur opponendæ, ipſe *Bentlejus* denuo calamus arripuit, ac, duobus tribusve foliis, quæ partem annotationis 54 conſtituunt, conſignatis, eum denuo abjecit, vel potius aliis memoratu dignis laboribus deſtinavit. In editione ſeptima Anglicana nihil præterea occurrit, ad cuius præſcriptum hanc Gallicam editionem fuiſſe adornatam, ſatis conſtat. Vix apparuerat *Collini* Commentatio de Libertate cogitandi, cum ipſe A. 1713 in Belgium concederet, ubi in itinere A. 1711 ad notitiam *Johannis Clerici*, aliorumque virorum, laude eruditionis celeberrimum, pervenerat, quibus reditum promiferat proxime futurum. Erat ipſi animus in Galliam Italianque proficiſcendi. Cum in Flandriam veniſſet, nuntius, ipſi de morte *Tyolopit*, proxima quem cognatione contigit, allatus, mutare conſilia, ac ipſum Londinum juſſit redire, quo A. 1711 d. 18 Oct. revertit. A. 1715 ſeceſſit in prædia ſua, intra Eſſexiam ſita, fungens muniis Judicis ac Centurionis ſecundarii, ab ea provincia delegati. Obiit diem ſupremum Londini A. 1729 d. 13 Dec. ſepultus in ſacrario Oxoniienſi, quod ibidem exiſtit, ubi monumentum in ipſius honorem fuiſſe poſitum, mirantur multi. De Libertate cogitandi id, quod *Collinus* conſarcinaverat, Opuſculum hiſ Londini, ac tertium Hagæ Comitum, prodiit publicis deſcriptum foris. In una editionum exſtat index erratorum, ac nonnullæ in contextu mutationes habentur, quæ ex

Pag. 192

22.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS 1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

annotationibus *Bentleji* fuerunt enatae. Memorandum quoque est illud, ipsum curasse interpretationem Hagæ Comitum Gallicam, quam *T. Johnson* in 12 typis impressam ibi dedit sub titulo: *Discours sur la Liberté de penser, écrit à l'occasion d'une nouvelle Secte d'Esprits forts ou de gens, qui pensent librement, traduit de l'Anglois & augmenté d'une Lettre d'un Médecin Arabe, à Londres, 1714.* In hac interpretatione Autor sæpius autographum primum deserit, emendat, truncat, accessionibus locupletat, tam in contextu, quam in notis subjectis, loquendi modulos duriores passim emollit, ac ita se gerit, ut videatur annotationes *Bentleji* hoc pacto elusurus fuisse. Nihilominus pag. 131 ad hasce non respexit, repetens vulgatissimam illam cantilenam, quæ, non dari codicem *N. F.* lectionibus variantibus vacuum, dicitur. At pag. 49 admonitionibus *Bentleji* morem gessit, nominatim facta de *Phileleuthero Lipsiensi* mentione. Hic enim, viros Angliæ ecclesiasticos universos narratiunculis, quæ de incantatoribus ac incantatricibus circumferuntur, fidem habere, negaverat. *Collinus*, qui antea secus statuerat, *Bentleji* apologiam tacit suam, excusat Anglis sese, ac Clericis Angliæ ad unum omnibus fabulas ac commemorationes de incantationibus probari, inficiatur. *Collinus* vero interpretationem illam ipsam haud composuit, quippe non satis a linguæ Gallicæ peritia instructus. Sunt, qui conjectant, doctissimum *van Effen*, haud ita pridem Silvæ Ducum defunctum, qui instinctu Serenissimi Principis Sabaudicæ *Eugenii A. 1712* Hagæ Comitum convertit in Gallicum *D. Jonathani Swifti Narrationem de dolio* (conte du tonneau), interpretem *Collini* egisse. Inter Germanos *Fabricii*, *Buddei*, *Jablonskii*, ac alia magna nomina, ausus *Collinianos* refrænarunt scriptorum interventu, præsidisque munitissimis. Inter Gallos contra eos armis induit sese *Joannes Petrus de Crofa* (Croufaz), ediditque Amstelodami A. 1718 *Examen du Traité de la Liberté de penser*, Opus tanto Viro dignum. Insurrexit contra eosdem Autor Pontificius, qui Bruxellis A. 1715. 8, edidit telam araneorum, cui præfixit titulum: *Le parti le plus sûr, ou la Vérité reconnue en deux Propositions &c. au sujet du Discours de*

de la liberté de penser, par le Chevalier, à qui l'Auteur de ce Discours l'avoit adressé. Hic antagonista pro more affectatorum suæ Ecclesiæ contendit, viam examinis, a *Collino* stabilitam, Protestantibus esse indicio ac documento, ipsis, ea veluti incerta & infinita labyrinthi opera repudiata, ad Pontificiam Ecclesiam esse redeundum. Eum scilicet scopum *Collino* fuisse ob oculos versatum, ex matre Pontificia nato, *Bentlejus* suspicatur in annotationibus 13 & 45. Hæc ad *Collini* scriptum. De methodo *Bentleji*, ac Interpretis labore, nunc pauca sunt dicenda. Interpretis usus fuit editione Anglica septima, A. 1737 edita in lucem, præferente adhuc *Philoleutheri* nomen. *Bentlejus* id potissimum agit, ut in Laicos illos, qui hominibus de Ecclesia nil nisi imposturas & pravitates vasserimas obijciunt, missilia retorqueat, ipsosque omnium bipedum stolidissimos, dolosissimos, ac Alcinoos, esse, demonstrat. Interpretis verbum verbo haud reddidit, sed, ut orationem repræsentaret, sensus fideliter referentem, lucidam, apteque coherentem, nulli operæ pepercit. *Bentlejus* plerumque sese hominibus, suæ eruditionis apparatu præmunitis, credidit scripsisse. Interpretis vero, ut lectori consuleret, notas addidit exquisitissimas, theologicas, historicas, criticas, & imprimis literarias, quæ controversias & fata aliquot summorum virorum exponunt, locis veterum fœnerantur perspicuitatem, & insignem *Bentlejane* refutationi lucem affundunt. Hæc ad genus interpretandi. Dolemus, nos fere jam adeo fuisse longos, ut vela sint contrahenda. Ne tamen de interno *Bentlejane* Commentationis pretio nihil dixisse, vel nucleum prætermisisse, videamur, nonnihil lubet inde delibare. Primo quidem *Collinus* ferre eos non potest, qui aliis, minori peritia instructis, viam ad coelestem beatitudinem præeunt. Respondet *Bentlejus* false, *Collinum* ex aliorum sententiis verbisque librum suum confarcinasse, ab aliis didicisse, artem gradiendi ab aliorum introductione traxisse, ac eo ipso nosse debere, hominem hominis esse ducem, idque voluisse ita fieri naturæ autorem. *Collinus*, sese benefacturum aliis ita, in Epistola pronuntiavit dedicatoria, ne inde quid mali arcessat, eoque sine, nomen

- suum suppressere, duxit consultum. Respondet Censor, eam esse virtutem atheis propriam; at Apostolos publicæ salutis cum perniciæ suæ consuluisse: docens, *Collino* libere cogitare idem esse ac esse audacem, temerarium, & arrogantem in judicando, sectamque *Collinianam* cum Præadamitis, quos probabiliter *Collinus* existimavit existisse, exæquandam esse, nec tamen illam universo hominum generi esse posse communem, siquidem aliter, ac temere audaciterque, judicantes ab ea sint exclusi.
21. *Collinus* suis stipendia annua deposcit, quæ hominibus de Ecclesia invidet, sectamque libere cogitantium a tempore, quo *Guilielmus III* sceptrum Britannicum capessivit, deducere conatur.
27. Idem *Iliada Homeri* pro epitoma omnium artium & scientiarum habuit, haud secus ac ille, qui inuper *incunabula omnium scientiarum* in ea sese pervidisse visus est. Sed false explodit *Bentlejus* id argumentum, quo illud *Collinus* sese demonstraturum sponderat. *Bentlejus* negat, *Homerum* carminibus suis æternitatem perpetuumque ævum tribuisse, quamvis ita visum fuisset *Collino*, qui, omnes simulacrorum cultores, Deum esse similem bovi, feli, vel plantæ, affirmasse, perperam contendit. Ne *Ægyptii* quidem tam insulse ratiocinati fuerunt, qui non *Scrapiam* magis, quam strepitus, per pudenda corporis expressos, contremuerunt. *Collinus* Patres Ecclesiæ primæ notat, eo quod Deum dixere corporeum & materiale. *Tertullianus* fere solus ita sensit, *incorporale* id esse ratus, quod non existit. Sed vocum potestas est examinanda ratione ejus ætatis, quam Patres illi vivendo attigerunt. *Collinus* detestatur dogma de cujusquam hominis *infallibilitate*, de *cultu imaginum*, ac *reliquiarum*. Sed eis gratias agere recusat, qui libertatem sentienti, homine dignam, suo sanguine redemerunt. Multos porro errores Patribus sanctis exprobrat, mirumque in modum ac ultra jus fasque eos amplificat. Profligat insultus *Bentlejus* admodum solide universos. Tempora pro Ecclesiis habenda esse ubique apud scriptores, idem inficiatur. *Collini*, ejusque sectatorum, atheismum detegit pag. 70 seq. Superstitiones magicas non ab imposturis religiosorum hominum, sed ab ignorantia causarum physicarum, esse deducendas, ostendit.

ostendit. Religionem a superstitione monet differre. Lectio-
nes variantes, a *Millio* collectas, non pugnare cum contextus sta-
bilitate, disputat. *Ciceronem*, *Platonem*, *Socratem*, *Catonem*,
Livium, aliosque, defendit, eorumque loca a *Collino* minus
dextre intellecta, minusque recte habita esse, demonstrat, idque
dat operam, ut omnes, quotquot *Bentleji* annotationes attente
legerunt, *Collinum* explodant. Pag. 85.

JOANNIS FRANCISCI LE FEVRE, BISUNTINI,
D. Med. in Academia Vesuntina Medicæ Facultatis
Professoris Regii, Opera, duobus Voluminibus compre-
hensa, scilicet in Tomo primo Canones de usu missionis
sanguinis ac aliarum artificialium sanguinis evacua-
tionum, & cautiones in abusum; quibus accessit Tra-
ctatus de natura, usu, & abusu Caffè, Thé, Chocolatæ,
& Tabaci; in Tomo secundo Physiologia medica, in
qua ventilantur sententiæ veterum ac recentiorum
Anatomico-Physiologorum circa omnes mentis
& corporis humani functiones.

Tomi II.

Vesuntione, apud Joannem Baptistam Charinet, 1737, 4.
Tom. I Alph. I plag. 9½. Tom. II Alph. I plag. 1.

Dividuntur Phlebotomiæ in varias species, nominatim vacua-
tivam, derivativam, revullivam, averforiam. Evacuativa usus
ad omnes corporis humani partes, sive arteria, sive vena secta
fuerit, spectat; fluente tamen sanguine, & aliquo post tempore,
antequam distribuatur sanguis superstes, æquilibrium solidorum
& fluidorum tollitur. Hanc Plethora vera indicat, qua præsentem
aliæ evacuationes nil quidquam prosunt. Plethoræ morbificus
effectus, nempe vasorum sanguiferorum ultra naturalem capaci-
tatem diltensio, secta vena tollitur, pulsus fit liberior, & circuitus
sanguinis acceleratur, inde secretiones & excretiones adaugentur.
Hac prævia ipsorum medicamentorum in sanguinem ingressus
facilitatur vena secta, ipsius sanguinis, inspectione medica, digno-
scitur

scitur conditio. Derivativa majorem sanguinis copiam parti, cujus vena secatur, infert, nec huic tantum, sed intimis etiam, quotquot ab una arteria replentur. Magnum venæ sectæ vulnus & violentior hinc sanguinis influxus fortius & efficacius derivat. Brevis est ejus operatio, nec nisi durante fluxu sanguinis durat. Sectio saphenæ sanguinem derivat in aortam descendente; inde noxia erit ejus apertura in morbis partium, quæ ab ejus ramis implentur, e. g. in phlegmone pulmonum, &c. Sectio venæ jugularis derivativa equidem est, sed arteriosum sanguinem violentius ad cerebrum ducit, unde, nisi præmissis aliis evacuantibus, non tenta ida. Quantum sanguinis secta vena adducitur ad partem vulneratam, tantum a vicinis partibus, quibus arteriæ ejusdem majoris communio intercedit, derivatur. Nam vacuæ venæ arteria prospicit, & interea collaterales partes aliqua sanguinis parte carere sinit. Sic saphena secta derivat a partibus, quibus aorta descendens sanguinem largitur, sed & sanguinis motum in iisdem accelerat, unde in derivatione instituenda opus est, ut adlit obstructio recens, absit inflammatio. Aliarum venæsectionum in remotis partibus eadem est ratio. Non autem sanguine tantum ex vena missio derivamus, sed & alio modo id peragitur, in ipso affecto loco, nempe in varicum incisionibus, hirudinum suctu, scarificationibus. Revulsiva venæsectio a derivativa differt tanquam causa ab effectu. Hæc omnibus inflammationibus singulare est solatium, sed in maxime distantibus ab affecto loco partibus est administranda, & liberalius quidem, imo crebrius, & brevioribus intervallis. Aversoria vel diverforia venæsectio a prioribus differt loco, ubi administratur. Cum enim sanguis, qui mittitur ex vena, respondentem sibi arteriam sollicitet, ut plus sanguinis adducatur, necessario iste sanguinis rivus reliquas partes aliqua illis competente portione privat. Inde sequitur, medianam sectam suppleri ab arteria brachiali, & hanc aortæ descendenti & carotidibus præripere illum, quo ceteroquin turgidæ futuræ erant sanguinæ, hinc averti sanguinem ab istis locis, id quod in hæmorrhagiis variis potissimum salutare est. Hisce caponibus, ex naturali vaforum inter se nexu depromptis, per-

quam

quam utilia enascuntur confectionaria, de usu & abusu venæ sectionis in divertis ætatibus & temperamentis, de quantitate sanguinis definienda, deque valorum secundorum selectu. Inutilis est venarum in eadem parte selectus; sive basilicam, sive cephalicam, sive medianam, secueris, perinde id est; sed arduum est, pro loci affecti conditione, venam, modo superiorum, modo inferiorum extremitatum, modo ipsam morbi locum, vulnerare cum successu. Adducuntur hinc singuli morbi, & quid salutis ex vena lecta in his expectari debeat, declaratur. Quatuorviratus, Caffèe, Thé, Ciocolata, & Tabaci, peculiari Tractatu sub centuram vocatur. Caffè, Cavoveh Orientalibus, ex Jasminorum gente, baccæ arboris ejusdem nominis nucleus, ab ipse inventionis tempore somnum avertere deprehensus fuit; saltem enim volatili & oleo æthereo aromatico gaudere destillatione cognoscitur. Diureticus est potus, utulani nuclei decocti cum lacte sanguinem temperant, antiscorbuticum sunt, & acido tanquam alcali resistunt. At non minora mala hinc incommodo sunt utentibus. Nocet hæmorrhagia viscerumque intemperie affectis, plethoricos excruciat, phthisicos interimit. Thea, *Tsai* Japonensibus, *Tizai* Tataris, est frutex Sinenlis, cujus folia prima, ante æquinoctium vernali lecta, magnatibus & imperiali domui destinantur; inde Thea Imperialis. Prout folia tardius, Aprili Majove mense, colliguntur, minori sunt in pretio; inde Thea Boy; viridis, aliaque species. Theæ infusa profunt vigilas exercentibus, virium defectu laborantibus, obstructionem secretionum solennium passis, ulcerosis, tæbidis. At pituitosis humidisque, & salium in sanguinis massa pauperie laborantibus, obest Thea, Ciocolata, Indis Cocoate, id est, aqua Cocci, est infusum cocci aliorumque aromaticorum fructuum, in massam compactorum. Præcipuum tamen ingreheus est Cacao. Nostri addunt Vanigliam, aliaque aromata. Agit tanquam aromaticum, adeoque debilibus, atoniam passis, excretionum frequentia exercitatis, rei veneræ intentis, prodest; obest juvenibus plethoricis, scorbuticis, ad hæmorrhagiam proclivibus. Eadem solertia Tabaci, vel pro fumo, vel pro cathino usurpati, laudes canuntur, contumelia non reticentur.

Tomus alter doctrinam hominis sani exponit, functionum feriem recenset, & partium solidarum & fluidarum æquilibrium pro vita & sanitate faciendâ declarat. Præmittuntur principia constitutiva corporum, qualia Peripateticis, Cartesians, Chymicis, fuerint. Octo esse cupit; a Cartesians adoptat materiam subtilem, materiem globolam, a Peripateticis aerem, aquam, & terram, a Chymicis sal, sulphur, & mercurium. Omnium existentiam, essentiam, figuras, affectiones, declarat, quorum æquali vel inæquali miscela fiant in humoribus temperamenta, in solidis organorum conformationes. Hominis partes essentielles sunt anima & corpus; illa vel independentes a corpore actiones exerceat, vel harmonia ligatas. Motus corporei item sunt vel voluntarii, mente conscia facti, vel mechanici, seu spontanei, quos naturales vocat. Alii vitales appellat omnes reliquos, quicunque mentis imperio non parent. Partes solidas in genere, inde specialius definit, nexumque & mutuas ab humoribus passas affectiones doctrinæ præmittit. De secretionibus, animali æque ac reliquis, ita disserit, ut, glandulas nihil aliud esse quam arteriolarum glomeres, supponat, neque glandulas ubique adesse debere largiatur. Inde organorum singulorum œconomiam internam pro hac vel illa actione variam inducit, eam aggressus primo loco, cujus vel in sudore perficiendo, vel in Sæctoviana transpiratione celebranda, virtutes exponit. Cunque ab inanitate vaporum sensus vacui necessarius oboriatur, de mediis jacturam corpusculorum supplendi cogitat anima, hinc de alimentorum appetitu, gustu, manducatione, deglutitione, digestionem, chyficationem, omnibus ad nutritionem facientibus actionibus, proximo loco agit. Vita, quæ in perenni humorum circulo consistit, declaratur per leges hydraulicas motuum cordis & vasorum, quæ respiratione & actione pulmonum in animalibus atmosphericis sustentantur & adjuvantur; interea mens objectorum qualitates sensoris expiscatur pro hauriendis ideis, iisdemque vario modo componendis, ut veri falsique sit cognitio, utque voluntatis arbitrium judicio reliquarum animæ facultatum consuet, harum omnium quies est in somno, major motus in vigiliis & animi pathematibus. Hæc omnia non nisi in propriam

priam vitam collocantur officia, aut alienæ, id est, sobolis, vitæ prospiciunt actiones; lassitudo utriusque sexus, quibus fœtus intra ovulum animatur, qui tunc sua simul matrisque vita vivens nutritur, hinc paritur. Hæc omnia breviter, aut methodice, erudite, & jucunde, pertractantur.

SOPRA L' AURORA BOREALE, COMPARSA IL DI
16 Dicembre l' Anno 1737, Osservazione del Sign. Poleni, &c.
h. e.

MARCHIONIS JO. POIENI, MATHEMATUM
Professoris Publici Patavini, Observatio Auroræ bo-
realis, visæ nocte diem 16 Decembris Anni 1737 insê-
quente; Explicatio Abbatis FRANCISCI BOSEL-
LINI; Descriptio Doctoris EUSTACHII
ZANOTTI; &c.

Venetis, apud Petrum Bassaglia, 1738. 4.
Plag. 4.

Aliquot Schediasmatum Syllogem hic exhibemus, quam Vi-
rorum in observandis naturæ phenomenis diligentissimo-
rum cura peperit. Agmen ducit Celeb. *Poleni* Observatio Au-
roræ illius plane insignis, quæ nocte post d. 16 Dec. A. 1737 ef-
fulsit. Aer tunc temporis adeo tranquillus erat, ut Anemo-
scopii ope cognosci debuerit, e quamam plaga spiraret ventus,
qui erat borealis. Mercurius in Baroscopio ad insolitam alti-
tudinem, scilicet ad digit. 30 dec. 24 ped. Anglic. ascendit.
In Thermometro *Amontoniano* erat Mercurii altitudo
dig. 48 dec. 78, & in Thermometro, quod a se inventum
& constructum Petropoli Cel. Editori dono misit Cel. *de*
T. Ile, (in quo ex majore vel minore Mercurii densitate altitu-
dines variantur, mensuraque sumitur pone vacuum superius
spatium,) numerabantur partes 42: Hora 5 $\frac{1}{2}$ prope horizontem
zona nigricans, in superiore suo limbo tubobscure cerulea,
conspiciebatur, superque eam alia admodum lucida, quam ter-
tia intesquebatur, ignito colore rubescens. Altitudo zonæ se-
cundæ dupla primæ videbatur, tertiæ dupla secundæ. Pluri-

bus in locis ultra 40 gradus exporrigebatur. In horizonte zonæ occupabant 55 gradus versus orientem, & 70 versus occidentem, initio divisionis in puncto intersectionis meridiani & horizontis borealis facti. Horizonti fere parallele erant, nisi quod tertia inæquales habebat altitudine partes limbi sui, ac quedam in eo quasi lamina & virgæ, & a primo grado ad sextum occidentalem quæ tum velat litor trabs observabatur. Stellæ per interitum vix translucebant, per mediam perspicue, per superior em obscurius. Punctum temporis primum, quo aurora erupit, comotari non potuit. Ab occasu Solis circa horizontem plurimus rubor diffusus, & phænomeno admixtus. Post tres horæ quadrantes contractior zonarum longitudo decem circiter gradibus ab utraque parte. In eo spatio occidentem versus, quod aurora reliquerat, tractus quidam 3 vel 4 graduum remanserat, circumseptus atra nubecula, qui hiatus aliquis esse videbatur. Prope zenith nubes tenues, partim subalbida, partim admodum rubentes. Paulo post hor. 6 pars superior virgas rubras copiosius evibrare cœpit, admixto tamen colore subalbido subfuscoque. Mox ab ipso æquinoctiali occidente columna prodire rubra, valde lucida, ad trientem cœli exporrecta, & tantillo post in iridis aliquam speciem recurvata. Hora 6½ rubens color languidior, zonæ non adeo distincte; longitudo eorum orientalis ad 20 gradus; occidentalis, quæ prius. Hor. 7 Phænomenon interruptum, in duas partes divisum. Extremitatis occidentalis pars rubra curvabatur in arcum desinentem prope horizontem. Prope ab 84 gr. occid. hiatus quidam priori similis. Hora 7. 20' tota aurora dilutior; pars tamen versus occidentem ultima specie ignita micabat. Paulo post hor. 8, quæ tum tenebant zonæ, nigricans inferior, superque eam albescens splendensque altera, conspectæ, earundemque partes quodammodo agitari, & fluctuare. Hora 8½ extemplo ab 8 gradu occid. ad 50 orient. vividior altiorque reddita clara illa zonæ; super eam nubæ, amplæ, ignea quodammodo, variis distincta virgæ, fortim tendentibus ad 60 usque altitudinis gradum. Pars occidentalis formam nubis tenuioris induerat. Circa finem hor. 9 gradibus 16 ortum versus rubra quædam &

recur-

recurva trabs ad zenith usque alata; aliaque similis, ab occidente ultra 80 gradum egressa, ad idem cœli punctum summum, ei juncta. Hora 9 divulsæ trabes considerare cœperunt; ubi tamen copulatæ antea fuerant, nubecula quædam rubescens hæsit, figuram & magnitudinem identidem mutans. Totum Phænomenon imminui, diluque. Hora 9½ occidentalis pars transfigurata in speciem unicæ nubis, bene terminatæ, & valde rubescens; aliquanto tamen contractior erat, quam ante. Paulo post hor. 10 lucidius fiebat cœlum a gr. 84 occ. ad 18 or. & ad altitudinem 50 grad. & amplius. Post 36 Phænomenon contractius; parte superiore admodum rubente, virgis hâllisque distincta; id quod cessabat hor. 11, totaque aurora, in partes suas scissa, lumen debilius reddebat. Post 10 scissura major visa, graduum fere 20; hora 10½ rubeus color intendebat, potius tamen ad occidentem; sed post horæ quadrantem & lumen & rubor languescabant. Hor. 12 Auroræ lumen fere extinctum; post 20 alba quædam & subluceida trabs apparere visa ad gradum 30 occid. altaque gr. 60, sed mox e conspectu erepta. Post semihorium, supererat in parte occidentali prope horizontem lumen prorsus tenue, quod hor. 13½ adhuc magis contractum, hora denique 14 prorsus extinctum, observationi finem imposuit. Aeris tranquillitas per totum observationis tempus fere eadem fuit; nullus ex materia objecta strepitus, rumor, sibilus, vel auditus. Et hæc quidem est observationis *Polemiæ* summa, quam cum Lectoribus nostris communicare operæ pretium duximus. Alias quoque species luminosas in cœlo se conspexisse, narrat *Vir Cel.* quæ ad modo descripti Phænomeni genus ratione aliqua referri queant; plane tamen exillimat, diligentius servandam esse memoriam hujusce, quod magnitudine, lumine, figura, coloribus, duratione, priora illa longe superaverit.

Observationem hanc excipit Explicatio Auroræ borealis, nocte post 16 Dec. A. 1733 visæ, Autore *Francisco Bosellini*. In eo scilicet is est, ut quatuor hisce quæstionibus faciat satis; nimirum, unde produeatur aurora; quomodo fiat; an antiquioribus temporibus jam cognita fuerit; quidnam portendat. Ad pri-

nam & secundam quæstionem quod attinet, en Viri theoriam, qua solvere illam aggreditur, quam licet, brevissime propositam. Primo quidem, inquit, ignis nihil aliud est, quam radices solares, iique conferti. Nihil igitur inter lucem ignemque interest, quam radiorum densitates. Sol, cen luminis ignisque fons unicus, inexhausta semper ejus profluvia emittit, quæ ad ima usque terræ viscera penetrant; in quibus cum tanta sit corporum nitrosorum, sulphureorum, bituminosorum, & similium, copia, eorumque mixtura incredibilis, concludere licet, innumerabiles lucis atomos ibi intercipi, corporumque quasi vinculis contineri, in flammis utriusque erupturas, nisi exhalationibus continuis, aut a ventis quoque, solverentur, abigerenturque. Quia imo ipsum solare corpus detrimentum pateretur, inque nihilum tandem rediret, nisi illarum lucis particulae, quas adeo copiose eiecit, ad ipsum resilirent. Lucis igitur ignisque materia, oceani instar, Solem circumfluendo, postquam emissã fuit, & cæli spatia terrasque pervasit, ad eum redire cogitur. Telle enim *Lucretio*,

- - quod missum est ex ætheris oris,

Id rursus Cæli vellatum templa receptant.

Præterea incredibilis particularum sulphurearum, nitrosarum, &c. e terra, & aquearum e mari fluviisque, copia exhalat, & in auras disseminatur, tam a ventis, quam a particulis lucis, fontem suum motu perniciosissimo repitentibus, abrepta. Quoties igitur lucis particulae corpuscula terrestria vel aquea in eam atmospheræ regionem secum abduxerunt, ut motu revolutionis diurnæ annuæque concitatissimo, pro ratione nimirum distantie a centro terræ, ferantur; accidet, ut corpuscula hæc, quippe segniora, a solaribus atomis destituantur, adeoque recidant, disseminata, aut conglobata, varietate se permiscendo, corpora quædam majora & graviora effingant. Nihilominus tamen ea ingentem adhuc particularum solarium numerum continere existimanda sunt, cum omnes omnino ex iis evolare non potuerint. Si aquæ particulae prævaleant, ita generabuntur nubes, pluvia, ros, & similia. Quodsi autem terræ quidam

tractus siccitatem extraordinariam patiatur, particulae nitrosae, sulphureae, oleosae, & similes, majori copia advehentur, & atmosphaera replebitur materia inflammabili, hoc est, quae quamplurimis particulis lucidis igneisque referta est. Quae si deinceps a causa quacunque in statu aequilibrii, hoc est, in aere, suspensa teneatur, accendaturque; videbitur Phaenomenon istud & Meteoron, quod Aurorae borealis nomine appellamus. Ea igitur tota componitur ex particulis lucidis, igneis, solaribus, quae ex corporibus combustibilibus, jam antea in altum abreptis, posteaque relapsis, avelluntur, in quorum cellulis subtilissimis inclusa haerent, ab iis relicta, quae ad solem redierunt. Haec tenus Viri Cl. hanc in rem cogitantes, de quibus judicium sit penes Lectorem. *Tertiam* quaestionem affirmat, adductis *Plinii*, *Senecae*que, testimoniis. *Quartam* ita definit, ut, mali quidquam ex aurorae borealis adspectu praesagiendam esse, neget, moneat tamen, atmosphaerae statui aliquid mutationis eam procul dubio imprimere, ejusque defecationem aliquam esse.

Tertium Sylloges Schediasma Autorem habet Cl. *Zanottum*, in Acad. Bononiensi Professionis Astronomicae Substitutum. Exhibet & hic accuratam Observationem non minus, quam delineationem, Aurorae ejusdem, quae cum *Poleniana* in multis conspirat. Freqentes tamen Bononiae nubes, cum Patavii caelum semper solum fuerit. Mercurii quoque altitudo insignis. Die 16 Decembris per aerem diffusa erat nebula subtilissima, diebus item antecedentibus & succedentibus. Crepusculum diei 17 vespertinum ad altitudinem insolitam pertingebat; boream inter & occidentem vapor rubicundus, isque subtilissimus, spargebatur, quem *Polenus* quoque notavit.

Quintum itidem exhibet aliquam de hac Aurora relationem, prout Romae conspecta fuit; quae Autorem habet *Jo. Franc. Baldini*, Clericum regul. Congregat. Sominascenae. Hic Auroram gigni statuit ex particulis subtilissimis, quae a sedibus sulphuris, carbonum, ferri, aluminis, &c. avolant, in regionibus praecipue septentrionalibus. Quotus enim quisque est, qui in re dubia suo ingenio non indulgeat?

Quin-

Quintum tandem de eadem illa Aurora relatio est, ex Observationum literarum, quæ *Verone* publicantur, *Tomo II* excerpta; de qua proxime suo loco. Itaque hic magnam de tabula.

ANAKPEONTOΣ THIOY MEΛH, &c.

h. e.

ANACREONTIS TEJI CARMINA, ACCURATE edita cum Notis perpetuis, & versione Latina, numeris Elegiacis paraphrastice expressa. Accedunt ejusdem, ut perhibetur, fragmenta, & Poetriæ SAPPHUS, quæ supersunt.

Londini, impensis Lawtoni Gilliver, 1733, 12 maj.

Plag. 10.

Præf. **P**rodiit hac nova facie tener ille ex Græcis quondam Ionibus
pag. I. **P**ulcor amorum, *Anacreon Tejus*. Editorem, præter molle, quod huic inest Lyrico, ingenii dictionisque flumen, etiam castitas major, quam pro lubrica amatorum protervitate, movit, ut hanc editionem studiosis literarum Græcarum adornaret nitidiorem atque commodiorem. Tanto minus dubitavit carmina hæc, mollem *Epicuri* amœnitatem spirantia, verecundæ juvenum ætati transmittere, quanto magis innoxia, imo & frugifera, exemplo ipsius hujus editionis interpretis cogitata judicavit. Quam enim olim adolescentulus quidam Anglus domestico labore contexit versionem, tantum roboris eidem asserit dedisse, ut vir maturioris judicii factus, illam non politam solum, sed etiam ipsum Autorem ita illustratum emendatumque, potuerit exhibere. Et, quantum hic quidem in utraque re præstandum suscepit, Editoris ipsius, quas adjecit, consilii rationes aperiunt. Contextioni Græci sermonis suum stabilemque reddere sensum imprimis conatur. Codicibus hinc collatis, ex variis lectionum notis meliora quæque telegit, vagis obscurisque vel finis, vel illustratis. Quo quidem in negotio *Barneſium, Tanaquil Fabrum, Dacierum, Baxterum*, se

secutum profitetur. Pauciores notas, easque tantum, quæ vocibus insolentioribus inservirent explicandis, subjecit, ne, undecunque corradendo levissima quæque, suffarto libro supervacuum accederet onus. Interpretationi ipsi insolita quædam forma est, & ceteris ejus generis paulo abhorrens. Secundam ab *Henrico Stephano*, quæ dictione ligata, primam, quæ elegis concinna prodierit, affirmat. Verenti enim, ne vivo carmini per versionem solutani corpus quasi exsanguè per poemam Mezentii videatur jungi, non verbis verba, sed numeris numeros, reddi placuit. Sic enim, præter mentem, & elegantiam nativam facillime retineri posse, ratus est. Qua ratione id affectus sit, præsertim cum circumloquendo paulo evaserit verbosior, lectoris pro suo cuique arbitrio sit interpretatio. Id tantum vetamur micari, quod elegos metro lyrico aptaverit. Horum enim blanditiis putat molle illud carminis argumentum non apprimè solum congruere, sed etiam elegias tibiis quondam, teste *Horatio*, accini moris fuisse; exinde ipsius etiam *Ovidii* elegos probat fidibus Tejis respondisse, cujus quidem primum carmen ab *Anacreonte* mutuo videatur sumtum. Explicatis hoc modo Odis, quas Autori suo deberi, satis constet, fragmenta & carmina incertiora cum Poetrix *Sapphus* reliquiis lyricò metro interpretatus est, ut se nec ejus artis expertem sisteret. Festinanti demum opus suum absolutum, occurrit editio hujus *Anacreontis Pausiana*. Paucis itaque, quibus dissenferit a se, monitis, hunc vano nomine Critici superbientem, quod obvium quemque nugis laceraverit, suo sibi gladio paucis tentavit jugulandum.

CAROLI FRIDERICI LOEW, NOBILIS
Hungari, Acad. Cæs. Nat. Curiosorum Adjuncti,
Epistola ad Celeberrimos omnium Regionum Botánicos,
qua de Flora Pannonica conscribenda consilium cum
ipsis communicat, & singulos ad commercium Bota-
nicum, mutuanque rariorum plantarum, seminum-
que, communicationem, perofficiose & peramanter
invitat.

Tantum mihi audaciæ dedit cum vestræ humanitatis fiducia, tum incredibilis illa, qua semper flagravi, *Plantas Pannonicas* describendi, & cum orbe erudito communicandi, cupiditas, ut non sim veritus Vos, in hoc studii genere alioquin occupatissimos, appellare. Pro illa cupiditate, ex Academia in Hungariam redux, A. 1721, frequentissime ad conquiendas & contemplandas plantas excurri, & plantarum varietate motus, *Floræ Sempronienfi* primam manum admovi. Sed intervenerunt consilio cum alia, tum præcipue apud Vindobonenses oblata artis medicæ exercendæ occasio. Igitur Vindobonam vocatus, per decem, & sex annos in aula Cæsarea commorantibus Regum Principumque Legatis non solum, sed ipsis etiam Serenissimis S. R. I. Ducibus plurimis, regnantibus æque, atque aliis, Saxonis, Meinungensibus, Gothaicis, Hildburghausensibus, Würtembergicis, Hasso-Cassellanis, Barutho-Brandenburgicis, Onoldinis, aliisque, artis salutaris opera præstosui, a nonnullis Principibus Consilarii & Archiatri dignitate, cujus gradum etiam nunc teneo, ornatus. Hac occasione describere institui plantas, quæ tum erant in horto Serenissimi Principis, *Eugenii Francisci*, Sabaudicæ & Pedemontii Ducis, celeberrimo, sed grave impedimentum conatui obstitit atque offecit. Etsi enim invictissimus ille Heros, non tantum opinionione famæ horti sui, hac ratione illustrandæ, sed etiam Auditorum Ministrorum, Legatorum, Consiliorumque Cæsareorum Aulico-bellorum, interventu, permotus, facilem mihi & liberum cum in hortum, tum in Bibliothecam, in qua libros Botanicos rariores consulerem, aditum concessit; tantum tamen abest, ut vel Bibliothecæ præfectus, vel horti, hoc tempore fere neglecti, procurator, negotium hoc promoverit, ut potius impediverit. Hæc autem non obstant, quo minus in aliis elaborarem, sigillatim, per vacui temporis momenta, *Historiam naturalem illustrarem, Historiam regni Hungariæ* conscriberem, eamque multis curiosioribus, ad statum naturalem pertinentibus, descriptione item cimeliorum regni Hungariæ, ad exemplar, quod in Augustissimo Cimeliario Vindobonensi asservatur, exactissime, cum Gemma Augustea, deline-

lineatorum, Numismatibus etiam, aliisque rarioribus, ad antiquam æque, atque vel medii ævi, vel recentiore, Historiam facientibus, singulari cura collectis, exornarem, mox etiam cum Serenissimo Duce Saxonie regnante, Coburgico-Meinungenti, *Antonio Ulrico*, Domino clementissimo, mineralia, & fossilia, imprimisque gemmas, atque lapides, duriores & molliores, opacos & pellucidos, nobiliores & viliores, omnis generis, undique conquirerem. Talium rerum tam limatam politamque varietatem alibi occurrere conspiciendam, induci non possum, ut credam; quæ adeo satis superque de eruditissimi, & exquisitiore literatura politissimi, Principis hujus curiositate testatur: cujus ego clementiæ, ut multa alia, ita præcipue doctrinæ & cognitionis felicia incrementa, accepta refero. Semper enim, quoties mihi vel in aliis negotiis, vel ad mentem, ejus conveniendi potestas data est, doctiorem a doctissimo Principe, raro sui ordinis exemplo, ætatis inæ phœnice, me recessisse, ingenue prædico. Reverfus ante annum in Hungariam, ad *Floram Sempronensem*, cujus conferenda inquam ante complures annos feci, continuandam accessi, tanto majore libertate in eo negotio occupatus, quo liberior in Sempronensi, quem vocant, Comitatu aditus ad quævis loca patet, quoque major est Sempronii, ubi toniores, pharmacopœi, & balneatores Medicos, Medici autem nonnulli, sordida avaritia impulsæ, contra antiquorum & cordatorum Medicorum institutum, pharmacopœos, agunt, in liberali otio, a gravioribus impedimentis vacuitas, ad rerum naturalium contemplationem & descriptionem (de qua medicastri illi ne quidem cogitare possunt,) conferenda. Quid patriæ mex sili in harum rerum studio præstiterint, vel ex *Jo. Jac. Scheuchzeri Bibliotheca Scriptorum Historia naturalis omnium terra Regionum inservientium*, patet, ubi pag. 140 scribit, *Hungarorum bellicosam nationem, bellis atque persecutionibus continuis infestam, non tantum habere otii, ut aliquid temporis studio huic impendere possit Historico-Naturali: tam pauca esse, quæ circa hanc materiam profert, & ab Hungaris ipsis quidem exarata pene*

nulla. Etiam *Jac. Tollius* in *Epistolis itinerariis pag. 181* conqueritur, se, cum plurimas in Pannonicis montibus herbas, & in his nonnullas florum elegantia commendabiles, ignotas hactenus, observasset, & ad eos detulisset, quos eas nosse decuerat, nominaque & naturam exquisivisset, nihil nisi doloris incrementum retulisse, quod pictore careret, qui delinearet, cum siccandi, domumque deferendi, tempus & occasio deessent. Tractatus duos, quos *de Gemmis Hungariae*, nec non *de Balsamo Hungariae Carpathico*, scripsit *D. Christ. Aug. ab Hortis*, Vir doctissimus, manu scriptos, cum rarissima Bibliotheca, vicinis Polonis venditos esse, testatur non modo *Phil. Jac. Sachs a Levenheim* in *Schol. ad Obs. 28 pag. 57 Eph. Nat. Cur. D. 1 A. 11*, sed & *Jo. Ad. Raymannus*, Physicus Eperienfis celeberrimus, in literis ad me datis confirmat. Negat in illis, se vel de *Procopii Bonani*, Cæs. Camer. in fodinis Regiis Hungariae Archiatri, raro doctissimoque libro *de admirandis rebus Hungariae*, plus quam ducentis tabulis æneis aucto, & sumtibus Archiepiscopi, Palatini Hungariae, & Comitis, *Nadafli*, faustam Lucinam expectante, vel de *Chr. Aug. ab Hortis* scriptis, quidquam deprehendisse, cum hujus utrumque scriptum in Poloniam delatum feratur. Unde & *Henr. Christ. Henninius* in *Annotat. & Observ. ad Jac. Tollii Epist. Itin. V pag. 210* ex animo dolet horum librorum doctissimi *Chr. Aug. ab Hortis* interitum, quem Virum, Silesium, Nissa oriundum, atque deinde a S. C. R. Majestate libertate nobilitari Hungarica gratiose donatum, circa annum 1640 Carpathum conscendisse, & balsamum, vel oleum, nemini antea cognitum, ibidem primum destillasse, testis est *D. Jo. Millerer*, Medicus Leutschovienfis famigeratissimus, in doctissima Disputatione medica inaugurali, *de morbo Tjõmmor*, Hungaris endemio, *pag. 45*. Atque, uti exstat *Hortus Posoniensis*, Hungarico idiomate conscriptus, & A. 1664 editus, in quo erudite, & satis accurate, duobus libris, de floribus & plantis, quantum usus frequentior est, exposuit, ita inter extraneos præcipue commemorandus est *Carolus Clusius*, cujus plane singularem in
deseri-

describendis plantis Pannonicis laborem non possum non admirari. Eum ego erudito & candido Lectori, instituta quadam perpetua ejus IV Librorum, quos *de Stirpium historia* edidit, recensione, ipsius fere *Clusii* verbis, æstimandam proponam. Collegit Vir eruditissimus & curiosissimus in longis & variis peregrinationibus, sigillatim per Pannoniam, Austriam, & vicinas quasdam provincias, multas plantas, & stirpes rariores, non solum in locis, quæ faciles habent aditus, sed etiam in summis summorum Alpium superciliis, ut in quibusdam per nivem, glaciali duritie constrictam, ferreis uncis ad pedes alligatis, eidem delabendum fuerit. Pannoniam, cum superiorem, tum inferiorem, interamnem etiam, cujus pars tunc *Windischland* appellabatur, ultra Dravum flumen, cum Illustrissimo Comite *de Batyan* intravit. Et, velut non solum in monte Prellenberg, alteri, qui Haimburgensis dicitur, vicino, Hungariæque, qua Austriam spectat, extremo, sed aliis etiam, jam Altenburgi, jam Petronellæ, jam supra Posonium, & Tebes, ultra Danubium, jam etiam supra arcem *D. Georgii*, jam ad oppidum Stampfen, aliquot miliaribus ultra Posonium, jam circa Tirnaviam, singulari studio rariores plantas annotavit, ita in siccis pratis, supra & infra Sempronium, occurrentes plantæ, & in his copiose proveniens Echium, flore rubro eleganti, alibi non observatum, nunc intensiore, nunc diluore, colore ludens, ipsi admirationem movit. Multas, a nemine adhuc descriptas, herbas deprehendit ad montem, Eisenberg dictum, & Pinkæ, fluvio, imminente, qua ad valem, Pinka Thal, a fluvio nuncupatum, descensus est; flores collegit circa oppidum Zohnok æque atque circa Nemet Vjvár, Germanice *Gyffing* dictam, arcem munitissimam Illustrissimi Comitis *Balthaf. de Batyan*; plurimas descripsit in Pannoniæ interamnis, nunc Slavoniæ, illa silva montola, ducente ex arce Grebén, inter Savum & Dravum, flumina, versus Vasadinum. His & stirpes addidit, quas vel ad Comitum *de Kraino* arcem, Clakathurn, vel ad arcem Fridau, vel non procul a Lindwa, Illustrissimi Comitis *de Bámfy* arce, in Comitatu Szaladiensis,

vel ad Chyztreg, ejusdem *Bimfy* oppidum in Pannonia, invenit. Ita vero multum in hoc studio præstitisse existimandus est *Clusius*. Sive enim vias, sive agros, vel legetibus referatos, vel desertos, sive prata, sive silvas, vel cæduas, vel incæduas, sive montes, tumorumque Alpium supercilia, saxa, & rupes, hic locorum percurras, sive aprica spectes loca, sive umbrosa, sive sicciora, sive humidiora, & uliginosa, atque ex his vel paludosa saliceta, vel hartudineta, juxta piscinas æque, atque stagnantes aquas, aut rivos, fluviosque minores, perlustras, vix plantulam deprehendes, quam solertissimus Auctor noster sicco pede præterierit, qui etiam in urbis vallo, fossis, muris vetustis, & ruderibus, ad margines item viarum, agrorum, silvarum, vinearum, occurrentes plantas libro suo inservit. Icones plantarum, occurrunt numero 359, satis accuratæ, plantarum, si cum iis conferantur, naturali formæ utplurimum respondentes. Herbarum adeo quamque, pro illorum temporum ratione, non modo apto nomine donavit, sed & accuratissime descripsit. In imponendis autem nominibus tantam solertiam & cautionem adhibuit, ut sæpe anonymam relinquere plantam maluerit, quam non en ei, non satis aptum, ponere. Curiosus librorum *Clusii* lector, iconem plantæ alicujus non oscitanter contemplans, illico agnoscat ejus genus, radicem, ramulos, folia, flores, semen, locum natalem, aliaque plura. Auctor enim curiosus & solers etiam temporis rationem habuit, quoque mente planta vel florem, vel fructum, aut semen, ferat, annotavit, & de peregrinis etiam nominibus, sigillatim Hungaricis & Germanicis, cognoscendis sollicitus fuit, atque adeo de his & rhizotomas mulieres Austriacas, & venatores, & pastores montanos, & alios rusticos incolas, sæpius in consilium vocavit. Hungarica quidem nomina in hoc Opere *Clusii* pleraque mendote expressa occurrunt; quod tamen magis typographi, quam *Clusii*, culpa accidisse cenfeo, hoc magis, quod ipse omni cogitatione curaque in eam rem incubuerit, ut non solum accurata nomina communicaret, verum etiam adderet, quid hoc vel illo nomine Hungari significantius exprimere voluerint.

rint. Hujus tantæ solertiæ, quam in hoc studio adhibuit eruditissimus *Clusius*, gloria sempiterna apud nos memoria conservabitur: cujus posteris prodendæ vix commodiorem mihi occasionem relictam esse arbitror, quam si nobile ejus, quo diu noctuque flagravat, in plantis Pannonicis, inprimis vero Sempronienfibus, quas admiratus est *Clusius*, cum tamen eas vix a limine salutarit, describendis studium æmuler, & idem institutum sedulus urgeam, similibusque monumentis plantas Sempronienfis territorii, indigenas æque, atque alias rariores, sollicitus ad posteros transmittam. Fructum ex hoc labore inprimis Sempronienfes meos percepturos spero, quibus hac ratione non modo salubriores, sed & pestiferæ vitandæque, plantæ innotescant. Illud etiam futurum confido, ut alii quoque patriæ filii hoc exemplo ad parem plantas, in aliis Hungariæ Comitatibus occurrentes, describendi solertiam incendantur. Tale quid certe in animo habuit eruditissimus vir juvenis, *Samuel Wachsmannus*, Leutschovia-Hungarus, quem socium in Botanicis, apud Saxones cum ageremus, indefessum semper habui. Sed mors conatibus intervenit præmatura, quæ mihi desideratissimum laboris socium, cum in Belgio commoraretur, eripuit; cujus immaturum obitum etiam nunc eo acerbius fero, quo plura & exquisitiora in hoc studii genere ab ipso expectanda fuissent. Vos igitur, Viri Celebrissimi, perofficiose compellendos duxi, & vel illo *Ciceronis*, in *omni honesto nihil tam illustre, nec quod latius pateat, esse*, Libro V de Fin. statuentis, *quam conjunctionem inter homines hominum, & quasi quandam societatem, & communicationem utilitatum*, ad benevolam conspirationem consentumque invitandos. In hoc benevolentie genere præstando si Vos habuero faciles, cerno jam animo, quanto mihi, tot tantorumque Virorum autoritate & benevolentia etiam contra invidorum malevolentiam munito, totius operis decursus facilius sit futurus. Equidem, cum hæc scribebam, non deerant, quæ instituto operi moram & impedimentum illatura videbantur. Armorum enim strepitu, & pestilentia, quæ per quosdam Hungariæ tractus inciderat, metu, cives
mei

mei suspensi erant. Ego tamen, spe gratiæ & præsidii divini confirmator, aerem etiam Sempronii, dum hæc addo, saluberrimum, & cives ita bene valentes, ut vix quisquam infirmus fores meas pulset, aut opem imploret, sentiens, nunquam vel adversorum, vel publicæ calamitatis, metu ita animum despondi, ut, serâ omittenda, & ignavo dolori indulgendum esse, putaverim. Hoc igitur, studio nunquam interrupto, per hæc tempora egi, ut describentis plantis Pannonicis curiosorum votis satisfacerem. In hoc instituto adhuc occupatus, ut vos, Viri Celeberrimi, consiliis & opera perbenigne juvetis, oro atque obtestor, Vobis ego vicissim non semina solum plantarum Pannonicarum rariorum, rariioresque plantas, sed & vera atque genuina, multumque a *Clusianis*, *Mentzelianisque*, diversa, verbe, accuratiora plantarum nomina Hungarica in *Flora Sempronensi* spondeo. Studium, & operam promptissimam, quantam quidem ad hos conatus, feliciter provehendos, præbere possit, mecum liberaliter spondet, omni meo præconio, quod ad humanitatem, sibi elegantioris, rei herbariæ, studium, omnivariamque literaturam, major, D. *Jo. Christoph. Deccardus*, Scholæ Sempronensis Rector Clarissimus, qui graviores curas, quas in scholis publice docentibus vana sterilisque cathedra affert, ceterasque molestias, quas in pessimum scholasticum compacti quotidie capiunt, vel vinearum, vel horti, florumque, cultura, vel etiam plantarum indigenarum studio, quo non vulgariter delectatur, lenire solet. Agite igitur, Viri Celeberrimi, date non inviti locum precibus, vos ad commercium Botanicum, & rariorum seminum, plantarumque, communicationem mutuan peramanter invitantis, & laborem meum, typis destinatum, conciliata etiam cordati alicujus Bibliopole voluntate, (cum talium Vicorum apud nos copia non sit,) ejus opera cum orbe literato feliciter communicetur, prompti facilesque promovete. Reliquum est, ut vestro favori me studiaque mea commendem, nihil dubitans, quin de hoc meo instituto recte benigneque sitis existimaturi. Dabam Sempronii in Hungaria
d. 25 Aug. A. O. R. 1739 XXXIX.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXXXIX.

BIBLIOTHECA BENEDICTINO - CASINENSIS,
sive Scriptorum Congregationis Casinensis, alias S. Justine Patavinae, qui in ea ad hæc usque tempora floruerunt, operum ac gestorum notitiæ; Autore Reverendissimo Patre, D. MARIANO ARMELLINI, ejusdem Congregationis S. Petri de Assisio Abbate.

Partes II.

Assisii, typis Feliciani & Philippi Campitelli, fratrum,
1731 & 1732, fol.

Pars I Alph. 2 plag. 14, Pars II Alph. 2 plag. 10,
Appendix, Fulginei, 1732, plag. 3.

Benedictinorum nomen non in Ecclesiastica solum, sed & in Literaria, Historia celebre est. Quis enim est, qui *Gregorii M., Cassiodori, Ildefonsi, Bedæ, Alcuini, Walafridi Strabonis, Rabani Magnentii Mauri, Adonis, Uuardi, Hermann Contracti, Amularii Fortunati, Haymonis, Lanfranci, Anselmi, Ruperti, Damiani, Bernardi, Dacherii, Mabillonii, Bone, Aguirrii, Sfondrati,* aliorumque Benedictinorum, nomina ignoret? Quorum quidem Ordinis sui sociorum merita cum *Beda, Tritheimio, Wion, Jepsius, Buccelinus, Mabillonius, & Bernardus Pezrus,* scriptis editis celebrarint; tantum abest, ut diligentissimo D. *Arnellini* vitio vertamus, quod tantorum virorum vestigiis insillat, ut singularem ejus solertiam laude utique dignissimam censeamus. Neque enim ejus institutum est,

ea repetere, quæ illi literis atque memoriæ prodidere; sed eorum tantum, qui tribus hæc postremis Seculis, quibus Congregatio S. *Justine Patavine* subsistit, in ea claruerunt, opera & res gestas describere constituit. Cujus quidem Congregationis hæc est ratio. Cum sub initium Seculi quinti atque decimi ob varia infortunia nobilissima quæque in Italia Ordinis Benedictini, nedum inferiora, Cœnobia, prostrata regulari disciplina, & dissipata re familiari, in ruinis jacerent, paucissimis quantaxat monachis in aliquibus illorum relictis, repente ex *Ludovici Barbo*, Nobilis Veneti, S. Georgii in Alba olim Canonici, per *Gregorium XII* in D. *Justine Patavine* Abbatem insperata electione mutata prorsus rerum facies apparuit. *Ludovici* enim *Barbo* auspiciis atque solertia non antiqua solum disciplina restituta, sed & status Benedictinorum œconomicus ad pristinum rediit splendorem. Quin imo hoc exemplo permoti, tum aliquot Commendatarii Abbates, tum Pontifices maximi, aliique Principes, plura per totam Italiam Cœnobia *Justine* monachis simili ratione reparanda & administranda certatim tradidere: non quidem omnia, quæ adhuc in Italia supererant, imo, si eum antiquis conferantur, valde pauca, tot tamen, taliaque, ut amplissimam ac celeberrimam Congregationem efficere potuerint. Nam monasticæ disciplinæ instaurate fama *Nicolaum Guasconum*, Nobilem Florentinum, impulit, ut insignem in patria Abbatiam, quam in Commendam obtinebat, ab *Hugone*, Etruriæ Principe, olim erectam, Patribus *Justine Patavine* cederet. Deinceps *Guido Gonzaga* Cœnobium Benedictinum in agro Mantuano amplissimum, favente *Martino V*, Pontifice maximo, Congregationi S. *Justine* adjuvit, quo eodem Pontifice Patriarchalis D. *Pauli* Romæ Basilica, Monasteriumque, eidem Congregationi accessit. In ejus vastissimi templi & antiquissimi Cœnobii instauracionem strenuam operam contulit Cardinalis *Condemerius*, qui postea *Eugenius IV* Congregationem hanc impense coluit, fovit, ac propugnavit. Crevitque Congregatio Cœnobiorum numero ac dignitate per universam Italiam, cum A. 1505 *Cassanense* Archisterium, totius monastici ordinis fons & origo, sub

Joanne Cardinali Mediceo, qui postea *Leo X.*, opera *Magni Consalvi, Justiniane* Congregationi annexum fuit. Ex quo tempore *Congregatio Casinensis*, alias *S. Justine de Padua*, appellata est. Neque ita multo post A. 1526 *Sicula* Congregatio, quæ pluribus Monasteriis constabat, inter quæ tria nobilissima numerabantur, *Panormitanum S. Martini, Messanense S. Placidi, Catanense S. Nicolai de Arenis*, haud parvum eidem Congregationi incrementum addidit. Dum autem Cl. *Armellinus* Bibliothecam Scriptorum hujus Congregationis exhibet, omnes sine discrimine Scriptores Alphabetico ordine recenset. Neque enim illos prætereundos censuit, qui exigui momenti libros luci exposuere. Videlicet *Gerh. Jo. Vossii* exemplo hanc methodum tuetur. Is in Præfatione in *Partem II Lib. III de Historicis Latinis incerte ætatis*, Lugd. Batav. 1651, pag. 689, inquit *his ipsis*, inquit, *eam inveni viam, ut non contentus exponere majorum gentium Historicos, comites eis dederim, quos putarem quomodocumque in Historicorum grege veri nominis sui præse. Imo etiam affectus hic videre est minutos aliquos, qui profecto longius etiam abessent ab historicæ rei principibus, quam a Diis Consentibus dispere si olim credebantur, quos Patellarios dixere. Neque in eo peccasse mihi vel minimum videtur. Siquidem ita semper animus fuit meus, ut ubique veritas grata esset & accepta; eoque, ut eos imprimis æstimo, qui & multa, & elegantes, de rebus antiquis prodiderunt, ita nec eos aspernari soleo, qui minora, ut potuere, modo fieri ea ullo modo interesset, in literas retulissent. Quod consilium meum optimo me cuique probaturum penitus confido. Summam igitur in recensendis omnibus iis, quæ ad Monachos eruditos Congregationis *S. Justine Patavine* pertinent, servat *αξιόβειαν*, nihilque eorum omittit, quæ ad eorum laudem & notitias, quas quidem nancisci licuit, fieri possunt. Præter varias Operum editiones, undique conquisitas, Autorum etiam, qui illorum mentionem faciunt, testimonia affert, totidemque verbis recenset. Atque, ut jucundior hujus Bibliotheca lectio reddatur, Epitaphiis, Inscriptionibus, Elogiis, ceterisque prosaicis encomiis, poeticos etiam flores adiecit, quibus Scriptores hujus*

Congregationis a nonnullis Poetis exornantur. Appendicis autem loco *de Viris literis illustribus e Congregatione Casinensi, de quibus tamen non liquet, an aliquid scriptis consignaverint*, Commentationem attexuit. Quo quidem labore suo illud se effecisse sibi persuadet, ut publice jam constet, e *Casinensi*, seu *S. Justinae Patavinae*, Congregatione Philologos, Historicos, Literatores, Philosophos, & Mathematicos excellentissimos, prodidisse. Ad quod quidem, de sententia Cl. *Armellini*, plurimum contulit, ac in praesens etiam confert, *Collegium Anselmo-Benedictinum*, sub *Innocentio XI* in monasterio monachorum Casinensium Romae erectum. In quo, sub egregiis praceptoribus, bonae spei juvenes, ex tota Congregatione delecti, multa eruditione imbuti, post ingenii ac doctrinae plura exhibita in alma Urbe specimina, aliorum magistri variis in locis constituti, rem literariam strenue promovent, & amplificant.

JACOBI GRETSERI, SOCIETATIS JESU
Theologi, Opera omnia, antehac ab ipsomet Autore accurate recognita, Opusculis multis, Notis, & Paralipomenis pluribus, propriis locis in hac editione insertis, aucta & illustrata, nunc selecto ordine in certos titulos revocata.

Tomus IX & X.

Ratisbonae, sumptibus Jo. Conradi Peetz & Felicis Bader,
1736 & 1737, fol.

Tomus IX Alph. 10, Tomus X Alph. 11.

Diximus nuper de Operum *Gretseri Tomo septimo & octavo*; jam, quid *nonus ac decimus* secum ferant, docebitur. Et *nonus* quidem exhibet primo loco *Defensionis Controversiarum* Roberti Bellarmini, *S. R. E. Cardinalis amplissimi*, *Tomum secundum, de Christo, Christi que vicario, Pontifice Romano, adversus Junium, Danzeum, Sibrandum, Sutlivium, Witackerum, Chamierum, Abbatum, Povelum, Dreslerum, aliosque Sectarios*. Praemissa est huic Tomo Praefatio
Gret-

Gretseri, quomodo Heretici Scripturas tractent, citent, incautosque illaqueent, deque sectariis, qui secundam & tertiam Illustrissimi Cardinalis Bellarmini Controversiam de Christo, & Christi vicario, allatarunt. Præter scripta, priore jam Tomo refutata, Gretseri impetum hic sustinent Matthæi Sultivi, Angli, Decani (Pseudodecanum vocat Gretserus) Exoniensis, liber de Antichristo, Danielis Chamieri de Oecumenico Pontifice Libri sex, Sam. Huberi Antbellarminus, Roberti Abbati Demonstratio Antichristi, Gabrielis Povelii Disputationes Theologicae de Antichristo, & ejus Ecclesia, ut ceteros taceamus. Controversiæ Bellarminianæ de Christo cum sint Libri quinque, totidem Libris ipsa ejus defensio decurrit. Accessit vero Libro secundo Disputatio de Sacrosanctæ Trinitatis mysterio, in qua potissimum de processione Sancti Spiritus contra Græcos differitur, ejusque defensio; Libro tertio Digressio contra Hunnium, ejusque Hyperaspisten Mævium; porro Refutatio Mæviani libelli contra Judicium Bellarmini de Libro Concordiæ, & Notationes in Disputationem Ergasii Augustani de Christo; Libro quarto Digressiuncula contra Mævium. Inde ad defendendam Controversiarum Bellarmini tertiam progreditur Gretserus, in ejus Operibus jam legitur Reverendissimi & Illustrissimi Roberti Bellarmini, S. R. E. Cardinalis amplissimi, tertia Controversia generalis de summo Pontifice, quinque Libris explicata, & nunc per Jac. Gretserum, Societatis Jesu Theologum, a Sectariorum calumniis vindicata. Implet hæc ipsa Voluminis hujus partem maximam, quippe ad præcipuum doctrinæ Pontificiæ momentum spectans. Appendicem ei Gretserus dedit de mirifico & honorifico Opere Samuelis Huberi, Lutherani Predicantis, in qua, dici vix potest, quantam in Huberi Antbellarminum petulantiam exerceat. Sed longior & gravior quodammodo hæc ipsa est Appendix alia, Apologiam sistens trium Librorum de Translatione Imperii Romani a Græcis ad Francos, adversus Franciscum Junium, Calvinistam, & Matthæum Dresserum, Lutheranum. Prodiert olim Marsilli de Padua liber eruditus de Translatione Imperii Romani ad Germanos, in quo de-

fenderat veram illam, & certissimis monumentis innixam, sententiam, translationem Imperii Romani ad Francos seu Germanos non esse factam a Pontifice. Id graviter ferens *Bellarminus*, opposuit *Marsilio Libros tres*, quos deinde data opera *Franco Junius & Matth. Dresserus* refutarunt. Cum his igitur Duumviris digladiatur *Gretserus*, sed iis, ne quid dissimulemus, armis, quæ ridiculum inspicienti cuique spectaculum faciant. Subjicitur opellæ huic *Admonitio de Animadversionibus Junii in libellum Bellarmini, quem adversus Anonymum quendam Calvinistam edidit*. Omnium postrema est *Satyra in Christi, & ejusdem in terris vicarii, Romani Pontificis, Satyricos, & plus quam Hipponacteos insectatores*, versu hexametro effusa, *Juvenalis* cujusdam aut *Persii* sales sapiens, scilicet.

Pergimus ad *Tomum decimum*, amplissimis cœlestium animarum, quibus gloriosum Sanctorum nomen Ecclesia Romana tribuit, vitis, tanquam tot gemmis, exornatum. Primum suo jure in hoc sacrario locum tenet *Vita D. Mariæ Virginis, Deique genitricis, in gratiam Congregationis & Virginis annuntiata* edita. Virginem Deiparam e vestigio sequitur *Innatus Loyola*, autor quippe Ordinis illius, cui nomen addixerat *Gretserus*. Jam enim legimus *Libros quinque Apologeticos pro Vita Ignatii Loyolæ, Societatis Jesu fundatoris, edita a Petro Ribadeneira, contra calumnias cujusdam Christiani Simonis Lithi Miseni, Calvinista*. Est hic *Simon Lithus Misenus*, quem petit *Gretserus*, clarissimus ille Seculi XVI Philologus, *Simon Stenius*, natione Misnensis, cujus tunc in *Vitam Ignatii, a Petro Ribadeneira* scriptam, *Scholia* prodierant. Idem deinde ad *Apologiam Jac. Gretleri Responsiones* edidit, quibus denuo opposuit *Gretserus Libros quinque Apologeticos pro Vita B. P. Ignatii, Societatis Jesu fundatoris, adversus iteratas calumnias cujusdam Christiani Simonis Lithi Miseni, Calvinista*. Nec sic satis fuit controversiarum. Nam, cum *Stenii* prodiret *Jacobus Gretserus denudatus*, excepit hunc *Gretseri Lithus Misenus Calvinista, nunc tertio Libris quinque dedolatus, pro defensione B. P. Ignatii, qui Societatem eandem instituit ac fundavit*.

avit. Inde ad amœniores Sanctorum Vitas reducimur. Jam enim meriturus optime de *Divis Bambergensibus Gretserus*, exhibet primo incerti Autoris *Vitam S. Henrici Imperatoris*, jam olim *Tomo VI Lætionum antiquarum Canisii* publicatam, sed jam denuo ex optimis Codicibus plenius & correctius editam, & annotationibus *Gretseri* instructam. Commode huic jungitur *Vita S. Kunegundis, Imperatricis, quæ cum sancto suo conjuge Henrico Imp. Episcopatum Bambergensem condidit ac fundavit*, a *Gretsero* ex variis Codicibus auctior & emendatior, quam antea extabat, edita, ejusdemque Notis illustrata. Tum sequuntur *Vita S. Ottonis, Babergerensis Episcopi, ac Pomeranica gentis Apostoli, Libri quatuor, scripti ab Andrea, Monasterii S. Michaelis prope Bambergam Abbate*, a *Gretsero* partim nunc primum in lucem prolati, partim annotationibus ornati. Subjiciuntur his *varie Epistolæ, ad rerum Bambergensium illustrationem pertinentes*, a *Gretsero* primum ex antiquis Codicibus editæ, ejusdemque passim notulis conspersæ, quarum nonnullæ ad ipsum illum *Othonem ab Henrico IV Imp. datæ sunt*. Ad ejusdem *Othonis* quodammodo historiam spectant, quæ jam leguntur, *varia Imperatorum, Regum, ac Principum, Diplomata, res Ratisbonenses illustrantia*, ex Codice antiquo Viennensi a *Gretsero* exscripta. *Divis Bambergensibus* in hoc Volumine comites dati sunt *Divi Eystettenses*, quorum ut memoriam æternitati consecraret *Gretserus*, publicavit, quem primo loco hic conspicimus, *Philippi, Ecclesiæ Eystettensis XXXIX Episcopi, de ejusdem Ecclesiæ Divis tutelariibus, S. Richardo, S. Willibaldo, S. Wunibaldo, S. Walpurga, Commentarium*, eundemque locupletavit *S. Sole, S. Deochari, & S. Sebaldi*, vitis, explicata simul Episcopatus Eystettensis origine. Adjecit idem *Observationum* in hunc *Philippi* Commentarium *Libros duos*, ad illustrandam partim, partim etiam emendandam, hanc Historiam conscriptos, nec non *Catalogum historicum omnium Episcoporum Eystettensium, usque ad Reverendiss. Præsulem & Illustrissimum Principem, Joannem Christophorum a Weststetten*, satis, ut videtur, diligenter contextum. Claudit hunc *Tomum Fons olvi Walpurgini*

gini apud Eystettenfes explicatus atque defenfus a Jac. Gretfero, feu Differtatio de Oleo S. Walpurgis, Virginis apud Eystettenfes feputa, cui Appendicis loco accessit recentium quorundam miraculorum, qua Deus per oleum S. Walpurgis patravit, recensio.

Huc usque processit Operum *Gretferi* Collectio, quam commodus librorum ordo, & ampliffimi rerum notabiliorum Indices, singulis subjecti *Voluminibus*, fatis Lectori, inprimis aliena a nostris sacra sectanti, commendant.

**DE SERENISSIMÆ DOMUS AUSTRIACÆ AD-
vocatia Provinciali superioris atque inferioris Sue-
viæ Disquisitio historica LUDOVICI BARTHOLO-
MÆI HERTTENSTEINII, J. U. L. & Reip.**

Ulmanæ Consilarii.

Notum est & percelebre Præfecturæ Provincialis Sueviæ in Annalibus, veterumque Chartarum monumentis, nomen; at ignota plerisque eius historia, nec satis perspecta ratio, frequentesque proinde de ea eruditorum errores, nec minores de Suevorum in explicandis ejusmodi argumentis negligentia querelæ. Equidem non penitus contemnenda sunt quorundam Scriptorum in nobilissimam hancce historię patrem studia, sed tantam ubivis invenies sententiarum & opinionum ambiguitatem, quin imo contrarietatem, ut difficile sit, distinctam exinde ideam elicere, ne dicam, solidi quid concludere. Ut igitur, illustratis hæctenus hac ratione *Ducatus & Principatus* Suevici vicissitudinibus, etiam summa clarissimi hujus thematis obscuritas, dissipatis, quibus undique involutum est, incertitudinis nebulis, clarior aliquando evaderet, ac conterranei mei leviusculo hocce conatu ad diligentiore[m] ejus investigationem sollicitarentur, præsens conscripsi meletema, in cujus evolutione ea, qua fieri potuerit, perspicuitate ita versabor, ut ex optimis quibusque documentis, editis, ineditis, primo quidem Præfecturæ hujus nomen, divisionem, & originem, postea ejusdem fata, munera, ac appertinentias, & denique illius successione[m], breviter ac succincte sim delineaturus.

I. Quod

I. Quod igitur ad nomen *Landvogtie* attinet, patrii sermonis, & ex vocabulis *Vogt*, Advocatus, Præfectus, & *Land*, provincia, sive terra, compositum, illud esse, nemo facile negaverit. Quem enim Romani Præfectum vel Præsidem provincie dixerunt, illum Germani *einen Land-Vogt oder Land-Pflegger*, regionem autem, ejusmodi Advocatis commissam, *Terram Advocatorum, ein Land der Vögten, oder ein Vogt-Land*, nominarunt, quæ appellatio etiam Præfecturæ cuidam Franciæ orientalis ad nostra usque tempora permanfit. Quemadmodum autem ex hac ipsa nominis etymologia per se constat, hosce Advocatos provinciales cum Advocatis Ecclesiarum & Civitatum, *denen Kasten-Vögten und Reichs-Schultheissen*, non esse confundendos, ita etiam horum Advocatorum Provincialium in Suevia varia olim fuerunt genera, sollicitè proinde a se invicem distinguenda. Ut enim taceam insulsam illam *Lazii* de universa olim Suevia abrogatis Pagis in Landvogtias divisa fabulam, extra omnem certe dubitationis aleam positum est, & *Ergoviam*, & *Brisgoviam*, & *Turgoviam*, inio, ut Cl. *Bruckerus* nuper scite explicavit, & civitatem *Augustanam*, suos olim peculiare habuisse Advocatos Provinciales, id quod inter alia ex *Crufti* inprimis testimonio patet, qui expresse refert, A. 1300 aut circiter ab *Alberto* Rege tres fuisse *Advocatos provinciales* constitutos, *in Suevia Comitem Württembergicum, in Brisgovia filium Domini Ochsensteinensis, & trans Rhenum in Alsatia Dominum Henricum de Liechtenberg*. Et, quamvis harum una vel altera interdum etiam una cum Præfectura Sueviæ, de qua hic nobis sermo est, eidem Advocato simul administranda concessa fuerit, qua ratione A. 982 *Wernerus a Seldenecca*, & A. 1284 *Albertus Comes ab Hohenberg, Sueviam & Augustam Vindelicorum*, A. 1355 *Fridericus, Dux Teccensis, Sueviam & Alsatiam*, A. 1367 *Joannes, Episcopus Brixensis, Sueviam, Turgoviam, Ergoviam, & Alsatiam*, & A. 1409 *Hermannus, Comes a Sulz, Sueviam, Ergoviam, & Brisgoviam*, simul gubernarunt, unaquævis tamen distinctas suas habuit rationes, distinctos limites, & distincta etiam suo modo officia, ita tamen, ut hæc nostra, de qua loquimur, Præfectura ma-

ter quasi reliquarum fuerit, easdemque & dignitate, & antiquitate, & terrarum latitudine, quam longissime superaverit, proinde etiam per excellentiam *Advocatia Provincialis Suevia*, cujus tamen etiam reliquæ partes fuerant, appellata, & ab *Heidoro* passim *Archi-Præfectura* encomio insignita.

II. At nec ipsa hæc, quam modo innuimus, *Archi-Præfectura* Sueviæ distinctione carebat, sed ad imitationem ipsius provinciae in duas partes distinguebatur, *Suevia* scilicet *superioris*, quæ, ut *F. Fabri* verbis utar, contra Alpes porrigitur, & *inferioris*, quæ contra Rhenum protenditur; quapropter etiam in Annalibus & Chartis antiquis frequens *Advocatorum provinciae superioris Sueviæ* fit mentio, quales imprimis A. 1010 *Henricus a Weissenborn*, A. 1275 *Hugo Comes a Werdenberg*, A. 1333 *Henricus de Sweiningen*, A. 1347 *Joannes Henricus de Struwingen*, A. 1353 *Ulricus Comes de Helffenstein*, A. 1373 *Joannes Comes a Lotheim*, & A. 1430 *Fridericus Burggravius de Nüremberg*, prædicantur; qui, ut reliqui eorum successores, in arce Ravenspurgenli, A. 1647 a Suecis deleta, sedem suam habuerunt. Ex *inferioris* autem *Sueviæ Advocatis*, ut ingenue rem fatear, nullum hæcenus inveni, hac distinctione usum; probabile tamen est, & inferiorem Sueviam peculiaribus Præsidibus fuisse rectam: unde etiam *Albertus I* A. 1305 *Advocatis suis Provincialibus*, *Ludovicus IV* A. 1331 *des Reichs getreuen Land-Vogten*, & *Carolus IV* *seinem und des Reichs-Land-Vogten* in plurali numero mandarunt, quamvis non negandum, etiam superiorem Sueviam a pluribus interdum *Advocatis* simul rectam fuisse, qua ratione *Carolus IV*, teste *Crusio*, A. 1353 *Ulricum Comitem de Helffenstein*, & *Eberhardum Dapiferum de Waldpurg*, Præfectos provinciales Sueviæ superioris nominavit. Quamvis autem hoc argumentum hac ratione per se evidenter non concludat; clarissime tamen thesin nostram comprobatur testimonium *Wenceslai*, qui A. 1379 *seinem und des Reichs beede Land-Vogteyen in Obern und Niedern Schwaben* *Leopoldo* Austriaco oppignoravit, quarum fines sic distinguntur, ut superior *Advocatia* loca circa villam *Altorfenseim* & versus lacum *Bodanicum*, inferior autem loca cir-

ca Ileram & Danubium sita, comprehendat. Qui vero utrique huic Præfecturæ simul præfuerunt, aut *κατ' ἐξοχήν Advocati, Præsides, vel Præfecti, Sueviae* audiebant, aut *Procuratores Imperatoris universales in Suevia*, qualis jam A. 1197 occurrit *Degenhardus ab Hellenstein*, aut *Advocati Provinciales superioris atque inferioris Sueviae*, qualis a *Carolo IV*, teste *Datio, Fridericus Palatinus* constitutus fuit, & hi ob latitudinem provinciae, causarumque dirimendarum multitudinem, plerumque sub se habuerunt suos Vicarios, *Unter-Land-Vogte*, ex quibus primus fuisse videtur *Henricus Rüeder*, Eques, qui A. 1373 floruit. Nostris autem temporibus illi, qui illustri hoc munere funguntur, *Kaysferliche Land-Vogt in Ober- und Nieder-Schwaben*, eorumque Vicarii *Land-Vogtey-Verwalter*, nominantur.

III. Hisce præmissis, ulterius jam pergo ad originem hujus Præfecturæ, quam alii, ut aniles illas *Lyreri* nugas silentio præteream, cum *Walzio* a Romanis, eorumque Imperatore *Valerio Probo*, alii cum *Ludewigio* a Francis, alii cum *Huidero* a reliquiis Comitatus Guelphici Altorffensis, alii cum *Schwedero* ab extincta Ducum Hohenstauffensium Familia, alii denique cum *Lazio* a proscriptione *Joannis Parricidæ*, repetunt; at, cum jam diu ante excidium Familiae Welficæ & Hohenstauffensis in veteribus chartis Præsidum Sueviæ mentio injiciatur, mea quidem qualicumque sententia initia Præsidatus Suevici a Gothis, forma a Francis, incrementa autem a Guelphorum (quorum olim arx Ravenspurgensis, antiqua Advocatorum sedes, nativum domicilium fuerat,) exuviis repetenda erunt. Primus enim absque dubio, teste *Cassodoro & Agathia, Theodoricus* Præsides provinciales in Sueviam misit, *Chlodoveus* autem ab initio Sueviam etiam per Præfectos Provinciales gubernavit; postquam vero ejus in regno successores Sueviam in Ducatum converterunt, pars quidem Provinciae ex observatione *Schiltveri* feudi jure Ducibus cessit, quod autem reliquum erat, per Advocatos Provinciales administrabatur, ex quo, observante *Kalero*, per se patet, Ducatum & Landvogtiam Sueviæ coevas quidem, sed ratione potestatis, jurisdictionis, originis,

ginis, & acquisitionis, admodum inter se distinctas fuisse dignitates. Iterum iterumque ergo errat *Heiderus*, dum Imperatores non prius de constituendis in Suevia Advocatis Provincialibus sollicitos fuisse, asserit, quam, asseritis Imperio juribus occasu Ducum vacuis, laberent, in quo eorum cura occupari posset.

IV. Sed pedem jam moveo ad fata hujus Advocatiæ, quæ, Ducatu Sueviæ sub stirpe Carolingica sublato, una cum hoc per satis longum temporis spatium a *Camera Nuntii* recta fuit, quorum alter, uti videtur, bona, ad Ducatum Sueviæ pertinentia, alter autem bona, ad fiscum Regium spectantia, procuravit, proinde etiam, teste *Spelmanno* & *Goltasto*, haud raro *Advocati Imperiales* dicti. Ex quo autem Ducatus Sueviæ per *Conradum I* iterum fuit instauratus, etiam Advocatia Provincialis, quam *Moserus* frustra patrimonio veterum Welphorum accenset, iterum separatas rationes habere cœpit, neque alia, post extinctam Hohenstauffenium Familiam, illius facies fuit. Licet enim *Cel. Schroederus* cum personato illo *Burgoldensi* & *Ill. Mosero* existimet, Praefecturam Sueviæ A. 1293 in Comitibus Augustanis, una cum Ducatus Suevici Domaniis, *Rudolpho* juniori tanquam feudum regale vexilliferum a parente fuisse concessam; constat tamen ex optimorum Scriptorum testimoniis, Serenissimam domum Austriacam non feudi, sed pignoris, titulo illam acquisivisse, unde etiam, teste *Burgmeistero*, Imperator *Maximilianus II* agnatis suis, investituram de hac Praefectura, tanquam de feudo Imperii principali, aliquando postulavit, repulsam dedit, ex quo sponte sua corruit illud doctissimi alias *Heidleri* conjectarium, quod scilicet Praefecti Provinciales veterum Ducum partes sustineant, quamvis ipse cum *Ill. Ludovigo* non assensuat, quare *Rudolphus I* eo ipso, quo Sueviam ab ordinibus pro filio suo demandavit obtinuitque, non simul Imperiali autoritate vel adjunxit Landvogtiam, vel hanc ipsam eidem pariter rogaverit, perpetuo demum a Principe Sueviæ exornandam atque influendam. Quicquid autem hujus rei sit, certum tamen est, Advocatiam illam etiam extinctis Ducibus Suevorum penes Imperium permansisse, id quod inter alia ex eo quoque patet, quod *Carolus IV*

A. 1359 civitatibus Sueviæ solennissime permiserit, *die Land-Vogtey in Schwaben niemanden mehr zu verpfänden*, quamvis filius ejus *Wenceslaus* illam haud diu post annum 1379 *Leopoldo* Austriaco oppignoraverit, a quo tempore frequentibus vicissitudinibus obnoxia, ac a variis varie dilacerata fuit; quare etiam *Fridericus III* Imperator A. 1482 Statibus Advocatiæ vicinis turbationem jurium, & injustam occupationem bonorum, ad eandem pertinentium, teste *Ottone*, serio prohibuit, *Carolus V* autem eam A. 1548, accedente Electorum consensu, provida cura fratri Augustissimo *Ferdinando I* relucendam, & sub lege relictionis perpetuo possidendam, tradidit, qui deinceps A. 1562 Judicio provinciali novam Ordinationem præscripsit, & eandem una cum aliis in Suevia bonis ad posteros suos transmisit, inter quos quidem Statusque immediatos Sueviæ variæ super ejus relictione, & Judicii provincialis abrogatione, annis præcipue 1585 & 1646, ortæ fuerunt controversiæ, a *Lunigio, Burgmeistero, & Pistorio*, latius explanatæ, & dudum in Comitibus tam universalibus, quam circularibus, agitatæ, quin imo ad solennes pacis Westphaliæ deliberationes delatæ. At, cum meum non sit, tantas componere lites, præstat judicium de iis suspendere, quam tantorum Principum controversiis imprudenter se immiscere; quare etiam bella, inter Civitates Sueviæ & Comites Württembergicos ob jura Advocatiæ Seculo XIV orta, & non nisi gravi ære soluto, multoque sanguine effuso, sedata, silentii populo involvo, curiosum Lectorem ad *Nauclerum & Crusium* remittens.

V. Ceterum Præfecti illi ab initio a Regibus Gothorum, postea a Regibus Francorum, & demum a Regibus Germanorum, ex primaria gentis nobilitate immediate fuerunt constituti. Quare etiam *Degenbardus ab Hellenstein* A. 1197 *Procurator Imperatoris in Suevia*, & *Rudolphus de Homburg* A. 1362 *desi Heil. Röm. Reichs-Pfleger in Schwaben*, imo eorum successores hodiernum *Kaysörl. Land-Vogte*, audiunt, quorum haud pauci apud *Magerum & Burgmeistram Dei & Imperatoris*, quemadmodum *Judices Provinciales Imperatoris & Advocati gratia*, tales se scripserunt; qua ratione A. 1378 *Contra-*

duſ Staëffer von des Röm. Kayſers und Herzog Friederichs von Bayern alſi Land-Vogts in Schwaben Gnaden freyer Land-Richter in der Pürſi audit. Ex quo autem Prælectura Sueviæ certis familiis oppignorata fuit, etiam jus conſtituendi Advocatum Provincialeſim ſimul eis ceſſit, id quod exempla *Rudolphi Comitis ab Hobenburg* A. 1379, *Conradi Stein a Reichenſtein* A. 1384, *Hermanni Comitis a Sulz* A. 1409, aliorumque, clariffime docent.

VI. Fuit autem olim ſumma horum Advocatorum, tanquam Imperatoris & Imperii in terra Suevica Vicariorum, autoritas. Quapropter etiam antiquiffimis jam temporibus titulo *nobilium* atque *ſrenuorum* condecorati, & non minori fere, quam Duces, loco habiti fuerunt, inſignibus etiam veteris Ducatus Suevici uſi, & a *Goldaſto* inter quatuor Advocatos Imperii relati. Quin tantus illis olim exhibitus fuit honos, ut monaſteriorum civitatumque Imperii, quibus Imperatores quam optime cupiebant, deſenſio illorum patrociniſo commendata fuerit, id quod, præter alia innumera exempla, imprimis monaſterii *Pfullingenſis* de anno 1296, *Denckendorffſenſis* de anno 1342, & *Königsbrunnſenſis* anno 1384, apud *Beſoldum*, nec non civitatis *Campidunenſis* de anno 1355 & 1361, teſtantur. In civitatibus autem Imperii, eorum deſenſioni commiſſis, tanta quoque illorum fuit exiſtimatio, ut *Wenceslaus* A. 1383 illis expreſſe mandaverit, *Herzog Leopolden zu Oeſterreich alſi Ihrer Majestæt und des Reichs Land-Vogt gehorſam zu ſeyn*, quare etiam multæ ex illis Præfecto provinciali olim homagium præſtiterunt. Poſtquam autem & monaſteria & civitates illæ durius interdum a Præfectis habitæ fuerunt, ſenſim ſenſimque Imperiali autoritate illorum jugo & exactionibus, ut verba Diplomatum ſonant, fuerunt exemptæ, id quod in ſpecie, *Beſoldo* & *Burgermeiſtero* autoribus, A. 1305 Monasterio *Bebenbuſano*, A. 1309 Monasterio *Pfullingenſi*, A. 1377 *Eſlingæ*, *Reutlingæ*, *Roſhwilæ*, & *Wilæ*, accidit; unde etiam eſt, quod Præfecturæ jura hodie longe arctioribus, quam juridiſtictio Judiciſi provincialis Suevici, limitibus conſtricta ſit, eique, recte id obſervante *Schwedero*, nulla amplius in monaſteria ac civitates

Sue-

Sueviæ, seu Status Imperii, superioritas competat, unde etiam *Fridericus III*, apud *Daniam*, A. 1489 expresse declaravit, *dass dasselb Land Schwaben und die Unterthanen darinn allein dem Röm. Kayser und dem H. Reich zugehörig und unterworfen seyen, und sonst keinen andern Herrn, dann den Kayser, hatten, &c.* Et, quamvis cœnobicia quædam, v. g. *Weingartense*, *Owense*, *Salmonis Villanum*, *Schuffenriedense*, *Ochsenbusanum*, *Münchbrodense*, *Buxheimense*, *Lindaviense*, *Læwenthalense*, *Baindense*, *Guttenzellense*, una cum civitatibus *Buchbornense*, *Wangense*, *Überlingense*, *Biberacense*, *Memmingense*, *Kauffburana*, *Pfullendorffense*, *Reutlingense*, *Erlingense*, *Wilense*, &c. Advocatiæ Provinciali hodiernum certum aliquod tributum annuum persolvere teneantur, illud tamen non tam in signum subjectionis, quam in honorem protectionis, *wegen des Schutz und Schirms und als eine Ebrung wegen der Stadt-Steuer und ihrer Ammann-Aemter*, ut & in recognitionem hanni sanguinis, *wegen des Blut-Banns*, fieri solet, id quod *Joannes Dapifer a Waldpurg*, apud *Burgmeisterum*, A. 1473 ipse agnovit, & in causa etiam fuit, quod Status A. 1523, a *Nicolao Zieglero* ad Comitata Provincialia *Altorffensia* citati, suavis *Fœderis Suevici* non comparuerint.

VII. Quod autem officium horum Præfectorum provincialium spectat, illud in eo maxime consistebat, ut census & reditus Imperii Imperiali nomine exigere, negotiis judicialibus formam legemque præscriberent, provincie securitati invigilarent, pacem publicam sua autoritate firmarent, Monasteriorum, Civitatum, & Judæorum, curam gererent, viarum publicarum securitatem persecutione latronum promoverent, vasallos imperii in officio continerent, & denique Decreta Judicialia executioni mandarent; quem in finem etiam præter *Vicarium*, *den Landvogtey-Verwalter*, *Scribam*, *den Land-Schreiber*, *Fisci Patronum*, *den Landgerichtlichen Fiscal*, aliosque officiales bene multos, *Landwaibel*, *Ambtleub*, *Forstmeister*, *Überreuter*, *Ambts-Knecht*, &c. sub se habet, dum e contrario *Judex Provincialis*, *der Kayserl. Land-Richter*, teste vetere quodam *MSto*, immediate a *Regimine Oenipontano* dependet,

det, neque Advocati Provincialis jurisdictioni subjectus est, quamvis eodem cum illo loco, in villa scilicet Altorffensi, commoretur, & suo modo ejus inspectioni sit obnoxius.

VIII. Ipsa vero Landvogtia non tantum potestatem judicariam exercet, sed satis etiam amplum territorium in Algovia, & in illo diversa castra, pagos, villas, Serenissimæ domui Austriacæ, partim quoad proprietatem, ut v. g. *der Flecken Altorff, die Burg und Vastin ob Ravenspurg, der Lehenhoff zu Oepffingen*, partim autem tantum quoad jurisdictionem, sive altam, sive bassam, sive utramque simul, subjectas, cum omnibus regalibus, *an hoher Obrigkeit, Herrlichkeit, Gerechtigkeiten, Lehenschaften, Mannschaften, Gülten, Aempter, Ehrungen, Zellen, Zwingen, Bennen, Vogtzen, Vogt-Recht, Fell, Gekess, Frevel, Straffen, Bussen, Steuern, Forst, Wildbahn, Gleich, &c.* ut verba *Wenceslai, Sigismundi, & Caroli V* apud *Lunizium* sonant, comprehendit, ex quibus etiam Præfectus provincialis per suos officiales *Ambts-Knecht und Gesell-Einnehmer*, quorum in superiori Landvogtia 15, in inferiori autem 3, constituuntur, haud contemnendos redditus percipit, id quod inter alia ex eo præcipue patet, quod non tantum *Wenceslaus* ex redbibus *Leopoldo* Austriaco annuam pensionem 6525 florenorum assignaverit, sed etiam, teste veteri MSto, 2727 subditi collectabiles in Landvogtia superiore reperiantur, quorum plurimi peculiare dominos habent, sed tamen quoad jurisdictionem altam Præfecturæ provinciali subjecti sunt, ut jam honoraria, a Statibus in ea, quin imo etiam extra eam, sitis quotannis Advocatis persolvi solita, silentio præteream. Manifestus exinde est eruditissimi alias *Schraggi* error, existimantis, Præfecturam provincialem Sueviæ nihil aliud unquam fuisse, quam jus Advocatiæ, ab Imperio dependentis, minime vero territorium significare, &, quicquid forte honorum, rerum, hominum, prædiorum, &c. pertinentiarum nomine cum Landvogtia ipsa, seu potestate judicaria, ab Imperio Serenissimæ domui Austriacæ fuerit concessum, non aliq. jure, quam domini utilitatis, illi obtigisse, cui effato certe Literæ oppignorationis una cum quotidiana experientia e diametro contrariantur.

IX. Por-

IX. Porro etiam ad Praefecturam hancee Provincialem ex sensu dictorum Diplomatum olim pertinebant, & ex parte adhuc hodie pertinent, Judicium provinciale Sueviae, *das Frey-Kayserliche Land-Goricht in Schwaben, auf der Leutkircher Heyde und in der Gepürst*; item Advocatia Civitatum Imperialium Augustensis & Giengenensis, *desi Reichs Städte Augspurg und Giengen*, nec non reliquarum Civitatum & Monasteriorum in limibus ejus sitorum, *mit den anderen desi Reichs Städten daselbst, Ckesteren, &c.* porro defensio Judeorum, quam A. 1431 in inferiori Suevia *Conradus Dominus in Weinsperg* vicario nomine exercuit, *alle Juden in Ober- und Nieder-Schwaben*, tutela hominum liberorum in campis Leut-Kirchensibus, *die freye Leuth auff der Leutkircher Heyde und in der Gepürst*, quarum transactiones, cum Advocatia provinciali super diversis gravaminibus initas, *Burgmeisterus* late recenset, potestas reluendi bona Imperii in Suevia oppignorata, & denique spes succedendi in Feuda Suevica in Landvogtia Suevica Imperio aperta, vulgo *Schwaben-Lehen*, item *Herzog-Lehen*, dicta, quorum sat magnus est numerus, & quorsum, telle eodem MSto supra citato, imprimis pertinent *Wachsenburg, Habsperg, Justorff, Widenstein, Unter-Sulmatingen, Cronburg, Schwarzbach, Krotzheim, Gleiffenburg, Laupheim, Bussingen, Laubenberg, Eisenburg, Honburg, Grünigen, Graben, Stauffen, Fridingen, Hasenstein, Nieder-Marchall, Esheim, Reckbergshausen, Warthausen, Achburg, Freyberg, Ebenhofen, Stadion, Alberweiler, Wehrwag, Ellerbach, Brandenburg, Trauchburg, Vehrigen, Sigmaringen, Wehrstein, Rietheim, Blaubeuren, &c.*

X. Tandem coronidis loco adjungam catalogum Advocatorum provincialium Sueviae, quotquot eorum hactenus in Chartis, Diplomatis, Annalibus, apud *Goldastum, Brunschium, Stumpsum, Crusium, Heiderum, Dattium, Besoldum, Petri, Ottonem, Burgmeisterum, Ludewigium, Lehmannum, Königshofen, Münsterum, Buccinum, Lunzigium, Zellerum*, aliosque, invenire licuit, quorum nomina, Chronologico ordine disposita, sunt sequentia: A. 499 *Pmericus, Comes Stabuli, Sueviae Praefectur*, A. 500 *Fridilachus, Reclor provincialis in*

Suevia, A. 600 Romulphus, *Comes provincialis Suevia*, A. 716
 Sindelfius, *Alemannia Praefectus*, A. 718 Ottwinus, *Praefes*
Suevia, A. 764 Syllachus, *Comes Ilergovia, Praefectus Suevia*,
 A. 766 Gozbertus, *Praefes Ranckwilanus, Landgravius Suevia*,
 A. 788 Gewoldus *Comes a Bussen, Praefectus Suevia*, A. 994
 Wernherus a Saldenecca, *Advocatus Suevia*, A. 1010 Henricus
 a Weiffenhorn, *Advocatus Provincia superioris Suevia*, A.
 1197 Degenhardus ab Hellenstein, *Procurator Imperatoris uni-*
versalis in Suevia, A. 1227 Conradus Pincerna a Winterflet-
 ten, *Gubernator Suevia*, A. 1258 Rudolphus Dux, *Advocatus*
Terra in Suevia, A. 1274 Albertus Comes ab Hohenberg, *Ad-*
vocatus Terra in Suevia, A. 1275 Hugo Comes a Werdenberg,
Landgravius superioris Suevia, A. 1296 Lutherus de Isenburg,
Advocatus provincialis Suevia, A. 1300 Eberhardus Comes de
 Württemberg, *Praefectus provincialis Suevia*, A. 1309 Con-
 radus a Winsberg, A. 1313 Ulricus de Schellenberg, A. 1320
 Ulricus Comes de Montfort, A. 1333 Henricus de Schwein-
 gen, *Kaysers Ludwigs und seines Sohns Herzog Steffans*
Land-Vogt in Oberrn Schwaben, A. 1336 Ulricus Comes de
 Württemberg, A. 1346 Comes a Werdenberg, A. 1347 Jo. Hen-
 ricus a Struwingen, *Unsers Herrn des Kaysers Land-Vogt*
in Oberrn Schwaben, A. 1353 Ulricus Comes de Helffenstein,
superioris Suevia Praefectus, A. 1354 Eberhardus Dapifer de
 Waldpurg, A. 1355 Ulricus Comes de Helffenstein, A. 1360
 Fridericus, *Dux Teccensis, Herzog Rudolphs von Oesterreich*
Land-Vogt in Schwaben und Elsass, A. 1362 Rudolphus ab Hom-
 burg, *Pfleger des Heil. Rom. Reichs in Schwaben*, A. 1366 Jo-
 annes Dapifer de Waldpurg, A. 1367 Joannes, *Episcopus Bri-*
xensis, Land-Vogt in Schwaben, Türgau, Ergau, und Elsass,
 A. 1370 Fridericus, *Burggravius a Nürnberg*, A. 1372 Bur-
 cardus Münch a Landsron, A. 1373 Joannes Comes a Lot-
 heim, *Land-Vogt in Oberrn Schwaben*, A. 1378 Fridericus, *Dux*
Bavariae, A. 1379 Leopoldus, *Dux Austriae*, ejusque nomine
 Rudolphus Comes ab Hohenburg, *Land-Vogt in Schwaben*, A.
 1380 Sigbertus, *Landgravius a Leichtenberg*, A. 1381 Albertus
 Comes de Heiligenberg, A. 1384 Conradus Stein a Reichen-
 stein,

Hein, *Herzog Leopolds zu Oesterreich Land-Vogt in Schwaben*,
 A. 1385 Joannes Dapifer a Waldpurg, A. 1386 Wilhelmus
 Fronberger, *Land-Vogt in Schwaben*, A. 1388 Eberhardus de
 Freyberg, Eques, A. 1389 Ernestus, Dux Bavarix, A. 1391
 Wurseboy a Swynacc, A. 1392 Petrus Losinger, Eques, A.
 1397 Stephanus, Dux Bavarix, A. 1398 Waltherus a Kœ-
 nigseck, A. 1400 Ulricus Comes ab Helfenstein, A. 1406 Jo-
 annes Comes a Werdenberg, A. 1407 Joannes Dapifer de
 Waldpurg, *desi Heil. Röm. Reichs Land-Vogt in Schwaben*,
 A. 1409 Hermannus Comes a Sulz, *Herzog Friederichs von
 Oesterreich Land-Vogt in Schwaben, Ergau, und Breisgau*,
 A. 1413 Burcardus de Maunsberg, A. 1414 Rudolphus Comes
 a Montfort, *desi Heil. Röm. Reichs Land-Vogt in Schwaben*,
 A. 1415 Joannes Dapifer a Waldpurg, A. 1417 Stephanus, Dux
 Bavarix, A. 1429 Jacobus & Eberhardus, Dapiferi de Wald-
 purg, *Land-Vogt in Ober- und Nieder-Schwaben*, A. 1430 Fri-
 dericus, Burggravius de Nüremberg, *desi Heil. Röm. Reichs
 Land-Vogt in Obern Schwaben*, A. 1431 Wilhelmus, Dux Bava-
 rix, *König Sigmunds und desi Reichs Land-Vogt in Schwab-
 en*, A. 1433 Eberhardus Dapifer de Waldpurg, A. 1440 Ja-
 cobus Dapifer de Waldpurg, *desi Heil. Röm. Reichs Land-
 Vogt in Obern und Niedern Schwaben*, A. 1446 Georgius Da-
 pifer a Waldpurg, A. 1452 Albertus, Dux Austria, ejusque
 nomine Lucas de Landau, Eques, A. 1453 Jacobus Dapifer de
 Waldpurg, *Herzog Albrochts von Oesterreich Land-Vogt in
 Schwaben*, A. 1464 Joannes Dapifer de Waldpurg, *Herzog
 Sigmunds von Oesterreich Land-Vogt in Schwaben*, A. 1484
 Henricus de Schellenberg, A. 1486 Henricus Storber, *Herzog
 Sigmunds zu Oesterreich Verweser der Landvogtey in Schwab-
 en*, & post eum Marquardus de Schellenberg, Eques, A. 1490
 Joannes Comes de Sonnenberg, A. 1500 Jacobus a Landau,
 Eques, A. 1518 Nicolaus Ziegler de Bahr, ejusque nomine Rei-
 chart Spath de Sultzburg, A. 1527 Joannes de Fridingen, *Kö-
 nig Ferdinands und Georg Truchsessens Land-Vogt in Schwab-
 en*, A. 1544 Georgius Gienger & Joannes Wilhelmus de Lau-
 benberg, A. 1551 Georgius Ylsing, Eques, A. 1581 Maximilia-
 nus

nus Baro ab Ylsing, A. 1583 Fridericus Baro ab Ylsing, A. 1589 Christophorus Jacobus Lidl, A. 1597 Georgius Fugger, Baro de Kirchberg & Weiffenhorn, A. 1644 Joannes Georgius Comes a Kœnigseck, A. 1679 Antonius Eusebius Comes a Kœnigseck, A. 1692 Franciscus Maximilianus Comes a Kœnigseck, & denique ab A. 1710 modernus Illustrissimus ac Celsissimus Dominus, Carolus Sigfridus Comes de Kœnigseck in Aulendorff, &c. Heros togatus, singulari in literas literatosque amore non minus, quam reliquis virtutibus, quæ tanto muneri conveniunt, coruscus, & proinde immortalis laude dignissimus.

D. Anton Balthasar Walthers Juristisch. Historische Betrachtungen über das Leiden und Sterben Jesu Christi, &c.

h. e.

D. ANTONII BALTH. WALTHERI, SERENISSIMO Principi Würtembergo-Oelsnensi a Consiliis Regiminis, Meditationes Juridico-historicæ in passionem & mortem Jesu Christi; in quo Opusculo res hujus historię notatu digniores, prout a quatuor Evangelistis consignatæ fuerunt, ex Jure & Antiquitatibus, cum Romanis, tum Judaicis, illustrantur. Accedit notitia præliminaris de statu Judæorum politico sub regimine Romanorum, una cum duplici Appendice: 1) de vitiis in hoc processu criminali Pilato partim merito, partim sine causa, objectis, 2) de suppositis Actis judicialibus, huc pertinentibus.

Vratislavia & Lipsiæ, apud Danielem Pietsch, 1738. 8.

Alph. 1 plag. 8.

Amplissimus Autor nec ingenium, quod ei politissimum natura dedit, in nobiliori, quam est illud de Servatoris nostri morte, exercere argumento, nec elegantiori libello, quam quem nostris jam versamus manibus, publicum dare specimen doctrinæ suæ, potuit. Non sane crambem hic Lectori bis ac sæpius recoctam apposuit, nec, ex nostra quidem sententia, inter tot viros eruditos, Jureconsultos maxime, qui in illustranda

da

da Christi patientis historia operam collocarunt, inuenietur nullus, qui vel perspicuitate, vel selectæ doctrinæ copia, vel iudicii acumine, Præclarissimo Autori anteposendus jure videatur. Atque id ipsum luculentis probabimus exemplis, demonstraturi simul, quantam asserre possit utilitatem hoc Opusculum non studiosis modo Jurisprudentiæ, sed iis etiam, qui sacrarum literarum se profitentur cultores. Promissis quasi loco, & antequam ad eum, quem sibi constituerat, scopum accederet Vir laudatissimus, statum Judæorum politicum sub Romanorum imperio strictim carptimque describendum suscepit. Scilicet, cum *Hircanus & Aristobulus*, fratres, ex *Asmonæorum* gente oriundi, post patris *Alexandri Jannæi* obitum de successione in regno Judaico certarent, hæc controversia *Scauro*, qui *Pompeji* præfectus copiis erat, invadendæ Judææ præbebat occasionem. *Aristobulus*, oblata grandi æris summa, efficiebat, ut *Scaurus* ejus faveret consiliis, donec ipse mox *Pompejus* in Judæam veniret, &, splendidissimo munere ab *Aristobulo* frustra ipsi dato, *Hircani* partibus accederet, Hierosolymam templumque occuparet, *Aristobulum* caperet, Pontificatus dignitatem *Hircano* restitueret; urbi tributum imponeret, *Scaurum*que Syriæ pariter ac Judææ præficeret. *Julius Cæsar*, acerrimus quippe *Pompeji* adversarius, *Aristobulum* timebatur, eumque, duabus tectum legionibus, in Judæam mittebat; at in itinere constitutum veneno interfecerunt *Pompeji* fautores, & filio ejus natu maximo, cui nomen *Alexandri*, *Scipionis* jussu, caput gladio demtum. Alter ejusdem filius, *Antigonus*, Romæ quidem de *Antipatro*, *Herodis M.* parente, qui purpuratorum in *Hircani* aula primarius majus Principe suo imperium sibi arrogaverat, graviter querebatur, sed *Antipater*, ad *Cæsarem* deductus, cicatrices monstrabat suas, & servitia Romanis exhibita tam vivis representabat coloribus, ut augetet *Cæsar* illius potestatem, civisque Romani jura, & Procuratoris in Judæa dignitatem, ei tribueret. Quo facto Romani in Senatusconsulto, a *Josepho Lib. XIV Cap. 16* servato, Judæos amicos suos ac socios declarabant, quod ipsum fundamentum jecit fortunæ, qua deinceps *Herodes M.* emittit. *Antipater enim Cæ-*

faris benevolentia, & *Hircani* languori, confusus, Judaicæ provinciae regimen inter suos distribuebat filios, & *Phasaclum* urbi præficebat Hierosolymitanæ, *Herodem* autem, natu minorem filium, in Galilæam ablegabat, ubi, sumto de *Ezechia*, pessimo latrone, supplicio, populi sibi favorem conciliavit. Cumque annis subsequētib; *Antigonus*, *Aristobuli* filius, Parthorum suffultus præsidio, occupasset templum, & non *Phasaclum* modo, cui, ut ad gerendum regni sceptrum inhabilis redderetur, aures abscindi jussisset, sed ipsum etiam *Hircanum*, cepisset, *Herodes* commigrabat Romam, & *Aristobulo* juniore, *Hircani* filio, solium communire studens, præter spem ab *Antonio*, qui post *Cæsaris* fatum *Cassium* vicerat, multis ornatus honoribus, regnum ipse accipiebat. Revertebatur igitur in Judæam, Romanoque exercitu urbem Hierosolymitanam oppugnabat, tanto sane successu, ut non urbs modo & templum, multo effuso sanguine, sed *Antigonus* quoque, in manus ejus traderetur, quem deinceps *Antonius* Antiochiæ interfecit. Sic, ut Poeta canit, omnia verti cernimus, atque illas gentes assumere robur, has concidere. Nullum nunc erat Asmonæorum imperium, & *Hircanus*, qui *Herodis* parentem in summo dignitatis fastigio collocaverat, qui ipse antea imperantis fulserat insignibus, jam *Herodis* Regis potestati erat subjectus, & prima in Senatu magno sede contentus esse debebat, quæ tamen lætitia (si lætitia potius est, quam dolor,) minus ei fuit diuturna, propterea, quod conjurationis cum *Malcho*, Arabe, suspectus, ab *Herode*, aliquot annis post, e medio tollebatur. Cum deinceps *Augustus*, commisso apud Actium prælio, nobilem retulisset victoriam, *Herodis* maximi, quippe *Antonii* affectæ, inclinata & prope jacens videbatur fortuna. Sed conferebat se Rhodum ad Imperatorem, & qua erat ingenii calliditate, coram ipso exhibita *Antonio* pro beneficiis suis officia ostentabat, coronaque ad pedes *Augusti* demissa pollicebatur, eadem se in eum fide futurum, si hanc ex manibus ejus reciperet. Ejusmodi imperterriti animi, erectæque indolis, signis pariter atque egregiis, quæ vincere mortalium plerosque solent, muneribus, & Imperatoris, & totius Romani exercitus, gratiam ac favorem

aucu-

aucupabatur *Herodes*, ita quidem, ut in regni possessione ex voto maneret, & acceptis præter hoc locis, quæ *Cleopatra* suæ donaverat *Antonius*, Procurator quoque in Syria constitueretur, imo paulo post Arabia, quam dono ei *Augustus* dederat, fines suos extensos conspiceret. Ne vero *Herodes* collectam Romanorum gratiam effunderet temere, incredibilem æris summam erogabat, complures in *Augusti* & *Agrippæ* honorem urbes condebat, eidem dedicabat Cæsaream, quæ Turris ante Stratonica vocabatur, ludisque, ad pompam & magnificentiam quam maxime comparatis, Romanorum imitari consuetudinem studebat, quod ipsum tamen ægre ferebant Judæi, a paganorum moribus alieni. Quo major igitur erat, quæ Romani eum complectebantur, benevolentia, eo sane acerbius gentis suæ odium in se derivaverat, partim propter summam in Asmonæorum, & suam ipsius, familiam, infantesque Bethlemiticos, crudelitatem, partim ob sublatam majoris Synædrii potestatem, ac membrorum in eo cædem, quibus accedebant causæ aliæ, quarum jam paulo supra mentionem injecimus. *Herodes* simulata quidem in Judæorum sacra religione, splendidissima templi, bellorum frequentia propemodum destructi, renovatione, manque, ingravescente annona, liberali & plena, conciliari rursus amorem posse civium, sibi persuaserat, sed nimis altis infixæ radicibus hærebat crudelitatis memoria, ansamque conjurationum dabat, donec morbo tandem decederet *Herodes*, tam molesto gravique, ut sibi ipse culro violentas inferre manus voluisse dicatur. Ex his, de quibus Amplissimus Autor uberiori sermone exposuit, miræ Judaici regni mutationes facile perspicere possunt, quæ hæc sunt: primo, quod Romani illud quidem suo subjecerint imperio, hac tamen ratione, ut Judæi socii, amici, & confederati Quiritium haberentur, tum, quod jura regia ab Asmonæorum gente ad ignobilem Judæisque incognitam familiam fuerint translata, denique, quod Judæis tributis solvendi necessitas a Romanis sit imposita. Adjecit Vir Christianus, præter succinctam de filiis *Herodis* M. notitiam, (inter quos *Herodes Antipas*, Tetrarcha, non confundi cum parente suo debet.)

bet.) plures observationes, ad hæc pertinentes capita, & notatu dignissimas, quas vero, instituti nostri non est, in medium proferri. Convertimur potius ad ipsas in historiam patientis Christi meditationes elegantissimas, profecto, & non minoris utilitatis, quam jucunditatis. *Meditatione IV ad Cap. 26 v. 50 Matth.* duo notat Vir præstantissimus. Dum enim Servator divinus *Judam* amicum suum vocat, magnum ipsi honorem habuit, quoniam ejusmodi compellatio non communi tantum salutationi, sed nominibus etiam eorum, ad quos literas exarabant veteres, adjungi solebat. Longe illud honorificentius erat, si voce hæc erga inferiores uterentur superiores, id quod ex multis Imperatorum Rescriptis patet, in quibus cum Magistratus. tum JCtos, quorum summa erat in aula autoritas, amicorum nomine insignitos legimus. Sed & Christus nominatim appellat proditorem suum, quod non minus honoris & amicitie declarandæ causâ apud veteres erat receptum. Illi proinde, qui in Romano impetio munera ambiebant publica, hæc blanditiis favorem populi & vota captabant, servis eam in rem stipati nomenclatoribus, qui in tanta civium multitudine uniuscujusque nomen in aurem dicerent domino. Occurrit quoque ejusmodi consuetudo in materia hæreditatum, & hæredes cum primis honorari dicuntur ideo, quod nomen eorum in testamento sit repertum, *l. 3 §. 2 D. de Legat. præfat. l. 15 D. ad L. Corn. de Fals. &c.* Filius sane, in patria constitutus potestate, vel nominatim hæres scribi, vel nominatim exhæredari, debebat. Imo exhæredatio nominatim facta non tam ignominiosa videbatur, quam præteritio, ceu ex *Ulpiano l. 3. pr. D. de Liber. & posth.* intelligitur. Generatim vero maximi instar opprobrii erat præteritio nominis. Argumentum suppeditant Censores, Senatorum nomina recitantes, qui, si quod prætermitterent, non solum id existimationis læsio, sed signum quoque certissimum, habebatur, non vocatum Senatorem ex senatu ejectum, nomenque illius in albo Senatorum deletum plene fuisse. Qui delicta commiserant, eorum supprimebantur nomina, nec a quopiam gentis suæ amplius gerebantur, cujus moris vestigia & nostris

nostris temporibus in perduellionis crimine conspicimus. Quod si igitur accurate perlustremus patientis Christi historiam, statim observare licet, Phariseos ex odio & malitia Servatorem rarissime nomine suo, tanquam abominando, appellasse; vid. *Matth. XXVI, 61, 65, 66, Luc. XXIII, 2, 18. Meditatione XI ad Pag. 79 seq.* *Jo. XVIII, 24*, leges neglexisse monetur Judæos, 1) quod Christum, ante causam cognitam, & nondum damnatum, vixerint, cum alias judicem tale quid facere non deceat, nisi ad sint indicia proxima, vel reus crimen factus sit, aut in flagranti delicto fuerit deprehensus, idque non Romanis modo, sed Judaicis etiam, repugnasse Constitutionibus, quippe quæ, dicta demum sententia, in vincula duci reum permiserint; 2) quod victus in judicio respondere debuerit Christus, cum & hoc neque cum Romanis, neque Judaicis, legibus conveniat; 3) quod Servator in vinculis fuerit circumactus, qui procedendi modus non sine dedecore fuerit apud Romanos, *l. 10 D. ex quib. caus. major.* Præclara sunt, quæ *Meditatione XIX ad Matth. XXVII, 2, 112 seq.* de *Pontio Pilato* disseruit doctissimus Autor. Variæ sunt de patria ejus & nomine eruditorum sententiæ, ridiculæ partim, partim a minimo probabilitatis gradu alienæ. *Chytraus*, eum Germanicæ fuisse originis, asseruit, alii Lugduni Batavorum, alii Glogavia in Silesia, natum perhibuerunt, si detestabili viro, qui id sine teste ullo affirmavit, *Jo. Stellero* in *Pilato defenso Cap. I* fidem habere velimus; plurimi vero doctorum, patria Romanum fuisse, contendunt. Nomen ejus a matre *Pila*, & patre, *Ato*, compositum esse, inepte somniat *Auræ Legendæ* Autor, quem licet scriptorem nominatus modo *Stellernus* cum *Ludovico Vive* ferrei oris, & æneæ frontis, hominem dicat, ipse tamen non minus explodi meretur, dum *Pilati* nomen a *pilo*, quod armorum apud Romanos genus erat, deducit. *Tiberius* Imperator eum Procuratorem, seu, ut alii volunt, Præsidem, in Judæa constituerat, ubi vero multas excitavit turbas, de quibus *Josèphus de Bell. Jud. II, 8, & Antiqu. Jud. XVIII, 4*, evolvi potest. *Philo de Legat. ad Cajum pag. 1034* eum hominem iracundum & ancipitem animi appellat, eidemque objicit venditatas sententias, rapinas, injurias, clades, tormenta,

menta, crebras cædes indemnatorum, & crudelitatem fœvissimam. Quem habuerit *Pilatus* vitæ exitum, tantum sane abest, ut expeditum sit, ut multis commaculata fabulis universa hæc legatur historia. *Joannes Antiochenus* in *Excerptis Peirescianis* pag. 809 commemorat, *Pilatum*, *Hannam*, & *Caipham*, *Neronis* jussu, Romam concessisse, ut de Christo capitis damnato sese defenderent, quo facto dimissum quidem ab Imperatore *Hannam* & *Caipham* sine pœna, *Pilatum* vero in carcerem conjectum, & gladii deinceps affectum supplicio, eam plane ob causam, quod Christum, virum magnum & celebrem, inficio *Nerone*, interficiendum tradiderit. Sed confutavit hanc narrationem *Bæckerus* in *Histor. universali IV primor. Secul. pag. 9*. Alii, quod ad sacra Christianorum tranierit, martyrium passum esse *Pilatum*, sibi persuaserunt, quæ fabula natales debet suos Christiano ejusdem nominis Coptico. Plurimi opinantur, *Pilatum* a *Caligula* in exilium missum, in quo, peractis duobus annis, ipse sibi mortem intulerit. Quæ ejus in Judæa fuerit dignitas, non minus disceptatur. *Lactantii* sententia, quod Legati instar Syriam rexerit, arrisit paucissimis. Procuratorem fuisse, non uno argumento probant celeberrimi *Jcti*, *Jac. Cujacius*, *Ge. Frantzkius*, & *Christ. Thomafius*. Ab his omnibus, aliis innixi rationibus, longissime recedunt *Jo. Robertus*, & *Ge. Casp. Kirchmaierus*, qui *Vitembergæ* quondam *de Pontio Pilato* Dissertationem ventilavit, eum pluribus aliis, qui *Pilatum* Præsidentem Provinciæ faciunt. In tanto dissentientium numero Amplif. Autor, pensitato argumentorum pondere, nec ordinarium Provinciæ Præsidentem, nec solum Procuratorem, vocat *Pilatum*, sed eum potius Procuratorem fuisse Syriæ, & in Judæa Procuratoris cum Præsidio potestate conjunctum gessisse munus, existimat, idque infra

Pag. 158 seq. pag. 279 uberiori sermone evincit. *Meditatione XXV ad Jo. XVIII, 31*, de jurisdictione Judæorum, tempore Servatoris, cruci affixi, doctè exponitur. *Augustinus*, *Baronius*, *Goodwinus*, aliique, affirmant, habuisse quidem Judæos superiorem, quam vocant, jurisdictionem, sed tum, instante Paschatis festo, (cujus etiam causa in locum juri dicundo destinatum non

abie-

abierunt,) uti eadem hand potuisse. Quid vero? Nonne, momente id Autore Clarissimo, Judæi sine exceptione ulla fateantur: *nobis hominis interficiendi potestas non competit.* Et sane, si merum iis concessum fuisset imperium, sine dubio vel longe ante festum, vel peracto Jemum eodem, Processum hunc Criminalem insituerent, ne per traditionem Christi in *Pilati* manus suo rennariare juri viderentur. Quid? quod Judæorum ipsi quidam scriptores, *Zach. Hubero* teste, disertis referant verbis, blasphemie reos, ejus & Christus acensatus, festo Paschatos ultimo affectos esse supplicio, ut eo major hominum turba conflueret. Plane singularis est *Edmundi Merillii* in *Notis ad h. l.* conjectura, vocem ἀποκτείναι de cruce tantum esse intelligendam, qua significare voluisse putat Judæos, Christum jam dudum mortis suæ genus indicasse, sed, cum alia in blasphemiam pœna apud eos sit statuta, crucis supplicium de eo sumi non posse, quanquam alias jure gladii non sint destituti. Verum enim vero tanti momenti rationes opposuit Autor, ut ipsum forte *Merillium*, si in eruditorum redire posset rempublicam, jam suæ pœniteret sententiae. Aliter judicat *Jac. Gutherius* in egregio de *Officiis Augustæ Domus* opere, & Judæorum mentem ita interpretatur: Nos interficere debemus neminem, præseute *Pilato*, Provincie Procuratore, & Christo, præter blasphemiam, lese quoque majestatis criminis postulato. Nec id vero placet Amplissimo *Walthero*, qui concedit quidem, Judæis eam ob causam, quod *Pilatus* summum habuerit imperium, nullam, ad mortem, damnandi quemquam, potestatem fuisse; sed, absente Procuratore superiorem iis competiisse jurisdictionem, ex Jure Romanorum publico recte negat. Quodli enim, inquit, hæc ad neminem pertineat, nisi lege, vel constitutione speciali sit concessa, *l. 1 D. de Offic. ejus, cui mandata jurid.* quo titulo Judæi, vel absente, vel mortuo, Procuratore, tantum sibi sine lege, sine constitutione ulla, sumere potuissent? Præter mortis autem casum Jure Romano nullum existere monstrat alium, ex quo probari queat, tam diu abfuisse a provincia Procuratorem, ut Senatus interea Municipalis criminale constituerit judicium. Pro-

curator enim sub pœna Legis Juliae Majestatis integra nocte abesse vetabatur, *l. 15 D. de Offic. Praef. Nov. 25*, nec ei ex provincia recedere licebat, donec advenisset successor, *l. 12 D. de Offic. Procons. l. 12 D. de Offic. Praef. Aug.* Tum ad nonnulla *Gutherii* argumenta respondet Autor, & succincte opponit alia, quae sententiae ejus, sub Procuratorum regimine nihil superfluum meri imperii Judaeis, fidem roborque concilient. In promptu nobis erant plura elegantiora docti libelli capita: de candida Christi veste; de ritu Judaeorum, dimittendi reos festo Palchatos; de ortu & progressu Constitutionis Romanae, quae uxores habere secum, vel interficere, Magistratibus provincialibus non permittit; de more lavandi manus, innocentiae signo; de cruribus mortuorum delinquentium suffringi solitis; & de quaestionibus illis: an crucis supplicium apud Judaeos fuerit usitatum, & quo jure *Pilatus* Christum sepeliri passus sit; sed, ne in amplum nimis excurramus campum, praestat, de his omnibus tacere, quam pauca dicere. Satis ex his specimenibus cognoscitur doctrina Autoris Praeclarissimi, quem in posterum aliis quoque ejusdem pretii scriptis hos nostros Annales esse ornaturum, non tam speramus, quam plane confidimus.

D. JOANNIS ERNESTI HEBENSTREIT, ANAT. & Chir. in Acad. Lips. Prof. Publ. Ord. Acad. Imp. Natur. Curios. Sodalis, de Usu partium Carmen, seu Physiologia metrica, ad modum Titi Lucretii Cari, in gratiam Auditorum, concinnata.

Lipsiae, apud Jo. Christian. Langenhemium, 1739, 8 maj.

Plag. 8.

Etiam nostra aetate fuerunt docti quidam homines, qui, ad exponendas disciplinas liberales perperam adhiberi Poesin, ipsamque adeo *Lucretium* probabilem futurum fuisse Phyticum, modo non carmine philosophatus esset, aut vicissim, modo non de natura rerum disputasset, versus componendi gloria non parum praestitutum fuisse, sibi persuaderent. At hi ipsi tum aliis veteris recentiorisque avi exemplis, tum in
hic,

hac, quam nunc collaudandam suscepimus, Cel. *Heberstreichii*, Collegæ nostri omnium amore dignissimi, Physiologia metrica, satis refelluntur, qua omnem de usu partium corporis humani doctrinam tam apte, clare, & concinne, versibus hexametris edisserit, simul vero tam scite ad artis poeticæ leges exigit, & tam pulchre ingenii luminibus distinguit, ut lectio libelli maximam animi voluptatem afferat. Meminerint tantum illi, aliud atque aliud carminis genus aliis atque aliis ornamentis opus habere, nec, quæ epico carmini conveniunt, in carmen dogmaticum cadere, aut, quæ Oden commendant, Satyræ quoque decere. *Lucretium*, quod vel ex libelli inscriptione patet, imitatur Cel. *Heberstreichius*, sed re vera superat, non rerum tantum præstantia, & scientiæ naturalis divitiis, sed ipsius quoque carminis pulchritudine, quod cum omnibus aliis veterum, de simili argumento compositis, ordinæ, perspicuitate, facilitate, elegantia, decore, suavitate, & concinnitate, cunctisque illis ornamentis, quæ artis poeticæ præceptiones requirunt, facile certat. Ita vero Cel. Autor in toto Opere procedit, ut cum partes ipsas accurate describat, tum earum functiones doctè explanet, interdum quoque, ubi notabili dissentiu inter se doctores hujus scientiæ divelluntur, varias sententiâs in medium adducat. Et idoneus admodum prælectionibus Academicis videtur hic libellus, ut singula falsiori sermone deduci, explicari, rationibusque & experimentis confirmari, queant. Opus suum præstantissimus Autor in *Capita* distinxit, singulorumque *Capitum* versus numeravit, locos *παράλληλους* ex *Lucretio* præcipue, interdum quoque ex aliis Poëtis Latinis, textui subjecit, atque in calce demum Indicem rerum præcipuarum influxit. Initio Carminis, quod *de Physiologia in genere* agit, totam velut ejus summam exponit, & omne argumentum, de quo dicere instituit, complectitur. Hinc *Capite I, de ortu humano*, ad conceptionem, nutritionem, partumque fetus describendum convertitur. *Cap. II, de homine nato*, ea, quæ infanti post partum accidunt, lactationem, item nutritionem, & incrementum, exponit, dataque hæc occasione varias variarum ætatum mutationes vicissitudinesque naturales describit. *Cap. III, de*

actione organorum in alimenta, sitim, famem, masticationem, deglutitionem, actionem ventriculi in alimenta, functionem pancreatis, hepatis, lienis, omenti, intestinorum, transitum chyli per vasa lactea, & ductum thoracicum ad sanguinem, excretionemque fecum alvinarum, explicat. *Cap. IV circuitum sanguinis, actionemque cordis*, *Cap. V actionem pulmonum*, atque hinc omnem respirationis rationem, explanat. *Cap. VI, de circuitu sanguinis*, mirificam vasorum sanguiferorum structuram, & per omne corpus distributionem, sanguinisque in illis ad quascunque, minimas etiam, corporis partes itum reditumque, neque minus cruoris ex chylo ortum, quem sanguificationem vocant, vasa etiam lymphatica, & omnem nutritionis rationem, evolvit. *Cap. VII, de actione cerebri & nervorum*, tum has partes, earumque usum, tum fluidum nerveum, vasa lymphatica, glandulas, eorumque omnium officia, pertractat. *Cap. VIII, de secretionum humorum*, precipue de sanguinis menstrui, urinae, transpiratione, & sudore, dilquirit. *Cap. IX, de operatione mentis*, quinque sensus externos decantat. *Cap. X, de sensibus internis*, vires facultatesque mentis, quatuor temperamenta, animi affectus, eorumque indicia externa, & loquelam, persequitur. *Capite demum XI de motu*, eademque occasione de ossibus generatim, & de his, quae nondum alio loco descripta fuerant, speciatim, posthac de motu in genere, & de iis musculis in specie, quorum non antea facta erat mentio, ad extremum de somno, exponit. Quae superius de carminis pulchritudine diximus, ea vel ex aliqua ejus parte satis intelligentur, ut exinde facilius de toto Opere existimare possint Lectores. Dabimus itaque, nullo selectu habito, ea ex doctrina de visu speciminis loco, quae ad tunicas humoresque oculi, & ipsam visionis rationem, pertinent:

CAP. IX
pag. 98 seq.

*Tendo tenet bulbum, circumque locatur eundem,
Hinc albuginea tunica celebratur origo.
Densa subest illi sclerotica, cornua dicta,
Anteriore loco, quo pellucente foramen
Effingit tunica; subdensa Ruyfchia bulbum
Succingit, choroides ei subtenditur, illa*

Pupil-

Pupillam facit & fibris fit mobilis iris.
Hec radios lucis patefacta foramine quodam
Accipit, atque ligamento, ciliare vocato,
Efficat, ut lenti coalescat vitreus humor.
Mobilis est iris, quæ fulgida lumina motu
Dirigit, & strictam pupillam tendine fulcit
Et reserat, lucis fuerit si parcius usus,
Uvea quam circum choroidis germina fecit.
Circulus est illi quidam de tendine factus,
Ex vasis alius. Choroidis denique quadam
Lamina pigmento spissa nigredineincto
Circumducta subist; bulbo facit illa colores.
Retina subsequitur, qua vitreus humor ubique
Cingitur; hanc præstant tenuissima nervea vasa.
Humor inest oculo varius, tunicisque tenetur.
Est aqueus quidam meliori sanguine natus,
Fomite perpetuo stillans, quem parvula vasa
In camera plorant oculi, bulbumque rotundum
Efficunt, lentemque rigant; his iris in undis
Fluctuat, hæc veniunt propriis ex fontibus intus.
Uvea perpetuos latices e sanguine stillat,
Diversisque viis repetit; circumfluus humor
Surgit, & absorptus per vasa renascitur idem,
Fitque novus; nam circuitum celebrare putatur.
Lens suor est clausus crystallina, limpidam vasa
Intertexta sibi tenet; hæc, plenissima luce,
Corporis convexo coram, crystallina theca
Includit lentem, quam vitreus excipit humor,
Amplexuque fovet. Claris pellucidus undis
Vitreus efficitur circumductaque locatus
Membrana, vasis unus fit milibus humor.
Exit ab objecto rebus conformis imago,
Seu propriam fundant rutilantia corpora lucem,
Sive superficiem peregrini luminis usus
Depingat radiis, factatve reflexa colores
Lux oculis veros alios & imaginis umbra

*Pregnantes, alios simulato lumine falsos,
 Quales iris habet vel pennis picta palumbes.
 His a corporibus missos pellucidus aer
 Diffundit late, qua cornea pervia lucem
 Suscipit, & triplices, pupille ductilis usum,
 Humores oculi radiis lucentibus implet.
 Retina, nervifluis vasis & sanguine surgens,
 Distinctis rerum formis depingitur intus,
 Inde tremat, cerebroque facit de lumine sensum,
 Corpora mensuris, numeris propiusve proculve
 Stantia designat, desiderat inde vel odit
 Res animus, formans utrisque meditamina rebus.*

ELEMENS DES MATHEMATIQUES, &c.

h. e.

ELEMENTA MATHÉSEOS, QUÆ CONTI-
*nent Geometriæ, Arithmeticæ, Algebræ, & Analyseos,
 rudimenta; Autore P. DUCLOS, Soc. J'es. Math.
 Profess. in Collegio Lugdunensi, & Academiæ
 Artium Socio.*

Lugduni, apud Claudium Perrot, 1737. 8.

Alph. i. plig. 4, Tabb. xn. 5.

Quæ ætatis nostræ felicitas est, an infelicitas, nihil hodie Ele-
 mentis Mathematicis frequentius. Unus enim quisque
 fere, cui Matheseos docendæ provincia demandata est, profes-
 sibus Auditorum suorum egregie consultum iri existimat, si
 ab *Euclidæ* prolixitate abstrahantur, medulla tamen Geome-
 tricæ, cum Analyseos vel Algebræ principiis conjuncta, ipsis
 exhibeatur, quam fieri possit brevissime, methodoque maxi-
 me naturali. Cumque plures jam viri præstantes ejusmodi
 Epitomas in lucem emiserint; sæpiusculæ tamen accidit, ut alii
 pro genio Auditorum suorum rem adhuc melius confici posse
 sibi persuadeant, novaque eorum usibus Elementa accommo-
 dent. Ea quoque causa fuit, cur Rev. Autor hæc sua Elementa
 publicare in animam induxerit, in quibus, ut verum fatea-
 mur,

mur, nec ordinem, nec claritatem, desideres. Nullique dubitamus, ex eorum lectione eos intra breve temporis spatium plurimum profecturos, qui ad Mathesin accedunt, incensumque iri ad altiora investiganda. Exhibentur hic scilicet principia Geometriæ, & cum demonstrationum brevitate talis rigor conjungitur, qualem quidem ferre possunt discentes. Arithmetica speciosa cum numerosa connectitur, uti fieri oportet. In Algebra, quicquid ad tractandas æquationes spectat, enucleatur, & illustratur. Ultra æquationes tamen secundi gradus non ascenditur. Problemata Geometrica, per Analytici hodiernam soluta, comparent, elicitis quoque eorum constructionibus ex calculo analytico. Quæ cum ita sint, nullum est dubium, quin hæc Elementa inter ea, quæ sunt melioris notæ, connumerari possint. Ne tamen *Euclides* ipse ex memoria Auditorum suorum deleatur, (id quod sæpius accidere intelligimus, ex quo Elementorum conscribendorum mos invaluit,) in margine annotavit Auctor, quæ propositiones *Euclides* suis respondeant.

**CHRISTIANI BREITHAUPTI, PROF. LOG. ET
Metaphys. Publ. Ord. Ars deciffratoria, sive scientia
occultas scripturas solvendi & legendi. Præmissa est
Disquisitio historica, de variis modis occulte scribendi,
tam apud veteres, quam recentiores, usitatis.**

Helmstadii, apud Christ. Frider. Weygand, 1737, 8.

Plag. 13.

Qui Commentationem præsentem, ante decem hos annos a doctissimo Autore promissam, avide expectarunt, horum spei nunc tandem, ea in lucem edita, egregiisque ejus dotibus, docendi fide, perspicuitate, ordine, & dictionis elegantia, satis esse factum, nulli plane dubitamus. Quamvis enim multa ipsum ab hoc labore absterre valuissent, tum quod huc usque non solum juvenea splendido loco natus, sed viros etiam in amplissimis jam dignitatibus constitutos, intra Lindonem in hac arte non sine magno lucro instituit, quo se post publicatum artificium cariturum esse,

U u u

esse,

esse, facile videt, tunc quod illi, qui hæc quondam edocti fuerunt, viliori nunc pretio absconditam ante scientiam omnibus propalari, ægrius aliquantulum ferent; movit tamen eum ad edendum Opus ipsorum quorundam auditorum incuria, qui, promissam silentii fidem non servantes, quælibet, quæ sub conditione taciturnitatis his tradita ad describendum fuerunt, ita inter familiares suos disseminarunt, ut nunc præcepta Autoris tanquam schedæ dissolutæ hæc atque illuc, circumvolarent, & tenere ipse habeat, ne, si manus hinc rei admoveat, porro cesset, reperiat alius, qui observationes eas in publicam licentiam producat. Accedebat & hoc, quod, cum non omnia, quæ hoc Opusculo continentur, ex se nata esse, sed plurima ejusmodi Autoribus, quorum opera aut plane nondum impressa fuerunt, aut exempla non amplius existant, aut difficulter habentur, debere, agnosceret, licet ea, magno & indefesso studio collecta, in meliorem ordinem redegerit, & invidi atque inhumani animi esse putarit, ea pro rebus abstrusissimis & nemini cognitis venditare, atque occultatione morosa scrutatores rerum curiosarum ab earum cognitione prohibere. Sicut vero in presenti Volumine quoddam tantum specimen artis decifatoriz, quæ illud occultarum scripturarum genus, quod vel per commutationem literarum vulgaris formæ, vel literas diversæ admodum ac nove figure, quales sunt characteres arithmetici, chemici, astronomici, & id genus alij scriptum fuit, solvi intelligique possit. Restant vero innumerabiles occulte scribendi modi, nulli arti, nullique ingenij humani solertiz, pervii, nec a quopiam nisi clavis artificij conscio solubiles, quos si quis artis decifatoriz beneficio enodare omnes atque explicare sustineret, ne is vanam atque irritam suscipituram esset operam. Quamvis & illud Cl. Anton. contendat, inter mille occulte scribendi modos, quibus dissolvendis neminem fore parem nostræ ætate credunt, vix unum, vel alterum ejus generis occurrere, id quod exemplis aliquot declarat. Primo igitur loco existat Disquisitio historica atque critica, de variis modis occulte scribendi, tam apud veteres, quam recentiorum, usitatis, olim jam edita, de cujus & post argumento videamus.

nis. Quamvis origo literarum & scribendi, ratione & auto- 6. 1.
 ris & temporis, ignoretur, inventis tamen literis in hoc etiam
 omni cura elaboratum fuit, ut occultum quoddam scripturæ
 genus, sublimioribus doctrinæ capitibus, aut aliis quibusvis ar-
 canis celandis, idoneum, excogitaretur. Qui labor tam felici- 2.
 ter etiam cessit, ut omnis fere ævi memoria tesseretur, plerisque
 gentibus peculiare suos describendi modos fuisse. Ex antiquio-
 ribus magna & præcipua hanc ob causam Ægyptiorum est ce-
 lebritas. Primus illorum occulte scribendi modus, partim
 ex certis sententiis & argutis symbolis, partim ex historicis fi-
 ctionibus, secretiori docendi methodo accommodatis, alter
 partim ex vulgaribus literis, partim ex symbolicis, composi-
 tus erat. Tertium vero occultarum literarum genus voca-
 batur sacrum, quo sublimia quævis de Deo, spiritibus, mun-
 do, homine, aliisque naturæ secretis, mysteria, symbolis ex-
 pressa, obeliscis, pyramidibus, templorum valvis, exedris,
 aris, tabulis, ad illa æternitati commendanda, insculpebant, unde
 postea hieroglyphicorum nomen acceperunt. Quæ hierogly-
 phica scriptura duplex erat, altera *κρυπτολογική*, quando quæli-
 bet res propria imagine exprimebatur, altera *συμβολική*, quan-
 do similitum imagine mentis cogitata adumbrabant, quæ po-
 sterior huc potillimum pertinet. Ab Ægyptiis ad omnes to- 3.
 tius fere orbis populos hæc per symbola mentem occultandi
 ratio, si *Clementi Alexandrino* fides est habenda, dimanavit.
 Veteres Judæos symbolis impense fuisse deditos, ex *Philone*
 atque Cabala confirmatur, multaque etiam Alphabeti secretio-
 ris atque scripturæ occultioris vestigia hinc inde exstant. Apud 4.
 Græcos duo illi celeberrimi Philosophi, *Pythagoras*, cujus ad-
 huc celebrantur symbola, atque *Plato*, omnium primi, litera-
 turam hieroglyphicam ex Ægypto in Græciam intulerunt. Ha-
 bebant & Græci suos *ταχυγράφες*, & *συμμοιογράφες*, quo-
 rum erat, præter scribendi compendium, res etiam scribendas
 ignotis characteribus involvere. Frequenti apud Lacones in
 usu erat Scytala illa, cujus rationem tantum non omnes postea
 probaverunt, ut de aliis apud Græcos occulte scribendi modis
 taceamus. Romanis non ante ea ars cognita fuisse videtur, quam 5.

- Tiro*, *Ciceronis* libertus, ipso *Tullio* autore, notas quasdam *ταχυγραφίας* potissimum causa primum adhiberet, quarum numerus ultra quinquaginta fere millia augebatur, ut in literatas ea & illiteratas dividerentur, & qui iis utebantur, hinc notarii cognominarentur. Habuerunt & *Julius Caesar* atque *Augustus* suas occulte scribendi rationes. Imo & veteres Christiani suos habuerunt notarios, quorum etiam præcipuum munus erat, Episcoporum, reliquorumque doctorum, conciones, vel alios sermones, calamo excipere, minime tamen dubitat Noster, quin illorum etiam opera ad negotia gravioris momenti occultanda, ne profanis mentibus innotescerent, adhibita fuerit. Imo exemplum Steganographiæ ipsi esse videntur obscurissimæ illæ atque horrifonæ prorsus veterum *Basilidianorum* voces, de quarum arcano sensu ne hodie quidem inter eruditos convenit. Saltem decantatissimum illud *Abracadabra* non ex meris tantum literis, nihil significantibus, constare, sed integras voces arcanum quendam sensum, quicumque is fuerit, in se continere, arbitratur. Apud Germanos veteres, ut refert *Tacitus*, surculis ad edendas sortes amputatis, certæ quædam notæ, quibus a se invicem distinguerentur, fuerunt inscriptæ, & deinde soli sacerdotes, hoc est, nostro loquendi more, eruditi, & patresfamilias, scientiam illas interpretandi habuerunt. Ex quibus Noster concludit, notas has non vulgares fuisse literas, sed peculiare quoddam obscurissimorum signorum genus, ad res gravioris momenti occultandas accommodatum. *Carolus* quoque *Magnum* studium cryptographicum in deliciis habuisse, multumque in eo consumisisse temporis, multi, & imprimis *Tribemius*, memorant. In *Osfredo* tamen, Monacho *Weissenburgensi*, ad quem *Tribemius* provocat, nihil ejus rei Autor invenit. Normanni etiam, a literarum studiis ceteroquin alieni, impetu in Galliam facto, Gallorum vero viribus nondum adeo prostratis, ut inter hos sine metu secute vivere liceret, clandestinis literis, ne consilia sua proderentur, inter se agere ceperunt, Græcis literis loco Latinarum usi, sed non ita, ut eadem litera Græca Latinæ responderet, sed alio singulari modo, pluribus hic indicato. Cimbri atque Dani literas invenerunt
- Runi-

Runicas, quæ mysticæ etiam atque occultæ appellantur. Post 6. 10.
Caroli M. tempora inter Germanos *Rudolphus* Imperator singulare arcanum, occulte scribendi, excogitasse fertur. Neque Scholastici etiam cryptographiæ ignari prorsus fuisse videntur, quod ex ipsorum *Barbara*, *Celarent*, &c. patet. Omnibus vero, qui ex Germanis inde a *Carolo M.* de studiis Steganographicis præclare meruerunt, palmam fecisse dubiam videtur *Jo. Trithemius*, qui se genio quodam ad eam rem suscipiendam excitatum fuisse asseverat, duoque Opera condidit, Steganographiam nempe, septem Libris constantem, quorum quatuor priores, mirificis artibus, secundum pollicitationes ipsius Autoris, in quadam ad *Joannem Bostium*, Ordinis Carmelitani Monachum epistola, referti, temporum injuria perierunt, reliqui vero tres hodieque supersunt, nihil aliud, quam varios & diversos occulte scribendi modos, continentes; & Polygraphiam, in sex Libros minores divisam, cujus argumentum a Steganographia non est diversum, sed alio tantum ordine tractatum. *Trithemius*, pro genio illius Seculi, ob hæc, quæ jactitabat, mysteria, præcipue, quod, ad ea magis obscuranda, variis spirituum ac dæmonum nominibus usus esset, non solum ipse apud multos magiæ suspicionem incurrit, sed αὐτορρησίῳ etiam librorum Steganographiæ id accidit, ut jussu Electoris Palatini *Friderici II* flammis addiceretur. Ipse autem nefandi hujus sceleris suspicionem gravissima detestatione a se amolitur, tum vero alios habuit fama suæ vindices, & *Gustavum* præcipue *Selenium*, qui hanc labem a nomine *Trithemiano* abstulerunt. Recentiori ætate quidam *Trithemium* emendarunt, atque obscure ab ipso dicta illustrarunt, inter quos principatum merito tenet *Gustavus Selenus*, sive Sereniss. Dux Brunsvicensis & Lunenburgensis, *Augustus*, in Cryptographia sua, sub initium Seculi proxime elapsi typis exscripta, quæ novem Libris constat, & unguis ad morsos sapit. Alii meliora artificia, saltem *Trithemianis* non inferiora, reperire laborarunt, ex quibus *Cardanus* abjectissime de *Trithemio* judicat, quæ vero ab ipso excogitata essent, reliquis omnibus longissime antecire, sibi ex arroganti & stulto fastu persuasit, variasque Cryptographiæ ratio-

- tiones proposuit, sed vel jejunas, frigidasque, & ineptas, vel adeo obscuras, ut nemo eas intellectu & mentis acumine assequatur. Posthæc *Athanasius Kircherus*, suasu inprimis Illustriss. Comitis *de Martiniz* eo tempore Proregis Regni Bohemiz, magnique literarum Mæcenatis, in id incubuit, ut arcana illa, quæ *Trithemius* in Epistola ad *Joannem Bostium* pollicitatus quidem erat, sed, sinistra metuens eruditorum judicia, ipse etiam suppresserat, pervestigaret atque detegeret, quibus artificii inventis & ipse *Caspar Schottus* mirum quantum gloria-
13. tur. Denique & hic ipse & *Caspar Schottus* in *Magia cryptographica*, *Jo. Baptista Porta* in *Magia naturali*, *Daniel Swenterus*, sub ficto nomine *Jani Herculis de Sunde*, in *Steganologia & Steganographia nova*, & *Joannes Balihasar Friderici* in *Cryptographia*, artem hanc magis amplificare contenderunt. Anglorum *Cryptographiam* Noster non attingit, quoniam horum libri ipsi non ad manus fuerunt. Absoluta igitur *Cryptographiæ* historia, ad ipsam denique, quam hoc Opusculo pandere & explicare instituit, artem decifratorem progreditur, ita, ut *Cap. I* originem, fata, & præcipuos ejus cultores, commemoret.
- CAP. I
- §. 1. 1. Artis autem decifratoriz nomine intelligit scientiam, quæ rationem, scripturam occultam, sive abstrusis characteribus, sive cistis, aliisque obscuris signis, involuta fuerit, vel quodcumque aliud antiquum monumentum, perobscuris & obsoletis literarum ductibus refertum, solvendi legendique explicat. Quamvis autem nonnulli artis hujus inventæ gloriam ad Prophetam *Danielem* tanquam primum autorem referunt, quod solus ille reconditæ scripturæ, qua Deus *Babyloniæ* Regi *Belsazari* interitum prænuntiavit, legendæ interpretandæque par fuerit; temere tamen hoc artis præceptis effectum esse dicitur, cum potius vates, divino collustratus lumine, id ope immediatæ cujusdam revelationis præstitisse videatur. Longius autem illorum Criticorum procedit audacia seu temeritas, qui figuras ipsas literarum determinare e sacris literis conantur.
2. In *Ægyptiorum*, *Græcorum*, *Romanorumque*, historia vix ætis ejus vestigia exstant. Medio etiam ævo prorsus ignota & neglecta fuisse videtur. Recentiori autem ætate a celeberrimis
3. viris

viris magis exulta fuit, & ab iis ipsis præcipue, qui & Crypto- 31
 graphiæ operam aliquam navarunt, ex quibus inter Germa- 6.
 nos nominatis hic: *Daniel Sionterus, Casper, Sebattus, Gu-* 6.
stavus, Selesius, Athanasius, Kirchovius, Ludovicus, Henricus 7.
Hillernus, & Ludov. Ernestus Neuburgius, cujus examinata in hac 8, 9.
 arte peritiam Epistola Rev. Abbatis Loccumænsis, *Bahmeri,* in 10.
 fine hujus Opusculi subnexa, pluribus prædicat, inter Anglos 11.
Johannis Wallisus, inter Italos *Anton. Maria Caspi,* & denique 12.
 novissime inter Germanos *Nic. Seelanderus,* & Medicus qui-
 dam adhuc ignotus, hinc dantur, *Mangam* tamen & imperfe-
 ctam esse hanc Historiæ literariæ particulam, Noster fatetur,
 quod ars ea a majoribus tam parum exulta, neque ejus utili-
 tates perspecta fuerit. *Cap. II* requisita ad artem decipheratoriam fe-
 liciter exercendam necessaria generatim proponit, ubi quidem
 ingenium ad hoc negotium idoneum, linguarum, imprimis
 Grammaticæ, notitiam, patientiamque postulat, ac præterea in
 conditionem, nomen, & mores scriptoris, aliasque circumstan-
 tias, diligenter inquirendam, nec minus temporis rationem ha-
 bendam, scripturæ autem nimis brevi operam nulla ratione
 dandam, regulas quoque non separatim, sed omnes simul & con-
 junctim, sumendas, & denique exercitationis assiduitatem ad-
 jungendam esse, inculcat. *Caput III* de fundamentis & regulis
 ejus artis agit, & scripturam occultam investigaturo ad duo po-
 tissimum monet attendendum esse, literarum scilicet frequen-
 tiam, & illarum, quæ inter se habeant, nexum, & ratione frequen-
 tiæ quidem in omnibus linguis frequentiores esse vocales conso-
 nantibus, ratione nexus autem generatim geminatas esse conso-
 nantes, quas præcedat vocalis & sequatur, paucis exceptis, in qui-
 bus res aliter se habeat. Quibus præmissis, singulares quasdam re-
 gulas de linguis hodieque usitatis, nimirum Germanicæ, Latine, 12-17. 19-21.
 Italice, Hispænicæ, Gallicæ, Anglicanæ, denique & Græcæ, exponit. 23-39.
 Criteriâ autem, ex quibus, scripserant aliquam linguam Germa- 41-43.
 nicam consignatam esse, dignoscere queat, constituit. 1) raritatem 11.
 vocum, quæ ex una litera constant, 2) frequentiam gemina-
 tarum, præcipue in fine vocum, 3) frequentem recursum
 e in vocibus prolixioribus, & denique 4) viginti quatuor di-
 versos

CAP. II

§. 2, 3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

CAP. III.

§. 1.

2.

3.

4-10.

12-17.

19-21.

23-39.

41-43.

11.

6. 18. verfos characteres. Inter criteria Latinæ linguæ refert 1) raritatem duplicatarum, 2) frequentiam vocum, tres literas tantum habentium, & 3) viginti duo diversa alphabeti signa.
22. Criteriis linguæ Italianæ assignat 1) nimiam duplicatarum frequentiam, 2) longiora vocabula, 3) viginti diversas alphabeti notas.
29. Linguæ Hispanicæ criteria esse dicuntur 1) voces prolixiores, 2) copia duplicatarum literarum mediocris, 3) viginti sex diversa alphabeti signa.
34. Inter criteria linguæ Gallicæ numerantur 1) frequentia vocum, quæ unam, duas, tres, vel quatuor, habent literas, 2) & frequenter finale, 3) viginti tres diversi characteres.
40. Linguæ Anglicanæ criteriis adscribuntur 1) viginti quatuor diversi characteres, 2) finales duplicatæ, 3) paucitas vocum, quæ ex una tantum litera constant.
44. Græcæ criteria ponuntur in frequentia trium aut quatuor vocalium, in una voce se immediate sequentium, 2) in multitudine vocum, unam, duas, vel tres, literas tantum habentium, & 3) viginti quatuor diversis literarum figuris.
- CAP. IV. §. 1. *Capite IV* modum occultam scripturam investigandi solvendique docturus, proposito ejusmodi scripturæ exemplo, per singulas partes declarat, qua ratione lingua, in qua consignata fuerit, investigari, quo pacto vocales detegi, qua ratione consonantes perquiri, & quæ alia observari, debeant.
- CAP. V. §. 1. *Capite denique V* de usu hujus artis diplomatico & critico exponit, qui etli nostra ætate ob nimis perplexam occulte scribendi rationem, nunc usitatam, quodammodo cessare videatur, multa tamen ab hac arte supersunt commoda, in historicis monumentis, mediis imprimis ævi, recte intelligendis atque illustrandis. Exempli loco hic ex Codice pervetusto Bibliothecæ Augustissimæ Imperatoris perobscura & perplexa scriptura repetitur, quam *Lambecius* nulla ratione intelligere potuit, Noster autem explanat; neque minus initium Diplomatis Imperatoris *Henrici III.*, & Bullæ item papalis *Sixti II.*, P. R. ejus utriusque literæ majusculæ fere omnes, qua figuram, sibi similes esse videntur, verus tamen sensus a Nostro eruitur. Denique proponit quæstionem, beneficione artis decitratoris lingua etiam prorsus ignota & peregrina legi ac detegi queat, idque negotium sibi non plane videri

videri ἀδύνατον respondet, modo lingua hæc ignota cum lingua jam notis multa habeat communia. Ad extremum, exercitationis causa, aliquot occultarum scripturarum exempla, characteribus, literis item Latinis, Germanicis, Græcis, Hebræis, mixtis quoque characteribus, literis, & numeris, contexta, subjungit, quibus res quædam arcana, eademque curiosissimæ, continentur, quæ, si veræ essent, efficerent sine, ne operæ horum solutioni impense quæquam pœniteret. Docent enim super aqua ambulare; longitudinem maris invenire; e ferro, quod in metalli fodialis silvæ Hercinise reperitur, aurum, in eo latens, magno cum lucro extrahere; plantas in typum futuræ mortuorum resurrectionis resuscitare. Quorum itaque, hæc explorare, interest, hæc accedant, & in solvendis iis ingenii industriaeque nervos contendant, ac detecta clave, id, præter lucrum, quod inde expectare licet, præmii loco ferant, ut non tam Oedipi nobis, quam magis Apollines, videantur. Ipse autem Cl. Autor illa, quorum nunc se primas veluti lineas duxisse ait, accuratius aliquando expendet, editisque Supplementis ad suam maturitatem perducet.

D. JO. ANDREÆ DE ASTESATIS, BRIXIANI, Benedictino-Cassinensis, Epistolæ, in qua annus decimus septimus supra octingentesimum Bernardi, Regis Italiæ, emortualis ostenditur, & aliæ Letharii Imperatoris ac Ludovici junioris, ejus filii, a vulgatis noviter observatæ Epochæ exhibentur.

Mediolani, uti conjectamus, 1733. 4.

Plag. 6½.

Venerandus Autor Epistolæ subjecit hæc verba: *Mediolani, ex edibus S. Simpliciani, prid. Id. Januarii A. 1733.* Ex ea lacinia annum locumque impressionis divinavimus, siquidem prima libri pagina utrumque momentum prætermittit. Typographus Lectorem in limine statim docet, sibi forte fortuna hanc Epistolam oblatam fuisse, dignam utique, quæ edatur. Autor ipse videtur hoc pacto cessisse dissidentium invidiæ.

Xxx x

No.

Nomen ejus de reliquo est celeberrimum, quippe qui publicæ jam luci donavit *Opusculum Evangelistæ Marcellini de obsidione Brixie*, commentariis suis atque annotationibus apprime exornatum, ediditque artis criticæ specimen singulare, ejus ope tenebras obscuriorum temporum dispulit, restituta Diplomatum serie & Chronologiæ ratione. Posthæc nonnulla objecit Anonymo Autori *Dissertationis de Italia mediæ ævi*, quæ A. 1729 cum responsis ejusdem Anonymi recusa fuerunt Mediolani. Hæc vero Epistola est instar corollarij ad annotata in *Dissertatione de Italia ævi mediæ*. Controversius fuit huc usque inter eruditos versus *Bernardi*, Regis Italiæ, annus emortualis, quem hic fuisse inventum & confirmatum letamur. Patefcunt ita simul nonnulla, ad Epocham *Lotharii* Imperatoris ac *Ludovici* junioris spectantia. Hæc ad notitiam libri externam. Videamus nunc, quid Mafæ intra velum recondiderint, postquam Italiæ gratulati fuerimus, quod ibi liceat Theologis quoque excolere & perquirere historiam patriæ, quæ libertas haud ita pridem a nonnullis in Germania attentari cœpit. Annalista *Lambecianus*, *Bertinianus*, *Cesareus*, nec non *Seginburjus*, *Hermannus Contractus*, ac recentiores, *Sigonius*, quem *Joseph. Antonius Saxius*, Vir incomparabilis doctrinæ, notis illustratum nuper edidit, *Baronius*, *Pagius*, nec non novissime inclyti Mediolanenses Socii Palatii in *Rev. Ital. Script. Tom. II ad Pasch. Bull. pag. 320*, alique, obitum *Bernardi*, Italiæ Regis, ad annum vulgaris Æræ 818 referunt. Noster eum affigit anno 817, nec tamen exagitat dissentientes more, vilissimis tenebrionibus tantum solenni. Testem laudat Epigraphen illam insignem, obviam in lapide penes perantiquam Ambrosianam Basilicam, quæ habet, *Bernardum* post regnum quatuor annorum & mensium quinque, XV Cal. Maji, (id est, XVII Aprilis die,) Indictione X, decessisse. Accedit *Ludovici Pii* testimonium, in Capitularibus apud *Baluzium* ad annum 817 dicentis, regnum Italiæ fore subjectum filio suo *Lothario*, uti sibi *presenti tempore subjectum maneat*. Hæc protulit in procerum regni conventu *Ludovicus*, utique defuncto *Bernardo*. *Bernardi* non una fuit Epochæ. Prima ab 8 Julii A. 910, nempe emortualis anni patris *Pipi-*

Pipini, deducitur. Anni tamen regiminis inde non supputantur. Secunda exordium capit ab anno 912 inter 9 ac 18 Novembris diem, cum *Bernardus* sub *Vala* tutela ab avo *Carolo* in Italiam fuit missus. Hinc omnia privata documenta, tum conscripta, deducuntur, exordiumque sumunt, uti ex *Farfensis Cœnobii Regesto* comprobatur, nondum divulgato. *Ludovici III* auspiciis regiminis in eis inchoantur ab anno 814, & in nonnullis chartis ab anno 813, quo pater eum in Comitibus Aquisgranensibus consortem Imperii allegit, & *Bernbardum* nepotem nuncupavit Italix Regem. Hæc est tertia *Bernbaridi* Epocha. Quarta deducenda est ab anno 814, quo ipse a patre *Ludovico Pio* palam confirmatus fuit. Anni *Bernbaridi* in monumentis constanter numerantur ab anno 812. Id evincitur quoque ex libris editis. Indictiones curiæ Ecclesiasticæ Mediolanensis a regis distinxerat triennali anomalia *Puricellus*; alii eas venditaverant pro vagis & inconstantibus. Utrumque repudiat *Notter*, nec id sine ratione. *Sigontius* & *Pagi* errarunt in minutis momentis haud raro. Cujus rei proferuntur exempla. In *Regesto Farfensi* post 29 Martii diem A. 817 nulla amplius *Bernardi* occurrit mentio, cum tamen anni *Ludovici Pii* ac *Lotharii* memorentur. *Regesti* certe ejus fides est incorrupta. De initio *Æræ Christianæ*, in Diplomata Imperatorum Regumque recepto, ita *Notter*: *Id negamus unum, in Diplomatum datis ante Crassum eam usurpationem fuisse. Quapropter Æram hanc, quoties in editis monumentorum datis apparebit, interpolatam perpetuo censuimus & dicemus.* Amanuenses postea Diplomatum, a sese descriptis, eam sæpius ex more sequentis ævi intruserunt, ita, ut de cetero sinceritati Diplomatum nil decedat, dummodo nulli alii traluceant nævi. Epocha *Lotharii* ab anno 843 hic extra dubium ponitur. Prima ab anno 839 initioque Maji est inchoanda, cum *Ludovicus* pater in Wormatiensi conventu Gallias inter filios divisit. *Ludovici* junioris, ex *Lothario* nati, 12 epochas hic fallatas intelligimus, cujus *Pagi* tantum assignaverat quatuor. Qui arti diplomaticæ student, suis hic pascantur sæculis, & a promo quædam tam largo ac diligenti complura expectent consimilia.

Pag. 8.

9.

10 seq.

14.

18.

19.

24.

25 seq.

29.

47 seq.

DECADES DUÆ CASUUM CLINICO-MEDICORUM, ex propria praxi enatorum, cura atque diligentia debita observatorum, collectorum, & nunc ad publicam rei medicæ utilitatem editorum, a Doctore quodam Medico, circa Hercinie silvas habitante.

Nordhufæ, apud Jo. Henricum Grollium, 1739, 8.

Dec. I plag. 7½, Dec. II plag. 10½.

Bona mente, rectoque consilio, ignotus nobis Autor, Vir non indoctus, nec in morborum curatione infelix, in notando autem eorum decursu eventumque diligens, atque in veterum recentiorumque Medicorum monumentis versatus, ad consignandas has Observationes accessit, ut, cum, magnam esse earum utilitatem, omnium consensu conflet, ipsemet rei medicæ incrementa dignitatemque pro sua etiam virili adjuvaret. Neque vero casus, quos dicunt, curiosos rarosque hic pollicetur, sed eos, qui Medico Pragmatico sæpius obveniunt, ut ex illorum accurata & assidua descriptione majus ad rem medicam emolumentum redundet. Refert igitur ægrotantis ætatem, sexum, temperamentum, vitæ rationem, consuetudinem, corporis habitum, valorum capacitatem, vultus colorem, vires, caloris corporis mutationem, pulsum, dispositionem hæreditariam, ad animi pathemata proclivitatem, ægrotanti propriam, victum potumque consuetum, vitam desidiam vel laboriosam, excretorum retentorumque rationem, morbos, quantum quidem indagare licuit, prægressos, & complicatos, somni conditionem, urinæ colorem, coctionem, præcipitationem, aliaque ejusmodi phenomena, notat, in dies data & applicata remedia, diætetica, pharmaceutica, chirurgica, eorumque successum, formulas medicamentorum, candide exponit, & cuius historiæ momenta quadam pathologica & præctica subnectit, aliosque scriptores, qui vel similes Observationes conscripserunt, vel de morbo generatim egerunt, commendat. De dicendi autem genere excusat se, quod de rebus agere medicis, non vero stilum Romanum docere, sibi esset constitutum. In *priori Decade* 1) affectus convulsivus singularis, qui est opisthotonos

tonos cum tetano alternans, a præterita philti propinatione, aut potius ab alia re venenata, ore accepta, vel intus concepta; 2) asthma hypochondriaco-spasmodico-cachecticum, cum hepatis vasorumque mesenterii infarctu; 3) apoplexia spasmodico-hysterica, a purpura chronica scorbutica neglecta & retrocedente; 4) affectus spasmodico-hysterico-lipotymicus in femina quoad corpus, & præcipue quoad animam, sensibili; 5) motus spasmodico-convulsivi hysterici ex tinea sponte siccescente; 6) asthma spasmodico-convulsivum cachecticum, ex polypto cum pectoris hydrope, in hydropem terminatum cum lethali eventu; 7) passio iliaco-colico-spasmodica; 8) colica spasmodico-Flatulenta hæmorrhoidalis in nobili femina senes; 9) singularis spermatis virilis profusio a debilitato vesicularum seminalium tono ex masturbatione reiterata cum spasmo dolorifico vasorum spermaticorum & testium; 10) affectio hypochondriaco-spasmodica cum hepatis infarctu; in *Decade posteriori* 1) melancholia curata; 2) delirium melancholicum hypochondriaco-hystericum furiosum; 3) cachexia cum tumore & inflammatione erysipelaceo-phlegmonordea; 4) cachexia scorbutica; 5) cachexia variis morbis & symptomatibus, præcipue autem podagra, item febre intermittente, cardialgia, atque colica spasmodico-Flatulenta, stipata & complicata; 6) cachexia incipiens; 7) icterus gravis, ad nigrum fere accedens, in vetula septuagenaria curatus; 8) asthma siccum spasmodicum, sæpius recurrens; 9) cardialgia spasmodico-hysterica cum colica spasmodico-convulsiva complicata, in virgine ætas asthma convulsivo graviore laborante; & 10) cholera, exponuntur, quas adeo Observationes junioribus præcipue Medicis profuturas esse, plane nobis persuademus.

ELOGIUM JOANNIS ORTWINI WESTENBERGII, JCr. Baravi.

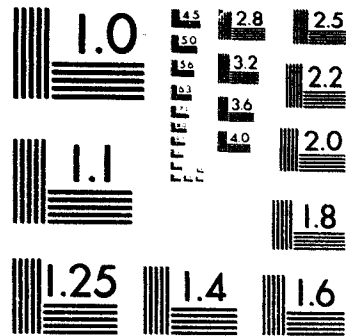
Amisit ante biennium, & quod excurrit, Academia Lugdunensis Joannem Ortwinum Westenbergium, Virum magnum, & solidioris Jurisprudentiæ fama celeberrimum, ejus vitam, & præclara in artem Themidos merita, paucis enarrabimus. In

lucem editus fuerat d. 28 Maji A. 1667 Neohufii, quod oppidum, non adeo notum. Comitatus Bentheimensis, in Westphalia, portio est. Patrem habuit ejusdem nominis, Medicum doctum, & Bentheimensium Comiti a valetudinibus cura; matrem vero *Gertrudem, Joannis a Gessler*, in Ullensi apud Bentheimenses territorio Quæstoris, & in oppido Neohufano mercatoris florentissimi, filiam. Prima literarum fundamenta, præter parentem, publicæ Bentheimensi, & deinceps Lingensi, scholæ accepta retulit. Anno ætatis decimo quarto, raro modestiæ, diligentæ, ac doctrinæ, testimonio ornatus, ad Steinfurtense Gymnasium commigravit, & Philosophiæ morali pariter ac civili, duce *Sim. Gerlacco Ebelio*, nec non Jurisprudentiæ, doctore avunculo, *Jodoco a Gessler*, operam strenue dedit. Bene ita præparatus, decimum septimum agens annum ad illustrem Frisiorum Academiam alacri pede contendit, ubi cum primis *Jacobum Gronovium* secutus est, ejusque auspiciis pleniorum Latini sermonis notitiam sibi comparavit, in altum Historiarum Antiquitatumque oceanum sese immisit, & magistri sui præsidio sustulit, Dissertationem philologicam, de duobus maxime insignibus *Lucii Flori* locis, in cathedra publica defendit. Et, cum persuasum sibi haberet, rectius longe atque felicius Juris tractari posse disciplinam, si Theologiæ studium præcesserit, scholas frequentavit *Campegii Vitringæ*, Theologi summi, quibus ad finem perductis, in Themidos castra transit, saluberrimis *Gerardi Noodtii & Ulrici Huberi* doctrinis, veluti armis, instructus. Gravi morbo, studiorum causa, implicitus, relinquere istam Musarum sedem, & in patriam reverti, cogebatur; quamprimum tamen convalescerat, Harderovicenses adiit, & intermissam paulisper studiorum cursum, qua decet, diligentia continuavit, ac, postquam semel atque iterum, præsidente avunculo suo, *Jodoco a Gessler*, de *SucceSSIONE ab intestato* publice disputando, dexteritatis specimen edidisset, Groningam secessit, hic quoque subsidia conquisiturus, quibus collectus præclaræ doctrinæ thesaurus augeri posset locupletarique. Nec felici destituebantur successu tot ejus sudores, totque lucubrationes, discendis Juribus perpetuo consecratæ. Harderovicensis enim Academia ei A. 1687, defensa solenni

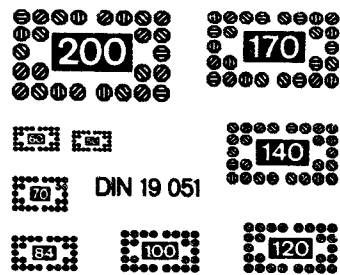
solemni ritu Dissertatione, Doctoris jura ac privilegia tribuit, quos deinceps honores anno post secuta est Pandectas docendi munus publicum, in Steinfurtenſi Gymnaſio ipſi demandatum, & Oratione, de excellentia Juris Romani, ab eo ſuſceptum. Et hoc quidem Gymnaſium, dici vix poteſt, quam mirifice, hujus Viri doctrina, ad juſtæ propemodum Academiæ celebritatem ſurrexit. Hujus rei cauſa Comitibus Bentheimenſis gratiam magis magisque ſibi conciliabat *Wefenbergius*, & non tantum, præter Juris Civilis ſpartam, Hiſtorias & Eloquentiam docere jubebatur, verum etiam, in poſito ipſius humeris munere longe ſplendidiori, in publicis quam ſæpiſſime adhibebatur negotiis. Non potuit tanta virtus latere diu, quin potius ejus fama ad Harderovicenſis Academiæ Curatores pervenit, utpote qui vindicabant ſibi *Wefenbergium* ſuum, illique ordinariam Juris Profeſſionem offerebant, quam etiam A. 1695 Oratione concinna, de ratione docendi & diſcendi Juris, auſpicatus eſt. Commouit ibi juvenibus ſingularem, qua Juri interpretando vacabat, ſedulitatem, & publicis certaminibus eorum ingenia frequenter exercuit. Summum in illa Academia magiſtratum quinquies geſſit, eo que abiturus, de Jure Naturali; de Jure Civili ad fontem Juris Naturalis redigendo; de Jure Gentium; de licito non honeſto; & de calculo Minervæ, ſeu lege looſophica, ejuſque juſtitiæ, diſſeruit. Vixerat ita unum & viginti annos apud Harderovicenſes *Wefenbergius*, cum Curatores Franequeranæ Academiæ, ingenti Viri celebritate commoti, eum invitarent, ut *Zachariæ Huberi* loco, quem Curia Senatorem ſibi vindicaverat, Antecelloris provinciam ornaret in poſterum. Accepit Noſter conditiones, & A. 1716 ſolemni de Jurisprudentiâ rationali Oratione munus hoc novum aggreſſus eſt. Quatuor annis poſt Groningani proceres Academiam ſuam hoc Viro illuſtriori reddere cupiebant, & ut voti compotes fierent, lautiffima ei pollicebantur præmia; quod ſimul atque intellexerunt Friſii, ne ſe expugnari pateretur, vehementer interceſſerunt, amplumque, & ad mille quingentos Carolinos auctum, ſtipendium, cum ſumma honoris præſatione ipſi decreverunt. Non tamen valde diuturnum Friſiis fuit hoc gaudium, quandoquidem, præterlapſo ſeptennio, intra quod temporis ſpatium Academiæ ſori invigilaverat,

verat, eidemque, Rectoris dignitate fulgens, aliquando præfuerat, Academia Lugdunensis A. 1723 ordinariam Juris Civilis Romani & hodierni Professionem ipsi detulit, quam lubens quoque suscepit, recitata de *Philosophia Jctorum*, & imprimis ea, quæ circa legum collisionem versatur, gravi elegantique Oratione. Implevit ibi spem, quam de ipso conceperat Academia, imo longissime superavit, & sceptrum Academicum bis deposuit, publice habitis Orationibus, primum de *jure Rhadamanthi*, deinde de *Jurisprudencia Quinti Cæciliii Scævole*. Matrimonium A. 1697 inivit cum *Mathilde a Gesseler*, amica sua, quæ cum altero statim anno eriperetur ipsi, A. 1710 conciliavit sibi *Annam Gertrudim, Gerbarði de Witt*, apud Vefalientes Judicis & mercatoris primarii, filiam, & diuturna ejus consuetudine gavifus est. Liberi, quos sustulit ex eo matrimonio, in ipsis vitæ principiis fuerunt demortui. Sanguinis humorumque intemperies, quæ usitata Medicis appellatione scorbutus dicitur, & nimix lucubrations, quas ne senex quidem intermisit, effecerunt, ut Vir eximius inopinato prostreretur, & convulsiui motus tantum non omnia ejus membra concuterent, omnemque sensuum usum ad longum temporis spatium ipsi adimerent. Quam licet calamitatem superasset favente Numine, & idoneorum remediorum ope, consimili tamen morbi furore iterum correptus, ultima mensis Junii nocte anni hujus Seculi septimi & trigésimi, septuagesimo primo ætatis anno, vitam cum morte commutavit. Scripta reliquit egregia, quæ summo cum applausu exceperunt Jcti elegantioribus literis probe instructi. Nos, præter ea, quorum jura mentionem injecimus, illorum indicem damus: *Diss. de Usuris*, Harderovici, 1687; *de Servitutibus*; *de Emphyreusi*; *de Querela inofficiosi testamenti*; *de Fruitione perceptione*; *de Consuetudine*; *de Foro comperenti*, quæ omnes in Gymnasio Steinfurtenfi prodierunt. *de Portione legitima, parentibus, liberis, & fratribus, relinquenda*, Dissertationes quatuor; & novem *de Causis obligationum*, Harderovici defensæ; *Oratio de Jurisprudencia Pauli, Apostoli*, ibidem recitata, & superiore anno Barutii recitata; *Principia Juris secundum ordinem Institutionum*, Amstelodami, 1699, 8; *Principia Juris secundum ordinem Pandectarum*, Harderovici, 1712, 8; *Dissertationes ad Constitutiones Marci Aurelii Antonini, Imperatoris*, Lugduni Bat. 1736, 4, de quibus proxime dicemus. Memoriam Viri optimi, & Jurisprudenciæ bono natî, Clarissimus Lugdunensium Jctus, *Joannes Georgius Ruckerus*, publica Oratione, vitam & merita *Westenbergii* eleganter commemorante, d. 23 Sept. A. 1737 recitata, posteaque typis commissa, ferè posteritati commendavit.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS 1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1739

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 G 4⁰

1

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc
Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

A nonymi Ritus sacri omnium totius orbis gentium, representati Figuris splendidis, in aes incisus manu Bernardi Picardi. Tomus III.	529
Boston (Thomæ) Tractatus Stigmatologicus Hebræo-Biblicus, quo accentuum Hebræorum doctrina traditur.	390
Butleri (Joseph.) Analogia Religionis naturalis & revelatæ cum constitu- tione & cursu nature.	211
Gerdesii (Dan.) Exercitationum Academicarum Libri tres.	616
Gregorii, Episcopi Nyssæ, Epistola septem, Latine versæ, & Notis illu- stratæ a J. B. Caracciolo.	337
Gretseri (Jac.) Opera omnia. Tomus VII & VIII.	534
	Tomus IX & X. 676
Hare (Franc.) Psalmorum Liber, in versiculos metricè divisus.	109
	Diff. de antiqua Hebræorum pœsi. ibid.
Heumannii (Christoph. Aug.) Primitiæ Göttingensès Academica.	464
Lamii (Jo.) de recta Christianorum in eo, quod mysterium divine Tri- nitatis attinet, sententia Libri VI.	400
Langii (Joach.) Urim & Thummim Prophetarum.	339
de Longueval (Jac.) Historia Ecclesiæ Gallicæ. Tomus V & VI.	589
Lowmanni (Mosis) Paraphrasis & Notæ in Revelationem S. Joannis.	297
Martene (Edmundi) de antiquis Ecclesiæ ritibus Libri. Tomi III.	433
Miscellanea Groningana, in Miscellaneorum Duisburgensium continuatio- nem publicata. Tomus I.	619
Moshemii (Jo. Laur.) Theologia moralis S. Scripturæ. Pars II.	343
van der Meulen (Gual.) Dissertationes philologicae de die natali, & rerum annuum natali. Partes II.	154
Pertschii (Jo. Ge.) Delineatio Historiæ Ecclesiasticæ. Seculum II.	642
	Phä-

I N D E X

- Phileutheri *Lipſienſis Annotationes in Cogitata de Libertate cogitandi, ſeu verſutia fraudulenta laica ingeniorum Angliæ fortium.* 647
- Robiſſoni (Chriſtoph.) *Opuſculum Theologicum, quo utilitas Revelationis oſtenditur, quantacunquæ etiam ſit rationis humanæ excellentia.* 621
- Schlichteri (Chriſtian. Lud.) *de Menſa facierum, ejuſque myſterio, Libellus ſingularis.* 139
- Vindiciæ Crucis, panibus facierum impreſſe, & phraſeos Pauline, καὶ ἠμῆρεων, Hebr. VII, 27.* ibid.
- Schloſſeri (Jo. Lud.) *Lutherus Lutheranus, Lutbero Reformato Jo. Mauricii Mommers oppoſitus.* 350
- Schrœderi (Nic. Guil.) *Quatuor prima Capita Geneſeos, Turcice & Latine, Notulis adſperſa.* 424
- a Seelen (Jo. Henr.) *Meditationum Exegeticarum Pars tertia.* 473
- Vignolii (Alphonſi) *Chronologia Hiſtorie ſacræ & profanæ. Tomi II.* 97.
438. 494. 595
- Waltheri (Ant. Balb.) *Meditationes Juridico-hiſtoricæ in paſſionem & mortem Jeſu Chriſti.* 692
- Wateriandi (Dan.) *Recognitio doctrine de Euchariſtia, ex Scriptura & antiquitate repetita.* 24

II. Libri Juridici.

- Conradi (Franc. Car.) *Parerga, in quibus Antiquitates & Hiſtoria Juris illustrantur. Liber II.* 133
Liber III. 312
- Cramerii (Jo. Georg.) *Commentarii de Juribus & prærogativis Nobilitatis avitæ, ejuſque probatione. Tomus I.* 214
- Engau (Jo. Rud.) *Elementa Juris Criminalis Germanico-Carolini.* 175
- Eſtor (Jo. Ge.) *Specimen Juris Germanici de Jure devolutionis.* 273
- Hoffmanni (Jo. Guil.) *Collectio Documentorum ineditorum, Hiſtoriam, Jurisprudentiam publicam, ac feudalem, aliaque S. R. I. Jura, illustrantium. Pars I.* 36
Obſervationum Juris Germanici Libri duo. 406
- Malcovii (Gothofredi) *Notitia Juris & Judiciorum Brunſuico-Luneburgicorum.* 554
Meril-

A U T O R U M.

Merillii (Edmundi) in quatuor Libros Institutionum Imperialium Com- mentarii principales, cum Præf. C. H. Trotz.	451
van der Muelen (Guil.) Defensio Dissertationis de Origine Juris Naturalis, opposita Simonis Heur. Musei Vindictis Juris naturalis paradisiaci.	154
Verrii (Jani Baffanenſis) Examen Juris Canonici & praxis fori Ecclesia- ſtici Proteſtantium in cauſa raptus & aſſinibus.	304
Waltheri (Ant. Balb.) Meditationes Juridico-hiſtorice in paſſionem & mortem Jeſu Chriſti.	692

III. Libri Medici & Phyſici.

Alefeld (Jo. Lud.) de Fungis ex ſilice naſcentibus Obſervatio.	324
Anonymi Opuſculorum variorum, que ad lites & contentiones, inter Medi- cos & Chirurgoſ Parisienſes de dubia utriuſque partis dignitate motas, ſpectant, brevior recenſio.	560
Animalis varioris, Chimpanzee dicti, ex regno Angola Londinum adveſti, brevior deſcriptio.	564
Decades due Caſuum Clinico-Medicorum, ex propria praxi ena- torum.	716
Browallii (Jo.) de Neceſſitate Hiſtorie naturalis Diſcurſus.	455
Butleri (R.) Tractatus de Venæſectione.	610
Cattani (Nic. Ant.) Brevis Expoſitio de Natura & qualitatibus aquarum, quibus vulgo Aſſiſenſium Mojanarum nomen eſt.	459
Colbatini Medicus generoſus, ſeu Medicina facile parabilem.	220
le Fevre (Jo. Franc.) Opera medica. Tomi II.	655
de Gorter (Jo.) Exercitationes medicæ quatuor.	516
Halleri (Alberti) Deſcriptio fetus bicipitis, ad pectora connati.	318
Harris (Thome) Tractatus de Virtute & energia Mercurii crudi.	409
Hebenſtreit (Ja. Ern.) de Uſu partium Curmen, ſeu Phyſiologia metrica.	700
Hoffmanni (Frid.) Medicus Politicus.	479
Kochii (Chriſtian. Andr.) Affectus in libris & praxi rariffimi, ab Herm. Barbæave in Neſocomio Lugduno-Batavo ſanati, deſcriptio.	412
Langguthii (Ge. Aug.) Antiquitates plantarum ſeralium apud Græcos & Romanos.	45

I N D E X

Linnæi (Caroli) <i>Herbarius Clyffortianus.</i>	256
<i>Classes Plantarum, seu Systemata Plantarum omnia.</i>	353
<i>Critica Botanica.</i>	455
Læw (Caroli) <i>Epistola ad Celeberrimos omnium regionum Botánicos, qua de Flora Pannonica conscribenda consilium cum ipsis communicat.</i>	665
Nicholls (Franc.) <i>Compendium Anatomico-Oeconomicum.</i>	316
Pallæ (Andr.) <i>Epistolæ ad Alethophilum due, altera de Motu sanguinis post mortem, altera de cordis polypo in dubium revocato.</i>	79
Perry (Caroli) <i>Scrutinium naturæ & principiorum Soterii fontis Spadani.</i>	514
Quæsnayi (Franc.) <i>Ars medendi per venesectionem.</i>	180
<i>de Reaumur Observationes, Historiæ Insectorum inservientes. Tomus III.</i>	112
Robinsoni (Nic.) <i>Novus Tractatus de Morbo venereo.</i>	607
Soame (Jo.) <i>Fons soterius Hampstedensis.</i>	221
<i>de Vilars (Eliæ Ccl) Cursus Chirurgicus, in Schola medica Parisiensi dictatus.</i>	122

IV. Libri Mathematici.

Algarotti (Franc.) <i>Philosophia Newtoniana, ad usum sexus sequioris accommodata, sive Dialogi de Luce & Coloribus.</i>	612
Anonymi <i>Eclipsis Solis, die 15 Aug. A. 1738 observata Viennæ Austriæ post ejus initium.</i>	131
<i>Postremæ aliquot Eclipsis primi & secundi Satellitis Jovis, observate Viennæ Austriæ tubo ped. 17.</i>	133
Bernoulli (Jo.) <i>Dissertatio de Anconis.</i>	125
<i>(Dan.) Hydrodynamica, sive de viribus & motibus fluidorum Commentarii.</i>	265
Bosellini (Franc.) <i>Explicatio Auroræ borealis, visa nocte diem 16 Dec. A. 1737 insequente.</i>	659
<i>a Brixia (Fortunati) Philosophia sensuum Mechanica. Tomi II.</i>	323
Desaguliers (J. T.) <i>Cursus Philosophiæ Experimentalis. Volumen I.</i>	462
Ducloli, Soc. Jesu, <i>Elementa Mathematicos, quæ continent Geometriæ, Arithmeticæ, Algebrae, & Analysis, rudimenta.</i>	704
Frezierii <i>Theoria & praxis sectionis Lapidum & Lignorum. Tomus II.</i>	506
Hodglo-	

A U T O R U M.

Hodgsoni (Jac.) <i>Doctrina fluxionum, methodo Is. Newtoni superstructa.</i>	400
Leadbetteri (Caroli) <i>Gnomonica mechanica, sive Ars nova Umbrarum.</i>	565
de Maupertuis <i>Figura Terræ determinata per Observationes sub ipso circulo polari factas.</i>	40
Poleni (Jo.) <i>Observatio Auroræ borealis, visæ nocte diem 16 Dec. A. 1737 insequente.</i>	659
Rowe (Jac.) <i>Omne genus vehiculorum & machinarum, rotis instructarum, perfectius redlitum.</i>	613
Squarii (Eusebii) <i>Diss. de Auroris borealibus.</i>	89
Sully (Henr.) <i>Temporis regula artificialis, sive Tractatus de divisione temporis naturali & artificiali, demum editus & auctus a Juliano le Roy.</i>	222
Walzii (Jo. Theoph.) <i>Investigatio Analytica Theorematis Bernoulliani, pro rectificatione Curvarum, absque Analyti & Demonstratione propositi in Actis A. 1697 pag. 463.</i>	413
Zanotti (Eusebii) <i>Descriptio Auroræ borealis, visæ nocte diem 16 Dec. A. 1737 insequente.</i>	659

V. Libri Historici, Geographici, &c.

<i>Anonymi Elogium Joannis Henrici Lederlini, Philologi Argentoratensium clarissimi.</i>	423
<i>Jo. Saltzmanni, Medici Argentoratensis.</i>	521
<i>Jo. Ordwini Wessenbergii, JCI Batavi.</i>	717
<i>Vita Imperatoris Juliani. Partes II.</i>	540
<i>Historia Norimbergensis Diplomatica.</i>	547
<i>Armellini (Mariani) Bibliotheca Benedictino-Casiniensis, sive Scriptorum Congregationis Casinensis, alias S. Justine Patavina, notitia. Partes II.</i>	673
<i>de Astefatis (Jo. Andr.) Epistola, in qua annus decimus septimus supra octingentesimum Bernardi, Regis Italie, emortualis ostenditur.</i>	713
<i>Belii (Matthie) Notitia Hungarie nove Geographico-historica. Partis primæ, Cis-Danubianæ, Tomus tertius.</i>	49
<i>de Bünaui (Henr.) accurata & copiosa Germaniæ cum Imperatorum, tuæ Imperii, historia. Pars III.</i>	241

I N D E X

Foulloni <i>Historia Leodiensis, per Episcoporum & Principum seriem digesta. Tomus I & II.</i>	625
Hausstritz (Ge. Laur.) <i>de Casare, designato successore imperii antiqui, Commentarius.</i>	227
Hergott (Marquardi) <i>Genealogia diplomatica Augustæ gentis Habsburgicæ. Volumen II.</i>	385
Herttensteinii (Lud. Bartholom.) <i>de Serenissimæ Domus Austriacæ Advocatia provinciali superioris atque inferioris Sueviæ Disquisitio historica.</i>	680
Hoffmanni (Jo. Guil.) <i>Collectio Documentorum ineditorum, Historiam, &c. illustrantium. Pars I.</i>	96
Lackmanni (Adam. Henr.) <i>Introductio in Historiam Slesvico-Holsaticam. Pars III.</i>	371
Livii (T.) <i>Historiarum ab Urbe condita Libri XXXV, ex recens. J. B. L. Crevierii. Tomus I.</i>	193
Maffei (Scip.) <i>Verona illustrata. Partes IV.</i>	145
Majansii (Greg.) <i>vita Emmanuelis Martini, Ecclesiæ Alonenfis Decani.</i>	253
Marchandi (Prosperi) <i>Historia originis & primorum progressuum artis typographica.</i>	577
van der Muelen (Guil.) <i>Dissertationes philologicae de die mundi, & rerum omnium natali. Partes II.</i>	154
Muratorii (Lud. Ant.) <i>Rerum Italicarum Scriptores. Tomus XXIII.</i>	202
	Tomus XXIV. 481
Niceronii <i>Commentarii, historia celeberrimorum in Republica literaria Virorum inservientes. Tomus XXVIII & XXIX.</i>	375
	Tomus XXX & XXXI. 566
Quirini (Angeli Maria) <i>Primordia Coreyræ.</i>	631
Rau (Jo. Eberh.) <i>Monumenta vetustatis Germanicæ.</i>	277
Rollini <i>Historia antiqua Aegyptiorum, Carthaginiensium, Assyriorum, &c. Tomus VI — X.</i>	171
Stegeri (Adriani) <i>de Viis militaribus Romanorum in veteri Germania Liber singularis.</i>	91
Vignolii (Alphonst) <i>Chronologia Historiæ sacre & profanæ. Tomi II.</i>	97.
	438. 494. 595

VI. Libri

A U T O R U M

VI. *Libri Miscellanei.*

Anacreontis Teji Carmina, Græce & Latine.	664
Anonymi Tabule argenteæ antiquæ, ante aliquod tempus in agro Ducis Sommerſettenſis effoffæ, brevior deſcriptio.	273
Uſus Theatri ſcænicæ in Eccleſia & Republica.	420
Parerga, ſive Acceſſiones ad omnis generis eruditionem. Tomus I.	470
Bargei (Petri Angelii) Ixezticon, ſeu aucupium per viſum, cum Commentar. G. P. Bergantini.	95
Bolton (Thomæ) Tractatus Stigmatologicus Hebræo-Biblicus, quo accen- tuum Hebræorum & Chriſtina traditur.	390
Breithaupti (Chriſtiani) Ars deciffratoria, ſive ſciencia occultar ſcripturar ſolvendi & legendi.	725
Cinelli (Jo.) Bibliotheca volans, continuata a Dionyſ. Ande. Saneſſani.	
Tomus I.	381
Tomus II.	468
de Claville (le Maître) Tractatio de vero merito hominis, conſiderati ſe- cundum ſingulas ætates & conditiones.	514
Conradi (Franc. Car.) Parerga, in quibus Antiquitates & Hiſtoria Juris illuſtrantur. Liber II.	133
Liber III.	312
Conringii (Herm.) de Antiquitatibus Academicis Diſſertationes ſeptem, de- nuo editæ a Chriſtoph. Aug. Heumanno.	614
Corſini (Eduardi) Inſtitutiones philoſophicæ. Tomi VI.	184
Dorvillii (Jac. Phil.) Critica vanus in inanes Jo. Cornelii Pavonis palcat.	65
Gerdeſii (Dan.) Exercitationum Academicarum Libri tres.	616
Gorii (Ant. Franc.) Muſæum Etruſcum, exhibens inſignia veterum Etru- ſcorum monumenta. Tomi II.	1
Heumannii (Chriſtoph. Aug.) Primitiæ Gertingenſes Academicæ.	464
Bibliotheca hiſtorica academica.	614
Hoffmanni (Frid.) Medicus Politicus.	479
Holbergii (Lud.) Opuscula quædam Latina; Epiſtolæ duæ; quinque Libri Epiigrammatum.	232
Hugo.	

I N D E X

Hugo (Herm.) <i>de prima scribendi origine, & universa rei literaria antiquitate</i> , ex ed. C. H. Trotz.	8
Kielenweßteri (Jo. Christ.) <i>de re militari veterum præcipue Romanorum, Synagma.</i>	425
Langguthii (Ge. Aug.) <i>Antiquitates plantarum feralium apud Græcos & Romanos.</i>	45
Libanii, <i>Sophistæ, Epistolæ, Latine conversæ, & Notis illustratæ a Jo. Christoph. Wolfio.</i>	289
Martini (Eman.) <i>Epistolarum Libri XII, cum Pref. Petri Wesselingii.</i>	253
<i>Miscellanea Groningana, in Miscellanorum Duisburgensium continuationem publicata. Tomus I.</i>	619
Musei, <i>Grammatici, de Herone & Leandro Carmen, cum Scholiis Græcis, ex ed. Matthiæ Reeveri.</i>	61
Scarlo (Jo. Chrysoft.) <i>Carmina varia.</i>	286
Schlichteri (Christian. Lud.) <i>de Mensâ facierum, ejusque mysterio, Liber singularis.</i>	139
<i>Vindicie Crucis, panibus facierum impressæ,</i>	ibid.
<i>& phrascos Paulinæ, καὶ ἠπείρα, Hebr. VII, 27.</i>	ibid.
Thuani (Jac. Aug.) <i>Res accipitraria, ex hexametro Latino in Hemleca-syllabum Latinum translata a G. P. Bergantini.</i>	96
Trotz (Christian. Henr.) <i>Opusculum de scribis.</i>	8
<i>Apologia pro Wachilero.</i>	ibid.
Virgilii <i>Opera, recens in sermonem Gallicum translata, cum Notis Abbatis de la Landelle de S. Remy. Tomi IV.</i>	48

I N D E X RERUM NOTABILIORUM.

<p>Abrech, <i>nomen, unde?</i> 474</p> <p>Academie vera natio explicata. 471</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Osnabrugensis Historiæ edita.</i> 615</p>	}	<p>Academiarum <i>ortus.</i> 615</p> <p>Academiarum <i>Antiquitatum Scriptoræ collecti.</i> 616</p> <p><i>De Accentibus Bibliis quid sentiendum?</i> 399</p> <p style="text-align: right;">Accen-</p>
---	---	---

R E R U M N O T A B I L I O R U M .

Accentuatio <i>an sit inventum humanum?</i>	397	Aeris elasticitas in diversis atmosphaerae altitudinibus.	269
<i>quadruplex?</i>	398	Aleulani (Cicci) <i>vita & scripta.</i>	567
Accentuum <i>usus quadruplex?</i>	393	Aetheris descriptio.	327
De Accipitraria <i>ve Carmen an sit Thuanii?</i>	96	Alberti <i>Ursi vita errore historico liberata.</i>	472
Acollae (Josephi) <i>vita & scripta.</i>	567	Albigensium ecclesia descripta.	534
Adami creatio descripta & illustrata.	157	Aleuini doctrina & scripta.	591
<i>lapsus quomodo contigerit</i>	163 seq.	Alexandri M. Macedoniae Regis, <i>vita descripta.</i>	171
Addisoni (Lanceloti) <i>vita & scripta.</i>	567	Allatii (Leonis) <i>scripta recensita.</i>	383
(Josephi) <i>vita & scripta.</i>	ibid.	De Allegretis (Allegreti) <i>Ephemerides Senenses edita.</i>	208 seq.
Adrichomii (Christiani) <i>vita & scripta.</i>	377	<i>vita.</i>	209
Adscensus potentialis descensuque actualis aequalitas.	265	Amalthei (Hieron.) <i>vita & scripta.</i>	567
Adversaria unde dicta?	15	Amboinenses plantae colligendi institutum.	524 seq.
Advocata provincialis Suaeve, Austriacae domini competens, illustrata.	680 seq.	Amphitheatrum Veronense illustratum.	152 seq.
Advocatorum provincialium Suaeve catalogus.	689 seq.	Anacreontis Carmina in Anglia edita.	664
Aegyptiorum Regum historia descripta.	173-499	Ancorae virtutes & maxime idonea figura.	126
Aequilibrium inter aquas fluentes & stagnantes.	275	<i>viri experienti ratio.</i>	139
Aerae Nabonassaricae vera ratio descripta.	595 seq.	Anatomia in compendio tradita.	317
Aeti incidendi ars a quo inventa?	17	Animae humanae ortus unde?	191
Aeris pressio aliter, quam huc usque, demonstrata.	268	Annales & historia in quo differant?	19
		Anni Sabbathici & Jubilei qui fuerint?	449
		<i>antiquissimi forma descripta.</i>	603
		Annulus antiquissimus explicatus.	472
			472
		Z z z z	AN-

I N D E X

Anthologiae Epigrammata nonnulla emendata.	69	Angustanae Confessionis historia descripta.	618
Apocalypsis an obscuritate labores?	298	Aurorae borealis explicandae systema.	90. 333. 661
quenam tempora respiciat vicinis suis?	ibid.	altitudo.	90
Aquae in medicina usus.	460	observatio.	659
Aquarum Assiensiū virtus.	459	Ex Aurora boreali quid praesagium?	663
seq.		Austriacae domus Advocatia provincialis Sueviae illustrata.	680
montis Jani praestantia.	460	Des Autels (Gul.) vita & scripta	566
Capellanae virtus.	515	Autores veteres edendi quae sit ratio optima?	197
per canales quosvis fluentium pressio.	271	B abylonicae Regum Chronologia.	595 seq.
Ara Ubiorum illustrata.	227 seq.	Balduni (Franc.) vita & scripta.	377
Arabes an olim fuerint Logices periti?	185	De Baluzio (Steph.) singularia nonnulla.	383
Arbor scientiae boni & mali unde dicta?	161	Baptismi veteris ritus descripti.	646
Architecturae Gothicae inventores an sint Gothi?	150	Barometricarum mutationum causa esse subitanea debent.	268
Aretinae urbis Annales editi.	489	Baronii (Cas.) Annales Ecclesiastici demum editi.	141
Argentorii (Jo.) vita & scripta.	376	Bartholomaei Ferraricensis Polyhistoria edita.	488 seq.
Artes & scientiae veterum populorum descriptae.	174	vita & scripta.	489
Ascaridum, vermium minutulorum, natura explicata.	113	Beckeri (Balthas.) vita & scripta.	567
Assiensiū aquarum virtus.	459	Belius (Matthias) laudatus.	49
Assyriorum Regum Chronologia stabilita.	500	Bellaquei (Remigi) vita & scripta.	567
De Asselatis (Jo. Andr.) laudatus.	715 seq.	Bellarmini (Roberti) vita & scripta. ib.	
Attractiones & repulsus non sunt occultae qualitates.	463	defensio a Grotio sero instituta.	676 seq.
D'Aubigné (Theod. Agrippa) vita & scripta.	376	S. Be-	

RERUM NOTABILIORUM.

S. Benedicti Ordinis historiam edendi institutum.	235 seq.	Bonanni (Phil.) vita & scripta.	366
Beneventanorum Ducum stemma illustratum.	253	S. Bonifacii Epistola visionalis emendata.	472
Beannonis, Episcopi Misicensis, vita.	469	Bononienses Annales editi.	209
Bentlejus (Rich.) laudatur.	647	Bolli (Matthæi) vita & scripta.	377
fortissimus Collini		Botdingici lapidis Stadenfis historia.	472
adversarius.	650 seq.	Britonis (Guil.) vita & scripta.	376
Bernardi (Caroli) vita & scripta.	377	La Brosse (Josephi) vita & scripta.	378
(Eduardi) vita & scripta.	567	Brunsvico-Lunenburgicorum Terrium & Judiciorum notitia.	555 seq.
Regis Italie, annus mortualis.	713 seq.	Bruta an vera sint automata?	334
Bertii (Petri) vita & scripta.	567	Buckel, vox Germanica, quid denotet?	476
Bettebur, jus singulare, in quo consistat?	326	Buda unde dicta?	54
Bianchini (Franc.) vita & scripta.	379	alia vetus, alia nova.	54 seq.
Bibliorum antiqua versio Germanica descripta.	474	Budæi (Guil.) vita.	380
Bibliotheca Matthie Corvini laudata.	53	Budensis urbis historia descripta.	54
ea.	57	varia sub Hungaris, Turcis, & Austriacis, facta.	55 seq.
Pauli Apostoli descripta.	492	Budensium adversus Pontificem motiones.	55
Bobovius (Alb.) Pentateuchum Turcice convertit.	424	Bugenhagii in historiam ecclesiasticam Danorum & Holsatorum metavita.	373 375
Bodini (Jo.) Heptaplomeres descriptum.	470	De Bukæi Historia Academiæ Parisiensis judicium.	616
Bœrhaavii (Herm.) methodus plantarum descripta.	358	Bulla unde dicta?	15
Bohemorum Fratrum ecclesia descripta.	534	Bullengeri (Henr.) vita & scripta.	376
		Bumeda, vox, quid denotet?	407
		De Binau (Henr.) laudatur.	242 seq.
		Burmanni (Jo.) consilium edendi	Rum-
		L. 22 2 2	

I N D E X

<i>Rumphii Herbarium Amboinense.</i>	524 seq.	Caloris dupli vel tripli definitiones an arbitrariae?	269
<i>In Burmannum (Petr.) Epistola Lud. Holbergii.</i>	275	Calvinianæ Ecclesie ritus descripti.	534
<i>De Bursellis (Hieron.) Annales Bono- nienses editi.</i>	209	Camufati (Nic.) vita & scripta.	567
	vita. ibid.	Canteri (Guil.) vita & scripta.	381
<i>Buxtorfii (Jo.) patris & filii, vita & scripta.</i>	568	Capellanæ aquæ virtus.	515
C.		Capitis minima deminutio quid fue- rit?	135
<i>Cæsalpini (Andr.) methodus plan- tarum descripta.</i>	354	Cappadociæ Regum historia descri- pta.	174
<i>Cælareæ dignitatis origo.</i>	228	Caraccioli (J. B.) in Gregorii Nyf- seni Epistolas septem merita.	337 seq.
	que olim infi- gnia?	230	
	que olim jura?	ibid.	
<i>Cæsaris nomen a quibus olim usur- patum?</i>	228 seq.	Caramuelis (Jo.) vita & scripta.	380
	in regimine olim potestas.		
	231	Caroli V abdicatio muneris Impera- torii descripta.	37
<i>Cæsaris (Franc. Mariae) Carmen ad Bæium laudatum.</i>	54	VIII, R. Gall. in Italia bellum descriptum.	483
<i>Cæsarum (Caji & Lucii) Cenota- phium explicatum.</i>	281 seq.	Caroli M. historia descripta.	590
<i>Cæsuræ que sit ratio in carmine?</i>	76	Sub Carolo M. quis fuerit Ecclesie status?	ibid.
<i>Caffè potus usus & abusus.</i>	657	Cartesii (Renati) vita & scripta.	567
<i>Cajetani (Constantini) scripta recen- sita.</i>	469	Casimensis Congregatio descripta.	675
<i>Caji, Jcti, vera ætas.</i>	137		ejus Scri- ptores recensiti. ibid.
<i>Calderinus (Domitius) literarum in Italia instaurator.</i>	151	Catherinoti (Nic.) vita & scripta.	567
	ejus vita & scripta.	567	
		Catulli locus illustratus.	146
		vita. -	150
		Cenotaphiorum ratio explicata.	284
		origo unde?	235
		Ceno-	

R E R U M N O T A B I L I O R U M .

Cenotaphium C. & Lucii Caesarum descriptum.	282	Cinelli (Jo.) vindicia adversus Bernb. Ramazzinium.	468
Cepponis vox quid denotet?	386	Ciocolatæ potus usus & abusus.	657
Cevallerii (Ant. Rud.) vita & scri- pta.	376	Per Circulum scribendi modus jocu- laris.	19
Charta bombycina quando maxi- me in usu fuerit?	11	Clangoris Festum quale olim fuerit?	617
unde dicta?	ibid.	Claramontii (Scipionis) vita & scripta.	567
Chemnitzius defensio.	591	Clavos figendi mos illustratus.	14
Chimpanzee, animal rarissimum, de- scriptum.	564	Clementis Alexandrini Chronologia emendata.	106
Chirurgicorum morborum genera quæ?	122 seq.	XII, P. M. Oratio Confisto- rialis, de bonis Ecclesiasticis in di- tione Saxonica, publicata.	470
Chirurgorum & Medicorum Pari- sienſium lites descriptæ.	560 seq.	Clusii (Caroli) vita & scripta.	566
Christianæ religionis veritas testi- moniiſ Judæorum caute munien- da.	472	Clyfforti (Georg.) hortus descriptus.	256 seq.
Christiani unde dicti?	466	Cœlestia corpora ex quo Systemate explicanda?	190
Christus cum Lycurgo comparatus.	347	Coemtio sacrorum apud Romanos explicata.	134
ejus passio majestatica de- scripta.	461	Cœna S. an sit nudum officium? quomodo olim dicta?	26 ibid.
historice & juri- dice descripta.	696 seq.	ejus finis qualis? an sit epulum sacrificiale?	ibid. 34
Chronologia sacra a Vignolio emen- data.	100 seq.	frequenter utendi obligatio.	35
Clementis Alexandrini emendata.	106	De S. Cœna sententia Benj. Hoadleyi refutata.	25 seq.
ad regulas reda- ta.	100. 107	In S. Cœna corpus Christi an sit vere presens?	29
Chymicorum elementa sunt princi- pia mixtorum interna secunda- ria.	327	Collini (Ant.) liber nefandus recen- situs.	648 seq.
Citrarum origo unde?	15	mors.	651
Cinelli (Jo.) vita & scripta.	381	Zzz z 3	Colo-

I N D E X

Colorum <i>theoria</i> .	328. 612	Corvini (Matthie) <i>virtutes & vitia</i> <i>descripta</i> .	56 seq.
Columbi <i>navigatio descripta</i> .	206	Cramerus (Jo. Georg.) <i>laudatus</i> .	214
Cometarum <i>ratio explicata</i> .	333	Creatio <i>mundi & hominis illustrata</i> .	155 seq.
Comitia <i>Augustana anni 1582 descripta</i> .	39		<i>quid sit?</i>
Comitis (Nic.) <i>vita & scripta</i> .	380		156
Commerci <i>inter animam & corpus</i> <i>qua ratio?</i>	192	Creechii (Thom.) <i>vita & scripta</i> .	567
Compositum <i>naturale quodque unde</i> <i>exsurgat?</i>	226	Pro <i>Crepitu ventris Oratio Martini</i> <i>edita</i> .	255
Condicere <i>quid sit JCtis?</i>	19	Crespeti (Petri) <i>vita & scripta</i> .	380
Conradi (Franc. Cav.) <i>laudatus</i> .	134. 316	Crescimbeni (Jo. Marii) <i>vita &</i> <i>scripta</i> .	567
Conringii (Herm.) <i>scripta recensita</i> .	470	Crevierii (J. B. L.) <i>in Livium merita</i> .	197 seq.
	<i>Diff. de studiis liberaribus</i>		<i>in Livio illustrando</i> <i>inutilis diligentia</i> ,
	<i>urbis Romae & Constantinopolis</i> <i>denuo edita</i> .		200
Coreyræ <i>Insule antiquitates illustrata</i> .	631 seq.	Cribelli (Leodrisii) <i>de expeditione</i> <i>Pri II in Turcos Libri II editi</i> .	203
	<i>nomen unde?</i>		175 seq.
	<i>incola veteres descripti</i> .		176
Cornelii <i>Nepotis vita</i> .	150	Criminalis <i>Juris Germanorum Elementa</i> <i>tradita</i> .	175 seq.
Corporis <i>physici ratio formalis</i> .	325		<i>necessitas & usus</i> .
Corficarum <i>rerum historia edita</i> .	484		176
Corfinus (Eduard.) <i>laudatus</i> .	184		<i>fontes</i> .
De <i>Corvaria (Guidonis) Historia Pisana</i> <i>edita</i> .	487		<i>jurisdictio quibus olim</i> <i>competit?</i>
	<i>vita & scripta</i> .		179
	<i>ibid.</i>	Criminum <i>varia genera recensita</i> .	178
Corvini (Matthie) <i>Bibliotheca laudata</i> .	53	Cryptographiæ <i>historia descripta</i> .	706 seq.
	<i>monumentum honorarium</i> .	Curvarum <i>rectificatio</i> .	413
	54	Cycloidis <i>ad pendula applicatae</i> <i>utilitas</i> .	226
			Cyr-

RERUM NOTABILIORUM.

Cyrnæi (Petri) <i>Historia rerum Corsicarum edita.</i>	484	Distinctionum in scribendo antiquitas illustrata.	20
<i>vita & scripta.</i>	485	Doctores Academici an gaudeant nobilitatis jure?	218
Cyrus quo tempore regnaverit?	602	Dodwelli (Henr.) <i>Epistola ad Perizonium edita.</i>	619
	seq.	Dorvillii (Jac. Phil.) <i>in Musæum nevræ vita.</i>	61. 63 seq.
D.		<i>cum Jo. Corn. Paw contentiones enarrata.</i>	66 seq.
Danicæ gentis adversus Burmanum vindicta.	235	<i>scripta promissa.</i>	67
Dartis (Jo.) <i>vita & scripta.</i>	566	Dramatis in Ecclesia & Republica usus.	420 seq.
Dauides ab accusatione Belii liberatus.	471	Duvallii (Andr.) <i>vita & scripta.</i>	568
De Davila (Henr. Catharino) singularia.	470		
Daumius (Christian.) laudatus. <i>ibid.</i>		E.	
<i>ejus vita & scripta.</i>	567	Ecclesiastica Ordinatio Danicæ descripta.	373 seq.
Deciffratorix artis origo & vera ratio.	710 seq.	<i>ejus autor quis?</i>	373
		<i>historia Seculi II illustrata.</i>	642 seq.
		usuf diplomaticus.	712
Delictum quid sit?	177	Ecclesiastici ritus antiqui descripti.	434 seq.
Dempsteri (Thom.) <i>vita & scripta.</i>	377. 470	Eclipses aliquot primi & secundi Satellitis Jovis, Viennæ observate A. 1738.	133
	274	Eclipsis Solis d. 15 Aug. A. 1738 Viennæ observata.	131
Devolutionis jus in quo consistat?	274	Elasticitas corporum unde oriatur?	529
Dies civilis quando olim initium ceperit?	441	De Eliezaro <i>Diff.</i>	619
Digestorum vox a quo primum usurpata?	19	Elogium in quo consistat?	16
Dillenii (Jo. Jac.) <i>methodus Plantarum descripta.</i>	369. 370	Engavii (Jo. Rad.) laudatus.	176
Dionysius, Sicilia Rex, an sit puero- rum magister factus?	472		11
Diplomata nonnulla Habsburgica vitiose exscripta.	388 seq.		

I N D E X

<i>In</i> Episcopo quid olim requisitum fuerit?	593	Fabulæ antiquæ quid denotent in <i>Institut. Juris?</i>	452
Epistolæ tractoriæ descriptæ.	12	Faïda quid sit?	177 seq.
Epistolarum origo unde?	ibid.	Falconia (<i>Proba</i>) quæ fuerit?	468
Equi cursuales descripti.	13	Fames in quo consistat?	520
Equites creandi ritus antiquus descriptus.	219	Fermentatio quomodo fiat?	329
Eratoſthenis catalogus Regum Ægypti Thebanorum illustratus.	606	Ferrariense Diarium editum.	483
Eremitæ (<i>Dan.</i>) vita & scripta.	378	Ferrarii (<i>Franc. Bernardus</i>) vita & scripta.	377
Emearum nature explicata.	113 seq.	Feudalis Juris universalis pædia explicata.	472
Estheræ historia illustrata.	466	Feudum, vox, a Romanis deductum.	149
Estor (<i>Jo. Ge.</i>) laudatus.	274	Flodiardi vita & scripta.	595
Erruria an ab Homero perlustrata?	2	Fluentium & stagnantium aquarum æquilibrium.	270
Etruscarum antiquitatum fragmenta descripta.	1 seq.	Fluidi in planum directe impingentis impetus.	271
Etruscorum veterum Alphabetum explicatum.	2 seq.	Fluidorum particule perpetuo motu intestino agitantur.	266
	nummi explicati.	motus qualis sit?	ibid.
<i>De</i> Etruscorum veterum mythologia	6	pressio ex motu desinenda.	270
<i>Diff.</i>	5	ex vasis effluentium reatatio.	271
<i>Diff.</i>	physiologia	vis repellens.	ibid.
<i>Diff.</i>	ibid.	Fluxionum methodus explicata.	461
<i>Diff.</i>	moribus	Focichalta, vox, quid denotet?	408
<i>Diff.</i>	6	Folia omnis generis ad classes redacta.	257 seq.
<i>Diff.</i>	scriptura	Fontis Soterii Hampstedensis virtutes descriptæ.	223
Eucharistice usus medicus.	618	Spadani virtus & præstantia.	514
Eugubina tabula explicata.	2 seq. 4	<i>A</i> Foris dictæ urbes nonnullæ.	147
Exodi annus quibus characteribus insignis fuerit?	442	For.	
F abricius (<i>Jo. Alb.</i>) laudatus.	479		
Fabroti (<i>Car. Annib.</i>) vita & scripta.	381		

RERUM NOTABILIORUM.

Fornerii (Guil.) <i>Diff. de Antimoniis pizrorum edita.</i>	137	Gaurici (Luca) <i>vita & scripta.</i>	ibid.
Fornicium <i>varia genera quomodo solidè construenda?</i>	508	Gazæ (Theodor.) <i>vita & scripta.</i>	380
Forojulientis <i>Chronici fragmenta edita.</i>	494	Gebhardi (Brand. Henr.) <i>a Joach. Langio refutatur.</i>	342
Forojulientium <i>Principum stemma illustratum.</i>	253	Generatio <i>substantialis mixtorum.</i>	323
Foullonii (Jo. Erb.) <i>vita.</i>	625 seq.	Genesis <i>quatuor prima Capita Turcice & Latine edita.</i>	424
Fracastorius (Hieron.) <i>laudatus.</i>	152	In Genesis <i>tria priora Capita Commentarius luculentus.</i>	155 seq.
Frictiones <i>corporum quomodo rite æstimande?</i>	614	Genueusis <i>populi res gestæ descriptæ.</i>	206
Friderici III Imp. <i>ad Paulum II Pont. adventus descriptus.</i>	205	<i>historia edita.</i>	485
In Funere <i>quem olim usum præstiterint plantæ?</i>	46	De S. Georgio (Benecvenuti) <i>Historia Montiserrati edita.</i>	206 seq.
Fungi <i>e silice nascentes.</i>	334	<i>vita & scripta.</i>	208
Furtum <i>per lanceam & licium quale olim fuerit?</i>	454	Gerdælii (Dan.) <i>Dissertationes conjunctim editæ.</i>	616 seq.
G	G.	Germanorum <i>veterum historia cur in obscuro lateat?</i>	277
Gallæ <i>arborum & herbarum explicata.</i>	221	<i>Jurisprudentia illustrata.</i>	406 seq.
Galli (Ant.) <i>Opuscula historica edita.</i>	206	<i>linguæ addiscendæ necessitas.</i>	545
Galliæ <i>Scriptorum nova Collectio promissa.</i>	568 seq.	Gesneri (Jo. Matthie) <i>institutum demò edendi Plinii Historiam naturalem cum Notis Harduini.</i>	143 seq.
Galliæ <i>Ecclesiæ sub Carolo M. statuta.</i>	590 seq.	le Givre (Petri) <i>vita & scripta.</i>	378
Gallinætorum <i>historia descripta.</i>	121 seq.	Glabri (Rud.) <i>vita & scripta.</i>	376
Gallorum <i>Sec. V elogia ex Sidonio Apollinari excerpta.</i>	467	Gladii <i>Academici origo unde?</i>	461
Gannare, <i>vox, unde?</i>	281	Glossæ <i>Malbergicæ illustrata.</i>	406
Garassii (Franc.) <i>vita & scripta.</i>	568	Aaa aa	Guo-
Gaudentii (Paganini) <i>vita & scripta.</i>	567		

I N D E X

Gnomonica <i>Mechanica explicata.</i>	565	Gutenbergio (Jo.) <i>Inscriptio Mo-</i>	
Goldasti (Mekh.) <i>vita & scripta.</i>	381	<i>gamie posita.</i>	584
Gorii (Anton. Franc.) <i>in antiquita-</i>		Gyraldi (Lil. Greg.) <i>vita & scripta.</i>	378
<i>tes Etruscas merita.</i>	1 seq.	<i>Epitaphium.</i>	379
Gotingensis <i>Gymnasii Exaugura-</i>		<i>(Jo. Bapt.) vita & scripta.</i>	ibid.
<i>tio descripta.</i>	468		
<i>historia illustrata.</i>	472		
Goulartii (Sim.) <i>vita & scripta.</i>	381	H absburgicæ <i>gentis antiquitas ex</i>	
Græcæ <i>Ecclesiæ historia descripta.</i>	529 seq.	<i>Diplomatibus illustrata.</i>	385 seq.
Grataroli (Guil.) <i>vita & scripta.</i>	578	Hafnise <i>incendium descriptum.</i>	234
Gratia <i>Dei universalis adversus Re-</i>		Hampfadensis <i>fontis foterii virtu-</i>	
<i>formatos demonstrata.</i>	342 seq.	<i>tes descriptæ.</i>	222
Gravinæ (Jan. Vinc.) <i>vita & scri-</i>		Hare (Franc.) <i>in emendandis Psal-</i>	
<i>pta.</i>	380	<i>mis audacia.</i>	110 seq.
Gravitas <i>primitiva.</i>	45	Haleus (Theodor.) <i>refutatus.</i>	476
<i>major in regionibus polo</i>		Hebenstreit (Jo. Ern.) <i>laudatus.</i>	701
<i>magis vicinis.</i>	ibid.	Hebræorum <i>veterum poësis illustra-</i>	
Gravium <i>theoria.</i>	330	<i>ta.</i>	110 seq.
B. Gregorii <i>Nysseni Epistole septem</i>		<i>Musica illu-</i>	
<i>edite.</i>	337 seq.	<i>strata.</i>	112
Gretleri (Jac.) <i>vita & scripta.</i>	376	Heimeræi (Jo.) <i>vita Edm. Merillii</i>	
<i>scripta junctim edi-</i>		<i>denuo edita.</i>	138
<i>ta.</i>	534 seq. 676 seq.	Hemmerlini (Felicis) <i>vita & scri-</i>	
Gronovii (Jo. Frid.) <i>in Livium me-</i>		<i>pta.</i>	377
<i>rita.</i>	195	Hergott (Marqu.) <i>institutum, eden-</i>	
Guarini, <i>senioris, vita.</i>	151. 379	<i>di Historiam Ordinis S. Benedi-</i>	
<i>junioris, vita & scripta.</i>	379	<i>cti, commendatum.</i>	236 seq.
Guichenonii (Sam.) <i>vita & scripta.</i>	568	<i>laudatus.</i>	385 seq.
Guntherus, <i>scriptor Ligurini, pro</i>		Hermæ <i>cur olim quadrata fuerint?</i>	16
<i>suppositio habitus.</i>	472	Hermanni (Pauli) <i>methodus plan-</i>	
Gutenberg (Jo.) <i>primus artis typ-</i>		<i>tarum descripta.</i>	357
<i>graphica inventor.</i>	580	Heumannii (Christoph. Aug.) <i>in colli-</i>	
		<i>gendis Antiquitatum Academicarum</i>	
		<i>Scriptoribus industria.</i>	615
			De

I N D E X

Ignium <i>militarium ratio explicata.</i>	172	Juris <i>Criminalis necessitas & usus.</i>	176
Ignorantia <i>docta in Theologia.</i>	618	<i>fontes.</i>	ibid.
Incisura, <i>vox, quid denotet?</i>	386	Jurisdictio <i>criminalis quibus olim</i>	
Indicis <i>librorum prohibitorum editio</i>		<i>competeret?</i>	179
<i>rariſſima.</i>	472	Juri-prudentia <i>veterum Germanorum</i>	
Institutionum <i>Juris loca nonnulla</i>		<i>illustrata.</i>	476 ſeq.
<i>emendata.</i>	453 ſeq.	In Juri-prudentia <i>quid ſit pulchrum?</i>	
De Joannis <i>ap. ſoli Pontificatu ma-</i>		Jus <i>Naturale an primo homini con-</i>	
<i>ximo quid ſentendum?</i>	464	<i>tion fuerit?</i>	170
Joemdi (Jo.) <i>vita & ſcripta.</i>	506	S. Juliane <i>Patavinae Congregatio de-</i>	
Jodelli (Steph.) <i>vita & ſcripta.</i>	377	<i>ſcripta.</i>	674
Joſephi <i>Chronologia ſacra vindica-</i>		<i>ejus</i>	
<i>ta.</i>	104	<i>Scriptores reconſtit.</i>	ibid.
Richardia <i>ſingularis deſcripta.</i>	411 ſeq.	K.	
Ilidori <i>Pelufitae vita & ſcripta.</i>	466	Kieſenwetterus (Jo. Chriſt.) <i>no-</i>	
Italica <i>lingua unde orta?</i>	150	<i>tatus.</i>	425
Ittigii (Thom.) <i>vita & ſcripta.</i>	380	Kuanti (Chriſtoph.) <i>methodus Plan-</i>	
Jucundus, <i>primus Vitruvii illuſtra-</i>		<i>taram deſcripta.</i>	386
<i>tor.</i>	151	<i>(Chriſtian.) methodus Plan-</i>	
Judeorum <i>hiſtoria deſcripta.</i>	174	<i>taram deſcripta.</i>	391
<i>ſub imperio Romano ſta-</i>		Kœcheri (Jo. Chriſtoph.) <i>hiſtoria Aca-</i>	
<i>tus politicus.</i>	693	<i>demiae Opusculi, 1697 edita.</i>	615
<i>tempore Chriſti quae ju-</i>		Kœleros (Fr. Dav.) <i>reſutatus.</i>	584
<i>riſdictio?</i>	698	Kohlſteini <i>hypothefis Chronologica re-</i>	
De Jadicum <i>Hebraeorum annis Diſſ.</i>	620	<i>ſutata.</i>	104
Juliani, <i>Canonici Civitatenſis, Chronici</i>		Kortholti (Chriſt.) <i>vita & ſcripta.</i>	567
<i>Forojulienſis fragmenta edita.</i>	494	L.	
<i>Imperatoris vita deſcripta.</i>		Lackemacheri (Jo. Frid.) <i>vita &</i>	
<i>genealogia.</i>	542 ſeq.	<i>ſcripta.</i>	621
Juſſekerrath. <i>nomen, quid denotet?</i>	285	Lackmanni (Adam. Henr.) <i>in Hiſto-</i>	
Juris <i>Criminalis Germanorum Ele-</i>		<i>riam Hoſſatorum merita.</i>	371
<i>menta tradita.</i>	175 ſeq.	Lactantii <i>variae lectiones ex Codice</i>	
		<i>Mſto Gotbaro.</i>	472
		Lambecii (Petri) <i>vita & ſcripta.</i>	567
		La-	

RERUM NOTABILIORUM.

Lamius (Jo.) laudatus.	471	Lilius (Lud.) an fuerit Veronensis?	153
Landvogtiae munus in quo consistat?	681	Linnaei (Car.) in hortum Cylindropuntium merita.	256
Langius (Joach.) quibus subsidiis suos in Scripturam S. Commentarios pepererit?	340	methodus Plantarum descripta.	365. 369
ejus opus novum promissum.	343	de plantarum nominibus judicium.	456 seq.
Langobardicorum Regum historia luculenter descripta.	252	Lipfli duae Epistolae editae.	471
Lazii (Wolffg.) vita & scripta.	568	Literae an ab Adamo vel Setho inventae?	17
Lectii (Jac.) vita & scripta.	567	Gothicae quomodo primum inventae?	19
Lectio Auctorum quomodo vite instituenda?	546	Litonicum officium descriptum.	471
Lederlini (Jo. Henr.) vita & scripta.	432	Livii loca nonnulla emendata.	201
Lelandi (Jo.) vita & scripta.	377	De Livii editionibus judicium.	195 seq.
Lenonibus quae in Jure pene statutae?	178	Lobkowitzii (Jo. Caramucis) vita & scripta.	380
Leodiensium Episcoporum & Principum historia descripta.	625 seq.	Lœwii (Car. Frid.) plantas Hungariae colligendi consilium.	666 seq.
Leodii antiquitates illustratae.	628	Logices doctrina in compendio tradita.	185 seq.
Leonini, corpus unde dicti?	467	Lotharius Imp. quo anno decesserit?	251. 388
Leusdeni. (Jo.) vita & scripta.	381	ejus vera epocha.	715
Lex antiqua de recensu populi illustrata.	314 seq.	Lowmann (Moser) in explicanda Apocalypsi quid praestiterit?	299
Libanii Epistolae conjunctim editae.	289 seq.	Lubini (Augustini) vita & scripta.	567
harum editores recensiti.	290 seq.	Luceis, cum primariis, tum secundariis, natura.	327
Libonis (Scribonii) puteal illustratum.	314	propagatio.	328
Librorum veterum ornamenta quae?	17	& colorum theoria.	612
Liciniae Legis sumptuarie monumentum in numo antiquo.	312 seq.		

I N D E X

Ludorum equestrium antiquitas in- vestigata. 250	Magnoli (Petri) methodus Planta- rum descripta. 363
Ludovici Pii Imp. historia deseri- pta. 243 seq.	Magnanii (Eman.) vita & scripta. 568
filiorum & ne- potum res geste descripta. 250 seq.	Maji (Jo. Henr.) vita & scripta. 379
Sub Ludovico Pio Imp. quis fuerit Ecclesie Gallice status? 592 seq.	Majoli (Sim.) vita & scripta. 377
Ludwigii (Christ. Gott.) methodus plantarum descripta. 360	Malbergicæ Glossæ illustrata. 406
Lunares incolæ & atmosphaera nega- ta. 333	Malleoli (Felicis) vita & scripta. 377
Lunenburgii etymon & primordia unde? 472	Manuscriptorum Codicum mente unde? 23
Lunenburgica quadam Documenta edita. 39	Marcalli (Petri) vita & scripta. 567
Lunenburgicorum Jurium & Judi- ciorum notitia. 555 seq.	Marchandus (Prosper) laudatus. 578 ejus scri- pta. ibid.
Lunenburgicum Instrumentum Pactis editum. 38	Ad Mare rubrum iter Israhelitarum descriptum. 443
Lutheranæ Ecclesie ortus ac progres- sus descriptus. 534	Maris rubri recedentis miraculum explicatum. 445 seq.
Lutherus an cum Calvinianis senserit? 350 seq.	Marelli (Sam.) vita & scripta. 376
Lycosthenis (Conr.) vita & scripta. 568	Martelli (Hieron.) de Aquis Montis Jani Epistola. 460
	Martini (Eman.) Epistole de novo edi- te. 254 pro crepitu venis
M	Or. edita. 255
M.	Mascovius (Gothofr.) laudatus. 555
Macedi (Franc.) vita & scripta. 568	Materia prima qualis? 327
Macedonum Regum res geste de- scripta. 172	Materiæ divisibilitati limites consti- tuere mens nostra nequit. 325
Machina Marlyensis examinata. 268	Mathematica scientia in compendio tradita. 192. 704
Maeri (Æmilii) vita. 150	Maturatio quomodo fiat? 329
Maerini (Salom.) vita & scripta. 568	Mechanica Gnomonica explicata. 556
Massæus (Scipio) laudatus. 145	Medicæ

R E R U M N O T A B I L I O R U M .

<i>Mediæ Regum historia & chronologia.</i>	501	<i>Metaphysicæ doctrina in compendio tradita.</i>	192
<i>Medicamenta facile parabilia commendata.</i>	221	<i>Micheli (Petr. Ant.) methodus Plantarum descripta.</i>	368. 370
<i>Medici quæ sint officia? prudentia quibus in rebus adhibenda?</i>	479 seq. ibid.	<i>De Middendorpii Historia Academicarum universali judicium.</i>	615
<i>studia quæ esse debant?</i>	480	<i>Mileini (Jo.) Cardinalis, vita descripta.</i>	469
<i>Medicina Jurisprudentiæ prælata.</i>	383	<i>Militaris res veterum Romanorum descripta.</i>	425 seq.
<i>Medicorum Observationes sacras colligendi institutum.</i>	473	<i>Minnike (Hæur.) ob hæresin combusti, memoria instaurata.</i>	472
<i>& Chirurgorum Parisiensium lites descriptæ.</i>	560 seq.	<i>Minutius Felix numero JCorum exentus.</i>	471
<i>Melchisedeci historia illustrata.</i>	472	<i>Miracula in Scriptura S. quomodo sint explicanda?</i>	213
<i>Membranarum antiquitates illustrata.</i>	11	<i>Mislioni (Maximil.) errores in Itine-re Italico admissi.</i>	153
<i>Menckenii (Otonis) vita & scripta.</i>	568	<i>Molierii (Jo. Bapt.) vita & scripta.</i>	379
<i>(Jo. Burch.) vita & scripta.</i>	ibid.	<i>Mommers (Jo. Mauris.) refutatus.</i>	350 seq.
<i>Mensæ Facierum antiquitates illustrata.</i>	139 seq.	<i>Monini (Jo. Eduardi) vita & scripta.</i>	568
<i>De Merbes (Boni) vita & scripta.</i>	566	<i>Monstrorum ortus unde?</i>	320
<i>Mercurii crudi virtus & usus.</i>	409 seq.	<i>Monstrum fetus bicipitis descriptum.</i>	319
<i>in morbo venereo usus.</i>	609	<i>Montani (Bened. Aris) vita & scripta.</i>	376
<i>Meridiani terrestris accurata dimensio.</i>	41	<i>Montisferrati historia edita.</i>	206 seq.
<i>Merillii (Edmundi) vita.</i>	138 seq.	<i>Moralis doctrina in compendio tradita.</i>	192
<i>Commentarius</i>		<i>Morborum chirurgicorum genera quæ?</i>	122 seq.
<i>in Institutiones Juris demuo editus.</i>	452	<i>varia genera adducta.</i>	716 seq.
		<i>De</i>	

I N D E X

<i>De Morborum transplantatione</i>	<i>Nastaid, vox, quid denotet?</i>	407
<i>sententia Cinellii.</i>	383	
Morisoni (Rob.) <i>methodus plantarum descripta.</i>	355-367	
Moshemius (Jo. Laur.) <i>laudatus.</i>	31	
<i>defensus.</i>	32	
Motus <i>quid sit?</i>	189	
<i>vitalis explicatus.</i>	516	
<i>velocitas & tarditas in quo consistat, incertum.</i>	326	
<i>van der Muelen (Guil.) cum Sim. Henr. Museo controversia.</i>	170	
Mülleri (Jo.) <i>de Ruxneri libro de Torneamentis Opusculum editum.</i>	215	
Mundi <i>creatio descripta.</i>	155 seq.	
<i>an sit annihilatio expectanda?</i>	157	
Muratorius (Lud. Ant.) <i>laudatus.</i>	481 seq.	
Museus <i>qua aetate vixerit?</i>	61	
<i>ejus editio nova.</i>	ibid.	
<i>editiones omnes recensita.</i>	62 seq.	
<i>loca quaedam emendata.</i>	63 seq.	
Muscarum <i>natura explicata.</i>	113 seq.	
Musica <i>veterum Hebræorum illustrata.</i>	112	
Mulicæ <i>Academia Verone instituta.</i>	152	
N	N.	
Naldii (Naldi) <i>Epistola & Carmen de Laudibus Augustæ Bibliothecæ edita.</i>	53	
<i>De Nangis (Guil.) vita & scripta.</i>	376	
<i>Natalitiorum dætorum apud veteres que ratio?</i>	18	
<i>Naturæ cursus cum religionis principis convenientia.</i>	211 seq.	
<i>Naugerii (Andr.) Historia Veneta edita.</i>	210	
<i>Navigatio sine velis remisque.</i>	273	
<i>Neandri (Mich.) vita & scripta.</i>	567	
<i>Neapolitana Historia edita.</i>	205	
<i>Nebucadnezaris res gestæ descriptæ.</i>	598	
<i>Neritinum Chronicon editum.</i>	489	
<i>Nerlii (Ant.) Chronicon Monasterii Mantuani S. Andreae editum.</i>	491	
<i>De Nothinæis Diss.</i>	620	
<i>Newtoniana Philosophia ad usum sexus sequioris accommodata.</i>	612	
<i>Nichollii (Franc.) in Anatomiam merita.</i>	317 seq.	
<i>Nicolai (Jo.) notatus.</i>	13	
<i>Nicolii (Petri) vita & scripta.</i>	380	
<i>Nobilissimi titulus olim principi juvenuti datus.</i>	221	
<i>Nobilitatis jus in quo consistat?</i>	210	
<i>vera origo.</i>	ibid.	
<i>jura que?</i>	217	
<i>veteris jura an Nobilibus novis ab Imperatore concedi possint?</i>	ibid.	
<i>jure an gaudeant Doctores Academici?</i>	18	
<i>Nomina plantis que imponenda?</i>	456	
<i>Nominis præteritio olim ignominiosum.</i>	66	
	No-	

RERUM NOTABILIORUM.

Nominum <i>impositio quomodo ab Adamo facta?</i>	162	Osnabrugensis <i>Academia Historia edita.</i>	615
Norimbergensi <i>urbi inter civitates Imperii antiquissimas locus assertus.</i>	549	P ack (Otto) <i>an formulam fœderis inter Principes quosdam, & Philippum, Hassæ Landgr. sinxerit?</i>	38
Norimbergensis <i>histeria ex Diplomatum descripta.</i>	548 seq.	Panis & <i>vini in S. Cena consecratio quomodo fiat?</i>	27
<i>urbis privilegia illustrata.</i>	550 seq.	Panvini (Onuphr.) <i>in literas merita.</i>	152
Notæ <i>veterum librariæ descriptæ.</i>	13	Papilionum <i>natura explicata.</i>	113 seq.
<i>serviles & judicariæ descriptæ.</i>	ibid.	Paradisus <i>ubi situs fuerit?</i>	159 seq.
<i>Grammaticorum descriptæ.</i>	20	Parthorum <i>Regum histeria descripta.</i>	174
Novilunia <i>cur celebraverint Israhelita?</i>	442	de Passerani (Alb. Radicatus) <i>Comer. refutatus.</i>	347
Numi <i>veterum Etruscorum explicati.</i>	6	Pastrengi (Guil.) <i>Operum editio promissa.</i>	151
<i>Puteal Libonis indicantes.</i>	314	Patavii <i>laudes descriptæ.</i>	493
<i>Corcyre antiquitates illustrantes.</i>	639. 640	Patriarcharum <i>histeria illustrata.</i>	616
Ad Numos <i>singulos formandos an novo typo usi sint Romani?</i>	471	Patricii (Augustini) <i>Descriptio adventus Friderici III Imp. ad Paulum II edita.</i>	205
Numus <i>Maximiani Caesaris, Veronam representans.</i>	148	<i>vita & scripta.</i>	ibid.
<i>gentis Licinæ descriptus.</i>	313	Pauli <i>Apostoli Bibliotheca descripta.</i>	472
O blationum <i>pro defunctis olim factarum vera ratio.</i>	645	Paw (Jo. Cornel.) <i>notatus.</i>	65 seq.
Oculi <i>tunicæ & humores carmine descripti.</i>	702 seq.	<i>ejus in Dorvillium iniquitas.</i>	ibid.
De <i>Orationibus, quæ sunt veterum Historicorum scriptis immixtæ, judicium.</i>	194 seq.	<i>ab hoc digne castigatus.</i>	69 seq.
Ordinatio <i>ecclesiastica Dantiæ descripta.</i>	373 seq.	<i>editio Anacreontis notata.</i>	655
		Pellicani (Conr.) <i>vita & scripta.</i>	381
		Rbb bb	Pen-

I N D E X

Pendulorum <i>acceleratio in latitudi-</i> <i>ne 66°. 48'.</i>	45	Pisanæ <i>Historia Fragmenta edita.</i>	486
Pergamenæ <i>membrane an ab Eume-</i> <i>nio, Pergami Rege, inventa?</i>	17	Plagiarii <i>exemplum.</i>	13
Perigardi (Claudii) <i>vita & scripta.</i>	567	Plagii <i>accusatus Lud. Holbergius.</i>	234
Pestienſis <i>urbis historia descripta.</i>	52	Planetarum <i>gravitates versus solem</i> <i>non satis certa.</i>	270
Petrarchæ (Franc.) <i>vita & scripta.</i>	377	Plantarum <i>feralium antiquitates il-</i> <i>lustrate.</i>	45 seq.
Petri (Ant.) <i>Diarium Romanum edi-</i> <i>tum.</i>	491	<i>disponendarum methodi</i>	omnes <i>recensite.</i> 354
(Suffridi) <i>vita & scripta.</i>	567	Plantas <i>Amboinensēs colligendi insti-</i> <i>tutum.</i>	424 seq.
Petroni (Pauli) <i>Miscellanea histori-</i> <i>ca edita.</i>	492	<i>Hungariæ colligendi consi-</i> <i>lium.</i>	666 seq.
Peutingeria <i>Tabula descripta.</i>	95	Plantis <i>quæ nomina imponenda?</i>	456
Phaath, <i>vox, quid denotet?</i>	386	Platoni <i>an dogma de S. Trinitate</i> <i>ſuerit cognitum?</i>	405
Phalaridis <i>Epistole forsan omnes Li-</i> <i>bano tribuenda.</i>	296	Platonis <i>vita & doctrina enarrata.</i>	402 seq.
Philippi, <i>Macedonum Regis, vita de-</i> <i>scripta.</i>	171	Plinii (C. Sec.) <i>Historiam Natura-</i> <i>lem cum notis Harduini denuo</i> <i>edendi institutum.</i>	143 seq.
Philosophia <i>sensuum exposita.</i>	323	<i>patria quæ?</i>	151
<i>sectaria exposita.</i>	ibid.	<i>locus explicatus.</i>	471
Philosophica <i>Historia in compendio</i> <i>tradita.</i>	185	Pœnitentia <i>peccatoris in quo consi-</i> <i>stat?</i>	344
Phlebotomiz <i>varia genera.</i>	655	<i>ad eam quid</i>	345
Physicæ <i>doctrina in compendio tra-</i> <i>dita.</i>	187	<i>requiratur?</i>	ejus <i>fructus.</i>
Physicorum <i>sectæ notabiliores.</i>	324		346
Physiologia <i>carmine explicata.</i>	701	Pœsis <i>Hebraica in Psalmis demon-</i> <i>strata.</i>	110 seq.
Pignorum <i>doctrina illustrata.</i>	137	Politiani (Angeli) <i>versus retrogra-</i> <i>duſ.</i>	459
Pii II <i>Pont. in Turcas expeditio de-</i> <i>scripta.</i>	203		Poly-
Pilatus (Pontius) <i>quis fuerit?</i>	697		
	seq.		

RERUM NOTABILIORUM.

Polypi an ante mortem generentur?	83	Q uilleti (Claudii) vita & scri- pta.	376
unde generentur?	84	Quintiliani loca aliquot emendata.	472
Pomponii (Sec.) vita.	150	Quirinus (Angelus Maria) Cardi- nalis, laudatus.	631
Pontederæ (Julii) methodus Planta- rum descripta.	363. 366	R .	
In Pontifice creando jus suffragii Cæsarei quando ortum?	247	Raji (Jo.) methodus Plantarum de- scripta.	356. 368
Postarum origo unde?	13	De Raimo (Lud.) Historia Neapoli- tana edita.	205
Præcocis ingenii exemplum.	61	Raptori an Jure Canonice recte cum rapta matrimonium permittatur?	311
In Prædestinationis doctrina an omnes inter se consentiant Prote- stantes?	353	Raptus crimen in quo consistat? cur Jure divino nulla pena coerceatur?	305 306
Princeps olim legibus solutus.	454	quomodo puniatur Jure humano?	310 seq.
Probabilitatis ratio explicata.	211	Ratherii, Episcopi Veronensis, vita & scripta.	595
In Prophetas Commentarius novus editus.	341 seq.	Ratio quousque in rerum divinarum cognitione procedere possit?	622 seq.
Psalnorum liber in versiculos me- trice divisus.	109	Rau (Jo. Eberh.) laudatus.	286
Psalterii, in Saxonia inferioris lin- guam translatai, Codex rarissimus descriptus.	473 seq. 475	Ravennense Instrumentum plenarie securitatis illustratum.	136 seq. 315 seq.
Codex MSus Capellianus descriptus.	477	De Recensu populi, frumentationis causa agendo, Lex antiqua illu- strata.	315
Ptolemæi Canon descriptus.	596	Refractiones an majores in regioni- bus polo magis vicinis?	44
Pulchreum in Jurisprudencia descri- ptum.	642	Regii (Lud.) vita & scripta.	379
Pulicis arborei natura explicata.	118	Reinesii (Thom.) vita & scripta.	567
hostes qui?	120	Reli-	
Punctorum Ebraicorum quot sint genera?	392	Bbb bb 2	
Puteal Libonis explicatum.	314		
Putealia cui olim usui inservierim?	ibid.		
Pyrgus, instrumentum in tesseriis ja- ctandis usitatum.	74		

I N D E X

Religionis naturalis & revelata cum natura cursu convenientia. 211 seq.	S	S.
de S. Remy (de la Londelle) in Car- mina Virgilii annotationes lauda- ta. 48	Sacrorum apud Romanos coemptio explicata. 134	
Revelationis sacrae utilitas demon- strata. 622 seq.	Sadoleti (Jac.) vita & scripta. 377	
Revii (Jo.) vita & scripta. 566	Salii unde dicti? 630	
Riccoboni (Ant.) vita & scripta. 376	Saltzmanni (Jo.) vita & scripta. 521	
Ringerus (Jo. Henr.) refutatur. 353	Sanctorum aliquot vitæ a Greifero edita. 678 seq.	
Rinuccii (Alemanni) vita & scri- pta. 566	Sandii (Christoph.) & Huctii Episto- la aliquot amabæ. 472	
Ritus antiqui ecclesiastici descripti. 434 seq.	Sanguis an post mortem ab arteriis in venas pellatur? 80	
Rivini (Aug. Quir.) methodus plan- tarum descripta. 359	ejus evacuatio quibus modis fiat? 656	
Rœveri (Matthia) in Musæum meri- ta. 61 seq.	Sanuti (Marini) de Bello Gallico Commentarius editus. 483	
Romanum Diarium editum. 491	Sapphus Fragmenta edita. 665	
Rotis instructæ machinae quomodo perficiendæ? 613	Saul an filius anni vocetur in Chro- nologia sacra? 104	
Rudbeckii (Olai) vita & scripta. 567	Scaligeri (Jul. Cas.) vita. 152	
Rumphii (Georg. Eberb.) Herbarium Amboinense edendi institutum. 524 seq.	(Jof. Just.) duæ Epistolæ edi- ta. 471	
Runicæ literæ unde dictæ? 19	Scarfi (Jo. Chrysof.) Carmina con- junctim edita. 286	
Ruppilii (Henr. Bernb.) methodus Plantarum descripta. 360	vita & scri- pta. ibid.	
Russicæ & adjacentium terrarum Annales literarii promissi 383 seq.	Scheuchzeri (Jo.) methodus Planta- rum descripta. 368	
De Ruvneri libro de Torneamenti judicium. 215	Schiloh, nomen, unde? 465	
	Schifina Ecclesie Orientalis & Occi- dentalis descriptum. 529 seq.	
	Schlosserus (Jo. Lud.) laudatus. 350	
	Schoiffero (Petro) vera inventa ty- pographiæ gloriæ debetur. 583	
	ejus posterum. 588	
	Schreæ-	

RERUM NOTABILIORUM.

Schrœderus (<i>Nic. Guil.</i>) laudatus.	424	<i>Gen. X, 8.</i>	161
<i>ejus scripta quadam promissa.</i>	425	<i>21.</i>	617
Scribarum munus quale olim fuerit?	21	<i>XI, 4.</i>	ibid.
Scribendi <i>occulte modi varii.</i>	706	<i>XII, 12 - 15.</i>	308
Scripturae <i>antiquitates illustrate.</i>	10	<i>17.</i>	309
<i>S. loca explicata aut illustrata:</i>		<i>XIV, 14.</i>	617
<i>Gen. I</i>	424	<i>XV, 13.</i>	396
2.	399	<i>XX, 2 - 7.</i>	308-309
3.	404	<i>16.</i>	396. 617
4, 5.	442	<i>18.</i>	309
20.	157	<i>XXI, 6.</i>	617
27.	395	<i>8.</i>	ibid.
30.	158	<i>12.</i>	ibid.
<i>II.</i>	424	<i>XXII, 1 - 17.</i>	ibid.
1.	158	<i>XXIV, 63.</i>	ibid.
4.	159	<i>XXV, 11.</i>	ibid.
<i>III.</i>	424	<i>18.</i>	ibid.
1.	162	<i>21.</i>	ibid.
8.	398. 620	<i>XXVI, 11.</i>	163
20.	616	<i>XXXI.</i>	441
22.	395. 399	<i>3.</i>	479
<i>IV.</i>	424	<i>42.</i>	617
1.	434	<i>XXXIV, 1 seq.</i>	309
7.	616	<i>2.</i>	29. 308
13.	434	<i>XXXV, 5.</i>	309
26.	616. 617	<i>XLI, 43.</i>	473
<i>VI, 2.</i>	56	<i>XLVI, 27.</i>	617
<i>VII.</i>	441	<i>XLIX, 5 - 7.</i>	309
<i>VIII, 21.</i>	616. 617	<i>10.</i>	465
<i>IX, 3.</i>	158	<i>17.</i>	165
	617	<i>Exod. IV, 24 - 26.</i>	619
		<i>XII, 1.</i>	440. 443
		<i>3.</i>	443
		<i>40.</i>	397
		<i>XIII, 4.</i>	439
		<i>12.</i>	397
		<i>Rbb bb 3</i>	<i>Exod.</i>

I N D E X

<i>Exod.</i> XIV, 2.	444	<i>Deut.</i> XXIX, 19.	620
19, 20.	446	XXXI, 10, 11.	449
XVI.	441	<i>Jos.</i> V, 10.	ibid.
XVIII, 6, 7.	12	XI, 23.	450
XXI, 6.	308	XIV, 6.	449
16.	306	XVIII.	ibid.
XXII, 7, 8.	308	XXIV, 31.	100
15, 16.	307. 311	<i>Judic.</i> II.	101
27.	308	XI, 26.	ibid.
28.	307	31.	621
XXV, 2.	398	XIII, 3.	102
XXXI, 13.	443	5.	466
17.	ibid.	XIX.	309
XXXIV, 16.	308	XXI, 25.	ibid.
<i>Levit.</i> X, 7.	163	<i>Ruth</i> IV, 6.	163
XIX, 28.	13	18.	159
XXIV, 7.	27	<i>1 Sam.</i> II, 25.	620
XXV, 2.	450	III, 3.	399
8.	449	IV.	103
<i>Num.</i> V.	15	8.	396
X, 21.	27	15.	102
XI, 7.	160	18.	ibid.
XIII.	100	VII, 2.	ibid.
XV, 32 - 36.	308	6.	ibid.
XXIV, 17.	616. 617	X, 1.	104
XXVII, 1 - 7.	308	17.	ibid.
XXX, 4 <i>seq.</i>	311	24.	ibid.
XXXI, 17, 18.	307	XIII, 1.	104. 105
XXXVI.	308. 309	XIV, 14.	104
<i>Deut.</i> V, 15.	448	<i>2 Sam.</i> V, 1 - 9.	496
VII, 7.	397	VIII.	498
XII, 19.	ibid.	5, 6.	ibid.
XIV, 1.	13	9.	ibid.
XXI, 10 - 14.	307	XIII, 14.	307
XXII, 22 - 29.	ibid.	XVII, 27 - 29.	396
XXIV, 7.	306. 310	XXIII, 1.	397
		<i>1 Reg.</i> -	

RERUM NOTABILIORUM.

<i>1 Reg. VI.</i>	106	<i>Pf. XI, 3.</i>	399
<i>1.</i>	100. 105	XIX.	619
<i>VIII, 1.</i>	450	<i>5 - 7.</i>	474. 475
<i>X</i>	160	XXII.	621
<i>XI, 25.</i>	498	<i>23 - 32.</i>	618. 620
<i>42.</i>	105	XXV, 11.	474
<i>XIV, 25.</i>	499	XXVII, 1.	478
<i>XV, 28.</i>	ibid.	XXXVII, 25.	476
<i>XVI, 31.</i>	497	XL, 3.	475
<i>XVIII, 13.</i>	451	<i>7 - 9.</i>	476
<i>2 Reg. IV, 39.</i>	399	XLV, 5.	395
<i>VIII, 16.</i>	108	XLIX, 3.	308. 475
<i>25.</i>	ibid.	<i>9.</i>	399
<i>XVI, 8, 9.</i>	499	L, 22.	163
<i>XVII, 36.</i>	500	LI, 5, 6.	345
<i>XXI, 13.</i>	10	LII, 9.	395
<i>XXIII.</i>	ibid.	LIII, 2.	474
<i>XXV.</i>	600	LXVIII, 5.	395
<i>27.</i>	439	<i>17.</i>	476
<i>1 Chron. VII, 21, 22.</i>	617	<i>28.</i>	ibid.
<i>2 Chron. II, 13.</i>	496	LXXVI, 5.	476
<i>IX.</i>	100	LXXVIII, 14.	477
<i>XIV.</i>	499	LXXXI, 4 - 6.	443
<i>XI, 19.</i>	108	LXXXII, 1.	308
<i>XXII, 2.</i>	ibid.	<i>6.</i>	ibid.
<i>Ezrae II.</i>	597	LXXXIV, 12.	478
<i>Ezrae. V, 7, 8.</i>	397	XCI, 7.	447
<i>Job I, 28.</i>	395	XCVI.	431
<i>VII, 7.</i>	155	CXII, 2.	395
<i>X, 8.</i>	394	CXIV.	431
<i>XIX, 23, 24.</i>	10	CXVI, 13.	475
<i>XXXVI, 24.</i>	158	CXIX, 109.	477
<i>Pf. I.</i>	110	<i>Prov. VIII, 4.</i>	308
<i>II.</i>	476	<i>X, 1.</i>	478
<i>12.</i>	163	XXII, 1.	479
<i>VI, 2.</i>	345	XXXI, 14.	478
			<i>Ecclef.</i>

I N D E X

<i>Eccles.</i> VIII, 2.	397	<i>Ezech.</i> XVI, 6.	395
5.	394	29, 31.	397
XII, 9.	619	XXVI.	599
<i>Cant.</i> VII, 29.	478	XXVII.	ibid.
<i>Ej.</i> X.	505	22.	159
XVI, 1.	394	XXVIII.	599
XX.	505	2.	600
XXIII, 7.	495	12.	ibid.
XXVI, 14.	471	XXIX, 17 - 20.	600
19.	ibid.	XXXI.	599
XXXIII, 22.	478	<i>Dan.</i> II.	ibid.
XI, 3.	395	VI, 18.	139
XLI, 19.	140	<i>Hof.</i> V, 15.	505
XLIX, 3.	395	XI, 7.	397
LII, 7.	620	XII, 4, 5.	617
LXI, 19.	478	XIV, 5.	345
LXIII, 7.	397	<i>Amos</i> VI, 6.	399
LXV, 11.	139	<i>Habacuc</i> II, 4.	396
<i>Jerem.</i> III, 15.	478	<i>Malack.</i> III, 1.	405
X, 16.	ibid.	<i>Liber Sap.</i> XVIII.	403
XII, 14.	163	<i>Matth.</i> II, 23.	406
XIV, 7.	345	III, 8.	346
XVII, 1.	10	13 - 17.	617
XXV, 1.	599	V, 6.	346
XXXI, 12.	467	13.	431
19.	395	VII, 20, 21.	349
XXXIV, 8 f. 9.	451	X, 12 - 16.	620
XXXIX, 3.	601	XVIII, 3.	349
13.	ibid.	XX, 1 - 16.	618
XLIV, 30.	500	22.	475
LI, 19.	478	XXII, 11.	619
<i>Thren.</i> III, 1.	395	XXVI.	27
40.	345	59.	696
42.	ibid.	61.	697
<i>Ezech.</i> VI, 9.	595	65, 66.	ibid.
XV, 2.	399		<i>Matth.</i>

RERUM NOTABILIORUM.

<i>Matth.</i> XXVII, 2.	697	<i>Act.</i> XIII, 20, 21.	104
52, 53.	466	51.	471
XXVIII, 11 - 15.	ibid.	XVI, 1.	477
<i>Marc.</i> X, 38.	475	31.	396
XIV.	27	XVIII, 6.	620
41.	479	XIX, 24.	431
XV, 23.	472, 620	35.	22
XVI, 11.	620	XX, 28.	27
<i>Luc.</i> II, 49.	620, 621	XXVII, 9.	431
VII, 38 seq.	346	<i>Rom.</i> III, 13.	620
X, 10 - 12.	620	29.	345
XI, 35.	ibid.	24, 25.	346
XII, 29.	472	IV, 24, 25.	ibid.
XVIII, 13.	345	VII, 7.	345
XXII, 19.	27	22.	346
<i>Jo.</i> V, 30.	622	24.	ibid.
35.	478	VIII, 14.	349
VI.	27	37.	346
29.	396	X, 9.	ibid.
69.	346	XIII, 6.	477
IX, 4.	345	XIV, 17.	346
XIII, 1 - 10.	620	<i>1 Cor.</i> X, 16 seq.	27, 30, 34
XIV, 11.	395	XI, 20.	27
XVII, 3.	346, 396	24 - 26.	ibid.
XVIII, 24.	697	27.	25
31.	698	29.	ibid.
<i>Act.</i> II, 4 seq.	431	31.	345
37.	345	XV, 9.	476
III, 17.	ibid.	36, 37.	619
19.	ibid.	<i>2 Cor.</i> II, 6.	395
VI, 9.	618, 620	V, 15.	346
VIII, 13.	349	17.	349
X, 43.	346	VI, 14.	33
XI, 26.	466	VII, 10.	345
XIII.	106	<i>Gal.</i> III, 16.	617
14.	103	<i>Cec</i> cc	<i>Gal.</i>

I N D E X

<i>Gal. V, 6.</i>	246	<i>Hebr. I, 2, 3.</i>	27
<i>Epb. I, 18, 19.</i>	ibid.	<i>II, 14.</i>	166
<i>III, 13, 14.</i>	346	<i>VII, 27.</i>	141
18, 19.	346. 466	<i>IX, 13, 14.</i>	27
<i>IV, 18.</i>	166	27.	619
<i>VI, 13 seq.</i>	431	<i>X, 19.</i>	346
<i>Phil. I, 9 seq.</i>	346	<i>XI, 5, 4.</i>	616
<i>II, 5 - 8.</i>	27	13.	617
<i>IV, 13.</i>	346	14.	476
<i>Coloss. I, 14 - 20.</i>	27	19 - 22.	617
<i>1 Thess. IV, 1.</i>	346	<i>Jac. I, 23.</i>	345
3.	ibid.	<i>II, 17.</i>	620
<i>1 Tim. IV, 8.</i>	348	<i>III, 17.</i>	465
<i>V, 7.</i>	466	<i>Jul. v. 14.</i>	616
<i>VI, 12 - 14.</i>	477	16.	ibid.
<i>2 Tim. II, 19.</i>	349	<i>Apoc. I, 1.</i>	298
<i>IV, 13.</i>	472	3.	ibid.
<i>1 Petr. III, 5.</i>	479	19.	298. 300
19, 20.	616	<i>III, 17, 18.</i>	345
<i>2 Petr. I, 8.</i>	346	<i>IV, 1.</i>	298
II, 5.	616	<i>VI.</i>	299
III.	620	2.	305
<i>1 Jo. II, 20.</i>	619	<i>VII, 4 seq.</i>	299
27.	ibid.	<i>VIII, 1 seq.</i>	299. 302
III, 3.	349	2.	299
6, 7.	ibid.	<i>X.</i>	ibid.
<i>10 seq.</i>	ibid.	5 - 6.	298
18 - 20.	ibid.	7.	298. 341
23.	396	<i>XI, 3.</i>	293
24.	349	15 seq.	302. 341
<i>IV, 13.</i>	ibid.	<i>XII, 14.</i>	298
18, 19.	346	<i>XIII, 5.</i>	ibid.
V, 2.	ibid.	<i>XVIII, 13.</i>	620
<i>2 Jo. v. 1.</i>	477	<i>XXI, 7.</i>	477
12.	ibid.	<i>XXII, 2.</i>	161
		6 seq.	304
			Secken-

RERUM NOTABILIORUM.

Seckendorffii (<i>Viti Lud.</i>) <i>vita & scripta.</i>	378	Spadani fontis foterii virtus & praesentia.	814
a Seelen (<i>Jo. Henr.</i>) <i>laudatus.</i>	473	Spanhemii (<i>Frid.</i>) <i>utriusque vita & scripta.</i>	373
Senaregæ (<i>Barthol.</i>) <i>Historia Genuensis edita.</i>	485	Spoletanorum Ducum stemma illustratum.	253
<i>vita & scripta.</i>	ibid.	Stephani, Monachi <i>Benedictini, Chronicon Neritinum editum.</i>	489
Senenses <i>Ephemerides editæ.</i>	208	Stereotomica <i>scientia explicata.</i>	506
Sensuum <i>philosophia exposita.</i>	323	Stigmata <i>invenendi morem quis primus abrogaverit?</i>	13
Serpentis <i>in corrumpendo Adamo calliditas.</i>	162 seq.	Sturmii (<i>Jo.</i>) <i>vita & scripta.</i>	379
Severi (<i>Cassii</i>) <i>vita.</i>	150	Sublaccule <i>Chronicon editum.</i>	492
Siculæ <i>Historiæ Fragmentum editum.</i>	492	Sueviæ <i>Advocata provincialis, Austriae competens, illustrata.</i>	682 seq.
Siderum <i>motus cause que?</i>	191	<i>Advocatorum provincialium catalogus.</i>	689 seq.
Ex Sidonio <i>Apollinari Elogia Gallo-rum Sec. V. excerpta.</i>	467	Summarie <i>Legis Urbine monumentum in numis antiquis.</i>	312 seq.
Siglum, <i>vox, unde dicta?</i>	18	Surii (<i>Laur.</i>) <i>vita & scripta.</i>	377
Simleri (<i>Jos.</i>) <i>vita & scripta.</i>	377	Sylvii (<i>Jac.</i>) <i>vita & scripta.</i>	379
Sitis <i>in quo consistat?</i>	520	Synagoga <i>Libertinorum illustrata.</i>	618
Slavonica <i>Bibliotheca edende consilium.</i>	472	Syracusana <i>histeria descripta.</i>	174
Sol, <i>æternitatis symbolum.</i>	156	Syriæ <i>Regum historia descripta.</i>	173
Solaris <i>atmosphære origo.</i>	90		498
<i>volumen auctum an ad terram usque pertingere, & auroram borealem efficere, possit?</i>	ibid.	T	
Somnus <i>in quo consistat?</i>	518	Tabœi <i>usûs & abusus.</i>	657
Soni <i>propagatio & celeritas.</i>	328	Tabula <i>argentea antiqua descripta.</i>	273
Sorelli (<i>Caroli</i>) <i>vita & scripta.</i>	568	Taciti <i>locus explicatus.</i>	285
Savatorole (<i>Mich.</i>) <i>de laudibus Patavii Commentarius editus.</i>	493	Talini (<i>Angeli</i>) <i>belli Veneti descriptio edita.</i>	499
<i>vita & scripta.</i>	ibid.	Taurini <i>de bello Pesticiensi Carmen editum.</i>	52
			Te-

I N D E X

Telefii (Bernardini) vita & scripta.	567	Trotzii (Christian. Henr.) in librum Hagonis de origine scribendi me- rita.	10 seq. doctrina
Terræ vera figura.	40. 332	laudata.	23
Testamenti inofficij querela unde orta?	454	in Meril- lii Commentarium in Institutio- nes Juris merita	452
Theæ potus usus & abusus.	657	De Trifone, Justin Martyris col- locatore, Diss.	472
Theatri scenici in ecclesia & repu- blica usus.	420 seq.	Tubæ septem in Apocalypsi quid de- notent?	301
Theologus a Jacobo Apostolo descri- ptus.	465	Tubi capillares vitrei descripti.	472
Thermometrum mercuriale, quod fit ex barometro clauso.	269	Tumorum quot sint genera?	123
Thuani (Jac. Aug.) vita.	96	Turriani (Franc.) vita & scripta.	379
ei Carmen de re accipitraria tribuitur.	ibid.	Typographia ubi primum inventa?	16
Tinearum natura explicata.	114	Typographiæ ars nova descripta.	473
a pellibus abigenarum remedium.	115	Typographicæ artis quis primus in- ventor?	580 seq. prima specimi- na que? 583 seq.
varia genera.	113 seq.	Typographis que olim jura conce- sa?	16
Tomasini (Jac. Phil.) vita & scri- pta.	379	Tyriorum Regum Chronologia sta- bilita.	495
Tomotechnia, seu ars secandi lapi- des & ligna pro fornicibus, expli- cata.	506	De Tyrrenorum veterum origine Diss.	5
Torneæ urbis longitudo & latitudo.	44		
Torneamenti, vocis, origo.	219		
Tournefortii (Joseph. Pitton.) me- thodus Plantarum descripta.	362		
De Trinitate doctrina ex antiquita- te illustrata.	400 seq.	U. Vaillantii (Sebast.) methodus Plan- tarum descripta.	366
Trillini (Jo. Ge.) vita & scripta.	379	Vallée (Gothofr.) vita & scripta.	378
		De	

R E R U M N O T A B I L I O R U M .

<i>De Vafallorum veftitu Obferv.</i>	472	<i>Vix militares Romanorum in Ger-</i>	
<i>Ubiorum ara illustrata.</i>	277 feq.	<i>mania olim conspicua.</i>	93 feq.
<i> fines ac regio defcripta.</i>	278	<i>De Viarum publicarum cura Lex an-</i>	
<i>De Vectigalium, a publicanis con-</i>		<i>tigua illustrata.</i>	315
<i>duktorum, ufufuctu Lex antiqua</i>		<i>Vida (M. Hier.) vita & fcripta.</i>	381
<i>illustrata.</i>	315	<i>Vigilia in quo confiftat?</i>	518
<i>Vehiculorum omne genus quomodo</i>		<i>Vigiliarum facrarum origo.</i>	646
<i>perficiendum?</i>	613	<i>Vignolii (Alphonfi) Chronologia fa-</i>	
<i>Venerectio quibus in morbis locum</i>		<i>era & profana laudata.</i>	97 feq.
<i>habeat?</i>	183	<i> vita.</i>	98 feq.
<i>Venerectiois ufus & effectus.</i>	181	<i>Vineti (Eliæ) vita & fcripta.</i>	567
<i> feq. 610 feq. 656</i>		<i>Virgilii Ecloga fecunda cur in Sicilia</i>	
<i> varia genera.</i>	181	<i> fingatur recitata?</i>	48
<i> indicationes varie.</i>	182	<i> opera illustrata.</i>	ibid.
<i>Venerci morbi inter Europeos ortus</i>		<i> patria que?</i>	150
<i> & progressus.</i>	603	<i>Viriium vivarum confervatio.</i>	265
<i> natura & cura.</i>	ibid.	<i> corporarum æftimatio.</i>	330
<i>Veneta Hiftoria edita.</i>	210	<i>Vifionis ratio carmine defcripta.</i>	702 feq.
<i>Veneti belli, a. 1484 gefti, defcriptio</i>		<i>Viti (Steph.) vita & fcripta.</i>	621
<i> edita.</i>	489	<i>Vitringa (Campeg.) a Joach. Langio</i>	
<i>Pro Ventris crepitu Oratio Martini</i>		<i> refutatur.</i>	342
<i> edita.</i>	255	<i>Ab Ulphila an invente fuit literæ Ge-</i>	
<i>De Vermiculis feu animalculis femi-</i>		<i> ibicæ?</i>	19
<i>nalibus Obferv.</i>	471	<i>Volaterrani belli ortus unde?</i>	202
<i>Verone origo unde?</i>	146	<i> (Jac.) Diarium Roma-</i>	
<i> antiquitates illustratæ.</i>	146	<i> num editum.</i>	203
<i> feq. 153 feq.</i>		<i> vita.</i>	204
<i> Scriptores recensiti.</i>	150 feq.	<i>Vorticum hypothefis explicata.</i>	270
<i>Verfus retrogradus picture facre</i>		<i>Uiformum nomen cur olim omnibus</i>	
<i> defcriptus.</i>	469	<i> animantibus ferocioribus datum?</i>	48
<i>Vix, à Antonino & Peutingero me-</i>		<i>Vulnerum æftimatio apud veteres</i>	
<i> rita, an fuerint perpetuis mu-</i>		<i> Germanos ufitata.</i>	408
<i> tibus productæ?</i>	92	<i>Ddd dd</i>	W. Wrecht-

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

W	W.	
Wachtleri (<i>Christfr.</i>) <i>Apologia edita.</i>	10	Wellenbergii (<i>Jo. Ortlvini</i>) <i>vita scripta.</i>
Waldensium <i>Ecclesia descripta.</i>	534	Wolfii (<i>Jo. Christoph.</i>) <i>in Libanii Epistolas merita.</i>
Waltherus (<i>Ant. Balib.</i>) <i>laudatus.</i>	692	Wollii (<i>Christoph.</i>) <i>de S. Cæna liber promissus.</i>
<i>De Werde Comitum occasus unde?</i>	471	Z
Werenfelsii (<i>Sam.</i>) <i>de absoluto predestinationis ac reprobationis decreto scriptum editum.</i>	343	Zambicarius (<i>Franc.</i>) <i>quis fuerit?</i>
Wesselingius (<i>Petr.</i>) <i>laudatus.</i>	254	Zate-Bock, <i>Lunenburgicum Instrumentum pacis, editum.</i>
seq.		S. Zenonis <i>vita.</i>
		<i>Operum editio promissa.</i>
		ibid.

Erro-

Errores Operarum.

Pag. 15 lin. 14 pro adulteria lege adulterii; pag. 58 l. ult. pro et leg. us;
pag. 71 l. 33 dele eum; pag. 76 l. 3 pro Hephestione leg. Hephestio-
ne; pag. 108 l. 3 pro imputandum lege imputandam; pag. 154 l. 24
pro liberrima leg. liberrima; p. 170 l. 19 pro experti leg. expertes;
pag. 211 l. 23 pro redenti leg. redeunt; pag. 235 l. 19 pro commero-
rabimus leg. commemorabimus; pag. 278 l. 32 pro Uliorum leg. Ulio-
rum; pag. 282 l. 2 pro aram leg. aream; pag. 309 l. 33 pro desti-
gnasse leg. designasse; ibid. l. 34 pro nnum lege lennum; pag. 386
l. 10 pro visus leg. visus; pag. 409 l. 1 pro 309 leg. 409; pag. 415
l. 16 pro $\frac{A}{q^n}$, leg. $\frac{A}{p^n}$; pag. 416 l. 19 lege $\frac{Zdy^n}{dx^n}$; pag. 417 l. 22
lege $2nx dx^n dyddy (dx^2 + dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$; pag. 432 l. 23 pro per-
traheret leg. protraheret; ibid. l. 24 pro postulabant leg. postulabat;
ibid. l. 25 pro merebatur leg. merebantur; pag. 446 l. 11 pro ex tem-
plo leg. extemplo; pag. 465 l. 5 pro Jacobi leg. Jacobi; pag. 494
l. ult. pro generalis lege generalis.

ENDE